

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTI :

DR. BOROS GYÖRGY.

XIV. évfolyam.

KOLOZSVÁRT

GÁMÁN JÁNOS ÖRÖKÖSE KÖNYVNYOMDÁJA

1901.

TARTALOM.

I. Költemények.

	Lapszám
Késő ősszel. Murányi Farkas Sándor	11
Apám levelére. Pap Domokos	20
Karácsonykor. Egy unitárius kis leány	22
Kolcsár Ilona szerencsétlen halála. Révész István	24
Otthon mindenütt. Józán Miklós	71
Uton. Pap Domokos	82
A Kossuth asztalánál. Nagy Lajps.	109
Félben maradt ház. Pap Domokos	169
Hit szava. Rédiger Géza	171
Az ember. Rédiger Géza	172
Önbizottan. Rédiger Géza	172
Hódolat. Tarcsafalvi Albert	197
Dal a Miatyánkról. Pap Domokos	206
Vég. Pap Domokos	207
Emlék sorok. Józán Miklós	231
Mózes csipke bokra. Murányi F. Sándor	241
Déva vára. Józán Miklós	257
Későn ősszel. Nagy Lajos	311

II. Vallásos és erkölcsi tárgyú közlemények.

A XX. száz küszöbén. Ferencz József	1
A ki ég az él. Dr. Eliot A. Sámuel	4
Föl a lobogót. Boross György	5
Amerikai unitárius lelkészek	14, 75. 124
Az új esztendőben. Látó	17
Elmélkedés a múlt s jövő felett. Pap Mózes	18, 36
Fogjunk kezét. B. Gy.	22
Missioi levél. Deák Miklós	28
Az új száz év küszöbén. Ajtai János	33
Az új száz. Bowie V. Copeland	35
A mi vallásunk. Perczelné Kozma Flóra	39
Órallás. I. r.	56
Humanizmus és háboru. Br. Petrichevich Horváth Kálmán	65
Egy unitárius hite	72
Hogyan lehet boldog az ember? Raffaj Domokos	81
Az új templom mire int minket. Rédiger Géza	46
A szerénység jutalma. Deák Miklós	85
Zsidók és unitáriusok. Boros György	78
Vallásos regények. Fanghné Gyujtó Izabella	111, 129
A mi hitvallásunk. Clarke Freeman Jakab	113
Miért lettem unitáriussá. Újvári László	127

Pünkösti üdvözet. Dr. Boros György	153
Nemzetközi tanácsa az unitárius és szabadelvű vallásos gondolkozóknak	154
Nyári tanítás. B. Gy.	169
Nemzetközi unitarizmus. Street J. Kristóf	174
A vallásos buzgóság külső megnyilatkozása. Pál Ferencz	208
Vallásunk mai szereplése Perczelné Kozma Flóra	273
Unitárius mozgalmak külföldön	196
Az unitárius templomi énekes könyvről. Kezma Miklós	233
Elnöki beszéd. Br. Petrichevich Horvát Kálmán	244
Az ifjuság és a D. F. Egylet. Váry Albert	278. 322
Az Unitárius Közlöny 1902-ben	305
Sándor János elnöki beszéde	312

III. Életrajszok és rokon tárgyuak.

Murányi Farkas Sándor. B. Gy.	9
Barabás József (1853—1909.) Pap Mózes	41
Kóváry Mihály (1837—1900.) Kf.	73
Györfi Ferencz (1853—1901.) K.	105
Györfi Ferencz. Raffaj Irma	89
Siménfalvi György (1834—1901.) th.	137
Dávid Ferencz (1510—1579.) Dr. Boros György	275
Tolsztoj Leo. Ujvári László	220
Kozma Ferencz. Boros György	289
Tarcsafalvi Pál. Gálfi Zsigmond	298
Rédiger Géza (arczképpel). Boros Gy.	306
Római levelek. Paolo.	315

IV. Nők világa.

Egy pár szó papnéinkhoz és tanítónéinkhoz. Egy városi nő	7
Válasz «Egy városi nő»-nek Ibolyka	54, 133, 181
A nő rendeltetése. Polgár Lipótné	159
Karácsonyi ajándék. Ibolyka	161
Észrevételeim. Egy városi nő	182
Nők világa. Ibolyka.	224

V. Az ifjuság köréből.

20. 22, 82. 163, 169, 177, 206, 207.

V. Vegyestartalmu közlemények.

Székelv dolgok (3-ik levél). Egy öreg székelv.	83
Székelv	90
Nemzeti eszmény. Dr. Boros György	97
Ágnes asszony élete. Mihály Ferencz <i>B. Gy.</i>	134
Kérdések és feleletek. Ujvári.	139

Kérdések és feleletek. Raffaj Irma	165
Az angol unitáriusok gyűlései. Józsa Miklós	173
Kik voltak Londonban?	176
Az unitárius kollegium.	179
Pályázat	184
Felhívás adakozásra	186
Felhívás a tápintézet érdekében. Daniel Gábor	194
A kolozsvári unitárius papnevelő intézet önképző körének története a XIX. században. Pályamű. Barabás István 200, 218.	291
Angol vendégeinkről. Korelmárosné Buzogány Mariska	210
Unitárius leányok lobogója.	225
Ünnepélyeinkről. Ujvári László	260
Budapest. Árn.	266
Angol hitrokonaink üdvözlése Bedő Albert részéről	267
Az angolok nálunk	268
Pénztárnoki jelentés. Gálfi Lőrincz	281
A kegyelem hatalma, Angolból Barabás Ábel	283
Tagart kisasszony beszéde az új kollegiumban	287
Egy unitárius leány szavai az ifjúsághoz. Fangh Erzsébet	288
A protestánsok az unitáriusokról és egymásról	294, 331
Egy unitárius pap önvédelme ezelőtt 333 évvel. Basilius István	298
II. József az ereklék tiszteletéről E. E. I. L.	299
Ifjúkori emlékeim a kollégiumi életről. Kisgyörgy Sándor	317
A kollégiumban végzettekhez	332, 333

VII. Egyleti élet és munkásság

Emlékezés Dávid Ferenczre. Pálfi József	55
»Dávid Ferencz Egylet.« Perczelné Kozma Flóra	103
Házi estélyünk	115
Megnyitó beszéd. Dr. Jankovich Pál	122
A Dávid Ferencz Egylet alapszabályai. Kovácsi Antal	141
Jótekonyság és buzgóság. Német István	145
Egyleti élet. Dr. Boros György	157
Jótekonyság és buzgóság. Kelemen Albert	166
A fiók egyletekből. Utó Béla	184
Elnöki meghívó. Br. Petrichevich Horvát Kálmán	193
A Dávid Ferencz Egylet perselye érdekében. Br. Petrichevich Horvát Kálmán	199
Indítványok. Ujvári László	204
Jótekonyság és buzgóság. Farkas Lajos	234
Ezredéves alapra tett kegyes adományok. Ferencz József	235
B Dávid Ferencz Egylet XVI-ik közgyűlése	254
Egyházi és iskolai mozgalmak minden számban.	
A Dávid F. E. ünnepély Budapesten	325
A fiók-egyletek köréből	326
A kollégiumi ifjúság beléletéből	329
Irodalmi pályázat	331

Unitárius Közlöny

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTI dr. BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára 2 k. 40 f. (1 frt 20 kr.) Egy szám ára 24 fillér (12 kr.)

Egyleti tagok, 5 évi kötelezettséggel, egy évre 2 koronát fizetnek. Minden pénz

Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsárra.

Feledjük azt, a mi már elmúlt.

Lássunk azután, a mi előttünk van.

Boston.

Hale Edward Everett.

A XX-ik század küszöbén.

Az 1900-ik év utolsó napjával nem csak egy év, hanem egy egész század záródott be s az 1901-ik év első napjával nem csak egy új év, hanem egy új száz küszöbére lépünk. Ugy érzem, hogy mulasztást követnék el, ha e ritka alkalmat nem használnám fel arra, hogy egyházunk összes tagjaihoz, az egy személyű Isten imáadásában szeretett hiveimhez, *nehány szót intézzek*, melyekben a multa visszatekintve, a jövő iránt bizalmat keltsek s ennek érdekében szent vallásunk és egyházunk iránt tartozó kötelelességeinkre, habár csak futólag is, rá mutatassak.

A lefolyt század minden irányban *annyi haladást* mutat s annyi vívmánynyal gazdagította az emberiséget, hogy azokért méltán hálákat adhatunk Istennek. Sok oly dolog van ma, a miről a mult száz elején élt emberek nem is álmodhattak. Örömmel telik el lelkem, hogy a mult század a vallás tekintetéből is a felvilágosodás, a haladás évszázának nevezhetjük. A lelkiismeret szabadságát ugyan, a mely nélkül a vallás ép ugy nem fejlődhetik, mint a hogy a virág napfény nélkül ki nem nyílik, a gyümölcs meg nem érik, már a reformáció zászlajára

írt a volt, de ezt a zászlót csak a mult század szellemfuvallata bontotta ki teljesen. S ha valaki a mult száz elején uralkodó nézeteket a *bibliáról* s általában a *vallás eszméiről* összehasonlítja a lefolyt száz tudományos kutatásai s az igazság leplezetlen kimondása következtében a száz végén uralomra jutott tisztultabb nézetekkel, legalább is annyi, ha nem több különbséget találni fog, mint a mennyi a reformáció előtti és a reformáció utáni korszakokat egymástól elválasztja.

És ezt a zajtalan, *csendes reformációt*, a melyen a lelkek a letűnt században tagadhatlanul keresztül mentek, senki inkább nem üdvözölheti, mint mi. Ennek köszönhetjük, hogy hitelveinkkel s ezeken alapuló vallásunkkal többé mi sem vagyunk a keresztény világtól elszigetelve, hogy azoknak mind több-több szószólójával találkozunk a mi kis egyházunkon kívül is. Mert a kik különösen a *Jézus életrajzával* foglalkoznak, pedig alig van az egyházi irodalomnak egy ága, a melyet a mult században hírneves hittudósok nagyobb odaadással és szeretettel miveltek volna, mint ezt, azok mind az unitarismus utját egyengetik s akarva nem akarva magok is utban vannak az unitarismus felé. Hiszen a Jézusról életrajzot írni már magában elismerése annak, hogy ő történeti személy, tehát ember volt. A letűnt században a lelkekben végbement csendes reformációnak köszönhetjük, hogy Angliában és Ámerikában s ottani testvéreink lelkes munkássága következtében más világrészekben, névszerint is unitárius egyházközségek alakultak mind nagyobb számmal. A mi pedig minket legközelebből érdekel, tény az, hogy vallásunk, a mely háromszáz évig csak szűkebb hazánkra, Erdélyre szoritkozott, a mult száz közepén, tehát a lekekben történt e csendes reformáció korszakában, *egész Magyarországra kiterjedőleg létjogosultságot nyert* s ma nemcsak erdélyrészi bérceink között, hanem a Duna és Tisza mentén is fölhangzik az ének:

„Hiszek, vallok én egy Istent,

Ki magától való és szent,

Kinek neve atya, Isten.

Hasonló több hozzá nincsen “

Mindezeket elgondolva s tekintettel a megváltozott hely-

zetre, a melybe egyházunk az állammal szembe jutott, a mely egyházunkat más egyházakkal egyenlő elbánásban részesíti s többé nem tör vesztünkre, mint a mikor javainkból kiforgatott, ellenkezőleg segédkezet nyújt fennmoradásunkra és épülésünkre — mindezeket elgondolva, a letűnt százra nemcsak megnyugvással tekinthetünk vissza, hanem abból *reményt, bizalmat méríthetünk* magunknak a jövő iránt is s a beköszöntött új százat egyházi s vallási életünkre nézve lelkünknek ez édes reményével és szent bizalmával köszönthetjük.

De bármely szép reményekkel nézzünk is a jövő elébe, ez nem ment fel egyikünket se *vallásunk és egyházunk iránt tartozó kötelességeink* alól. „A hajók nagyobb része nem azon vészek és viharok között vész el, melyek azokat a tengeren utközben érik, hanem a szű és kagylófurások miatt, a melyeknek a kikötőben állva, ki vannak téve“, mondja halhatatlan Eötvösünk. A történelem szintén azt tanítja, hogy nem — egy nép, mely száz csatát és ezer veszélyt diadalmason állott ki, a béke puha ölében lassankint megsemmisült. Ide czéloz a láng-lelkű költő, Vörösmarty, kinek 100 éves születése napját lelkesülve ünnepelte meg közelebbről nemzetünk, midőn a hazaszeretettől ihletett lantján így szól:

„Ne csak veszélyben légy serény,

A béke vészesebb.

S melyet vág álmos népeken,

Gyógyíthatlanb a seb.“

S avagy Jézus egyik gyönyörűen szép példabeszéde, a melyben a mennyeknek országát ahhoz az emberhez hasonlítván, ki az ő földébe jó magot vetett, hozzá teszi, hogy mikor elaludt, eljőve az ő ellensége és vete konkolyt a gabona közé, nem arra szolgál-e szintén intésül, hogy kötelességeink teljesítésében egy perczre se lankadjunk meg?

Nem, a kecsegtető szép remények mellett is, a melyekkel az új százat köszönthetjük, *ne legyünk elbizakodottakká*. Mert ha egyházunk hajója most csendesebb vízben evez is, a part, a hol kiköthetünk, még messze van s a közönynek szű- és kagyló-furrásai nagyobb ártalmára lehetnek annak, mint voltak egykor a viharok, a melyeket szerencsésen kiállott. Ha békésebb kor-

szakban élünk, mint hitelödeink s jogaink védelméért többé nem kell egyik kezünkben fegyvert tartani, használjuk ezt is egyházunk építésére; mert mindkét kezünknek találunk itt a munkára tért. És mert konkolyhintők mindig lesznek s vannak ma is elegenden: *örködjünk* vetéseink felett éjjel és nappal nemlankadó figyelemmel, *teljes éberséggel*. Szóval ne szünjünk meg egyházunk közügyei iránt érdeklélviseltetni s ennek előmenetelét, felvirágzását tőlünk kitelhető minden módon munkálni és előmozdítani. Ragaszkodjunk drága örökségünkhöz, szent vállásunkhoz szívvél és lélekkel s annak szentségét mutassuk ki családi és polgári, társadalmi és nemzeti életünkben. *Kövessük hitelödeinket* a buzgóságban és áldozatkészségben, hogy így a ránk derült új év és új száz szolgáljon a mi kis Sionunk erősítésére, lelkünk megnyugtatóására, Isten dicsőségére.

Fogadják egyházunk összes tagjai egyen-egyen és összesen főpásztori legjobb kívánataimat. Adjon Isten boldog új évet mindnyájunknak s tegye az új századot áldottá hazánkra és nemzetünkre, egyházunkra és az egész emberiségre nézve!

Ferencz József.

A ki ég, az él.

Azt tapasztalom, hogy igen sok ember, a ki kereszténynek nevezi magát, csak egy részét használja istenadta tehetségeinek. A többi tétlenségben sínylődik. Az ilyenek életében csak annyi fűszer és annyi íz van, mint a tojás fehérjében.

Ezen a földön a jó nem diadalmaskodik a rossz fölött, valameddig a mellett valaki nem hevül föl és a míg a maga melegével föl nem ébreszti a mások szendergő tehetségét; a míg a láng ki nem csap és el nem égeti a bozótot, a haszontalan törmeléket, a mi a törvény, a szabadság és az igazi kegyesség útjában áll.

Vajjon mi, unitáriusok, betöltöttük-e a keresztény kötelességnek ezt a parancsát? Vajjon nem érte-e szélhűdés jóra irányuló tehetségeinket és így nem lett-e tehetetlenné vagy ártalmassá bennünk a jó? Az Isten dicsérete ajkunkon volt. Vajjon ott volt-e a szellem kardja kezünkben? Titkos kam-

ránkban bűnbánólag megvallottuk hibánkat, de vajjon az igazságot hirdettük-e a háztetőkről is? Készek voltunk segíteni az elnyomotton, de vajjon szembeállottunk-e a zsarnok elnyomóval?

A jelen nemzedéket nem féltem a testi elsatnyulástól, de félek attól, hogy megalkuszik és belenyugszik a bűnbe és a rosszba. Sokan haladunk a jó irányban, de igen gyenge léptekkel és igen félénken haladunk. Mi könnyen kikerüljük a nehéz kötelességet és folyamodunk a szelid megalkuváshoz.

A mai korban veszélyes a mézes-mázás udvariaskodás.

Mi, a kiknek van némi képzetünk egy új égről és új földről, sohasem elégedhetünk meg az alkudozó méltányossággal, nekünk sohasem szabad haboznunk a közönséges megalkuvás visszaútasításától. Nekünk nem szabad tartózkodnunk a szólástól és a dologtól, valameddig látjuk, hogy vannak a kegyetlen dogmák lánczai között sinylődő lelkek, a homály ködébe burkoltan sorvadó szívek, mert a természeti és a szellemi világ törvénye szerint is csak *az él, a ki ég.*

Dr. Eliot A. Sámuel,
az amerikai unitárius társulat Elnöke.

Föl a lobogót!

Csatába indul az ifju. Az élet nagy csatájába. Merész, elszánt, mint az oroszlán, midőn először megy ki a puszták ismeretlen vadonjába. A veszélyt sejdíti, de biztos léptekkel halad. Előre néz csupán. Délézve nyakát megszegi, föltartja magasra, hogy a kicsinyes akadályokat meg se lássa. Melle minden lépésre tágul, izmai feszülnek.

És halad. És csak nő ereje és nő serege is, mert azok, a kik gyáva szívvvel meglapultak volt itt-ott a bokor mellett, vagy az árkokban, utána állottak. Azok, a kik a sziklák rejtekeiben bújkáltak saját gyarlóságaik elől, bátorságot kaptak és vele tartanak.

Az alvók fölébredtek, a némáknak szava megjött, a munkátlanok lába gyors, a siketek füle éber lett.

Ő csak halad előre és a midőn megszólal, szava erős, mint a visszhang, a melyet az istenházának kárpítja sokszorosan ad vissza.

Ő csak halad előre és dolgozik erővel, hatalommal. Az ugar föl van törve, a gyom ki van irtva. Űde, egészséges, erőből duzzadó minden uj sarj, minden hajtás.

Még a kicsinyhitűek is kezdik hinni, hogy bő aratás lesz

És úgy lett, mert a hit Isten ajándéka. Mert Isten fölhozza napját és a zöld vetésből lesz égő arany kalász. Mert Isten a szőlővesszőből édes mustot fakaszt és attól megittasodnak mind az ifjak, mind az öregek s kezdenek szólni tüzes nyelveken.

A mikor bekövetkezik ez a pünkösti jelenet, akkor áll elé a bátor s kezébe ragadja a lobogót és a kinek szeme van a látásra, látja a lobogót, s a kinek füle van a hallásra, hallja a jelszót és indul és halad előre.

Nekünk is volt egy jelszavunk: *a hit az Isten ajándéka*, nekünk is van egy lobogónk, a mártyr profeta neve rajta!

Egy ifju, erős, egy oroszlán nemzet egységhevői, a mi testvéreink tüzték ki ott túl az Oczeanon és elküldték ide, hogy hordozzuk fönn magasan, fényben, dicsőségben.

Látjátok ezt a lobogót, a Dávid Ferencz lobogóját? Értitek-e annak jelentőségét: legyen unio!

Legyen unio közöttünk unitárius testvérek! Legyünk egyek: az egy Isten hitében. Legyünk egyek: a tiszta erkölcs munkájában és a közjó *szeretetében*.

Ki nem tud hinni? Az, a ki nem szeret, mert a ki szeret, az hiszi, hogy boldog lesz, mert célját eléri.

Szesessük Istenünket, mert ő szeret minket, szeressük Jézusunkat, mivel szeretni tanította Istenünket. A ki szeret, azt megvédi a szeretet paizsa.

Unitáriusok, ti közelben és ti távol! Hiszitek-e, tudjátok-e, hogy van egy szellemi egység, a melynek nincsenek elválasztó bércei és szétágazó folyói. Hidjétek és éreztétek is, hogy ti egységben vagytok a hitben testvéreitekkel. Gondoljátok meg, hogy ti nem vagytok elhagyottak, mert a mindenütt jelen levő Isten veletek van. Gondoljátok meg, hogy az az egyetlen Isten óv mindnyájunkat, akármi lenne is sorsunk.

Ebredjétek az egység érzetére, sorakozzatok a lobogó alá és haladjunk bátran előre, mint az ifju oroszlán félelem és ret-

tegés nélkül. Haladjunk előre a szeretet ápolásában. Ne gondoljon gonoszt senki, vesse ki a gyűlölet csiráit szívéből mindenki.

Ha így kezdjük meg az új száz új esztendejét, lobogóunk sok diadalt fog látni még, melyben örvendeni fog a haza és boldog lesz a nemzet.

Föl hát a lobogót! Előre!

Boros György.

Egy pár szó papnéinkhoz és tanítónéinkhoz,

Régóta gondolkozom, hogy tehetnénk valamit a mi székely leányainkért. Őket a szegénység hazulról elűzi. Szomorú híroket halljuk Romániából s más idegen országból. Itt közöttünk sem valami jól van dolguk, mert nagy részők szolgálatba lépik, de nem igen becsülik meg szegényeket, mert keveset tudnak, pedig elég ügyesek és szófogadókvólnának.

Én már sokkal próbáltam. Legtöbbnek a könyvéből azt láttam, hogy itt Kolozsvárt s más helyen is egész évig 20—30 frtért szolgáltak. Én ezt csak azért említem, mert tudom, hogy ott, a hol ennyit fizetnek, olyan durva munkára használják föl, a miből bizony se kézfogást, se ügyességet nem tanulnak, már pedig nekünk abba kellene járnánk, hogy a székely leányok, a kik a jövő nemzedék székely anyái lesznek, még ha szolgálnak is, úgy szolgáljanak, hogy tisztességüket, becsületüket megőriz-zék, tanuljanak s egy kis pénzt is gyűjtsenek. Ezért kívánom elmondani egy gondolatomat. Szeretném, ha a kedves papnék és tanítónék figyelmökre méltatnák.

Én ugyanis azt gondolom, hogy a papné és tanítóné asz-zonyok magukra vállalhatnák, hogy beoktatnák a konyhai és házi teendőkre azt a leányt, a ki szolgálatba akar lépni. A 13, 14, vagy 15 évet töltött leány anyja és apja engedelmével beállana szolgálatra egyik a papnéhoz, másik a tanítónéhoz. Az elfogadó belsőasszony ígérne neki élelmet és ruházatra való egy pár forintot, vagy azt, a miben a szülőkkel megegyeznének. A szülők nem arra kellene hogy ügyeljenek, hogy gyermekek pénz szerezzen, hanem arra, hogy tanuljon. ügyesedjék.

Az így eltöltött idő alatt úgy oktatnák, mint akár a saját leányukat, hogy tanuljon meg és sajátítsa el mindent, a mit csak lehet.

Ha az oktatás kialakult ideje, gondolom egy év kitelik, akkor a papné vagy tanítóné ad egy bizonyítványt a leánynak, a melyben bizonyítja, hogy N. nála lakott (mitől-meddig) s nála a konyhai meg házi teendőkben gyakorolta magát. Azt is meg kellene mondani őszintén, hogy miben volt ügyes, fogékony és hasznavehető.

Magamról itélve, azt gondolom, hogy én egy ilyen bizonyítvány alapján mindig szívesebben fogadnék fel egy leányt, mintha akármilyen is van irva a könyvébe.

Ha szerkesztő úr is jönnek látja, ezt a pár sort kis lapunkban hozza tudomására a kedves papnéknak és tanítónéknak. Hátha lenne valami haszna.

Tisztelettel
Egy városi nő.

(Igen örvendünk, hogy e kedves sorokat kiadhatjuk. Azt gondoljuk, hogy a javaslat életre való nemcsak azért, mert székely leányaink valóban nagyot fognak nyerni, ha ilyen oktatáson keresztül mennek, de mert belsőasszonyaink is ezen az úton talán olcsóbb és jobb segítséget kapnak házukhoz. De most a gyakorlati kivitelről kellene gondoskodni s akár a DFE fiókok nőtagjai, akár az elnökségek föl kellene, hogy hívják erre a szülőket és a papnékat meg a tanítónékat. Szerintünk ez a nevelésnek és segítségnek, meg a fajmentésnek is igen egyszerű, de hasznos módja lehetne. Tegyük föl, hogy csak a mi körünkben a jövő januárban 150 ilyen elhelyezés lenne, mennyire javítaná a mostani áldatlan állapotot. Mi a legmelegebben ajánljuk az illetők szíves figyelmébe. Szerk.)

Némely ember mosolya olyan, mint a szárazmenyő, ha nem is gyűjt, úgy megperzsel, hogy az égés sebet sohasem tudjuk kinőni.

A rossz emberek olyanok, mint az esztelen gyermekek: beülnek a fa árnyékába, élvezik gyümölcsét, de héját összevagdaltják, mert vad indulatjokat csak a rombolás elégíti ki.

B.

Murányi Farkas Sándor.

Azalatt a 13 esztendő alatt, a melyet az Unitárius Közlöny átdolgozott, főleg öt költője volt, a kik mindig híven támogatták: Nagy Lajos, Rédiger Géza, Murányi Farkas Sándor, Végh Mátyás és Tarcsalalvi Albert. Az elsőt és a két utolsót már bemutattuk olvasóinknak. Murányira csak most tudtunk sort keríteni. Érdekes élete van, mert olyan unitárius typus; erős küzdelem, nélkülözés, sok szenvedés. Ezt különben bőviben látni fogjuk rövid életrajzából.

Született 1836. február 21-én Kolozson, atyja Farkas Mihály városi tanácsos, anyja alsó-csernátoni Csiki Klára, székely asszony volt.

Tanulását 1845-ben kezdte a kolozsvári kollegiumban, a

hol akkor Brassaink volt az igazgató s felvétel végett is nála kellett jelentkezni. Az 1848-iki események bekövetkeztével haza ment szülőföldjére, iskolatársai közül pedig, a kik fejlettebbek voltak, többen felcsaptak honvédnek

1850-ben újból folytatni akarta tanulását, de atyja a német rendszer alatt hivatalát veszítette, el is szegényedett s nem birta taníttatni. Mesterségre akarta adni, ő azonban atyja tudta s beleegyezése nélkül 1850. év november havában hazulról megszökött s Tordára ment az ottani unitárius algymnasiumba s jelentkezett Sebes Pál igazgatónál. Sebes szívesen fogadta, fölvette. Magántanítványok tanításából tartotta fenn magát. Egyik jeles tanítványa volt Bartók István

Kolozsvárt 1854-ben lépett a VI ik osztályba, a Petrichevich Horváth fiuk *Gábor* és *Kálmán*, mostani buzgó, tevékeny s áldozatkész fogondnokunk és *Simén* Domokos voltak társai.

Szomorú, inséges napok következtek rá. Tanítványokat nem kapott. Hazulról semmi segedelem. Éhezve, nélkülözve, tanulásról szó sem lehetett. Az áldott emlékü Kriza Jánosné és Székely Mózesné hetenkint beküldtek egy-egy kis kenyeret számára, aztán egy pár jobb módú hitrokonunkat is felkérték, hogy hetenkint egyszer, csütörtökön fogadják el asztaluknál egy ebédre.

Mind hiába!

A két kenyér és egy ebéd hetenkint nem volt elég a hétre.

Az iskolát abba hagyta s a „*német*“ besorozta katonának. Tíz évig ette a katonák „sütetlen, sótalan kenyerét“. Olaszországban kétszer járt, az 1859-iki hadjáratral s 1861-ben, a Garibaldi mozgalmak idején, a midőn is mint kompromittált Garibaldi érzelmű, Mantuában elfogatott s éjnek idején felügyelet alatt Galicziába vitetett, hol azonban egy főhadnagy magyar fiú, régi ismerőse közbenjárására a további kellemetlen következményektől megszabadult.

Küzdelmes, nehéz élete volt. Sokat kellett dolgoznia, hogy magának tisztos életet biztosítson. Rózsát az élet utain nagyon keveset szedett, de akadt egy jó barátja, a ki sokszor derítette föl napjait: a *költészet műzsája*. 1857-ben lépett föl a Vasárnapi Ujságban. Azóta mindig ír. Nem volt nagyon termékeny író, épen azért, mivel a hivatali szolgálat elfoglalta idejét. Költményeiben szabatosság, alaki tisztaság, magas röptű gondolat, hazafiság, erős unitáriusság nyilatkozik meg.

Hazafias költeményeiben gyakran fölcsapong az éles gúny a hűtlen hazafiság ellen, a buzditó hang a hazaszeretet mellett.

E lapok olvasóit első helyen unitárius jellegű és vallásos költeményei érdeklik. Farkas Sándor nálunk mint költő sok

dicsőséget szerzett magának is, másoknak is. Ő szólaltatta meg először az óda méltóságteljes komoly hangját 1868-ban az unitárius ébredés dicső évében tartott 300-as tordai zsinaton. A költő püspök Kriza János nagy lelki örömmel fogadta, üdvözölte, buzdította és szép jövőt jósolt neki. Ez a jövő ránk nézve beteljesült. 1879-ben a Dávid Ferencz halála 300-ik fordulóján a Jakab Elek nagy könyve mellett Murányi Farkas Sándor nyerte el a költői pálmát. Ezzel meghódította magának az unitárius világot, mert ő a magyar unitarismus mátyrját életre hívta dévai sirjából. (Dávid Ferencz halálára.) Azóta az iskolai Dávid ünnepélyeken mindig szavaljuk e költeményt.

Az Unitárius Közlöny 13 éves pályája alatt Murányi csaknem minden évben többször is megszólalt költeményeivel. Egy része hymnus, a másik alkalmi költemény, részint a nagy költőkről (Arany, Tompa, Petőfi), részint nagy emberekről (Rudolf, Berde Móza) és nagy eseményekről (Ünnepeljünk, Az új ezer). Az unitárius egyháznak és vallásnak szól „A mi kis hajónk“, „A mi örök tűzünk“. E két utóbbiban is, mint minden lehető alkalommal visszatér a nagy mátyrhoz, Dávid Ferenczhez.

Jakab Eleken kívül senki sem tett annyit a Dávid Ferencz méltatása körül.

Már csak ez is teljes elismerést követel részére minden unitáriustól, de van még különösen egy adat Murányi életéből, a mely őt a köznapi emberek sorából magasra kiemeli: egy alapítványa, melyet a maga és első neje neve alatt az unitárius papjelöltek javára tett 1000 forintban, palástdíjra. Van nekünk sok alapítványunk, de egy sincseu a theologusok segítésére és buzdítására.

Nagyon szép, nagyon helyén való. Páratlan a maga nemében. Mutatja, hogy Murányi nemcsak a toll mellett, hanem a való életben is nagyon tud lelkesedni minden szépért. A theologiai ifjuság őszinte melegséggel szereti Murányit. Őt nagyon gyakran keresi föl szívélyes üdvözlétével. Kivánjuk, hogy még sokáig élvezze azt a szép elismerést, a melyet egyházunk ad neki.

B. Gy.

Késő ősszel.*

Pihenni már: Nem, nem lehet,
Vész és vihar hajít engemet.

Arany.

Még úzom az ideálok
Pillangóit gondtalan,
Bár tavaszom elvirult rég,
Nyaram is már oda van.

* Felolvastatott a Dávid Ferencz-Egylet közgyűlésén 1900. október 27.

Meg-megállok fáradt vándor,
Mint a ki jött messze tájról,
S visszanézve elmerengek,
Hosszú útján életemnek.

— Félig gyermek, félig ifjú
Voltam immár *akkoron*,
A szabadság riadóját,
— Mennydörgés az ajkakon
Hogy megfűtták s vitte népem
Diadalra ezer vészben.
Vészes éjben *Golgotára*...
Idegenbe... *bujdosásba*...

Láttam aztán porban, vérben
A dicsőség csillagát,
Hol már csak a költő álma
Sejthetett még *virradást*.
Láttam *azt* is! Mind átéltem.
S a mit hittem és reméltem:
Visszatért a fecske, *golya*...
Népem annyi *bujdosója*.

Szomjuhoztam a tudásnak
Bűvös forrás italát,
S szökve hagytam el az ősi
Egyszerű ház udvarát.
Itta lelkem mohó vágygyal,
Olthatatlan szomjusággal.
Nem is sejtve, a tudásban
Mennyi kétely, »búsulás van.«

Ott van... áll *még* a »*Musis et
Virtutibus*« csarnoka,*
Ott szövődtek álmaimba, ---
Lelkem tüzet ott foga —
Hir, dicsőség fénye, vágya,
Ott lobbantak bennem lángra.
S bárha benne — *én* tudom csak —
Annyi könnye a nyomornak
Csillogott meg szempillámon:
Rom ha lesz is, mindig áldom!

* Kolozsvári főiskolánk főbejáratának felirata 1806. évszámmal,

Szomjuhoztam! Ah, de szomjam
Többé ott se olthatám.
Hová annyi szép remény vitt:
A szent forrást ott hagyám
S vándorbottal a kezemben,
Ehen, szomjan, elepedten,
— Emberektől mit se várva:
Mentem aztán bujdosásra.

— Éj borult rám! Itjú már, s én
Ifúságom tavaszát
A kaszánya szellemfojtó
Légkörében éltem át.
Tavaszegem még borongott,
Jöttek rá a *férfi* gondok.
Nem a hírért, dicsőségért:
Harczra keltem — a *kenyérért*.

S bárha olykor sorsom enyhült,
S hittem — révbe juthatok:
Jöttek újabb hullámok rám,
Búra, gondra új bajok.
Álltam váltig — szakadatlan —
Nehéz sorssal örök harczban.
Ikarusként nagyra törve:
Szárnyszegetten hulltam földre.

De mig itt a földet jártam,
Por, veriték belepett:
Lelkem édes álmodással
Hitt, remélt és szeretett.
Az égből egy lopott szikra
Dalt varázsolt ajkaimra.
Dalra keltem, s a dalokban
Szenvedésim elaltattam.

Hisz' nekem is — romokon bár —
Viritott a szerelem.
Hit, szabadság, haza s népem,
Hevitették kebelem.
Minden érzés, minden eszme
Ezek üdvét, gondját zengve:
Áldott, szent volt — úgy éreztem —
Mert könnyebb lett én keresztem!

Nem voltam nap, avagy csillag,
Beragyogni az eget
Csak pásztortűz nyári éjben,
Gyöngé fény a táj felett.
Békességben — szeretetben
Élvén: *jót* is mivelhettem. —
...*Biztam Hitem csillagában...*

Ime az *út*, melyet jártam!

Időm késő ősze jár már,
Hervadó táj daltalan.
Őszi napfény áldva süt rám,
De egy-egy lomb -- oda van!
Egyszer aztán lomb... fény... lelkem —
Lassan... csendben, észrevétlen —
Útat veszt a végtelenben...
— Nyom se róla, hogy *itt* éltem!

Murányi László Sándor

Az ámerikai unitárius lelkészek.

— Felolvastatott az unitárius lelkészkör közgyűlésén Kolozsvárt. —

Tisztelt uraim! Barátaim!

Az unitárius lelkészkör egyesületi úton most kezdi meg működését itt a központban. Kiváló szerencsémnek tartom, hogy átadhatom a legrégibb szervezetű unitárius lelkészkör üdvözlét Észak-amerikából. Az a lelkészkör üdvözli önöket, a melyet ezelőtt 51 évvel szervezett közös apostolunk: Channing Ellery Vilmos.

Ott voltam körükben, társaságukban. Ültem zöld asztaluk előtt, fehérasztaluk mellett. Élveztem barátságukat, éreztem készorításuk melegét és itt most előszóval tolmácsolom azt. Elég erős lesz-e a szó, elég meleg lesz-e hangja, hogy elhasson mindenikök szívéhez és fölmelegitse, lángra gyujtsa azt.

Volt-e valaki önök között, a ki valaha arra gondolt volna, hogy elhagyottak, csekély számúak vagyunk? Vesse ki elméjéből ezt a gondolatot és tudja meg, hogy mi nem vagyunk magunkra. Nem vagyunk elhagyottak, mert a Csatornán tulról 500, a tengeren tulról 700 kéz nyul felénk meleg ölelésre, testvéri frigyre,

Milyen hatalmas sereg! Fölér és legyőzhet bármely tábor, a mely száma nagyságával és seregei özönével dicsekedik. A csaták sorsát nem a tömeg, hanem a vezérszellem, az elszánt bátorság, az egyéni vitézség dönti el. A tömeget demoralizálni könnyebb, mint egy kis önkéntes csapatot, a mely egyéni elszántsággal, halált megvetéssel lépik a síkra.

Midőn erre a számra gondoltam, egy kissé megütődtem, mert csekélynek véltem, midőn szemben állottam velök, föl-emelkedtem, bátorságom megnőtt, mert láttam, hogy az a sereg olyan magaslaton foglal helyet, a hová a régi fegyvertáraknak egyetlen ágyuja is föl nem hatol, onnan pedig, ha szükség, könnyű összerombolni a középkori vitézség omladozó várait.

De miért használok én ily harci jelszavakat, hiszen az ámerikai unitárius lelkészkar nem azért jött, hogy háborut csináljon, hanem békét. Semmi sem áll oly távol tőlük, mint a viszálykodás, egyenetlenség vagy gyűlölet szelleme. Semmi sem oly nagy bennük, mint a tenni akarás, mint az evangelium hirdetésének vágya. „Menjetek el, tanítsatok minden népet“. Ez a jelszavuk, és mit tapasztalunk? Azt, hogy a bostoni lelkész most Chicagóban, majd Washingtonban, majd ismét a csendes tenger partján hirdeti az igét, ha úgy kívánják.

Mert az ámerikai unitárius lelkészi működésnek fő jellemző vonása a szabad mozgás. A gyülekezetek maguknak választják a papot, s egészen ők is választják végérvényesen és tüggetlenül, de azt nemhogy gátolnák, sőt örömmel veszik, ha lelkészüket jó hire elviszi más helyekre is, a hol szükség van lelkes szózatra, és mondjuk: új hangra.

De mt. lelkész, hogy választott tárgyammal hiven bánhassak el, nem szabad igen széles mezőre lépnem és messze eltávoznom. Az ámerikai unitárius lelkész nagyon kitűnő minták után indulhat el, mert hiszen ott állnak előtte Channing, Parker, May Samuel, Clarke Freeman Jakab és még többen az elhunytak és élők között, de nem indulnak utánuk, legfennebb velök, vagy mellettök. Az ámerikai szellem az individuális erőnek kedvez. Ott a levegőben oly sok ózon van, hogy minden kis csira gyorsan erőre kap és csaknem észrevétlenül önálló fává nő.

A 75. évi jubiláris gyűlésen a nagy Channing méltatója, a nagy szívű és édes szavu Gannett Vilmos, a ki Channing lelkész-társának gyermeke, s így hát Channinggel egy levegőt szitt, neki növeltje volt, s a ki azt hitte, hogy Channinget teljesen ismeri, bevallja, hogy műveit soha sem vette komoly tanulmány alá, addig, a míg nem kellett egy kis könyvet írni a róluk a vasárnapi iskola számára.

Ez nem azt teszi, hogy Gannett ne méltányolta volna Channinget érdeme szerint, azt sem, hogy ne szeretett volna olvasni, hanem, hitem szerint teszi azt, hogy Gannett ifju korában elhatározta, éppen mint a többi mind, hogy ő sem Channinget, sem Parkert, sem Clarke-ot nem fogja predikálni, hanem önmagát.

A ki ezt a szellemet itt a mi földünkön hallja, könnyen arra a gondolatra jöhet, hogy Ámerikában a hány pap, anyiféle unitárist must prédikál, hogy ott az unitarismus nem egység hit, hanem bábeli zürzavar. Téved, a ki ilyesmit gondol. Az ámerikai unitárius lelkészkar oly összhangban van egymással, a melyet a legbékésebb családi körben képzelhetünk. Ez az összhang meg van közöttük, mint egyesek, mint szolgatársak, mint barátok között. Gannett és a többi nagyra becsüli önmagát, őrzi önállóságát, de vajjon nem vesz-e számba másokat? Távolság van ez tőlük. Senki sem adózik nagyobb tisztelettel elődeinek, mint az ám. unitárius lelkészkar. Channing, Parker, Emerson, Martineau mint vezérszemlék külön ünneplés tárgyai voltak, de bennök és mellettök meg volt tisztelve általában az unitárius lelkész.

Hale Edward, Savage, Batchelor, Collyer, Crothers, Hosmer, Gannett, Lyon, Slycer és a többi, kicsinyek úgy, mint nagyok, ifjak úgy, mint öregek találhatnak egymásban tiszteletre méltót és meg is adják a tiszteletet, nemcsak viszonzás kedvéért, nemcsak kartársi kötelességből, hanem azért is, mert egyik a másikban az értéket nézi és azt meg is becsüli. Merem állítani, hogy az ám. unitárius lelkészkar nagysága, ereje, jövője főleg éppen ebben a kölcsönös becsülésben áll.

Oly jól eső érzést szült bennem, midőn láttam és hallottam, hogy mily nagy tisztelettel szólnak egymásról, mily higgyadtan vitatkoznak az eltérő vélemények fölött.

Cambridgebe, Boston külvárosába, hol a Harvard egyetem van, meghívott az unitárius lelkész, Crothers magához. Azelőtt is, azután is föltűnt nekem, milyen különös tisztelettel beszélnek a többi lelkészek erről az ifju emberről. Mi lehet az oka, hiszen idegen egyházból jött át, egyik elől elfoglalt egy jó ekklesiát? Hát egyszerűen az, hogy nagyon szerény, nagyon tehetséges lelkész és ennél többet kartársai nem kívánnak, sőt az egyetemi tanárok, a szomszéd papok szívesen csatlakoznak ekklesiája clubbjához.

Starr King egy több éve elhunyt fiatal lelkész volt, és mintha ma is élne, úgy beszélnek róla, mert nagyon vonzó, hódító szónok, kitűnő filantrop volt. És ilyen esetet én a saját

tapasztalatomból is többet hozhatnék föl, melyek mind a mellett bizonyítanak, hogy az ámerikai unitárius lelkészek nagyon magas miveltségi fokon állanak Mert hát az egységnek és a barátság-
nak legjobb melegágya a miveltség.

Ezzel együtt jár a köztisztelet is. Az unitárius lelkész É.-Ámerikában nagyon sokat jelent. A ki ott ezt a czimet használhatja, nem sok ajánlatra van szüksége bár hová is akar bejutni. Barrows bostoni lelkész, kit személyesen is többen ismernek közülünk, Washingtonban a kormánykörökben teljesen otthonos ember, Fenn Vilmos Chicagóban az Egyetem tanárai clubbjának rendes tagja és abban az óriás városban vezérember, Slyceer Nev-Yorkben a híres City clubbnak, a mely ott a városi politikában döntő tekintély, működő elnöke, Bostonban az öreg Hale mindenben, Dr De Normandie a közügyekben, de kivált a milliókat érő közkönyvtárban az ötös bizottságnak egyik és pedig titkár-tagja, s ez így van többé-kevésbé mindenütt.

Boros György.

(Folyt. köv.)

Az új esztendőben.

Az új esztendőben vessük ki szivünkéből az irigység, gyűlölség, boszu, harag, féltékenység magvait. Ne engedjük, hogy a csira kikeljen Ne engedjük, hogy a rossz erőt vegyen a jón.

Forduljunk akaratumkhoz és állítsuk meg útjában a rosszat, indítsuk meg a jót.

Kezdjük otthon: a testvér ne legyen türelmetlen testvérével szemben. A szomszéd ne inditson perpatvart csekélység miatt. Még ha nagyobb is a sérelem, a sértő bánja meg hibáját, a sértett bocsásson meg. Legyen békesség.

A tanuló ifjak versenyezzenek nemesen, a kik munkában vannak, tegyenek hasonlót.

A szolgatársak, kivált ha az Ur házában szolgálnak, menjenek el s béküljenek ki haragosaikkal s csak azután vigyék fel áldozataikat az Ur elébe.

Az új évben legyen új ember mindenki!

Látó.

Elmélkedés a múlt s jövő felett.

Elmult a jelen, itt van a jövő. A XIX.-ből XX. lett E nevezetes időpont gondolkozásra ad alkalmat. Emlékezetünkbe idézi a múlt kellemeit és kellemetlenségeit, felszakítja a múlt fájó sebeit. Jelen állapotainkat egységes képbe foglaltatja össze, jövőnk felől aggodalomba ejt. Ugyde múlttal, jelenel, jövővel egyszerre foglalkozni, messzire vezetne. Hagyjuk hát ez alkalmmal a múltat, bizzuk azt kinek-kinek emlékezetére, foglalkozunk csak a jelenünkkel és jövőnk sejtelmeivel. Alkossunk magunknak jelenünk vallásos állapotaiból, vallási irányjaiból egy egységes képet

E képrajzolás, ime, így következik: Jelenünk nem rossz, kielégítő. Mondjuk, elég jó. Egyházunk vagyoniilag erősödik, számbelileg is szaporodik. Hitelveink nagy Magyarországon hívőkre és barátokra találnak. Vallásközönségünknek jóltevői most is akadnak. A legnagyobbik, a boldog emlékezetű Berde Mózsa neve miudennep ajkunkon, kenyeré kezünkben. Előtte jártak a közel múltban Dersi János, Kovács Dénes, Orbán Balázs, Raffaj Károly. A XIX. száznak valának érdemes gyermekei. Ő róluk a XX-ik százban is mindig hálával és kegyelettel fogunk beszélni. Nevüket, emléküket az elődökéivel együtt magunkkal visszük. Szent lesz az előttünk Mint ilyet hagyjuk át az utókorra is.

Most is vannak jóltevőink. Ezek között első helyen van államunk, mely mindnyájunké s mi mindnyájan övéi. Egymás iránt mindkét félnek kötelességei vannak. E hőtelességeket most már mindkét fél híven is teljesíti. Államunk tetemesen segíyezi a mi egyházunkat is. Papjaink fizetését a többi egyházakéval együtt rendezte. Hogy mily nagy szükség volt erre, mutatja, hogy csak egy-két papunk maradt ki az első sorozatból, mert hát a mi papjaink fizetése még 600 frtot sem ért. Sokat nélkülözött, de azért hazáját, egyházát mindig híven szolgáló papságunk, mindnyájunk öröme, jobb sorsnak s azon tudatnak örvendhet, hogy fontos hivatásukat, felsőbb minősítéshez kötött képzettségüket felülről is elismerik és méltányolják. Papjaink sorsának javulása egyházi életünk felpezsdülésének, megélénkülésnek, általánosabb míveltségének, nagyobb haladásnak záloga. Az állam örömmel fogja tapasztalni, hogy a mi papjaink kezén levő nép jó kezekben van.

Nagyobb mérvű államsegélyben részesülnek minden rendű iskoláink. A nagyobb foku segíyezés egyházunk tanügyére is átalakítólag, fejlesztőleg hat. A rozoga, düledező iskolahelyiségek helyett a követelményeknek megfelelő berendezéssel újak

emelkedtek és emelkednek Kolozsvári főgymnasiumunk számára az erdélyrészi iskolák közt páratlan palota, emelkedő félben van. Felszerelése, berendezése a mai kor követelményeinek megfelelő lesz. Tanügyi embereink helyzete is beh más, mint régen volt. Fizetésük tetemesen javult, az országos nyugdíjintézetnek tagjai. Biztosítva ök és övéik jelene, jövője. Idejüket a tanügynek szentelhetik. A kor tőlük követelhet és ök a követelményeknek bizonynynyal megfelelnek. Egyházi szervezetünk is korunknak megfelelően átalakított. Ebben is csak nyereségünk lesz, mert a modern képviseleti elvek bele vannak illesztve.

Ennyit egyházi külső életünkről. És a belső? Jobban van felszerelve, mint bármikor a multban. Nagy papokról ha nem is beszélünk, mert hisz a nagyságot az idő növeli meg, de azt mondhatjuk, hogy van egy derék papi karunk. Számos derék ifju erő működik buzgalommal, lelkesülten. Az ily működésnek soha sem volt akkora tere. A templomaink legtöbbje megújulva, megszépülve néz egy új száz elébe. Iskoláink kevesebbültek, mert népünk szegényedik és az állam vette kezébe s népoktatást, de a meglevők jobbak, mint régen.

Egyházi életünk pezsgőbb, mint régen lehetett, mert az egyháztársadalmi érintkezés nagyobb. A Dávid Ferencz egylet a XIX-ik száz második feléről olyan szervezetet hoz át, a melytől ezután is sok jót várhatunk.

Ha az egyes emberek, vagy ha miveltjeink és népünk valóságos buzgóságát vizsgáljuk, itt úgy tetszik, mintha hanyatlás volna.

Nagy igazság: tűz próbálja meg az aranyat. Küzdelmek edzik meg az embert, teszik szilárdvá, elveihez, meggyőződéséhez, vallásához hűvé, ragaszkodóvá. Állításunkat a mult igazolja. Minden téren tapasztalati igazság az is, hogy az anyagi téren való emelkedéssel, jóléttel sok esetben a nemesebb, a lelki élet, a szív- és lelki jószág nem áll párhuzamos fejlődésben. Amaz emelkedik, ez csökken, pedig miként hajléka a léleknek, az kellene, hogy legyen az anyagi jólét is a lelki épülésnek, vallásnak; miként ép testben lakik ép lélek, úgy az anyagi jobb létben emelkedni kellene a szívjózágnak, vallásosságnak is. Ha e téren való tapasztalatunk unitárius vallásközönségünk belső életére nézve nem is áll egészen, mégis van valami benne. Bizony, ma sokan elvegyülnek az anyagiakért való lőtás-futásban, mind kevesebben és kevesebben törődnek lelki szükségleteik kielégítésével. Ma kevesebb hívünk figyelme irányul oly szorosan egyházunk felé, annak állapotaira, helyzetére, miként régen. A vallásos hűség, egymásiránti bizalom, a hagyományos

unitárius összetartás, mely egyik erősségünk volt, talán nincs meg ma oly mértékben, miként régen volt. Kezd elvvé válni: ubi bene est, ibi patria. Ez a kosmopolitismus. Miveit osztályunknak számos ifja, mikor arról van szó, egyházunk szolgálatába álljon-e, vagy benne maradjon-e tovább, ha államnál és általában más felekezeteknél is jövedelmezőbb állás kínálkozik, megyen készséggel és sokszor vallása feláldozása árán is. Ez is igaz. Példák igazolják. Haj, nem így gondolkoztak őseink! Előttük a világ csábításai, az anyagi bálványok leomlottak, megszégyenültek. Mai kor emberei előtt szinte hihetelenségig kevés fizetés mellett a legnehezebb állásokban szolgálták egyházukat, kitartással, híven, becsülettel és eredményesen. Ez multunk büszkesége és egyházunk erőssége is lehet, ha egyházi őseinktől egyházunk iránt kitartást, lelkesedést meritünk és minden tetteinkért valami dús anyagi haszonra nem nézünk.

Székely-Keresztur.

Pap Mózes.

(Vége a jövő számban.)

Az ifjuság köréből.

*Apám levelére.**

Levelét irt apám s szép, derült levelén
Csak egy bánatfelhő:
Mi lesz az öcsémből? — azt kérdi búsultan —
Mi lesz, hogyha felnő?
Csak játékon esze s hogyha munkát érez,
Úgy elmegy előle,
Tán haza sem látna, ha meg nem éheznék,
Ha nem pihenőre.

Édes apám lelkem, szép, derült leveled
Szeretettel irtad,
Hogyne örvidenék minden sorának,
Ha rólatok hirt ad!
Hanem az a felhő, a mely az. iráskor
Homlokodon játszott:
Olvasáskor nekem szivárványos szépnek,
A legszebbnek látszott.

* Szerző felolvasta a „D. F.-E.” ifjusági körében.

Mikor én is, én is kis öcsém sorjában
Vidám gyermek voltam!...
Mintha benne volna minden szép emlékem
Abban a pár sorban!
Erdők ága-bogán, virágos mezőkön,
Hűvös patak mentén
Ki tanyázott többet s haza sem gondolva,
Ki járt többet, mint én?

Ismertem a bokrot s magas fa sudarát
Mily könnyen megmásztam,
Kicsiny patakunknak szelid göböiben
Mily sokat halásztam!
Pásztor furulyája odacsalogatott
S melléje szegődtem:
Az ő mesés szája tanítóm szájánál
Többet ért előttem.

Kezemben ostorom szilajon pattogott,
S estendére kelve,
Hány összetűzésnek, hány megmérkőzésnek
Volt arczomon helye!
Egyik panaszra jött, a másik jövendőt,
Ti meg búsultatok;
Mint elütött fiut, veszendő gyermeket
Meg is sirattatok.

Nos, én szerettem, hogy elszállt az idő,
Ki maradt a *régi*?
Hol van a vig sereg, mi lett vezérükből,
Hol vannak játéki?
Egyszínű madarak együtt örvendeztünk
Puha fészek körül....
Hadd játszik még öcsém, ti meg, szerettem,
Álljatok csak örül!

Álljatok csak örül s azt a bánatfelhőt
Engedjétek nékem,
Ott hadd siratom meg sűrű könnyhullással
Boldog gyermekségem!
S derült leveletek mikor még irjátok,
Édesapám lelkem:
Arról is irjátok, mit csinál az öcsém,
S fölvidul a lelkem.

Pap Domokos.

Karácsonykor.

Egy unitárius kis leánytól kaptuk ezt a versikét. Karácsony tövében, midőn a házi angyalok susogni, repdesni kezdettek, a kis leány szívét megszállta a hála-érzés s úgy, a mint jött, leírta, kis öcsce elmondotta, a szülők pedig oly boldogok voltak, hogy sohasem fogják feledni ezt a karácsonyt. Mi lenyomtatjuk, hogy más szülők is láthassák. Szerk.

Szép karácsony, szent karácsony
Itt vagy ismét örömünkre.
Ma született a Megváltó
Messze, messze Betlehembe'.

Ma született a kis Jézus,
Öröm érte a világot,
Kigyúladt egy fényes csillag
Hirdetni e boldogságot.

Ennek a dicső csillagnak
Im' még most is él a fénye,
Itt ragyog e kedves estén
Mindenikünknek szemébe'.

Hála, boldogság és öröm
Ragyogó csillaga van ott.
Köszönjük a jó Istennek,
Hogy ily szép karácsonyt adott.

S köszönjük jó szüleinknek,
Hogy annyit fáradtak értünk.
Végzetlen az a hála,
A mit mi irántuk érzünk!

A mint e szép karácsonyfán
Ragyog, s tündöklék minden ág,
Ugy ragyogja be szívetek
Hosszan, hosszantartó fénnyel
Az öröm és a boldogság!

Egy unitárius kis leány.

Fogjunk kezet!

Uj esztendő van. Egy uj száz évet kezdettünk meg.

A régiből megismertünk egy részletet. Tudjuk, mit adott a munkásnak, mit a reménykedőnek. Megtanultunk benne és tőle sok mindent.

Egyet már régóta tudtunk, de kivált az utóbbi években ismételten meggyőződünk arról, hogy nekünk unitáriusoknak a magunk erejére kell támaszkodnunk. Igaz ugyan, hogy a magyarországi keresztény egyházak tagjainak nagy sokasága a keresztény hittudomány főbb kérdéseiben ma már teljesen ugyan azt hiszi és vallja, a miért az unitáriusok csak nem régen is megvetés és üldözés tárgyai voltak, de mégis a XX-ik száz kezdetén sajnosan ki kell mondanunk, hogy az egyházi uniótól távolabb állunk, mint ezelőtt 25 esztendővel állottunk.

Aggasztónak mondjuk-e ezt az állapotot? Ne, mert hiszen a lényegben meg van az egység, csak a külső egyházhatalmi és egyházpolitikai érdekek szolgálnak gátul. Ki aggódhatna e miatt, hiszen szabad szemmel is láthatjuk, milyen szép tiszta csermelyekben szivárog ki a víz a zavarosan kavargó folyam töltése alól. Ott a sík mezőn találkozni fog a többivel, vagy fölszivódik az élőnövényzetbe és közös táplálék lesz belőle.

Senki se aggódjék a mesterségesen összerakott gátak miatt. Minél erősebbnek látszanak, annál üresebbek, annál könnyebben szétszakadnak.

Az eszmék diadala bizonyos. Nézzetek vissza az elmúlt száz esztendőre ti unitáriusok és látni fogjátok, hány helyen győzött máris az az eszme, a mely hirdette a hit, a gondolkodás, a közös testvériség, a felvilágosodás jogát. Hány helyen leomlott a testi és lelki szolgaság, a sötétség és ósdiság vára.

Megnyílt az ég és a föld a szabadság előtt. Jöjjetek hát ti, a kik a lelki szabadságot szetettitek: *fogjatok kezét!*

Legyen ez a jelszó az új évben: *fogjunk kezét* a nemes, az igaz, a szent ügy: *a vallás és erkölcs* előmozdítására. A magyar hazának vallásos és erkölcsös polgárokra van szüksége. Az unitárius vallás minket tiszta erkölcsre, őszinte, nyílt és tiszta hitre kötelez, a mi azt teszi, hogy becsüljük, tiszteljük mindenkinek személyi és vagyoni jogát, becsületét. Becsüljük mindenkinek hitét, de ne türjük a hitformák alatt rejtgetett babonát, homályt.

Legyen közöttünk mindenki apostol. *Mindenki*, tehát nemcsak az egyház tanácsosai vagy papjai, nemcsak férfiai, hanem mindenki: a férfiak és a nők, meg az ifjak kivétel nélkül.

Fogjunk kezét! Képzeljük el, mily hatalmas nagy kört alkotnánk, ha mindnyájan kezét fognánk: beölelnők az egész országot.

Ki nem ismeri a nyaláb vesszőről mondott hasonlatot! Magunkban oly gyengék vagyunk, mint egy vesszőszál, együtt erősebbek a sziklánál.

Sok derék, lelkes emberünk van, de sok tétlen is. Ti lelkes munkások, verjétek föl a tétlenül szendergőket!

Irodalmi vállalataink sikere nemcsak biztosítva lenne, hanem fényes is, ha minden intelligens unitárius támogatná.

A tárogató szól. A kinek füle van a hallásra, hallja meg!

B. Gy.

Vadrózsák a székelýföldről.

— Gyűjtögetik, a kik nem félnek a tövistől. —

Az alább közölt vers egy székelý ember szerzeménye. Eredeti vadrózsza. Szerk.

Kolcsár Ilona szerencsétlen halála.

Ezerkilencszázadikban,
Áprilisnek hónapjában,
Szombat este mi történék:
Kolcsár Ilonát keresték.

Keresett anyám az Oltnál,
Folyó vize elsodort már.
Én Istenem! Én mit tettem:
Én magamat elvesztettem.

Édesanyja ott a boltba
A rossz hirt, hogy meghallotta,
Megtört szíve fájdalmával:
Vajjon mi történt lányával?

Sirva kiált édes anyám:
Édes lányom, én Ilonám!
Hiába, már nem szólhaték,
Olt vizében benne valék.

Márton fiától azt kérdé:
Hol Ilona, nem tudod-é:
Márton fia azt feleli:
Tán csak az udvarra ment ki.

Egész éjjel nem aludtak,
Én érettem búslakodtak.
Hová lettem, azt nem tudták.
Hogy megvirradt, hirül adták.

Ilona elment lefelé
Egyenesen az Olt felé,
Keszkenőjét jegynek hagyta
Testvéreének ablakába.

Szüleim könnyei hullnak,
Testvérim sirva zokognak.
Hiába, már halott levék,
Olt vizébe belémenék.

Ilona te, mit gondoltál,
Az Olt felé elindultál?
Én egyebet nem gondoltam.
Csak magam elpusztithassam.

Megzendült Hévíz községben,
Hogy Ilona immár nincsen.
Jönnek-mennek, de nem kapják:
Mindenütt csak hirben hagyják.

Az Olt vize folyó árja
Habjai közé bezárva,
Hetednapig én ott valék
S megtalált már, ki odaért.

Eljött a halász csónakkal,
Partra kihozott ő azzal,
Letettek pázsintos földre
S ez lett ravatalom helye.

Édesanyám hozzám jöve,
Könnyzáporával öntöze,
Sirat engem keservesen,
Szólit engem a nevemen.

A virrasztók is eljöttek,
Körülöttem énekeltek
Az ég boltozatja alatt,
Csillagok sorai alatt.

Ilonát viszik temetni,
Jegyese megyen esküdni.
Ilyen eset nálunk nem volt,
Ne is legyen, hogyha nem volt.

Homoród-Héviz.

Édesapám s rokonaim,
Édesanyám s testvéreim,
Mind egyig megbocsássatok:
Velem többé nem szólhattok.

Az Ur legyen már veletek,
Intézze minden lépésetek
Áldását adja meg nektek,
Ő maradjon ti veletek

Legénysereg, lánybarátok,
Mind egyig megbocsássatok.
Mit én tettem, ne tegyétek,
Isten maradjon veletek!

Ő intézze lépésetek,
Birja jóra szíveteket.
Utatok ne legyen átok!
Szálljon Ég áldása rátok!

Egész hévizi közönség,
Áldjon meg a dicső felség.
Szállítson áldást reátok:
Ezt kívánja Ilonátok.

Révész István.

Missiói levél.

Elköltözött ifju hiveimhez.

Míg itt csicsergett a fecske az eresz alatt; míg völgyön,
hegyen éneket zengett a dalos madár; míg ezer virág borította
a rezgő lombot és illatos fűvet, nem érzett annyira hiányotok.
Ma? . . . Most? mikor az utolsó lombot is elfujta a szél; mi-
kor elköltözött vagy elnémult az egykor vidáman zengő madár-
sereg, — most tűnik ki igazán, hogy milyen kopár, milyen
puszta e hely, hol ti voltatok a dalos madarak, a nyíló virág-
nak társa, testvére.

Igen, a költöző madárnak sorsosa lettetek édes leány és
legény barátaim! Az eke szarva és guzsaly rég nyugszik itthon.
Elementetek a messze idegenbe különböző foglalkozást keresni.
Távol levén most a nektek legdrágább, legkedvesebb hajléktól,
nem halljátok naponként az édes szülők jóra intő tanácsait.

Ugy-e örömmel fogadjátok, ha e kedves lapban, az „Unitárius Közlöny“-ben, én szólok most hozzátok jó szülőitek helyett?!

Emlékezem. Hát ti hogy ne emlékeznétek az utolsó perczre, melyben búcsut intettetek kicsiny falunknak; a lombnak, melyet kezetek letépett, a kertnek, melynek virágait ápoltátok?! Emlékeztek ugy-e a szülői ölelésre, az édes anyai csókra és a könyvek között elrebegett szívbeli tanácsra: »*gvermekeink, . . . halljuk jó hirneveteket!*

Kérlek, ne feledjétek el ezt a szívből jött tanácsot! Ennél jobbat én sem adhatok tinektek. Hiszen, legdrágább kincse annak van, kinek jó hirneve van. Többet ér ez aranynál, ezüstnél, minden gazdagságnál.

Ugyebár, milyen szép az a Pest, Kolozsvár, Brassó, hol szerencsét próbálni megállapodtatok?! . . . Kicsiny falunknak szép bádogos tornya is eltörpül azoknak palotái előtt. De vigyázzatok! . . . ott a paloták között sok kísértet lakik. Lesznek ott urak, cifra asszonyságok, kik megdicsérik arcotok rózsáját, szemetek csillogó tűzét, derekatok karcsuságát, és . . . és aztán hívni fognak, hogy menjetek hozzájuk gyöngyélre, vidámságra. Édes anyátok szötte szép ruhátok helyett ígérnek hosszú köntöst, csizmátok helyett parányi cipőt, munkához szokott ujjaitokra csillogó gyűrűt, fáradság nélkül gyönyört. Hát én nagy jó akarattal kérlek titeket: *ne fogadjátok el az ilyen ajánlatot!* Mészárszékre vinnék most ép testeket, sárba tipornák bécsületeteket, s ha arcotok szép rózsáját elveszíténétek, ha karcsu derekatok nem ingerelne már senkit ölelésre: kidobnának, mint ti szoktatok itthon kertetek elszáradt virágát s kétségbeesve átkoznátok meg azt a perczet, melyben elhagytátok kicsiny falutokat. Mit érne akkor az aranygyűrű a munkátlanság miatt kipuhult, kifehérvült kezeteken; milyen hir jöne akkor rólatok aggódó szüleitekhez, ha azt kellene tudniok, hogy kiket elbocsátottak tisztán, ártatlanul: élőhalottak lettek az erkölcsstelenség sötét koporsójában?!

Mondom tehát én is nektek aggódó szüleitek tanácsát: Halljuk jó hirneveteket!

Tirólatok, a székelyekről sok szépet beszél a történelem. Tanácsolom hát, hogy a székely névnek szerezzetek becsületet. A ki közületek munka nélkül akar pénzt szerezni, az nem igaz székely. Az nem szerezni, hanem tékozolni ment. Szégyent hoz nemzetére. Pedig ez óriási bűn lenne, kedves barátaim! Ékesítsétek hát szolgálataitokat igazi *munkássággal, szorgalommal, engedelmességgel*. Keljetek korán, feküdjetek későn. Ömöljék el tisztaság minden szögleten, a hol laktok, hogy mondhassák rólatok ma is: »*nem fajult el még a székelyvér!*“ Ékesítsétek

szolgálataitokat *igazságzzeretettel, hűséggel*. Ne feledjétek, hogy *hamarabb utoléri a hazugot, mint a sánta ebet, ne feledjétek, hogy inkább kell őriznetek gazdáitok javát, mint a magatokét*. Ha jők leszteek, fajotokat dicsérik, ha rosszak, a székelyre hoztok gyalázatot. Ez pedig egyenlő lenne a hazaárulással. *Vigyázzatok! Ébren legyetek!*

E tekintetben is akarjuk hallani jó hirneveteket! De én még ennél is többet akarok édes jó barátaim! Én azt is elvárom tőletek, hogy *vallásunkat: az unitárius vallást prédikáljátok, ismertessétek*, Hogyan? hisz nem vagyunk mi papok! — mondhatjátok erre. De igen, első sorban minden ember önmagának papja. Nem szabad felednetek, hogy a mi vallásunkat még ma sem ismeri mindenki, vagy félreismeri. Ti ismeritek multunkat. Megmutattam sokszor, hogy hitünkért miképpen üldöztek. Mutattam a máglyát, hol megégették; a börtönt, hol gonosztevőként szenvedtetek. Tudjátok, hogy imádkozó népünket miként verték ki karhatalommal templomaink és iskoláinkból. Tudjátok, hogy szenvedéseink miatt elégtételért bátran odakiálthatnánk az élő Istenhez . . . de nem kiáltunk. Ki kellett állanunk a tűzpróbát. Kiállottuk. Mártiraink vannak. Mi vértelen kezét mutathatunk fel azok előtt, kik tűz és börtönnel terjesztették hitüket. Megfogytunk, de meg nem törtünk. Hitünk lobogója tisztábban leng, mint valaha.

Prédikáljátok vallásunkat, nem szóval, de cselekedettel. Sokan, sokan mentetek el idegenek közé. Tartsatok össze. Legyetek részesei egymás örömének, egymás bánatának. Keresétek fel egymást a szent napokon. Induljatok együtt az Istenházába, ne egyebüvé, hanem az Istenházába, és ne egyébért, hanem imádkozni. Mutassátok be magatokat ez által vallásos népnek, Isten gyermekeinek.

Ti, mint a munkás méh, keresetre mentetek. De hiába való lenne izzadástok, hasztalan lankadtok el a munka terhe alatt, ha meg nem szokjátok a legszebb erényt! *a takarékossgot*. Ebben van a boldogulás titka. Sajátítsátok el e legfőbb tudományt édes barátaim! E nélkül elúszik veritékezésetek jutalma, elröpl az idő és azt többé vissza nem hozhatjátok.

A fát gyümölcséről, titeket cselckedeteitekről ítél meg a világ. Ha jól van dolgotok, ha ti jól laktatok: jute eszetekbe, hogy azokon a nagy, fényes városokon hány munkaképtelen társatok éheznek? Tudtok-e róla, hogy vannak intézetek, hol vakokat gyógyítanak, árvákat nevelnek . . . és az ilyen humanus intézetek fentartására áldozatot kell hozni minden jó kereszténynek?! . . . Keresetetek nem sok, de ha kezét fogtok a takarékossgal; ha székely szöttes ruháitokat fel nem váltjátok a

bolti czifra ronggyal; ha haszontalan csecse-becsékre ki nem dobjátok veritéketek jutalmát; ha a korcsmák küszöbét nem koptatja lábatok: egy pár fillért minden héten félre tehettek ilyen szent czélokra s most az árvák, majd a vakok intézetének átadhatjátok ilyen írás kíséretében: „*a székelyföldi unitárius fiúk és leányok adománya.*“

Igy hoztok a székely névre és unitárius hitre becsülést. Így prédikáltatok vallásunk elveit tisztán, hamisítatlanul, így hiszik el mások is, a kik nem ismernek vagy félreismernek, *hogy ezek nem Krisztus tagadók: ezek Krisztus igaz követői!* Igen, én elvárom tőletek, hogy így cselekedjetek. E kedves lapot, az U. K.-t elküldöm hozzátok. Ti adjátok kézről-kézre. Olvassátok. Kövessétek tanácsaimat, hogy halljuk jó hírneveteket!

Tordátfalva, 1900. nov.

Deák Miklós
unitarius pap.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

Boldog új évet kívánunk az olvasónak!

— Báró Petrichevich Horváth Kálmán főgondnok ur, a mint ezt már évek óta tenni szokta, ez új év alkalmából is a., az Ezredéves Emlékalapra 100; b., a Ker. Magvető-alapra 50, c., az Unitárius Közlöny-alapra 50; d., a kolozsvári egyházközség szegényei számára 60; e., a tordai egyházközség szegényei számára 20; f., a kolozsvári Rongyos-Egylet számára 20; g., a széplaki templomban egy hármionium szerzése költségeire 100 koronát, együtt 400 kor.-t adományozott. Valóban a főgondnok ur áldozatkészsége páratlanul áll egyházunkban Istennek szent áldása legyen életén és adományain!

— Kinevezések. A főt. püspök ur Máté Sándor szt.-mihályfalvi kántort. Bágyonba rendelte ki ugyancsak kántornak; Marosi Mátyás okleveles tanító-jelöltet pedig Kaalba kántortanítónak; Boros György kaáli tanítót Medesérre kántortanítónak. Legyenek üdvözölve újállásaikban és kísérje siker munkájukat az Ur szőlőjében.

— A kongrua lelkészeink számára az 1900-dik évre a napokban kiutatván, kiosztása folyamatban van, sőt, mire e sorok megjelennek — az új évre — valószínűleg összes lelkészeink meg is kapják illetékeiket; a kiknek t. i. a törvény alapján a kongruához igényük van. A leányegházakban szolgáló lelkészeinkre nézve a fuvardijákat illetőleg — a mint erről örömmel értesültünk — a főt. püspök urnak személyes közbenjárásával sikerült jelentékeny kiigazitásokat, illetőleg emelést eszközölni s kilátása van arra is, hogy segéd-lelkészek tartása czimén egy pár ezer korona még az egyes lelkészi állásokra megállapított kongruán felül egyházunk rendelkezésére fog bocsáttatni, a melyből nyugalomba ment, vagy elhalt lelkészek helyett időközi szolgálatokat teljesítő lelkészeink elszámolás mellett díjaztassanak, illetőleg özvegyeik, a míg a lelkészi lakot birják, fölmentessenek a beszolgáló lelkész ellátásával rájuk nehezedő teher alól. Végül elismeréssel tartozunk a főt. püspök urnak a kongrua-ügyben kifejtett buzgalmaért azért is, hogy sz.-udvarhelyi egyházközségünknek önállósítása, a mi iránt az egyházközség folyamodása kétszer is visszautasított,

a főt. püspök urnak közbenjárására indokoltnak ismertetett el s a sz.-udvarhelyi lelkészi állás jövedelmének kiegészítése iránt is az intézkedés rövid időn meg fog történni.

— **Nagy Lajos tanár nyugalomban.** Szép ünnepélyeskéje volt f. év decz. 11-én az unitárius főgymnasium igazgatóságának. E napon értesült hivatalosan, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr Nagy Lajos főgymnasiumi tanárt 1900. decz. 1-től kezdve nyugalomba bocsátotta. Dr. Gál Kelemen igazgató meleg szavakkal méltatta azokat a kiváló szolgáltatásokat, melyeket Nagy Lajos tanár 43 év alatt az ifjúság nevelése és oktatása érdekében teljesített. Kiemelte és méltányolta a Nagy Lajos tanári működésében azt a nemes idealismust és erővel teljes patriotismust, melyet az ifjúság szívébe csepegtetni soha meg nem szűnt. Rámutatott az iskola társadalmi és irodalmi életében, valamint a nagy társadalom minden mozgalmában kifejtett lelkes ügybuzgóságára. Kivette részét bőven az iskolán kívül is a munkálkodásból. Hiszen ott állott, mint vezető a „Ker. Magvető” és „Unitárius Közlöny” megszületésénél s fiatalos kedélyével buzgó lelkesedéssel példaképpen mindig legelől járt. Fekete Gábor elnök emlékezett meg ezután a Nagy Lajos tanár 43 éves szolgálatáról. Az igazgatóság háláját és elismerését tolmácsolja a hosszú, érdemekben gazdag működéséért. Rögző volt a 43 éves pálya, de annak megfutása után vigasztalhatja az a tudat, hogy működése meghozta gyümölcsét az ifjúság hazafias szellemében és érületében, örömeire szolgálhat, hogy nem testi vagy lelki fogyatkozás miatt kell búcsúznia az iskolától, hanem szívében a kötelességteljesítés megnyugtató tudatával mehet nyugalomba. Kívánja, hogy ebben a fiatalos erőben és egészségben sokáig éljen. Nagy Lajos tanár megindultán fogadja és köszöni meg a nem várt ünnepélyes üdvözlést és búcsúztatást. Nagy Lajos tanár tisztelői, barátai és volt tanítványai, férfiak és nők december 15-én a Központi Szálló emeleti termében mintegy 80-an gyűltek össze búcsúvacsorára. Ferencz József püspök ur emelt első poharat s mint kortársának élete pályáját végigtekintette, méltányolta ezután az ünnepelt, a tanárok és a vendégek számosan szölohtak, felújítván egy-egy epizódot a hosszú multból. A társaság igen jó hangulatban volt a késő éjjelig. Nagy Lajos tanár meglelégedve tekinthet vissza nemcsak pályájára, hanem erre a két jelenetre is. —rt.

— **Mező-Örményesen** a pretestánsok, kik közé az unitáriusok ebben az esetben föltétlenül számíthatók, templomot építettek, azt 1900. nov. 25-én megnyitották. Unitárius részről Rédiger Géza szabédi lelkészünk tartott beszédet, a mely kenetteljes, szónokias és hazafias. Olyan beszéd ez, a minőt az apa leánya mennyegzőjén szokott tartani, mert Mező-Örményesen 23 év óta ápolja, növeli Rédiger Géza szívével és életével az odahúzódott szegény munkás protestánsokat, kik között sok az unitárius. Alkalmi cikkeink miatt a jövő számban fogjuk közölni Rédiger szép beszédét.

— **Dr. Brassai Sámuel** sirját az E. K. Tanács körülkeríttette és egy kis lapra ráíratta: Brassai S. ideiglenes sírhelye, miután a síremlék érdekében a Brassai-émlékbizottság más, megfelelőbb helyet kért és kapott a várostól.

— **A Brassai-émlékre** hiveink ujabban szépen adakoztak, de még sokan nem adták meg filléreiket.

— **Berde Mózsás sirját** az Unitárius Egyház Képviselő Tanácsa emlékökövel fogja elláttatni a jelen évben. Egy bizottság működik ez ügyben. Pákey Lajos főmérnök készítette a tervet, a mely görög stílusban, egy kőkoporsó mintájára van kivéve. A komoly méltóság párosul az egyszerűséggel és állandó

sággal. Így lehetett leginkább kifejezni a nagy alapító intencióját, hogy sirját egyszerű kőkoporsó fedje. A mű nagyszabású lesz. Díszére válik a kolozsvári temetőnek, sőt egy sem fogja megközelíteni a mostani siremlékek közül. 10.000 korona összegbe fog kerülni.

— **Vörösmarty-ünnepély.** Az unitárius főgymnasium ifjúsága 1900. évi decz. hó 1-én d. e. 11 órakor halhatatlan költőnk: Vörösmarty Mihály születésének századik évfordulója alkalmából emlékünnepet rendezett a tanári kar és szépszámu közönség jelenlétében. A „Szózat“ eléneklése után Abrudbányai Géza VIII. oszt. tanuló szép szavakkal emlékezett meg felolvasásában a költőfejedelméről. Ezt követte az ifjúsági „Apolló-kör“ által előadott zenedarab. Nagy hatással szavalta Kovács Kálmán VIII. oszt. tanuló Vörösmartynak „Szép Ilonka“ című költeményét. Utána az ifj. dalkör énekelt, majd Ptacsnik György VII. oszt. tanuló Vörösmarty „Vén cigány“-át szavalta érzéssel. Bezáróul az ifj. „Apolló-kör“ zenélt.

— **Kövár Mihály** kolozsvári ügyvéd, az ügyvédi kamara titkára, az unitárius egyházi fő Tanács tagja egészen váratlanul elhunyt Kolozsvárt. Nagy és mély részvét nyilatkozott meg érette Kolozsvár minden körében. A derék ügyvéd egyszersmind nagy athleta volt. Sok éven át tanította a vívást kitűnő sikerrel. Az unitárius egyháznak nagy szolgálatot tett az egyházjogtan megismerkedésével és a házassági jognak hatalmas védeásával. Még sokak előtt emlékeztet az a derék harcz, a melyet a hírlapokban oly sikerrel harczolt meg az unitárius egyház jogai védelmében. Fájó érzéssel gondolunk a jellemes, derék férfira, kinek hasznos munkássága immár megszűnt örökre. Vajh! támad-e, a ki betöltse helyét? Közölni fogjuk életrajzát arczképpel.

— **H.-karácsonfalvi** templomunk belseje rendezésére adakoztak: Az áldozócstitörtőki ünnepélyes istentiszteleten konfirmált 17 ifju és a szülők áldozó erényeit követve 11 kor. 80 fill. alapítványt tett, mely az 1898-ban konfirmáltakéval együtt 19 kor. 32 fillért tesz. A templomi felszerelések festésére: Demeter Dénesné, Béla G. Józsefné, Szabó Mihályné, Rigó Józsefné (kik négyen gyűjtötték az adományokat, vezették minden tekintetben az ügymenetet), Benczédi Mózesné, Szentpáli Zsigmondné, Vagner Jánosné, Boros Zsigmond, Barabás Dénesné, Bokor Juliánna (Bukarest) 2—2; Mátyás Róza, H. Kovács Andrásné, Marenczki Józsefné, özv. Szöcs Jánosné, Bálint Jánosné, Kovács Domokos — Albert 1—1 koronát; Pünkösti Gyuláné, Kilyén Józsefné, Szabó Dénes, Szentpáli Sándorné, Füzi Mózesné, Román Jánosné, Nébel Józsefné, Kelemen Lajosné, Mihály Ferenczné, Egyed Domokosné, id. Tóth Ferenczné, özv. Miklós Ferenczné, Mátéfi Lajosné 80-80 fillért. (Folyt. következik.)

— **A nagy-ajtai** unitárius új papi lak és gazdasági épületek építésére önkéntesen adományoztak: Dr. Ferenczy Géza 104 k, Kovács Gábor 100 k, Weiss Berthold orszgy. képv. 100 k, Répa Mihály 100 k, Lőfi Ödön 100 k, Péterfi Sándor és neje Szöcs Anna (K.-Ajta) 40 k, néhai dr. Ferenczy Gézáné, Péterfi Lőrincz, id. Péterfi Sándor, ifj. Péterfi Sándor, Darkó Lajos 20—20 k; Tana Albert, ifj. Darkó György, Incze Gábor 10—10 k.; id. Darkó Áron, Simon József 12—12 k.; Szentpáli Sándor, Benedek András, id. Simon György, Took Mózes, Porzsolt Józsefné, Szalad Juliánna, Incze Dénes, Péterfi Áron (H.-Almás) 10—10 koronát. (Folyt. köv.)

— **Gyászhirek.** Özv. Bölöni Sikó Lajosné sz. nagyváradi G. Gyulai Eszter életének 70-ik, özvegységének 10-ik évében nov. 30-án elhunyt; fiai Kanuth és Lajos, leánya Eszter és 2 unoka gyászolja a derék nőt. **Gagyai Pálffy Mihályné** sz. Ádámosi Végh Julia elhunyt d.-cz. 11-én Gagyban élete 40-ik évében hosszas szenvedés után. Férje, rokonai és ismerői mély fájdalommal kísérték sirjába.

— **Igazítás.** Az Unitárius Közlöny 1900. évi 12-ik számában az árkosi Ferenczi József életrajzában a 347. oldalon tévesen van 40 000-nek mondva a muszka sereg száma 10.000 helyett. Ugyanott az van állítva, hogy Ferenczi egy „Mater dolorosa“ képet tétetett az asztalra a biblia mellé. Ennek a tételnek az első része szájhagyományon alapul, de a valóságnak nem felel meg, mert az egész Gagyan nem volt s talán most sincs egyetlen „Mária dolorosa“-kép.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Társas összejöveteleit a Dávid Ferencz-Egylet január 5-én estve kezdte meg a New-Yorkban. Olvasóink vegyék tudomásul. Felolvas Boros György a Niagara-ról. Kezdeté $\frac{1}{2}$ 8 órákor. Belépti díj nincs. Perselyadomány tetszés szerinti.

A toroczkói fiók-egylet vegyes dalköre decz. 9-én dal- és táncestetélyt rendezett. Jól sikerült az estetély mindkét része. Volt egy elnöki megnyitó-beszéd, 3 szavaltat, 3 ének. Az estetély rendezésében a szerepekben résztvettek az intelligencia és a nép is. Hogy mily népes volt az estetély, mutatja a pénzbeli eredmény: 60 filléres belépő-jegyekből a tiszta haszon 32 kor. 80 fill. volt. Csak buzgólkodjanak tovább és buzditsanak más egyházakat is hasonlóra!

Jelszavunk legyen az új évben is: mindenki szerezzen még egy tagot. Egy kis buzgósággal meg lehet tenni. A ki tíz új tagért az évi díjat egyszerre beküldi, annak 10 helyett 11 példányt küldünk az Unitárius Közlönyből.

A t. lelkész urak mindenike 5—5 új tagot szerezhetne az új évben. 500 új tag nagy lendületet adna egyeletünknek. Mutatványszámot mellekeltünk felhasználásra.

Az egyelet pénztárába f. é. nov. 24-től decz. 29-ig rendes tagsági díjat fizettek: Egyedné Zöld Mariska M.-Andrásfalva 900-ra, Comanescu Sándorné Kolozsvár 901-re, Zoltán Béla Kolozsvár 99—901-re. Kovács Sándorné Zilah, Székely József Verespatak 900-ra, br. P. Horváth Kálmán, br. P. Horváth Kálmáné, br. P. Horváth Melania, Hortenzia, Katalin, Eszter, Antónia és Ferencz F.-Zsuk 901-re, Kozma Albert Pata 901-re.

Előfizetői díjat fizettek: Fábian Gedeonné Szováta, Major Domokos Sz.-Sebes, Barla Domokos Torda 900-ra, Huszár János Kolozsvár 900—901-re.

Alapítói díjat fizettek: Főtiszt. Ferencz József püspök ur és főtiszt. Ferencz Józsefné Kolozsvár.

Az ifjusági f. e. pénztárába fizettek: Mikó Imre, Meltzl Balambér. Gelei Kálmán és Molnár Béla.

Az abrudbányai f. e. pénztárába fizetett 3 tag.

Kolozsvárt, 1900. decz. hó 29-én.

Gálfi Lőrincz
pénztárnok.

Perselyünk. Lelkes és buzgó elnökünk újabb kezdeményezésére a perselybe megkezdődött az adakozás. Ajándékoztak: Br. P. Horváth Kálmán egyel. elnök 100 koronát, dr. Ferenczy Géza ügyvéd N.-Ajtáról 20 koronát, Matskássy Pál Kolozsvárról 10 koronát, Révész István H.-Hévíz 20 koronát. Fogadják e helyen is az egyelet köszönetét.

A ny.-szet.-mártoni tüzkárosult egyház és lelkész javára Bedő Dániel ur szerkesztőségünkhöz küldött 5 koronát. Kelemen Albert esperes ur kezéhez küldöttük Maros-Vásárhelyre. A főt. püspök ur is felhívta a híveket adakozásra.

Az Unitárius Közlöny olvasóihoz.

Lapunk 13 évi pályafutás alatt kivívta magának az általános elismerést nemcsak az unitáriusok között, hanem azon kívül is. Örömmel várja mindenki, kedvvel olvassák sok ezeren. Az Unitárius Közlöny nemcsak hézagot pótol, hanem közszükséget. Az Unitárius Közlöny szívesen látott lapja a városnak is, a vidéknek is

Vezércikkei, költeményei, életrajzai, arcképei, „A nők világa“, „Az ifjuság köre“, „Vadrózsái“, egyházi és iskolai mozgalmai mind közérdekűek és mind jóra irányítók a vallásos és erkölcsi élet mezején.

Az egyleti életnek állandóan mozgató szerve. Mint ilyen, nemcsak az unitáriusok között tesz szolgálatot, hanem kifelé is meg van a hatása.

Az új száz esztendőbe hazai és külföldi jelesek vezetik be, de kezdő embereink s ifjaink is meg-megszólalnak lapjain.

Terjedelme a múlt évben minden hónapban 2 ív volt, tehát kétszer annyit adott, mint a mennyire vállalkozott. Így kezdjük meg az új évet is, de hogy így is folytassuk, az egészen olvasóinktól függ.

Olvasóinktól nagyon keveset kívánunk: csupán 2 koronát egész évre.

Még egy kis fáradságot is kérünk mindenkitől: *szerezzen maga mellé még egy tagot.* A tagdíj 5 éven át fizetendő. Egy évre elő lehet fizetni 2 korona 40 fillérrel.

Minden fizetést kérünk január hónapban.

Szerkesztőség.

TARTALOM: A XX-ik század küszöbén. Ferencz József. 1. lap. — A ki ég, az él. Dr. Eliot A. Sámuel. 4. l. — Föl a lobogót! Boros Gy. Nők világa. Egy pár szó papnéinkhoz és tanítónéinkhoz. Egy városi nő. 7. l. — Murányi Farkas Sándor. (Arczképpel.) B. Gy. 9. l. — Késő ősszel. (Költ.) Murányi Farkas Sándor. 11. l. — Az ámerikai unitárius lelkészek. Boros György. 14. l. — Az új esztendőben. 17. l. — Elmélkedés a múlt s jövő felett. Pap Mózes. 18. l. — Az ifjuság köréről: Apám levelére. (Költ.) Pap Domokos. 20. l. Karácsonykor (költ.) Egy unitárius kis leány. 22. l. — Fogjunk kezét! 22. l. — Vadrózsák a székelgyföldről: Kolcsár Ilona szerencsétlen halála. (Költ.) Révész István. 24. l. — Missiói levél. Deák Miklós. 25. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 28. l. — Egyleti élet és munkásság. 31. l. Az unitárius Közlöny olvasóihoz. 32. l.

Nyomatott Gámán J. örököse könyvnyomdájában Kolozsvárt.

Unitárius Közlöny

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTI dr. BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára 2 k. 40 f. (1 frt 20 kr.) Egy szám ára 24 fillér (12 kr.)
Egyleti tagok, 5 évi kötelezettséggel, egy évre 2 koronát fizetnek. Minden pénz
Gálfi Lőrincz egyll. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra.

*Magának királya,
Az emberiségnek szolgálja,
Az Örökkévalónak gyermeke.
Ez az én vallásom és hitem.*

Tokyo, Japán.

Murai Tomoyoski.

Az új száz év küszöbén.

Az ismeretlen jövőt fürkészsem az új száz év küszöbén. Kérdezem, kutatom: vajjon mit hoznak reánk s főleg utódainkra az új száz év napjai, évtizei s hát még mit hoz az új száz esztendő a maga egészében?... Hozhat sok mindent: birodalmak pusztulását, újak támadását; népek, nemzetek elsülyedését s újak felragyogását a dicsőség magaslatán!... Egy száz esztendő nagy számot jelent a mi életünkben! s vajjon ki tudná közlünk megjósolni annak rejtélyeit? Bizonyára senki. Annnyit tudhatunk, hogy mi élők annak közepét is nehezen, alkonyát pedig már éppen nem érjük meg; porladozni fogunk sirunkban, mint oly sokan, a kik előttünk eltávoztak, mert változhatlanul betelik mindnyájunkon a nagy próféta igazsága: „*Por vagy és porrá kell lenned.*“ De ha itt bevégeződnek reám nézve minden, ha a megsemmisülés gondolatánál meg kellene állanom, ha a lesújtó igazságon kívül még valami mást és vigasztalóbbat nem tudnék: akkor miért fürkészném s miért kutassam a jövőt, az új évszáz esélyeit?

Áldott legyen a jó Isten, a ki tudnom s átéreznem engedte azt a másik fenséges igazságot, a melyet a nagy názárethi hir-

detett: „*A lélek az, mely mindeneket megelevenít; a test nem használ semmit; a beszédek, melyeket én szólok nektek, lélek és élet!*“ E beszédek egy egész új világot tárnak fel előttem, magasztosabbat a fizikai élet legmagasabb nyilvánulásainál; hatásuk alatt értettem meg, hogy nekünk — emberi lényeknek — a testi élet mellett egy magasztosabb életre van hivatásunk; valóban érzem, hogy lelkem nemesebb vágyai a testi élet korlátaival felül az örökkévalóságba emelnek engem; érzem, hogy csak ezek által haladhatok az igazi, a szent cél felé; csak ezek szerezhetnek nekem maradandó örömet, megelégedést, megnyugvást; csak ezek által lesz nekem életem még akkor is, mikor testem már rég elporladott. Ez a tudat buzdít szüntelen, hogy kövessem a „*beszédeket*“ és „*tetteket*“, melyekben lélek és élet van, melyek tápot nyújtanak lelkemnek. Ez a tudat sarkal arra, hogy igyekezzem elvégezni mindent, a mi még hátra van, mert a tenni való sok, de földi életem rövid és bizonytalan. Ez int, sürget, hogy tegyem meg mindennap azt, mit hivatásom tenni: hirdetni és tetteleg valósítani a jót, az eszményi szépet és igazat; emelni a szellemi, a valláserkölcsei élet színvonalát; jót tenni az inség és nyomor gyermekeivel; gondozni az árvákat s elhagyatottakat; vigasztalni a bánatos szívűeket; az erény ösvényére terelni az eltévedteket; megtenni a jövő nemzedék jóllétének és boldogulásának fejlesztésére mindazt, a mi csekély erőmtől kitelhető; támogatni azokat az intézményeket, melyek az emberies feladatok valósításán fáradoznak s mindezekben hiven, önzetlenül és úgy járni el, hogy mások is hasonló tettekre buzdulva, dicsőítsék a mennyei Atyát s terjeszszék országát, — mindez külön és együttvéve, mily sürgős és fontos feladat!...

A teendő sok és kérdezem, hogy vajjon tudjuk-e azt, hogy ezek teljesítésére az új száz esztendőből hány év, vagy hány óra jut nekünk? Mi csak annyit tudunk, hogy a mennyit éveinkből a lelki élet mezején munkálkodva töltöttünk el: csak annyiban éltünk a jövőnek, az emberiségnek, Istennek, az örökkévalóságnak; annyiban terjesztettük a mennynek országát; annyiban nyerjük meg ennek boldogító örömeit földi életünkben s a halhatatlan lélek örökéletében!

Azért kell hiven használnom minden pillanatomat a jóra, míg eljön számomra is az utolsó óra

Szeretett szülők, népnevelők, nemeslelkű emberbarátok, minden rendű és rangú telebarátaink! Fogjunk kezét, támogassuk egymást; egyesüljünk az új száz év küszöbén a nagy munkára! Segéljük, emeljük közelebb a valósuláshoz a kereszténység nagy eszményét: az Isten- és emberszeretet menyori-

szágát, hogy lelkünk élete hagyjon maradandó nyomokat az emberiség életén; hozzon áldást a hazára, egyházra, kunyhókra és palotákra, — így fog teljesedésbe menni hő vágyunk, reményünk, hogy az új évszáz mindenik új évében örömmel visszahangozzék mindenfelől a mi mostani üdvözlletünk:

Boldog új esztendőt!

Ajtai János.

Legkönnyebb megtanítani egy erényt úgy, ha a szerintélünk.

Frothingham R. Pál.

Az új száz.

Az új száz kezdete, míg egyfelől a múlt vívmányait és áldásait felújítja emlékünkből, ellenállhatlanul hív, hogy készüljünk a jövő megteremtésére. A jövő megteremtése! Úgy van, ezt az Isten az ember elébe írta föladatúl a XX-ik százba lépéskor. A múlt idő tanítását gyengén értettük meg, ha nem tanultuk meg belőle, hogy a világ jövője jobbra attól függ, hogy milyen eszményeket alkottunk, milyen elveket vallunk, milyen életet élünk. A haladás szekere a száz utolsó részében lassabban haladt, mint a hogy ezelőtt 25 évvel gondoltuk. Az igazság, jog, béke és szeretet diadala még a messze távolban levő isteni ígéret, de a világ arra felé mozgott. A vallás tanítójának feladata, hogy gyorsítsa, vagy legalább is mozgását biztosítsa, s mindenek fölött, hogy az ember életét most és itt érintse az igazsággal és szeretettel, a melyek növelik eszményét, élénkítik gondolkozását, nemesítik jellemét és mélyítik tiszteletét és bizalmát. Ha mi unitáriusok szándékunk erős és befolyásos helyet foglalni el ebben a mozgalomban, legjobb lesz, ha nem törjük magunkat valamely kivihetetlen egyházszervezet miatt — legyen az katolikus vagy más; ha nem erősen feszítjük neki magunkat s így vagy önhittek vagy szüklátók leszünk; ha nem kicsinyítjük magunkat; ha nem vesztegetjük erőnket apró fecsegésre, hanem melléje állunk annak a munkának, a melynek végzésére van tehetségünk s a mely ránk várakozik; ha minden alkalmat felhasználva az emberek különböző szükségének megfelelően szolgálunk, hogy így azokat, a kik kétel-

kednek, vagy küzködnek, vagy kísértésnek vannak kitéve, — élvezessük ahhoz a forráshoz, a melyből isteni igazság és szeretet fakad, melyből az emberek gondolatai ihletet és a nemzetek sebei gyógyírt kapnak.

London.

Bowie V. Copeland,
a Britt és külföldi unitárius társulat
titkára.

Elmélkedés a mult s jövő felett.

(Vége.)

Ezek után valljuk meg őszintén, bizony van egy kis közönyösség vallásközönségünk minden rétegében. E közönyből fel kell ráznunk a benne levőket Igen, ők felocsudnak, lelkesednek, ha mi előttük jó példával járunk, ha teszünk, cselekszünk vallásunkért, egyházunkért. Mi ezt reméljük, hiszszük, nem esünk kétségbe, hiszen helyzetünk a lelkiek terén nem áll alább más felekezetekénél, sőt aránylag jobb. Benne van talán ma a levegőben a vallás és más nemes dolgok iránti közöny csirája mindenhol. E csira szüli talán a napi renden levő vallási s társadalmi betegségeket. Forrik, kavarog, gomolyog társadalmi életünk, akárcsak, mint a tűzkádóhegyek lavinája. Egy-egy helyt ki is tör ultramontanizmus, nihilizmus, anarchizmus, néppárt stb. képében. Mindmegannyi ismeretes az ő társadalom, természetellenes, népek, nemzetek, vallásfelekezetek békéjét felforgató törekvéseiről. Mindenik veszedelmes. Itt azonban csak a hangzatos nevű néppárt üzelmekre térjünk ki egy kissé. A vallásfelekezetek békéje megrontásán keményen dolgozik. Róma felé kacsint, papi uralom kell neki. Félti a koncot, az egyházi uradalmakat, latifundiumokat. Vagyon, hatalom kell neki. Szerinte üdvösebb, ha azok az egykor más nemzeti állapotok, más viszonyok közt, szolgálatok teljesítése fejében tett fejedelmi hagyományok, nagy birtokok egy néhány egyházi főméltóság, a papság kezében van és ott marad mindig, azért, hogy abban dűskáljanak, mintha birná azokat a nemzet számos tagja s így azokon igazi nemzeti élet pezsegne, a családok szaporodnának, erősödnének, a hazának hű fiaikat nevelnének, a magyar faj növekednék, izmosodnék.

Egyházpolitikai törvények, polgári házasság nem kell nekik, mert ez liberalis irány, melynek czélja az, hogy a nemzeti eszme, a magyar nemzeti állam inkább és inkább kidomborodjék egy oly sok nemzetiség lakta hazában, a minő a miénk. A protestans felekezetek ez irányt örömmel fogadták. A már meg-

levő törvényeket híven megtartják, pedig nekik egyházi szempontból több tekintetben káruk van bennük, de előttük a haza mindenek előtt.

Ez irány korunk ferdeségei, rossz irányai közt az elsők közé tartozik. Az igaz hazafiságnak, a szabadelvűségnek, a protestantismusnak vele meg kell küzdenie. Azonban a sötétség felett a világosság mindig diadalmaskodott. Így lesz e küzdelemben is. E diadal feltételei: a törhetetlen hazafiság, mely előtt minden anyagi érdek háttérbe szorul, vallásunkhoz való szoros ragaszkodás, népünk felvilágosítása, lelki és szívbeli nemesítése, a műveltség azon pontjára emelése, melyen tud komolyan gondolkozni, ítélni, a jó és rossz, nemes és nemtelen irány közt párhuzamot vonni. E fontos és nemes hivatásban nagy feladat vár, miként mindig, papjainkra és tanítóinkra. Feladataik ugyanis, hogy hűveiket híven gondozzák, mindeniknek egyforma mértékkel mérjenek, szavaikkal, tanácsaikkal intéseikkel, buzdításaikkal, vigasztalásaikkal mindenütt ott legyenek. A nélkülözések, nyomorok közt sinlődő hűveiket, az árvákat, özvegyeket se mulasszák el felkeresni viskóikban, őket felemeljék, vigasztalják. A kezük alatt levő zsenge gyermekek nevelésénél eleitől végig vonuljon a hazafias, a vallásos irányban való nevelés. Az önálló józan gondolkozásra tanítsák meg azokat. Igyekezzenek nagyokban, mint kicsinyekben önérteteket kelteni. Az önértet műve aztán az lesz, hogy az ifjak és meglettek felemelkednek emberi méltóságuk tudatára s ekkor aztán gondolkoznak, tesznek olyat, mire saját meggyőződésük, befolyástól ment lelkiismeretük, eszük, szívük vezérli.

Ezek legyenek fegyvereink a felekezetenélküliséggel szemben is, mely szintén egyik társadalmi fekélyként jelentkezett nemzetünk testén, nemzetünk kebelén. Miként hajdan Róma, úgy ez is asylumot hirdet. A világosság fennebb jelzett fegyvereivel felszerelt igaz hívők serege ez országot sem hagyja soha felépülni, a már alapul oda tett rozoga köveket, a hitetlenekeket is széthányja, szétszórja.

Ime jelenünk vallásos életének halvány vonásokban változott képe. E képben vannak nemes és durva vonások, jó és rossz irányú törekvések, mert a jó és rossz folyvást versenyeznek egymással, miként versenyeztek régen és — sajnos, versenyezni fognak mindig. Jaj az emberiségnek, benne nemzetünknek, kicsiny egyházunknak, ha e versenyből a rossz kerül ki győztesen, ha a rossz a jó fölé emelkedik. Nem, ezt nem engedjük. Halálos ellenségei leszünk minden megcsontosodott konservatív iránynak, nagy nemzeti törekvéseinknek szolgálatában nem álló, világosság, lelkiismereti szabadság s a tiszta meg-

győződés szabadon nyilváníthatása ellen irányuló bármely mozgalomnak Hazánk, egyházunk érdekében magán érdekeinkről mindig letudunk mondani. Ebben és hazánk, egyházunk felvirágoztatására való törekvéseinkben mestereink lesznek hitünk ősei. Világosságot és több világosságot kérünk és óhajtunk mindig. Ennek elnyerésére, terjesztésére biztos eszközöknek hiszszük hitvallásunk sarkalatos elveit, annak egész rendszerét.

Vallási életünk fennebb vázolt képének legszebb vonásait fogják tenni mindig mi nálunk az egy istenség hite, a lelkiismereti szabadság hirdetése, a józan észnek, tiszta meggyőződésnek tetteinkben, cselekedeteinkben érvényre juttatása. Megvagyunk győződve és nyíltan hirdetjük, hogy valameddig a fennebbi magasztos elveket valljuk, a míg tetteinkben azok szerint járunk el, mindaddig hazánknak hű fiai és jó unitáriusok leszünk, hazánkat, egyházunkat híven szolgáljuk s örömmel köszöntünk minden, nemzeti haladásunkra célzó mozgalmat s annak hű munkásai leszünk, miként voltak ősünk. Ez legyen nekünk szilárd elhatározásunk a XX. században, hogy vallásunk mellett annak elveiben híven kitartunk. Ennek zálogául vigyük magunkkal vallásos életünk fennebb vázolt képét. E kép finomabb vonásai sarkaljanak minket mindig elhatározásunk, elveink melletti kitartásra, dúrva vonásai, a vallás terén észlelt rossz irányelveknek helyes irányelvekkel való felcserélésére. Szolgáljon alapul egy még terjedelmesebb, nagyobb keretű kép megalkotásához, mely csupán nemes vonásokból fog állni. Legyen alap vallásunk jövője felépítéséhez, mely felől nincs okunk aggódni, hiszen vallásunk, magasztos elveinek igazságában, nagyszerűségében magában hordja a jövő fejlődésének zálogát, erre az életerőt Nem alaptalanul mondá a népszabadság apostola Kossuth Lajos: „Az unitárius vallásnak jövője van” Nem haszontalan szószaporitással, hanem a jövőben vetett alapos reménnyel vallá polyhistorunk, Brassai Sámuel: „Az unitárius vallás a jövő vallása.” Ezekben a jóslatokban egyházunk hivatása, missiója van előírva. E missióját egyházunknak a XX. században teljesítenie kell. Erre törekedjünk mindnyájan. Törekvéseinkre adja a jóságos egy igaz Isten az ő áldását!

Székely-Keresztur.

Pap Mózes.

A magunk terhét könnyebben elviseljük, ha segítünk másoknak, hogy a magukét elviselhessék.

Livermore A. Mary.

A mi vallásunk.

Közeledvén a népszámlálás ideje, önkéntelsnül találgatjuk magunkban: vajjon gyarapodott-e hitrokonainknak száma valamivel, és mivel is tudjuk indokolni azt a csudálatos tényt, hogy a XX százban csak ily kevesen követik a mi fölvilágosodott vallásunkat.

Pedig, ha jól meggondoljuk a dolgot, talán nem is csudálkozhatunk oly nagyon e felett. Mert úgylátszik, semmi sem oly nehéz, mint észszerűen hinni; semmi sem oly ritka dolog ezen a földön, mint a józan hit.

Természetes, fölvilágosodott, józan észszel birni, mentesek lenni minden elfogultságtól, babonára való hajlamtól vagy fantasztikus képzelgésektől, és mégis eszményekben hinni, hívő lélekkel birni, talán ez nem is oly könnyű, mint a hogy mi azt gondoljuk.

Hiszen mindent elhinni, a mit a babona, dogmák, hagyományok és orthodox vallások tanítanak, ez úgylátszik a legtöbb emberre nézve nem nagy nehézséggel jár. Nézzük csak a most divatos Szent-Antal kultuszt!

A legmagasabb aristocratiától kezdve az utolsó koldus asszonyig járák 9 kedden át a templomokat, tehetségeikhez mérten vive Szent-Antalnak az ajándékot — hogy teljesüljön egy-egy kívánságuk! Az igaz, hogy kenyérhez jut ez által a nép (ha ugyan jut), de semmi esetre sem a keresztényi szeretet, irgalom és könyörület alapján, hanem csak a babona, sötét tudatlanság és mindenek fölött emberi *önzés* által. Arról nem is beszélek, vajjon Jézus szellemében cselekszik-e az az egyház, mely ilyen áron nyújt kenyeret a népnek. Egynehány embernek csillapítja az éhségét, hogy az emberiség egy nagy részét megfossa a *legfőbb kenyértől* — az Istentől nyert értelemről.

És mít szóljunk a szintén divatos „hólabdá“-hoz, a mely annyira el van most terjedve Budapesten. Ez egy meglehetősen értelmetlen imából áll, a melyet intelligens emberek nyakára küldenek azon felszólítással (jobban mondva fenyegetéssel) hogy ha azt 9-szer el nem imádkozzuk, le nem irjuk és 9 ismerősünknek el nem küldjük — nagy szerencsétlenség ér bennünket!

És ezt *Jézus nevében*, a XX. százban küldik, fogadják és továbbbitják.

Lehet-e ezek után csudálni, ha a publikum értelmesebb fele — „tisztelőben“ tartva ugyan az „ősi“ hitet — nem hisz semmiben! Ehhez csak egy kis cinizmus, ridegebb szív, néhány kötet „Schoppenhauer“ vagy „Büchner“ kell és előáll a materialista. Ez tagad mindent és „világos“ előtte, hogy az „anyag“ az egyedüli. Lélek? Nemesebb vágyak? Magasabb törekvések? Mind hiábavaló képzelődések! Csak az agy, a sejtek, a vérkeringés — — — ezek existálnak.

Rettenetes meggyőződés; de mindenesetre nagy és erős jellem kell ahhoz, ha valaki minden hit és remény nélkül, önzetlenül tudja végig hordozni keresztjét a kötelességek útjain.

A materialista ellentéte a spiritista! Ez viszont szellemet lát mindenben — még az asztal lábában is. Megveti az összes vallásokat, mert ő *tudományos* alapon hisz, és a tudomány nevében idézi azután a szellemeket és terjeszti a babonát. Idejének nagy részét asztaltánczoltatással és koronaforgatással tölti, de azért meg van szentül győződve, hogy ő a legeszményibb vallásnak a híve!

Most jelent meg egy francia csillagásznak és bölcsésznek magyarra fordított két kötetes könyve, mely szinte megdöböntő dolgokat tartalmaz. De azért az ujságok óriási betűkkel és nagy reklammal hirdetik azt mindenfelé, a művelt fővárosi publikum pedig mohón veszi és élvezi e veszedelmes de *modern* álmos-könyvet.

Én is megbirkóztam vele, és miután két kötetten áthurczolt az író az „ismeretlen“ világban, magyarázva az *álmodat*, a *jövőt*, megjárva velem Marsot, Jupitert és az Isten tudja még hány bolygót, önkéntelenül eszembe jutott egy másik francia író, ki néhány irány regényével rámutatott a valóra: megmutatta nekünk a földi pályánkat, melyen okvetlen helyt állnunk kell, és kiszabta a jelen kötelességeit, hogy azután nyugodtan az Istenre bízassuk a jövőt. De a világ egy része rámondta, hogy: „rideg naturalista“, a másik fele, hogy: „bolond idealista“; egyháza pedig egyszerűen kirekesztette őt — a nagy emberbarátot — a „keresztények“ társaságából!

Barabás József.

(1853—1900.)

— Arczképpel. —

Az unitáriusok székely-kereszturi gymnasiumát nagy veszteség érte. Derék tanára, Barabás József, 1900. évi decz. 6-án elhalt. Legyen e néhány sor az ő emlékének szentelve.

Kolozsvárt született 1853. május 8-án. A régi nemes Barabás-család ivadéka. E család ősi székhelye háromszékmegyei Árkos község volt. Szülői Barabás József és *Binecz* Borbára. A Binecz-család is a kolozsvári előkelő családok közé tartozott. Összeköttetésben állott ugyancsak kolozsvári Ajtay és Várady szintén előkelő családokkal. Apai ágon levő elődei közül többen viseltek papi hivatalt. Apja művelt, értelmes iparos volt. Toroczkói iskolánk végeztével lépett e pályára. Akkori szokás szerint a latin nyelvet beszélte, az összes unitárius énekeket könyv nélkül tudta. Gyermekait gondos apai nevelés mellett ezekre is tanította. Vasárnapokon rendszeren magával vitte őket a templomba. Életelvül tűzte volt ki magának, ősei példáját szem előtt tartva, fiai egyházi pályákra neveltetését. Többször

mondta: „Fiaimnak anyagi örökséget nem hagyhatok, de tanítatom őket s ez oly örökség lesz rájuk nézve, mit a moly és rozsda meg nem emészt és a lopók el nem lopnak.“ Igazi egyházas szellem, vallásosság, istenfélelem élt keblében. Nem volt egyházi czél, melyre ő ne adakozott volna készséggel. Hasonló szellemű volt a jó édesanya is Ily szellemben nevelték gyermekeiket is Ily nevelés mellett gyermekeiknek egyházuk iránti szeretete, ahhoz való ragaszkodása, vallásos hűsége, úgyszólva vérükké vált és élethossziglan maradandó lett. A tisztelőre, szeretetreméltó szülőket szívesen keresték fel otthonukban kolozsvári papjaink és tanáraink és szívesen látott vendégek is voltak. Kilencz gyermekük volt, hat korán meghalt. Károly, Lajos és József érték férfikort Károly Kolozsvárt lakik, derék, becsületes polgár; szép családja van; sok unitárius tanuló érezte az ő és derék neje jóságát. Lajos 1875. óta Székely-Kereszturon lelkész-tanár. Buzgó, sokoldalú s mind a mellett eredményes, áldásos munkásságáról ismeretes. József? Ő már halott.

Szóljunk élete folyásáról. Kis gyermek korában baleset érte. Véletlen esés következtében lába és háta nagyfoku sérülést szenvedett. A gondos szülői ápolás alatt a gyenge gyermek sérüléseit egy pár év alatt kinötte. Elemi és középiskolai tanulását kolozsvári főgymnasiumunkban végezte 1865/6—1872/3-ik években. A szorgalmas és jó gyermek anyját alig tíz éves korában elveszítette. Ettől kezdve nevelése, oktatása egészen a jó édesapjára s a jó testvérekre maradt. Károly ugyyszólva anyai kötelességeket végzett körülte, Lajos I. gymn. oszt. korától priváttanítója volt. Tanárai szerették. Felsőbb osztályos korában Kriza János püspöknek egy pár évig titkára volt. Pályázati dolgozataira többször pályadíjat nyert. Már tanuló korában jelmondatként írta fel asztalára: „Mindent megfontolva tégy!“ Gymnasiumi tanulása végeztével 1873 ban elveszítette atyját is. Teljesen árva lett. Szegény fiu volt, csekély anyagi örökséget kapott, de mindamellett is jó bátyjaiba helyezett reményétől táplálva, tudományszomja felsőbb pályára vonzotta. Semmel Viktor és Gál Miklós jó barátaitól is buzdíttatva, 1873 őszén a selmeczi m. kir. erdészeti akadémiára ment. Csekély apai s anyai örökségéből s bátyjai segítségével itt tanult két évig. E pályát a messze távolság által is fokozott sok költség miatt tovább folytatni nem tudta. 1875-ben beiratkozott a kolozsvári m. kir. tud. egyetemre a természetrajzi szakra. Odaadó szorgalommal tanári pályára készült. Az erdészeti akadémián töltött két évét egyetemi évei közé betudták. Így hát két évet töltött, főképpen Lajos bátyja költségén az egyetemen, de

Károly bátyja is segítette 1877-ben letette a tanári alapvizsgát, melynek alapján ugyanezen évben a székely-kereszturi gymnasiumhoz segédtanárnak, 1880-ban vegytanból és természetrajzból kiállott szakvizsga s az ezt követő philosophiai és paedagogiai vizsga után pedig rendes tanárnak választatott meg 23 éven s három hónapon keresztül folyvást ez intézetnél tanároskodott. Buzgó, hivatásos tanár volt. Tanítványait atyailag szerette, a szeretetet ezek is folyvást viszonzták. Benne tanítványai a szorgalmas, szakértelemmel oktató tanár mellett jó nevelőt is birtak. Munkálkodása eredményes volt. Oktatási, nevelési eljárását vidámsággal, könnyedséggel tette. Szaktárgyain: a természetrajzon és természettanon kívül történelmet, földrajzot is tanított.

Tanároskodása kezdetén kereszturi lakós gr. Haller József Péter nevű fiának három éven át nevelője volt. A tekintélyes és terjedelmes grófi család előtt közkedveltségben állott.

Tanárkodása mellett az intézet másnemű dolgaiban is szívesen részt vett. 1883—1887-ig az intézeti igazgatóságnak jegyzője, az ifjusági Olvasókörnek több éven át elnöke, a terménytárnak eleitől végig buzgó felügyelője volt. A természet-tani és természetrajzi tanszereket szakszerűen rendezte, értékes tárgyakkal szaporította. A gr. Haller családdal való összeköttetésénél fogva jutott intézete több értékes állathoz gr. Haller Béla nemes adományából. E tanszereket a gymnasiumi ifjúsággal vezetése alatt több éven át rendezett majálisok jóvelmeiből is igyekezett szaporítani.

Az ő emlékét, keze munkáját hirdeti a gymnasiummal, a mesteri, papi, tanári telkekkel szemben az utca hosszában az árok mentén annak disztelensége enyhítésére általa ültetett hosszú akáczfásor is. Pontosan gondozta, óvta is, öntözte és nyesegette

Hosszabb idő óta gyengélkedett, de ő így is kitartással eljárta óráira, türelemmel, odaadással végezte tanári kötelességét. Így következett be halála tanítványai közt, munka közben. Katonának, hadvezérnek szokott ilyen halál jutni a csatatéren. Dicső kimulása még fokozza, maradandóbbá teszi emlékét. Tanítványai benne a jó tanárt, tanártársai a jó kartársat, feledhetetlen, igaz, őszinte barátot veszítették el. Nyíltság, őszinteség ma aránylag kevés ember tulajdona. Neki az volt.

Családi élete is szép volt. Neje Karácson Vilma, Karácson István sz.-kereszturi ev. ref. lelkész leánya volt. 1881-ben vette nőül. Bekövetkezett halálakor a 19-ik évet éltek együtt, mindvégig teljes boldogságban. Szép tulajdonuk volt az egymás

íránt való odaadó szeretet, igazi hűség. Egymás életét széppé, boldoggá tették. A derék lelkű nő szeretetét, hűségét, gondosságát, gyöngédségét, buzgó hitvesi kötelességét teljes mértékben kifejezésre juttatta férje több ízben, huzamos ideig való gyöngékedése, betegeskedése alkalmával. Mindannyiszor a legnagyobb gonddal, éberséggel, gyöngédséggel ápolta Családi boldogságukat két szépreményű fiugyermekük: Vilmos és Tibor tette még teljesebbé. Vilmos a m. kir. honvédiskola III. éves növendéke, Tibor III. gymn. oszt. tanuló. Tiszteletet keltő az a gondoskodás, az a nagy szeretet, gyermekei jövőjeért való esengés, melyet a jó édesapa gyermekei oktatása, nevelése körül mindvégig kifejtett és tanusított.

Testvéri, rokon szeretet is szép tulajdona volt. Testvérébátjait taníttatása, nevelése körül kifejtett és tanusított jószágukért mindvégig lekötelezett hálaérzettel szerette.

A család tagjai és a rokonok iránti szeretete is állandó és igaz volt.

Egyházát, hazáját, ezeknek érdekeit az intézetén kívül a társadalomban is híven szolgálta. Az Unitáriusok Egyházi Főtanácsának tagja volt. Keresztur városa csaknem valamennyi együletének, tesületének hűséges tevékeny tagja, többnek vezetője volt. 1884-ben az udvarhelymegyei házi ipar-egyletnek titkár-pénztárnokává választatott. Ennek egyik alkotásában, a sz.-kereszturi szövő-iskola felállításában részt vett. 1884-ben igazgatója lett. Részvétlenség, felkarolás hiánya, nem egyéb okozta ez iskola megszűnését. A sz.-kereszturi jótékony nőegyletnek is 1883--1898-ig buzgó pénztárnoka volt, 1895-ben a közbizalom a sz.-kereszturi Önségélyző Népbank igazgatójává tette. Haláláig készséggel, odaadással viselte e tisztet is. E pénzüintézet érdemei elismerését a sz.-kereszturi unitár gymnasiumhoz szegény, árva fiuk felsegélésére »*Barabás József-alap*« czímen tett száz korona alapítvánnyal juttatta kifejezésre.

Hazafiság terén is tanítványai s polgártársai előtt szép példával járt elől. A hazafias ünnepségek rendezésében, míg egészsége engedte, mindig tevékeny részt vett. A sz.-kereszturi márcz 15. ünnepségeket rendező állandó bizottságnak elnöke volt.

Élete, munkássága csendes mederben, zajtalanul folydogált, de azért termékenyített, nyomában több helyt áldás fakadt.

Közhasznuságának és a köztiszteletnek méltó kifejezője volt a temetésén megnyilatkozott nagy részvét. A kolozsvári főgymnasiumnak tanári kara Kovács János tanárral képviseltette magát. Ravatalára élő virágkoszorút helyezett. A nagy számú rokonság számos koszorúja volt kartársaié, a sz.-kereszturi gymnasium tanári karáé, meg tanítványaié, a gymnasiumi tanulóké

is, a helybeli m. kir. tan. képző intézet tanári karáé szintén, a mi egy egészen külön álló intézet tanárai kartársi szeretetének, kegyeletének szép bizonyítéka, a mit fokoz az is, hogy a temetési szertartásnál az éneklést a gyászoló háznál Végler Gyula zenetanár vezetése alatt a képezde nemes ifjúsága végezte. Temető pap Deák Miklós tordátfalvi lelkész volt. A mély gyászt, a nagy fájdalmat, nagy veszteséget élénken ecsetelő igazi ihletteljes imát mondott felette. Kartársai nevében egykori tanítványa, esorok írója, vett a sirnál őszinte, igaz végbúcsut tőle.

Pap Mózes.

Folytatás a 40-ik oldalról.

És ebben a chaosban, ebben a sok zavaros tévelygésben, rideg hitetlenségben, vagy ide-oda kapkodásban — a melyben nem csuda, ha fejét vesztí a szegény halandó — mint egy megnyugvó pont, mint egy kis oázis, a mely megpihenést és nyugalmat ígér a fáradt, utat vesztett vándornak, úgy tűnik fel előttem az ő fenkölt egyszerűségében, megnyugtató világosságában, a mi józan vallásunk.

Az elavult dogmákhoz képest: egy folyton haladó, magasra törő, költői szárnyalású hit, — de a modern, phantastikus hóbortokkal szemben: a hegyi beszéden alapuló egyszerű vallás — Jézusnak örök időkre szóló evangéliuma.

Unitárizmusnak hívják, pedig szinte kár neki nevet adni. Nekem úgy tetszik, mintha felette állana minden elnevezésnek vagy formának; mintha csak az Istennek egy *ritka* ajándéka: az ép léleknek természetes, józan hite volna.

De ez nem is lehet a tömeg vallása!

Mert ha jól megfigyeljük az életet, tapasztalni fogjuk, hogy mindenben erre a természetes józanságra a legnehezebb akadnia! Egy egyszerű, józan itéletet, egy természetes, szinte *magától értetődő* véleményt vagy következtetést alig-alig tapasztalunk e hosszú élet folyamán.

És így van ez a hit dolgában is. A legnagyobb abszurdumok, képtelenségek, nyakatekert furcsaságok rögtön követőkre találnak, -- de a természetes, józan hit csak keveseknek a tulajdona.

Perczelné Kozma Flóra.

Új templomunk, mire int bennünket?

(Egyházi beszéd, mondatott Mező-Örményesen 1900. november 25-én templom-megnyitás alkalmával.)

Alapige: 1 Mózes 28. r. 17. v.

Keresztény testvéreim az Úrban! Az a bibliai rész, melyből beszédem alapját felvettem, igen tanulságos szent történetet foglal magában. Egy ifju van ott lerajzolva, ki honfiúi szent érzésektől lelkesítve – vándorpálczáat vesz kezébe, hogy elszakadt távollevő rokonait felkeresse s egy szent családdá egyesüljön velők.

Útra indul. Hosszas bujdosás után egy kietlen *pusztaságra talál*. Elbágyad — az éj sötét palástját reá borítja. Egyetlen követ talál, melyet feje alá tesz, hogy megpihenhessen Álmodt lát, fényes, csodálatos álmot: egy lajtorját, melynek magassága az eget éri . . . s melyen isten angyalai fel s alá járnak . . . Mennyei szózatot hall: *»ne félj! veled vagyok, nem hagylak el«* Föleszmélve szent lelkesedéssel kiált fel: *Bizony itt vagyon e helyt az Úr, de én nem tudtam. Bizony e hely nem egyéb, mint Isten háza és a mennyországna kapuja*. Aztán oszlopot emelt, templomot épített s olatat töltve reá: fölszentelé.

Mint amaz ifjú, én is, ezelőtt huszonkét évvel vándorpálczáat vettem kezembe, hogy titeket, rokonaimat az Úrban, felkeresselek s egy szent családdá egyesülhessek veletek.

Huszonkét év! mily parányi idő az örökkévalóságban, s mily óriási számot tevő idő az ember életében. . . . Akkor még ifjú voltam s most hanyatlásnak indult öreg. Ah, fáradságos volt az én utazásom is! Fáradságos és életveszélyes is, különösen a téli évszakokban. Hiszen *akkor* ázsiai állapotok voltak még: nem vezetett jól gondozott országút hozzátok, mint *most*. De életerős ifjú voltam, kinek az akadály, a küzdelem: még új erőt adott.

Szeretettel, de *csodálkozással* fogadtatok! . . . Mit akarhat ez az ifjú pap itt közöttünk? Hiszen itt magyar papot csak akkor látunk, *mikor a magyarokat rendre eltemetik*. . . . Hirdetni akarja az isten igéjét? . . . Dehát kinek? Ki gyűjti itt össze az elszórt csontokat? . . . Ki keresheti fel a híveket? hiszen az egyik a *mező* tulsó, a másik az *innenső* végén lakik. Itt nincs templom, nincs harang, mely imára szólítaná a híveket. . . . Aztán *a hányan vagyunk, annyiféle vallásfelekezethez tartozunk* . . . De az ifjú nem gondolt ezekkel. . . . Arra se ügyelt, hogy némelyek száanalommal megmosolyogják, mások *tolakodónak*, vagy éppen *ábrándozónak* itélik. . . . ő lelke sugalmát követte, ment egyik hajlékból a másik hajlékba: felkereste *nemzete gyermekeit*,

testvéreit saját hajlékukban, . . . maga hívta meg az Isten tiszteletére, maga gyűjtötte össze. . . . Nem kérdezte tőlük: *miféle vallásbeli vagy?* . . . Csak azt mondta: hát elfelejthetitek azt a jóságos Istent, a kit őseitek *Magyarok Istenének* hívtak? Jöjjetek mind, mind: egyesüljetek! Ne legyetek hontalanok saját hazátokban. . . Jöjjetek és *imádjátok azt a jóságos Istent saját nemzeti nyelvünkön*, ki ezer év viharai között örködött felettünk, a kinek egeiből száll alá minden áldás és tökéletes ajándék. Jöjjetek, egyesüljünk *egy szent családdá*, az Isten választott népévé. . . .

És az ifjunak szava nem volt elhangzó szó a *pusztában*. Pedig akkor itt *puszta volt minden* . . . puszta . . . kietlen pusztaság. . . De ő arany álmokat álmodott. Gondjainak sötét éjjelén lehajtotta elcsüggedt homlokát *a hit kemény kösziklájára* és álmokat látott, szép, fényes álmokat: *egyet érő lajtorját*, melyen az Istennek angyalai fel s alá jártak. És küzdelemre szállt az Úr angyalával, tusakodott vele estvétől hajnalig: míg e község fényes palotájának, *udvarházának terme meg nem nyílt* s a hontalan, hajléktalan népet be nem fogadá, hogy egy családdá egyesülhessen, *hol a legelső istentiszteletet megtartottuk magyar nemzeti nyelvünkön*. . . .

Új angyalok jöttek a fényes palotába, kik önként, hazafui vallásos örömmel *tartották nyitva* termük ajtait az istentiszteletek tartására.

Ez angyalok szeretettel és kegyelettel adták időről időre a kenyeret és a bort *az Úr asztalára*, hogy megújithassuk szövetségünket az égiekkel.

Igen! az ifjunak szava nem hangzott el a pusztában nyomtalanul. . . . És a mi neki erőt adott a küzdelemre, éppen az a *vallásos figyelem volt*, melylyel szavára hallgattatok. A ti vallásos buzgóságotokban hallotta azt az isteni szöveget: ne félj! veled vagyok, nem hagylak el. . . .

S mikor egy családdá egyesülhettünk: mozgalmunkat észrevette a *magyar haza kormánya és a magyar kultúrának oltárát, az iskolát megépítette*, mely nekünk azután templomunk lett. . . .

De itt is csak jövevényeknek, zselléreknek éreztük magunkat: jobbaink *kiáltó szót* intéztek a magyar nemzethez, mely megnyitotta erszényét, letette filléreit a közügy szent oltárára, melyekből felépült ez a szízes hajlék, melyben álmainknak és vágyainknak legfényesebb teljesülését látjuk. Eljött ujabban a mi szeretett kormányunk segítségével: ércanyagot adott harangjainkhoz, hogy magyar Sionunkban ércnyelvek hirdessék: *ne féljetek kicsinyhitűek, a magyarok Istene örködik felettetek!*

Oh, bizony most, midőn huszonkét év után, *küzdelmes* fényes álmaimból *az öreg kor hanyatló éveire ébredtem*: öröme-tekre betelik az én lelkem boldogsággal, mert ime, a *pusztában* felemelkedett már az oszlop, felépült az Isten háza... s a ti meghívástokra eljöttem én is, hogy öreg karjaimat áldólag fel-emeljem s a szent olajjal behintsem e szent ház falát, — szóval *az újraébredésben* hirdessem az Isten ígését: *ne féljete! velünk az Úr, velünk az Isten: e hely nem egyéb, mint az Istennek háza és a mennyországnak kapuja.*

Jertek, keresztény testvéreim az Urban, míg egy rövidke tanításban felmutatom: *új templomunk mire int bennünket?* figyelmezzetek.

I.

Új templomunk int bennünket, hogy meg ne feledkezzünk arról, hogy *mi mindenek előtt magyarok vagyunk* s ez a diszes templom, a hová imádkozni járunk: *Magyar-Sion!*

Nem tudlak eléggé figyelmeztetni titeket, hogy soha el ne feledjétek, hogy itt a legelső magyar ekklezsiát *magyar unitárius pap* alkotta meg; *magyar katolikus ember* gyűjtötte a templomalapot a magyar haza gyermekeitől s az összegyűlt fillérekből *magyar lutheránus hazafi* építette fel ezt a Magyar-Siont és *a magyar református statusnak van odaadva tulajdoni joggal*; további épségben tartás és gondozás végett...

Mire int pedig ez?

Arra: hogy ott, a hol a magyar haza érdeke azt kívánja: katolikus, lutheránus, református és unitárius együtt kell, hogy érezzen, szív szívvvel össze kell, hogy dobogjon, kéz kezet kell, hogy fogjon, szóval egygyeknek kell lennünk a szent ügy érdekében...

Arra int, hogy míg itt más magyar templom nem épül: e község minden magyar lakója, legyen az katolikus, lutheránus, református vagy unitárius: e templomot nézze saját templomának, itt, e magyar Sionban egyesüljön egy szent családdá, az Isten választott népévé...

Ne válaszszon el hát titeket a vallásbeli különbség!... A mi bennünket itt össze kell, hogy kapcsoljon, egygyé kell, hogy tegyen, az a *nemzeti érzület*... Magyarok vagytok, e templom magyar templom, a magyar református egyháznak van *tulajdon joggal* átadva, hogy mint egyik elsőrendű magyar egyház: *a nemzeti érzületnek* legyen itt ápolója, vezére, felügyelője... Ez a szent tulajdon: *hitbizomány!* Ennek hírét, nevét, fényét, tekintélyét védeni, ápolni, fentartani mindnyájunknak hazafiui szent kötelességünk vallásbeli különbség nélkül. Az egész nemzet szeme reánk néz!... Az egész nemzet figyelmeztet:

„Fényes neved van már most is,
Fényes név a *magyar nevc*,
De te tedd még fényesebbé,
Hogy a nap sáppadjon bele. .
S boruljon le előtte mind,
A ki csak él e világon,
Mint a csengettyü szavára —
Hit beszéljen, ész meg álljon “

II.

Ha magyarok vagytok: példaadólag kell élni a többi nemzetiségek előtt...

Vallás, törvény és hazaszeretet: ez a szentháromság kell, hogy áthassa egész lényeteket, hogy mint a fát gyümölcseről: úgy magyar voltokat ezekről bárki felismerhesse. . Vallás, törvény és hazaszeretet: ez kell, hogy lelkesítsen titeket a magános életben, a közpályán és társadalmi összeköttetéseitekben.

A magyar *mindig vallásos volt* és megvetette azt, a ki vallástalan

Anyira szerette Istenét, hogy azt sajátjának hitte: magyarok Istenének nevezte. Annak áldozott égbenyuló sziklák és üdítő források tövében. Annak nevében kezdette csatáit, annak nevében szentelte áldomásait.

És hogy a *felvilágosult hitet szerette*: mutatja az, hogy mihelyt megismerte a keresztény vallást, azonnal elfogadta azt.

Később, a vallásujítás korában a nagy Luther, Kálvin és Dávid Ferencz hitesméit, mint az Isten újabb kijelentéseit: örömmel üdvözölte. Nincs nemzet ezen a világon, ki a vallásért többet áldozott volna, mint a magyar. Évszázadokon keresztül védte a keresztény vallást az Izlám rettenetes támadásaival szemben. Aztán a Bethlenek, Bocskaiak, Rákócziak harczeit a hitért és szabadságért: mind, mind arról tesznek bizonyosságot, hogy *őseink vallásosak voltak...* Vallásosak és türelmesek. Itt, e bérczes hazában mondatott ki az a törvény: *mindenki azt a hitet kövesse, mely lelkiismeretével leginkább megegyez.* Itt hangzott el az a szálló ige is: *a hit Isten ajándéka!*

Ha magyarok vagytok: *példaadók legyetek a vallásosságban.* Hajlékaitok legyen egy-egy templom s ti benne mind meg annyi áldozó pap... *Legyetek szent nép, királyi papság!* E romlott, anyagiasságot hajhászó korban őrizzétek meg kegyelettel őseitek vallásos buzgóságát. *Ugy fénylíék a ti világosságotok a más nemzetiségek előtt, hogy látván a ti jó cselekedeteiteket dicsőíthessék a mennyei atyát!* Senki ne legyen közöttetek, a ki el ne mondhatta: *én és az én házam népe tiszteljük az Urat!*

III.

A vallásosság mellett *törvényszeretőknek is kell lennünk.*

Mikor őseink a messze Ázsiából e tejjel-mézzel folyó áldott szép hazába érkeztek, hogy Attila örökét birtokukba vegyék: *legelső dolguk volt törvényeket alkotni...* s mikor Pusztaszeren a törvényeket megalkották: megnyitották vérereiket és szent esküvessel a nagy Isten nevére megesküdtek, hogy a törvényeket megtartják és megtartatják s a *rendbontókat* kiirtják, mint a haza ellenségeit.

E törvényeken, mint valami erős sziklafalakon épült fel az új Magyarország! E törvényeket bővítették ki István, László, Könyves Kálmán és Szapolyai János idejében, Verbőczy az ő hármaskönyvében. És Magyarország fénye, neve, dicsősége bámulatot keltett az egész világon.

„Oh nagy volt hajdan a magyar!

Nagy volt hatalma, birtoka:

Magyar tenger vizében hunyt el

Észak, kelet, dél hulló csillaga ..“

Ezer esztendő százezer viharaival és villámaival zugott, cikázott keresztül szeretett hazánkon s hogy ezer év után is élünk és a mi szeretett hazánk ma is nagy és dicső, azt a jó Isten kegyelmén kívül annak hálálhatjuk, hogy *elődeink törvényszeretők voltak.* Törvény és rend *ma is* a társadalom fennállhatásának alapja. Törvény- és rendszeretőknek kell lennünk nekünk is, ha boldogulni akarunk.

Taj az olyan társadalomnak, hol az erőszakosak a munkásság gyümölcseit letaposhatják büntetlenül; a szorgalom gyümölcseit a munkátlan tekergők jogtalanul felfalhatják; hol a békés polgárok éjjeli nyugalma a tivornyázók lármáikkal felzavarhatják; a rágalmozók a becsületesek jó hírnevét bemocskolhatják; szívbékéjét méltatlan bántalmakkal megkeseríthetik; az élelmes ravaszok az együgyű tudatlan jámborokat kizsákmányolhatják s hol az istenfélők hitét a hitetlenek kigunyolhatják, szóval: ott, a hol nincs törvény és rend, hol csak az erőszak és *durva nyers erő uralkodik...*

Jog, törvény és igazság vezessék azért szívünk érzését, kezeink minden igazságos munkáit társadalmi életünkben.

A mások tulajdona szent legyen előttünk s azt meg ne sértsük; mások vallását ne kissebbitsük; becsületét ne rágalmazzuk; nyugalma fel ne duljuk; békéjét ne háborítsuk és nemes törekvéseiben senkit se akadályozzunk.

Ez a társadalom rendje, joga, törvénye és igazsága, de ez

a Jézus vallása is: A mit akartok, hogy mások veletek cselekedjenek, ti is azt cselekedjétek másokkal.

Ez a jog, ez a törvény és ez az igazság kell, hogy megláttassék családi, egyházi és társadalmi életünkben...

IV.

Uj templomunk int továbbá hazaszeretetre. Ha a költő így kiáltott fel:

Szent hazaszeretet, mibe mártsam tollam,
Hogy dicső képedet hiven lerajzoljam
Oly dicsőn, oly hiven,
Hogy örök lakásra tégy szert valamennyi
Magyar kebelében?...

hát akkor én, az Ur erőtelen szolgája, hogy szóljak hozzátok, hogy a hazaszeretet soha ki ne haljon kebletekből?...

De tán nem is szükséges, hiszen a vallás, a törvény és a haza szerelme volt az, a miért kész volt feláldozni a multban mindent s a miért kész meghalni ma is minden becsületes magyar ember!

A hazaszeretet volt védpaizsa az őshazában: Dontő-Mogeriában. Ezt a szent szeretetet plántálták át az uj hazába s ez fennmaradhatásunknak megdönthetetlen fundamentuma.

Ez a hazaszeretet szülte azokat a világhírű hősöket, kiknél nagyobbakat a világtörténelem nem tud felmutatni. Ez lelkesítette őseinket csodadolgok véghezvitelére, melyeket halvasunk: álmélkodással telünk be ma is.

Melyiket említsem, melyiket nevezzem meg?

„Mintha nap volna mindenik,
Oly tündöklők e szellemek:
Tündöklők, mert hisz a dicsőség
Sugár mezébe öltözködtenek!...”

Melyik volt nagyobb a másiknál?

„Nem tudom én, melyik volt szebb,
Melyik dicsőbb, melyik nagyobb,
Csak áldom az lstenemet,
Hogy én igaz magyar vagyok!...”

És nemcsak a férfiak, hanem a magyar nők is kitüntek a hazaszeretettben. Ki ne hallotta volna közületek a vitéz egri nők hírét, a kik meghalt férjeik és kedveseik kezéből a fegyvert kiragadva, ellenségeiket, a törököt elűzték Egervár falai alól.

Hát Zrinyi Ilona, hát Szilágzi Erzsébeth hírét nem hal-

lottátok-é? Ugy tetszik, mintha lelkembe csengne Szilágyi Erzsébeth lángoló szava, melylyel gyermekét, a nagy Mátyás királyt hazaszeretetre tanítja:

„Ne legyek én többé anyád,
Ne is szeress engem soha;
Édes hazád most az anyád,
Én pedig csak egy mostoha.
Annak neve, annak képe
Álljon mindig szent oltárként
Szived, lelked közepébe.
Es hogyha kell, halj meg érte,
Halj meg érte, én nem bánom,
ha a szívem megszakad is...”

Hát lehet-e anyának ennél szebben hazaszeretetre tanítani gyermekét.

Én nem csodálom, kedves atyámfiai, ha ezer esztendő eltelése után is ily életerős a mi nemzetünk, mert a mely nemzetnek ily dicső fiai és leányai vannak: az naponta újul ss erősebbé lesz a hazaszeretet által...

Ez a hazaszeretet lelkesítsen titeket is az új kor csatáira. Mert ne feledjétek, hogy most már más harczokat kell vivnunk, mint őseinknek. Most a munkásság harcza vár reánk. Ha őseink karddal kezeikben, hódolatra kényszerítették a világot: mi a békesség fegyverével, a munka eszközével szálljunk versenyre az egész világgal.

Azé a jövődő, a ki a kultura és ipar versenyében győzedelmeskedik a másik felett.

Fel hát a szent magyar haza védelmére. Tartson velünk mindenki, a ki e hazában él, a ki magyar levegőt sziv, magyar kenyeret eszik. Mi mindenkit testvérnek tekintünk vallás- és nemzetkülönbség nélkül, a ki velünk együttérez, együtt cselekszik, együtt munkál.

Munkára hát! — „Vívj, tégy, csatázz, kinek miként adák az Istenek: oltárai a hazának hadd füstölögjenek.”

Föl a szent háborúra! Hadd zakatoljanak a gyáarak, gépek, fejsze, fűrész, kalapács, gyalu, eke, írótol: meg ne szünjenek a munkában, míg közös magyar hazánkat még nagyobbá, boldogabbá és gazdagabbá nem tesszük közös erővel...

Csarnokainkat magyar hazánk fővárosában, a millenium alkalmával kitártuk az egész világ előtt. Meghívtuk az idegeket, kik rettegve látták egykori fegyvereinket: jöjjetek mint versenytársak, lássátok meg, hogy a magyar nemzet a békeség fegyverét is szakértelemmel forgatja...

Oh e szent harczban, a békesség harczában még nagyobb-
bagnak kell lennünk, mint őseink voltak a csatatérekén.

Abban kell, hogy kimutassuk a mi hazaszeretetünket, hogy
ne legyen közöttünk senki tétlen, összedugott kezű. Munka,
szorgalom, takarékoság, jog, igazság, isten és emberbaráti sze-
retettel párosulva: ez a valódi hazaszeretet.

A békesség szent harczára hív Jézus is: munkálkodjatok,
mig nappal van, mert eljön az éjszaka, mikor senki se mun-
kálkodhatik. Ime én példát hagytam, hogy a mint én csele-
kedtem, ti is aképpen cselekedjetek. Atyám, a munkát, melyet
reám bíztaál — elvégeztem

A békesség szent harczára hív különösen e szent asztal
által: nem adatott nektek szolgaságnak, hanem a szabadságnak
lelke. Ne legyetek rabszolgái a bűnnek. És ha megfáradtatok az
élet harczában: jöjjetek én hozzám mindnyájan és én meg-
nyugtatlak titeket. E hely nem egyéb, mint az Isten háza és
a mennyország kapuja. Itt van az eget érő lajtorja, melyen
isten angyalai föl és le járnak. Nem halljátok-e az angyalok
magasztos himnussát: dicsőség a magosságos mennyben Isten-
nek, békesség e földön. s az emberekhez jó akarat. . . .

Ezekkel az eszmékkel, ezekkel a gondolatokkal óhajtottam
szép templomunkat a közhasználatnak átadni. Utolsó szavam,
ez alkalommal, a költő szava hozzátok:

„Oh nemzet, nemzet eszmély,
Becsüld meg tenmagad.
Gyilkold le szolga vágyad,
Mely külföldhöz ragad.
Járj egyesült erővel,
Tégy egy szent fogadást:
Hazádnak Istenén kül
Nem fogsz imádni mást.
Te népek oczeánján
Hullámtól vert sziget,
Kit mint elsülyedendőt
Ezer jós emleget:
Mutasd meg a világnak,
Hogy még erőd szilárd,
Hogy ezredes fokodnak
Új ezredév nem árt.“

Amen

Rédiger Géza,
szabédi unitárius lelkész.

Nők világa.

Válasz „Egy városi nő”-nek.

I.

Én együtt örvelek a kedves szerkesztő urral, hogy a székely leányok szolgálati ügye felszínre került, annál is inkább, mivel régi vágyam, hogy e tárgyban elmondhassam azt hiszem nemcsak saját, hanem az egész vidék véleményét és panaszát.

Mi is régen gondolkozunk azon, hogy tehetnénk valamit a mi székely leányainkért, miképen tarthatnók itthon, a hol születtek, növekedtek és a hová utoljára mindnyájan visszakerülnek, mert igaz, hogy nagy részüket a szegénység elűzi családjá köréből, de nem hazuiról, nem megyéjéből, hazájából.

Elhiszik, hogy a cselédtartásra szorult vidéki családok $\frac{2}{3}$ része ma is cseléd nélkül van? Akkor, mikor egyes nagyobb városokban nem fogadják be, sőt kényszerutlevéllel küldik Romániából haza a lányokat, mert nem tudnak helyet, kenyeret adni, feleslegeseek. Kénytelenek vagyunk lemondani a gazdálkodásról, összébb vonni háztartásunkat cselédhiány miatt; pang vidéken a társadalmi élet; egyletek alakulnak, de nem működnek; a vidéki nő keze durva, mozdulata nehézkes, ruházata nem mindig megfelelő állásának és a divatnak; nem olvas, zenével, kézimunkával nem foglalkozik, szóval elmarad a világtól; miért? Mert nincs cseléd. Tény, hogy a gazdasági és társadalmi élet válságát nagyrészen a rossz cselédviszonyok idézték elő.

És miért rosszak a cselédviszonyok az utóbbi időben? Mert alig pár évtizede van így. Kik az okai? A vasut és a városi nők, azok, a kik sajnálják, hogy 20—30 frtért egész évig szolgáljon a szegény cselédleány s természetesen durva munkát is végezzen.

Itt a baj; azért van a nép között a nagy nyomor; azért megy tönkre a kiscgazda; azért czifra és fájdalom, romlásnak indult a hajdan egyszerűen ruházkodó, feddhetetlen jellemű és életű székely lány. A míg a vasuton oly könnyen nem utazhatott, beszélgetett saját falujában papnéhoz, tanítónéhoz, a többi uri családhoz, kevés bérre, mert a béradó is kevésből fizette, megmaradt családjá, ismerősei közt és a mi fő, olyan munkakörben, a melyben élni-halni kell neki. Ha egy-kettő ráadta magát a közeli városi szolgálatra, azt sirva bocsátották el; a ki más megyébe ment, vagy éppen más országba, azt örökre elveszítettnek tekintették. De kiépült a vasut, megnyílt a nagy világ. Az előbb félve

elmentek hazajöttek uri ruhában, első időben még megtakarított pénzzel is, elmesélték a városi fényt, könnyű szolgálatot, nagy bért; de elhallgatták, hogy ott is van szegénység, nyomor; elhallgatták, mennyi kísértésnek, csábításnak vannak kitéve. Többen és többen mentek, mind távolabb, míg ma mind elmennek; mi meg itt vagyunk segítség nélkül, a csattogó hidegben magunknak kell végezni a legdurvább munkát és irigykedünk még azokra is, a kik a honn maradt salakból bár, de kapnak egyet és nyomorkodnak vele

De szívesen nyitanók meg mindnyájan házunkat a tanulni akarók előtt, nem ingyen, de magas bér mellett, családtagnak tekintenők egy-egy jó lányt, szeretve oktatnók, de -- Diogénész lámpájával sem kapunk, mind városra megy.

E tárgy oly fontos és közérdekű, hogy azt hiszem, sokan fognak még hozzászólni. Szépen kérem a kedves szerkesztő urat, engedjen nekem helyet a »Nők világá«-ban, hogy véleményemet elmondjam, pár eset elbeszélésével rámutassak ez állapotok következményeire és végül megtegyem javaslatomat.

Ibolyka.

Egyikünknek sincs sok békessége!

Isten nem engedi, hogy a gonosz békében legyen és a gonosz nem engedi, hogy az igaz békében legyen.

Herford Brooke.

Emlékezés Dávid Ferenczre.*

Szép tagja lenni egy családnak, melyben az erény otthon lakozik; szép, tagja lenni egy nemzetnek, mely nagyságát magas szellemi erejének s tiszta fajtulajdonainak köszöni; — de legszebb, tagja, méltó tagja lenni a tiszta hitben és szeretetben egyesült nyájnak, melynek olyan főpásztora volt, mint Dávid Ferencz; — de legnemesebb és legdicsebb hivatás élő valósággá tenni az ő erkölctanát és nagy hitét

Nézzünk körül s ha lesújt a szörnyű való, hogy mily messze állunk az eszménytől a társadalomban; ha megdöbrent az ezernyi elmélet, mely gúnykacajjal tagadja a vallás igazságait, az emberi természet elmélkedési képességét; ha elámultan látjuk nagy szellemek vakmerő állításait, hogy „vége az embernek, ha altruistává lesz“; s ha mindezek után kiformalódik lelkünkben az erős akarat erőre emelni a hitéletet s fogadást

* A D. F.-E. ifjusági köre Dávid Ferencz-ünnepélyén 1900. nov. 15-én tartott felolvasásból.

teszüik magunkban az excelsiorra: — ne feledjük el, hogy a hit felvirágzása csak a békességes szeretet tényeinek lehet jutalma s hogy a munkához törhetlen erély, hegyeket mozgató hit s a mindent szebb fényben ragyogtató eszményiség kívánatik, a melyeket Dávid Ferencz életében láttunk s a melyek őt azok közé vitték, kiknek a jövőndő kor megadta jutalmát, — a halhatatlanságot.

Pálfi József.

Órállás.

Hogy mennyire szükségessé teszik a körülmények a protestánsoknak s különösen nekünk unitáriusoknak ujabban a hitünk mellett levő törhetetlen és lankadatlan órállást, azt teljesleg itt bizonyíthatunk. Csak egy esetet akarok elmondani, illusztrálására annak, hogy az unitárius vallás mellett levő órálláson, mint közsiklán, hajótörést szenvedett egy katolikus pap hódítási vágya. Az eset a következő:

Egy unitárius fiatal ember beleszeret egy katolikus leányba, Az esküvő napja ki volt tűzve. Elintézik dolgukat a kis város polgármesterénél mint anyakönyvvezetőnél s a leány, mint jó katolikus, bejelenti házasságát papjánál, a főesperes urnál. A főesperes ur, mint ez 1897. év óta náluk szokásban van, azonnal előadja, hogy az ilyen vegyes házasságot az Ur csak úgy áldja meg, ha a születendő gyermekek mind az egyedül idvezítő kath. vallásban neveltetnek, az oltárnál is csak e feltétel mellett esketheti össze. Szóval reversalist kért, hogy magyarul fejezzem ki magam. A férfi, nem gondolva a következményekkel, nem akarván a menyasszonya családjával esetleg kellemetlen helyzetbe keveredni, mint udvarias fiatalember a pillanat hatása alatt aláírta két eredeti hiteles példányban, tanukkal megerősítve.

A vőlegény családjá erős unitárius család. A család tudomást vett az esetről s két férfitagja, a vőlegényt maguk mellé véve, a körülményekkel teljesen leszámolva, hárman elutaztak a menyasszony lakhelyére 1901. január 20-án. A menyasszony családjával s ő vele megértették, — egyik tag e sorok írója volt — hogy a mit tettek, az nem volt helyes, hogy ez a reversalis beletnyúl családi életünk, hagyományaink, hitünk szentélyébe, onnan legféltettebb kincsünket: hitünket igyekszik elragadni. Nem adjuk beleegyezésünket ebbe a szemérmetlen egyezségbe, mely a menyasszony ideális lelkiületéről durva kezekkel tépi le azt a fátyolt, mely symboluma az anyának és hitvesnek. Mi boldogságot és harmoniát akartunk nemcsak az ifju pár között, hanem azok családjai között is. Erre pedig egyedüli megoldási eszköz a reversalis visszavonása volt,

Felmentünk az anyakönyvvezető polgármesterhelyetteshez, az ifjak, mi ketten s a leány apja. Ott kinyilatkoztatták, hogy az ekkor meg ekkor tett nyilatkozatukat, megfontolva a körülményeket, visszavonják, hogy maradjon minden a törvény szellemében, t. i. a születendő gyerekek közül a fiuk az apa — unitárius, a leányok az anya — katolikus vallását kövessék. Nyilatkozatuk jegyzőkönyvre vétetett, hitelesen aláírták s ezzel meg volt semmisítve a reversalis. Miután pedig a főesperesnél is állították ki efélét, ennek visszavonásául a háznál készítettünk egy hasonló hiteles nyilatkozatot s azt elküldöttük a főespereshez. Megelőzőleg azonban elmentem a vőlegénynyel a főespereshez s előadtuk a reversalis visszavonására szolgáló okokat. Együttal a család kívánságához képest felkértem, hogy az ifjakat eskesse meg a kath templomban. És itt szerettem volna, ha valaha igen, hogy theologus legyek bár addig a másfél óráig, a míg nála hitünkéről vallást tettünk; hogy birjak azzal az ékeesszólással, a mi főpásztorunknak és annyi jelesünknek tulajdona. De így is, hitem szerint, nem lettünk vesztesek. A »báránykáit« őrző pásztor édes szavaival hívogatta a *megtérés* felé azokat az ártatlan kisdedeket, a kikről rendelkezni nincs joga, a kik még az Isten kezében vannak. Hosszadalmas lenne leírni azt a vitát, mely köztünk lefolyt. Azt nem mondom, hogy én érveimmel, hitemmel, lelkiismeretem meggyőződésével meggyőztem volna a főesperes urat, de azt határozottan állítom, hogy ő minket egyetlen szavával is nemhogy meggyőzött volna, de megadni sem tudott. A mi órállásunkon megtörtött szándéka s a színméznek látszó édes mérget nem vettük be.

Megbotránkoztam, a mikor a dolgot megtudtam és föl vagyok háborodva most, a mikor győztes vagyok, mert most már tudom, milyen szörnyű hajsza foly a hit, a meggyőződés és a családi béke ellen. Az ilyen vakbuzgóság, a mely nem tiszteli a mások hitét, s a mellett nem tiszteli a női szemérmet, bennem undort kelt és óva intem minden unitárius hitbeli atyámfiat, álljon őrt az ifjak körül.

Örködjetek hitünk szolgálói és szent vallásunk követői, hasonló körülmények között álljatok őrt, hogy azok közül, kiket az Ur reánk bizott, hitetlenül senki el ne vesszen!

— i r.

Kérdések.

1., Mit kellene tenniök az unitárius egyház tagjainak, hogy az unitárius eszmék a haza határain belül általánosan ismertté legyenek?

2., Mi módon lehetne a hazában elszórtan élő unitárius hiveket az egyház kötelékében megtartani?

3., Miképpen lehetne az unitárius székely hivekkel az unitárius kiadványok olvasását legcélszerűbben megkedveltetni?

4., Az új száz kezdetén mik a legfontosabb teendőink?

E kérdéseket az Unitárius Közlöny olvasóihoz intézzük. Azokat, a kik elolvassák, kivétel nélkül mind arra kérjük, írják meg feleletüket egy levelező-lapra és küldjék be szerkesztőségünkhöz. Fáradságnak nem nagy, költségnek csekély, tehát joggal reméljük, hogy az új száz kezdetén fölvetett és főnálló kérdéseket minden gondolkozó emberünk megfontolja, nézetét elmondja.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Újévi tisztelgések.** A politikai világban sokat várnak az újévi tisztelgésektől. Az egyházi életben a tisztelgésnek főleg ethikai jelentősége van. A központban lakó férfiak szívesen jelennek meg egyházi vezérüknél a püspöknél, a ki mindig szíves örömmel fogadja a főtisztelendő asszonynyal együtt. Az 1901. év első napjára Nagy Lajos egyh. főjegyző vezetése alatt megjelentek: Albert Dénes, Árkosi Lajos, Ambrus Gergely, Boros György, Csifó Salamon, dr. Gál Kelemen, Gálfi Lőrincz, Gyöngyössi Béla, Ilidegh Mihály, Iszlai Márton, Kovács János, Lassel M., Márkos Albert, Mikó Imre, Mózes András, Nagy György, Nagy Gyula, dr. Nyiredi Géza, Pálfi Márton, Péterfi Dénes, Vécsey Sámuel, dr. Veress Vilmos és Zsakó István. Nagy Lajos főjegyző üdvözölte a főpásztort. Rámutatott a múlt évszáz nagy haladására. A főt. püspök ur körültekintő, nagyszabású beszédben válaszolt. Megköszönte az iránta tanúsított figyelmet és kérte az egyházhoz s annak intézményeihez való ragaszkodást, buzgóságot. Ezután a tanárok fölkeresték a főiskola működő gondnokait: Fekete Gábort és Kozma Ferenczet.

— **A hittani intézetről.** Nagy Lajos főjegyző ur újévi üdvözlőjében a hittani intézet szükségére is rámutatott s hangsúlyozta, hogy tovább kell fejleszteni. Többen örvendettek, hogy a főjegyző figyelme kiterjedt erre a fontos, de még eddig figyelembe nem vett intézetre is.

— **Az amerikai unitárius Társulat elnöke Ferencz József unitárius püspöklőz.** Boston, 1900. decz. 15. Kedves Ferencz püspök ur! Nagy örömmre esik értésére adnom, hogy Társulatunk igazgató-tanácsa deczemberi gyűlésében a következő határozatot hozta: „Az amerikai unitáriusoknak a magyarországi unitárius ügy iránti rokonszenves érdeklődése kifejezéséül 200 dollár megszavaztatik azzal, hogy fordíttassék a budapesti unitárius egyház segélyezésére.”

Nagy öröm nekünk, hogy szeretettünket és jóakaratunkat így bizonyíthatjuk be és hogy egy csekély mértékben segídezhetünk abban a hasznos és gyümölcsöző munkában, a melyet önök és hiveik végeznek. A Boros tanár megnyerő egyénisége kellemes és lelkesítő emlékül marad közöttünk s óhajtjuk, hogy mindinkább közelebbi és rokonszenvesebb viszonyba jussunk magyar testvéreinkkel.

Szívélyes üdvözléssel bive

Eliot A. Samuel.

— **Az unitárius főiskola megnyitása** szeptember hó első felében meglesz. Nagy esemény lesz nemcsak az unitárius egyház kebelében, hanem az erdélyi részekben is. Az unitárius collegium 350 éven keresztül terjesztette a

világosságot az egész országban. Jeles tudósok, nagynevű írók vezették. Kolozsvárnak hosszú időn keresztül ez volt egyetlen felsőbb tanintézete, így hát Kolozsvár város polgársága már csak ezért is nagy érdeklődéssel nézhet az új épületre. Ma is egyharmadrésze a tanulóknak nem unitárius. Tehát a megnyitási ünnepre együttes lelkesedéssel kell készülnünk. Különösen az unitáriusok és azok, a kik itt végeztek, meg kell, hogy ragadják ezt az alkalmat. Tartsanak mindenik osztály találkozózt, eltekintve attól, hogy a rendes találkozója mikor volt. A régi főiskola roskadozó falaitól búcsút kell venni. Ugy tudjuk, hogy a 40-es évek elején végzetek közül is élnek még egynehányan. Mily megható, mily lelkesítő volna, ha 50 osztály élő tagjai egy seregbe összegyűlve, megfelelő ünnepségek után végső búcsút mondanának a roskadozó falaknak és bevonulnának a díszes új épületbe s azt üdvözlőné közösen választott szónokuk. Apák, fiúk és unokák találkozása lenne ez és mennyire méltó az új százhoz!

— **Az új főiskola neve.** Rohamosan közeleg 1901. szeptember 1-ső napja, midőn az új unitárius főiskola épülete a közhasználatnak átadandó lesz. A munkát gyorsan halad előre, most természetesen az irodákban és a műhelyekben. Az új főiskolának új neve lesz: Unitárius Kollégium.

— **Huszdik százévi unitárius ünnepségek Londonban.** A Britt és külföldi unitárius társulat nagyszabású ünnepélyt fog rendezni 1901. évi május 25—31. napjain. Az előzetes tervezet szerint a vasárnapi iskola ünnepélyei lesznek vasárnap. Hétfőn London nevezetességei megtekintése, kedden a vasárnapi iskola évi gyűlései. Délután a különböző társulatok önálló gyűlései. Este a nemzetközi unitárius konferencia tagjai által közösen vezetett istentisztelet. Ez alkalommal egy országos énekkar fog közreműködni, szervezve az összes énekkarokból. Szerdán a Britt és külföldi unitárius társulat évi gyűlése. Este az elnök fogadja a vendégeket. Csütörtökön és pénteken a nemzetközi unitárius konferencia gyűlései, számos felolvasás és beszéd. Igen érdekesnek ígérkezik a pénteki gyűlés, melyen a külföldi követek beszédet fognak mondani országaik vallásos helyzetéről. Lapunk szerkesztőjének feladata ez: a szabadelvű vallás helyzete Magyarországon.

— **Angolok az új főiskola megnyitásán.** Az angol unitáriusok már megkezdették az előkészületeket az új főiskola megnyitásán való megjelenésre. Tagart kisasszony már levelet intézett Fangh Erzsébeth kisasszonyhoz. Tájékoztatót akar szerezni, hogy a társaságot a szerint szervezze. Ha a megnyitás szeptember első napjaiban meglesz, számíthatunk arra, hogy 50—60 angol férfi és nő meg fog jelenni. Ez rendkívüli esemény lesz Kolozsvárt és az erdélyi részekben is, hol a nevezetes helyeket meg fogják látogatni.

— **Perédi József tanár.** Nagyon leverő hirt kell köztudomásra hoznunk: Perédi József fiatal derék tanár nyugalomba vonul, mert betegsége annyira fokozódott, hogy a nagy-szebeni elmegógyintézetbe vitetett. Mélyen fájlalja ezt a veszteséget az unitárius főiskola tanári kara, mert derék jó kartárs, kitűnő tanár volt; az ifjúság is, mert jeles tanár s humanus ember volt.

— **Barabás József,** már néhai feledhetlen férjemnek, székely-kereszturi gymnasiumi tanárnak 1900. decz. 6-án történt halála alkalmából a kolozsvári és székely-kereszturi tanári kar, valamint a székely-kereszturi gymnasiumi ifjúság által ravatálára tétetett gyászkoszorú, az engemet szomorú özvegységre és gyermekeimet atya nélküli siralmas árvaságra juttatott pótolhatlan veszteség feletti mély fájdalunkra jóleső enyhületet hoztak, mert azokban kifejezve láttuk szeretett pályatársai részéről az ő lankadatlan és még utolsó perczeiben is kitartó buzgalommal végzett tevékenységének méltánylását és kedves tanítványainak ragaszkodó szeretetét.

Midőn ezen megnyugtató és vigasztaló részvételért a kolozsvári főiskolai Tekintetes tanári karnak és annak részvételét személyesen kifejezni a zord idő

daczára is megjelent Kovács János tanár urnak, a székely-kereszturi gymnasiumi tanári karnak és annak részvétét kifejezett Sándor János igazgató-tanár urnak, valamint a székely-kereszturi gymnasiumi ifjuságnak és annak részvétét kifejezni megbízott Nagy Lajos ötödik osztályu növendéknek hálás köszönetünket nyilvánítjuk: szívünk által sugallott, el nem mulasztható kedves kötelességünket teljesítjük.

Sz.-Keresztur, 1901. január 12.

Özv. Barabás József né

sz. Karácson Vilma

és gyermekei.

— Unitárius tanulók ev. ref. gymnasiumokban. A mult tanévi értesítők szerint Marosvásárhelyen 13, Nagy-Enyeden 13, Sepsí-Szt.-Györgyön 14, Szászvároson 4, Székely-Udvarhelyen 18, Zilahon 3. Összesen 65 unitárius ifju, tehát több egy gymnasiumi osztálynál. A hat gymnasium közül a marosvásárhelyi, székely-udvarhelyi és sepsí-szt.-györgyiben van gondoskodva és a lelkeszek közelsége miatt lehetséges is ifjaink gondos oktatása és megtartása az egyháznak, de a többiben vajmi csekély biztosítékunk van és lehet ifju hiveink megtartására és nevelésére.

— Statisztika. Az 1899. év statisztikája érdekes adatokat tartalmaz:

Felekezetnélkülivé lett 1899-ben 1361 egyén, 1159-czel kevesebb, mint a megelőző évben és 3574-gyel kevesebb, mint 1897-ben. Visszatértek korábbi felekezetükbe vagy valamely más bevett vallás kötelékébe 210-en, 37-tel többen, mint 1898-ban és 134-gyel többen, mint 1897-ben. A felekezetekből való kilépések tehát évről-évre csökkenést, a visszatérések pedig emelkedést mutatnak. A reformátusok közül 452-en (az összes kilépetteknek 33·21%-a) lettek felekezeten kívüliekké. Majdnem ugyanennyien, 446-an (32·77%-a) léptek ki a görög keleti egyházból. Római katolikus 214, ágostai hitv. evangélikus 202, a görög katolikusok közül csak 29, az unitáriusok közül 2 és az izraeliták közül 16 lépett ki felekezeti kötelékéből és lett felekezeten kívülivé. Ez utóbbi 3 felekezet körében általában a legkritkábbak a felekezetből való kilépések.

A keresztelés. 1899. évben a római katolikusoknál 99·0, a görög katolikusoknál 97·7, a görög keletieknél 97·4, az ágostai hitv. evangélikusoknál 94·3 és az unitáriusoknál 88·3%-ára rugott a keresztelések száma. Ez a csekély szám azt mutatja, hogy sok unitárius szülő nagyon távol van a papjától, nem veheti igénybe a keresztelés áldását.

A házasságok megáldása. A tisztán egy felekezetűeknek egymással kötött házasságainál, az unitáriusok és az izraeliták kivételével, a házasságoknak 93·3 – 95·1%-a részesült egyházi áldásban is. Az izraelitáknál ez az arányszám, mely az előző évben is csak 67% volt, 64%-ra csökkent, de úgy a csökkenést, valamint általában az alacsony arányszámot is valószínűleg az a körülmény magyarázza, hogy az izraelitáknál igen sok helyen beszüntették az egyházi anyakönyvek vezetését s így a tényleg megkötött egyházi házasságok egy része a statisztikai kimutatásban nem szerepel. Az unitáriusoknál ellenben az egyházi házasságok száma valami csekélylyel még nagyobb volt, mint a polgári házasságokké, a mi csak abban lelheti magyarázatát, hogy az unitárius házassulók között a megelőző év vége felé kötött házasságoknak egy részére nézve az 1899. évre maradt a házasságnak egyházi megáldása.

Az áttérések folytán az 1899. évben a római katolikusoknak 1701 nyereségük volt, jóval több, mint bármelyik megelőző évben, gyarapodtak az unitáriusok 124-gyel, ellenben megfogyatkoztak az ev. reformátusok (814-gyel), az ágostai hitv. evangélikusok (313), az izraeliták (303), a görög katolikusok (252), a görög keletiek (125) és egyéb vallásuak (13-mal). Ezek a számok nagyon sokat mondanak azoknak, a kik olvasni tudnak. Föltűnő, hogy a róm. kath. és unitárius, tehát a két legtávolabb álló egyház gyarapodott. Az első nagyon könnyű megérteni, mert erőszakos módon térít minden téren. Az unitárius egyház szaporodása nyereség, mert a ki ide jő, azt meggyőződés vezet.

— **A Sárospataki Lapokból** szószerint vesszük át a következő cikket: „**Ultramontán türelmesség.** Mostanában minduntalan emlegetik az ultramontánok azt, hogy a protestánsok a megtestesült türelmetlenség, a mire nézve felhozzák, hogy mi a r. kath. autonómiát sem akarjuk (persze, hogy nem azt, a melyet ők akarnak, t. i., hogy a r. kath. egyház s abban az ultramontánizmus legyen a magyar állam!), — aztán meg, hogy például Németországon a jezsuitákat nem akarják a protestánsok megtérni (persze, hogy nem, mert a szabadság és türelem ellenségeinek szabadság és türelem soha sem adható!) stb. stb. Természetesen ez mind csak ultramontán fegyver, hamisság és semmi más! De az nem hamisság, a mit mi szoktunk fel-felhozni, mint bizonyosságot az ultramontán türelmességről, — mert például most csak egy ilyen esetet említünk fel: Budapesten az „Alkotmány“ szerkesztőségében csak r. kath. embernek van helye, kivéve természetesen báró Kaas Ivort. Hogy ez így van: igazolja Jakab Miklós hírlapíró, a kinek sajtópöre volt tárgyalandó 1901. január 15-én s a ki az elnök kérdésére: minő vallásu, — ezt a feleletet sdta: unitárius. Az elnök szemére vetette Jakab Miklósnak, hogy a vizsgálóbíró előtt r. kath.-nak vallotta magát, — hát vajjon áttérés történt-e azóta?... És Jakab Miklós ezt a választ adta: „Mindig unitárius voltam, — a vizsgálóbíró előtt való kihallgatáskor azonban még tagja voltam az Alkotmány szerkesztőségének, azért kénytelen voltam r. katolikusnak vallani magamat“ ... Ki tagadhatja eztel?“ Gyönyörű állapotok!

— **A laborfalvi unitárius önképző dalkör** saját pénztára javára 1900. decz. 29-én színi előadással egybekötött táncszvigalmat rendezett, melynek tiszta jövedelme 45 korona. Előadatott a „Peleskei nótárius“.

— **A laborfalvi áll. iskola helyisége** állítólag kéménytűz következtében 1901. január 4-én reggel teljesen leégett. Az iskolai szerek és a tanító javai megmentettek.

— **Nyilvános köszönet.** Kimondhatatlan örömet érzek, hogy szeretett új hiveim és jóakaróim alkalmat nyújtottak nékem e helyen is nyilvánosságra hoznom a laborfalvi unitárius egyház lelkesí állásába való belépésem emlékeztetésé tételeit, mert ezzel bizonyosságát látom annak, hogy nem pusztában elhangzó szavak valának, melyeket hirdettem, midőn felmutattam a nagy szükségét, melyben egyházunk szenved. Meg is nyilatkoztak a kegyes szívek, jó cselekedetekben mutatták meg, miképpen kell áldozatot tenni az ur oltárára; mely áldozattételek a lelkesí lakás rendbehozatalára a következők: Özv. Barabás Andrásné, nevelt leánya Göncz Ágnes és férje Óvári Károly együttesen 15 ezer cserepet 270 kor. értékben, Varga András 1 szekér cserefa 20 kor. ért., ugyanő a megyegondnok által ígérendő összeg 10%-a 20 kor., Berde Mihály és neje alapítványul 200 kor., Zsigmond András és neje alapítványul 100 kor. (Folyt. köv.)

— **Tűzvész által sujtott nyárádszentmártoni unitárius egyházközség** és lelkésze számára eddig befolyt adományok:

1. **R a v á b ó l:** egyházközség 10 kor., Végh Mihály lelkész 4 kor., József Mihály tanító 1 kor., Vaska Ilona tanítónő 2 kor., Izsák Ábel gondnok 1 kor., Kecskés Izsák 1 kor., Hankó Dénes 1 kor., ifj. Izsák Mózes 40 fill., id. Kedei Pál 40 fill., Imre Izsák Dániel 30 fill., Nagy Dániel 40 fill.; együtt 21 k. 50 f.

2. **K i s - S o l y m o s b ó l:** Nagy Sándor lelkész 5 kor.

3. **K o l o z s v á r r ó l:** Bedő Dániel 5 kor., Ferencz József 20 kor., Gálfi Lőrincz 2 kor.

4. **D e é s r ó l:** Ifj. Szénási Ferenczné 5 kor.

5. **T o r d á r ó l:** Nagy Balázs 2 kor., Derzi Károly 4 kor.

6. **N á z m á n f a l v á r ó l:** Özv. Nagy Zsigmondné 4 kor.

7. **V a r g y a s r ó l:** egyházközség 6 kor. 68 fill., Kisgyörgy Sándor lelkész 4 kor.; együtt 10 kor. 68 fillér. — I-só közlemény összege 79 kor. 18 fillér.

Maros-Vásárhelyt, 1901. január hó 16-án,

K e l e m e n A l b e r t s. k.,
esperes.

— **A nagy-ajtai unitárius új papilak és gazdasági épületek építésére** önkéntesen adományoztak: Kelemen Lajos felügy. gondnok, Varga Dénes, Ajtay János, Herman Károly (ev. ref.), Kisgyörgy Sándor esperes 2-2 kor., Kisgyörgy Áron 8 kor., Zoltán György, Benedek Gyula 2—2 kor., Benedek János (ev. ref.) 3 kor., Dévay Antal (r. kath.) 4 kor., Zathureczky József (ev. ref.) 10 kor., Pálfi Elek (ev. ref.), Czell Ignác (ev. ref. lelkész), Betegh Lajos (r. kath.), Szabó István (ev. ref.) 2—2 kor., dr. Benedek Zoltán (ev. ref.) 4 kor., dr. Bene István (ev. ref.) 2 kor., Bíró József (ev. ref.) 6 kor., Gáspár József (r. kath.) 2 kor. (Folyt. köv.)

— **H.-Karácsonfalvi templomunk belseje rendezésére** adakoztak: Özv. Kovács Dénesné, Toth Józsefné 70—70 fillért, H. Béla Józsefné, Tóth Mózesné, Béla Jakabné, Szabó Mózesné, Kásás Mária 60—60 fill., itj. Mátyás Ferenczné, Tikosi Mihályné, Nóda Peterné, Szilágyi Istvánné 50—50 fill. (Folyt. köv.)

— **Köszönet nyilvánítás.** Alsó-siménfalvi Istvánfy Domokos és neje Benedekfy Lina meghatón szép jelét adták áldozatkészségöknek és szülői mély szeretetöknek, midőn egyetlen 19 éves korában megboldogult, felejtethetlen fióknak emlékére gyönyörűen aranyozott, magas fedővel ellátott, művészies kivitelű valódi ezüst urvacsorai kelyhet ajándékoztak 83 kor. 60 fill. értékben, ilyen felirással: „Istvánfy Dénes emlékére az a.-siménfalvi unitárius egyháznak az ifjuság számára: a szülők. 1900.“ Midőn egyházam és a magam nevében hálás köszönetet nyilvánítok a szíves adakozóknak, teljes szívből kívánom, hogy ezen nagyjelentőségű áldozatokban találjanak lelki vigaszt és szívbéli megnyugvást; érezzék, hogy a szeretet a koporsónál is erősebb. „Ti pedig a jötelemnyről el ne feledkezzetek: mert ilyen áldozatokban gyönyörködik az Isten.“ Zs. 13. r. 16. v. Alsó-Siménfalván. 1900. decz. 16.

Varga Dénes unitár. lelkész.

— **Kide. 1900. december 27-én** Szász Ferencz egyházi főgondnok és Bartha Pál bádoki állami tanító közreműködésével zártkörű tánczvigalmat rendeztünk a templom kijavítására, a mi nagyon jól sikerült, felül fizettek H. Veress Károly 10 kor., Páljános Zsigmond 10 kor., Nagy Lajos 40 fill., Nyárády Lajos 1 kor., Bitay Béla 2 korona, Jónás Bálint 5 korona, Császár Samu 5 korona, Szigethi Margit 2 korona, tiszta jövedelem volt 97 korona 30 fillér. Továbbá Szász Ferencz főgondnok a múlt évben is az Ur asztalára kenyeret és bort adott és a templomhoz s a papiházhoz vásárolt csatornák beszerzéséhez hozzá járult 3 kor., Bíró András 1 kor., Fülöp Mózes 1 koronával. Fogadják hálás köszönetünk, úgy a közreműködésért, mint a szíves felülfizetésért, egyházunk nevébe Fülöp Mózes lelkész, Bíró András gondnok.

— **Halálozás.** Özv. Darkó Sándorné Asztalos Katalin meghalt 1901. jan. 9-én 66 éves korában 2 évi özvegyseg után. Nepes család gyászolja.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Házi Estélyünk Kolozsvárt márczius 9-én a New-Yorkban fog tartatni. A rendező-bizottság már megkezdette működését. Ezen az estélyen a D. F.-E. ifjusági körének igen kiváló szerepe fog lenni. Az estély védőnökeivé fölkértettek: br. Bánffy Ferenczné, gr. Bethlen Gézáné, dr. Chester Frank Dyer budapesti amerikai konzul, Fekete Gábor kir. táblai elnök, Fekete Gáborné, Ferencz József püspök, Ferencz Józsefné, Haller Rezsóné, br. Petrichevich Horváth Gáborné, br. Petrichevich Horváth Kálmán egyh. főgondnok, br. Keniény Gézáné, Szigethy Miklós nyug. honv. ezredes, Szigethy Miklósné.

Ünnepségek a XX száz kezdetén. A Dávid Ferencz-egylet fiókjai ünnepélyes közgyűlésekre készülnek az új száz kezdete alkalmából. Eddigi értesülésünk szerint a felsőfehéri kör fogja az első gyűlést tartani.

A gyűlések istentisztelettel és alkalmi felolvasással lesznek összekötve. A szónoknak kiváló alkalmak lesz előre tekinteni és megrajzolni a képét a jövőnek s abban a hívő embernek, mert az ember hinni fog ezután is Istenben. hinni fog az emberi lélek tökéletesedésében, az emberi erkölcsök javíthatóságában. A szónoknak nem is kell nagy prófétai látás, hogy megmondhassa, mit vár a jövőben a vezetőktől és a követőktől. A felolvasó előadhatja a múlt száz tanulságait. — Az új száz kezdetén új erő, új buzgóság szállja meg mindenki lelkét, hogy gondolon és tegyen valami szépet, jót és maradandót. Most reggel van, most pihent az erő és megvan a munkakedv!

Az udvarhelyi fiókegylet Vargyason fogja tartani ünnepélyes közgyűlését valószínűleg márcziusban. Ezen a gyűlésen az egyleti titkár is részt fog venni.

Új tagok. Az új évet buzgósággal és jó sikerrel kezdték meg né-mely egyleti tagok, a mennyiben szíveskedtek új tagokat gyűjteni. Az 1911. évvel beléptek: ifj. Deák Mózes H.-Ujfalú, Máté Lajosné, Bartha Jó-zsef, özv. Máthé Sándorné, ifj. Gedő Zsigmond, Olvasókör H.-Karácsonfalva, (gyűjtő Pál Ferencz), Bíró Izsák Segesvár (gy. Bedő Sándor), Comanescu Sándorné (gy. Zsakó Istvánné), Mezei Sándor, Mezei Domokos Alsó-Tömös, Keresztély Mózes Kolozsvár, Pálffy György Tarcsafalva, (jelentkeztek) Hack-müller József, László József Sz.-Keresztur, (gy. Pap Mózes), Szávrej Gyula, Borbély István Balázsfalva (gy. Imreh József), Demény Endre M.-Ludas, Pálffy Mór Ny.-Szereda, özv. Miklós Józsefné Teke, Cseh Kálmán Nagy-Kőrös, özv. Kozma Ferenczné Bpest (jel.), Baksay József, Dr. Boér Kál-mán, Mórícz Károly Nagy-Ilonda, Horváth László Gálgó, Kádár Ferencz Blenkemező, (gy. Bardócz László). A többi tagok is tegyenek hasonlóan. Ne sajnáljanak egy-két szót ismerőseik körében.

Az egylet pénztárába 1900. decz. 27 től 1901. jan. 24-ig rendes tag-sági díjat fizettek: Dr. Dézsi Ferencz Torda 900-ra, Némethi Józsefné Kolozsvár 99—900-ra, Nagy György Kolozsvár, Gyöngyösi Lajos Tasnád 901-re, Koronka Antalné Kolozsvár, Csongvai Géza M.-Illye, Bardocz Gyula N.-Ilonda, Kiss Jakab Kövend 901-re, dr. Kozma Jenő M.-Vásárhely 99—900-ra, dr. Imreh József Balázsfalva 901—902-re, Sinczky Géza N.-Szeben 901-re, Pálfi Benedek Várfalva 900-ra, Füzi Katinka N.-Enyed 901-re, Borbély János M.-Ujvár 97—98-ra, Weress Sándor Gy.-Szentkirály 99—900-ra, Ke-resztély Mózes Kolozsvár, Mózes András Temesvár, Csegezy Márton Gálgó, Ujvári László, Perczel Ferencz, Perczel Ferenczné Budapest, Kádár József Deés, Józan Miklós, M. Farkas Sándor Budapest 901-re, Csongvai Dénes K.-Sebes 900—901-re, Cseh Kálmán N.-Kőrös 901-re, Demeter Ferencz Dobsina 900-ra, Domján Péterné Kolozsvár 901-re, Szigethy Miklós Kolozs-vár 900—901-re, Szentiványi Gyula Farnos, Macskási Lajosné Kolozsvár 901-re, Kovács József H.-M.-Vásárhely 900—901-re, Gálffy Zsigmond H.-M.-Vásárhely 901-re, Buzogány József Lupény 901-re, Bedő Sándor Segesvár.

A kereszturkőri f. e. pénztárába fizettek: Buzogány Dániel K.-Soly-mos 98—900-ra, Pálfi György Tarcsafalva 901-re, Geréb Sándor A.-Boldog-asszonyfalva, Geréb Zsigmond Fiátfalva 901-re.

Az egylet perselyébe ajándékoztak Perczel Ferencz és neje Buda-pestről 4 koronát. Fogadják az egylet köszönetét.

Kolozsvár, 1901. jan. 24.

Gálfi Lőrincz,
pénztárnok.

Szerkesztői üzenetek. Kell-e az unitáriusoknak nagypénteken böj-tálni? Erre a kérdésre, melyet egyik buzgó nőolvasónk intéz hozzánk, ebben a lapban csak egy felelet várható. Unitárius egyházi törvényekben

a bőjt egyáltalán nem szerepel, ezt elrendelő utasítás nincsen, de nem is lehet, mert a bőjt közönséges értelemben jelent: minden ételtől való teljes tartózkodást, vagy csak bizonyos ételek (főleg zsirosok) elkerülését a hétnék vagy évnek bizonyos napján. A nagypéntek első helyen ilyen napnak tartatik. Vannak többen az unitáriusok között is, a kik nagypénteken egész nap semmit sem esznek; némelyek, a kik csak zsírost nem esznek. Mindez csak privát dolog. Ha valakinek tetszik, nem gátolható meg, ezt vallásunk sem kívánja, ellenben ha valaki nem akarja, nem kényszeríthető rá, mert a bőjt egy neme a test sanyargatásának, a bűnös test megbüntetésének. Mi a testet nem tartjuk bűnösnek, épen mint a lelket nem. A test vágyai a természeti szervezet következményei. A testet Isten adta, tehát vágyait is. Azt elismerjük és valljuk, hogy a testi vágyak nagyon könnyen elhatalmasodnak. Látjuk, hogy némely emberen fölényt az evés s még inkább az ivás hajlama gyakorol, annyira, hogy nem tud határt szabni magának és dobzódd, meg részeges lesz. Az ilyen embernek nagyon ajánlatos a bőjt, vagyis önmegtartóztatás. Az ilyen bőjtnek gyógyító hatása van, tehát szükséges. Egyházi meg vallási bőjtöt nem ismerünk, annyira nem, hogy törvényeinkben a nagypénteki bőjt nincs elrendelve. Ha valaki a Jézus példájára hivatkozva, azt mondja, hogy bőjtölni kell, mert Jézus is bőjtölt a pusztában, nem tiltakozunk fölfogása ellen így és ilyen értelemben, Jézus egy nagy szellemi munkára akart elkészülni, iélre kellett vonulnia, hogy a világ kicsinyes köznapisága ne vonja el figyelmét a szellemi világtól. Az, a ki nagy terveket akar megvalósítani, az, a ki a léleknek akar élni, hasonlóan kell hogy cselekedjék. Ha a Jézus nagy szellemét, ha azokat az eszméket, a melyek a husvét körül csoportosulnak, fölakarjuk ölelni, akkor bizony készülnünk kell, akkor szükség elvonulunk, s ha éppen a Jézus halála emléknapiját a nagypénteken fordítjuk erre, helyesen cselekszünk, mert az nap főleg minket unitáriusokat int arra, hogy az a nap főleg minket unitáriusokat int arra, hogy a vallás igazságáért küzdeni, szenvédni és még meghalni is kell. — **Censornak** Minthogy a felekezeti kérdésekkel a kedélyek amugy is túlságosan föl-vannak zaklatva, különben igen érdekes cikkét nem adjuk közre. Ha csak elkerülhetjük, nem bolygatjuk a kérdéseket, legfennebb a mikor — mint fennebb „Órálló” címűben megtörtént dolgot közölnek. Cikkéből átvevesszük e talpra esett mondatokat: „Az unitárius vallás olyan a többi vallások között, mint a felsőbb iskolákat végzett, mivelte férfi vagy nő a család azon tagjai között, a kik ismeretüket csak egy régi módi falusi iskolába szereztek. Olvasni azok is csak tudnak valahogy, de a tudományos igazság és modern felvilágosultság kincseit nem tudják fölfogni, sem érezni, sem megérteni. A pápista vagy kioltja, vagy véka alá teszi a gyertyát, hogy a szobában levők sötétben maradjanak, az unitárius gyertyatartóra, hogy mindenki lásson.” — **Jövő számra** maradt Ám. unitárius lelkészek folytatása.

TARTALOM: Az új száz év küszöbén. Ajtai János. 33. l. — Az új száz Bowie V. Copeland 35. l. — Elmélkedés a mult s övő felett. Pap Mózes. 36. l. — A mi vallásunk. Perczelné Kozma Flóra. 39. lap. — Bárány József. (Arczképpel.) Pap Mózes 41. l. — Új templomunk, mire int bennünket? Rédigér Géza. 46 l. — Nők világa. Válasz „Egy városi nő”-nek. I. Ipolyka. 54. l. — Emlékezés Dávid Ferenczre. Pálffy József 55. l. — Órállás — l. r. 56. l. — Kérdések 57. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 58. l. — Egyleti élet és munkásság 62. l. —

Nyomatott Gámán J. örököse könyvnyomdájában Kolozsvárt.

Unitárius Közlöny

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTI dr. BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára 2 k. 40 f. (1 frt 20 kr.) Egy szám ára 24 fillér (12 kr.)
Egyleti tagok, 5 évi kötelezettséggel, egy évre 2 koronát fizetnek. Minden pénz
Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra.

Tanulj a multból,

Élj a jelenben,

Dolgozz a jövőért.

Boston, É.-Ámerika

Wendte W. Károly.

A humanismus és a háború.

Lukáts evang. 58., 49., 50., 61. így szól: Jézus pedig monda neki: Juda! Csókolással árulod-e el az embernek fiát? Látván pedig azok, kik ő körülötte valának, mi következnek, mondának neki: Uram vágjuk-e őket fegyverrel? És egy ő közülök vágá a főpapnak szolgáját és elvágá annak jobb fülét. Felelvén pedig, Jézus monda: Elég eddig. És illetvén annak fülét, meggyógyítá azt.

Máté evang. 52. Akkor monda annak Jézus: Tedd el a te szabályadat helyére, mert valakik fegyvert fognak, fegyverrel kell veszniük. —

Az állatok pusztítják egymást; szükséges-e, hogy az emberek is állatokká legyenek és egymást üldözzék?

A világ megmásított jelszavak hinárjában vergődik, ő ugyan tudja, hogy mit akar és hogyan jut ki belőle, de átálja azt megvallani, mert a szó azért adatott, hogy gondolatainkat elpalástoljuk vele. (Talleyrand).

Ha megengedik, megmondom miért tartom, hogy ez így van:

Csikorogva dübörögnek a teherrel megrakott szekerek a fagyott havon, míg a könnyű szán nyilsebeséggel siklik tova a közeli országun.

A havazás, mely elállott — újra megindul. Időnként füttyölve, végig surran az éles szél és összekavarja az aláomló hópelyheket, melyeket nagy csomóba csapkod arra és oda, mit útjában talál. A hó mindent beborított, a mezőt, a tovahuzódó erdőség fáinak ágait. A tanyabeli házak fedelét csak a kürtökből magosan felverődő füstoszlopokról ösmered fel, melyek a légben lomhán terülnek el, ezáltal emelvén a vidéknek bizonytalan, kísérteties képét.

A végnélküli területen, melyet tekinteted át fog, minde-
nütt csak hó — a miért két lépésre sem biztos járásod, nem
tudva azt: mikor esel egy mélyedésbe, vagy útszéli árokba. A
téli éjszakának jellegzetes képét látod magad előtt, midőn meg-
késve, sietsz hazafelé a tanyának és alig várod, hogy megsza-
badulva ezen kellemetlen helyzetből, a kályha pattogó tűzénél
légy.

Ily időben, hó hullámoktól elborított bércezen sompolyogva
hárad három farkas a tanya felé. A hold sugarai szürkés vilá-
got vetnek a tájra. A völgyből folhúzódó ködsávok hosszú csí-
kokban vonulnak el a föld felett; lassan meggondolva, mint
tehervonat, mely a hegytetőre igyekszik. Sok helyt összetömö-
rülnek, majd megnyílnak, midőn a sötétségből, mely addig el-
borított — kétes, borongós világba jutsz — hol sejtet, hogy
van valami, de nem tudod mi

Ily alkalmak adtán indulnak ki az utonállók rablótámadá-
saikra.

A farkasok is, mint az állatvilág éjjeli rablói, hasonló
gondolatokat forgatnak elméjükben.

Éjjeli egy óra. Csendesség ereszkedik a vidékre és a hónap
fehér leplébe burkolva minden alszik, kihaltak látszik. Csak a
tanyán, egy háznak ablakából néz ki álmosan egy kis lámpás-
nak igénytelen fénye, mely mint gazdája a juhásztor, ép azon
töri fejét, hogy jó lenne már lenyugodni. Midőn a körül levő
házak egyikének udvarán megszólal a kutya — vonítását má-
siknak adja át, míg egész csapat jön nagy lármával a juhakol

felé. Erre a pásztor is fel kél, hogy megnézzé mi történik. A farkasok elváltak, egy közülök előre jött, hogy elvonja az őrzők figyelmét a hátramaradott juhaktól és míg a kutyák és pásztor ezt zaklatják és vele jó messze elhaladnak, a másik kettő betör a nyájba, néhány juhat megmarczangol, azokat ott hagyja, bizonyosságául annak, hogy ottan járt, kettőt pedig magával vonszol. A sebzett állatok vére pirosra festi a fehér hó-takarót.

És a reggel felsütő nap csudálkozva látja, hogy az addig békés tanya, mily véres dulakodásnak vált színterévé.

Nyári virulás idején vagyunk. A nap déli zénitjéről uralja a földet. A föld szinpompájában gyönyörködve, kaczerkodik a vele incselkedő napsugarakkal. A ragyogó fény rezgő szárnyaira kél, csillogó uszályruháját kiterjeszti; és a mint sietve száguld, útját arany- és rubintpiros szálakkal vonja be. Minden élő szerv mosolyog, nevet. A természet az életnek örül; és mégis — vagy talán ép azért — vannak kíváncsiak is.

A saskeselyűk, az ölyv, kánya és vércse a légűr legmagosabb pontjain kerengve, komoly méltósággal néznek a völgybe le. Éhségtől gyötrődve, azon tanakodtak: mitevők legyenek? midőn egyikük éles szeme észrevette, hogy valamely állat van közelükben, melylyel ők könnyen elbánhatnak: a gondolatot tett követi és a szegény állat életének vége.

És most kérdem: Farkas, sas, kánya és a többi ragadozó miért öli az állatokat?

Felelet: Mert a természet háztartása így követeli.

A húst evő állatok csoportja egy másik állatcsoportnak ellensége. Mindeniknek meg van tápláléka egy más állatfajban; azt különböző időszakokban üldözi és ha teheti elfogja: megeszi, vagy csak elpusztítja; természet adta ösztönből. Az erősebb joga érvényesíti magát közöttük, ép mint a növényvilágban, hol a nagyobbak, durvábbak, erősebb gyökérzetűek előlik a finomabbakat, gyengébbeket és ezeknek maradványai hatalmassá növelik ezen szivós természetű, ellentálló egyedeket, a növények köztársaságában úgy is elbizakodott néptribunokat.

De ezen nem ütődik meg senki, mert a természet rendje, mely a maga házi törvényei szerint intézi dolgait és hogy a

fajok túl ne szaporodjanak — nyílt harcban irtó háborút visel az ártalmas — szükségtelen, felesleges élő szervezetek ellen.

Jól van!

De vajjon ily megnyugvással, lelki békében haladhatunk-e el az emberek cselekedetei előtt akkor is, midőn azt látjuk, hogy az embereket is felesleges szervezeteknek tekintik; ha azok, kik a természet rendje szerint a humanizmus terjesztői kellene hogy legyenek — annak szegődtek ellenségeivé? Midőn sophismákkal, alakoskodásokkal nyugtatják meg háborgó lelkiismeretüket az emberek, bár biztosan tudják, hogy az, a mit mondanak nem igaz, és hogy az csak pór azok szemébe, kik nem gondolkoznak.

S ha ez rút utálatos dolog, mi undorral tölt el az emberek iránt: mit mondjunk a világ első, polgáriusult nemzeteiről, a kik büszkék műveltségükre, szabadságszeretetükre, ha azok öltik magokra a vadállatok természetét? Saját hazájuk nem lévén elég tágas lakószínt működésének kifejtésére, — megfontolják, ha nincsen nekem, van másnak — elhagyják otthonukat — idegen világrészekbe indulnak rablóhadjáratokra. Beülnek a mások hajlékába, ott kényelmesen elhelyezkednek, felöltik a házigazda ruháit és még sétabotját is kiveszik kezéből, hogy ne üthessen vele; de azért csudálják, hogy nem szívesen látott vendégek és a mennyire tehetik kerülik barátságos ölelésüket: midőn édeskés hangon kérdik tőlük: hogy érzed magad kedves barátom, nem látod-e, hogy mi csak javadat akarjuk?

Mit tennének ők, ha valaki így bána velük? Azon nem gondolkoznak. S ha még nyíltan cselekednek ellene, nem más gondolatok kíséretében — ez rérfurcs eljárás lenne, melynek az oka az, hogy az ember nem tudja megérteni a természet rosszat, a bűnt és a vádat, és ezért az embert az őszigálátják a védtottakat kintóiknak, mint Plátus levé Jézussal, bár tudják, hogy a bűnösök mellett, ártatlanok vére is csepeg kezeikre.

Mit szólunk, midőn elferdített jelszavak paizsa alatt, a humanizmus, keresztényi szeretet és jogegyenlőség nevében üldözik az embert, midőn Jézus fehér palástja alatt hyénák rejtőzködnek, kik a helyett, hogy embert nevelnének az elma-

radott, tudatlan tömegből -- megölik az embert? Midőn bibliával kezükben elveszik azt, a mi nem az övék és Krisztusi kegyességet, emberbaráti szeretetet hirdetnek az általuk elhamvasztott falvak, feldult városok füstölgő romjai között?

Mit gondoljunk, midőn a meggyilkoltak és a csatában hősi halállal elesettek sirhantján tűzik fel a megbocsájtás fehér zászlóját és a hátramaradott özvegyek és árvák számára nincs más vigasztaló szavuk, minthogy ennek így kellett történni, de azon kérdésre, hogy miért? Nincs feleletük.

De mit is feleljenek?

Ha megakad az óriási gép mozgása, mely egy tulerős nemzet felhalmozódott értékanyagát van hivatva feldolgozni, azt meg kell indítani és e célból lelkiismeret furdalás nélkül fogják járom alá mindazokat, kik nem képesek magukat alóla kivonni.

Csodálhatjuk-e, hogy ez így van?

Oh nem!

Ez a gravitatio természetes procesussa, midőn egy nehéz, éltető erőben duzzadó test mozgási körébe vonja a könnyebbet, melynek nincs kisugárzó képessége.

Hogy immorális az a mit tesznek, arról nincsen szó.

A nemzetek önzésének, mely a maga erejét a mások, a a gyöngébbek letiprására kívánja felhasználni, nincsen határa és ha a kapzsiság és kalmár szellem ezen nemtelen fellobbanását még egyes vezetők személyes ambitioja és egyéni érdeke szitja, mely nem ösmer könyörületet, midőn azokat kell kielégíteni, akkor elvész a mérsékletre intők szava.

Korunk, mely a szélsőségek határain szeret mozogni — midőn egyfelől az emberszeretet — a civilizatio nagyszerű műveit alkotja meg a szenvedők fájdalmainak enyhítésére — földtekénk másik felén ezen fenséges alkotásnak nemes ideáit lábbal tiporja.

De nekünk, kik mindazokat, melyeket felsoroltam, az emberiséggel és a mindenek által fennem hirdetett Krisztusi, keresztényi eszmékkel teljesen ellenkezőknek tartjuk, nekünk nem lehet más ohajunk, mint hogy simuljon el mihamarább az ellenértés érdekek azok folytonos surlódása, mely csak ellen-

séges indulatokat teremtett és két világrészt tart fegyverben. Szűnjék meg ezen ádáz harc, melyet erkölcstelen érdekek támogatására indítottak meg, és az elontott vér nyomán keljen ki az igaz béke, mely megbecsüli a győzöt és legyőzöttet, a nemzetek javának és megingott közgazdaságunk emelésére.

Krisztus mondá védelmezőinek, midőn őt elfogák: Elég oddig. És illetvén annak fülét, kit megsebzének, meggyógyítja azt.

És ugyanakkor: „Tedd el a szabályadat helyére, mert valakik fegyvert fognak, fegyverrel kell veszniök.”

Krisztus tudá: hogy ha támadói kezébe kerül: neki meg kell halni. Mégis a békességre intve megszüntetvé az összeütközést, mihelyt vért láta és az adott sebet meggyógyította.

Ezen tettében látszik meg az ő lelki nagysága és gondolkozásának fenséges volta.

Vajjon követik-e azon tanácsokat, melyeket ő tanítványainak adott, azok, kik szent nevében tanítanak; midőn a kegyeséget, a felebaráti szeretetet hirdetik és barbár indulatoktól elragadtatva, csak a bosszunak és a mesterségesen felcziczomázott nemzeti önérzet bálványának áldoznak?

Ők most az erősebbek, az igaz, de a szerencse kockája fordul, azok, kik most felül vannak, alá kerülhetnek.

És akkor a már kielégített bosszu mindig élő — el nem fonnyasztható gyümölcse, megérhetik azok kárára, kik annak fáját elültették a szezvedők és az ámultságukból most kijózanodottak keblébe.

Mi azt tartjuk, hogy helyes, kívánatos Krisztus nemes szavait hirdetni, de csak úgy, ha tanításait tetteinkben is követjük. Szerezzünk hitünknek, annak magasztossága által áthatott tanítványokat a szellem és jószág meggyőző világánál, de nem fegyvereink erejében bizakodva.

A fegyver nem lehet törvény, csak eszköz a törvény végrehajtására. Ezt értessék meg honfitársaikkal azon férfiak, kik hazájuk és az emberiség javát szívükön hordják. Legyen meg az erkölcsi bátorságuk hozzá. És ezen tettük által kiérdemlik majd az utódok háláját, midőn a humanismus, melynek nevében a háboru folyik és melynek most szárnyaszegetten

nincsen becsülete — felemelkedik a föld sarától megtisztulva mint eszmény — a magasba, a hol van a helye és a hol azt szeretjük látni, de addig bizony csak a kalmárok útját járják a nemzetek világpolitikájának rendezői és én csak ismétélhetem, mit kezdetben mondtam: hogy a világ elferdített jelszavak utvesztőjében leledzik, miben én — megvallom — nem nagy gyönyörűségem lelem és meggyőződéseim, hogy rajtam kívül még sokan így gondolkoznak.

Báró Petrichevich Horváth Kálmán.

Otthon mindenütt.

(Hosmer.)

Kidől sorunkból ez vagy az,
Még nem halott azért;
Csupán előbb futotta be
A földi pályatért.

A végtelenség mindenütt
A lélek otthona;
Atyánk csak egy, s egy itt vagy ott
A munka szent joga.

S lobog tovább az áldozat,
Szivembe lángra gyúl;
Az ősi jellem int, vezet,
Küzd lankadatlanul.

Örökre mind enyéim ők;
A szív, az ajk, a tett —
Szívemmel összeforrva rég,
Jövőmnek álma lett.

Enyéim ők; felül időn,
Felül enyészeten.
A szív hatalma isteni:
Szeretni végtelen!

Budapest, 1901. febr. 7.

Józan Miklós.

Egy unitárius hite.

Unitárius vagy-e? — kérde a napokban egyik ifju ember a barátjától egy királyhágón túli városban. Az volnék. Hogy értsem? Kérdi tovább az első. Hát értsd jól. — No de mégis! Hát perszé hogy az vagyok, az volt még a nagyapám is. — Az már más Ez aztán beszéd. De hát miért voltál oly roszkedvű az imént? — Annak egyéb oka van. — Hát nem a vallás? — De hogy! Mit gondolsz? — Csak azt, tudod, hogy most még a fiatal embereknek is kezd megbomlani az eszük. — No nálam olyan nincs Az igaz, hogy a minap egy társaságban ugyancsak körül vettek volt és kezdetek szorongatni, hogy pápista vagyok-e vagy kálvinista. Mikor aztán kimondám, hogy sem egyik sem másik, akkor csak hogy szét nem téptek, mondanám meg mi vagyok. — Csak talán nem holmi felekezet nélküli? — Még csak az kéne, de hogy vagyok. Nem vagyok én uraim sem egyik sem a másik, hanem vagyok unitárius. — Ez már aztán beszéd, mondák csaknem egyhangon, de hát mond meg azt is, micsoda az a te unitárius vallásod, mert a mit én tudok felőle, az ugyan gyenge dolog. Már a mit én tudok is, szolt a másik, meg a harmadik. — Jó jó, de nem oly könnyű ám egy vallást csak úgy rövidesen elmondani, hanem ha kívánjátok, legyen. Elmondom mi az *én unitárius hitem*.

Isten az én égi atyám, a ki csak egy, valamint én is csak egy vagyok.

Minden ember testvérem.

Minden jó tett kötelességem, minden rosszat kerülök.

A Jézus Krisztus tanítóm, mesterem, evangéliuma az én szövétnekem.

Hiszek az emberiség haladásában, az igazság és szeretet diadalában.

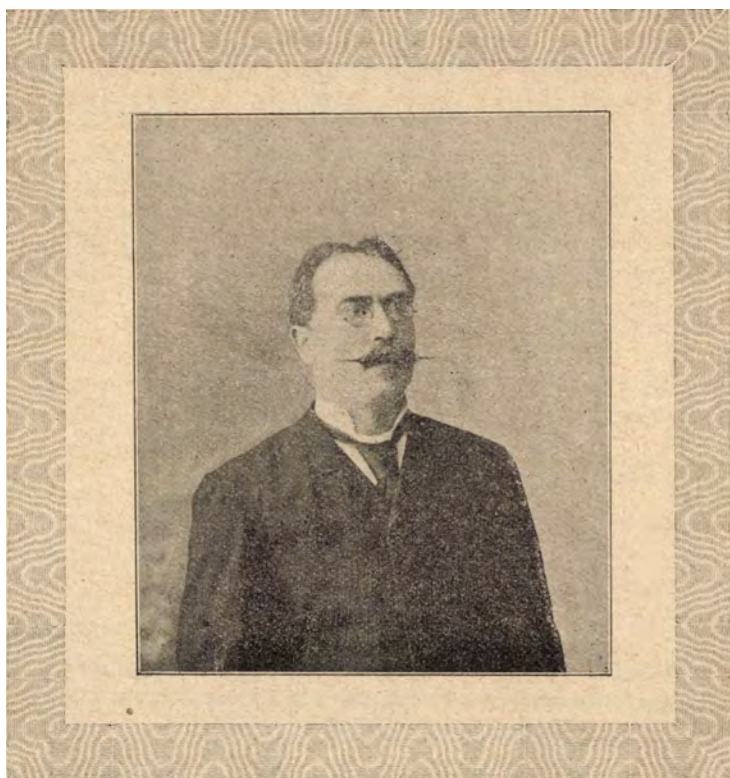
Ez a hitem és én ebben oly boldog vagyok, hogy a jövő életre is ennél többet nem kívánok.

— No ha ez a te hited, akkor gratulálunk neked és most már keblünkre ölelünk, szoltak mindannyian.

A sértés tiz eset közül kilenczben el fog enyészni, ha a sértett fél a sérelmet nyíltan megmondja a sértőnek. Rendesen oly csekély félreértésből származik a sérelem, a melyet egy pár szóban tisztázni lehet.

Kőváry Mihály.

— 1837—1900. —

Ritkulnak azok sorai, kik, hová az élet, a pálya, a társadalom állítja, hivatásukat puritán jellemmel, férfias kitartással, nemzet és vallás iránti igaz szeretettel kívánják betölteni. A veszteségérzet e gondolatával kísértük Kőváry Mihályt végső útjára, hol örömmel láttuk, hogy a munka és kötelességteljesítés iránti elismerés nem halt ki a keblekből s hogy egyesek és testületek, melyeknek kötelékében élt, kifejezni kívánják, hogy oly férfit kísérnek, ki pályáját nemesen futotta meg.

A midőn a korán elhalt atyánkfia képét hozzuk, azon könnyű helyzetben vagyunk, hogy pályafutását, életét többször

megjelent életrajzai nyomán adhatjuk. Született Tordán 1837. aug. 23-án. Mint Nagy Iván Magyarország családai XVI. i. 453. l. mondja, mint a Bethlen Gábor által 1619-ben odateleptett Bocskai-féle megneemesített hajduk ivadéka.

A mint a Kuskó István által szerkesztett s 1890-ben kiadott Kolozsvári Athletikai Club III. évkönyvében is olvassuk, tanulását Tordán kezdte, Kolozsvárt folytatta. Letévén az érettségi vizsgát, bevégezve a theologiai tanfolyamot, jogi pályára lépett Kolozsvárt elvégezve a jogi tanfolyamot, 1862-ben a m.-vásárhelyi kir. táblán ügyvédi diplomát nyert.

Ügyvédnek és írónak indult s így jutott a Szinnyei József által az Akadémia támogatásával kiadott Magyar írók élete és munkái K. betűjébe, hol ki van tüntetve, hogy 1858--61-ben a pesti Vasárnapi Ujságba dolgozott. Megindulván Kolozsvárt a Korunk, 1861--69-ben annak volt dolgozótársa. Mi minket közelebbről érdekel, megjelent tőle a Kolozsvári Közlönyben 1886-ban „az Unitárius házassági perek illetékes bíróságok kérdéséhez“, 1890-ben „Az unitárius házassági jogról“, a Keresztény Magvetőben ugyancsak 1890-ben Házasságügyi bíráskodásunkról czimű dolgozata, s megjelent külön kiadásban 1889-ben „Unitárius egyházi törvény“ czimű munkája, mi az Egyház felkérésére íratott. E szerint egyike volt egyházi jogi íróinknak. Mivel mint egyházi tanácsos, kívánta leróni Egyháza iránti tartozását, mint erős unitárius. Tiszta magyar stylus, nagy tudás, beható gondolkodás jellemzi dolgozatait.

Mint ügyvéd, irodát nyitott s egyike lett Kolozsvár legkeresettebb ügyvédeknek, mit pontossága, fáradhatatlan munkássága, puritán jellemével igyekezett biztosítani. A mint a kolozsvári ügyvédi kamara 1860-ban alakult, ismert tolla s munkaszerető hire alapján a korára ifjút titkárává választotta, s mindenkori választásnál ő került ki az urnából; megtisztelték 25. éves jubileuma ünnepélyes fentartásával. Harmincz éves ebbeli megbízatását s hivatását a halál szakasztotta félbe

Az író és ügyvéd mellett nem mulaszthatjuk el bemutatni, miben legnagyobb volt, a férfit. Mint képünk is mutatja, egy férfi jelent meg benne, athleta termettel, kiváló izmokkal, képzett testi erővel, széles váll és mellel, mely alatt ép szív dobo-

gott. Mint athleta képe fennmarad a fentebb jelzett atletikai évkönyvben, karddal kezében, melynek mestere volt s maradt utolsó órájáig.

Mint korunk legnagyobb athletája, báró Józsika Lajos kegyencze, a kardbajnok Tompa Károly tanítványa, barátja. Kora ifjúságától az első kardvivók élén állt. A kardforgatás magyar módszere az ők ideálja. Hogy népszerűsítsék, a hatvanas években Tompával többször szinpadra léptek s férfias mutatványaikkal tetszést arattak. Ujból életre hozták a harminczas és negyvenes években virágzott vivó-iskolát, mit Tompa vezetett s 1862-ben történt halálával ő vett át. Ügyvédi pályájok mellett mint vivómesterek képezték az ifjúságot a bajvívásban, fejlesztették a férfiaságban s különösen a lovagiaságban tettel és szóval, hangoztatva a férfi becsületét, melynek azonban nemcsak követelményei, de egyszersmind mások iránt kötelességei is vannak. Alapították 1884-ben az Athletikai Klubot, mellette becsületbiróságot, melyet a fiatalság mint a becsületügyi legfőbb fórumot ismert. Nekik a kard, párbaj nem sport. Nekik a becsület, a vér drága. Képét a tornavivoda lefestettette. Ezüst éremmel tisztelte meg. Régi és új tanítványai koszorúja ott feküdt a koszorúk között, melyekkel a testületek ravatalát elhalmozták. Így teljesítette társadalmi kötelességét.

Mint ügyvéd, a kolozsvári kamara titkára, Kolozsvár város bizottságának virilis tagja, a kolozsvári Athletikai Club alelnöke, a kolozsvári tornavivó-egylet mestere s mint unitárius egyházi tanácsos halt el 1900. decz. 17-én

Kf.

Az ámerikai unitárius lelkészek.

— Felolvasatott az unitárius lelkész kör közgyűlésén Kolozsvárt. —

— Folytatás. —

De hadd szóljak arról a köztiszteletről is, a mely az ekklesia körében benn észlelhető. Az említettem lelkészeket mind személyesen ismerem, tehát tőlük és náluk tapasztaltam azt, hogy a lelkész hiveivel folytonos összeköttetésben áll. Lyont ottlétünk alatt folytonosan látogatták, vagy hívták magukhoz hivei. Hát a cura pastoralis nagy dolog mindenütt és a mit én Lyonnál, meg De Normandienál, kiknél legtöbbet időztem, tapasztaltam, az azt

mutatja, hogy a jó papnak, éppen, mint a jó orvosnak, nincsen nyugta se éjjel, se nappal. De úgy is fogják föl a dolgot. A vendég joga rögtön megszűnt, mihelyt valamelyik ekklesiái tag azt izente, hogy a lelkész urat látni óhajtáná. A vendég magára maradt, mert a lelkész hiveiért van és nem vendégeért.

Dr. De Normandie lelkész Roxburyben templomához közel, de hiveitől nagyon messze lakott. Egy pár hive beteg volt és meg akarta látogatni. Már öregedő ember a doktor, neje nagyon féltette, de azt ő nem vette számba, s még azt sem, hogy hol az ebédről, hol a vacsoráról elkésett a látogatás miatt. A papné aggodott és kedvesen törülgette a jó öreg izzadt homlokát, de a lelkípásztort a nyáj boldogította. Jaj milyen boldog volt, a mikor egyik hive 500 dollárt küldött hozzá, hogy nekem átadja a Channing-alap javára!

Albanyban a Hudson mellett, csupán 5--6 órát időztem az estvéli órákban, a lelkészt fölkerestem és a különös véletlen úgy hozta, hogy a lelkész nem volt otthon, hanem egyik hivénél látogatóban.

Ezzel kapcsolatban már legyen szabad bemutatnom egy parochiát, a dr Lyonét Brookline-ban. A többi villák módjára van építve és rendezve. Az utca felől szép szabad kert, melyben az angol perjefű között egy-egy borostyán, meg díszbokor és virágátlák díszlegnek. A papi ház kétemeletes faépület. Ajtaja nyitva volt, de zárva a dróthálóból készült nyári ajtó, melyet a szunyogok ellen minden háznál láthatunk. A belépés egy hosszú szobába történik, mely lépcsőház és folyosó, de tényleg egyik szép szoba, mert a lépcső gazdag szőnyeggel van bevonva, a fal dísz s egyéb is előkelő. Jobbra a szalon ajtaja, balra a papné könyvtára, dolgozó s barátokat fogadó szobája, melyből az ajtó a lelkész dolgozószobájába nyílik. Egy gazdag könyvtár ez, elhalmozva könyvvel minden oldalon. Itt rövid szétnézés is meggyőző arról, hogy ez az ember sokat olvas és sokat ír. A legmodernebb theologiai művek mind ott vannak könyvtárában és azokat ő mind ismeri. Az estvéli órák nagy részét ott töltötte, rendszeren neje társaságában, a ki egy székekben csendesen dolgozott, ha a gyermekek pihenni engedték. Ezzel a szobában szemben van az ebédlő. Reggel a három kis gyerek már székében ül, midőn a csengettyű szól a többinek. Köszöntés és leülés után néma csend, mialatt az apa jelt ad a kicsikéknek és egyszerre kezdik énekelni a bájos reggeli imát. Az ének a kicsiké, de a nagyok szívéből jó és együtt boldogok még mielőtt az áldáshoz nyultak volna. Az apa a fiut, az anya a két kis leányt segíti, oktatja s felügyeli és azok a kis papi csemeték szemlátomást nőnek a bájban, kellemben és jóságban.

Az első emeleten vannak a hálósobák, köztük a vendégé, főnnebb a másodikon a cselédeké. A bebútorozás a lelkész dolga. Itt talán érdekes lesz annyi, hogy a vendégszoba jeles művészek képei másolatával van díszítve. Az ilyen lakáshoz jó fizetés kell, de az is meg van, mert hát ott arra nagy gonddal vannak, hogy a munka meg legyen fizetve.

Már csak ennyiből is ki lehetne magyarázni, hogyan történhetett Channinggel és Parkerrel, hogy Európába kellett menekülniök üdülni életük delén, munkásságuk közepette. No de ők reformatorok voltak. Akkor a rabszolgaság eltörlése még nem volt keresztülvive sem az államban, sem az egyházban. A ki erre vállalkozott, szellemét, szavát, sőt életét is csatába vitte, már pedig a csatában nemcsak babér, hanem halál is terem.

Igaz, hogy ma új szellem van mindenütt, de új harcz is, s az ám. unitárius lelkész, mint illik a jó vezérhez, elől megy a tűzbe s ma csak más jellegű a munkája s talán nem olyan izgató, de azért nem kevesebb. Williams barátunknak, a volt new-yorki lelkésznek egy munkaprogramja van előttem. Ebből azt olvasom ki, hogy ő tagja az ekklesia jótékonyági együletének, tanító a vasárnapi iskolában, elnöke az ekklesia szövetkezetének, tagja a segélyegyletnek, mindennap ad egy vagy két hivatalos órát, minden télen kell, hogy tartson egy vagy két sorozat felolvasást, egyiket Karácsony előtt, a másikat Karácsony után. Egyik egyházi évben 10 felolvasást tartott a sociológiáról, 4 felolvasást a költők vallásáról és egy bibliait, tehát tíz hónap alatt 14 felolvasást és minden vasárnap 2 beszédet, melyeket mindig ad hoc kellett megírni, mert hát ott, főleg a városokban, a lelkészek beszédeit a hírlapok legalább kivonatilag ismertetik. Több lelkész, köztük főleg Minot Savage minden héten kiadja a beszédét egy füzetes vállalatban. Ez az eljárás az angolokéval jórészt egyezik, a magyarokétól teljesen elüt, de elképzelhetni, mily nagy mértékben igénybe veszi és fölhasználja a lelkész testi és lelki erejét. Ebből könnyű kimagyarázni az okát annak a gyakori lelkészváltozásnak, a mely mindkét országban előfordul. Így bőven elégséges, ha egy helyen tíz évet szolgál a lelkész s megérthető, ha sokan 10—20 évi szolgálat után félrevonulnak a papi hivaltaltól.

De ez nem azt teszi, hogy ott ne volna régi lelkésze egy-egy gyülekezetnek.

A lelkészek mostani veteránja, Edward Everett Hale, csak a télen vonult nyugalomba 40 évi szolgálat után, melyet csaknem teljesen egy gyülekezetben szolgált. Ez a derék öreg ur az ám. unitárius lelkészek koszorussa, mondhatnám Brassaija. Egy univer-

salis tehetség, állandóan telve humorral és erélylyel. Bár 80 éves, a cikkeket minden héten minden lapban ott látjuk, beszédeit mindennap halljuk. Beszédeiben sok az esprit, nagy a szónoki erő.

(Folyt. köv.)

Boros György.

Zsidók és unitáriusok.

A XX-ik száz — úgy látszik — nagyon messze fogja vinni a zsidók, unitáriusok és más szabadelvű keresztények közötti érintkezést. A kezdeményezés egészen határozott alakban indult meg az északamerikai egyesült államokban, a hol mindent gyorsabban és előítéllettől nem remegve szoktak kezdeményezni és ki is vinni.

Fleischer bostoni rabbi indította a mozgalmat. Tájékozást irt a zsidók és unitáriusok közötti viszonyról, s igen meleg és szivélyes szavakkal igyekszik rábirni az unitáriusokat, hogy szavait megsziveljék.

A magyar olvasó közönségből sokakat fog érdekelni a rabbi nyilatkozata, melyet szószerint közlünk:

„A kérdés egyszerűen az, hogy egyesíteni fogják-e az unitáriusok és szabadelvű zsidók erejüket vélt közös céljuk érdekében? Egy néhány zsidó erre igenlő válaszát úgy adta meg, hogy belépett az unitárius egyházba, hihetőleg azért, mert ezt találták logikus következménynek, és talán azért is, mert azt hitték, hogy nem maradhatnak meg hű zsidónak a mostani modern viszonyok között. Ezek szunyog után kapnak és elnyelik a tevét, mert az bizonyos, hogy ők a mostani körülmények között nem lehetnek állhatatos keresztények. E nagyon csekély szám azonban a főkérdést nem változtatja meg.

„Az unitáriusok és szabadelvű zsidók formalis egyesülésének föltétele volna a theologiai kérdésekben, a vallásos célokban és erkölcsi eszményekben biztosítandó gyakorlati meg egyezés

„Az alábbiakban így én nem annyira egyéni, mint inkább hivatalos és általános nyilatkozatokat fogok tenni. A theologiában elég egyszerű volna azt mondani, hogy a lényegben megegyeznek. Unitarismus és Monotheismus ugyanazon

eszmének latin és görög equivalensei. Mindkét szó tagadja a polytheismust és különösen a trinitarismust.

„De azt határozottan ki kell jelenteni, hogy zsidó szempontból nézve, az unitárius nem tiszta monotheista, valameddig Jézust úgy magasztalják, hogy az csaknem egyenlőn az istenítéssel. Ma is ez a keresztény szokás. Ha az unitáriusok tiszta monotheisták lesznek, a minthogy lenni is fognak, akkor egyszerűen visszatérnek a zsidó Jézushoz, s a többi profétákhoz, zsidókhoz és nem zsidókhoz.

„A zsidó hihetőleg jobban meg fogja közelíteni Jézust, mihelyt emez megszűnik Isten lenni a keresztény világnak.

„A vallás jövője a zsidók és unitáriusok közt többé nem dönthető el felekezetiileg, mert az nagyobbára az egyén vérmérsékletétől függ, ámbár természetesen, a történelmi hajlam vezeti.

„Ámérika minket harmonizálni fog és teljesen átalakítani. Az unitárius erkölcsi eszmék is, valamint a keresztények, alapokban zsidók, vagyis zsidó eredetűek. A szeretetről alkotott eszméjük lényegében keresztény. Jövőben, hihetőleg szélesebb körű erkölcsi fejlődés várható. Sem a zsidó társadalmi erkölcsi sem a keresztény egyéni felfogás nem kielégítő, hanem a kétőnek mind nagyobb, meg nagyobb összeolvadása szükséges.

„A történelem, a hagyomány és a környezet mind jobban szétválasztja őket, a mint a múltba visszamegyünk. De a zsidó emancipatio és az általános befolyás sokat el fog enyésztenni a megkülönböztető vonásokból.

Igy áll az eltérés, a különbözés és az unio más akadályai. De másfelől, ha egy darabig nem is lesz gyakorlatilag kivihető az egyesülés, vannak olyan erők, oly befolyások és oly hajlamok, a melyek állandó működésben lévén, a szabadelvű zsidókat, az unitáriusokat és más szabadelvűeket közelebb fogja hozni egymáshoz.

„Ezek között a tényezők között valószínűleg legerősebb az ámerikánizmus szelleme, a demokratia szelleme, a mint az a vallásos gondolkozást és szervezetet fönnebb meg fönnebb fogja emelni. Ez a felekezeti hitet apasztani, az egyéni értéket és jellemet növelni fogja.

„E mellett aztán van az amerikai életnek egy alsó áramja, egy öntudatlan növekedése, a mely azt egy új entusiamusra irányítja, a társadalom iránti entusiamusra, a mely az istenszmét vagy kicseréli, vagy fölhasználja erkölcsi stimulusnak.

„És végül az igazságnak oly új fogalmához jutottunk, a mely nem végleges jellegű, hanem egy kibontakozás, nem annyira kijelentés, mint inkább vizsgálódás és előretörekvés alakjában.

„Ez a különböző befolyás a felekezeti korlátokon áthatol és arra irányul, hogy természetes uton-módon a zsidót és unitáriust, a szabadelvűt és orthodoxot hozza közelebb. Ezzel egyidejűleg a folyton növekvő nemes érzés és tisztesség gyakorlati egységet és közreműködést készít elő minden osztály között az emberies dolgok érdekében.“

Ezek a Fleischer rabbi főbb eszméi az unióról. Erre vonatkozóan unitárius részről főlapjuk a Christian Register így nyilatkozik:

„Mi egyetértünk Fleischer rabbival abban, hogy a zsidóknak és unitáriusoknak minden lehető módon össze kell működniök. Mindent, a mi közös, készséggel ismerjenek el és mindazt, a mi bármelyik részen jó, méltányolják. A faji előítéletet és a vallásos gyűlölkedést félre kellene tenni. Mikor mindez meg van téve, mi azt ajánljuk, a dolgot mentére kell engedni. A theologiai, valamint társadalmi körökben is, az egy eszményért, egy célért lelkesedő emberek, férfiak és nők összejönek, mivel összetartoznak. Már most is sok olyan hely van, a hol zsidók és keresztények találkoznak, összeműködnek, a nélkül, hogy a faji vagy vallási különbség eszökbe jutna. Az összetartozók összekerülnek, mihelyt a mesterséges akadályok el vannak hárítva. Ezen túl bármely egyesítő kísérlet sikertelen. Az előítélet rohamosan nőni kezd, mihelyt kezdik kárhóztatni.

Egy izzadt ablakon két csepp szépen megindul egymás mellett parallel vonalakban. Nincsenek elég közel, hogy természetes vonzódásuknál fogva egyesülhessenek. De mihelyt egy parányi változás egyiket vagy mind a kettőt kitereli útjából és kellő közelségbe juttatja, azonnal érintkeznek és egyesülnek.

Hogy minden felekezet és minden vallás egy pont felé

irányúl, olyan bizonyos, mint az, hogy csak egy igazság van Kiki nézzen saját szemével az igazság felé, lelkét erősítse, hogy annak engedelmeskedjék és csakhamar rájő, hogy minden faj, minden felékezet nemes férfiai és női egy társaságba kerültek vele.“

Mi e két nyilatkozatot ezuttal minden észrevétel nélkül bocsátjuk nyilvánosság elébe.

Boros György.

Hogyan lehet boldog az ember?

A keresztény embernek, ha a vallás által ígért és biztosított földi és égi boldogságot élvezni akarja, nem elég csak az Ur Jézus nevééről neveztetnie, hanem birnia kell mindazon keresztényi erényekkel, a melyek nélkül igaz vallásosság nincs és nem lehet. Reggel és estve, nappal és éjszaka, munkában és nyugalomban, magánosan és az élet mozgalmaiban, mindenkor és mindenütt gyakorolnia kell a felebaráti szeretetet, a hit, a kegyesség, az áldozatkészség, a hűség cselekedeteit. *A ki ezekben szolgál a Krisztusnak. mondja Pál apostol — kedves Istennek és az emberektől megpróbáltatott. A mely gyülekezet ezekkel nem ékeskedik, hanem tagjai rakva és telve vannak közönyösséggel és részvétlenséggel, gyűlölésséggel és káromlással, az nem mondhatja el, hogy én a menny és a föld Istenének szolgálója vagyok, az akár hányszor újjonnan építheti templomát, megrakhatja és felékesítheti azt Salamon minden kincsével és drágaságaival, betöltheti a hallgatóságuak bármely nagy sokaságával, énekelheti a zsoltárokat, ismételtetheti a Miatyánkat, veheti az uri szent vacsorát, mégis annak a templomnak soha sem lesz szentsége és idvessége. Annak Ámos szavai szerint Isten így szól: *Vedd el én tőlem a te sok énekléseidet, gyűlölöm és megvetem a te ünnepléseidet, nem tekintek áldozatokra, hanem éltetek vesződségében és kárhozottságában folyon mint a víz, az igazság és ítélet mint a sebes patak, ezt mondja a seregeknek Ura, Istene.**

Mi járuljunk mindnyájan most és mindig a templom szentelés szent munkájához hitünk és szeretetünkkel, kegyességünk és áldozatkészségünkkel, hűségünk és buzgóságunkkal és Ámen gyauánt mondjuk reá a szent Dávid áldását: *Legyen szerencsések, a kik tégedet szeretnek. Legyen békesség a te kerítésedben, csendesség a te tornyaidban. Az én atyámfiaiért és az én barátaimért kérem most, hogy legyen békesség tebenned. A mi Urunknak Istenünknek házáért kívánok te néked jót! Amen.*

Raffaj Domokos.

Az ifjuság köréből.

U t o n.

Megfordult a szekér rudja,
Alig jöttem, megyek újra.
Bujdosás a sorsom,
Se hossza, se vége:
Én vagyok házunknak
Legritkább vendége.

Mikor haza felé jöttem,
A napot *itt* köszöntöttem.
Ő el sem búcsúzott,
Én már útban vagyok,
Ő tiszta szép eget,
Én bánatot hagyok.

Édes anyám úgy sirt szegény,
S kiült a köny apám szemén
Kedves kis öcsémmel
Siratott a húgom,
Tán most is útánnam
Sohajtnak az úton!...

Marasztottak édes szóval,
Kinálgattak ezer jóval.
Én édes istenem
Be maradtam volna:
Nemcsak egy pár napra,
Nemcsak *köztolóra!*

Hazám felől röpke szellő,
Messzi kísér, messzi eljő,
S csókolgatja arczom
Lágy szeliden fújva:
Ugy bocsát el ő is,
Messzi-messzi utra.

... De csak tovább, csak előre,
Im a nap már lemenőbe:
Idcgenek között
Sötét éjszakákon,
Bujdosás a sorsom,
Akármint is fájjon!

Pap Domokos.

A Dávid Ferencz E. ifjúsági köre már tul van a kezdet nehézségein. Alapszabályai jóváhagyattak. Most közelebből készítettet el egy ügyrend, melynek tárgyalása és megállítása több gyűlésnek volt tárgya. Most már kezdet nemes czélu munkájához, minden erejét, idejét szentelheti az összetartás, vallásos érzés, az erkölcs s az eszmék kicserélése által az ismeret terjesztésére. A kör febr. 23-án tartott gyűlésén a már meglevő alapon az építéshez kezdett. György János „Spiritizmus“ cz. felolvasában ismertette e régi, de ujabban mindinkább terjedő tant. Pap Domokos felolvasta néhány hazafias költeményét. Kelemen Lajos a marosvásárhelyi régi szücs és szabó céhekről emlékezett meg. Felolvasóknak a gyűlés élvezetes és tanulságos felolvasásukért megérdemelt köszönetet mondott. Végül a gyűlés egyhangulag elhatározta, hogy márczius 24-én d. u 4 órakor a főgyűnn. nagytermében nyilvános közgyűlést tart felolvasásokkal, énekekkel, melynek sikere iránt az ifju kört eddigi működése méltán jogosítja szép reményekre. Felolvasók lesznek Kriza János, Pap Domokos, szaval: Raffaj Károly, Gál Miklós

A világot csak oly szellemi és erkölcsi erő tökéjének felhasználásával lehet jó útra terelni és ott megis tartani, a mely többet ér a pénznél. Ez azt is jelenti, hogy sok nem gazdag embernek van olyan kincse, a melyre a világnak szüksége van.

Székely dolgok.

(3-ik levél.)

Csendes falusi lakomban, félre a nagyvilágtól, a lelkes, buzgó honpolgároktól, egyháztagoktól, keresve keresem az alkalmat, hogy valakivel, t. i. a ki igazán érdeklődik, székely-népünk állapotáról beszélgessek. Nem mondom, hogy akárhányszor ne jönének hozzám falumbeliek s sőt más falubeliek közül is olyanok, a kikkel e tekintetben hasznos eszmecseréket ne lehetne folytatni; de igen sokszor elzár a mostoha időjárás, a távolság s ilyenkor bátor vagyok előkapni a Szerkesztő urat s papírra tett nézeteim-, kérdéseimmel háborgatni, E munkám közben nem érzem magamat egyedül. Gondolat gondolatot szül s mintha ezeket különböző emberektől hallanám, népesnek képelem szerény szobámat.

A már elmúlt év eredményét gabonában, gyümölcsben stb. nem mondhatni gazdagnak, csak inkább jó közepesnek. De minő Isten áldása volna ez év termése, ha mind a székelynépé volna! Ekkor gazdag áldásnak lehetne nevezni! De, fájdalom, szegénynyé teszi az évi eredményt az, hogy annak nagyrésze már a múlt években előre elköltetett. S még szegényebbé teszi az erkölcsök, a takarékoság fogyatékosága és az Istenben való bizalom hanyatlása. Már pedig ezek nélkül a gazdag termés is csak bűnnek lesz a szülője.

A mely társadalomban áll a törvények tisztelete, az előjárók, vezetők tekintélye, a hol nemcsak parancsolni, de engedelmeskedni is tudnak, ott rend van s az Isten áldása, áldás a népre. A hol azonban ezek hiányzanak, ott a felfordultság, romlás észlelhető. A népnek tekintélyes vezér kell, a ki irányt mutat minden jóra. Ez a haladás biztosítóka. De ha vezéreit lerántják — ha érdemlik, ha nem — nem lesz haladás, sem javulás. Példák az ily esetekre főképpen a választások. Ezek mai időnkben el vannak fajulva a képviselőválasztástól le a sertéspásztor választásig. Másutt is így van? Még Amerikában is? Megengedem, de ezek nem bizonyítanak a mellett, hogy helyesen van ez így. A vesztegetés, ámitás, megtévesztés, hazudozás stb., a mely ezeknél divatozik, a felületesen gondolkozó tömeget demoralizálja s a végén oly ítéletet alkot magának, hogy becsületes ember nincsen sem a vezetők, sem a vezetettek között, sem a felsőbb, sem az alsóbb körben. Minden ilyen választás veszedelmesebb és kártékonyabb egy jégverésnél egy vidékre nézve, mert ez nem a természet, de az erkölcs virágait, gyümölcseit semmisíti meg.

Nem mondom én, hogy népünk már egészen el van ro-

molva; nincsen, csak kezdett neki indulni. Ha az állam fő-tisztviselőit, közigazgatási hivatalnokait, egyházi előljáróit stb. tisztelettel elismeréssel látja, hallja körülvétni, ez bizonyára építőhatással van reá is. De, ha a rút önérdek miatt egészen a sárga földig lerántja, bepiszkolja, ha van ok reá, ha nincs; a jegyző a szolgabíró, a tanító a papot, a pap főhatóságát, ez már rombol, ez a kellő ítélettel, felfogással nem bíró gyenge népet rossz utra vezeti. Kezdi felmentve érezni magát az engedelmesség, a törvény és a nagyok tisztelete alól. A rosztat jónak és a jót rosznak hirdeti. Ebből következik aztán, hogy a társadalom szép rendje megbomol. Isten félelme, a szülők tisztelete s a kereszténység főbélyege, a szeretet homályosulni indulnak. A haza, az egyház üdvéért munkálás lanyhul, a család fentartására vonatkozó gondosság csökken s végül a szegénység üti fel fejét.

Ily jelekkel sok helyen és számtalanoknál lehet mai világban találkozni s fájdalom, székely népünknel is! Pedig ez a nép, itt az erdélyi részben államfentartó szerepre van hivatva. Ha kivándorol, vagy ha elpusztul, a magyarság ügye veszélyeztetve van. Ennek a megmentése fontos nemzeti ügy! Kevésre semmiesetre sem becsülhető. Becsületes, lelkes vezérek kellenek ennek, a kik a politikát, gazdasági szervezkedést, birtokrendezést nem az ők elnyomítására csinálják, hanem magasabb szempontból nézve a dolgot, arra törekednek, hogy itt, e kopár helyen, boldog legyen a nép s ne boldogtalan s végül hontalan. Az ilyenekre törekvő vezérek tekintélye ápolandó a nép előtt, mert ezek tettei, szavai építőleg hatnak. Istennek hála, nincsen hiány ma is ily emberekben. De fájdalom, vannak olyanok is, a kik a közügyekért munkálókat igyekeznek sötét szüben tüntetni fel és ez által a bennök helyezett bizalmat megrendíteni. Ezek az álhazafiak, a kevésbbé értelmes tömegre nézve veszedelmesebbek a *váltóknál*.

A szél elynek t. Szerkesztő ur, nem politika és pártoskodás kell, hanem életmód. Nagy Széchenyink azt mondja: „*Csak legyünk előbb gazdagok, majd azután szabadok is leszünk.*” Ily formán kellene a szabadság felé igyekezni, mert a mostani állapot a szolgaság felé vezet.

Nem csorda ez a nép, hogy erre, vagy amarra tereljék és önző célokra felhasználják. Ennek őszinte vezetés, lelkes támogatás s mindenek felett nagymérvű segélyezés, eszköz és tér s alkalom kell, hogy látható eredménnyel munkálkodhassék úgy a haza, mint a maga javára, hogy így elődei s majd fiai is szabad földben nyughassanak. Azt a felséges polgári jogát, a mikor választásával — a mint szokták mondani — az ország

sorsára befoly, ennek a királyát, kormányát tisztelő, hazáját szerető népek, úgy kell gyakoroltatni vele, hogy az a haza üdvére és az ő előmenetelére történjék, nem pedig egyes önzők céljai elérésére. Nem kell megbotránkoztatni azokban, a kiket tisztelnie kellene, legyen az bár miniszter, vagy vármegyei fő-tisztviselő, vagy pedig egyházi előjáró stb.

Azt mondom t. Szerkesztő ur, hogy a dolgok egészen nem úgy mennek, a hogy kellene menniök. Kevesebb boldogítóra, de több boldog emberre volna szükség. Bizom azonban népünk jövőjében s hiszem, hogy eljő az idő, a mikor kiábrándul sok roszból s Istenbe vetett hittel és erős meggyőződéssel lát a maga dolga után és a jó utról nem engedi magát eltereltetni, s kitartó leszen azon vezetők mellett, a kiktől meggyőződik, hogy azok önzetlen jóakarói. A míg azonban ez az idő eljő, addig sok víz fog lefolyni nem csak a Szamoson, de az én falumbam csergedező kis patak medrében is.

Bocsásson meg t. Szerkesztő ur együgyű irásomért, okoskodásaimért. Vén ember vagyok s nem sokáig fogom zaklatni. Maholnap a sir domborul reám is, s akkor ott alant hallgatni fogok. Szomorú az ilyenre gondolni, de ha azzal a boldogító tudattal halhatna meg az ember, hogy az elmaradottak boldog hazában, boldogan maradtak, csendesebb nyugalmat adna a föld is a kebelében pihenőknek.*)

Egy öreg székely.

A szerénység jutalma.

Volt egyszer réges régen, egy gazdag, egy olyan gazdag és hatalmas király, hogy a híre nemcsak hetvenhét országra, hanem az egész világra kiterjedett. Százhuszonhét tartományon uralkodott.

Jaj teremő szent Ur Isten, milyen király volt ez! A muszkacsászárnak nagy a birodalma, de ahoz a százhuszonhét tartományhoz képest az övé mégis csak kismiska. A mai királyoknak sok-sok pénzüik lehet, de az övéhez képest, egy kis zacskóba az egészé könnyen belé férne.

Én nem tudom bizonyosan, hogy hány zsák, hány kád, hány hordó, hány erszény aranya, ezüstje lehetett, de azt bizonyosan tudom, hogy 180 napon keresztül mindig olvasták, mindig számlálták országa fő emberei, s még sem tudta bizo-

*) Ezt a borongós hangot, a mely az utolsó sorokból hangzik, csak annak tulajdoníthatjuk, hogy nem csak az év, hanem egy évszáz végén írta kedves öreg székely bátyánk. De az új esztendő új reménységet hoz. Várunk egy pár levelet majd arról is.

nyosan senki, hogy mennyi van, mert a töméntelen nagy számban összezavarodtak.

No, ha ilyen gazdag volt, hát csapott is a többek között egy olyan mulatságot, hogy mindenki szájtátva bámulta. — Hét nap és hét éjjel tartott egymásután. Ott voltak a tartományok fejedelmei, az ország rendei, főurai, bölcsei, tudósai. Hanem asszonyféle csak egyetlen egy sem volt meghiva. Az asztalfőn ült a király. Jobbról balról a fejedelmek, ministerek és így tovább le végesvéig, míg az egész asztal megtelt. Már ott párolgottak a drágánál drágább ételek az asztalon, ott gyöngyöztek a felségesnél felségesebb borok, de még sem nyult senki egyhez is. Vártak. Hát egyszer a király felemelkedik. Őt követi az egész vendégsereg. A király imára kulcsolja kezét és ajkán megindult ez a kis áldás:

„A ki ételt, italt adott,
Annak neve legyen áldott!”

Teremtő Isten! e már király — gondolám magamban. Ennek igazán királyi szíve van! Az a szív többet ér minden aranyánál! Hiszen ebből papot kellene csinálni, hogy tanítsa meg az áldást eivető népet hálaadásra az iránt, kinek kinek kegyelméből naponként megterül asztalunk! de nemcsak ez, hanem egy más valami is nagyon megtetszett nekem. Egy szép aranyos táblán ilyen írást láttam:

„Emberem, az ember, ki midőn vendégem,
Nem eszik, nem iszik túl rendes elégen!”

No ez aztán igazi renbszabály! Kíváncsi voltam: vajjon erőszakolnak-e itt valakit *ivásra*?! Vajjon elkurjantja-e valaki: *hunczut a ki ki nem issza*. Hát biz' itt nem történt eféle dolog. Ha magyar ember lett volna társaságban, legtovább az, ha elkezdette volna: „*Nem lehet az ember fából!*” De a jelenlevők csendesén viselték magukat, mert az az aranyos fekete tábla elég világosan mondta a király akaratát: *Emberék voltak, mikor leültetek! Emberek legyetek, mikor felálltok is!*

Hanem azért nem hiányzott a jókedv. Szép csendesén iddogáltak az arany és más, különbnél külön poharakból. Hogy nem *pécsi* nektárt, arról mindenkor felelek, hanem *főbort*, a királynak méltósága szerintit.

A poharak csengése azonban nagyon boszantotta a királynét. Ő felségét. Hát én gyászruhába járjak, míg ti hétszámra mulattok?! Hohó, édes király uram! Ha ti úgy, én is úgy! és csapott olyan dárídót a királyi házból az asszonynépeknek, hogy nó!

Hét nap óta tartott már e drága multság, mikor a király megkérdezte kedves vendégeit: akarjátok-e látni országom legnagyobb kincsét, koronám legszebb ékességét?! Ha igen: bemutatom azt, kiért a virág kinyitja bezárva tartott kelyhét; kinek kedvéért örök szivárvány ragyog a kék egen; kinek szemében szebb a csillag ragyogás, mint sötét éjben az ég tündöklése. És mosolya? Szebb a hajnal hasadásánál. Hópehely esése zajos dörömbölés lenge járásához. Sohajtása: szellő lebbenése Elpirul a sudar fenyő az én kincsem karcsuságát látva. Megszégyenli magát a nefelejcs, lilom és rózsza, mert szemében és orcáján ilyen virág szebb van.

— Akarjátok látni?..

— Szeretnők, felség! mondának egyszerre a király vendégei.

Induljatok hát Hopmestereim, induljatok mind a heten és mondjátok koronám legszebb gyöngyének, ékes csillagomnak: a királynénak, hogy kéretem ide, a nép elé. Mondjátok, hogy tegye fejére országom koronáját, vegyen magára ékes ruházatot, hogy szépségét mindenek lássák és bámulják! .

Elmentek a Hopmesterek teljesíteni a parancsolatot. És megjöttek szomoruan, leverten, önmagukra — királynéjuk nélkül.

Urunk, felséges királyunk! Parancsodat nincs ki meghallgassa Szived bálványa, a te feleséged, nem ismer tégedet, parancsodnak engedelmeskedni nem hajlandó

Nem ösmer engemet?! . Nem teljesíti szép kérésem . . . parancsolatomat? . . Oh állj meg nap! Hunyjátok be szemeiteket ti ékes csillagok!.. Száradjatok el mezőknek ékes virági!.. Ne susogjon a lomb hajló faágakon! . . . Ne legyen dala a repülő madárnak . . csevegése a futó pataknak! . . . Ne legyen virágnylás . . harmat hullás . . . ne legyen semmi, mert úgy is minden hazugság a nap alatt! — Hazug volt hát, midőn ajkának csókját rám lehelte, hazug mosolygása, hazug ölelése, hazug, százszorta hazug esküje, midőn úgy fogadta: kívánd, hogy legyek szolgáló leányod, . . kívánd, hogy éljek számkivetve, kívánj bármit és én megteszem . . csak tégedet szerethesselek, csak imádhassalak, magaménak mondhasalak! . . . Ah, asszony, asszony, te szivünk édes méze, s lelkünk tépő, zúzó mérge! miért rendited meg hitemet az élő Istenben? Kinek higgyek; kiben bizzam, ha a „holtomiglan“ fogadás egyik naptól a másikkig sem ér? . . És én még növel dicsekedtem? Ah, jöjjetek nevessetek rajtam! Megérdemlem. e megaláztatást, mert én igen . . felfuvalkodtam volt! . . .

Igy beszélt a király, a megsebzett király, méltó haragjában. Ki, ha „lant volt: most elpatant hurja.“ Ha gyémánt: „most kialudt fénye.“ Ha templom: „most rom, mely fel van dulva.“

Hosszas hallgatás után ismét szólni kezdett: Fejedelmek, tudósok, bölcsek! A mi ma velem: holnap veletek történhetik. Mondjátok: törvény szerint mit kellene cselekedni, hogy elvegye büntetését az engedetlen és ilyen eset többé országunkban elő ne forduljon!

A törvényt meghozták: Soha többé az engedetlen királyné a király elé ne kerüljön, hanem a király vegyen magának amannál jobb feleséget!

A királyné asszony kísértelt a palotából örökre, hogy betérjen oda egy más, egy királynőnek való.

Bezzeg! volt öröm az ország leányai közt, mert mindenkinek felkellett menni a király elébe, hogy közülök kiválassza a maga királynéját.

Gyönyörű hajadonok, ékes virágszálak: Ötözzetek biborba! Szégyenítsétek meg a mezők liliumát! Csillogjatok! Vigyétek be a királyi palotába ékköveitek ragyogásában a napot szemeitekben az ég csillagait, hogy királyi szívet hódíthassatok!

És ott volt valamennyi. A napra lehetett nézni, dereájuk nem. — Csak egy nem tündökölt, csak egyen nem volt semmi ékesség, csak egyet nézett le gunymosollyal a csillogó tömeg, csak arról az egyről beszélt ezer, meg ezer ajak: *ugyan, mit keres ez a bogáncs-koró a liliumok között!*

Hanem hát itt a király szeme nézett, az ő izlése választott és... kiválasztá abból a ragyogó tömegből a leghátulsót, ki fel sem merte emelni szemeit a hatalmas királyra. Kiválasztá a — *bogáncs-korót!*

— Ki vagy te, édenem üdve?! Jőj, lépj elé! szólt hozzá a király.

— Oh királyom! Én egy szegény, lenézett, egy szenvedő, egy átok terhelte rabnép üldözött gyermeke, ki nem vagyok méltó arra sem, hogy megcsókoljam lábad porát, oh engem, hogy emelhetnél fel a porból a végtelen magasba!?

— *Szegény vagy?* Ha semmim sem volna is: *„Én gazdag lennék veled!“* Ha átok ül rajtad: *„Szálljon az átok én redm!“* Ha rabnép gyermeke vagy: én visszaadom, visszaszerzem néped szabadságát, csak szerez s légy koronám ékköve, boldogságom, mindenem nekem!

És a király az ország koronáját feltette a világon a legszebb fejre, királynévá tevén szíve választottját.

És most jó népem, hü népem! szólt a király: bemutatom nektek legnagyobb kincsemet. Jűjjetek, hódoljatok elötte! E tiszta gyöngyszemet ott kaptam a porban. Nincs rajta reá aggatott külső ékesség. Az Isten atyai kezének áldott munkája ő, kinek természetes szép bájait nem emelnék, de elfednék a külső ékességek. Ajaka, pirja, orcája rózsája nem külső máz. Nem, nem külső ékesség, nem ettől csillog ő! Ékessége szívében van. Csendes völgy ölében nyílt szerény ibolya: épen királynőnek való! Koronámmal szerénységét jutalmazom, mert a mit más kívül visel: az neki benső ékessége.

Oh, mért tudom csak most, hogy nem mind arany, a mi fénylik! Mért nem láttam eddig is mostani szememmel!? Mért voltam rabja az elszáradott fának, mely nem élt csak körül volt véve zöld galyakkal, hogy hazug virulása vérezze lelke-met?! Mért néztem én ünnepnapon leányt; harmaton zöld fűvet?... Miért?

Déli ifjak ékes hajadonok! Királyotok kér: vigyázzatok! És most elbocsátlak benetek szép királynőm áldásával: Áldjon meg az Isten boldog házassággal!...

Ki volt ez a papnak való áldott lelkű király? Ki volt az engedetlen királyné? Ki volt a porban talált gyöngyszem: egy korona legszebb ékessége?

Ki tudni szeretné: olvassa el az „*Eszter könyvét*“ a bibliából.

Deák Miklós

Györfi Ferencz halála.

Lihegve jön tegnap reggel egy ember, leroskad egy székre és zokog. Ijedve kérdezzük:

Honnan jön?

Szentmihályról.

Az Istenért tán valami nagy baj van?

Meghalt a drága jó papunk.

És sirunk, kétségbe vagyunk esve mindnyájan, családja, hivei, barátai, ismerősei és felsohajtunk:

Isten! Nagy a te hatalmad, de ne vígy a kísértetbe!

Hát el kelljen hinni azt, hogy az az ember, a ki még e hó 1-én egészségesen, telve élet és munkakedvvel írja, hogy felkérésükre imádott Feruskáját maga hozza el, hogy esté-lyünkön énekeljen, maga tanította be a 7 éves fiúcskát a da-

lokra és 13-án, bár maga kezdődő betegsége miatt nem jöhetett, kis fiát és Gizuskáját elküldötte, hogy gyönyörködhessünk atyjától örökölt csodahangjában — 18-án már nincs! Meghalt!

Nem nagy baj, egy kis hülés, konstátálta az orvos s szava igaznak bizonyult, mert jobban lett pár nap alatt, bár az ágyat nem hagyta el.

Mégis meghalt, hirtelen, váratlanul az ép, erőteljes, élete delén levő férfi, a ki soha beteg nem volt, itt hagyva 8 kis gyermekét.

Zúg bűg gyászosan négy falu harangja, gyülekezik a vidék népe, hogy végső útjára kísérje a legjobb apát, a legjobb papot.

Viszik örök nyughelyére azt, ki úgy szerette családját, hiveit, barátait. A ki úgy szerette a dalt, a természetet, a szépet. A ki sokféle hivatalának, kötelezettségeinek oly lelkiismeretesen eleget tett. A ki mindig élére állott minden nemes ügynek. A ki soha sem lankadt, mindig sietett, mintha érezte volna, hogy kevés idő adatott neki a földi munkálkodásra.

A kis testben nagy lélek lakott, és e nagy lelket megölte egy kis betegség.

És árván maradt családja hiába várja majd, csak szelleme fog örködni felettük és a mindenható jó Isten, a ki soha sem hagyja el a benne bizókat.

A tavaszon pedig a rózsák hiába illatoznak, hiába leng majd enyhe fuvalom, Győrfi Ferencz itt hagyott örökre ... Emléke élni fog köztünk örökké.

Újszékely, 1901. február 20-án.

Raffaj Irma.

A székelyek.

A székelyek Attila utódai Ezt a hitet senki sem fogja kiirtani a székely kebelből még nagyon sokáig. A székelyek a hazának legösibb lakói egy testben. A székelyek a haza keleti részét kárpátos Erdélyt másfél ezer éve védik, mivelik. Mennyi vér folyt s mennyi élet aludt ki ezért a szent földért Járjatok be minden földet, melyet Isten megteremtett s nem akadtok bizonyára a székely nemzetnek párjára.

A székely észben, szívben, miveltségben és bátorságban felette áll a világ minden népének. Egy székely ember magyarázta egy ámerikai nagy tudós papnak, a ki egyszersmind híres unitárius, hogy Erdélyben az unitárius vallás a nép vallása, a székelyek vallása. Hogy érti ezt? Kérdi a pap? Hát úgy kérem, hogy a székelyek az unitárius vallást azonnal elfogad-

ták, mihelyt a híres Dávid Ferencz kihirdette és azóta olyan erősen állanak mellette, mint a szikla.

— Hogy érti azt kedves barátom — kérdezi tovább a pap — hiszen nálunk a mivelt uri emberek járnak a mi unitárius templomainkba.

— Ezt úgy értem uram, hogy mondtam, hogy nálunk tiszta valóságos földmives emberek, maga a székely nép unitárius, s mindig az is lesz, mert az urak annak idejében köpenyt fordítottak, a fejedelem mellé állottak. Elhagyták hitöket, a mely úgy látszik gyenge volt, mert nem volt lelkekhez forrva, de a székely ember nem tágitott egy lépést sem, pedig ugyancsak kényszergették. Neki ez az egyszerű tiszta vallás kell.

— De hát hogy tartják fenn a papjokat? Adnak neki jó fizetést, kérdi tovább a pap?

— A fizetés bizony szegényes, de édes, mert a székely úgy bánik a papjával, mint a vendégével: jól megtractálja. Tejjel, kalácscsal tartja, vagyis a búzájából a legszebbet, leg-tisztábbat viszi föl. S a mikor behordja a bért, akkor igazi ünnepuapja van.*

— Az már felséges ünnep lehet — folytatá az ámerikai. Látja ezt tartom én igazi papi fizetésnek.

— Hát azt hiszi Ön, magyar barátom, hogy a maguk székely emberük lelkesedik a vallásáért, meg az egyházáért?

— Nemcsak hiszem. de tudom is uram. Látnia kellene a mi székely adakozóiuk névsorát s tudom megleunne lepve, mert ha kevés is a pénzük, van hozzá szivök s a mikor kell, kinyitják erszényüket vagy magtárukat.

— Hát aztán azok olyan igazi unitáriusok, mint mi, s tisztaban vannak a vallásunkkal?

— Arról biztosítom, s ezért mondom én az uraknak, a nép közé vigyék az unitárius vallást, mert olyan egyszerű, olyan tiszta az, hogy a legegyszerűbb ember is megérti, átérzi s boldog is vele.

— Ej, ej kedves magyar barátom, most látom, maga azt akarja bebizonyítani itt nekem, hogy a maguk székelynépe olyan mivelt, olyan előkelő, olyan fölvilágosult, mint itt a tántult emberek színe-java.

Ezt nem mondtam s erre nem is gondoltam, de ör-vendek, hogy a székelyeinket bemutathattam.

* Nincsen szabály kivétel nélkül. Lehet olyan hely is, a hol nem ilyen szépen megy a dolog, de a beszélő nem akarta csonka ujját mutatni, mikor ép keze is volt

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Az unitárius egyház tisztségviselői** az új száz kezdetén: Püspök: Ferencz József kir. tanácsos, a II. oszt. vaskorona rend tulajdonosa, sz. 1835-ben. Főgondnokok: Daniel Gábor főrendi tag, a Lipót rend tulajdonosa, sz. 1824-ben. Bárá Petrichevich Horváth Kálmán cs. és kir. kamarás, nagybirtokos, szül. 1842-ben. Főjegyző: Nagy Lajos nyug. főgymn. tanár, esperes, szül. 1830-ban. Főközigazgató: Kelemen Albert maroskőri esperes, marosvásárhelyi lelkész, sz. 1841-ben. Esperesek és körí gondnokok: Kolozs-Doboka körben: Nagy Lajos főjegyző. Gondnokok: Gotthárd Sándor szováthi birtokos, Szentiványi Gyula ny. kir. táblai tanácselnök. Aranyos-tordai körben: Esperes: Csegezy László bágyoni lelkész, szül. 1820-ban. Gondnokok: Székely Miklós törv. bíró, Csegezy Mihály törv. elnök, Mikó Dezső abrudb. birt. Kükküllői körben: Esperes: Gvidó. Béla dsztmártoni lelkész. Gondnokok: id. Pataky László tisz. gondnok, Vajna Lajos birtokos, Iszlai László birtokos. Maroskőben: Esperes: Kelemen Albert marosvásárhely-szentkirályi lelkész. Gondnokok: Filep Albert ny. tanfelügyelő, Csongvay Lajos ügyvéd; Keresztur körben: Esperes: Raffaj Domokos. Gondnokok: Gálffy Kálmán főszolgab., Ádám Albert szolgabíró. Udvarhelyi körben: Esperes: Kisgyörgy Sándor. Gondnokok: László Domokos törv. bíró, Jakab Gyula ny. alispán. Felső-Fehérkörben: Esperes: Ozsváth Gábor. Gondnokok: Tibáld Mihály járásbíró, egy hely üres. Háromszék körben: Esperes: Lőfi Áron bölöni lelkész. Gondnokok: Szentiványi Miklós alispán, Kelemen Lajos kir. ügyész.

— **Az új főiskola megnyitása** előre láthatólag nagyszabású ünnepély lesz. Lapunk számos nyilatkozatot kapott a különböző osztályok egyes tagjaitól. Erdemes főgondnokunk Daniel Gábor nr már lépéseket tett, hogy volt tanár és osztályársait fölkeresse és összehívja. Pap Mózes keresztiuri gym. tanár külön lelkes felhívást küldött be, melyben figyelmezteti volt osztálytársait, hogy szeptemberben gyűljenek össze.

— **Az unitárius főiskolában végzetek** névsorait fölkerestük, s az iskolai ünnepélyre készüléskor közöljük azok neveit, a kik tudomásunk szerint életben vannak. 1838—9-ből: Konecz Imre, Csegezi Fereacz. 1839—40-ből: Köváry László, Csegezi László, Székely Márton. 1841—42-ből: Daniel Gábor, Szigethy Sándor, Szigethy Miklós. 1842—43-ból: Albert János, Szentpáli Sándor (?) 1843—44-ből: Kozma Tamás. 1845—6-ből: Lőfi Áron, Veress Károly, Gotthárd Zsigmond. 1846—7-ből: Varga Zsigmond. 1847—8-ből: Gál Lajos, Ütő Dániel, Bajka Sándor, Csegezi János, Toroczky Venczel, Gál János. 1850—1-ből: Sebess Pál, Sebess Károly. 1851—2-ből: Gyulay László. 1852—3-ből: Nagy Lajos, Demeter Lőrincz, Pap Mózes, Köváry Endre. 1853—4-ből: Gálfi Endre, Ádamosi György, Ádám Domokos, Pálfi Dénes, Pataki László. 1854—5-ből: Ferencz József, Bircz Sándor. 1855—6-ből: Molnár Sándor, Fekete Lajos, Tarcsfalvi Pál, Biás István, Máté Áron, Fülöp Kálmán (?) 1856—7-ből: Székely Miklós, P. Horváth Kálmán, Miske Elek. 1857—8-ból: Albert Dénes, Ütő Lajos, Nagy Samu, Bíró Elek, Siménfalvi György, Kiss Samu, Ebergényi Samu (?) 1858—9-ből: Létai Máté, Sándor Mózes, Kis Sándor, Vas István, Egyed Ferencz, Hatházi József, Iszlai József. 1859—60-ből: Boér Gergely, Mózes András, Sándor Áron, Bedő Albert, Barabási István, Orbán Venczel, Szatmári Mózes, Nagy Mózes, Csegezi Mihály, Dali Ádám, Nagy György, Gálfalvi István, Tibáld Mihály, Szentiványi Gyula, Mikó Béla, Mikó Miklós, Szentkirályi Árdád. Az esetleges hiányokról szívesen veszünk fölvilágosítást.

— **Fölhívás volt osztálytársaimhoz.** Hozzátok fordulok 1888-ban érettségizett egykori kedves osztálytársaim, kedves barátaim A közeledő szent pillanatot ragadjuk meg. Jelenjünk meg osztályilag a főiskola közeledő nagy ünnepélyén. Búcsuzzunk el a muzsák régi hajlékától s köszöntsük az újat egyszerű fényében, pompájában. Tömeges megjelenésünkkel járuljunk hozzá az Unitárius Egy-

ház örömnépének kifejezésre juttatásához. Ha velem együtt éreztek, indítsunk ez ügyben egymásközt mozgalmat. Az 1888-ban érettségizett osztálytársaim által 1898-ban tartott 10 éves találkozó alkalmával tett alapba Péter Sándor városfalvi lelkész közelebből hozzám 12 koronát befizetett. Beszolgáltatam a rendeltetési helyére a közpénztárba 10 fillér híjával.

Sz. Kereszturon, 1901. február 12-én

P a p M ó z e s

— **Philadelphiában** (É. Amerika) a híres lelkész May József 25 évi szolgálat után visszavonult és a helyét Ecob nevű volt kálvinista lelkész foglalta el, a kit meggyőződése a régi egyházból kilépésre kényszerített s az unitáriusok közé fölvetetett.

— **Japán.** Az amerikai unitárius társulat megszavazta egy nyilvános terem építési költségeit Japán részére. Tokyónak Kanda nevű területében fog épülni. Az építés kivételében egy amerikai és egy japáni bizottság működik.

— **„Los von Rom“** cím alatt már két éve foly a mozgalom Ausztriában, minek következtében — írja az. Ev. E. és Isk. már 40 helyen foly ev. istentisztelet; 13 templom, 5 imaház, 3 temetői kápolna épült. 43 lelkészi állás szerveztetett. A rom. kath. egyházból az ev. egyházba átléptek mintegy 12,000, a rom. kath. egyházból kilépett 20,000.

— **Özv. Simén Jánosné** sz. Istvánfi Lidia, a nagy unitárius theologus Simén Domokos édes anyja, f. évi január hó 24-én 95 éves korában szép csendesen örökre lehunyta szemeit. Temetése 26-án folyt le Kis-Kadácsban, a vidékről, különösen Siménfalváról összesereglett utolsó tisztességet tevő közönség jelenlétében Sándor Áron kadácsi lelkész megkapó hűséggel jellemezte a megboldogult hosszú, szép és közhasznú életét. 1806-ban született. Két leánya gyászszolja. Bartalis Sándorné — Ágnes, ki Parajdon áll. isk. tanítónő és Veress Sándorné — Emilia, a ki a jó édes anyát elgyengült öreg napjaiban igen nagy odaadással, valódi gyermeki hálás szeretettel gondozta, ápolta. Velei, unokai, rokonai, ismerősei kegyelettel őrzik emlékéit. Mint papné 35 évet töltött Siménfalván. Siménfalva a maga halottjának tekintette. Emléke legyen áldott! Pihenése csendes!

V a r g a D é n e s.

— **A „Brassai-síremlék“** javára 1900. július 1-től decz. 31-ig a következő gyűjtések es adományok folytak be: Unitárius egyházkerület (III. részlet) 200 kor., Szilágyvármegye alispánja 52 kor., brassói tanítóterület 20 kor., dr. Ferenczy Géza (Nagy-Ajta) 20 kor., Ajtay János (Homoród-Almás) 17 k. 8 f., Szabó Géza (Csikszereua) 16 kor., rozsnyói rom. kath. tanító-egylet 14 kor., Ferenczy Lajos (Felső-Rákos) 14 kor. Gr. Apponyi Sándor (Lengyel), Mikó Imre (Kolozsvár), Marostordam. áll. tanító egyl., Magyar takarékpénzt. közp. jelz. bankja (Budapest), Tordai kisegítő takarékpénztár 10—10 kor., Győrffi Ferencz (Szt.-Mihály) 7 kor. 89 fill., Debreczeni ev. ref. tanítótestület és Nagy Lajos esperes (Kolozsvár) 5—5 kor., Komárom sz. kir. város 4 kor. 50 fill., Szabó Gyula, Vágó Albert, ifj. Józán Miklós és Dezső, László József, Régeni Áron, Gálffy Lőrincz, Márkus Albert, Egyed József, Gombos Róza, dr. Nagy Károly és Kozma Dimén (bárcza könyvekért) 4—4 kor., Ádám Albert 3 kor., Abony-szikszói takarékpénztár, Váro Bényi, Gulyás Ferencz, Szili Lénárd, László Sándor és Békéscsabai takarékpénztár 2—2 kor. Összesen 519 kor. 47 fill. Betétek után félévi kamat: 146 kor. 02 fill. Együtt: 665 kor. 49 fill. 1901. január 1—20-ig befolyt: 53 kor. 96 fill. és pedig: Dr. Lázár Gyula (Budapest) 26 kor., Tordai takarékpénztár 10 kor., Vass István (H.-Szt.-Péter) 5 kor., Weisz Mór tanul. (Várfalva) 4 kor. 56 fill., Nyárádi Lajos (Ördög-Keresztur) 4 kor. 40 fill., Aczél László (N.-Szöllös) és Nagykőrösi takarékpénztár 2—2 kor. A gyűjtés megindítása óta begyűlt 6756 kor. 31 fill. Kiadás volt 429 kor. 20 fill., s így ma rendelkezésre áll 6327 kor. 11 fill., mely összeg takarékpénztári betétként kezeltek gyümölcsözőleg. Tisztelt kedves olvasóinkat kérjük újból is járulniak hozza a Brassai emlék alaphoz. Még sokan vannak a hivatalosok.

Kolozsvártrt, 1901. január 20-án.

Merza Lajos
biz. pénztárnok

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Uj fiók-egylet. Budapesten is megindult az egyleti mozgalom. Ottani hiveink buzgó lelkeszők Józán Miklós indítványára kimondották, hogy fiók egyletté alakulnak s erre fölhasználták azt az alkalmat, midőn febr. 8-án egyleti titkáruk az egyházközség estélyén előadást tartott. Lelkesedéssel fiók-egyletté alakultak s az estélyen 37 tag iratkozott föl. Az estélyről át vesszük a Pesti Hirlap tudósítását: „Unitárius estély. Nagyön élvezetes estélyük volt a budapesti unitáriusoknak, kik társas vacsorára gyűltek össze a Drechsler féle vendéglőben. dr. Boros György kolozsvári theol. tanár és dékán tartott ez alkalommal ámerikai tapasztalatairól szabad előadást, mint a ki a magyarországi unitárius egyházat képviselte a nyáron az ámerikai kongresszuson. A minden tekintetben érdekes, tanulságos és kedélyes epizódokkal telt előadást hallgatói nagy lelkesedéssel fogadták, egyuttal ohajukat fejezve ki, bár lenne többször is alkalmuk a teljes vallásszabadság hazájából minél több uj és szabad eszméről hallani és azokat ismertetni! E czélból — valamint a hitéletnek fejlesztésére — elhatározták, hogy a kolozsvári Dávid Ferencz egyletnek fiók egyletét a fővárosban legközelebb megfogják alapítani. Jelen voltak: Daniel Gábor főrendiházi tag, az unitáriusok egyetemes főgondnok, Bedő Albert országgyűlési képviselő, a budapesti főgondnok, dr. Székely Ferencz kir. főügyész, másod gondnok, valamint dr. Chester, ámerikai fő-konzul és még számosan az unitárius világból “

— **Az ifju unitárius nemzedék.** Február 8-án a budapesti unitárius gyűlés meglepés számba ment még a helybelieknek is. A meglepést az egész váratlanul összesereglett ifju emberek szereztek. Tizenkettőre tesszük számukat, de lehetett több is. Nagyobb része Erdélyből került a fővárosba. Látszott rajtok, hogy érezik ösiségük előnyeit és kötelezetését. Ők ott az anyaegyházakban ugy éltek, mint az ősi birtokos a kuria magas sátoros kerítésén belül, a hol nincs mit félni még az ellenségtől is. Itt a fővárosban ugy vannak, mint a gondozatlanul játszó gyermekek az országuton. Minden pillanatban elgázolhatja valami. Ebben a baráti és testvéries körben otthon érezték magukat s nemcsak boldogok voltak, hanem elkötelezettek is, mert csak azt várták, hogy alkalmuk legyen megmutatni, milyen az igazi székely unitárius. De volt egy pár ifju, a kit lelke vezetett az unitárius gyülekezetbe, a hol megfelelő táplálék kínálkozott. Ezeknek is kitünő alkalom volt ez az összejövétel. Örvendeztek, hogy vannak testvéreik a hitben, a kiknek szeretete vonz. Mindenkit meglepett, főleg az ifju ámerikai, dr. Chester föllépése. Ifju ember. Lelkes és áldozatkész unitárius, a kit mint egyetemi ifjat meggyőződése vitt volt az unitáriusok közé. Ő a budapesti unitárius ifjuságnak ily szép számát még nem látta együtt lelkesedni. Fölhevült, munkára szolitotta őket, vezérré lett s ha hallgatnak szavára, sok szépre és nemesre fogja vezetni. Ettől az ifju nemzedektől sok jó fog származni.

Házi Estélyünk márczius 9-én lesz a New-Yorkban. Kezdődik este 9 órakor. Oly nagy az érdeklődés iránta, hogy igen kedves és kedélyes összejövételnek ígérkezik. A védnöki tisztet elvállalni szíveskedtek: Fekete Gáborné, Ferencz Józsefné, Haller Rezsőné, Szigethy Miklósné, Dr. Chester budapesti ámerikai konzul, Fekete Gábor kir. táblai elnök, Ferencz József unitárius püspök, Br. P. Horváth Kálmán egyh. főgondnok, Szigethy Miklós ny. ezredes. Vidéki tagtársaink figyelmét is fölhívjuk az estélyre, melynek jövedelme az egylet céljaira fog fordíttatni.

A fiók-egyletek. A kereszturi fiók-egylet Sándor János gymn. igazgatót nyerte meg az elnöki tisztre, eddigi buzgó elnöke Dr. Jankovich Pál mint tiszti elnök ezután is támogatni fogja a fiók egyletet, melynek áprilisban lesz felolvasó gyűlése Uj-Székelyen.

Az egylet pénztárába f. é. jan. 24-től febr. 23-ig rendes tagsági

díjat fizettek: Orbán Sándor Kolozsvár 900—901-re, Önképzőkör Kobátdemetertfalva, Unitárius Egyházközség Vilonya, Boér Jenő Polgárdi Csiky Károly, Hidegh Mihály, Lassel Gyula, Kolozsvár 901-re. Pálfi Márton Kolozsvár 99-re, Pálfi Benedek Várfalva 901-re, Szabó Mihály Kolozsvár, Bohacsek Józsefné Zsidve, Baksay József, Dr Boér Kálmán, Móricz Károly N. Ilonda, Horváth László Galgó, Kádár Ferencz Blenkmező, László Pál Abásfalva, Nagy Gábor Gerend, K. Nagy János M. Domib, Létay László Temesvár, Nagy Béla Tarczal, Dr Sándor Balázs Bécs 901-re.

Előfizetői díjat fizettek: Weres Ferencz Torda 901-re, Gruz István M. Vása hely 900-ra, Böckel Károlyné Kolozsvár, dr. Austerlitz Vilmos Budapest 901-re, Márkos Ferencz M. Vásárhely 900—901-re, Sándor Mózes Sz. Udvarhely 901-re, Desbordes Auguste Sz. Udvarhely 900—901-re, Székely Sándor Kolozsvár, Gerjovits József Somberek, özv Miklós Józsefné Teke, Polgár Lipót Budapest, dr. E. dődi Endre Mocs 901-re, Ürmössy Jenő Kolozsvár 90—901-re, Gruber Gyula Budapest 98—99-re, Csegezy János Topánfalva 900-ra, Demény Endre M. Ludas 901-re, Pálffy Ákos Ny. Szereda 901—906-ra Kovács (ábor) Majdánka, Mezei Sándor, Domokos Ferencz Alsó-Tömös, Doby Antal Homonna 901-re, Csiki Elek Deés 900-ra, László József, Hackmüller Oszkár Sz. Keresztur, özv Pál Andrásné Kolozsvár, özv. Kozma Ferenczné Budapest, ifj. Szénási Ferenczné Deés 901-re. Pálffy István Abrudbánya 99—900-ra, Tarcsafalvi Pál Mészko 99-re, Szabó Lajos Medgyes Domokos Árpád Tamási 901-re, Özv Koncz Györgyné N. Borosnyó 99-re, Simó Ferencz Budapest, Szabó Zsigmond Sz. Gericze, Rutkovsky Robertné Kolozsvár 901-re, Szigethy István Gy. Fehérvár 99-re, Botár János Budapest, Borsos Imréné Kolozsvár 901-re, Simó József Harasztkerék 900—902-re, Gál Lajos Czelna ifj. Gál Imre Sz. Gericze, Moricz György M. Sziget, Gál Gergely, Bocsi János, Zoltán Ferencz Dévaványa, Májay Béla Budapest, Sikó Géza Medgyes. Springmann Ferencz Budapest 901-re, Özv. Nagy Tamásné V. Szentiván 99—900-ra.

Az aranyos-tordaköri f. e. pénztárába fizettek: Pálfi János Czegez és Horváthy Józsefné Torda 900-ra.

A kereszturköri f. e. pénztárába fizettek: Kozma Miklós Fiafalva, Kozma Dimén Enlaka, Nagy Berta Küsmöd, Gálffy Ádám Szentegyházás-Oláhfalva, Özv. Barabás Józsefné Sz. Keresztur 901-re, Péter József Tordátfalva 97—901-re, Gombos Rózsika Sz. Keresztur, Dr. Jankovich Pál Sz. Keresztur 901-re, Sándor János. Sándor Jánosné Sz. Keresztur, Pap Sándor Tordátfalva 900-ra, Derzsi Dénes Medesér 99-900-ra.

A felső-fehérvári f. e. pénztárába fizettek: Lőrinczy István, Lőrinczy Istvánné, Unitárius Egyházközség F. Rákos, Özv. Szentiványi Károlyné Baróth 900-ra.

Kolozsvárt, 1901. febr. 23-an.

Gálfi Lőrincz
pénztárnok.

Szerkesztői izenetek. — Egy olvasónak. A Dávid Ferencz Egylet alapszabályait az U. K. jövő számában egész terjedelemben közölni fogjuk, mert erre a Választmány is fölhívott. Eddig is csak a közlemények nagy halmaza miatt késünk. A „kérdésekre” adott feleleteit nem adhatjuk ki, mivel nevét nem közölte. — Vastagnyaku kálvinsita. Feleleteit köszönjük. Ha becses nevét közli velünk, ki fogjuk adni készséggel, ezzel is ohajtván meggyőzni, hogy „nem rejtjük véka alá a mécesst.” — K. D. E. — a. Elment. Elismerés illeti az ily aggodó gondoskodásért.

Szívetem hozzád emelem. Imádságos könyv nők, leányok és imádkozni ohajtók számára temploni és magán használatra írta Boros György. Tartalom:

Elmélkedések (14), imádságok : minden napra, az élet utain, szomorúságbau, ünnepekre. Ez az imakönyv segítség a szív kívánságainak kifejezésére, Istenhez fölemelésére. Mind az elmélkedések, mind az imádságok rövidiek, egy-két csendes pillanatra valók, egyszerűek, hogy bárki is könnyen saját szavaira ismerjen bennök. Szerző azt ohajtja elérni, hogy azok, a kik e könyvet olvassatják, vele együtt érezzék át, hogy az élet küzdelmeiben megszentelő az Istenben vetett hit, az evangéliumból táplálkozó buzgóság és az igazság diadalában helyezett rendithetetlen bizalom. A példányok díszesen kiállítva kaphatók szerzőnél Kolozsvárt (Rózsa-utca 2. sz.) vászonkötés aranyozott nyomással 2 kor. 40 fill., bőrkötés 6 kor., bársonykötés 10 kor.

TARTALOM : A humanizmus és háború. Br. P. Horváth Kálmán. 65. l. — Otthon mindenütt. (Költemény.) Józsan Miklós. 71. l. — Egy unitárius hite. 72. l. — Kövály Nihály. (Arczképpel.) Kf. 73. l. — Az ámerikai unitárius lelkészek. Boros Gy. 75. l. — Zsidók és unitáriusok. 78. l. — Hogyan lehet boldog az ember? Raffaj Domkos 81. l. — Az ifjúság köréből: Uton. Pap Domokos. 82. l. — Székely dolgok. Egy öreg székely. 83. l. — A szerénység jutala. Deák Miklós. 85. l. — Győrfi Ferencz halála. Raffaj Irma. 89. l. — A székelyek. 90. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak 91. l. — Egyleti élet és munkásság 94. l. —

M. Á. V. ERDÉLYRÉSZI FŐ- ÉS MELLÉKVONALAINAK MEHETRENDJE.

Sz. 830	Gy. 155	Sz. 545	Gy. 9. 5	ind.	Budapest k. p. u.	érk.	Sz. 710	Gy. 750	Gy. 150	Sz. 620
1121	" 349	" 502	1112	érk.	Szolnok	ind.	" 337	" 539	" 1144	" 335
" 1131	" 356	" 927	1119	ind.		érk.	" 322	" 532	" 1136	" 325
" 133	" 521	" 1133	1247	érk.	Püspök-Ladány	ind.	" 119	" 403	" 1006	" 134
" 2	" 528	" 1153	1255	ind.		érk.	" 1254	" 356	" 959	" 112
" 342	" 639	" 148	211	érk.	Nagy-Várad	ind.	" 1104	" 238	" 843	" 1136
" 358	" 1276	" 206	218	ind.		érk.	" 1044	" 231	Sz 1117	Gy. 557
" 631	" 216	" 452	416	érk.	Csucsá	ind.	" 837	" 1252	" 919	" 215
" 833	" 350	" 659	555	érk.	Kolozsvár	ind.	" 613	" 1101	" 700	" 132
" 850	" 420	V. 830	111	ind.	Ar.-Gyéres	érk.	V. 524	Sz 1046	" 645	" 1207
" 1014	" 553	" 1029	726	ind.		érk.	" 346	" 924	" 518	" 1030
" 432	" 1122	—	1030	érk.	M.-Vásárhely	ind.	" 1225	" 543	—	" 530
" 543	" 1225	—	530	ind.		érk.	" 534	" 1122	—	—
" 1152	" 732	V. 1246	832	érk.	Tövis	ind.	" 207	" 806	" 838	—
" 1224	—	" 143	837	ind.		érk.	" 142	" 800	" 302	—
" 201	—	" 333	943	érk.	Kis-Kapus	ind.	" 1150	" 656	" 125	—
" 340	—	" 527	1053	érk.	Szegesvár	ind.	" 945	" 549	" 1140	—
" 620	—	—	159	érk.	Sz.-Üdvarhely	ind.	" 715	" 300	—	—
" 403	—	V. 608	1114	érk.	Héjasfalva	ind.	" 913	" 529	" 1117	—
" 613	—	" 832	1258	érk.	Agostonfalva	ind.	" 703	" 50	" 922	—
" 8	—	" 1025	209	érk.	Brassó	ind.	" 508	" 245	" 748	—
" 137	—	—	650	érk.	K.-Vásárhely	ind.	—	" 1022	" 227	—
—	—	—	1022	ind.		érk.	—	" 650	—	—
—	—	—	219	ind.	Brassó	érk.	—	" 218	—	—
—	—	—	338	érk.	Predeal	ind.	—	" 112	—	—

Gy. = Gyorsvonat. Sz. = Személyvonat. V. = Vegyesvonat.

Nyomatott Gáman J. örököse könyvnyomdájában Kolozsvárt.

Unitárius Közlöny

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTI dr. BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára 2 k. 40 f. (1 frt 20 kr.) Egy szám ára 24 fillér (12 kr.)
Egyleti tagok, 5 évi kötelezettséggel, egy évre 2 koronát fizetnek. Minden pénz
Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra.

A halhatatlanság.

Barátaim! A halhatatlanság egy dicső tan és nemcsak szemlélődés és gyönyörködtetés végett adatott nekünk. Gyönyörei úgy valósíthatók meg, ha küzdünk magunkkal és törekedünk magasabb erényekre s kegyességre. Hogy Krisztussal ott fenn egyesülhessünk, egyesülnünk kell vele már itt lélekben, a kísértetek legyőzésében, a szeretetben és jócselekvésben. A halhatatlanságnak itt kell kezdődni, a magot már itt kell elvetni, hogy az örökkévalóságban gyümölcsöt teremjen.

Channing Ellery Vilmos.

A nemzeti eszmény.

— Elmondva márczius 15-én Kolozsvár város nemzeti ünnepén. —

Az eszmék erősbek a rozsz anyagnál.
Ezt ledöntheti erőszak, az örökre élni fog.
S fejlődni látom szent eszméimet,
tisztulva mindig, méltóságosan, míg,
lassan bár, betöltik a világot.

M a d á c h.

Eszményért hevül az ifju kebel.

Eszményért harczol a vitéz karja.

Eszményről ábrándoz a gyöngé kis lány.

Eszményt rajzolgat bölcs államférfi.

Eszmény az Isten, eszmény a haza, eszmény az élet.

A ki eszmény nélkül él, nem ember.

S gyáva az, a ki eszményéért életét is föláldozni nem kész.

Mi az, mi szárnyat növel, hogy fölszálljunk az égig?

Mi az, mi dalt fakaszt a szívből s bűvös hangokkal tölti be a léget? *az eszmény.*

Ez a nap, a melyen háromszinű zászló lobog a tavaszi fuvallomban; ez a nap, a melyen hazafi lelkesedés pirja ég az arczokon: *március 15-ike egy eszmény.*

Eszménye a *polgárjognak, a szabad hazának, a nemzeti egységnek.*

*

Ezelőtt 53 évvel! Milyen hosszú idő! Ezelőtt 53 évvel egyszerre, varázslatszerűleg megjelent e haza földjén a nemzeti eszmény. Bájával elkábitotta, mámorba ringatta a magyar haza ifjuságát. Minden gyermekét.

A költő kezében megpendült a lant, ajkán megzendült a dal, kezében sercegett a toll Szent izgalomba hozott minden csepp vért a független, szabad és önálló magyar nemzet eszménye.

Nem alélt kábultság, nem pillanatnyi izgalom, hanem öntudatos elszántság és munkára kész energia lépett a magyar nemzet ereibe mindenütt egyszerre. E nemzet soha sem volt érettebb, sem egységesebb, mint a márciusi napok alatt és az első alkotmány idejében 1848-ban. Egyszerre annyi eszmét hozott fölsziure, annyi iktatott törvénybe, hogy félszáz esztendő nem volt elégséges megvalósításukra.

A márciusi alkotások közül fenkölt lélekre mutat a jobbagyság eltörlése, önfeláldozás volt a közteherviselés kimondása, középeurópai létjogosultságot biztosított a sajtószabadság. Mindenik nagy, nemes és dicső, de a nemzet jövője érdekében mindeniknél többet jelentett: a *nemzeti önértzet fölébredése*; a halottaiból visszajött *önbizalom*. Én ezt tartom a márciusi napok legnagyobb vívmányának.

A nemzeti önértzet fölébredésével Magyarország egyszerre kiemelkedett a geográfiai fogalom alantós köréből.

Magyarország! Ez a szép, ez a dicső név egyszerre bűvös, bájoló lesz, mint szerelmes ifjunak szerelmesének neve, mihelyt először nyilvánosan kimerte mondani.

Eddig az értéke semmi volt, mert még a magyar is, félelemből vagy gyáva hűségéből, csak tartománynak, csak függéknek nézte, melynek értékét saját határán kívül szabták meg.

Most Magyarország fölfedezte, hogy neki is van szive saját kebelében, a mely dobog, a mely él, örvendez és sir a szerínt, a mint napja jó, vagy gonosz. Nézzétek mivé nőtt azóta az a szív, ott a szőke Duna mentén. Mily hódító, mily bájos országunk szive Budapest!

Szeretem s talán imádom is az ártatlan kis csecsemőt anyja kebelén, de midőn meglátom, hogy fönnállva, támasz nélkül végig megy kis szobáján, örömköny jó szemembe és magasra fölemelem a kis embert, hadd lássa a világot, melybe beindult; és midőn, azzal a sokat mondó irással igazolja, hogy ő érett már, megrázom jobb kezét s jelszavul adom: *előre flu*; de szívemet büszkeség, lelkemet hálaérzet fogja el, midőn a munka terén, saját erejéből, fölmutatja az első sikert. Ez az övé! Ez a *férfi*, a ki már megállja helyét, megvédi becsületét és a hazáját is.

Magyarország 1848-ban öntudatos férfi korba lépett, Azért tartom én ezt a legnagyobb vívmánynak, mert a többi mind bekövetkezett volna, akkor is, ha ez az ország nem lett volna magyar. A sajtószabadság, jogegyenlőség megszületett másutt is, mert mindenik az idő méhében volt, de ránk nézve csak úgy lett értékük, hogy abban a törzsben indították meg a vérkeringést, a melyet honalapító Árpád ültetett ide. A nemzet vére keringeni kezdett, szeme fölnyílt, agya gondolkozott és meglátta az iszonyu valót: ha még sokáig így tart, bekövetkezett volna a szörnyű halál.

*

Mi történt azóta 53 év alatt? Sok minden, a mit a krónikás följegyzett és nem tudott följegyezni; a mit a történelem írója elmondott és nem tud elmondani.

Azóta volt Világos, volt Arad, volt börtön és kiegyezés!

Azóta bevégeződött a XIX. évszáz, azóta ezeréves multat ünnepelt a magyar; azóta díszes házat épített magának, szép Duna tükrébe, az alkotmányos magyar nemzet; azóta 10 szobrot rendelt meg a legalkotmányosabb király, a magyar haza 10

ösének, hősének; és azóta már 28 márczius 15-én harsogott föl erről a helyről Petőfi láng lelkének gyújtó szikrája: Talpra magyar hi a haza!

Meghajlok ez emlékek előtt, hálával áldozok a kegyelet oltárán, de minden alkotás fölébe helyezem *ezt a napot*, a melyen a nemzeti élet tavasza uj bimbókat fakaszt és biztosítja az örökkévalóságot.

Én dicsőitem márczius 15-ét.

*

Az eddigi ünnepélyek első helyen az egyének kultussának voltak szentelve. Közöttünk, velünk éltek azok a hősök, kik véreket ontották a hazáért. Ajkukról hallottuk a nagy idők regéit, szemünkkel láttuk a csonkitott kart.

De a sorok már gyérülnek, az utolsók vivják a csatát az élet harci térein, s azután bevonulnak a szellemek országába, nekünk pedig megmarad az eszmény.

Megmarad, de vajjon abban a fönséges dicsőségben, abban a bájban és vonzó szépségben-e, a milyennek született 1848. márciusán.

Aggódva nézek körül m. t. ünneplő gyülekezet, mert félek, hogy a költőnek igaza van: a béke vészesebb.

Aggódva hallgatom az utcákról, a műhelyekből, sőt még a csöndes mezőkről is messze hallszó lármát, zajt, panaszt, elégedetlenséget és tomboló harci zajt. Aggódva tépelődök magamban, mert a Kárpátok magas tetői alatt üres házak, néma utcák tátonganak és mert a költő szavait sokan így olvassák: a nagy világon e kívül keress számodra helyt. Aggódva vizsgálom, hogy nem lett-e szűkebb a Kárpátoktól le az Adriáig; nem apadott-e ki a kanyargó Tiszából a hal; nem lett-e meddő az eddig arany kalással ékes rónaság; nem bújdosott-e el az erdő vadserege; nem száradott-e ki a hegy minden fája, hogy itt már sok magyar nem lel hazájára?

Aggódva nézek körül és iszonyodva látom, hogy ezernyi ezer erős karu ember kenyérért kiáltoz, s amott meg a gazda panaszra fakad, hogy pénziért sem talál becsületes munkát.

Mily iszonyu zavar. Mily fölfordult világ!

Dicső magyar népem, hát hol van az eszmény, hát hol a vitézség, hová törpült el az ős magyar büszkeség?

Istenem, ez szörnyű, hiszen 1848-ban szabad lett a magyar, s mégis szolgálta volna, s szolgánál is alsóbb: koldus, tehetetlen?

Nem füzöm tovább e kérdéseket, nem rajzolom közállapotaink szomorú tüneteit e helyen, mert nekünk itt e nap emlékéért megszentelő gondolatokat kell emlegetnünk.

Külömben is nem volnánk igazságosak, ha tagadnók, hogy 53 év alatt sokat leküzdöttünk, sokat kivívtunk, sokat építettünk és haladtunk.

Haladásunkért nagy árt kellett fizetnünk és egyúttal rá kellett jönnünk számtalan olyan bajra is, a melynek orvoslására nem volt időnk. A tanuló ifjával megszokott történni igen könnyen, hogy szeme elgyöngül, gerince ferde lesz, arca halovány, mert igen sokat dolgozott és mert nevelése nem volt eléggé okszerű. Mai iskoláinkban már eljutottunk oda, hogy az agy tömése nem egyedüli cél, hanem a testnek minden része gondos figyelemben részesül, hogy ép test és ép lélek kerüljön ki az iskolából.

Mi a társadalom, ha nem iskola, a melyben a legnagyobb tanszabadság uralkodik, mert mindenki lehet önmagának mestere. Ezt tartom én haladásunk és nemzeti eszményünk megvalósítása legfőbb biztosítékának.

Az 1848. évi intézmények a magyar nemzetet egy egységes társadalomnak tekintették, s midőn mindenkinek egyenlő jogot adtak, fölnyitották a szabadverseny zsilipjeit, melyeken sem a születés, sem a vagyon, sem a természeti erő túlsúlya ne juttasson senkit előnyhöz, hanem csakis az egyéni tehetség, szorgalom és kitartás. Ebben nyilvánult meg az egyéni jogok teljes méltatása

A társadalomnak az államszervezet, hivatásánál fogva nemcsak védelmet, jogszolgáltatást, hanem segítséget is kellett hogy nyújtson. Az állam, mint a nemzet egységesített ereje, részint bölcs előrelátással, részint kísérletképpen, segítségére jött a társadalom egyes rétegeinek és intézményeinek. Ennek tulajdonítsuk-e, vagy a korszellemnek, vagy az erkölcsi erő és bá-

torság elemi megcsappanásának: az eredmény nem kielégítő. Elégedetlenség, szegénység, anyagi és erkölcsi bukás napirenden vannak, a boldogság mintha elveszett volna, az emberbecsülés mintha nem volna kötelesség; a hitet mintha mesterségesen kellene élesztgetni. Szolgaság ez és nem szabadság, a mely új március 15-ikére vár.

Ujra? Nem! Erre várt a mely megjött ma, a melyen ünnepet ülünk itt, a melylyel megnyitunk egy új százévet.

Ma kell hogy kiadjuk az új jelszót, ma kell hogy megtegyük a szent fogadást, hogy hazánk Istenén kívül nem fogunk imádni mást. Imádásunk tárgya legyen a nemzeti eszmény a vallásban, a művészetben, a munkában, a nevelésben, a beszédben és a viseletben is.

A magyarnak épen úgy meg volt faji fölfogása az égiek-ről, mint a földiekről. Senki el nem vitathatja tőle a természetes józanságot, a tiszta értelmet és a hitet. A magyar bízott a szó szentségében akkor is, a mikor imádkozott, akkor is, a mikor fogadást tett. Épen így bízott Istene szavában és ígéretében. Soha egy percig sem kételkedett hogy „él még a magyarok Istene, hazánkat átölelve tartja gondosan atyai keze.”

Minden faj engedhet faji jellegéből, mert a latin, a germán, meg a szláv is több, kevesebb árnyalattal, de mindenütt talál rokonára, csak a magyar áll mindenütt egyedül. A magyar haza nemcsak egy nemzet hazája, hanem mindenkinek egyaránt haza, a ki itt született, a ki levegőjét szívja, kenyerét eszi. Az édes anya nem öleli melegebben gyermekét, mint e haza, de mégis vajjon mikor fog bekövetkezni, hogy román, szász, tót vagy horvát álljon őrt a magyar haza szabadsághőse Kossuth sirjánál, mint a Washingtonénál ott áll a néger?

A szabadság földjében gyökeret ver a büszke tölgy, a szelid ibolya és a sziklarózsa is. Melyik nem ad készséggel egy ágat törzséből határszéli oszlopnak, levelet galyáról a vitéz homlokára koszorunak, virágot tövéről a leány kebelére dísznek? Vagy melyik válogatja szép-e a kérő, magyar-e a nyelve, vagy idegen?

Az őszinte, becsületes és munkás polgár csak szeretni tudja a hazát, még ha beteg, ha szenvedő is az.

Az igazi magyar ember őszinte odaadással dolgozik még a szenvedések és nélkülözések között is. A hűséges polgár nem emel panaszt a haza ellen, még ha áldozatot is kell tennie, nem rágalmaz, mert félti a saját becsületét, mely a haza becsülete; nem áll utjába a haladásnak, hanem magát megtagadva terjeszti a tudást, a világosságot és a boldogságot.

Az igazi magyar polgár tiszta szívből, hévvel teljesíti minden kötelességét, mert tudja, hogy a milyen ő, a milyen háznépe, a milyen szomszédja és minden más ember, olyan a haza

A föld kerekségén egyetlen népben sincs több józanság, több öserő, mint a magyarban. Egy sem tudja jobban kormányozni magát, habár szilaj természete sokszor kicsapongó, mert alkotmányát ő teremtette, ő pecsételte meg saját vérével.

No hát akkor a magyar ember, ha úgy akar, lehet önálló, független, szabad és boldog az új viszonyok között is. Lesz-e polgártársak itt kérdem e szent napon?

Mondjuk egy szívvvel, lélekkel: igen!

Önálló, független, szabad és boldog lesz a magyar, mert itt minden ifjunak eszménye lesz a lánglelkű költő Petőfi; minden államférfiúnak eszménye a nemzetgazdász és akadémia-teremtő Széchenyi, minden hazafinak eszménye a csodás ajaku Kossuth és az egész haza népének eszménye egy virágzó, egy boldog és független Magyarország.

Ugy van polgártársaim:

Él magyar, áll Buda még

A múlt csak példa legyen most.

Égve honért bizton

Nézzen előre szemünk!

Boros György.

„Dávid Ferencz Egylet“.

A *nem unitáriusok számára*, kik a hozzánk való rokonságnál, barátságnál fogva, jóindulatból, itt-ott bizony csak udvariasságból irták be nevüket, 2 koronájukat a most megalakult budapesti fiók-egylet ivére — irom e néhány sort

Az újságokból, valamint a gyűjtőívből is értesülhetett mindenki az egylet nevérol, „jó és nemes“ céljáról; de hát

hány és hány egylet alakult már ezen a földön és Isten tudja hány fog napvilágot látni „jó és nemes“ céllal! „Irkuk alá, gondolták, magukban mosolyogva, az általunk felszólítottak. „Nekünk nem árt, nekik pedig jól esik“ és azután napi rendre tértek.

Ezek számára írom én e sorokat. Meglehet, hogy egyik-másik, ismerőseink közül, még emlékezik is homályosan arra, hogy ki is volt tulajdonképen Dávid Ferencz. Mert melyik embernek ne magyarázta volna tanuló korában egyháztörténelme, hogy volt a reformatió korában egy „tulzó“ párt, mely még a protestánsoknak dogmáit sem hagyta helyben; még a szentháromság tanát, eredendő bünt, váltságtant és egyéb „igazságokat“ eltörölni kívánt e föld színéről és ezekhez pártolt a többek között egy „ingatag“ hitű katolikus plébános, miután végig próbálta már az akkor alakuló Luther és Calvin egyházakat. De még a szentháromság tagadóknál sem volt maradása, még ezekkel is ellenkezésbe jött s nem akarván a Krisztus iránti babonás imádást elfogadni, merészen hirdette az egyetlen *egy* Istent; és szilárdan ragaszkodva meggyőződéséhez, a börtönben halt meg 1579-ben. Ez volt Dávid Ferencz!

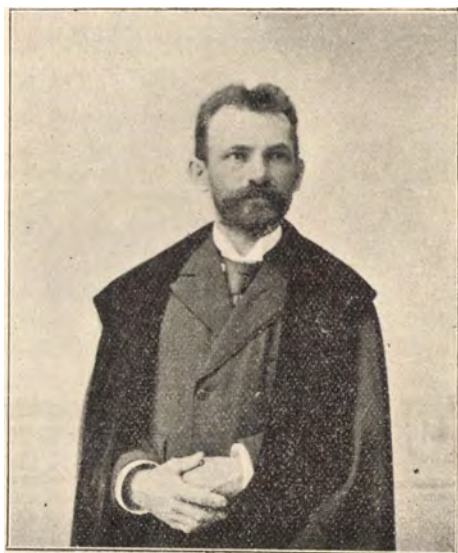
És az unitáriusok ráfelelik: úgy van, ez volt Dávid Ferencz. Ez volt az a valódi *keresztény*, ki mesterének: Jézusnak tanácsát megfogadva: „mindeneket megpróbált“, hogy a mi „jó“, azt megtarthassa; ez volt az a valódi *reformátor*, ki nem állott meg *fél* uton, hanem *fokról-fokra* emelkedett és keresve az igazságot, valóban képviselte a *protestáns szellemet*; és ez volt az a valóságos *ember*, a ki akadályt nem ismerve, hátra nem tekintve, csak az isteni törvényt: lelkiismeretének szavát követve, tört előre, mindig csak előre! Ez volt a börtönben elhalt Dávid Ferenc.

Sok idő mult el már azóta és ki is törődnék sokat egy ilyen régi tragoediával, mikor még a történelem is alig emlékezik meg róla... Csak egy kis felekezet, egy kis egyház, *jól megjegyezve magának a jelszót*, lerázva magáról a hagyományokat, dogmákat, elöitéleteket, nem törődve a múlt üldöztetéseivel, elfogultságával és a jelen rettenetes közönyével, *tör azóta fokról-fokra* előre!

Ez az unitarismus; ez Dávid Ferencz vallása, egyháza. És ennek az egyháznak alakult meg Budapesten az egylete.

A kinek szívében visszhangot keltett e néhány igénytelen szó, kérjük szépen érdeklődjék most alakult egyletünk, estélyeink és főkép irodalmunk iránt; mert hiszen legyen bár szentháromságot hívó az illető, vagy sem — minden körülmények között csak *egy* közös, felsőbb hatalom alatt állunk és így a cél is mindenkor csak *egy* lehet — Dávid Ferencznek jelszava: előre!

Perczelné Kozma Flóra.

Győrfi Ferenc.

1853—1901.

„Énlaki Győrfi Ferenc szentkirályi unitárius lelkész febr. 18-án d. u. fél két órakor 8 napi súlyos szenvedés után, életének 48-ik, boldog házasságának 21-ik évében meghalt!”

Hirtelen, váratlan, réménytelenül érkezett halála!

Rövid ideig tartott betegségének, a mely hűlésből származott s a tüdőre végzetesen ható gégefődagadásban állott, még

híret sem hallottuk s így már csak koporsójához érkeztünk, mely fölött könyeink a mély keserv alatt roskadozó édes övéi könyeivel összefolytak.

A veszteség súlyos, nemcsak a gyámol nélkül maradt népes családra és a szentmihályi egyházra nézve, hanem egyház-körünkre, sőt egész unitárius egyházunkra nézve is . . .

Legyenek ezen sorok is már elköltözött barátunk ily emlékének szentelve.

Györfi Ferenc Énlakán született 1853-ban Györfi János és Vas Sára földmives székely szülőktől. Elemi iskolát Martonosban tanult nagyanyja: Vas Gergelyné Miklós Juliánna gondozása alatt. Felsőbb iskolába Égeni Sámuel akkori martonosi tanítónak biztatására vitetett, vagyis ő maga vitte Kereszturra és helyezte el ottani középiskolánkban 10 éves korában 1863-ban.

Györfi jól tanult s föltűnt fürge, pontos, rendszerető, minden szépért és jóért hevülő vidám természete. Tanítói és tanárai szerették s Marosi Gergely igazgató a megfelelő osztályokban készséggel halmozta el magán tanítványokkal. Györfi az első osztálynak osztálytanítója volt, miről némely tanítványai kedvesen emlékeznek.

Kolozsvárt a felsőbb osztályokat végezve, a papi pályát választotta. Mint theologus, házi tanítónak ment Bogátra Belényesi Zsigmond — s tovább — leghúzamosabb időre Alsó-Járába br. Kemény Ödön fiai mellé. Mindenütt igen kedvelté tudta tenni magát jó magatartásával, bátorságával, nyíltságával, vidám kedélyével, citerával és gitárral kísért bájos dallamaival, főképp pedig kitűnő tanításával. A tudományok többféle nemében birt alapos képzettséggel. De különösen a *füvészetet* tanulmányozta nagy előszeretettel. Ritka szép, terjedelmes és értékes gyűjteményt rakott össze tudományos alapon. Az általánosan ismert növények számát saját fölfedezésével is gyarapította.

Br. Kemény Ödöntől Énlakára, szülőföldjére egyhangulag választatott meg lelkésznek 1879. évben, hol 1891. év tavaszáig működött ritka lelkiismeretességgel; mindig az előtte álló nemes célra nézve, az egyház és a nép javát munkálva, mint mindent megfontolni tudó, bölcs vezér; nem ingadozva még akkor sem, ha igazságossága és hajlithatatlan szilárdsága, törvényszeretete hallgatói közül mindenkinek nem tetszett is. Itt vette nőül akkori isk. tanító Bartha Zsigmond leányát: Polixénát, a ki mindenben hű segítő társa volt s a kivel 21 évi boldog házasság alatt Isten nyolcz élő gyerekekkel áldotta meg

Énlakáról 1891. év tavaszán Szentkirályra választatott meg,

ahol széleskörű tehetségének nagyobb tért nyert. Egyházaink közt tán egy sincs, a hol a lelkészre több feladat, s terhesebb munka várakoznék, mint szentmihályi egyházunkban Győrfi itt is fényesen betöltötte helyét. Neki e munka nem volt terhes, hanem *könnyű és gyönyörűsége*s, sőt ebben találta örömét. Többek között különösen nagy buzgalmat fejtett ki utóbbi időben egy tervezett „nagy harang” beszerzése előkészületeiben, a melyre tetemes összeget gyűjtött házról házra kéregetvén mindenik egyházban. E kedvelt tervét nem tudta végrehajtani, de reméljük, hogy emléke ennek befejezésére is lelkesíteni fogja a szentmihályi egyházat. Az egyház érdekeit mindig szíven hordozta s szolgatársához halála óráján intézett utolsó szava is ez volt: „Rendezd a családomat s ne hagyd az egyház ügyeit!”

Minden tekintetben *ügyes, jó és példányszerű pap volt*, a templomban és az életben. Előadása ékes, szónoklata hatós, megjelenése tiszteletet gerjesztő. Szép beszédeket irt és mondott, melyeket a gyülekezet áhitattal hallgatott. „Szépészeti kívánalmak az egyházban” Kolozsvárt tartott felolvasását a saját életében valósítani igyekezett. Író volt! Irt szép irályljal, velős tartalommal, erős logikával. Irt gyorsan és biztosan. Megirt műven ritkán talált javítani valót. És oly gyorsan is tanult. Egyik órában ha megírta művét, a másodikban megtanulta és a harmadikban elő is adhatta. És irt sokat! Beszédeiből az Unitárius Szószék sokat közölt. Önálló művei feltűnő nagy számúak s mind a korszerűség színvonalán állanak. Kár lenne fiókban maradniok. Hiszem, hogy lehetne módját találni azokból bár egy füzetre valót sajtó alá rendezni *méltó emlékül*.

Győrfi egyházán kívül is sok munkát végzett. Egyházkörünkben ott volt mindenütt, a hol valami üdvös dolgot kellett kezdeményezni és keresztülvinni. Indítványokban gazdag. Bizottságoknak, egyleteknek nemcsak tagja, hanem előmenő munkása. A tanügyi bizottságnak több évig jegyzője. Jelenben jegyzője a lelkészkörnek is, melyért mindent tenni, létrehozni és fentartani nagy kedvvel buzgólkodott, a minthogy annak hivatalos és egyetemes szervezése előtt egyházkörünkben húzamosabb ideig üdvösön működött „Papi önképzőkör”-nek egyik főkezdeményezője s mindvégig hű támogatója volt. A Dávid F. Egylet egyik munkás tagja. A múlt évben az egyházi vizsgáló hivatalnak tagja, mint azon alkalomra helyettes közügyigazgató. A kereszturi gymnasium évváró vizsgáin rendes biztos, egy ízben helyettes elnök. Mint egyházi tanácsos, a főtanácsai gyűlésekről — különösen utóbbi időkben — el nem maradt; annak bizottságaiban többször mint jegyző is működött. Gyűléseken, nemcsak egyházi, hanem tanítói, megyei s több más

összejövételeken gyakran jelent meg s a hol szükség volt, egyházunk érdekeit s a papságot hiven képviselte.

Ilú és jó barát. Meleg kebel, a melynek heve barátaira is áthatott s ihletetlen nem hagyta. Megbízható. Épen azért sok barátja volt, más pályán és más valláson levők között is — mind jelesek. Keblének baráti melege kiterjedt a véle ugyanazon egyházban működő szolgatársaira is, a kikkel a békés jó viszonyt fentartani, érdekeiket védeni és előmozdítani, az énekvezéri és tanítói nemes pályát becsülni, lelkészt és tanítót egymáshoz közelebb hozni, az ezek közötti viszonyt bizalmasabbá és melegebbé tenni egyik nemes feladatának tartotta. Énlaki és szentkirályi szolgatársai nagy elismeréssel nyilatkoznak felőle s emlékét tisztelettel őrzik.

Mint családfőről talán még előbb kell vala megemlékez-nem. Szeretettel csüngött jó nején s jól nevelt gyermekein. Hisz érettük élt s bennük találta boldogságát. Szorgalmának, takarékosságának, megfontolt böles intézkedéseinek áldásos eredménye halála utánra is kiterjed. A ki nála megtordult, csak gyönyörködni tudott diszes házi körében s őt és övéit becsülni és szeretni tudta. Házában rend, tisztaság és csín: fényűzés nélkül. Vendégszeretet, előzékenység, nyájasság és vidámság voltak házi gazdai tulajdonai. Házát díszkerttel környezte s annak falait rózsákkal övezte körül, a mi mind szép érzékének kifolyása volt.

A *gazdászatanban* okos, szorgalmas és korszerű. Magára nézve eredménydús; másokra nézve oktató és példaadó. Kertészeti szorgalmairól a szentkirályi és énlaki papi kertek szépen beszélnek.

A *szépművészetekben* is kiváló. *Énektehetsége* széles körben ismeretes. A templomi szép éneklésért különösen hevült. Azt mivelte s annak művelésére másokat is buzdított szóval, a sajátóban és jó példával. A társadalmi téren több jótékonycélu dalestélyen működött közre karban és solóban. De sőt ilyeneket maga is rendezett mint a kereszturni egyházkör húzamos ideig fennállott „Dalköre“ elnöke, karnagya s megnyerő bűvös hangjával első énekese. E dalkör nagyobb részben tanítókból volt szervezve, a kiknek a szakmájukba tartozott az ének és zene. Győrfinék ebben is nyilvánult tehetsége előtt tisztelettel hajoltak meg a tanítók s emlékét örök hálával őrzik

Kézi dísz műveiből házában, asztalain szép művei voltak láthatók: lomfűrészelés, vessző- és szalmafonatok, kosarak, székek stb., melyekért a 1900. évi udvarhelyi megyei kiállításon kitüntetésben is részesült s cikkeiből még maga a kereskedelmi miniszterné is vásárolt.

Egyszóval Győrben sok szép tehetség volt öszpontosúlva, élet- és munkakedvvel. Alig tudjuk méltányolni azon munkáit, nemes igyekezetét, melyekben mint pap, egyháztag, családfő, gazda, mint ember, polgár és jó barát mindvégig fáradhatatlan volt.

És e szép és hasznos élet már nincs! Odalett hirtelen, mint a *mezei virág*.

A vesztés nagy . . . Csak fájlalni tudjuk!

Élete nem volt hosszú, de munkálkodása elég arra, hogy nyomokat hagyjon, hogy emlékéit lássuk és örizzük.

Nem is feledjük soha. Ő tovább is közöttünk él, velünk van mindenütt, valahol nemes ügyben munkálkodunk. Látjuk őt, halljuk csengő szavait, érezzük kezének szorítását, keblének baráti melegét mind a viszontlátásig.

K.

A Kossuth-asztalnál.

— Alkalmi költemény. —

Nem is olyan régen volt a,
Mikor egy szép eszme támadt...
Megnyert elébb néhány embert,
Tizenkettőt, tizenhármat
Ímé már ma e szép eszme
Száznál többet is összehoz:
— Lelkesedni és tanulni —
Kossuth Lajos asztalához.

Lehet ábránd, képzelődés,
Avagy éppen pusztá álom,
De lelkemből nem engedem,
Mint szent hitet ott táplálom,
Hogy eljön az a szép idő,
— Talán nem is oly messze van —
Mikor a Kossuth asztalnál,
Leszünk sokan, nagyon sokan...

Leszünk sokan! dehát mikor?
Felelet rá: nó hát akkor,
Ha az, a ki eljön ide
Megjelenik teljes díszbe...
Leveti a hiúságot,
Gyülölséget, álnokságot

S öltözik tiszta ruhába...
Az erkölcsi tisztaságnak,
Az önzetlen honfiségnak,
Fényes, drága ruhájába...
Mert szent a hely, hol ül vagy áll,
Kossuth Lajos asztalánál...

Leszünk sokan... de hát mikor?
Felelet rá: nó hát akkor...
Ha lesz itt mindig bokréta
Eleven szép virágokból:
Leányokból, asszonyokból:
Egyik szőke, másik barna,
Valamennyi magyar fajta,
Vidítani a társaságot,
Szítani az alvó lángot,
Jutalmazni az érdemet,
Mit a munkás férfi szerzett...
Mit érne ez asztal itten,
Hogyha virág, asszony nincsen!...

Leszünk sokan! de hát mikor?
Felelet rá: nó hát akkor,
A mikor az első helyet
Elfoglalja a szeretet,

Melynek legfőbb apostola
Itt hazánkban Kossuth vala . . .
Mely mint a lég, mozog, terjed,
Bejár kunyhót, fényes termet,
Helyet kér a trónusnál is,
Az ítélő bírónál is . . .
Ott van a hajnal pirjában,
Az édes anya csókjában,
Az elmének termékiben,
A kézműves műhelyiben,
És átölel mindent, mindent:
Hazát, embert — és az Istent.

Leszünk sokan . . . de hát mikor?
Felelet rá: nó hát akkor:
Hogyha lesz itten jó kenyér,
Mely a zsemlemnél többet ér . . .
Milyennek én hiszem, vallom
Jó kenyérnek ez asztalon:
Az örök élet beszédét,
A szabadság szent ígését . . .
És lesz a ki előadja.
Mit tett Kossuth szóval tettel:
Lángoló honszeretettel . . .
Ez lesz a lelki kenyér itt,
A mely táplál, megerősít
Törni szépre, jóra, nagyra,
Jóllétre és szabadságra.

Leszünk sokan! de hát mikor?
Felelet rá: nó hát akkor:
Ha itt nem hiába ülünk . . .
De lesz közbe egy-egy sültünk . . .
Mely nem sovány, élvezhetlen,
Nem is hideg, vagy sületlen,
Mely nem sült szalmaláng felett,
De a tudás fája mellett,
Mit szorgalom összehordott,
Honszeretet lángra gyujtott;
Olyan felolvasás fajta,
Melynek megvan a zamatja
Erőt adó jó hatása.

Kolozsvár, március 15. 1901.

Leszünk sokan! nó hát akkor . . .
Hogyha lesz itt tiszta jó bor . . .
Nem afféle hamis löre,
De magyar bor, mely ott terem
Hazánkban a szőlőhegyen . . .
Színe, mint az arany, sárga,
S mint az arany, olyan drága,
Ize, tüze, illatárja
Egész valónkat átjárja —
És lelkesít édes dalra
— Ajándékol ez asztalra —
Dalt zengeni a hazáról,
Negyvennyolcra, szabadságra,
Hősi harcra, küzdelemről,
El nem múló dicsőségről . . .

Leszünk sokan . . . akkor bizony
Ha lesz gyümölcs az asztalon;
Gyümölcse a tanulásnak,
Szorgalomnak, munkásságnak,
Tudománynak, ismeretnek,
A polgári erényeknek . . .
Mely csirát hajt szép tavaszon,
Megéri az őszi napon,
A műhelyből hazát keres,
Néha milliókat szerez . . .
Gondtalanul él a család . . .
Közbe-közbe másnak is ad,
Áldozik a közcélokra,
A haza szent oltárára.

Lehet ábránd, képzelődés
Avagy éppen pusztá álom,
De lelkemből nem engedem,
Mint a hitet ott láplálom,
Hogy eljön az a szép idő,
Talán nem is oly messze van,
Mikor a Kossut asztalnál
Leszünk, lesznek nagyon sokan.

Nagy Lajos.

Vallásos regények.*)

Régi igazság, hogy a világegyetemben nincs megállapodás. A mint a nap lefelé száll, ha délpontra jutott, úgy minden, a mi elérte a legmagasabb fokát, lejtőre kerül s a reactio akkor szokott bekövetkezni, mikor az actio legkevesebb.

Igy az irodalomban is, mikor a classicismus az ő nehézkes mesterkéeltségével élvezhetetlenné vált, megszületett a romanticismus, a mely idővel szabad szárnyakat adva a képzelődésnek, hihetetlen képtelenségekbe csapott át, a minek természetes következése: a realismus lépett életbe.

Tagadhatatlan, hogy ez az irány a legigazabb, leghelyesebb, ezt átérzi, megérti mindenki, ez közelíti meg leginkább az általánosságot felfogását.

S az életet, a valóságot festeni olyannak, a milyennek mindnyájan ösmerjük, átéljük, átérezzük nagyon szép feladat. A mindennapi élet annyi megfigyelni, megvitatni valót nyújt, szépet és rutat egyaránt, s e két ellentét szembeállítására hálás feladat az íróra nézve.

De sajnos, a realismus is kezd eljutni arra a fokra, a honnan már alig mehet tovább, mivel szinte egészen mellőzve mindazt, a mi szépet, kellemeset találhat a valóságban, csak a rutra, az undorítóra irányítja a figyelmet. Leszáll a sötétség mélységeibe s felhossa onnan a romlottság büzhödt posványát, nem gondolva meg, hogy a mérges miazmák terjesztésével megrontja a levegőt és ujabbnál ujabban erkölcsi betegségeket teremt. Már-már ez is eljutott a tetőpontra, vagyis jobban mondva a lejtő legmélyére. Közeledik az idő, mikor nemcsak az olvasó, de maga az író is megundorodva a romlottság szennytől, magasabb régiókba kívánczik s megteremti, a mi itt ott már kezd szórványosan mutatkozni, a vallásos irodalmat, a vallásos regényeket.

Még most csak ritka esetekben üti fel fejét a világirodalomban ez az irány, de reméljük, hogy idővel a törekvés erősödni fog és sikerül majd háttérbe szorítani, vagy legalább mérsékelnie az ismusok tultengését. Pár ilyen regény ismertetését akarom röviden közölni tisztelt hallgatóimmal. Sajnos! egyik sem gyökeredzik hazai talajban, bár egyrésztük már megjelent nálunk is fordításban. Az oroszlan rész -- mint a legtöbb ilyes mozgalomban -- ebben is Angliát illeti.

*) „Ben-Hur“ írta J. Wallace.

„Quo Vadis“ írta Sienkievicz H.

„The Christian“ írta Hall Caire.

Angol munka a Ben-Hur is, szerzője Wallace, a ki még több ilyen vallásos tárgyú regényt is írt. A czimlap azt mondja a regényről: „A tale of the Christ“ (elbeszélés Krisztusról) és alább Gaballis szavait idézi mottoul: „Tanuld meg a bölcsesektől, hogy minden rendkívüli eseményt természetes okokból származtass és a hol ezek hiányoznak fordulj Istenhez.“

Daczára hogy az író azt mondja: Elbeszés Krisztusról, a megváltó keveset szerepel benne, inkább mint eszme, mint irány, sem mint egyéniség és bárha a motto természetes okokhoz utasít a rendkívüli dolgok buvárlatával, az író maga is többször kénytelen a csodákhoz folyamodni azok megfejtésével. Már a kezdet is a csodák világába ragad. A három királyok útját írja le, kik a szent léleknek álomban hallott sugallatára megindultak, Boldizsár Egyiptomból, Menyhárt Hindostánból és Gáspár Görögországból hogy hódoljanak a születendő Messiásnak. Utmutatójuk, vezérük egy fényes csillag, a mely összehozza őket a pusztában, a hol egymásra ismernek, közlik egymással sejtelmeiket, reményeiket és azután együtt utaznak tovább, a csillag vezetése mellett.

A pásztorok szintén anyali kijelentésre ébrednek és sietnek, Isten oltalmában hagyva nyájukat, a megszületett Megváltó üdvözlésére.

Ellenben nagyon realisticus módon van leírva a csödület Bethlehemben, a hova Herodes a népet számlálás végett rendelte, a József aggódása, hogy a néptől elárasztott helységben a gyöngélkedő Máriának szállást kerítsen, míg végre a gyermekasszony eszményi szépsége meghatja a túltömött szálló kapusát, a ki őket az udvar mélyében levő barlang nyílásába épült pajtába vezeti. Ott egy jászolyban születik meg az Isteni gyermek és ott találunk reá az üdvözlésére siető királyok és pásztorok.

A történet most ennek a valódi hőse Ben-Hur felé fordul. Ez az ifju, kit az író legelőbb Judah néven szerepeltet, egy gazdag zsidó kereskedő család sarja, pompás palotában lakik özvegy anyjával, szép hugával és a zsidóságnak a római uradalom alól való megszabadításáról álmadozik. Gyermekkori barátja Messala előkelő római ifju, hiába igyekszik őt Rómának megnyerni, hiába csábítja fényes ígéretekkel, az ifju állhatatos marad, a miért barátja ellenségévé válik.

Ekkor nevezték ki Judea helytartójává Valerius Gratust, a ki fényes bevonulást tart Jeruzsálem városába. A menetnek a Ben-Hur palota előtt kell elvonulnia és Judah kíváncsiságból felmegy a lapos fedélre, hogy onnan végig nézze. Mikor éppen a helytartó lovagol el előtte fényes kíséretével, a melyet teljes

pompájában rajzol az író, jobban kihajlik, hogy többet láthasson, mert a vezér egyénisége, a ki csakis egy babérkoszorúval övezett hajadon fővel, büszke-daczosan halad az öt szidalmazó zsidónép között, megnyerte érdeklődését.

Ekkor véletlenül megtaszít egy meglazult téglát s ez épen a nap hőséne a fejére hull, a ki találva fordul le lováról. Az ifju ijedten kiált fel, a testőrök felnéznek, s míg a katonák egyrésze a népet szorítja hátra, a másik a házba tör, hogy a bűnöst elfogja. Hiába esküszik az ifju, hogy csak véletlen volt, egykori barátja, a római Messala, felhozva Róma ellenes érzelmeit, ellene vall. Az ifjut elhurezolják, anyját, testvérét fogásba vetik, a házat kirabolják, feldulják.

Judaht nem végzik ki, mert a kormányzó életre tért, hanem élethossziglan való gályarabságra ítélik és a teengerpartra kísérik.

Fanghné Gyujtó Izabella.

(Folyt. köv.)

A mi hitvallásunk.

Az Isten atyánk

Az ember testvérünk.

Jézus vezérünk.

A jellem üdvözt.

Hiszszük, hogy az emberiség mindig halad előre és fölfelé.

Boston, 1810 — 1888.

Clarke Freeman Jakab.

Husvéti üdvözet!

— Boros György dekán a husvéti ünnepre kiment legátusokat az itt következő ajánló-levéllel látta el. —

A hideg tél fagya megdermeszti a lényekben az életet, megakasztja a működést; a halál fehér fátyolát vonja mindenre. Mintha egy temető volna az egész természet! De csak addig, a mig a messze bujdosó nap visszatér, fölebb emelkedik a tisztá égen, sugaraival elmozdítja a halál nehéz leplét és a halott élni kezd újból. Megkezdődik a természet kikeletje, az új élet, a virulás, a reménység és a hit. Még a kemény szikla közé hullott csira is megmozdul, előre, a föltámadást teremtő nap felé fordul és igyekezik kikelni sirjából.

Nemcsak a természet, hanem a lélek világában is szokott beállani dermedtség, élettelenység és halál, de ott nem oly bizonyos az újraébredés, a föltámadás, mert a lélekvilág napja nem jár a természet napja útjain, az más törvényeket követ, az ritkábban és akkor is nem mindenütt csinál tavaszt. A lélek világában volt egy szép, egy dicső tavasz réges-régen. Halál, szörnyű kegyetlen halál előzte meg, melyet nem a természet törvénye, nem az ég villámja, nem is a véletlen idézett elő, hanem az ember gyarlósága, kegyetlensége. Ama tavaszi világosság forrása, a nagy mester Jézus, az emberi gyűlölet sötét, rideg sirjába jutott, de lelkének világító napja a halhatatlanság fényével megjelent és a lélek világában is lett egy szép, egy dicső tavasz, a melyen bimbót fakasztott a reménység és a hit, gyümölcsöt termelt a szeretet, abban a nagy kertben, a melyet kereszténységnek nevezünk.

A lélek világa újraébredésének emlékére örömnünnepet ül a kereszténység minden tavasz kezdetével. Ujból közelg e szép ünnep, a husvét nagy ünnepe, de vajjon lesz-e akkor ébredése a léleknek, lesz-e tavasz a hit világában, föl süt-e a Jézus lel. kének fénysugara az emberek között? Megindul-e a szivekben a szeretet vérkeringése, föltámad-e a sirjában senyvedő jószág, szeretet, igazság, béke, megbocsátás?

Vajjon meghallják-e az emberek és megértik-e a husvétí kérdést, miért keresitek a halottak között az élő? Vajjon hányan mennek el Galileába, hogy hallgassák a názáreti próféta tanítását a boldogságról és a megbocsátásról?

Sokan vannak a hivatalosak, de kevesen a választottak, pedig ha nem lesz tavaszi ébredés a lélek világában, nem lesz gyümölcs sem és éhezni és szomjazni fognak a keblek.

Jézus ismerte az emberi gyarlóságot, s gondoskodott evangéliuma hirdetéséről. Elküldte tanítványait, hogy prédikáljanak az egész világban. A tanítványoknak adott utasítást megértette unitárius egyházunk is s gondoskodott, hogy olykor-olykor megjelenjenek a hivek között a meleg keblű, lelkesedni tudó ifju tanítványok és hirdessék az ígét alkalmas és alkalmatlan időben.

Házi estélyünk.

„Tessék végigmenni Kolozsvár utcáin egy verőfényes délelőtti napon ma és holnap, s fogadni merek, hogy 50-szer fogja hallani a Dávid Ferencz-Egylet estélyét vagy bálját.”

Ilyenszerű fogadást tett egyik bálozó márcz. 9-én.

„Én vasárnap délelőtt kiléptem az aszfaltra és az első beszéd tényleg ez volt: no az igazán pompásan sikerült!” Így szólt a másik.

Egy kisasszony jókedvében elhatározta, hogy el fog menni mindenik nagyobb bálra. Volt a tanítókéu, az EMKE-én, a jogász- és a művészbálon, de ő megvallja őszintén, egyik sem sikerült olyan nagyszerűen, mint a Dávid-estély. Mert itt már az első félórán olyan jó kedv, olyan tánczolás, olyan élénkség volt, a milyent sehol sem látott. Meg aztán milyen elegáns volt mindenki, hogy gyönyörködött fiu, leány, ifju és kevésbbé ifju. Volt itt ugyanis 48-as honvéd is, de az „éjfél után óra három” úgy ott érte, mintha csak a soupé-csárdásért jött volna ide.

No de ilyent lásson az ember! Hiszen egyik sem tágit Ezt a soupét járják már másfél órája, megis van mindjárt 4 óra, s mégis minden ember itt van, úgy, hogy ez a terem nem akar tágulni. Miért is nem lehet kitolni ezt a falat bár még annyira! Egy kissé igen intim vagyunk egymással. Köszönöm szépen, hogy valaki azzal vigasztal, hogy ha ő véletlenül rálépett a lábamra, én szándékosan lépjem vissza.

— Azt már még sem hittem volna, hogy a bácsi 3 óra után is itt legyen — mondja egy kedves bakfish egy simafejű uraságuak.

— A consul szónoklatot tart a védnöki karnak egyik külön szobában, — ujságolja egy mozgékony rendező. — Hol, melyik mellékszobában? kérdi egy érdeklődő s kiderült, hogy egy egészen külön helyiségről kellett gondoskodni, mert a közönség nem tánczó része még a táncz alatt sem fért el a rendes étteremben. Különben dr. Chester felségesen viselte magát. Titkára tánczolt a derék magyar leányokkal, ő meg szép köszöntőt mondott az ámerikai magyar barátságra. Nekünk az is kedves volt, hogy e derék ámerikai ilyen télviz idején Budapestről lejött egyenesen az estélyért. Nem bánta meg, mert annyi szép magyar nőt ekkora helyen még sohasem látott. Várta a táviratot előléptetéséről, s valóban nagy kár, hogy nem érkezett meg, mert, a hogy kivettük a beszédéből, a komoly házassági lépéshez erre a körülményre szüksége van, holott fizetést egy egyetemi tanárral nem cserélne.

Rendezőség több dicséretet ne várjon, mert aligha kap annyit, a mennyi fölerjen a Dávid-estély rendezőjével. De hát hogy is történt, hogy mindenki ott volt, s hogy anyi ember volt ott, s minden olyan jól, simán és szépen ment? Ment bizony még hajnal után is, mert az utolsó szállitmány fél hét órakor indult haza, hogy ne kelljen lámpát gyújtaniok.

Ez a rendezőség fokozódó szerencsével dicsekedik. Mindenik estélyéről azt mondják, hogy ilyen több nem volt. Az a fő a dologban, hogy a rendezés női kezekben van, meg aztán, hogy ezek az unitáriusok összetartanak és vonzanak.

Egy ur azt is megkoczkáztatta ebben a felekezetes világban: könnyű nekik, mert az unitáriusokat mindenki szereti. Hát ha még mindazok itt volnának, a kik szerettek volna eljönni!

Végül is, modern szólam szerint, „pénz beszél“ s ennél fényesebben mi sem igazolja, hogy a Dávid-estélyről nem lehet elég dicséretet mondani

Összes bevétel volt: 1206 korona. Összes kiadás: 510 kor. 38 fillér, tiszta jövedelem 686 kor. 62 fillér. Az Egylet javára sziveskedtek felülfizetni: Dr. Chester Frank Dyer 25 kor., Koronka Antalné 3 kor., Gyulay Árpád 10 kor., báró Petrichovich Horváth Kálmán 47 kor., Haller Rezsóné 20 kor., Haller Rezső 20 kor., Szigethy Miklósné 30 kor., id. Szigethy Miklós 20 kor., Ferencz Józsefné 20 kor., Ferencz József 20 kor., Zsakó Istvánné 20 kor., Székely Mózes Nagy-Szeben 10 kor., Ebergényi Gyula Kovászna 10 kor., Jancsó Sámuel Sepsi-Szent-György 4 kor., Hosszu László 2 kor., dr. Gál Kelemen 4 kor., Végh Gyula 2 kor., Fekete Gáborné 20 kor., Fekete Gábor 20 kor., Albert Dénes 10 kor., id. Daniel Gábor 10 kor., Fekete Gyula 10 kor., Péterfi Zsigmond 3 kor., Mózes András 2 kor., dr. Engel Gábor 6 kor., dr. Csengeri János 2 kor., dr. Tompa Kamil 3 kor., Pákey Lajos 10 kor., dr. Meltzl Hugó 12 kor., Gyulay László 10 kor., dr. Lehman Róbert 4 kor., Árkosi Lajos 2 kor., Gál Jenő 7 kor., Ulár Pál 5 kor., Benkő Mihály 10 kor., Bedő Dániel 3 kor. Fogadják a jóttevő szives adakozók az Egylet köszönetét.

Kolozsvár, 1901. márczius 13.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— Lelkészeinknek egyik nagy föladatuk a híveknek a templomba vonzása. Tudvalevő dolog, hogy egy zsinat vagy egy nagygyűlés után, midőn gondolják, hogy beszélni fog valamit a történekekről, megtöltik a templomot és várva várják minden szavát. Így voltak a korintusiak, galatabeliek és többi hívek

Pállal. Az ember az élet iránt érdeklődik. Azt szereti, a miben van mozgás, elevenség. Az emberek szeretik az embereket, az eseményeket, a jellemeket. Szeretik a hitet is, ha munkás hit s ők is fölbuzdulnak. Mindebből az következik, hogy a lelkész jól teszi, ha egy héttel előre jelzi, miről fog beszélni; ha tárgyát jól megválasztja, ha a napi fő kérdéseket a szószék méltóságának megfelelően tárgyalja.

— **Veres Györgyöt,** a brassói unitárius leányegyház érdemes gondnokát f. évi márczius 3-án szép kitüntetés érte. A brassói iparoségylet, melynek 10 év óta elnöke, arcképét az egylet helyisége számára megfestette s azt nagy ünnepélyességgel leleplezte. A diszkozygylésen, melyen a tagokon kívül mintegy 500 ember vett részt, Farkas Gerő egyleti jegyző olvasta fel a derék elnök érdemei méltatását, majd Siklódi István ipariskolai szaktanár Veres György életrajzát adta elő. Szócs Irma k. a. kedves népdalai, Nagy Ferencz ur szavalata és Gál Pál tanár művészi zongorajátéka emlékezetessé tették a diszkozygylést. Veres nemcsak az iparoségyletben fejt ki nagy tevékenységet, hanem társadalmi, nemzeti s főképp unitárius egyházi mozgalmakban is lelkes szerepvivő. Isten éltesse!

— **Nagy Lajos tanár és tanítványai.** Nyugalomba vonult ősz tanárunkat, Nagy Lajost, volt tanítványai nem bocsátották el szó nélkül. Márczius 23-án a főiskola dísztermében szép közönség előtt búcsút vettek tőle. Szép kardalokat énekeltek. Májai Dezső VIII. oszt. tanuló igen szép és meleg beszédben üdvözölte (a gyöngélkedő Kovács Kálmán helyett) és méltatta tanárunk tanítói és hazafias érdemeit; Kozma Béla szavalta Nagy Lajos tanárnak egy szép költeményét. Az Apolló-kör több darabot játszott. Nagy Lajos tanár meghatottan mondott köszönetet az ifjúságnak ragaszkodó szeretetért,

— **Mátlé Pál** iszlói kántor-tanítónkat a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister úr kinevezte a komáromi gazdasági ismétlőiskola két éves tanfolyamára évi 800 korona ösztöndíjjal s ezért január 3-án megvált állásától. Helyébe a főtisztelendő püspök úr Lőrinczi György szent-ábrahामी okleveles ifjút nevezte ki Iszlóba, ki ez állást február 18-án el is foglalta.

— **A halhatatlanság helye hitelveink között.** Carpenter oxfordi tanárnak nagybecsű értekezését jó magyarsággal, gondos fordításban kiadta Józán Miklós budapesti lelkészünk az Unitárius Kis Könyvtár 70—72. füzeté gyanánt. Ára 30 fillér. Ajánljuk olvasóinknak.

— **Tóth Ernő** tanárjelölt, jelenben főiskolánk főnöke, két becses történelmi füzetet tett közzé. Egyik I. és II. Apaú Mihály erdélyi fejedelmek Naplója 1634—1694-ből, másik Kemény János és Lónyay Anna levelezése 1656—1662-ből. A szorgalmas ifju nemes törekvését tanusítja e két füzet, melyekben sok becses történelmi adat található. Kívánjuk, hogy ezen a téren még sokszor találkozzunk a Tóth Ernő nevével.

— **Unitárius templom Budán.** 1858. óta rendszeren szervezett unitárius gyülekezet van Budán rendes lelkésszel. A gyülekezet vagyona 8000 korona, a hívek száma mintegy 250 lélek. A lelkész Covell Chester, mert hát ez a Buda Éjszak-Amerikában Illinois államban van.

— **Pártoljuk a honi ipart!** Magyarország legnagyobb rózsza és kertészeti telep kezelőse most bocsájtotta ki ez idei feltűnést keltő bő tartalommal és magyarázatokkal ellátott nagy képes árjegyzékét. E roppant nagy kiterjedésű kertészeti telep a legkényesebb igényeket is kielégíti s kapható százszázrival is a folyton virító remontant szegfű, klattau óriás szegfű, fehér tollas szegfű, óriási japáni Chrvsanthemumok, pálmák, egyéb szoba- és levélnövények, szönyeg és mindenfajú dísznövények, továbbá nemesített óriás nagy gyümölcsű köszméte és ribizli-fák, a legkiválóbb fajú gyümölcsfák, diszfák, diszcserjék, fenyők, saját termésű vetemény és virágmagvak stb. felelősség mellett. Különösen a telep rózsái érdemlik meg, hogy róluk külön is megemlékezzünk, mert

előnyük az, hogy magról nevelt alanyokban vannak nemesítve és szabad földben teleltek, tehát azonnal kiültethetők s fogamzása minden kétséget kizárólag biztos. Több, mint 100,000 drb. különféle legszebb faju rózsza van szállításra készen a következő árban: alacsony törzsű gyöknyemes (wurzelecht) drbja 20 kr., — magas törzsű 3-tól 6 láb magasságban drb.-ja 35 kr. Részletes árjegyzékét kívánatra ingyen és bérmentve azonnal megküldi a „Várad-velencei műkertészeti és rózsatelep, Nagyváradon.“

— **„Népmissio“** Épen lapunk zártakor olvassuk a „Közművelődés“ r. kath. laphól, hogy Nagy-Ernyében és Kaálban „két lelkes plebánosnak buzgólkodása meghozta a kívánt sikert“. Missiot tartottak N.-Ernyében négy napon keresztül délelőtt és délután; Kaálban 5 napon. Miről volt beszéd? „A bűn következményeiről“, „a gyónás isteni eredetéről“, „az oltári szentség fontos hasznairól“, „a hitbéli közömbösség átkos voltáról“, „a poenitentia-tartás szükséges voltáról“, „a Mária tisztelet hasznáról“. A hívők előre voltak a szent missióra készítve és várva-várták a napot. „Hogy Kaálban a szép nagy templom mindig telve legyen, ehhez a lelkeseknek okosságra volt szüksége, mely abban nyilvánult, hogy hiveit quasi erkölcsileg kötelezte 24 órai részvételre.“ „Egyébiránt már a missio alatt jelentkezett egy pár unitárius a kath. egyházban való felvételre.“ Ezt csinálják a szomszédok. Mit csináljunk mi? Vagy összedugjuk a kezünket és beállunk bámulóknak, vagy mi is utáuk csináljuk. Könnyű választani. A husvéti ünnepeken föltámad a lélek és kezdődik új élet nálunk is.

— **Tüzzész által sujtott nyárádszentmártoni egyházközség** és lelkésze számára befolyt adományok (II. közlemény): 8. Iklandról: Egy székely 5 kor. — 9. Vajda Szentiványról: Özv. Nagy Tamásné 2 hl. búza, értéke 17 kor 22 fill. — 10. Ujszékelyről: Raffaj Domokos 6 kor. — 11. Tordáról: Adorján Domokos 5 kor. — 12. Csókfalváról: Sárosi József 2 k., Hadnagy Dénes, Márk Adolf és Rafaj A Dániel 60 -- 60 fillért, Barátosi Sz. Antal, Benedek János és egyházközség pénztára 50 -- 50 fill., Hadnagy Józsefné és Szoboszlai György 40 -- 40 fill., Faluvégi Mózes, Gál Imre, Lőrinczi Dénes és Kovács András 20 -- 20 fill., Szoboszlai László 12 fill., Reis Ignác, Faluvégi József, Faluvégi Mihály, Nagy András, Rafaj György, Hadnagy János, Hadnagy Károly és Rafaj G. Dániel 10 -- 10 fill., Balázs József 8 fillért. Többen gabonát, értéke 2 kor. 60 fill. Együtt 11 kor. 50 fill. — 13. Szentgericzéről: Egyházközség 20 kor. Egyesektől (név nélkül) gyűlt 15 kor. 34 fillér. — 14. Maros-Vásárhelyről: Egyházközség pénztára, Csongvay Lajos és Márkos Ferencz 10 -- 10 kor., Grúz István 8 kor., Kelemen Albert 6 kor., Horváth Miklósné 3 kor., dr. Sárkány Miklósné, dr. Engel Imréné, Hajdu Elek és Kis József kőfaragó 2 -- 2 kor., özv. Kozma Endréné, dr. Kozma Jenőné, Barabási Ferencz, Varga Venczel, Nagy Géza, Mikó Árpádné, dr. Szilágyi N. Sándorné, dr. Láni Oszkárné, Biás István, Csép Jánosné és Pálffy Gyula 1 -- 1 kor. Együtt 66 kor. — 15. Maros-Vécseről: Tályai György 1 kor. — 16. Czelnárol: Gál Lajos 5 kor. — 17. Gyepesről: Kádár Lajos 5 kor. — 18. Szabédrol: Egyházközség pénztára 12 kor. — 19. Kolozsvárról: Boros György 10 kor. — 20. Homoród-Városfalváról: Péter Sándor 2 kor., egyesektől gyűlt gabona értéke 14 kor. 23 fill. Együtt 16 kor. 23 fillér. — 21. Homoród-Kőhalomról: László Gyula állami tanító gyűjtése, a ki adott 2 kor. 18 fill., Szon-

gott Vilmos r. kath. 2 kor, Józsa Sándor r. k, Boér Mihály ev. ref., Hirschhorn Frigyes izr. Véber Miczi r. k., Timár Mihály ev. ref., N. N. ev ref., Zahumenszky István r. k., Márk Gizella r. k., ifj. Mózes Jakab izr., Maksai Albert, Spornik György g. kath. lelkész, Bibó Samn e. r. és Andron György g. kel. tanító 1—1 kor., Bokor András e. r., Kerekes Erzsí r. k. és Pap Károly 60 60 fill., Gálfalvi Zoltán r. k. 50 fill., László Dénes, Salamon Sándor e. r., X. X. ágost., Stettner Erzsí r. k, öz. Szabóné r. k, Bús postás e. r., Postás Muczika r. k., Draaser Frigyes ágost., Barbu Luczián g. kath, Ziegler Károly r. k., Bogdán Antoniette r. k, Jonescu Mózes g. kath tanító és Márton Antal e. r 40—40 fill, dr. Vadasdi Lajos e. r., Barabás János e. r., Izsák Sándor izr., Kopeczky Vilmos r. k., Jovián István r. k. és X. T. g. kel 30—30 fill., Moldován Károly g. kel., Silbernagel József ágost., öz. Falkné ágost., Abruzyán Károly g. k, öz. Lukácsfi Kristófné r. k., Mánán Vál. g. k., Helmu Mária g. k., Kerekes Kálm r. k., N. N. r. k., Zsigmond Gyula ev., Silbernagel Emil ág., Lurcz György ág., Nemo g. kel, Brotea g. kel. lelk., Báthy Gyula r. k. és Borkvman Zakariás g. kel. tanító 20—20 fill. Pisztirczne r. k. 12 fill, Falk M. ágost. és Ismeretlen 10 - 10 fill. Együtt 30 kor. 22. Magyar-Zsákodról: Egyesektől gyűlt gabona, értéke 2 kor 60 fill. E II. közlemény összege 227 kor. 89 fillér I-ső közlemény összege volt 79 kor 18 fillér. Tehát begyűlt eddig 307 kor. 07 fillér. Midőn alólrít, mint a begyűlő összegek kezelésével megbizott esperes, a fennebbi adományokat a károsultak nevében is hálás köszönettel nyugtázom, nem tehetem, hogy ki ne emeljem a homoród-kőhalmi gyűjtésben megnyilatkozó keresztényi szeretetet s hogy az Idvezítővel így ne szóljak: Még Izraelben sem találtam ilyen nagy hitet. Egyben fölkérem a még adakozni szándékozókat, hogy adományaikat f. évi ápril hó folyamán hozzám küldjék be, hogy a károsultakon minél gyorsabban segítve legyen s ez adományokról véglegesen elszámolhassak. Kérem, szíveskedjenek eleget tenni az esperesi hivatalok útján minden lelkész afiához s egyházközséghez eljutott püspök urunk ömeltósága felhívó szózatának: Segítsünk egymáson s mutassuk ki ezzel is, hogy mi egy test vagyunk Maros-Vásárhely, 1901. márcz. 17.

Kelemen Albert s. k., esperes.

EGYELETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

A budapesti Dávid Ferencz-fiókegylet e hó 8-án este 8 órakor az Andrassy-úti Drechsler-féle vendéglő emeleti külön termében tartotta alakuló közgyűlését, melyen nők és férfiak szép számmal vettek részt. Az alapszabályokat, némi módosítással, a központi egylet alapszabályaira támaszkodva, elfogadta a fiókegylet. Megalakult a tisztikar a következő tagokból: Tiszteletbeli elnökök: id. Daniel Gábor, dr. Bedő Albert, Odessalchi Arthur hg., Sebess Pál és dr. Székely Ferencz; elnök: Ürmössy Miklós, alelnökök: Perczel Ferenczné és Kozma Gyula; titkárok: Buzogány Ágnes és Józán Miklós, pénztárnok: dr.

Máté Sándor. Választmányi tagok (12 nő és 12 férfi): Özv. Beniczky Gáborné, Buzogány Anna, Faluvégi Áronné, Gömör Károlyné, Józán Miklósné, dr. Korchmáros Kálmánné, Márai Lajosné, Pessi Jánosné, Polgár Ljupótné, dr. Székely Ferenczné, Török Kálmánné, Wendler Irma; Bellóvics Imre, Borbély Sándor, Botár János, dr. Chester Dyer Ferencz, Dimény Mózes, Murányi Farkas Sándor, dr. Hatala Péter, dr. Hajós Béta, Márai Lajos, Perczel Ferencz, Somlyay Gyula és dr. Ürmössy Gyula. Ez alkalomra egy felolvasást ígért dr. Hatala Péter egyetemi tanár, de betegsége miatt kénytelen volt jövőre halasztani. Mintegy kárpótlásul Józán Miklós elszavalta Kriza „Székely kő alatt” cz. remek versét. Az egyleti mozgalommal kapcsolatban kedélyes társasvacsora is volt. Az alakuló gyűlés kedvesen fogadta és felolvasta a központi választmánynak a megalakulás alkalmából küldött üdvözlő és buzdító levelet. Az új főkegyelet a legszebb reményekre jogosít. Minden oldalról kiváló lelkesedés és buzgóság mutatkozik. Alélnők Perczel Ferenczné Kozma Flóra önagsága a mellett, hogy egyszerre 15 új tagot jelentett be, 130 koronát, férje Perczel Ferencz 30 kor., leánya Perczel Flóra 10 kor., özv. Kozma Ferenczné 8 kor., Kisfaludy Zsigmond 2 kor., Nagy Mózes 2 kor. összeget adományoztak a főkegyelet pénztárába. A taggyűjtés nagy buzgalommal foly. A tagok száma rövid idő alatt el fogja érni a 100-at.

A főkegyelet nagypénteken az unitárius templomban fogja tartani első rendes közgyűlését, melyre az előkészületek buzgalommal folynak.

Egyleti tagjaink szíveskedjenek tagdíjaikat befizetni. A főkegyeleti tagok az illető főkegyeleti pénztárba fizetnek, honnan 60% a központi pénztárba küldetik.

A kolosvári tagokat léri a pénztárnok, hogy tagdíjaikat *postautalványon* küldjék be Kornis-utca 5. sz. alá.

A fiu apjáért. Egyleti életünkben már esztendők óta tapasztaljuk, hogy a végzett ifjak mihelyt állást kapnak, gondoskodni kívánnak szülőiknek egy kevés lelki táplálékrol. S miből áll. ez? Abból, hogy megrendelik számokra az Unitárius Közlönyt. Ezen az uton is sok székely házhoz eljut az Unitárius Közlöny.

Márczius 15-én az unitárius főiskola ifjusága szép bazafias ünnepélyt tartott nagyközönség jelenlétében. Márczius 16-án torna-versenyt rendezett Lassel Gyula tanár ur a tornavivodában. A tanulók meglepték az érdeklődő közönséget derék mutatványaikkal. A főt. püspök ur és Dr. Gál Kelemen igazgató mondottak buzdító beszédeket és osztottak ki jutalmakat. Tánccmulatság is volt bezárásul.

A keresztsuri fiók egyletben ápril 12-én közgyűlés lesz Uj-Székelyen Sándor János igazgató elnökléte alatt. A gyűlésen jelen lesz a központi titkár lapunk szerkesztője is.

Szerkesztői üzenetek. A nagyajtai, laborfalvi, karácsonfalvi, tordai köszönet nyilvánításokat, az egyleti nyugtázást lapunk jövő számában fogjuk adni lehetőleg egész terjedelemben. Az alkalmi cikkek miatt kénytelenek voltunk ezeket is, az alapszabályt is a jövő számra hagyni.

Siménfalvi György t.-sz-t-györgyi lelkész márcz. 30-án meghalt.

TARTALOM: A halhatatlanság. Channing Elery Vilmos 97. l. — A nemzeti eszmény. Boros György. 97. l. — „Dávid Ferencz Egyet”. Perczelné Kozma Flóra. 103. l. — Gyórfi Ferencz (Arczképpel.) A. 105. l. — A Kossuth-asztalnál. (Költemény.) Nagy Lajos. 109. l. — Vallásos regények. Fanghné Gyujtó Izabella. 111. l. — A mi hitvallásunk. Clarke Freeman Jakab. 113. l. — Husvétü üdvözlét. 113. l. — Házi estélyünk. 115. l. — Egyházi és iskolai mozgalnak 116. l. — Egyleti élet és munkásság 119. l. —

Nyomatott Gámán J. örököse könyvnyomdájában Kolosvárt.

Unitárius Közlöny

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTI dr. BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára 2 k. 40 f. (1 frt 20 kr.) Egy szám ára 24 fillér (12 kr.)
Egyleti tagok, 5 évi kötelezettséggel, egy évre 2 koronát fizetnek. Minden pénz
Gálfi Lőrincz egyll. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra.

„Tekints a liliumokra“ monda Jézus: és mi mikor reájok gondolunk, már szeretnők őket közelebb hozni a mezőről. Az arabok ezeket a szavakat adják profétájok Mahomet ajkára: „Ha valakinek kenyér van mindkét kezében, az egyik darabot kikellene hogy cserélje a nárczis virággal, mert a kenyér, igaz hogy táplálja a testet, de a virágok a lelket táplálják.“ A virágoknak nincsen beszédjük, sem nyelvök, de azért ők is élő lények és mikor termőhelyü ről a magunk földjébe ültetjük át, megkövetelik, hogy olyan gyöngédséggel bánjunk el velök, a milyen foglyokat megillet; de megjutalmazza szeretetünket, mint a gyermek, a ki azt kedvességével visszonozza. Ők vallásias összhangban élnek a künnlevő erdőkkel és mezőkkel. Fogságukban is híven megemlékeznek az évszakokról. Meg van nálók is a csodálatos feltámadás. A titokzatos chemiai műfolyamat állandó nálók is, és itt szobánkban a teremtés végzi munkáját, a mint a földből, vízből és az ablakon besütő napfényből zöld levelet, ragyogó szirmokat és sajátságos illatot hoz elő. A virágcserep kicsiny foglyai bizonyosságot tesznek arról, hogy az a ház, a melyben ők élnek „Istenháza és nem kézzel csinált.“

Rochester, É.-Ámérika.

Gannett C Vilmos.
(Édes Otthon.)

Megnyitó beszéd.

— Uj-Székelyen 1901. április 12-én a Dávid Ferencz Egyet kereszturkőri fiókjának közgyűlésén tartotta Dr. Jankovich Pál elnök.* —

Igen tisztelt Gyűlés!

Tisztelt hallgatóság!

Hazafias örömmel s hitbeli buzgósággal üdvözlöm Önöket, kik oly szép számmal gyűltek ez alkalommal is össze, hogy tanúságot tegyenek arról, miszerint mindnyájuk lelkében fogékony-ságra talál a hit és erkölcsös élet iránti buzdítás.

Köszönetet mondok egyszerűsrimind az egyet tagjainak, hogy engem 9 éven át azon megtisztelő bizalomban részesitettek, melynek alapján ezen elnöki széket elfoglalni most is szerencsés vagyok.

Örömmel foglaltam el mindig és foglalom el most is e helyet, mert teljesen meg vagyok győződve arról, hogy mindnyájan azon célból jöttek ide, hogy hivei lesznek ama nagy eszmék ssószólójának, a ki 333 évvel ezeltött egész Kolozsvár városra és az erdélyi lakosságra

oly varázshatással volt, hogy elötte mindenki meghajolt és bódolatát fejezte ki az által, hogy az Egy Isten imádójának vallotta magát.

Ezen nagy eszme erőszak, irigység és más hatalmas befolyások következtében állandó küzdelemre volt útálva, s miután mégis diadalt aratott és a más vallásos eszmék mellett önállóságra jutott, a továbbfejlődés útján megállani látszott s bizonyos lethargiába merült; de koronként s különösen a legujabb korban tá-

* Életrajza közölve „A székelykereszturi Zsinat Emléke“ füzetben. Szerk.

madtak heroszok, kik ismét és ismét felvették a küzdelmet, hála Istennek nem karddal már, hanem az eszmék fegyverével, hogy azt tovább fejlesszék és az egész emberiség közkincsévé tegyék.

Miután a mótely és az ellenáramlat nem rontott el mindenkit, mindig voltak s ma is szép számmal vannak, kik a nagy eszme mellett híven kitartottak s szent pietással őrizték a nagy kincset, melynek birtokában magukat fölemelt fővel vallották és vallják az Egy Igaz Isten hívőinek és az unitárius vallás buzgó követőinek.

Ne is hagyják magukat ez eszmétől eltántoríttatni s ne engedjék keblükbe férközni azon nagy garral hirdetett tanokat, a melyek az élet nehézségei között nem nyújtanak vigasztalást, s meggyőződésünk szerint nem részesítik ama buzdításban, melyre lelkünknek szüksége van az élet küzdelmei között.

Sajnálattal látjuk, hogy korunk az erkölcsi élet világító tornyától mind jobban-jobban távolodik s mégis világosságért kiált; félő, hogy úgy jár, mint az eget bámuló csillagász: a gödörbe esik.

Minden kornak és minden nagy eszmének megvoltak s meglesznek a maga Judásai, kik azt megdönteni vagy legalább megíngatni iparkodnak; ennek tudatában a mi egyesületünk mindent elkövet, hogy az eltántorodásra hajlandókat megerősítse, hitök fundamentumát szilárdabbá tegye. Ezért rendezi felolvasásait, lobogtatja zászlóját egész fenségében, tudva azt, hogy vallásosság s jó erkölcsök nélkül sohasem állott fenn társadalmi rend s nem is fog fennállani. De ha a vallás-erkölcsös élet szilárd alapokon nyugszik, számíthatunk arra, hogy az egy igaz Isten kegyelme minket támogat és a megvetett alapunk tovább fejlődhetik.

Már pedig a természet általános törvénye szerint is a jó alappal bíró épület nem dőlhet el, s nem temetheti romjai alá azokat, a kik fedele alatt állanak. És ha a mi szent épületünk alapját szilárddá tesszük, biztos reményünk lehet arra, hogy a Dávid Ferencz nagy eszméje szerint, a jövőendő vallásának, a mi vallásunk biztos alapjává válik.

Hogy a továbbfejlesztés útján biztosan haladhassunk előre, nem csak arra van szükség, hogy mindenki szívvvel, lélekkel tegye kötelességút, hanem arra is, hogy hallgassunk a vezetőök szavára, kik közül egyikét a legkiválóbbaknak és az eszmének

legönzетlenebb harczosát ime ez alkalommal szerencsések vagyunk magunk között üdvözölni, tisztelendő Dr. Boros György úr személyében.

Legyen tehát üdvözölve közöttünk Tisztelendőséged, ki nem sajnált sem testi fáradságot, sem anyagi áldozatot hozni, hogy hozzánk eljöjjön azért, hogy szerény körünkben a vallásos és erkölcsös eszmék ápolásában és terjesztésében résztvegyen.

A legmelegebben üdvözlöm úgy is, mint hazafit és jóbarátot s határtalan örömömmnek adok kifejezést a felett, hogy alkalmat adhattunk arra, miszerint meggyőződést szerezhessen, hogy a mint a tengeren túli hitrokonok között tapasztalhatta, nálunk is van fogékony-ság az emberek kebelében a vallásos eszmék befogadására, ápolására

Még egyszer üdvözölve Önöket és az egyesület itt megjelent tagjait s mai munkánkra az Egy Igaz Isten bő áldását kérve, gyűlésünket megnyitottnak nyilvánítom.

Az ámerikai unitárius lelkészek.

(Előző közlemények az Unitárius Közlöny f. évi 1., 3. számaiban.)

(Vége.)

Általában azt a tapasztalatot szereztem, hogy az ám. unitárius lelkészek a szó-noki hatásra több súlyt helyeznek, mint az angolok, ámbár ők is, inkább olvassák a beszédeiket.

A gyakorlott szó-nokok csupán jegyzetet használnak. Egy pár kiváló szó-nokot hallottam Dr. Hale, a kiről fennebb ssólék, darabos beszédű, rekedtes hangú, de hatást tud elérni mindig, mert nagyon jól megválasztja, mikor kell meglepni hallgatóit a gondolatok fordulataival, a jól alkalmazott hasonlatokkal, vagy gyakorlati példákkal. Dr. Slicer newyorki lelkész, gondolkozó fő, kitűnő csengő hanggal rendelkezik és teljesen érti a szó-noki hatás fogásait. Ő mindig inkább szeret írás nélkül beszélni, mert kitűnően tud alkalmazkodni a gyülekezet hangulatához. Dr. Fenn chicagói lelkész inkább filosophus gondolkozó, de nagyon világosan tud beszélni és sok gráciával. U egyszerre hat, hódít, fölemel és oktat.

Az ifjabb nemzedék kitűnően iskolázott egyénekből áll, kik egyetemi tanulmányaikat viszik a szószékre. Főleg a nagy városokban sok gondot ad a gyülekezet összetartása, de, a mint már jeleztem, a látogatásra nagy gondot fordítanak, az érintkezést minden uton, módon keresik. Erie városban, a hasonló tó partján,

egy kezdő gyülekezetben jártam. A lelkész csak két éve, hogy ott van. Ifju ember s e két év alatt már uj templomot épített és a hiveit csaknem megkértszerezte, mert beszédeivel, hivei útján, meg személyesen vonzza maga körül az embereket. A vegyes énekkar tagjainak bemutatott és meggyőzött arról, hogy $\frac{2}{3}$ részök csak most csatlakozott az énekkarhoz és ezzel az ekklesiához. A clevelandi lelkész egészen ifju ember. Még mindig küzködik a kezdet nehézségeivel, de a folytonos munka, töprengés és fáradtság sikerre fogja vezetni. Már 25 uj családot szerzett 3 hónap alatt.

A papi munkásság sikereinek egyik fő biztosítéka a papné. A papné a maga útja, módja szerint csaknem annyit tehet, mint a pap. Westonban, hol a papot helyettesítettem, a tiszteletes asszony nemcsak föl tudott világosítani minden eljárásról, hanem azzal is meglepett, hogy a vasárnapi iskolának ő a vezetője, ő tartotta a megnyitó imát, beszédet, ő vezette az egész tanítást, ő mutatott be az osztálynak. És valóban nem szabad kétségbe vonnom, hogy az ilyen papné, meg a mi ismerősünk Williamsné, bizony sokat szolgál a gyülekezeteknek.

És itt már át kell térnem az amerikai unitárius lelkészkar specialitásaira a *nőlelkészekre*. Ma 22 vagy 23 van. Bostonban a derék Howe Julia asszonyság ott ült velünk az emelvényen. Az ő imája nyitotta meg és az zárta be az ünnepélyt. Ott ült az emelvényen a tisztes uri nő, szerényen megvonulva. Nagyon kicsiny volt a szerepe, de sok báj és egyszerűség volt szavaiban. Hangja olyan megnyerő, olyan anyai. De hisz ő az anya, hogy ne tudna érzéssel folyamodni az isteni áldásért, kivált, miután őt Isten egy szép étellel áldotta meg. — Providenceben együtt ültem a szószékben a helybeli pappal, a szomszéd nőpappal. A nő olvasta a bibliai részt. Meadville-ben az a szerencse ért, hogy a theologiai intézetet végzett három ifju között, kiknek az elbocsátási beszédet én tartottam, az egyik szigorló nő volt. Az evangeliumok-ról értekezett. A három értekezés között az övé egészen méltó helyet foglalt el. Látszott rajta, hogy sokat tanult és jól tud bírálni. Már tartott próba-predikációt egy pár ekklesiában s azóta hihetőleg elfoglalt egy szószéket. Arra is van eset, hogy a nőpapok férjnél vannak s úgy folytatják hivatalukat.

Érdeklődve tudakoztam, hogy milyen vélemény van oda át a nőpapokról. Nem összhangzó, mert hát az emberek sem egyenlők. A nőpapok közül is egyik jobb, mint a másik.

Találtam egy hires nőpapunkat, a ki valahol a nyugaton lakik. Arra használják föl, hogy a hol actiót akarnak indítani, oda hívják s bizonyosan czélt érnek vele, mert ritka nagy tehetsége

van a lelkesítéste és meggyőzésre. Ha a többi mind gyenge volna is, a mi teljességgel nem áll, ezért az egyért szívesen fogadnák a nőket a papi pályán, pedig nehéz feladat az intézetnek is, hogy ezeket a Máriákat ellássa.

Meadville ben a theológián teljes jogot élveznek, de bennlakást nem kapnak. Az előadásokra együtt járnak a fiukkal. A tanároknak soha semmi kellemetlenségük nincsen a kétféle hallgatóság miatt, mert a fiuk tudják, mi a tisztesség, a lányok pedig megbecsülik magukat. Ugy látszik, hogy Ámerikában a papi livaltal a nőknek már rendes pálya. Épen úgy elkészülnek rá, mint a fiuk és úgy végezik, mint azok. Egy pár közülök visel palástot is, de rendszeren csak egyszerű sötét ruhát viselnek. A providence-i papnő vadgalambszinű ruhában jött a szószékre, de ezen senki meg nem ütközött, mert hát a külsőség nem dönt.

Azt mondhatom, hdgy az unitárius nőlelkész megnyerő jelenés s ott, a hol a nő is, a férfival egyenlő módon kapja nevelését, ha még nem is az, de idővel egészen természetessé válik, habár mindíg megvannak hátrányai.

A Harvard egyetem nem bocsátja be a nőket az ősi egyetemre, s így hát a theologiai fakultásra sem, hanem épített külön bennlakó és előadó termeket a nőknek. Meadville nagyon büszke erre a liberalismusára. Erről a két helyről kerül ki a legtöbb unitárius lelkész, de nagyon sok jó át a különböző felekezetektől, a kik nemcsak, hogy buzgó unitáriusok lesznek, hanem mint rendszeren, nagytehetségű emberek, vezetők is. Hanem ez mégis csak nagy kérdés, mert a theológiától egy kissé elijeszti az ifjakat az a gyakori eset, hogy a mikor ők folyamodnak, egy teljesen idegen ember nyeri meg a jó helyet.

Mind a mellett is a nagy többség unitárius nevelésű ember s igen jól megfér a meadvillei mellett a Harvard egyetem, sőt némelyek azt hiszik, hogy a gyakorlati papságnak nagyobb szolgálatot tesz a meadvillei, mint a harvardi. Ez is azonban inkább az egyéniségtől függ.

A lelkészek fizetéséről, nyugdíjazásáról is kellene némi tájékoztatást nyujtanom, de ez igen nehéz, csaknem lehetetlen, mert a fizetés a gyülekezettől függ, a nyugdíról nincs egyetemes gondoskodás. A fizetés 1000-tól 6000 dollárig terjed. Papi lakás kevés helyen van. A nyugdíj helyét pótolja a gyülekezet áldozatkészsége. Alig fordul elé oly eset, hogy a hiyek ne adnának szép emléket és ajándékot távozó lelkészüknak. Ők a munkát minden irányban megbecsülik. A lelkészek arcsképe minden templom mellett ott látható a kis papi szobában. Némelyiknek relief szobra, másinak mellszobra diszeleg itt vagy ott.

Ha visszagondolok erre a szép és nagy gyülekezetre, meg a 75 év történelmére, azt látom, hogy az unitarismus sorsa mindig a papok kezében volt. A milyenek voltak a vezérpapok, olyan lett az egyház egyeteme. Ezt az amerikai unitáris közönség tudja méltányolni. Ők a palástot nagyra becsülik, s midőn az egyház elnöki székébe is papot ültettek 75 évi gyakorlat ellenére, megmutatták, hogy a lelkész tehetsége előtt bármily körülmény között készséggel meghajolnak.

Én úgy láttam, hogy ottani lelkészeink hivatásuk magaslatán állnak, azt tapasztaltam, hogy a tanintézetben és saját lelkésszko-reikben is komolyan, nemes igyekezettel foglalkoznak ügyeikkel. Összesen 12 önálló lelkészársaságuk van.

Én a Ministerial Conference-en adtam át a magyar unitárius lelkésszkar üdvözlését, melyet az a derék arcképcsoport symbolizált. Onnan hoztam magammal a legszívélyesebb testvéri üdvözlést.

Ezt az üdvözlést becsüljük meg uraim azzal, hogy felséges hivatásunknak a mélyére hatoljunk le, szellemét érezzük át és szerezzünk magunknak önérzetet, lelkibátorságot és soha egy perczre is ne feledjük, hogy nincsen magasztosabb szolgálat a miénknél, a melyben egyszerre szolgálunk Istennek és embernek.

Egyről biztos vagyok, ha Channinget szorgalmasan tanulmányozzuk, ha az ő eszményeit igyekezünk megvalósítani, akkor méltók leszünk az Oceanon túli testvérekhez, akkor egyek leszünk a szentügy szolgálatában és annak az egységnek az érzete megszenteli erőnket, megnöveli bátorságunkat, hogy ama nemes harcot megharczoljuk, a mely az unitárius eszméknek diadalt fog biztosítani.

Boros György.

Miért lettem unitáriussá.

A mult év Dávid Ferencz napján (november 15-én) tértem a tisztelt olvasó közönség és most már az én egyházamba. Hogy mi vezetett erre, ezt egy szóban kijelenthetem: a meggyőződés. Látva testi gyengeségemet, lelki gyengeségemre gondoltam, a mely gyermekkoromban meg volt védve szülőim, ifju koromban tanárain iránt való feltétlen engedelmességgemmel, de most, mikor az életbe kellett belépnem s a napnak jó részét idegen emberek közt kell töltenem, kik közt nincs olyan ember, mint volt a tanító és tanár, kiben feltétlen megbizhatnám, arra vezetett, hogy nekem olyan vallásra van szükségem, melyet teljesen hinni tudjak. Mert a vallással felvértezve, a gyenge lelket, mely vértezet és paizs nélkül áll és a vallás paizsát feltartva, megvédhetem egyes embereknek erkölcstelenség mérgébe mártott nyilaitól. Ime arra jöttem

rá, hogy vallásra nekem nagy szükségem van. De mikor erre jöttem; eegyszersmind azzal is tisztában voltam, hogy a katolikus hit erre, legalább nekem nem alkalmas. Nem akarok én theologiai vitatkozásba fogni, mert nem foglalkozom vele, csak őszintén és lelkiismeretesen bemutatni áttérésem okát a mélyen tisztelt olvasó közönségnek. Én tehát ott álltam, hogy tisztában voltam, hogy vallásra van szükségem és azzal is, hogy a katolikus vallás engem nem elégít ki. Krisztustól azonban eltérni nem akartam, mert az ő fejedelmi alakját tiszta szívemből szerettem és becsültem, tehát a keresztény vallások közül kellett választanom, de melyiket? Az egyháztörténelem tanulása közben tanultam egy »kis« felekezetről, a mely Krisztust embernek hiszi és a korral való haladást hangsúlyozza. Ezt választottam, ez volt legalkalmasabb nekem, mert már azelőtt is embernek hittem Kaisztust, és haladni a korral beláttam, hogy helyes. Irtam is lelkészünknek J. M. tiszteletes úrnak, hogy át szeretnék térni és kaptam oly szép levelet és midőn elmentem hozzá, oly barátságos szót, a milyenhez, megvallom az igazat, a katolikus papoktól egyáltalán nem voltam szokva. Adott olvasni valót és láttam abból az egyszerűséget, az igaz nézeteket, még üldözőink iránt is, és a mi fő, oly lelkesítést és lelkesedést, a mi teljesen felhevített, megszokva a száraz és okoskodó katolikus hittani könyveket. És az istentisztelet! Voltam én mint katolikus a Mátyás-templom nagy miséjén. Ott a csillárok, képek, szobrok, a papok ékes ruhái és az operai ének és zene. Itt pedig az ének, melyet mi énekelünk, az egyszerű, disz nélküli templom, a tekete palástos lelkész és egy beszéd és ima. S mégis ez hatott meg engem. Az elámithatott, bámulatot kelthetett bennem, de ez szívemet hatotta meg, lelkesedni kezdtem és győzött a lelkesedés szelleme. Áttértem s most ti köztetek vagyok tisztelt olvasó közönség, azt a hitet vallom a maga egyszerűségében, a melyet ti, és szerény harczosa vagyok annak a hitnek, a melynek ti. Sokan és sokan támadtak meg ismerőseim közül áttérésemért. Egyik azt mondta, hogy hiszen ő sem hiszi, hogy Krisztus Isten, de hát katolikusnak született, már az marad. Ime ő érzelmeiben unitárius, de nem tér át a közönyösség, a kényelem s a pénz miatt, a mit fizetni kellene így; úgy meg nem fizet. A másik azzal érvelt, hogy a katolikusok hány milliónyian vannak, az unitáriusok meg csak egy pár ezeren. Erre azt feleltem csak, hogy az a »pár ezer« mind pap, illetve papnő, míg a katolikus papok közt is akárhány van, ki nem pap. Ime ezek az érveik. Ebből is láthatjuk, hogy ha kevesen vagyunk is tényleg unitáriusok, sokan vannak azok, kik unitárius szelleműek, de kényelem, közönyösség és tömegszeretet miatt katolikusok. Sokan vannak ismerőseim között, kik nem veszik őszintének meggyőző-

désemet és okot keresnek az áttérésre, de azt hiszem, hogy e lap tisztelt olvasói közt e vallomásom után egy sem lesz. S azok, kik szerény soraimat átolvasták, fogadják őszinte köszönetemet.

(Budapest.)

Ujvári László.

Vallásos regények.

(Vége.)

Mikor a lovascsapat a fogollyal Názárethen halad keresztül, a nép bámulva gyűl ki az utczára. Férfiak, asszonyok mély szájalommal néznek a rabra, ki hajadon fővel, félig meztelenül egy lóhoz kötve vánszorog a csoport közepette. — Mily fiatal! szinte csak gyermek, ugyan mi büne lehet? Az egyik katoná elmondja a történeteket, mire a nép tekintete még több rokonszenvvvel fordul az ifju felé. A menet egy kuthoz ért, a katonák leszállnak, maguk is isznak s megitatják hőségtől. portól eltikkadt lovaikat, csak a fogolylyal nem törődik senki, a ki végkép kimerülve dűl az ut porába és annyi ereje sincs, hogy a kutig vánszorogjon. A népség nézi szánakozva, de senkinek sincs bátorsága, hogy segítségére siessen.

Ekkor jelenik meg József az ács, egy ifju kíséretében, a ki fejszét viszen a vállán. A nép körülveszi Józsefet, asszonyok kéri a kegyes öreget szóljon a katonáknak, hangolja őket kedvezőbbben a fogoly iránt.

Eközben az ifju csendesén a kuthoz haladt, elvett onnan egy teli vedret és odament vele a fogolyhoz. Gyöngéden felemelte a porból és egyik kezével támogatta őt, a másikkal ajkaihoz tartotta a vedret. Az eltikkadt fogoly mohón és hosszan ivott, az ifju letette a vedret és a szenvedő, portól fehér füreteire téve a kezét, megáldotta.

A szegény rab megkönnyűlten, hálásan emelte tekintetét jótévőjére. Vele egykoru ifju volt, aranyfényű, hosszú gesztenyebarna fürtökkel, sötétkék szemektől megvilágított, szeretettől, lélekemességtől sugárzó arcza. A fogoly szenvedéstől elkeserített, bosszuvágytól megkeményített szíve feleügedett ez arcz láttára, a mely örökidőkre bevésődött emlékezetébe és szelid, engedelmes lett tőle, akár a gyermek.

A katonákra is jótékony hatással volt ez a jelenet, emberibben néztek foglyukra s a decurio maga emelte fel őt a porból és segítette egy katoná mögé, annak a lovára.

Ez volt a Judah első találkozása a Mária fiával.

Az ifju három kinos évet tölt gályarabságban. Legnagyobb gyötrelme az anyja és nővére fölötti bizonytalanság. De bár lelke mélyén folyton tünődik, testileg a durva munka, tengeri

levegő kedvezően fejleszti. Egy tengeri ütközet alkalmával abba a szerencsés helyzetbe jut, hogy megmenti a hajóhad fővezérének Arriusnak az életét. A nemes római megszereti a szép, fejlett idomu ifjat és hogy a rabszolgaságból kimentse, fiának fogadja. Taníttatja bajvívásra, lóidomításra, bevezeti a római nagyvilág pompájába, melynek az író gyönyörű, szingazdag képét adja. Judah végig élvez mindent, maga is tényleg részt vesz benne, sőt többször kitünteti magát.

Boldog lehetne, ha lelke mélyén nem izgatná folyton az elhagyott háza, az anya és testvér miatti aggodás. Így a mint szeret ejtheti, siet vissza oda.

Aggodalma nem volt hiábanvaló, mert szerettei nagy szerencsétlenségbe jutottak. A büzhödt, nedves fogságban egy szörnyű betegségbe, a leproseba estek. Mikor onnan a felismerhetlenségig elégtelenedve kiszabadultak, egy még szörnyebb helyre, az ilyen szerencsétlenek számára fenntartott menedékebe kerültek, honnan csak éjszaka mertek néha a levegőre kimozdulni.

Vágyuk aztán oda vonzotta őket az elhagyott, rombadült otthon felé.

Egy ilyen éjjeli séta alkalmával a kapu köoszlopjához támaszkodva alvó férfialakot pillantottak meg. A mint a hold reá világított az arczára, az anya ráismert rég nem létott fiára. Az öröm első pillanatában tárt karokkal sietett feléje, de aztán eszébe jutott a szörnyű kór, a mely pusztta érintésre is ragályos és visszahuzódott, magával vonva leányát is, csak a távolból terjesztette áldólag kezeit alvó fia felé.

Ez a jelenet gyönyörűen van megírva, ezért az egyért is érdemes a könyvet elolvasni.

Csakugyan az ifju Ben-Hur volt az alvó férfiu, Judah, a szerető fiu, a ki eljött övéi keresésére. Megtett erre nézve mindent, kopogtatott minden ajtón, de semmit sem tudott meg róluk.

Azt gondolva, hogy meghaltak, bosszút esküszik a rómaiak ellen.

Jártában, keltében találkozott volt az öreg Boldizsár egyiptomi királylyal; az egyetlennel, a ki még a három közül életben volt. Ez beszélt neki arról, hogy látta évekkal ezelőtt az ujszülött Messiást, a ki arra volt hivatva, hogy nemcsak Judeát, de az egész emberiséget megváltsa és csak egy égi intésre vár, hogy hozzá siessen, előtte mint király előtt meghódoljon, mielőtt befejezné életét.

Hazatérése óta is hallott egyet s mást a megváltó, a várva várt király felől; beszéltek, hogy valami pásztorféle szónokla-

tokat tart a pusztában, hogy ez a Messiás előhírnöke, a ki eljövend az emberiség megszabadítására. Persze ő fegyveres küzdelemre számít és római rendszer szerint szervezett hadseregéről ábrándozik, a mely legyőzve az ellenséget Judea trónjára ültesse a Mesiást. A zsidóság és vele Ben-Hur meg is kísért egy csetepatét, de ezek visszaverik a szervezetlen, többnyire fegyvertelen népet és kiűzik a városból. De a reményt ez a sikertelen kísérlet nem ölte meg, látták Ben-Hur vitézül megküzdenie egy római vitézzel és azt diadalmasan legyőzni, összeegyezték, hogy Bethaniában találkoznak még, rendes hadsereggé szervezkednek és így várják be a királyt, „a ki eljövend.”

Ben-Hur tél folyamán három legiot szervez, titokban el látja fegyverrel s megtanítja annak a kezelésére. Tavasszal hirt hall, mely szerint a Szabadító ott tanyáz a Jordán folyó partján és fogadja az ország minden részéből feléje özönlő nép hódolatát. Ben-Hur közli az örömhirt szövetségeseivel és rögtön utra kél a király felkeresésére. A mint gondolataiba elmerülve lovagolna, a távolban egy fehér tevét pillant meg, a hátán palakinnal. Közelebb érve megismeri Boldizsár óriási fehér dromedárját. Örömmel siet feléje és valóban az agg bölcsét találja fel, a ki elmondja, hogy érezvén közeledni élete végét, eljött még egyszer felkeresni a szent várost, melyben a Megváltó született, remélve, hogy talán megtudhat felőle valamit.

Ben-Hur egy forráshoz vezeti az eltikadt utasokat, a hol azok felütik a sátrukat, sőt vendégül hiva, megtelepednek. Ben-Hur közli az öreggel a hallott híradást a Judea királyának megjelenéséről.

Aztán beszélgetnek arról, „a ki eljött az emberiség megváltására”. De a két ember véleménye nagyon különböző. Mert míg Ben-Hur egy új Césárt, egy hatalmas haderőt lát benne, Boldizsár csak mint a lélek szabadítóját emlegeti.

És itt gyönyörően, bölcs és költői szavakban fejtegeti az öreg tanait, de a nélkül, hogy a fegyveres diadaloakra áhítozó ifjut meggyőzze szavaival.

Végre a mint tovább haladnak a pusztában, találkoznak a Megváltóval és kíséretével. De míg az agg Boldizsár imádva borul le előtte, az élénk képzeletű, római pompához szokott ifjut nagyon lehangolja annak a szegényes megjelenése, a mint ott halad el mellettük portól lepert, tüskétől szagztatott fehér mezében, egyszerű pásztorokból, s más szegénysorsú emberek-ből álló kíséretével. Nem, nem ilyennek képzelte ő Judea meg szabadítóját és csalódottan sóhajt fel, bár az a szép, átszellemlült halvány arc, a hosszú, aranyfényű barna fürtök, a kife-

jezésteljes kék szemek szelid tekintete megnyerte rokonszenvét és régi emlékeket keltett fel szívében. Kellott már látnia ez arcot, de hogy hol és mikor, nem tud reá emlékezni.

Többször jár ki még azután is a pusztába, remélve, hogy tán találkozhatik, beszélhet vele és egyszer találkozik is vele, épen mikor kezének egy intésével megszabadít egy sereg belpoklost szörnyű betegségétől. Azok egy pillanat alatt új vérkeringését érzik ereikben, testük megtisztul, újjá születte borulnak térdre és rebegnek hálaimákat.

Kár, hogy az író nem természetes eszközökkel viteti végbe ezt a gyógyítást, hanem a csodák világában keresi a megoldást. Es ezzel győzi meg Ben-Hurt is, a ki ezt látva és a gyógyultak közt felismerve anyját, hugát, meghódol a csodatevő isteni hatalmának, kiben egyszerre arra az íjura ismer, a ki egykor nagy nyomorában rajta megkönyörült és titokban folyton munkálkodik a galileiakkal szövetkezve eszméjének a keresztülvitelében.

Jelen van és ott ujong a néppel a virágvasárnapi diadalmenetkor, bár nem tetszik neki, miért nem lóháton, királyi fénnel tartja a Megváltó bevonulását. De azért remél, titokban örvend és készülődik. Már minden kész, a legiok csak egy intésre várnak, hogy kivonuljanak Róma ellenében és Krisztust Judea trónjára ültessék, midőn egyszerre a saját nemzete, a zsidóság fordul ellene.

Ez Ben-Hurt is zavarba hozza, a mire kész lett volna Róma ellenében, azt habozik megtenni a maga véreivel, még vár, küzködik magában. De végre látva, mint hurezolják az elkinzott Krisztust, a töviskoronás Megváltót végső útjára, mint rogy össze a kereszt sulya alatt, mint illeti gunnyal, kegyetlenséggel saját nemzete, lóra pattan és vágat ki a galileiakhoz összetoborozni a legioit és azok élén az ártatlanul szenvedő megszabadítására sietni.

De hát hol vannak a legiok? Sehol! feloszlottak, eltűntek az ellenséges néparadatban; tagjai ellenségévé szegődtek annak, a kit nemrégiben még rajongva imádtak.

Csalódva tér vissza Ben-Hur és épen akkor érkezik a borzalom helyére, mikor ott a világ legnagyobb tragédiája befejezéséhez közelg.

Ez a befejezés gyönyörűen van megírva, rendkívül sok benne a drámai erő, a megható, költői vonás.

Fanghné Gyujtó Izabella.

Nők világa.

Válasz „Egy városi nő“-nek.*

A minta férj.

II.

Azt mondja „Egy városi nő”: legtöbbször (székely cseléd-lánynak) a könyvéből azt láttam, hogy itt Kolozsvárt s más helyen is egész évig 20—30 frtért szolgáltak. En ezt csak azért emlitem, mert tudom, hogy ott a hol ennyit fizetnek olyan durva munkára használják föl, a miből bizony se kézfogást, se ügyességet nem tanulnak.

E néhány sor, mely hű tükre a városiak gondolkodásának, megfejtje a székely nép anyagi és erkölcsi romlását.

Tegyünk egy kis számítást. Elmegy a 15 éves leány Kolozsvárra. Vasuti jegy, cselédközvetítő díja, szóval előleges költség 6 frt. Beszegődik 50—60 frtért. Vesz cipőt, mert a csizma nehéz, koptatja a szőnyeget, könnyű ruhát, mert a többinek is az van, legkevesebb 10 frt. Haza utazás 4 frt, összesen 20 frt., nem számítva esetleges károkat, lehuzásokat, tehát megmarad 30—40 frt. Saját falujában beszegődik 30—40 frtért, mert ennyit megadnak, eljár télben gazdája rossz cipőiben, nyárban mezitláb, ócska ruhában, nem költ majd semmit a béréből. Mi a különbözet?

Durva munkára használják fel. Hát ki végezné a durva munkát? ha a falusiak nem tenyésztenek állatot, baromfit, nem termelnek gabonát, bort, veteményt, lent, kendert, mit esznek, mit isznak, miből ruházkodnak a városiak? Ez, a városi szolgálat alatt a durva munkára nem edzett, elpuhult, elkényesedett leánysereg teszi tönkre a falusi kisgazdát. Kiskorától fogva csak könnyebb munkát végezvén városon, izmai nem fejlődnek, gyomra a könnyű ételhez szokik s mikor itthon kitéve az idő viszontagságainak, száraz étel mellett kell hogy dolgozzék, beteg lesz. Néhány évi szolgálat után megtakarít ugyan néhány forintot, tud czókos kenyeret dagasztani, pulykát megsütni, tortát, tésztákat csinálni, festett falat porolni, csecsebecséket rendben tartani, talán kimenni is: de nem tudja hogy kell a csirkét felnevelni, disznót hizlalni, tehenet fejui, meszelni, puliszkát keverni, kapálni, aratni, fonni, szöni, vagy ha elméletileg tudja is, gyakorlatilag nem tudja megcsinálni. Ilyen előkészült-

* Első közlemény a 2-ik számban.

séggel aztán hozzá megy egy jóra való falusi legényhez. Nem mondom én, hogy ha akaraterő van benne bele nem szokik a munkába, de elég, hogy pár évig csak nyomorkodnak s gyakran az akkor beállott zavart és hátramaradást egész életökben sem tudják pótolni. De hány esetben nem tud vagy nem akar bele törődni s tesz tönkre egy családot? Lássunk a sok közül egy élő példát.

Egy leány néhány évi szolgálat után hazajött és kapott egy kissé bárgyu, de különben józan életű szorgalmas embert, a ki elvette és gyermekinek apja lett. Ez az ember napszámos, a ki keze munkájával tartja el feleségét, most már két gyermekével. Nyárban napestig izzad, hogy télire ruhát és eleséget szerezzen, de egyedül, mert az asszonynak a feje megfájul a nap hevétől. Most 25 fok hidegben künt vágja a fát, hogy kapjon nappali munkájáért egy hasábot, a mivel éjjelre annyira kifűtse szobáját hogy gyermekei meg ne fagyjanak, mert a miből vegyen, nincs, pénzt kérni pedig nem mer, annyi előleget felszedett. És a felesége egész nap, sem téiben, sem nyárban egy kanál főtt ételt nem visz neki, mikor eljön eszik, ha haza megy eszik, de ő ebben a hidegben nem jön ki a szobából.

Édes mamám behívja egy kis meleg ételre, mert sajnálja s közben a következő párbeszédet folytatják:

— Ugyan János, hogy tűri el maga, hogy a felesége úgy éljen, mint egy here, még ételt sem hoz magának soha?

— Oh instálom! hogy kívánjam, hiszen egész életében városban szolgált, nincs szokva a nagy hideghez, aztán erősen gyenge szegény, még a gyerekeit is alig bírja kurálni.

— Jó, ha téiben fázik, de úyáron tehetné, aztán eljöhethetne dolgozni vagy egyszer, s ilyenkor segitnök szívesen valamivel.

— Igen de akkor a melegtől a feje megfájul s a nap el-süti a kezzeit.

Már az igaz, hogy olyan a keze mint a hab, akárme-lyik uriasszony megirigyelheti.

— Jaj instálom annak nagy titka van. Mindennap jóféle szappannal megmossa s aztán éjjelre *giliczerein* olajjal bekeni, még keztyűt is huz bele . . . Ott tanulta, a hol szolgált.

De vajjon hány ilyen *minta férj* akad?

Ibolyka

Ágnes asszony élete.

— Elbeszéli egy kortárs. —

Ismertem egy szép öreg asszonyt. A mikor őt láttam, mindig azt gondoltam, hogy ilyen szép nő nincsen több az egész faluban. De biz' én ki mertem volna mondani, hogy még egy nagy városban sem lehetne párját találni.

Máig sem tudom, mi volt oly szép rajta. Azt meg épen ki nem tudom találni, hogy engemet a fiatal diákot mivel hódított meg. De hogy meghódított, nem tagadom. Azt is bevalom, hogy végére jártam élete historiájának s miután azt megismertem, már annyira megszerettem, hogy valahányszor olyan koru nőt látok, mindig Ágnes asszonyra gondolok.

Már régóta rajzolgatom lelkemben az ő szép képét és kedves életét. El is határoztam, hogy leírom, hogy ismerjék meg mások is, hátha megszeretik. Vagy ha nem is, nekem jól esik foglalkoznom vele. Hát ki ne szeretné a szépet, meg a jót?

Ágnes asszony a Péterlaki iskolamester egyetlen leánya volt. Sehogy sem tudtam végére járni, mely évben született. Ezt az egyet mindig gondosan titkolta. Nem is volt egyéb titkolni valója, de ez az ő szép jelleméhez tartozott, s nem hűség volt. Hát miért is tartozott volna másokra. Miért kell az embernek olyan kíváncsinak lenni arra az évszámra.

Talán épen ez ellen a szerfölötti kíváncsiság ellen harczolt. Le akarta szoktatni róla az embereket, s főleg az ő asszonytársait, a kik közül némelyik uem nyugszik, a mig ki nem kaparja belőled, hogy mikor született a kis leányod. Ez nyilván csak fogás, hogy azután megtudja, hogy a nagyobbik már végezte-e iskoláit? Akkor hát egy-két évvel kisebb lehet a fiánál, a ki most már az egyetemre jár, folytatja tovább, mert jól tudja, hogy azután már a kedves anyatárstól is megkédezheti: hát ugyan bizony te hány éves vagy?

Annyit tudtam, hogy Ágnes asszony a forradalomkor már férjnél volt, mert a szegény urát sokszor megsiratta, annyit szenvedett, a mig Olmütz-ből a fogságból kiszabadult.

János — az Ágnes asszony férje — egy derék székely ember volt, de mégis mindenki csudálkozott, hogy tudta meghódítani a mester egyetlen leányát.

Ennek is meg van a maga historiája. Jánost, miért miért nem, de talán fősvénységből, az atyja sehogy sem akarta gymnasiumba adni. Hadd üljön itt mellettem és dolgozzék. Én is így éltem, ő is jól megélhet úgy. Különben legfennebb egy kántor vagy egy mester ha lenne belőle! Annál sokkal jobb, hogy maradjon meg igazi székely embernek. Százszor jobb az, minthogy olyan félig-meddig nadrágos legyen. Így járt az öreg székely esze.

János belenyugodott, hiszen nem is volt mit tegyen egy szegény kis gyerek. Ámde, a hogy annyira nőtt, mind jobban szégyelte a többtől, hogy ő olvasni is alig tud, azok pedig már olyan diákok, hogy még prédikálni is föl mernek állani.

János egyet gondolt s egyszer csak kérni kezdi az apját, hogy őt eressze el szolgálatba a Tiszteletes urhoz, szeretne egy kis pénzt szerezni, hogy legyen, miből két kis tinót vehessen majd magának.

Az apának megtetszett a fiu terve s nem is nagyon elle-nezte, mert hát a Tiszteletessel amugy is jó lábon állott, hát ott a fiát nem fogják „szolgának“ nézni. Különben is a Tisz-teletes urnak amugy is mindnyájan szolgálunk, épen mint ő nekünk.

János boldog volt a papnál, mert jól megbecsülték, meg aztán hol a pap, hol meg a papné odaadták neki a „Vasárnapi Ujságot“ s lassanként ugy belejött az olvasásba, mint akár egy diák.

Megis látszott rajta. Egy félesztendő mulva akárki azt mondotta volna, hogy a pap fia. Mert hát János igen nagyon megszerette a templomba járást is. Ott mindig a karba ment a mester háta megé és egész lelkéből énekelt, A szép hangját mindenki messziről megismerte. A mester épen örvendett rajta, mert ő csak elkezdette az éneket, a többit elvégezte János. János mindenféle éneket tudott. A papi telek csengett a hang-jától, mihelyt magára golgozott valahol.

János annyira meg volt elégedve sorsával, hogy észre sem vette, mi történik a mester kertjében. Sokszor egész dél-után ott kertészkedett valaki, a kit mindenki bámult, csak épen János nem törődött vele.

A rózsabokor nyílása szép volt, bájos is, mert hisz ő ül-tette, ő öntözte, ő ápolta, a féregtől ő tisztogatta. Szép volt a szegfű, mert egy teljes bokréta volt, egyik helyen tiszta hófehér-ből, a másik helyen sötétlő pirosból s a harmadikon szelid ró-zsaszinból.

Ilyent nem lehetett látni az egész faluban, nem messze vidékeken, mert ilyen csak Ágnes, a mesterné ügyes, okos szép leánya tudott termesztetni.

Sokszor megtörtént, hogy a vizsgálószerk a helyett, hogy a gyermekek examenjét hallgassa, ott feledte magát az Ágnes kertjében. De hát hogy is lehet ilyen nagyra növelni a káposzta palántot két-három hét alatt, kérdezte az egyik tiszteletes! Hiszen nálunk még ki sincs ültetve, itt meg már mintha feje indulna.

— Ezek nyári palántok, szólt a kis kertész leáuy bájos csengő hangon. Mi szeretjük a káposztát még nyáron is. Az én édes anyám azt kívánja, hogy nekünk legyen korai borsánk, korai paszulyunk, retkünk.No lám, már eprünk is van, még

pedig amolyan nagy fajta, a melyért ha bevisszük a városba igen jól fizetnek.

— Hiszen nálunk is csak volna egy s más vetemény, -- szólt az egyik biztos, de csak egy félnapra menjünk el hazulról, a tyúkok mind kikaparják vagy letépik.

Nekünk is van majorságunk. Ahol ni, a kakas észre vette, hogy idegen jár a kertbe s már milyen erősen kukurigol. Megérdemli, hogy a Tiszteletes urak megtekintsék.

Itt újabb meglepetés is várta a biztos urakat. Egy kis kert magas kerítéssel jól külön volt kertelve. Volt benne pázsit volt bőven porond is, meg egy néhány eperfa s a kis sereg szárnyas egészen jól találta magát.

— Hajcsak hogy ezek holmi angol fajták kedves kisasszonykám, szól az öregebbik ur.

Ugy van, folytatta Ágnes, az édes anyám azt tanácsolta, hogy a miénk féle magyar faj mellé szerezzünk ilyen is, mert ezek többet tojnak, meg nagyobbra nőnek. Azért vettünk ilyeneket.

A biztos urak jónak látták az iskolába vonulni, a hol ők voltak a cenzorok, mert itt úgy látszott, hogy a kisasszony jobban otthon érzi magát a tudományhan mint ők.

Ágnesnek a hire messze elfutott.

Siménfalvi György
Mihály Fere cz.

Siménfalvi György.

1834—1901.

Ismét apadott egygyel az unitárius lelkipásztorok kicsiny száma. Siménfalvi György toroczko-szentgyörgyi lelkész halt el folyó évi márczius 30-án. Az öregek közé tartozott s még sem hittük, hogy két év előtt kiállott súlyos betegségének maradványa ilyen hamar kiolthassa nem zajos, de csendes munkával teljes életét. Utolsó napjaiban is reménykedett, hogy meglátogathatja nagy-enyedi filiája híveit, kiket 11 évvel ezelőtt szervezvén, állandóan hű gonddal ápolt.

Csendes munkában töltött életéből a következő adatokat ismerjük. Született 1834-ben Alsó Rákoson Tanult előbb Székely-Kereszturon, végezte tanulmányait Kolozsváron. Papi vizsgáját letévé, apja mellett segédpap lett 1863-ban szülőfalujában. Egy év múlva, 1864-ben megválasztott Alsó-Járába rendes papnak. Itt működött 1880-ig. Itteni működése nagy alkotások nélkül is hasznos volt: híveit összetartotta, társadalmi téren útmutatójuk vala. A báró Kemény család bizalmából tekintélynek örvendett.

Jarából 11 év előtt neveztetett ki Toroczko-Szentgyörgyre, hol hivatali teendői mellett a felekezeti közti béke és egyetértés apostola volt.

Családot alkotott 1864-ben. Neje Ferenczi Klára, az utóbbi gagyai pap Ferenczi József leánya volt. Három gyermeke született, kik közül Berta és Boldizsár élnek az özvegy édesanya gondozói ként. Előbbi hajadon, utóbbi állami elemi tanító Drassón.

Mint pap, egyházaiban és a körüli gyűléseken tekintélynek örvendett. Törvényszerű felszólalásaival a tanácskozásokban irányt jelölt.

Társadalmi téren jó barát és hasznos tanácsadó volt.

Temetése ez év április 1-én nagy részvét mellett történt. Paptársai vitték koporsóját a templomba, a hol Németh István toroczko-i lelkész tartott felette imát és beszédet. Hívei és presbyterei vitték innen a temetőbe, az általa megjelölt helyen ástott sírba, hol Asztalos György ev. ref. lelkész a községi ref. és kath. hívek nevében, Bíró Lajos várfalvi lelkész a körüli papság részéről mondtak búcsuszavakat.

Hívei, mint saját halottjukat, az egyház költségén tisztességesen eltemetvén, várják a vigasztaló utódot.

Legyen csendes síri álma. A kegyelet és emlékezet örökdíjék nyugvó pora felett!

— th.

Székely-Kereszturköri fiók-egylet.

Április hó 12-én Új-Székelyen fényes sikerű ünnepélyt tartott a f.-egylet. Unitáriusok nagy számmal seregelték össze. Más felekezetűiek is számosan jelentek meg. Imát és egyházi beszédet teljes sikerrel Sándor Géza köröspataki derék ifjú lelkész mondott. Az éneklést Bakó Lázár kántor-tanító által szervezett és vezetett székelyifjúsági dalkar végezte. A helybeli értelmi osztály fiatalsága is együtt énekelt a székely ifjúsággal. Helyes, dicsőre méltó! Gyönyörrel töltötte el a szíveket.

Dr. Jankovich Pál egyleti elnök megnyitó beszéde lendületes, építő és maradandó hatású volt. Jankovich doctor nem csak a testnek, de a léleknek is érdemes orvosa. Dr. Boros György unitár. theol. tanár-dekán és egyleti titkár szabad előadással párosított, buzgóságban, tudásban, szépségben ékes felolvasást tartott. Buzgósága, lelkesedése székely vérei közé is elhozta. Köztevékenységében székely vérei is részesültek. Általános érdeklődés, mély figyelem közt a külföldi unitáriusokat a külföldön nagyban terjedő unitárius szellemű eszmeáramlatokat ismertette, amerikai utazása alatt szerzett tapasztalatait, is-

mereteit közölte az érdeklődő nagy sokasággal. Örömmel hallá az egyszerű unitárius székely, hogy hitvallásának túl az Oceánon is nagyszámu hívei vannak, hogy az unitáriusok más országokban, sőt világrészben is teljes mértékben kivették részüket a szabad eszmék terjesztésében, több téren irányt adtak az új kor embereinek a haladás terén.

A hatás megörökítése okából e felolvasást 1000 példányban nyomatja ki a fiók-egylet.

Az ünnepélynek kiváló pontjai voltak Göncz Jolán kisloly mosi tanítónő és Raffaj Károly papuöv. szép szavalatai is.

A fiók-egylet tisztikara újra szerveztetett, Raffaj Domokos esperes tiszteletbeli elnök. Dr. Jankovich Pált 9 évi buzgó elnöki működése után, nagy foku hivatalos teendői miatt lemondván, távozása alkalmából 20 K. adományozott az Egyletnek. Tiszteletbeli elnöknek választatott. Elnöknek Sándor János, a székely-kereszturi gymnasium érdemes igazgatója választatott meg. E derék férfi elnökösködésének teljes reménynyel néz elébe az egylet. Alelnöknek Sándor Jánosné, Kozma Dimén, Titkárnak Deák Miklós, pénztárnoknak Geréb Zsigmond választatott. A választmány kibővítettett.

Ünnepély után Raffaj esperes vendégszerető házá nál barátságos közebéd volt. E kedves család jóságát, magyar vendégszeretetét teljes mértékben juttatta kifejezésre.

Úgy ez alkalommal, mint az ünnepély alatt a gyülekezet figyelme teljes mértékben irányult a szeretett főpásztor felé is, kinek a gyülés meleg üdvözlét küldte Boros titkár, az estéli vonattal utazott haza Kolozsvárra. Az állomásra barátai, tisztelői nagy sokasága kísérte ki.

ps.

Kérdések és feleletek.

Az „Unitárius Közlöny“ 2-ik számában föltett kérdésekre sűrűn érkezett feleletekből adjuk a következőket.

Kérdések.

1. Mit kellene tenniök az unitárius egyház tagjainak, hogy az unitárius eszmék a haza határain belől általánosan ismertté legyenek?
2. Mi módon lehetne a hazában elszórtan élő unitárius híveket az egyház kötelékében megtartani?
3. Miképpen lehetne az unitárius székely hívekkel az unitárius kiadványok olvasását legcélszerűbben megkedveltetni?
4. Az új száz kezdetén mik a legfontosabb teendőink?

Feleletek.

Mélyen tisztelt Uram!

Mint fiatal unitárius, olvasva a februári számunkban megjelölt kérdéseket, kötelességemnek tartom szerény tehetségem szerint felelni e lapon.

1. *kérdésre.* Ismerőseinknek egyes olyan cikkek olvasását ajánlani lapunkból, vagy beszélni olyan jellemző unitárius szellemű dolgokat, melyek nem annyira a vallást, mint a szellemet tüntetik fel. (Mert manapság nem igen szeretnek vallási dolgokról beszélni.)

2. *kérdésre.* Vándorlelkészekkel. (De szívesen lennék én is.)

3. *kérdésre.* Igazat megvallva, ingyen adni; legjobb felolvasni falun alapított olvasóköroökben.

4. *kérdésre.* Megoldani a papi egyenruha kérdését, teljesen elvetni minden dogmát, csak a vasárnapi ünnepet behozni!

Kérem nem szerényletlenségnek venni. Tisztelettel Ujvári.

1. Egyházfőhatóságilag kiadandó volna egy *zsebfüzet* ezen címmel: »*Az unitárius vallás hitelvei.*« Ez egy pár lapon tartalmazná a főbb elveket; hitnézeteket Istenről, Krisztusról, a Szentlélekről stb. stb.; összehasonlítaná a többi egyházaktól hitelveileg való eltéréseket. Ez kiadatnék minden intelligens és társadalmi körben mozgó hiteinknek, eltekintve a hitközségektől, a melyekben a *belső emberek* útján közölnétek és hirdettétek. Társadalmi összeköttetés, hírlapi ismeretség aztán felhasználható volna.

2. *Missio* által, erre hivatvák a papok levelezés által; továbbá időnként *istentisztelet-tartással* az elszórtan élők között is.

3. A szegényeknek ingyenes küldéssel és féláron adással az egyházi lapoknak és közleményeknek; a lapok tartalma közérdekű, történeti elbeszélésszerű és a mi a népnek tetszik, egy kis vallásos legendaszerű is legyen. (Végh Mátyás költeményei.)

4. Az egyházak és iskolák anyagi kérdésének fejlesztése, körlelkésztségek szervezése, az egyházak és iskolák szolgálatában állók megfelelő javadalmazása és a mi mindezen kérdéseket a teljesülés felé segíti: általános gyűjtés rendezése az unitáriusok közt s ha csak mindenki átlag 1 kor.-val járulna a központi alap gyarapításához: 70,000 lélek után egy évben remélhető volna ugyanannyi korona. De ez a terv hosszú leírást igényel. Most csak ennyit.

1901. Hitrokoni üdvözléttel:

Imreh József, szolgabíró.

(Folyt. köv.)

A Dávid Ferencz Egylet alapszabályai,

Az egylet körülírása.

1. §. Az egylet czime: »Dávid Ferencz Egylet«. Hivatalos pecsétjén ugyanezt a felírást használja

2. §. Az egylet célja: az unitárius keresztény vallás, a hit- és erkölcstudomány és neveléstan körébe tartozó elvek és kérdések tisztázása és terjesztése, a keresztény vallásos és erkölcsi élet ápolása és emelése.

Az egyleti tagság feltételei s a tagok jogai és kötelességei.

3. §. Az egylet áll alapító, rendes, pártoló és tiszteletbeli tagokból.

a) Alapító tagok: kik az egylet pénztárába egyszermindenkorra legalább tíz (10) o. é. forintot fizetnek.

b) Rendes tagok: kik egy évre egy (1) o. é. forintot fizetnek, s kötelezik magokat öt évre

c) Pártoló tagok: kik az egylet pénztára gyarapításához koronként tetszés szerinti összeggel járulnak.

d) Tiszteletbeli tagok: kiket a közgyűlés az egylet körül szerzett érdemeik vagy az iránt tanúsított rokonszenvük elismerésül ilyeneknek megválaszt.

Bármely tagságra felvétetnek nők is.

4. § Minden tagnak joga van: az egylet és fiókegyletek közgyűlésein megjelenni, a felmerült kérdésekhez hozzá szólni, javaslatokat tenni. Szavazási joguk csak az alapító és rendes tagoknak van; ezek tarthatnak igényt arra, hogy az egylet kiadványait s másnemű nyomtatványait díjtalanul, illetőleg leszállított áron kapják s az egylet által nyújtandó előnyökben részesüljenek.

5. §. Kötelesek a tagok: a) Az egylet működését jó példával és buzdítással elősegíteni.

b) Az egylet célját körükben megismertetni s annak tagokat szerezni.

c) Az önként felvállalt munkát halogatás nélkül teljesíteni.

d) Az évdíjakat minden évben október végéig pontosan befizetni az illető pénztárnok kezéhez.

Az egylet tisztviselői és kötelességeik.

6. §. Az egylet tisztviselői: elnök, két alelnök, titkár és pénztárnok.

Mindenik tisztviselő titkos szavazás útján választatik 3—3 évre. Mindenik választható újra is.

7. §. Az elnök az egylet összes ügyeinek fővezetője és képviselője. Teendői: a köz- és választmányi gyűlések összehívása, megnyitása és vezetése.

8. §. Alelnök: az elnök jelen nem létében vagy meg-

bizásából az elnöki tisztelet az egyik alelnök teljesíti. Az egyik alelnök mindig a nőtagok közül választandó.

9. § A titkár szerkeszti a közgyűlési és választmányi ülések jegyzőkönyveit; az egylet érdekétén a választmány felügyelete alatt levelezést folytat, arról pontos naplót viszen és működéséről a gyűlések alkalmával a választmánynak jelentést tesz. Az egylet kiadványait sajtó alá rendezi, szétküldésökről és elárusításukról gondoskodik; a választmány évi működéséről s az egyesületi élet mozgalmairól a közgyűlésnek évi jelentést készít; a közgyűlés és a választmány nevében kiadandó iratokat az elnökkel együtt aláírja, az egylet jegyzőkönyveit és irományait gondozza.

10. §. A pénztárnok: az egylet pénzét és más pénzürtékü vagyonát kezeli, a költségeket az elnök utalványozására fedezi; a kiadásokról és bevételekről rendes naplót vezet; évenként a közgyűlésre számadást készít, a melyet a közgyűlést megelőzőleg felülvizsgálás végett a választmánynak benyújt.

11. §. A tisztségviselők egyelőre diktalanul végzik teendőiket, de mihelyt az egylet pénzvagyona megengedi, a titkár és pénztárnok aránylagos díjazásban részesíttetnek, mit a választmány előterjesztésére a közgyűlés állít meg.

A közgyűlés.

12. §. Az egylet évenként közgyűlést tart, vagy az egyházi (illetőleg zsinati) főtanács helyén a főtanács kezdete előtti napon, vagy másutt és máskor is, mikorra határozni a választmány czél-szerűnek látja. A mikor a közgyűlés az egyh. főtanácscsal nem egy helyen tartatik, akkor ünnepélyes isteni tisztelettel köttetik össze, melyre egyházi szónokról, az egylet lelkes tagjai közül az elnök ajánlatára, a választmány gondoskodik.

13. §. A közgyűlést az elnök hívja össze két hónappal a gyűlés napja előtt; ugyanakkor közli a gyűlés tárgysorozatát is. Rendkívüli közgyűlések esetében az összehívás szükség szerint 15 nap alatt is megtehető.

14. §. A közgyűlések teljesen nyilvánosak, tanácskozási joguk azonban csak a tagoknak, szavazási joguk csak az alapító és rendes tagoknak (4. §.) van.

Érvényes határozat hozatalra a tisztségviselőkön kívül legalább 15 szavazó tag jelenléte szükséges.

15. §. A közgyűlés tárgyai: egy vagy több felolvasás, a kitűzendő kérdések megvitatása, az egylet és fiók-egyletek évi működéséről szóló jelentések és költségvetések, javaslatok és indítványok tárgyalása; az egylet és fiók-egyletek további teendői iránti tanácskozás.

16. §. A ki a közgyűlésen felolvasást akar tartani, szándékát, a gyűlést megelőzőleg négy hóval, a választmánynak, a tárgy megnevezésével, bejelenti. Önkéntesen jelentkezők hiányában felolvasásról a választmány gondoskodik.

17 § A kitűzendő kérdések vagy a megelőző közgyűlésen az elnökek, vagy a közgyűlés tartása előtt legalább négy hónappal a választmánynak bejelentendők, hogy a fiók-egyleti gyűléseknek megvitatására előre kiküldessenek s a tárgysorozatban a meghívóval együtt (13. §.) közöltessenek.

18. §. Az egylet évi Értesítőt ad ki, melyben a felolvasások, kitűzött kérdések és a vitatkozás rövid jegyzőkönyve közöltetik, hogy az így kifejtett eszmék, elvek és vélemények minél szélesebb körben megismertessenek.

A választmány.

19. §. Az egylet ügyeit egy Kolozsvárt székelő választmány intézi, mely áll az egylet tisztviselőiből s ezeken kívül a közgyűlés által választott 18 rendes tagból, kiknek tekintettel a választmány székhelyére, Kolozsvárt lakó felerészben nő egyleti tagoknak kell lenniök. A fiók-egyletek elnökei a választmány rendes tagjainak tekintetnek. A választmány kolozsvári tagjai a közgyűlésen $\frac{1}{3}$ részben változnak s helyük ugyanakkor betöltetik. A kilépők újra választhatók.

20. §. A választmány teendői: a) az egylet közgyűlési határozatainak végrehajtása és elintézése, továbbá előkészítése mindazoknak az ügyeknek, a melyek az egylet céljainak elérésére üdvösek és hasznosak lehetnek; b) az egyleti és fiók-egyleti pénztárnokok számadásainak felülvizsgálása, a jövő évi közgyűlés tárgysorozatának előkészítése.

21. §. A választmány minden hónapban egyszer gyűlést tart, de a szükséghez képest többször is tarthat. A gyűlésre az elnök hívja meg a tagokat.

22. §. A választmány érvényes határozatot csak akkor hozhat, ha legalább öt tag jelen van. Szavazatok egyenlősége esetében az elnök szavazata dönt.

A fiók-egyletek.

23. §. Az egylet tagjai egyházkörönként fiók-egylettekké alakulnak, vagy a mely egyházkörben egy vagy más formában már hasonló irányu egyletek vannak, azok az alapszabályok értelmében ily fiók-egylettekké alakulnak át.

24. §. A fiók-egyletek azon egyházkör fiók-egyletének nevezetnek, a melyben megalakultak, e tekintetben azonban a szomszéd egyházkörök tetszés szerint egyesülhetnek egymással egy fiók-egylet alakítására s ez esetben a fiók-egylet az egyesített egyházkörök nevét veszi fel.

25. §. a) Mindenik fiók-egylet közgyűlése titkos szavazással választ magának egy elnököt, egy alelnököt, egy jegyzőt és egy pénztárnokot 3 évi időtartamra. A választmány tisztviselői oly feltételek szerint választatnak, mint a közgyűlés tisztviselői.

b) A tisztviselők kötelessége a fiók-egylettel szemben ugyanaz, a mi az egylet hasonló tisztviselőinek az egylettel szemben. A pénztárnok az egyletet illető tagsági díjakat (29. §. b) a fiók-egylet tagjaitól beszedi és az egyleti pénztárnoknak beküldi.

26. §. A fiók-egylet évenként legalább egy közgyűlést tart, melynek tárgyai hasonlóan az egylet közgyűlési tárgyaihoz: felolvasás, vitatkozás, tanácskozás, a következő gyűlés programjának megállapítása. A fiók-egylet közgyűlése gondoskodik arról, hogy koronként a hiveknek népszerű előadások tartassanak lehetőleg minél több helyen. A fiók-egyleti közgyűlés érvényes határozatot csak akkor hozhat, ha a tisztviselőkön kívül legalább 3 fiók-egyleti tag van jelen.

27. §. Minden fiók-egylet legalább 2 taggal viselteti képét a főegylet közgyűlésén s egyszersmind gondoskodik arról, hogy a fő-egylet választmánya a fiók-egylet működéséről folytonosan tájékozva legyen, valamint, hogy a fő-egylet közgyűlése elébe terjesztendő számadások, jelentések, javaslatok és indítványok a maga idejében (20. §.) beküldessenek.

28. §. A fiók-egylet működése különösen kiterjed arra is, hogy egyes hitközségekben a vallás-erkölcsi élet szeplőtlen tisztaságban megőriztessék s minél gazdagabb gyümölcsöket teremjen, a mi végett az unitárius egyház törvényei keretén belül minden lehető módot felhasznál arra, hogy:

- a) nép- és ifjúsági könyvtárak,
- b) önképző körök,
- c) vasárnapi iskolák alapittassanak,
- d) a vasárnapok megtartassanak s ezeken a hivek az isteni tiszteletet buzgón látogassák,
- e) a gyermekek iskoláztatása ne hanyagoltassék el s különösen a vallástanítás mindenütt gondosan kezeltessék,
- f) a hivekben a hitközség s általában a vallásközönség köz-szükségei fedezésére az áldozatkészség ne csökkenjen, sőt fokozódjék,
- g) a különböző hitfelekezetűek között a kölcsönös szeretet és testvéri érzés ápolassék.

Mindezen czélok elérésére a fiók-egyletek az illető lelkészeket és tanítókat közös megállapodás szerint utasítják, tanácsolják és buzdítják s a szükséghez képest az egyesületi eljárásra a módokat megállapítják.

Az egylet vagyonának felhasználása.

29. §. a) Az alapító tagsági díjak tőkésítettnek,

ö) A fiók-egyletek valamelyikébe beiratkozott rendes tagok . évdíjának (1 frt) 60%₀ részét az illető kör a maga céljaira meg-

tartja, a másik részét beküldi az egylet pénztárába (25. §. *b*). A pártoló tagok díja azt a fiók-egyletet illeti, melynek adatik.

c) Az egylet évi jövedelméből 5% tőkésítettik, 5% a titkár, 5% a pénztárnok jutalmazására és 90% népszerű és tudományos munkák (Unitárius Közlöny, vallás-erkölcsi tartalmu füzetek és könyvek) kiadására és terjesztésére, jótékony czélokra, u. m. szegényebb sorsu fiók-egyletek, falusi könyvtárak, vasárnapi iskolák segélyezésére fordítatik.

d) A fiók-egyletek vagyonuk 5%-át tőkésítik, a többi részét belátásuk szerint használhatják fel a fiók-egylet céljaira

Alapszabályok módosítása s az egylet feloszlása.

30 §. Ezek a szabályok mindaddig érvényesek, a mig az egylet közgyűlése meg nem változtatja. Új pontok felvételére vagy a meglevők lényeges módosítására szükséges 30 tag jelenléte s hogy a jelenlevőknek legalább $\frac{2}{3}$ -da kívánja a módosítást.

31. §. Ha valamely fiók-egylet feloszlanék, vagyona felett maga rendelkezik az egyesület közgyűlése jóváhagyásával; ha pedig a fő-egylet oszlanék fel, vagyona a »Dávid Ferencz emlék-alapba« olvad

Ezeket az alapszabályokat az E. K. Tanács Kolozsvárt 1885-ben oct. 18-án tartott ülésében 231 k i. számú végzésével helybenhagyta és megerősítette.

Kovácsi Antal,
közigazgatási jegyző.

Jótékonyság és buzgóság.

Az Aranyos-Torda körben 1900-ban ajándékoztak.

T.-Szentgyörgyön: Molnár Anna Barra Istvánné urasztali terítőt, melynek értéke 6 kor, Zsakó István táblabíró úr alapítványt, melynek $\frac{2}{4}$ kamata a lelkészé, $\frac{1}{4}$ új tőke gyűjtésre, $\frac{1}{4}$ közszükségre szolgál. Az 1849-ben legyilkoltak emlékére ima tartandó Értéke 396 k 72 f. készpénz. Husvétban urvacs. kenyeret és bort Gergely Miklós felszegi és neje, ért. 12 k. Pünkösztör özv. Simon K. Istókné és családja ugyanezt. Szentmihálykor Veres János és neje ugyanezt.

Várfalván: Özv. Pálfi K. Sándorné Domokos Krisztina minden ünnepnapra bort és kenyeret. Nagyon régen Barla Domokos ált. kölcsönkötvényt (30 frt) ajándékozott volt, a mi több ideig a központban eltévedve hevert s most előkerülvén, az egyház azt 100 koronás áll. kötvényre pótolta ki, s ehhez a vizsgálat alkalmával eszperes Csegezi Lászlóné Barla Klára 20 kor. ajándékozott.

Csegezben: Pálfi Máté urvacsorai bort karácsonyban, 4 kor Urvacsorai kenyeret Pálfi Jánosné sz. Sárosi Klára urnő. Pálfi János gondnok egész életére urvacsorai bort ígért oly feltétellel, hogy az évenkénti ennek megfelelő értéket az egyház egy később meghatározandó célra tőkésítve gyűjtsön, tegyen félre.

Rákoson; 4 ünnepre urvacsorai kenyeret Létay Máté lelkész ur.

Szt.-Mihályfalván: Urvacsorai kenyeret, már régóta, minden urvacsora-osztáshoz

Komjátszeg: Imecs Lajos lelkész saját fizetéséből 63 k. 52 fillért az ő szegény egyháza terhei fedeztetésére elengedett. Megjegyzem, hogy összes pénzfizetése 80 korona. Gyulai Ferencz és neje Sükösd Vilma áll. tanító egy urasztali terítőt. Értéke 4 kor.

Túr: Csipkés Victor minden urvacsorára bort. Halmágyi Károly minden urvacsorára kenyeret.

Szinden: Pálfi Zoltánné Balog Etelka urasztali futót. 3 kor. értékben. Szócs Mózesné Kolozsvári Ida urasztali terítőt 20 kor ért. Ugyancsak urvacsorai kenyeret és bort 1—1 ünnepen Jobbágy Dániel 6 k. értékű szalmát fedélnek.

Bágyonban: Özv. Csegezi Ferenczné és Pálfi Máthé 1—1 ünnepre, Csegezi László esperes úr confirmáláskor és betegeknek, mint mindig, úgy most is urvacsorai bort és kenyeret ajándékoztak.

Toroczkón: Józan Miklós és neje Hafl Etelka, Józan Elek emlékére, orgona céljaira 2 drb takarékpénztári részvényt 200 k. értékben, mely a nevezett célra tőkésítettik. Kriza István és neje Simon Judith 100 kor alapítványt tettek az egyházi szegények és egyházi szükségek segítésére. Vernes Ferencz és neje Botár Sára pünköshti urvacsorai kenyeret és bort adtak. Vernes János és neje Tóth Judith szt.-mihálynapra urvacsorai kenyeret és bort adtak. Özv. Borbély Ferenczné Botár Anna karácsonykor urvacsorai kenyeret és bort ajándékozott. Bartók Simon és neje Vernes Ilona husvéti urvacsorai kenyeret és bort.

Ez utóbbi egyházban nem verseny, de a buzgóság indítja hűveinket arra, hogy az urasztalára áldozatot adjanak. Évtizedek alatt ritkaság számba megy, ha az egyház pénztárából kell beszerezni a 12—14 frtra tehető kenyér és bor szükségletet. Ez már igazán csak toroczkói buzgóság. Az ilyen nemű *»aranykönyv«*-nek már második kötetét mutathatjuk föl.

Közli

Németh István,
egyházköri jegyző.

A tordai unitárius templom javítására adakoztak: Adorján Domokos ivén: Szigethi Cs Sándor 20 kor., Dr. Pálffy Gyula, Sófalvi Sándor 10—10 k., Székely testvérek, Törös János 4—4 k., Mezey Lajos 3 k., özv. Debreczeni Istvánné 4 k., Csont Lajos,

ifj. Jakab Gergely, Sipos József, Szabó Dénesné, Molnár János, Sikó Sámuel, Fodor Domokos, Velits Károly, Miklós Jenő 2 – 2 k., Német Mihály 1 k. 60 fil, Radó Mózes, Szabados Ábel, L. Csákány Sándor, Elek Károly, Gálffy Bálint, Bárdos József, ifj. Biluska Gergely, Sós Sándor, Gönczi Miklós 1 – 1 k., Szász Sándor, Czirner Miklós, Kiss Gábor 40 – 40 fil, Kis Róza, Varga Ila, Kolozsvári Ilona, Kovács Pál, Csegezi Tamás, Csép Sándor, Veres Lajos 20 – 20 fil., Derzsi Sándor 1 k. és Kormos Ilona 40 fil.

Székely László gyűjtőívén: Derzsi Károly 10 kor., Cs. Mike Márton 6 k., Borbály Máté, Székely László 4 – 4 k., Nagy Albert, Létay Károly, Dombi Lajos, Ráduly József, Fosztó Géza, Székely József, Fodor Mózesné 2 – 2 k., Váradi Gáspár, Szentpéteri János, Viski Lajos, ifj. Csutak Lajos, Velits György, Székely Albert, Albertfi Jenő, Barla Sándor, Horváth Józsefné, N. N., Székely János, Placsintár János, Kastály Árpád 1 – 1 k., Ménasági János 70 fil., Komjátszegi Pál 60 fil., Egy református Kiss Ferencz 40 – 40 fil. Fogadják az egyházközség hálás köszönetét. A nyugtázást folytatjuk.

Nagy-Ajtán: az »Incze Mihály alapítvány« (2600 kor. körül) évi $5\frac{1}{2}$ százalékos kamatának a papot illető $\frac{2}{3}$ része, a legelődíj és failletmény, összesen 1600 – 1800 k. értékben. A papi szántók és kaszálók 2 évi jövedelme. A papi telken egy 20 ölnyi hosszú ($1\frac{1}{2}$ öl magas) kő- és téglakerítést rakott Benedek András építőmester, a salát költségén. Az építkezésekhez ígás és kézi munkával az egyháznak majd mindenik tagja hozzájárult a téglá, fővény, cserép, fa, lécz, mész sfb hordásánál. Az építkezésekre buzgósággal ügyeltek fel Ütő András énekvezér, Költő György akkori gondnok, ifj. Darkó György, Péterfi Lőrincz pénztárnok és még számosan. A lelkeszi lakban négy szoba festésére adományoztak: Löfi Áron esperes 2 kor., Löfi Ödön 6 k., Dr. Ferenczy Géza 4 k., Répa Mihály 4 k., Péterfi Lőrincz 4 k., ifj. Darkó György 2 k., Darkó Lajos 2 k., Darkó Áron, nagyuti 1 k., Incze Gábor 1 k., Keresztes Sámuel 1 k., Darkó Imre 1 k., Simon Áron 1 k., ifj. Kisgyörgy Dávid 1 k., Incze Dénes 1 k., Simon György 1 kor. Összesen: 32 kor. — A lelkeszi lak az 1900. évi július hó 18-án Nagy-Ajtán tartott egyházköri közgyűlés alkalmával ünnepiesen felszenteltetett, a mikor imát József Lajos kilyéni, beszédet Löfi Ödön nagy-ajtai lelkészek és Kovács Gábor egyházi felügy. gondnok tartottak, népes gyülekezet előtt. E helyen is fogadják az adakozók és közreműködők, kik többféle terheinken segítettek, legnagyobb köszönetünket. Ha a férfierények között legszebb az önfeláldozás, Kriza földijeiben is méltó utódoknak bizonyították be magukat. Isten áldása legyen a befejezett munkán — békesség és tiszta indulat a jövőben!

Löfi Ödön, lelkész.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

Diploma. Többek kifejezték előttünk, hogy a Harvard egyetem tudori diplomája szövegével óhajtanának megismerkedni. Most, midőn az E. K. Tanács a vall. és közokt. minister ur nyilatkozata alapján Boros György diplomájának hazai érvényét is kimondotta, a kívánságnak megfelelően közöljük az eredeti teljes szöveget.

Senatus Collegii Harvardini Academicus

Cantabrigiae in Civitato Massachusettenſi Omnibus ad quem hae literae pervenerint Salutem in Domino sempiternam.

Cum gradus academici idcirco instituti sint ut qui vel ingenio vel doctrina praestent, qui bene de literis meriti sint, qui bonas artes ament et promoverint, hominesque in iis excolendis, vel scriptis suis, vel exemplo, vel consilio et opera adjuverint honoribus et titulis afficerentur

Nos praeses et socii Collegii Harvardini consentientibus honorandis ac reverendis universitatis Inspectoribus in Comitibus solennibus

Georgium Boros

Hungariensem, Scholae theologiae Claudiopolitanae decanum ibique professorem, editorem, scriptorem a Consilio et oppidi sui et Ecclesiae Unitariae, virum qui sicut omnes populares contendit liberas esse debere cogitationes humanas

Sancto-Sanctae Theologiae Doctorem

honoris causa creavimus et renunciavimus cumque omnibus juribus et honoribus ad hunc gradum pertinentibus donavimus.

In cujus rei documentum hujus diplomati Sigillum Academicum apponendum curavimus Die Junii XXVII. Anno Salutis humanae MDCCCC. Reipublicae Americanae CXXIV.

Socii	{	<i>Henricus Lee Higginson</i>	<i>Carolus Guil. Eliot</i>
		<i>Samuel Hoar</i>	(L. S.) praeses
		<i>Franciscus Calot Lowell</i>	<i>Carolus Franciscus Adamus</i>
		<i>Arthuris Tracy Cabot</i>	praefectus

J e g y z é s. Az illő pecsét szövege: Külső körben: Sigillum Academiae Harvardianae in Nov. Ang. Belső körben: Christo et Ecclesiae. A czimeren: Veritas.

— **Ministeri előléptetések.** A vallás- és közokt. minister előléptette Borbély Sámuel sz.-kereszturi képezdei igazgatót a VII. fiz. oszt. 3-ik fokozatába; Bedő Dénes r. tanárt a VIII. f. o. 2-ik fok.; Killyéni Endre hosszufalusi polg. isk. ig., Kovács Dénes zilahi polg. isk. tanárt a IX. f. o. 1. fok.; Kádár József deési polg. isk. tanárt, Székely János tordai polg. isk. tanárt a IX. fiz. oszt. 2. fok.; Varga Dénes tordai polg. isk. ig., Zsigmond Gizella tordai polg. isk.,

Kiss Jenő kézdi-vásárhelyi polg. isk. tanárokat a IX. o. III. fok.; Killyéni Erzsébet hosszufalusi tanítónőt a X. f. o. III. fokozatába. Gratulálunk az előléptetésekhez s kívánjuk, hogy rövid idő alatt adhassunk hasonló újabb hirt.

— **Deák Miklós** tordátfalvi lelkészt a szent-mihályi egyház és társ-egyházai megválasztották lelkészüknek és a főt. püspök ur kinevezte. Deák M. S.-Kőröspatakon kezdette, Úrmösön és Tordátfalván folytatta. Mindenütt kitűnt szervező, rendező és építő talentuma, mert mindig abból indult ki, hogy a parochia kívül-belül mintája legyen az egyháznak. A szószékről épen úgy tud építeni. Temploma sohasem üres, mert az ő szava szívből jó és szívet talál. Új, nagy egyháza sokat nyer vele, ő méltó utódja lesz Győrfi Ferencznek. Sok siker kísérje működését ezután is.

— **Papnövendékeink** közül a III. és IV. évesek a helybeli gyümölcsészeti tanfolyamot az intézet által megnyert miniszteri engedéllyel végigjárták, a gyakorlati gyümölcs oltást elsajátították és a vizsgát jó sikerrel kiállották. E papnövendékek: Barabás István, Biró Pál, Adámossy Gábor, a kik maholnap a parochia kertjében fogják érvényesíteni ismeretüket.

Az udvarhelyköri fiók-egylet június első felében Vargyason fogja tartani ez évi közgyűlését, melyen a központi titkár is részt fog venni.

— **Sárdi István** a kolozsvári nőképezde nyug. rajztanára, a kiváló festő-művész, hosszas betegség után ápril. 8-án elhunyt. Élete erős küzdelem volt először az ismeretekért, s főleg a művészetért, azután az egészségért. Mind a melletti is jó kedélye volt, a sötét háttérből meglátott egy-egy világosság sugarat, pedig sok éven át homály borult testi szemére. Tudott teremteni. Sok szép eszmét halmozott össze s ezek között az 1868. évi tordai nagy unitárius gyűlést, melyhez be szerzett volt számos eredeti képet. Sajnosan küzdött a nélkülözéssel mindvégig, mert a rajztanár akkor nálunk még nem volt rendesen fizetve. A toroczkoói unitárius pap fia volt, igaz unitárius, jó keresztény, hű barát és kedves ember!

— **Vigyázzanak az őrszemek!** Lapunk 2-ik számában közöltünk egy érdekes hódítási esetet. Vegyék tudomásul hiveink, hogy ahhoz hasonló aknamunka mindig folyamatban van. Vigyázzanak, óvakodjanak. 1899-ben 22 unitárius egyén tett ígéretet (reversalist), hogy leendő gyermekét r. kath. vallásban neveli.

— **Missiói levelek.** A múlt évben közöltünk volt egy pár érdekes és becses missiói levelet. Volt alkalmunk meggyőződni, hogy némelyik lelkész az idén is folytatta levelezését és kedves válaszokat kaptak. De vajjon hányan nem irtak? Pedig mindenik egyházból van távol 10–20 egyén, köztük igen sok művelt ember, a kik szívesen vennék e figyelmet. It is never too late to mend.

— **Elhunytak:** Lászlóczi Erzs, Lászlóczi Sámuel és neje Rotáridesz Matild leánya, 22 éves korában Kolozsvárt. — **Vég h Mihály** ravai lelkésznek egy néhány napos kis leánya, épen midőn a szülők másik két gyerekük súlyos betegsége miatt aggódtak. Vigasztalódást kívánunk a megszorodott szülőknek. — **Özv. Ádám Mózesné** élete 89. évében elhunyt Nagyban ápril 9-én. A szép életet élt derék nőt 8 élő gyermeke és számos unoka és dédunoka gyászolja. Azok között van Ádám Dénes ny. táblabíró, Ádám Domokos ny. körjegyző, Ádám Albert m. t. főjegyző, Ádám Sándor miu. számvizsgáló.

— **Az Országos Eötvös-Bizottság** végrehajtó és irodalmi osztálya legközelebb tartott ülésében elhatározta, hogy báró Eötvös József összes munkáinak első teljes kiadását még e tavasszal megindítja. Most a vallás- és közokt. minster, dr. Wlassics Gyula, elrendelte, hogy Eötvös művei az összes polgári és középiskolák, felsőbb leánynevelők, tanító- és tanítónőképzők könyvtára számára megszereztesse. E nemes tényével nemcsak szellemileg gyarapítja a magyar kultúrát, hanem anyagilag is a művelődés munkáit gyámolítja. E művek

kiadási jogát ugyanis báró Eötvös Loránt, Akadémiánk elnöke, az országos Eötvös-alapra ruházta, hogy a kiadás jövedelme a Tanítók Házára fordíttassék. A Tanítók Házában — Budapesten és Kolozsváron — szegénysorsu tanárok és tanítók jó előmenetelű gyermekei nyernek részben ingyenes ellátást főiskolai tanulmányaik alatt. Így e nagybecsű munkák terjesztése egyrészt irodalmi, másrészt laza és humánus kötelesség. A nemzet, melyért Eötvös oly rendkívül sokat tett, bizonyára segíteni fogja az ő kezének munkáját, mely haláporában is jólétünkön és haladásunkon munkálkodik. Az új kiadás, melyben vagy négy kötetnyi oly munka lesz, mely eddig napvilágot nem látott, 20 kötetben jelenik meg, félvekenként 5—5 kötet. A 20 kötet ára 40 frt, mely összeg félévi 10 frtos részletekben is törleszthető. A bizottság kéri a gyűjtőket s azokat, a kik még előfizetni szándékoznak, hogy izeiket s előfizetéseiket mielőbb juttassák a bizottsághoz (Tanítók Háza, Szentkirályi-utca 47. sz.), mert a nyomtatás már megkezdődik s a Bizottság az előfizetőknek a munkákat szebb kiállításban szándékozik megküldeni, mint a minőben üzleti forgalomba kerülnek.

— **Nyilvános nyugtázás.** Az 1900-ik évre a sz.-kereszturi vidéki lelkész-kör pénztárába tagdíjat fizettek: Raffaj Domokos, Györfi Ferencz, Gábor Albert, Göncz Károly, Nagy Sándor, Ferenczi Áron, Pap Mózes tanár Sz.-Keresztur, Geréb Zsigmond, Geréb Sándor, Ekárt Andor, Varga Dénes, Bartók Endre, Sándor Áron, Kozma Dimén, Ürmösi Sándor, Boór Lajos; összesen 16 egyén 2 korona: 32 koronát. Ezen belizetett összegnek 40 % -át a lelkész-kör pénztárosa Gábor Albert martonosi lelkész a 9 kor. 60 fillérben 1900. évi október hó 14-én beszolgáltatta a központi lelkész-kör pénztárába. Midőn ezt az illetők részére megnyugtatóul közlöm, egyszersmind szívesen kérem föl a még fizetést nem teljesített lelkész aait a tagsági díjak befizetésére ugy ezen, mint a többi egyházköörökre szólólag. — **M ó z e s A n d r á s,** közp. lelkész-köri pénzt.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Levél a szerkesztőhöz. Szerkesztő ur! A részemre járó Unitárius Közlönyt rendesen megkapom, a melyet mindannyiszor örömmel veszek kezeim közé, miért is fogadja legbensőbb hálás köszönetem kifejezését a nevezett Közlöny megküldéséért. Mert az idő óta vallásszeretetem oly nagy fokra szállt s azon öröm, hogy szabad óráimban az én szeretett vallásom körében levő dolgokról olvashatok, azt toll le nem képes írni. Én, a ki a tokaji kosárfonóiskola növendéke vagyok, e távol idegen nép között megtartom, illetve megismertetem az én szeretett vallásomat, az unitáriust, mert még maig is visszahangzanak lelkemben Adorján Domokos úrdai unitárius tanító ur buzdító beszédei, a melyeket a hittani órákon oly nagyon keblünkbe vésett. Kívánom az egy igaz Istentől, hogy még számos éveken át részesíthesse az erkölcsös életre, milyenre engem, valamint unitárius iskolatársaimat részesítette. T o k a j, 1901. évi márczius 9-én. Egy Istent hívó Szilágyi József.

Levél Romániából. Az Unitárius Közlöny januári és februári számait megkaptam és olyan jól esett szívemnek, hogy azt az én iparos pennám leírni képtelen, de a mire képtelen vagyok pennával, majd szájjal és élőszóval fogom megköszönni. Addig is kérem engemet az alapító díjasok közé felvenni 40 kor. előfizetéssel, a mely összeget, mikor, a Mátyás-szobor leleplezésére Kolozsvárra jövő hálás köszönettel megfizetek. Nekem szellemi táplálkozásom a hazai újságok és mint a református egyház gondnokának, a protestáns lap is jár, de mint jó unitárius, a bibliára vagyok támaszkodva, a melynek, ha máskor nem, de minden vasárnap egy órát szentelek és akkor hallom Albert tiszteletes ur aranyos száját a fülemben csengeni Tordán. Unitáriusok nálunk vannak többen, de olyan átmenetiek, például legények, leányok és mesteremberek, ki ma itt

és holnap Borbándon vannak. Megállapodottak nem igen vannak, hanem még tudakozódni fogok és majd beszámolok Kolozsvárt. Maradok hazafiúi tisztelettel a megemlékezésért. F o d o r K á r o l y.

Ifjusági dalárdák falun. Schol sincs oly intensív eredménye az ok-szerűleg művelt zenének és éneknek, mint falun, a hol a közönség nagy része kiváló hanganyaggal rendelkezik, szereti az éneket, tud énekelni, termeli a népdalt. A ki itt vállalkozik a zene- vagy énektanítás szép, de nehéz szerepére, nagy munkát végez. Azért fogják fájlalni a korán elhunyt Győrfi Ferencz lel-készt sokan sokáig a Székelyföldön, mert ő a zeneértő tanítói kart vezette tovább. Különben a tanítóság a nép között kezd hódítani minden irányban. Erről közelebbről két helyről szereztünk meggyőződést. Korondon Bíró Domokos tanító, a mint tudósítónk értesít, dalárdát szervezett és a templomban, iskolai ünnepélyeken feltűnő szép énekekkel gyönyörködteti a közönséget. Ugyanő szervezett egy zenekart fuvóhangszerrel, a mely áll 16 tagból s működik temetéseken és ünnepélyeken. Fáradhatatlan munkásságát elismerés kíséri. — Ujszék helyen Bakó Lázár tanító négy szolamu dalokat énekelt vegyes (fiú és leány) dalkörével a D. F. E. közgyűlésén. Mindenki el volt telve örömmel és gyönyörűséggel. A papleányok mindkét helyen dicséretes példával járnak elől. Isten őket áldja meg. A Keresztur körben a szentábrahádi dalkör Tóth Vilmos vezetése alatt már megállapodott, erős dalkör. — (A szerkesztő kér tudósítást mindenik község dalköréről.)

A kiadóhivatal kéri a t. tagokat és előfizetőket, sziveskedjenek a fi-ze-téskor lapjuk szalagját az utalványi szelvényre fölragasztani, vagy a szalag számát megírni.

Két derék székely. Az ujszékelyi gyűlésnek érdekes jelene volt, midőn két székely gazda: Gyarmati Lajos és Buzogány Lajos kiléptek a nagy gyűlekezethől és sajátkezüleg beírták nevüket a Dávid Ferencz-Egylet tagjai közé. Lelkes példájuk legyen buzdító a székely testvérek között, a kik aránylag igen csekély számmal csatlakoztak még egyletünkhöz.

A székelyek nagyon szeretik az olvasni valót. Erről feltűnően meg-győzték az ujszékelyi gyűlést, hol a fiókegylet ingyen osztotta ki Pap Mózes tanár derék felolvasását, a „Vallás és tudomány“-t. Oly mohó vágygyal nyultak a nyomtatvány után, hogy a ki látta, fájó szívvel gondolt arra, miért nem lehet ezeknek ezeréve: szórni minden hónapban a jó olvasmányt.

Az egylet pénztárába f. évi február 20-tól április hó 23-ig rendes tag-sági díjat fizettek: Varga Ödön Zilah, László Áron Lugos, Árkosi Béla Sel-mecz-bánya, Kozma Pál Kolozs 901-re; Barabás Sándor Bölön 97—900-ra; Bedő Dániel Kolozsvár, Simon Péter Tóvis, Zsigmond Ferencz Sinfalva, Zsákó Istvánné Kolozsvár, Székely Mózes N.-Szeben 901 re, Gyarmathy Mózes Orsova 901—902-re, Preiszner né Killyény Etelka Brassó 99—901-re, Létay Gyula Besztercze 901-re, Fülöp Mózes Kide 900—901-re, Varga Zsigmond Csekefalva 901-re, Nagy Gergely N.-Enyed 900—901-re, Friedmann Adolf Kolozsvár 901-re.

Előfizetői díjat fizettek: Vári Domokos tanuló Sz.-Keresztur, özv. Nagy Józsefné Farkasmező 901-re, Pálffy András Kászon-Altiz 900-ra, Bartalis Sándorné N.-Borosnyó, Patakfalvi Domokos Somogyom, Balogh József Debreczen, Koronki János Sővárad, Szentannai Sámuel Csákova, Sebess Pál Budapest, Kiss Pál Miklósné Zsibó 901-re.

Alapító-díjaik kiegészítésére 20—20 koronát fizettek: Boncza Miklós Budapest és Mikó Béla N.-Bánya, 20 korona alapítói díjat fizetett dr. Jankovich Pál Sz.-Keresztur.

A kereszturköri f. e. pénztárába fizettek: Firtos István Benczéd, Barabás Lajos Sz.-Keresztur, Varga Dénes Siméntalva, Sándor Áron Kadács, Ürmösi Sándor Tarcsafalva 901-re, Máté Lajos F.-Váralja és martonosi D. F.-E. fiók

900-ra, Miklós György Sz.-Mihály 900-ra, Bartók Endre Kede 99—901-re, Tarcsafalvi Izsák Kede 98—901-re, Máté Juliska Enlaka 901-re, Nagy Ferencz Enlaka 97—901-re, Simó Zsuzsa Martonos, Péter Jánosné, Bartók Albert Csekefalva, Gombos Albert Ung-Szentes, Raffaj Domokos, Raffaj Domokosné, Raffaj Irma Ujszékely 901-re, Kádár Lázár Korond 98—901-re.

Felsőfehérvári f. e. pénztárába fizetett: Bedő Ferencz Fogaras 900—901-re.

Aranyostordaköri f. e. pénztárába fizettek: Szigeti Cs. Sándor, Nagy Balázs, Solymosi Iza Torda, Létay Domokos Sinfalva, gymnasium könyvtára, unitárius egyházközség Torda 901-re.

Udvarhelyköri főkegyelet pénztárába fizettek: Mátyás János, Zsakó János Muzsna, egyházközség, Kiss Jakab, Kiss Jakabné Lipthai Matild, Sándor Gergely, Szathmári Miklós Derzs, egyházközség, Gál József Recsenyéd, egyházközség, Bencze Dénes, Bencze Dénesné, Szabó Mózes, Kiss Jenő, Szabó Sándor, Egyed Ferenczné, özv. Dimény Sándorné, Dimén Domokos H.-Szt-Pál, egyházközség, Dombi János, Győrffy István H.-Szt-Márton, Vida Géza, Vida Gézáné Lókod, Kádár Lajos, Nagy Sándor Gyepes, Kovács Imre, Lőrinczy Béla H.-Keménfalva, egyházközség, Sándor Gergely, Kiss Mózes, Gergely Mózes H.-Abásfalva, Deák Lajos, dr. Egyed Balázs, Barabás András, Német Albert Sz.-Udvarhely, egyházközség, Vari Albert, Vida Sándor, Sándor Mózes Kénos, egyházközség, Nagy Gyula H.-Szt.-Péter, egyházközség, Péter Sándor, Péter Sándorné, Máthé Lajos Városfalva 901-re, Máthé Lajosné Városfalva 900-ra, özv. Máthé Sándorné, Bertha József, ifj. Gedő Zsigmond Városfalva 901-re, egyházközség, Ürmösi Károly, Kiss György Jánosfalva, Tibáld József, Tibáld Józsefné, ifj. Deák Mózes H.-Ujfalva, egyházközség, Demeter Dénes, Demeter Dénesné, Kelemen Lajos H.-Karácsonyfalva, egyházközség, Ajtay János, Ajtay Jánosné, Kriza Sándor, Kriza Sándorné, Péterfi Áron, Tary Irén, Hermann Károly H.-Almás, egyházközség, önképzőkör, Kisgyörgy Sándor, Kisgyörgy Sándorné, Kisgyörgy Zsuzsa, Kisgyörgy Bertha, Lőrinczi Bertha, Kiss Tamás, Kiss Vilma, Máté János, Máté Jánosné, Tarcsafalvi Albert, Tarcsafalvi Albertné Vargyas, egyházközség, Pál Ferencz, Pál Ferenczné, Bedő József, Sándor Márton, Benedek Imréné, Simén Bertha, Pollák Ignác Oklánd 901-re, Török József H.-Szt-Pál 900-ra és Barra Lajos kiző H.-Almás 1899—901-re.

Az egylet perselyébe ajándékoztak: Kóvári László Kolozsvár 10 kor., Árkosi Béla Selmezbánya 2 koronát. Fogadják az egylet köszönetét

Számosan vannak még hátralékban nemcsak a jelen, hanem a megelőző évekre is. Kérem sziveskedjenek beküldeni.

Kolozsvárt, 1901. évi április hó 23-án.

Gálfi Lőrincz
pénztárnok.

TARTALOM: Megnyitó beszéd. 122. lap. — Az amerikai unitérus lelkészek. Boros György. 124. l. — Miért lettem unitáriussá. Ujvári László. 127. l. — Vallásos regények. Fanghné Gyujtó Izabella. 129. l. — Nők világa: Válasz »Egy városi nőnek.« Ibolyka. 133. l. — Ágnes asszony élete. Mihály Ferencz. 134. l. — Siménfalvi György. —th 137. l. — Székely-Kereszturköri fiók-egylet. ps. 138. l. — Kérdések és feleletek. 139. l. — A Dávid Ferencz Egylet alapszabályai. 141. l. — Jótékonyág és buzgóság. 145. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 148. l. — Egyleti élet és munkásság. 150. l. —

Nyomatott Gámán J. örököse könyvnyomdájában Kolozsvárt.

Unitárius Közlöny

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTI dr. BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára 2 k. 40 f. (1 frt 20 kr.) Egy szám ára 24 fillér (12 kr.)
Egyleti tagok, 5 évi kötelezettséggel, egy évre 2 koronát fizetnek. Minden pénz
Gálfi Lőrincz egyll. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra.

Pünkösti üdvözllet.

Dr. Boros György dékán a pünkösti legátusokat az itt következő
ajánló levéllel küldötte ki a hívekhez :

Ismétlődik újból az a régi kérdés, melyet az első keresztények hallottak volt az apostoltól: *vettetek-e szent lelket?* Vajjon mi a tanítványok feleletét fogjuk-e ismételni, sőt *azt sem hallottuk, hogy vagyon-e szentlélek?*

Nem hallottuk volna? Hiszen most ismét az apostolkodás idejét éljük. Nemcsak új jelszavakkal szólitnak minden hegyről és halomról az idvesség útjára, hanem a régiekkel is. Minden lehető mód és eszköz arra látszik irányulva, hogy megszenteljen és idvezítsen s mégis nem lep meg, ha a sokaság így felel: sőt *azt sem hallottuk, hogyha vagyon-e szentlélek!*

Meglehet érteni ezt a sajátságos ellenmondást, mert a lélek igen gyakran épen akkor van elvonulva észrevétlen, néma magányába, a mikor legzajosabb az élet. A lélek az isteni erő, a mely benn, abban az országban végezi munkáját, a mely nem e világból való. Mert két világunk van nekünk. Az a melyet félelem száll meg, mihelyt egy parányi veszély fenyegeti s a mely gyáván megtagadja, hogy a mester tanítványa volna. És az, a mely tüzes nyelven kezd szólni, úgy a miként azelőtt soha nem szólott. A mely megtölti a házat és a benne valókat, megtölti a testet és

erőt ad a csüggeteg tagokba. A mely fölvértezi a szívet és megnöveli benne az ellenállás erejét.

A lélek ébredésének meg van az ideje, de senki sem tudja mikor jön el. Azonban mindenkinek biznia kell eljöveteleiben, mert különben soha sem lépünk a tökéletesedés, az emberré levés útjára. A lélek az a megszentelő isteni erő, a mely által emberré leszünk, hogy azután Istenhez közelhessünk. A lélek az a hatalom, a mely a bűnös vágyat legyőzi, a szent érzelmet felöleli, növeli és teremti általa új világot.

Ebbe az ismeretlen új világba kellene vágyódnia mindenkinek. Ebbe, a melyben az Istennel való egység fölséges érzete áthatja az ember lényét, megáldja szívét, megnyitja ajakát, hogy szóljon eddig ismeretlen nyelven.

A lélek kitöltésének, a lélek megszentelő munkásságának dicső szép ünnepe közelg, sőt immár itt is van. Készüljön mindenki, hogy befogadhassa azt és megszentelhesse magát általa. Mert szent az a lélek, a mely az istenség végtelen lényéből száll át mireánk.

Vajha e pünkösti ünnepek alatt megtudna felelni mindenki az apostól kérdésére és saját erejéből megtudná mutatni, hogy ugyan van szent lélek és tanúságot tenne arról Jeruzsálemben, egész Judeában, Samariában és e földnek mind végső határáig!

Nemzetközi tanácsa az unitárius és más szabadelvű vallásos gondolkozóknak.

A Brit és külföldi unitárius társulat évi nagy gyűlésével kapcsolatban tartja első rendes gyűlését a Nemzetközi Tanács Londonban. Hogy olvasóink némi tájékozást szerezzenek céljáról, közöljük körlevelét melyet lapunk szerkesztőjéhez is megküldött.

Kedves uram és testvérem!

Abban a reményben hogy érdeklődik a szabad vallásos gondolkozásnak az egész világon leendő előmozdítása és terjesztése iránt, fölhívjuk becses figyelmét az unitárius és más szabadelvű vallásos gondolkozók és munkálók Nemzetközi Tanácsára, melynek céljával és szervezetével a következő sorokban kívánjuk megismertetni.

A „Nemzetközi Tanács“ (International council) szerveztett 1900-ban azon külföldi követek és mások által a kik részt vettek az amerikai unitárius társulatnak Bostonban (Amerikai Egyesült Államok) tartott 75-ik évi ünnepélyén. Célja, hogy eszmecsere, kölcsönös segítés és közös terveik megvalósítása érdekében közelebbi egységbe hozza a különböző országokban elszórva levő szabadelvű gyülekezeteket, a vallás szabadsága érdekében elszigetelten élő gondolkozókat és írókat.

Hogy ezt a célt meglehessen valósítani nincsen szükségünk sem körüli szervezeti szabályra, sem tüzetes és hivatalos szervezkedésre. Ezért a tanács egyetlen czikkelye az az alaptétel a melyben ki van fejezve célja és utasítás van adva egy végrehajtó bizottság, egy elnök és titkár választására, kik hivatalukat addig viselik a míg a következő tanács megválasztja utódait. Célunk hogy legalább két évben egyszer tartsunk egy egyetemes konferenciát eszmecsere és elveink körébe tartozó kérdések megbeszélése érdekében.

A mostani tisztviselők széleskörű levelezést folytattak minden irányban a szabadelvű gondolkozókkal és a vallásszabadságnak és fölvilágosultságnak legjelesebb képviselőitől kaptak biztosítást rokonszenvükről és közreműködésükről és pedig: Anglia-, Francia-, Német-, Olasz-, Sweiz-, Belgium-, Hollandia-, Skandinavia-, Ausztrália-, Japan-, India- és Észak-Amerika országokból és államokból. Ez a levelezés igazolja, mily nagy szükség volt s mily jókor alakult a szabadelvűeknek ezen egyesülete és milyen nagy szolgálatot fog tenni.

A mult száz (XIX.) bámulatos haladása a mivelődésben a föld népeit szorosabb és bensőbb viszonyba hozta és tudatára ébresztette egymástól való kölcsönös függésüknek és egymás iránt való kötelezettségüknek.

A világ szövetkezése (federation of the world) eszményi és testvéries célokért, már többé nemcsak költői álmom, hanem egyik föltétele az egészséges politikai erkölcsstannak. A nemzetközi szövetkezés már oly sok és nagy sikert ért el az ipar, kereskedelem, tudomány, fölfedezés és politika körében, hogy a vallás mezejére is, sőt még inkább ki kellene terjeszteni. Át kellene látni, hogy születés és nyelv nem alkotnak áthághatlan akadályokat a sziveknek és kezeknek a vallások fölvilágosultsága és az emberiség emancipációja érdekében.

Ez a meggyőződés és testvéries rokonszenv érzete vezett az unitárius és más szabadelvű gondolkozók és dolgozók Nemzetközi Tanácsa szervezésére. Az „Unitárius“ szó a czimben azért van használva, hogy őszintén tudomására juttassa másoknak, hogy melyik vallásos társulatban kezdődött a mo-

galom, és hogy legalább egyelőre melyikre fog nagyobbára támaszkodni erkölcsi és anyagi támogatásért. Reméljük, hogy a szabadelvű közönség ebből meg fog győződni, hogy célja rationalis, állandó és egyetemes. Bármely esetben is nem szabad az »Unitárius« szót itt korlátolt theologiai értelemben venni, hanem úgy kell tekinteni, mint a melynek célja, hogy »egyesíteni közös és érdeknélküli munkára mindazokat, a kik hisznek a tiszta vallásban és a tökéletes szabadságban«. A Council tagjai, bármely névhez vagy társasághoz is tartoznának különben, óhajtanak együtt munkálni a szabadság szellemében, az igazság szeretetében az emberiség vallásos felvilágosítása és fölemelése érdekében.

Angol barátaink meghívása következtében az első gyűlés Londonban fog tartatni f. évi május utolsó hetében. Csütörtökön (május 30.) reggel 10-től 1 óráig lesz az első gyűlés. Estve a képviselők részt vesznek a St James Hallban tartandó nagy gyűlésben. A gyűléseket folytatja pénteken délelőtt és délután. Amerikai, canadai, ausztraliai, belga, francia, német, hollandi, magyar, olasz, japan, norvégiai, dániai és svéd képviselők fognak részt venni. Kiváló szónokok fognak beszélni az egyetemes vallás, erkölcs, nemzetközi igazságszolgáltatás, szeretet és vál-lásos kötelességek felől, melyekkel kölesönösen egymásnak tartozunk.

A végrehajtó bizottság ezennel meghívja önt, hogy vegyen részt e gyűlésen, s hogy tegye magáévá a társulat eszméjét és lépjké levelezésbe a tisztviselőivel. A kitűzött cél iránti rokonszenv nyilvánítását, a teendőkre nézve javaslatot és saját házájában az eszme ismertetését szívesen vesszük.

A tiszta vallás és tökéletes szabadság szeretetében testvériesen üdvözlí Wendte W. Károly titkár.

A legszebb nyilatkozatok érkeztek a titkárhoz: Amsterdamból ifj. *Hugenholtz* teljes rokonszenvét nyilvánítja. Dr. *Chavannés* a leideni francia egyház papja »a legnagyobb örömmel csatlakozik« és a levelet közölte egyik lapban; Dr. *Lunge* Zürichből »nagyon megtisztelve érzi magát, ha a nevét fölvesz és örvendeni fog, ha szolgálatot tehet az ügyben«. Dr. *Nippold* tanár Jenából »nagyon fontosnak tartja most ezt a mozgalmat.« Dr. *Holtzman* tanár Strassburgból »szívesen közreműködik.« Dr. *Vecck* a Deutsches Protest. Blatt szerkesztője lelkesedéssel fogadta a fölhívást és közölte lapjában; *Berg* J. Copenhágából meleg szavakban ír és óhajtt belső összeköttetésbe lépni; Dr. *Herford* Brooke Londonból teljes lélekkel csatlakozik; hasonlóan számos angol és amerikai, köztük Fretwell János; *Fleischer* F. I. Brock of Langerdijkból, Hollandiából a Menno-

niták felekezetének egyik papja meleg kézzsoritást küld az Oczéanon keresztül *Dimitroff* H Bulgariából értesíti, hogy az ügy iránt nagyon érdeklődik, különben ő maga is ebben az irányban dolgozik a keleten. *Mozoomdar* Calcuttából azt írja, hogy ha a felekezet nélküli szövetkezést létesíteni lehet, a világ legnagyobb műve ez lesz. Reméli, hogy más felekezet tagjai is részt fognak venni. Hazánkból a Councilnak tagjai Ferencz József püspök és dr. Boros György. Ujabban beléptek Dr. Masznyik Endre, Kovács Sándor theol. tanárok Pozsonyból, Vészi József országgyűlési képviselő Budapestről

Egyleti élet,

Az alkotmányos életnek egyik természetes eredménye a társadalmi szervezkedés. Ha Magyarország haladását az egyesületek arányszáma után kell megítélnünk, kétségen kívül a művelt államok közé sorakozik.

Nem vizsgáljuk általában sem a czimeket, sem a czélokat, sem az elért eredményt, mert nekünk bőven elégséges, ha a mi Dávid Ferencz-Egyletünk ügyeit kellő sikerrel intézhetjük.

A Dávid Ferencz-Egylet 1884-ben alakult meg Kolozsvárt s a következő évben kezdette meg alapszabályszerű működését. Tizenhét év alatt sikeresen behálózta mindazokat az vidékeket, a hol unitáriusok nagyobb számmal vannak. Az egylet vidéki vagyis fiókegyletei: 1., az aranyos-tördaköri, 2., a küküllő köri, 3., a marosköri, 4., a kereszturköri, 5., az udvarhelyköri, 6., a felsőfehérvári, 7., a háromszékköri, 8., az abrudbányai, 9., a toroczkói fiók-egylet, 10., az ifjusági kör, 11., a budapesti, 12-ik az anya-egylet.

Ha még hozzávesszük, hogy az egyházközségekben vagy egyházközségi Dávid Ferencz Egylet, vagy valamely olvasókör, énekkar, könyvtár-egylet van, akkor a szervezkedéssel meg lehetünk elégedve, mert a hol még szükség van rá, egy-egy jó vezető a meglevő minták után könnyen szervezheti.

Az egyleti működés a helyi viszonyok szerint idomul. Kolozsvárt s általában, a téli időszak kedvező. Vidéken az idő megenyhülése hozza létre a mozgást és tevékenységet, mert a téli idő csaknem leküzdhetlen akadályokat gördít az összejöve-telek útjába.

Az alkalmazkodás lehetősége az egyleti élet élénkségének és hatékonyságának egyik főbiztosítója. Sem személyi, sem rendi, sem más kicsinyes körülmények nem állanak működése útjában. Egyetlen föltétel kívánatos: *a munkakedv*, és ez egyletben mindenki első rendű szerepet vihet.

A Dávid Ferencz Egyletben gyakran láttuk egymás mellett munkálkodni: a 80 éves érdemes férfit az elnöki székből, a 14 éves kis tanuló fiút vagy leányt az énekkarban. Az eddig elért sikereknek egyik kiváló biztosítója volt *nőink* részvétele. Nemcsak kellemesen hat, hanem lelkes munkára buzdít, midőn az egyház főgondnoka mellett elnöki székből látjuk a püspök nejét, s a falusi énekkarban a földművelő fiúk és leányok között az esperes vagy a földesur leányát.

No hát, ha a mező virágpompáját elbájolóvá varázsolja az a kimondhatatlan nagy változatu szín és illat, akkor a mi egyházi társadalmunk is sok becses ékességet és mélyre nyúló állandó hatást tartalmaz tagjai és környezői számára.

Az alkalom tehát kétségen kívül megvan. Az emberektől, tőlünk tagoktól függ a többi. Attól, hogy feltudjuk-e, fölakarjuk-e használni erőnket és tehetségünket, attól, hogy kitudjuk-e, ki akarjuk-e emelni magunkat a köznapi élet sorvasztó közönyéből. Attól, hogy adunk-e valamit magunkra, adunk-e arra, hogy az emberek társaságát élvezhessük, gondolataikat hallhatjuk, kézszorításukat érezhetjük. Mert valóban ezek a bensőségteljes, ezek a kedélyhez szóló, ezek a kívánatos dolgok az egyleti élet következményei.

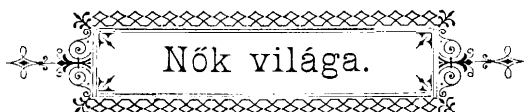
Nyilvánvaló, hogy nem minden megy így, nem mindenki gondolkozik egyformán, nem mindenki találja kívánatosnak ezt a munkát. Legyen úgy! Nem ítéljük el, de azt legalább joggal elvárhatjuk, hogy valami egyebet tegyen. Mert az ám ránk nézve nagyon veszélyes, ha egy tétlen, holt tetem van mellettünk egy munkás, életerős társ helyett. Az sem közönyös, ha valaki gúnyos élezelődéssel rontja munkedvünket. Az meg épen nem mivelt jellemre vall, ha valaki a működük személye iránti ellenszenvből, vagy hiuságból veszélyeztetni az ügy sikerét.

Nem kívánhatjuk, hogy mindenki egyformán gondolkozzék s úgy is dolgozzék, de azt a mi unitárius kis társadalmunk

mindenik tagjától megkívánhatjuk, hogy tudja és teljesítse kötelességét.

Engedjék meg a vidéki tagtársak, hogy ezuttal, midőn az alkalom részökre kínálkozik, hozzájuk intézzük hívó és kérő szavunkat. Egy felolvasást, egy-két éneket, egy kis utat, egy napot, egy pár szíves szót a tagtársakhoz, egy kevés buzdítást a még kívül állókhoz ne sajnáljanak!

dr. Boros György.

A nő rendeltetése.

A nő legszebb ékessége nem a csillogó arany, a drága kész és divatos pipere, hanem a tiszta erkölcs, az erény, a szelid türelem s békülékeny szellem. Mennyire magasabban áll az emberek becsülésében, az erényes, okos, hű nő, a hű, tetszelgős, türelmetlenkedőnél.

A nemcsak gondolkozásu nő hivatása a házi munkakör; gondolata hajlama férjéhez vonja. Eltett és vidító jelleme kiterjed az egész háznépről, munkásságban lelki időtöltését, férje szerelmében, gyermekei testi-lelki fejlődésében egyedüli boldogságát. Ilyen nő bizonyára alkalmazható a mi Máté evangéliuma XIX. részének 5. versében meg van írva: »*Annak okáért elhagyja az ember atyját és anyját. és ragaszkodik az ő feleségéhez és ketten lesznek egy testté.*«

Ám, hogy azt megérdemeljük, teljesítsük kötelességünket minden téren, telát a vallásosság és szeretet terén is. Elég tág terünk nyílik itt, sokkal tágabb, mintsem hinnők.

Jézus tanításaszerint egy az Isten, kié mindenek, kihez minden szív áhitozik; egy a hit, miszerint minden lélek hiszen Istent; egy a kötelesség, a szeretet; egy a remény, az öröklét reménye: töröljük ki siveinkből a vallástalan türelmetlenséget és óvjuk meg attól az sten által reánk bizott gyermekek szívét is. A vallást nem az egyház külső jegyei s szertartásai teszik, a hit tulajdonkép nem iskolákban s egyházakban tanult hitalakokban áll: *a vallás tűzhelye a szív, nem a holt betű, a lélek az, a mi meg elevenit.*

Mindnyájunk valsa egy, mert a lelkek országában egy az igazság; bár különbözk a hit formái, minden egyházban törekszenek a lelkek Istenhez jutni, Istennel egyesülni, — törekszenek

erényre, tökéletességre, üdvre, öröklétre. Minden vallásnak egy a célja: hogy az embereket az erkölcsiségben nevelvén, ez által őket boldogságra, idvességre vezérelje. Mindnyájan egyformán részeseci vagyunk Isten legnagyobb ajándékának: a léleknek, a lelkiismeretnek, mely Isten szavának megnyilatkozása lelkünkben. Minden cselekedtünkben ez legyen útmutatónk, s soh'se feledjük, hogy Isten azért ad egyes embereknek erőt, hatalmat, hogy a gyengéknek támasza és oltalmazója legyen.

Szeressük tehát felebarátainkat, mint önmagunkat! A szeretet egyaránt nyilvánulhat gondolatban, szavakban és tettekben. Gondolatban gyakorolja a szeretetet, ki embertársa hibái iránt elnéző, ki ellenségének is megbocsát. Szóban szeret az, a ki senkit meg nem szól s nem mond semmi bántót, vagy olyast, a mivel felebarátjának árthatna. Tettben nyilvánuló szeretet az, ha úgy bánunk másokkal, mint szeretnők, hogy velünk bánjanak. Tettben nyilvánuló szeretet az is, a melyik viszonyaihoz mértén adakozik s önzetlen gyönyörűséggel segíyezi embertársait. Hsz sokkal nagyobb öröm adni, mint kapni. Sokkal nagyobb öröm adhatni, mint kapni kelleni.

Bármily hitű s hazáju emberek nyujtsanak testvéri jobbot egymásnak, mert Isten gyermekei vagyunk valamennyien. Ki ellenséges indulattal, gyűlölet, harag-, bosszu-, vagy irigykedéssel viseltetik felebarátja iránt, vét az isteni törvények legszentebbike, a szeretet ellen, s magát Istent bántja meg.

Az önzés örökös viszálykodás magvát hint az emberiség közé, a szeretet ellenben a béke biztos záloga. A szeretet egyesíti magában mindazon erényeket, melyek a lelket föemelhetik s azt a tökéletesség örök üdvéhez vezetik. A mint a szeretet meghódította a földet, eltűnik fölszínéről az önzés, gőg, gyűlölet, irigység s a földi javakért folytatott ádáz küzdelem s elérkezik a boldogság országa.

A természetnek díszai: a mezőn nyíló virágok, lelkünk ékeségei a hit virágai: a szeretet és könyörületesség. Felebaráti szeretet nélkül, Isten szeretete, Isten imádása el nem képzelhető. Miként a szép tavasz virágillat nélkül, miként a zöld liget madárdal nélkül, úgy az Isten imádása felebaráti szeretet nélkül sivatag, pusztaság, néma és terméketlen.

A vallásosság és emberszeretet fenséges munkája kiegyenlít, mindent jóvá tesz. S ki biztosíthatja az emberiségnek a nemes erkölcsöket, az egymás iránti szeretetet nagyobb mértékben, mint a minden szépre, nemesre és szeretetre fogéony szívvvel megáldott nő, az áldott lelkű anya, ha a nevelés sokoldalú építményének szilárd alapját a vallásosságra, a felebaráti szeretetre fekteti.

A nemzeti és világtörténelemből tudjuk: a nő sokat, nagyon sokat, sőt a mit akart, mindent keresztül tudott vinni; s épen a legszebbet, legnemesebbet: a vallásosságot és emberszeretetet ne tudná kivinni? Hisz a jövő nemzedék emberei, — legnagyobb férfiai is — mind az ő szívük melege alatt érlelődnek, nevelődnek, itt s magunk közt kezdjük a munkálkodást, s biztos lesz a siker. A vallásosság felébreszti az emberben a nemesebb rendeltetések iránti fogalmakat, telebaráti szeretet és erkölcsiséget.

Az erkölcsiség szoros kapcsolatban van a vallásossággal.

A vallás — bármiféle szertartást kövessen — a művelődés, az erkölcsiség terjesztője.

A felebaráti szeretet legerősebb kapcsa a társadalomnak, ez képezi a láncszemeket, melyek embert emberhez fűznek.

Szeressük tehát egymást!

Budapest, 1901. április havában.

Polgár Lipótné.

A harácsonyi ajándék.

III-ik közlemény,

Azt mondja tovább »Egy városi nő«: »pedig nekünk abba kellene járnunk, hogy a székely leányok, a kik a jövő székely nemzedék anyái lesznek, még ha szolgálnak is, úgy szolgáljanak, hogy tisztességüket, becsületüket megőrizték, tanuljanak s egy kis pénzt is gyűjtsenek.«

Nagyon igaza van. De vajjon ez irányban kifejtett igyekeze tünket siker koronázza-e?

Ki ügyel fel arra, hogy a szülői felügyelettől távol, azt a sok jó tanácsot, melylyel utnak eresztették, el ne feledjék.

Vajjon az a gyerekleány, a ki otthon megtanulván írni és olvasni, szolgálata közben vágyat érez és időt kap, hogy olvasson, kap-e értelmi képességéhez való olvasmányt? Ki ügyel fel arra, hogy ne asszonyától elcsent regényt olvasson, melyből nem tanul, hanem a helyett erkölcsnemesítő olvasmányt kapjon?

Vajjon az a gyerekleány, a ki otthon előbb tanítója, majd szülői felügyelete alatt minden vasárnap eljárt a templomba, kap-e városban egész évben csak egyszer is időt és alkalmat, hogy elmenjen és munkájára Isten segítségét és áldását kérje? Az a városi nő, a ki, mikor a harangok megkondulnak, nem azért öltözik, hogy Isten házába menjen, hanem mert közelg a látogatási idő, vagy ha elmegy is, gyakran csak azért, hogy szép öltözékét bemutatassa, gondol-e cselédje lelki szükségleteire?

Vajjon az a gyerekleány, a ki falun egykoru és egyforma

gondolkozasu játszótársakkal töltötte a vasárnap délutánt, mit csinál, mikor szabad délután *paczirozni* megy? Ki ügyel fel, hogy ez idő alatt csak a jót és szépet lássa meg, ne azt, a mi lelkét, testét megrontja? Hogy ne a kísértés, hanem a lelkiismeret szavára hallgasson? Elszomorodva és megbotránkozva látjuk, mi foly városon a sétáló cselédség között, sir a lelkünk s nem csudálkozunk, ha tisztességük, becsületük ott marad a város sarában.

Vajjon, ha a jelen nemzedék, melynek szülői munkás, vallásos és erkölcsösök voltak, annyira elsatnyult, hogy megtérítésük, azaz megtéríthetlenségükön a népbarátok és tanítók kétségbe vannak esve, fog-e egy olyan nemzedéknek szülője lenni, mely újra a tisztesség és becsület útján haladjon?

És a pénzgyűjtés bármi módon! Ez az oka a Romániába vándorlásnak. E ténynyel szembe tehetetlenek vagyunk. Nem retenti ettől a pénzszerzés ördöge által megszállott szülőket semmi, vakon engedik gyermekeiket a biztos örvénybe rohanni s gyakran maguk vezetik.

Van falunkban egy asszony, a ki 5 kis gyermekkel maradt özvegyen egy kis kunyhó, pár száz ☐ öl földdel és pár száz forint adóssággal. Sok küzdéssel, de tisztességgel felnevelte gyermekeit, szolgálni adta, maga is dolgozott, míg apránként adósságától megszabadult.

Élhetett volna nyugodtan, a nagyobb leányoknak szerencséje is akadt volna, de egyszerre megszállta a pénzszerzés vágya s három leányával bement Romániába. Ő maga csak egy hétig birt *éhezni*, a mint mondta, mert azt a kosztot a vén ember már nem szokhatja, de leányai ott maradtak, azok fiatalok, kibírják. Istenben és erkölcsös nevelésükben bizott, hogy el nem tántorodnak.

Dolgozott tovább ő itthon, leányai ott s jött az Istenáldás, gyarapodott néhány holddal pár év alatt a birtok; de jött az Istenáldás másképen és a szegény által nem várt módon is.

Karácsony előtt néhány nappal sürgőnyt kap, hogy jön egy leánya és egy *unokája*. És megjött a legkisebb sápadtan, hat heti tifusból lábadozva, karján néne négy hónapos kis leánykájával, a ki azért küldte haza gyermekét, mert azzal nem fogadták be sehol, ott a nagyanyja, hadd ápolja, nevelje.

A szegény asszony pedig nem sokáig viseli gondját. Napról napra fogy, mert fáj a szíve, maga mondja:

Egész életemben istentélő, jámbor életű voltam, egyszer tántorodtam meg, mikor leányaimat elengedtem a szemem elől. De inkább fáj a szégyennél, hogy az én leányomnak, a kit én úgy szerettem, kényeztettem, volt lelke megválni gyermekétől télviz

idején s nekem küldeni *karácsonyi ajándékba*. Ezért táj a szívem,
ez visz a sirba, érzem.

Szegény asszony! bár egyedül volnál a kit ez visz a sirba!
Ibolyka.

Az ifjuság köréből.

A DFE. ifjusági köre újból kilépett a nyilvánosság elébe egy felolvasó gyűléssel. Május 5-én délután az unitárius kollegium diszterme meg volt telve érdeklő közönséggel. Az egylet köponti választmánya és az idegenek is gyönyörködve szemléltek, miként váltakozik az ifjui hév és az ugynevezett lámpaláz. Mindkettő meleg, sőt forró szokott lenni, de bizonyos fázás is jár hol előtte, hol nyomában. 9 pontból állott a műsor A Dávid Ferencz Egylet énekkara *Iszlai Márton* vezetése alatt három szép éneket adott elé: »Hozzád jöttünk uram« *Iszlai M.-tól*; »Dicsőség a magasban« *Oláh K.-tól*; »Hálaének« *Mendelsohntól*. Az egyetemi ifjakkól és nagy meg kis leányokból álló kar egymagában nagy vonzóerő, s ha oly gondosan és oly szépen énekel, mint most, meghat és fölemel. A közönség tün-
tetőleg méltányolta.

Mikó Imre, a DFE. ifjusági körének alelnöke, teljesítette az elnöki tisztet. Jól átgondolt rövid beszéddel nyitotta meg a gyűlést és végül mondott köszönetet a szereplőknek. *Kántor Margit* k. a. képezdei 4. éves növendék elragadó bájjal, kiváló ügyességgel szavalta *Tompa »Az Ur akarátja«* cz. költ.; *Kriza János* egyetemi hallgató fölolvastott egy jól megírt érdekes és tanulságos rajzot; *Gál Miklós* pavnovendék szavalta *Tompa »Két menyasszony«* cz. megható költeményét köztetszésre; *Pap Domokos* tanárjelölt, ez az ifju székelv költő, olvasta föl három gyönyörű versét. Egyiket alább közöljük Mindenik szereplőnek melegen gratulált a közönség, főtiszt. *Ferencz József* unitárius püspök ur pedig szép szavakban fejezte ki nagy örömét az ifjusági kör sikeres munkássága fölött.

Félben maradt ház.

Rég ismerős falun mentem átál,
Díszes kapuk, házak szép tornáczczal,
Porban játszó, vidám gyermek népség:
Utam mellett mindmegannyi szépség.

S hogy fáradt is, meg szomjas is voltam,
Egy zsindeyes vén házra gondoltam,
Mely friss vízzel enyhített már párszor :
— Most is ugyan mért keresnék máshol?

Utam nosza e ház felé vettem ;
— A kis fiu, a kit ugy szerettem,
Nőtt-e nagyot? — hogy az anyja, apja?
Szállt előre szívem gondolatja.

Oda értem. De, csodák csodája,
A régi ház lebontva, széthányva,
S díszesebben egész az útszélig,
Már az új is fölépítve *félíg*.

Jókedvűen fordultam be aztán,
S hogy köszöntém rég nem látott gazdám,
Hamarosan az új házra tértem :
— Pompás ház lesz ! — így-amugy dicsértem.

Ám a gazda szomorúan, szótlán
Nézett rám míg lelkesedve szóltam.
Aztán fejét búsan vonta félre :
— Fél ház biz ez, s így is marad félbe !

— Félben marad? ej mit beszél kelmed,
Hisz ha akar, palotát emelhet,
Pénze bőven, számával az ökre!
— Befejeztem én már mindörökre!

Hogy másfelé forduljon beszédünk
S kárvallásról, miről ne beszéljünk:
— Hát a néni s az a kedves gyermek,
Hol vannak ők, vajjon megismernek?

S szólt a gazda búsan, kesergően :
— Mind a ketten künn a temetőben,
Mind a ketten — bár az egyik élne,
S ne maradna az én házam félbe.

Pap Domokos.

Kérdések és feleletek.

2-ik közlemény.

Az Unitárius Közlöny 2-ik számában feltett kérdésekre feleletek:

1. Az általam már egyszer ajánlott »Lánczlevelező« utján elárasztanám az értelmi osztályt vallásunk rövid ismertetésével és egy lelkes felhívással.

2. Vallásos nevelés által fel kell mindenkiben kelteni és meggyökereztetni a tiszta hitet és egyháza szeretetét, mert a ki hisz, az bízik is és meg nem tántorodik.

3. Naptár alakjában, együvé foglalva az egy évre szánt kiadványokat a legegyszerűbb s szinte egyedüli mód, mert a naptárt megszokásból is átlapozza és olvassa mindenki.

4. A vallásos nevelés a legfontosabb teendő. E célból nagy gond fordítandó az iskolákra és nagy pontosság kell a vallástani-tásban. Ha a gyermek vallásos nevelést kap, akkor lehet remény, hogy a valláserkölcsi élet követelményeinek megfelelően él s ha így él, akkor a többi fontos teendőkre lesz ember, de ha nem így él, akkor hiába minden egyéb legfontosabb teendő.

Újszékely, 1901. febr. 16.

Ralfaj Irma.

Az unitárius eszmék, az unitárius hitvallás alapelvei csak úgy lesznek általánosan ismertté hazánkban, ha az egyház minden egyes tagja erkölcsi kötelességének fogja tartani, nemcsak az egyházi élet keretein belül, hanem künn a nagyvilági életben is hitét büszkén vallani és annak igazságait minden adandó alkalommal hangoztatni. Szól ez főképp ama híveknek, kik a Királyhágón innen, tehát hazánk ama részeiben élnek, hol az unitárius vallás mibenlétéről hézagos, vagy éppen ferde, téves nézetek uralkodnak. Mert, hogy e téren sok a teendő, az elvitázhatatlan.

Hisz csupán arra a körülményre akarnék utalni, hogy pl. okáért a helybeli középiskolákban használatos evangélikus hittani káté az unitáriusokat a nazarénusokkal szinte azonosítja, azt irván, hogy az unitáriusoknak az eskütétel, fegyverfogás tiltva van.

Hazánk számos vidékén az unitárizmus fogalma — aránylag jobb körökben is — teljesen ismeretlen. Ennek ellensúlyozására, főképp a hirlapirodalomban, mentől gyakrabban kellene az unitárius hitélet mozgalmairól megemlékezni, hogy legalább a közönség érdeklődését fölkeltsük.

Az »Unit. kis könyvtár«-nak, ennek a valóban mintaszerű és úttörő vállalatnak példányait szívesen fogyasztaná az olvasó közönség, ha létezéséről tudomást szerezne. Illeszen szerény egymagam is magánuton meglehetősen számmal terjesztettem e művecskéket, de sajna több példányuk elfogyott, s a főváros területén csakis egyetlen könyvkereskedőnél kaphatók.

A legközelebb itt a fővárosban megalakulandó »Dávid Ferencz-egylet« működésétől is várhatunk áldásos missiót, mert hiszen a vidék érdekekkel követi a főváros szellemi mozgalmait s a napisajtó révén tudomást szerez majd az egész ország, hogy hazánk fővárosában is oly áramlat indult meg, mely a szabadelvű, keresztény eszmék terjesztését, fejlesztését czélozza.

Budapest.

Drd. Austerlitz Vilmos.

Jótekonyság és buzgóság.

Tüszvész által sujtott nyárad-szentmártoni egyházközség és lelkésze számára befolyt adományok (III. befejező közlemény):

Homoród-Fánosfalváról: Hívek adománya 11 kor.

H.-Abásfalváról: Gondnok gyűjtése a hivektől 8 k. 60 f.

Balászfalváról: Imre József szbíró 3 k.

Kadlból: Kelemen Árpád 10 k.

H.-Oklándról: Husvét 2-od és 3-ad napi perselygyűjtés 4 k. 70 f. Egyházközség pénztára 2 kor. Pál Ferencz és neje 2 k. Együtt 8 k. 70 f.

H.-M.-Vásárhelyről: Gálffy Zsigmond 2 k.

Csikfalváról: Bartalis József 3 k.

Kénosból: Vári Albert 5 k.

Tordátfalvi lelkész Deák Miklós gyűjtőive szerint: Deák Miklós 5 k., László József 4 k., Gálffy Kálmán, Ajvász Kristóf, Lengyel László, Wagner Vilmos, Roth Frigyes, Dr. Demeter Lőrincz, Lengyel Sámuel, Sándor János, Csiki István, Gombos Rózsika, Dr. Jankovich Pál és Balogh Róza 2 - 2 kor. Gombos Gábor, Pálffy Jenő, Jakabházi Gáspár, Baumgartner, Jaeger József, Grossman, Walter Ferencz, Sebesi Sándor; id. Ferencz Mózesné, Oláh Antal, Zimmerman F. K., Demeter Domokos, Jakab N., Svartz Mózes, Széll Géza, Jakabházi Gábor, Jakabházi Sámuel, Bálint Dániel, Bedő Dénes, Gombos Sámuelné, Gombos János, özv. Dukáné, Horváth Ilona, Szász Bála, Viola Miklós és ifj. Boros György 1—1 kor. Karácson István 72 f., Koncz Ilyés 60 f., Péter József 50 f., X.X. és Mántó György 40 40 f., W. T. Domokos és N. N. 30—30 f., X 10 f. Együtt: 63 k. 32 fillér

Vadadból: Szász András 5 k.

Takarékpénztári kamat 33 f.

E közlemény összege . . . 119 k. 95 f.

Előbbi közlemények összege . 307 k. 07 f.

Tehát begyűlt összesen . 427 k. 02 f.

Ebből időnként juttattam egyházközségnek 200 koronát, lelkész afiának 222 k. 42 fillért. Postadíjakba és postakiholdnak kiadtam 4 k. 60 fillért

Midőn a gyűjtésről s annak rendeltetése helyére juttatásáról a fennebbiekben számolok el nyilvánosan, egyszersmind fogadják a jószívű adakozók az egyházközség és lelkésze nevében is hálás köszönetünket.

Maros-Vásárhely, 1901 május 17.

Kelemen Albert s. k., esperes.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— Daniel Gábor főrendi tag és Báró P. Horváth Kálmán főgondnok urak a főt. püspök ur vezetése alatt május 13. és 14. napjain megvizsgálák az új kollegium építését, azonkívül az egyháztanácsi irodát és másnemű ügykezelést. A főgondnok urak ezen buzgósága tiszteletre méltó.

— Az új főiskola most már teljes pompájában kezd látszani. Az állványokat leszedték egészen a pinczehelyiségek magaslataig. És a mi látszik, az meglepően szép, egyszerűen fönséges. Minden részecskéje egy szép gondolat, az egész pedig egy összhangzó alkotás. A ki látja, bámulja és gyönyörködik benne. Kolozsvár városnak egyik legszebb épülete, s taniutazeteink között fényesen állja a versenyt az egyetemi új épületekkel is. A belső berendezésről közelebbről tüzetesen fogunk szólni azon előadás alapján, a melyet Pákey Lajos főmérnök a középiskolai tanáregyletben tartott.

— Az új főiskola internatusa az igazgató mellett, két ifju tanár felügyelete alatt fog állani, kik a tanulókat a magánfoglalkozásban utasítani és segíteni fogják.

— A konviktus szabályait az E. K. Tanács egy évre elfogadta és közelebbről az „Értesítő”-ben közzé lesz téve. E szerint 150—200 ifju étkezhetik együtt. Egy tanuló reggelit (3 deci tej és Berdeczipó), ebédet (leves, főtt hús vagy vastag étel hússal, tészta és Berdeczipó), vacsorát (egy sült vagy főzelék és Berdeczipó) kap a tanév szorgalmi idejére 200 koronaért, tehát havi 10 frtéért. Egy Berdeczipó 18 deka, tehát napközre is jut belőle. Az ételek készítése és pontos kiszolgálása a leggondosabb ellenőrzés alatt lesz. Egy konvikтусi gazda, az igazgató és az iskolai orvos állandó felügyeletet gyakorolnak. Az együttétkezés családiasan fog történni, 10, 12 ifju ül egy asztalnál, egy asztalfő vezetése alatt. Az étkezés megkezdése előtt rövid imát mondanak. A szegény tanulók díja elengedéséről vagy mérsékléséről az alapítványok erejéig lesz gondoskodva. Elengedésért július 20-ig kell folyamodni 10 korona felszerelési díj senkinek sem engedtetik el, mert az intézet gondoskodik mindenkinek evőkészletről. Mint érdekes adatot megjegyezzük, hogy eddig a beszerzett adatok szerint egy-egy tanuló élelmezése átlag 17 kororába került s mégis a szegény székelyfiuk legtöbbször éheztek, pedig ők is elköltöttek havonként 6—8 koronát. Ha most valaki 5 vagy 10—15 korona díjat fizet, naponta háromszor részesül egészséges meleg ételben.

— Gálfi Lőrincz tanárt, a DFE. buzgó pénztárnokát, a főisk. igazgatóság megválasztotta a konviktus gondnokává. Nehéz földadat, de a tanulók érdekében szép missio vár rá. Kívánunk sikert!

— A szentmihályi egyházba május hó 12-én köszöntött be Deák Miklós előbb tordátfalvi lelkész. A díszes templomot pár ezerre menő közönség zsufolásig töltötte meg. Nyíkö vidék népe sereglett ide össze. Távolból is sokan voltak. A tisztvársi szeretetnek megnyilatkozása ez egyházkör unitárius papjai és tanítóit részéről teljes volt. Köri esperes Raffaj Domokos, köri gondnok Gálffy Kálmán és kereszturi gymnasiumi f. gondnoka dr. Jankovich Pál és még számosan jelentek meg unitáriusok és mások.

A beköszöntő lelkész szépségben, emelkedettségben diszelgő imát és beszédet mondott. Szónoki jelességével elragadta hallgatóit. Benne a szentmihályi

egyház korán elhunyt elődeihez méltó utódot kapott. Beiktatását teljes odaadással a híveknek lelki épületére és örömére Raffaj Domokos esperes végezte. Öröm, gyönyörűség volt az apostoli buzgóságu jeles szónokot is hallhatni.

Templomozást követte. Első pohárköszöntőt Raffaj D. esperes a közszeretetlen álló főpásztorra, az unitárius egyház méltóságára és buzgóságára köszöntötte. Az ünnepély lélekemelő és maradandó hatása volt. Nyílkó vidék buzgó népe epedve várta a szeretett főpásztort, de közbe jött fontos ok miatt öröme ily irányban nem telhetett be. De e nép azzal tart, „a mi késik, nem mulik.“ Nagy reménye van abban, hogy szeretett főpásztorát nem sokára körében üdvözölheti és közte való megjelenéséből erőt merithet az igaz vallásos buzgóságban való további kitartáshoz.

— **Adakozás.** Tordai születésű, de Romániában élő Fodor Károly hitrokon a tordai unitárius templomra 204 korona adományt küldött. E helyen is hálás köszönetet mondunk az ekklesia nevében.

— **Rédider Géza költeményei.** Rédiger Géza többek unszólására elhatározta, hogy költeményeiből egy új kötetet fog kiadni. Minket megörvendeztetett ez a hír, mert Rédiger oly vallásos kedélyű és oly erősen hazafias érzelmű költő, a kinek szavára, érzésére és intelmeire is nagy szükség van ma. Miért gondolkozott oly hosszasan? Félt a közönség hidegségétől és közönyétől, mert hát egy falusi pap nem szívesen fizet rá a saját könyvére. Szeretnők, ha lapunk olvasói méltányolnák azt, a kitől oly sok szép hymnust olvastak és hallanak a dalkörök ajkáról. Előfizetési ára 2 kor. 40 fillér. Czim: Rédiger Géza unitárius lelkész Szabéd, u. p. Mező-Rücs.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

— **A budapesti Dávid Ferencz Egylet** már nemcsak megalakult, hanem megalkotta alapszabályait is, melyek az egyházi főhatóság útján kormányi tudomásvételre föl fognak terjesztetni. Már van 139 tagja, tehát felülhaladta mindenik fiók-egyletet. Szép reménnyel nézünk elébe munkásságának. A vezetés Ürmössy Miklós elnök, Perczel Ferenczné, Kozma Gyula igazgató alelnökök. Józan Miklós, Bozogány Ágnes titkárok és egy pépes választmány kezében van.

Udvarhelykörben a D. F. E. fiókja június 20-án közgyűlést fog tartani Vargyason. A közgyűlésre az elnök Sándor Gergely lapunk útján szívesen meghívja az egyleti tagokat és érdeklődőket. Felolvasást fog tartani Demeter Dénes lelkész: a balatonvidéki unitáriusokról. Dr. Boros György: unitárius élet Ámérikában.

Az Unitarizmus külföldön. Dr. Boros Györgynek a D. F. E. kereszturkői fiókjában tartott felolvasása megjelent önálló füzetben, mint a kereszturi fiókegylet kiadványa Azok, kik óhajtanak megismerkedni a külföldi unitárius mozgalmakkal, lapunk szerkesztőségénél megrendelhetik 24 filléren.

Szerkesztői izenetek. Több közleményre csak a következő számokban kerithetünk sort. Szíves türelmet kérünk.

TARTALOM: Pünkössti üdvözet. 153 l. — Nemzetközi tanácsa az unitárius és más szabadelvű vallásos gondolkozóknak. 154 l. — Egyleti élet. dr. Boros Gy. 157. l. — Nők világa: A nő rendeltetése. Polgár Lipótné. A karácsonyi ajándék. Ibolyka. 159—161. l. — Az ifjúság köréből. 163. — Kérdések és feleletek 165 l. — Jótékonyág és buzgóság. 166. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak 167. l. — Egyleti élet és munkásság 168. l. —

Nyomatott Gámnán J. örököse könyvnyomdájában Kolozsvárt.

Unitárius Közlöny

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTI dr. BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára 2 k. 40 f. (1 frt 20 kr.) Egy szám ára 24 fillér (12 kr.)
Egyleti tagok, 5 évi kötelezettséggel, egy évre 2 koronát fizetnek. Minden pénz
Gálfi Lőrincz egyll. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra.

Mikor az ember az ablakon át nézi a vihart, mindig nagyobbak látja. Még télen is, mikor a tűz mellől nézve kellemtellennek és rútak látjuk az időt, sokkal jobb ha kimegyünk és ha kell szembe szállunk még a viharral is, mert ha egyszer künn vagyunk, a föld érintése, a friss levegő beszívása új életet és új bátorságot kölcsönöz. Az emberek is, mint a fák, életök nagyobb részét a szabad levegőn töltik el. Az egészséges alvást semmi sem segíti elő annyira, mint a tiszta levegő.

Lubbock.

Nyári tanítás.

Földmivelő országban a nyárnak csak egy föladata van: a munka. A kiben van élet s a ki élni akar, dolgozik éjjel és nappal, mert a nyár rövid. Az esztendőnek csak egy negyed része esik a kenyérkereső munkára, s mégis mi e helyen nyári tanításról kívánunk szólni.

Az unitárius egyházban a nyári vasárnapi tanítás 250 éves intézmény s habár most az iskolák jobbak és számosabbak, mint régen, mi azt mondjuk, hogy a nyári tanításra nem kevesebb szükség van.

Eltekintve attól, hogy tanulni mindenkinek mindig kell, ennek a nyári tanításnak nagyon sok oka van. Mi ezuttal csak kettőre hivatkozunk. Egyikre arra, hogy a nyári meleg és világosság Isten adományaként ingyen jó. A templom mindig készen áll és bármennyi tanulót befogad. A felúttak is eljő-

hetnek, részt vehetnek. Tehát az alkalom oly kitünő, a milyet máskor kapni nem lehet.

Ezzel szemben nem jöhet figyelembe az a kifogás, hogy a gyermekek el vannak foglalva a nyári munkával, mert hisz törvény szerint nem volna szabad elfoglalni őket. Nemis helyes, nemis humánus, hogy némely szegény gyermeket egész nyáron át csak az erdő bokraival tépetik a szülők vagy a gazdák.

A másikra, arra, hogy ezen tanításnak tárgya a vallás és az erkölcs, s mindkettő nagyon hézagosan van tanítva az iskolában.

A lelkésznek 12—15 vasárnapja van erre a szép feladatra. A most divatos népegyetemet valósíthatja meg saját kicsiny körében. Rendkívül hasznos szolgálatot tehet az ifjúságnak, egyházának és magának, mert az ifjakat oktattván, készíti elő későbbi hallgatóságát. Ha tervszerűleg jár el, becses munkát végezhet. Szakszerűleg megismertetheti a bibliát, a keresztény egyházat és az unitárius vallást. Nézetünk szerint (s ezt már sokszor hangsúlyoztuk) a lelkész kész tervvel és befejezett munkával kellene, hogy tanításhoz fogjon. A készüléshöz tartozik a híveknek a szószékről előkészítése.

A vasárnapi iskolák alapítója Raiks Robert az utcza rongyos gyermekeket fogdosta volt össze. Nekünk az utca, a társadalom, a család megromlottjait kellene összegyűjtenünk és szívöket föl kellene öltöztetnünk nemes érzéssel, lelküket tiszta tudással.

Képzeljük el az így felöltözött, megjavult, megtisztult ifjakat. Képzeljük el, hogy emberré lettek, megbátrodtak, emberek közé vágnak, szép dolgokon gondolkoznak! Hiszen ez krisztusi munka!

Legyen szabad remélnünk, hogy 105 lelkészünk közül egy sem marad el ettől a munkától, még azok sem, a kiknek nagyon kevés hívők van. Hát Pálnak hány híve volt, a mikor Antiochiába ment? — és mégis lett, kinek tanítson! Nekünk ne lenne? Lenni fog, csak legyen kedvünk és bátorságunk tanítani.

Megújítjuk régi reménységünket és kérjük a lelkész urakat, lépjenek be a szállóba!

B. Gy.

Az él legtöbbet a ki legtöbbet gondolkozik; és az él leghosszasabban, a ki legnemesebben érez, a kinek szíve leggyorsabban ver!

Martineau.

A hit szava.*

Én nem gyűlölök senkit
És senkit nem utálok,
De szívem föl-föl jajdul,
Ha nézem a világot!

Kérdem: így volt e mindig?
És így lesz mindörökké?
Jólét, igazság nem lesz
Soha a szenvedőké?

Kérdem: így volt e mindig?
És így lesz mindörökké?
Jólét, igazság nem lesz
Soha a szenvedőké?

Lelkembe szózat csendül,
Mint angyalok zenéje
És földerül szavára
A bánat sötét éje.

Verejtékét a népnek
Nincs a ki letörölje?
Honnan a bibor joga,
A jót, hogy öldökölje?

*A hit szemével látok
Egy boldogabb világot.
A jókra hol az üdv száll,
Bűnösre terhes átok!*

A bűn sötét fajzati,
Im, fényben, dűsan élnek,
Mig az erény baráti
Csaknem koldus szegények.

Előttem a keresztfa
Fénylik szent gloriába
És jutalom gyanánt rajt
Dicsőség mirtuszága!

A megváltó vergődik
Amott a gyász keresztén:
Judasok osztakoznak
Aranyon és esüsten.

És im a Jézus sirján
Új élet napja lángol,
Mely enyhületként, feldúlt
Szívet, lelket sugárol.

Az igazság baráti
Rég elfeledt sirokban
S a honáruulók sirján:
Emlék, márvanszobor van!

A jeltelen siroknak
Lakói nem halottak:
*Az öröklét egébe,
A dicsőségre szálltak.*

Én nem gyűlölök senkit
És senkit nem utálok,
De szívem föl-föl sajdul,
Ha nézem a világot.

A szenvedés csak eszköz,
Lépcső a boldogságra,
Mely az egekbe száll föl,
A halhatatlanságra.

* Mutatványok szerzőnek közelebb megjelenő verskötetéből. Előfizethetni szerzőnél Szabédon. Utóposta Mező-Rücs. Velin papíron 3 korona. Egyszerűbb 2 kor. 40 fillér.

Az ember.

Mi törpeség az ember nagyság!
Tudása botlás, gyermek ábránd.
Idő, tér, mélység és magasság:
Szárnyat nevel, aztán leránt.
Bölcsessége, bölcselkedése:
A vak álomlátása csak.
Mégis mint félre vert harang,
Oly felriasztó lármát csap.
Ma trónokat dönt, lánczot szaggat,
Holnap a jármat önként felveszi.
Tömjént gyújt bálvány isteneknek
S az igaz Istent megveti.
Oltárt épít a szent eszméknek,
S ha kell, vérével áldozik
És gúnykaczaj közt megfeszíti
Az eszmék felszenteltjeit.
Maroknyi por! Szeszélyes gyermek!
Tudásod magas csucs fokán,
Bármint feszülj kevély nagyságbau,
—: Nagyságod törpeség csupán.

Önbizottan.

Önbizottan így szól az új bölc: »nincs Isten!«
»Az erő és anyag vegyjátéka minden.«
»A létező dolgok véges fennállása:«
»Létel és enyészet örök körforgása.«
»A mi van, a megvolt s mindörökké meglesz,«
»Bár alakjaiban változik: el nem vesz.«
»A hon fogalma is egy örült bolondság:«
— Hiddjen, mondjon bármit, bárki, mit én bánom:
Istenem s hazámot tisztetem, imádom.
Istent hirdet nekem magasság és mélység;
Lábam alatt a föld . . . fejem felett az ég . . .
A mező viránya, az ég tartománya
S az ég csillaginak fényes miriárdja.
Az *alkotó erőt*, ki mindent teremtett,
Fenntart és igazgat: nevezem Istennek!
S bár hazámnak tarrom az egész világot.
Csak honosim földén lelek boldogságot.
— Hiddjen, mondjon bármit, bárki, mit én bánom:
Istenem s hazámot tisztetem s imádom! . . .

Rédiger Géza,

Az angol unitáriusok gyűlései.

Angol unitárius testvéreink nemzeti és nemzetközi közgyűléseit helyből és a vidékről igen sokan látogatják. És pedig nemcsak azért, mivel kíváncsiak a külföldi követekre, hanem mivel itt a férfiak és nők egyaránt érdeklődnek a vallás-erkölcsi kérdések iránt. A hallgatóság fele minden alkalommal a nők buzgó táborából telik ki.

A rendezőségnek rendkívül sok dolga van, hogy minden látogató otthonosan érezze magát s a komoly dolgok mellett időt szakítsanak arra is, hogy a »város« és a környék nevezetességeit megtekintsék.

Érdekes volt különösen a vasárnapi iskolák közgyűlése, melyet kedden d. e. tartottak. A közgyűlést rendesen egy kellemes reggeli előzi meg, a melyen most több mint 800-n vettek részt. A »grace“-t együttesen énekelték. Általában nevezetes, hogy angol testvéreink majdnem minden ilyen nyilvános gyűlésüket himnuszokkal kezdik és rekesztik be. Mintegy 32.000 iskolásuk van, kiket 3000 önkéntes tanító és tanítónő részesít vallás és erkölcsi nevelésben mintegy 280 helyen.

Délután a Postal Mission ülésezett Miss Tagart elnöklete alatt. Ezt a missiót, mely az unitárius irodalmat kölcsönkönyvtárak és levelezés útján terjeszti, teljesen nők vezetik. Hasonló missió működik már Hollandiában is. Nem szolgál határozottan unitárius célokat, hanem a szabad és felvilágosult vallásos felfogás és erkölcsi nevelés ügyét. Szóba jött, hogy a missió nyári kirándulását az idén Magyarországra intézi s résztvesz, ha csak lehet, az új unitárius collegium felavatásában Kolozsváron, a jövő szeptember folyamán. Egy pár szóban kifejeztem örömünket a tervbe vett látogatás felett s felajánlottam szolgálatomat.

Este volt az ünnepi beszéd St. James Hallban, hol mintegy 3000-en vettek részt az istentiszteletben, unitáriusok és más felekezetűek; remek egyházi beszédet tartott Stopford Brooke unitárius lelkész úr, a ki évekkal ezelőtt jött át hozzánk az anglikán egyház kebeléből „Az Isten országa tibenetek van“ — volt beszédének tárgya; költői fordulatokkal és meggyerő előadásával a hallgatóság figyelmét sikerült egyiránt lekötnie.

Szerdán a Brit és Külföldi unitárius Társulat ülésezett, titkári és pénztárnoki jelentésekkel s egy pár javaslattal, a melyek közül az egyik egy törvényjavaslatot kárhoztat, mely az iskolák ellenőrzését ki akarja venni az adózók kezéből. Lady O'Hagan nagy hatással beszélt a javaslat ellen. A nők itt te-

vékeny részt vesznek minden üdvös egyházi és társadalmi mozgalomban. (Új elnök Dr. Blake Odgers ügyvéd.)

Szerdán délben a külföldi követek együtt falatoztak. Én éppen egy ámerikai hölgy mellett ültem, a ki, úgy látszik, tudogatott egyet-mást a mi történelmünköl; de a sok tere-fere mellett a villásreggelinek nem tehettem eleget.

Este volt a pompás Conversatione, a melyen mintegy 1000-en vettek részt, az aquarell-festők termeiben Vidám zene hangjai mellett találkoztak a régi ismerősök s kötöttek az idegenek újabb ismeretséget.

Csütörtökön a Nemzetközi Tanács első közgyűlését Prof Carpenter nagyszabásu beszéddel nyitotta meg; mely után a külföldi követek bemutatása következett. Spanyolország és a Balkán kivételével a többi mind képviselve volt; még Irland is. Mr. Harwood londoni lelkész mutatta be a követeket a közönségnek. itt-ott humoros, de mindig szíves és lekötélező megjegyzésekkel. Vallásközönségünk és a budapesti unitárius egyházközség nevében, annál szívesebben válaszoltam, mivel Tordára hivatkozhattam. Mr. Harwood egy tordai levelezőlapon küldött üdvözetet is olvasott föl.

Hallottuk azután az ifju Dr Crothers-t és Wendté titkár Ámérikából, kiknek úgy megjelenése, mint élénk gondolkozásmódja s könnyed előadási modora igazán megnyerő. Előbbi a vallásos rokonszenvről, utóbbi a nemzetközi Tanács keletkezéséről és céljairól s arról az érdeklődésről értekezett, a melyet a mozgalom keltett a világ minden részében.

Ma is hallgatjuk a külföldi követek beszédeit, a kik nagyobbreszt angolul fogalmazott értekezéseket olvasnak fel; de egyesek franczia nyelven adják elő a tárgyakat.

Itt van Mr Fretwell is, a ki még a Continensre is szándékozik, valamint a többi ámerikai vendégek is; de Hungaryról alig álmodoznak. Üdvözeteket küldik. En is üdvözlöm mindnyájukat. Hétfőn Oxfordban fogadják a tanárok a külföldi követeket. A jövő hét végén én is hazafelé indulok. Alig is várom. Ez a sok meeting roppant fárasztó.

London.

Józan Miklós.

Nemzetközi unitarizmus.

Az új századi unitárius gyűlések Londonban a pünköszt alkalmával dicsősegesen folytak le, és a lehető legüditőbb volt hatásuk. Nemcsak az alkalom volt kivételes, hanem annak kiaknázása is. Az unitarizmus képviselői soha sehol sem voltak ily választékos, ily rendkívül nagy számban. Mert hát itt

tizenhat nemzet és husz vallásfelekezet képviselői voltak egyesülve az unitárius hit iránt való lelkesedésben. E gyűlések egyben véve nemzetiek is, nemzetköziek is voltak.

Pünköszt hetében a Vasárnapi Iskola Társulat és a Brit és Külföldi Unitárius Társulat, s több kisebb intézmény tartja gyűléseit. Ezeket most is a rendes módon tartották, de a szokottnál nagyobb energiával és buzgalommal, hogy az új százévet megfelelő módon üdvözljék s ahhoz kötött reményteljes várakozásaikat kifejezzék. A rendes gyűlések közé szerencsésen voltak beillesztve az Unitáriusok és Szabadelvű gondolkozók és dolgozók Nemzetközi tanácsának, melyet a múlt évben Bostonban szerveztek, ezuttal első rendes gyűlései is. „Ez az ész megnyilatkozásának és a lélek kitöltésének volt az ünnepe.”

A mi lelkészeink és képviselőink Anglia, Skocia, Irland és Wales különböző részeiből voltak összeseregelve, hogy bizonyosságot tegyenek az unitárius elvekhez való ragaszkodásukról és hogy az együttlét és testvériség örömeztetésében összeolvadjanak és új lelket vegyenek. Ezek mellett itt voltak Francia-, Német-, Olasz-, Oroszországok, Hollandia, Belgium, Sweicz, Dánia, Irland, az Amerikai Egyesült Államok, India és a derék demokratikus Magyarország szabad egyházainak tisztelt és érdemes képviselői, hogy kifejezzék vallásos fogalmaiknak és aspiratioiknak egységét és alapját

Új pünköszt volt ez és a léleknek új kitöltése. Mindenki inspirálva volt a munkára, nagyobb volt szeretete az igazság iránt, mélyebb hite a szabad vallásban, olyan átalakító volt ez egyesülés és együttműködés hatása. Az Ur szőlőjében elszórtan működő munkások innen megfrissülve és megerősödve mentek haza, hogy földadatuk megoldását az eddiginél is bátrabb elszántsággal munkálják, tudván, hogy ők egy nagy családhoz tartoznak, hogy többé nem állanak magukra

Az Essex Hall fölötté kicsiny volt a nagy közönség befogadására. A gyűlések napról napra és délelőtt is, délután is folytak, a legjelesebb elmék gondolatai egyre-másra nyilatkoztak meg. A nagygyűléseken: a St. James teremben, hol Brooke Stopford prédikált, a nyilvános gyűlésen ugyanott, melyen a vezérképviselők beszéltek, legalább 2000 ember volt jelen, de a mellékteremben sem fért el mindenki.

Lehetetlen részletes tudósítást írni mindenik gyűlésről és ismertetni mindenik felolvasást, melyeket a külföldi képviselők felolvastak. De az a kitartás és buzgalom, melylyel a gyűléseket látogatták, bár a nagy meleg csaknem kiállhatatlan volt, mutatja, mennyire tudták méltányolni azokat. Távolról jött

barátaink is fölfogták, megértették és viszonozták szívélyes fogadásunkat. Hadd említsem meg, hogy Józán úr a magyar népköltészetéről egy kedves és költői felolvasást tartott, továbbá, hogy nekem kiváló szerencsém volt felolvasni Boros György barátom meglepő és felvillanyozó felolvasását: „Vallásos problémák Magyarországon a jelen időben.” Mennyire sajnáltuk mindnyájan az ő kényszerült távolmaradását.

És, lelkem megnyugtatóására, hadd említsek meg még egyet. A jetenvoltaknak egy nagy száma örömmel és köszönettel vettünk részt egy rendkívüli gyűlésen, a mely azért volt összehíva, hogy tiltakozzunk a militarizmus ellen, és megmutassuk, mily teljes mértékben elítéljük a bur köztársasággal folytatott háborút, a melyet mi is sokan épen úgy elítélünk, mint a continensi barátaink. Büszkén mondhatom, hogy számunkhoz viszonyítva, mi unitáriusok ebben az országban mind nagyobb meg nagyobb számmal nyíltan felemeljük szavunkat a nemzeti szabadság teljes jogai érdekében.

Szívélyes és atyafiságos üdvözet egyházaiknak és önöknek hitben testvéreinknek.

Bolton, Anglia.

Street J. Kristóf,

Kik voltak Londonban?

A fönnebbi tudósítások kiegészítésére közöljük a külföldi képviselők névsorát. Fényesen igazolja ez, mily nagyszabású, mily nagykiterjedésű volt a gyűlés:

Amérikából: Dr. Crothers és neje. James H. kisasszony, Fretwell János, Wendté Károly, Wilson lelkész és neje.

Ausztráliából: Alexander J. M. úr.

Belgiumból: Hocart Jakab lelkész

Capetownból: Woodhead W. G. úr.

Dániából: Sass Karenzé és Westenholtz kisasszony.

Franciaországból: Dr. Bonet-Maury egyet tanár, Fontanés lelkész és neje, Dr. Reville Jean tanár.

Németországból: Dr. Schieler, Rupp Tivadar.

Hollandiából: Dr. Eerdmaus tanár, Fleischer lelkész, Hugenholtz P. N. lelkész.

Magyarországról: Józán Miklós lelkész.

Izlandból: Dr. Stefansson.

Indiából: Ghosz úr és neje, Kelkár S. P. úr.

Olaszországból: André Tony lelkész, Signor Bracciforti F.

Oroszországból: Tchetkoff-Vladimir úr.

Sweitzből: Dr. Montes Edvard tanár.

Az ifjuság köréből.

A papnövendékek önképzőköre június 9-én d. e. nagyszámu gyülekezet előtt záróünnepélyt tartott, a mely két okból volt nevezetes és érdekes. Első volt ebben a nemben és utolsó volt a régi kollegium falai között. Az elnöki tisztet Dr. Boros György az önképző kör lelkes védnöke teljesítette. Kímagasló pontja volt a kör történelmének rajza,* melyet Barabás István elnök olvasott föl. Meglepte a halgatóságot Raffaj Károly és Kiss Sándor duettje, melyet ismételni is kellett. Végh Benjámint tett jelentést az évi működésről, Balázs András és Gál Miklós szavaltak nagy hatással.

Megnyitó beszéd,

melyet a papnövendékek önképzőköre záró ünnepélyén tartott Dr. Boros György védnök.

Mélyen tisztelt közönség!

A XX-ik száz megnyitásában a magyar felsőbb iskolák, akademiák és egyetemek ifjusága feltűnően élénk részt vett. Ismeretes mindnyájunk előtt, hogy az ifjusági mozgalom hullámai Budapesten egy néhány napra eltorlaszolták volt az Egyetem ajtóit. Még mindig élénken van emlékezetünkben az a mérkőzés, a melyből Selmeczről a kolozsvári egyetemiek hozták el a babért. Nem vizsgálom e mozgalmak indító okait, nem foglalkozom azzal sem, hogy a kereszténység eredetében és történelmében oly nagy szerepet vitt keresztjelvénynek minő viszontagságai voltak ebben a mozgalomban, mert minket most e helyen az egészről az érdekel legkivált, hogy a felsőbb iskolai ifjuság, a mely a haza védelmére annyiszor fogott fegyvert a multban, most a béke idején mint országos szövetkezet a haza kulturája érdekében hordozza körül lobogóját. Az ő mozgalmaik mindenkit kell, hogy érdekeljenek és valahányszor azt látjuk, hogy az önmivelés, a közmivelődés és a haladás lobogóját lengetik, mindig számíthatnak lelkesítő szavunkra és meleg készszerítésunkra.

Az ifjusági egyesületek a szellemi erő tornacsarnokai, melyekben kard a toll, kürt a jól iskolázott ajak. Itt készülnek

arra a nagy csatára, a melyet a szellem vitézei a társadalomban és az állam száz meg száz közmívelődési és jog- s igazság szolgáltató intézeteiben vívnak állandóan. A békés haladásnak ezek a fegyvergyárai.

A mt. közönség előtt egy rendkívül kicsiny számú, de céljaiban és törekvéseiben nagy és szép dolgokra elhívott ifjúsági egyesületet lesz szerencsém bemutatni ezzel az ünnepélyes alkalommal. Az unitárius papnövendékek, épen mint egyházunk, nem számítottak, sőt nem is gondolhattak arra, hogy országos események színtere fog lenni az ők kicsiny körük, de azzal már nagyon régen tisztába jöttek, hogy csekély erejökre szükség van nemcsak az egyháznak, hanem a hazának is. Az 1848. évi szellemáramlat melegében kibontották volt zászlójukat, szövetkeztek az önmívelésre, már csak azért is, hogy a tanintézetben hallott és tanult eszméket önmaguk között megforgassák, tisztázzák és ezzel is készítsék magukat szent hivatalukra.

Mind ez ideig megmaradtak a maguk privát körében, vagy legfennebb a gymn. ifjúság záró ünnepélyén adtak rövid számadást, de most, midőn az első küzdelmek és szárnypróbálgatások régi falai közül kivonulni készülnek, illőnek tartották, hogy bár ez egyszer megmutassák magukat teljes valójukban. Az elnöktől elkezdve a legifjabb tagig, mindenik szerepet vállalt magára és így az elnöki tiszt teljesítése nekem, mint az önképzőkör védnökének jutott. Készséggel elvállaltam, mert nekem mindig öröm és lelkigyönyörűség az ifjúság nemes küzdelmeiben való részvétel. Miután ebben a minőségemben csaknem husz évrő tekinthetek vissza, li kell jelentenem a mt. közönség előtt, hogy az ifjúságnak ezen önkéntes muukája sok gyönyörűséget szerzett a tanárnak, mert itt van alkalma szemlélni a tanteremben elhangzott szavak eredményét.

Ezeknek előrebocsátása után üdvözlöm a megjelent mt. közönséget és kérem ajándékozzák meg a közreműködőket szives és jó indulatu figyelmökkel. Én remélem, hogy találni foguak az itt előadandó dolgokban olyan vonásokat a jelenből, és olyan adatokat a multból, a melyek az ifjúság lelki élete iránt érdeklődő kedélyöket fogja érinteni.

Ezzel a gyűlést megnyitom.

Az unitárius kollegium.

Alig hiszem, hogy az unitáriusoknak lett volna még alkotásuk, a mely a közönség részéről oly teljes, általános és minden tekintetben elismerő méltánylásban részesült volna, mint az új *unitárius kollegium*. Egyszerű, méltóságteljes, szolid és mégis szép. Sokan megmondották már, hogy az egyetemi épületeknél is szebb, mert nem piaczi munka, hanem önálló, tiszta, eredeti és megragadó gondolat.

Már az az előnye is, hogy négyszög területen áll, négy hatalmas oldala van, tehát egy óriás koczká: az állandóság, szilárdság hatását teszi a szemlélőre. De azután homlokzata avval a fölséges oszlopsorral, ablakainak ívezete, minden kis részletének meggondolt, czélszerű, és találó összhangja azt hirdetik, hogy itt a művész kezét fogott a gyakorlati tervezővel, azért oly remek az alkotás.

Egy műszaki leírás tudná elmondani szépségének, előnyének minden vonását. Mi a tervező műépítész Pákey Lajos főmérnöknek egy előadásából átvesszük a következő adatokat.

Az épületnek csak a gymnasiumi részét véve figyelembe, a jelenlegi tanulói létszám 400-ban állapítottatott meg.

Az egyes tantermek a különböző osztályok tapasztalati létszámának megfelelő méretekben terveztettek és pedig 6.30-tól 6.60 m. szélességben 11.20—11.45 m. hosszúságban és 4.30—4.45 m. magasságban, így a tantermek átlagos területe 73.20 m². tesznek ki.

Az unitárius gymnasium bennlakási céljaira szolgáló különféle helyiségei közül a legnagyobb háló-terem 10—40 m. széles és 21 m. Egy tanulóra számítanak a háló-szobákban 4—5 négyzetméter területet és 15—20 köbm. levegőt.

Egy háló-teremben el fog helyeztetni 45 tanuló, egy tanulóra esik mintegy 4.8 négysz. m. terület és 20 köbméter levegő. A régi iskolában van egy tanulóknak 2.5 nm. helye, 8 köbméter levegője.

A dolgozó szobákban, a francia lyceumokban »Salle d'étude«-nek nevezett helyiségekben, számíttatik egy tanulóra 2.23 nm. hely. A kollegium dolgozó termeiben esik egy tanulóra 2.2 nm. terület.

A mi már most az egyes emelet-sorokban elhelyezést illeti, ezek a következők:

A) az alapsorban.

Étkező helyiségek 200 tanuló számára. Servirozó, edény, üvegnemű kamarák. Főző konyha, tálaló, mosó, cseléd-szobák. Ki-

* Közölni fogjuk.

főző szobája, kézi éléskamara, vetemény, élelmiszerek raktára, fás, szén pinczék, 2 szolga lakás, 1 fűtő lakás. Fürdő, láb, kád és medencze fürdőkkel, öltöző szoba, különböző rendeltetésű pinczék, közlekedő lépcsők, closetek és folyosók.

B) A földszinten.

Tágas előcsarnok, főlépcsőház, 4 melléklépcső. A kapus szobája, igazgatói lakás és iroda. Tanári gyűlésterem. Fizikai, kémiai tanterem, tanári dolgozó. Fizikai szertár. Természetrajzi tanterem, dolgozó, szertár. Tanterem négy elemi és 3 alsóbb gimnasialis osztályok számára. Tornaterem, árkádokkal, öltöző, és gallériákkal, utóbbiak egyszersmind mint játékhelyiségek és mint tekepálya használatnak. A tornaterem összeköttetésben áll az az alapsori éttermekkel. A kollegium kibővítése céljából a szekér bejáró melletti földszinti rész tartatott fel, mely egyelőre tanári lakásul fog használatni.

C) Az első emeleten.

Tantermek számszerint 7, a felsőbb osztályok számára. Történelmi és philologiai muzeum, disponibilis és görög pótló tanterem.

A theologiai osztályok számára tanterem, tanári szoba, háló, dolgozó, olvasó, könyvtár terem.

Diszterem, az 1-ső és 2-od emeleti magasságban, ruhatár és gallériákkal

Egyházi képviselő tanácsterem Elnöki, titkári, pénztári szobákkal és levéltári helyiségek.

A kollegium nagy könyvtári helyiségei 50 000 kötet befogadására, ehhez tanári olvasóterem és elkülönített olvasó szoba, könyvtárnok szobája.

D) A második emeleten,

A tanulók használatára 8 dolgozó terem Ifjúsági könyvtár és olvasó a felsőbb, ugyanilyen az alsóbb osztályok számára. Egy tanterem a zenetanításra, nagyméretű rajzterem, tanári szoba és szertárral Iskola főnöki, felügyelő tanári szobák.

E) A harmadik emeleten.

3 nagy háló terem, 2 háló szoba, ügyelő szobák, ruhaszáritó és padlás terek.

Az épület csatornázási, vízvezeték és központi fűtéssel lesz ellátva, kombinálva megfelelő szellőztetéssel. A központi fűtés rendszere alacsonynyomású gőzfűtés, hosszú tartamu égéssel, ön-működő tűzszabályozással, központosított légtenenítéssel.

Erre a célra szolgálанд két 38 négyszögméter fűtő felületű forrcsőes 0.1 légköri tulnyomású gőzkazán. A gőzfűtés rendszere abból áll, hogy a gőz (vizpára), mely a kazánokban termeltetik,

zárt körfolyamat végez s a központból kiindulva, az épületben szétágazó zárt csővezetékeket és fűtőtesteket (kályhákat) bejárja, utóbbiakban melegét leadván, vízzé sűrűsödik és mint ilyenképen lecsapódott víz a kazánokba ugyancsak zárt csővekben tér vissza.

Ez egy folytonos körfolyamat, A kazánok a visszafolyt vizet újból és újból vizgőzzé változtatják, mely ugyancsak az előbb leírt körmozgást végzi.

A szellőztetés a falazatokba épített légcsatornákon történik, ezek oly méretűek, hogy még 10 Celsius külső hőmérsékletnél is a tan-, munka- és háló, valamint az éttermekben is óránként 1—1 félszeres légváltás érhető el.

Ezekből lehet sejteni, hogy az új kollegium nemcsak külsőleg, hanem belsőleg is nagyszabású, kényelmes és mégis praktikus fog lenni.

Válasz „Egy városi nő“-nek.*

Az én javaslatom.

IV.

Tény, hogy „Egy városi nő“ azon javaslata, hogy a papnék és tanítónék egy-egy leányt beoktassanak a házi és könyhai teendőikbe, helyes és életre való

A papnék és tanítónék nagyon szívesen vállalkoznak rá, nemcsak a saját hasznukért, hanem a humanitás szempontjából is; de nem azért, hogy a városi nők vegyék hasznát, hanem azért, hogy beszoktatva és oktatva abba a munkába, a melyre mint székelly gazgasszonyok élnek majd, egy-egy jóra való székelly legényt boldogítsanak. Segédkezet nyújtunk minden emberbarátnak és minden intézménynek, a ki arra törekszik és a mely oda irányul, hogy a faj- és vagyonmentés szempontjából honn tartsuk székelly leányainkat, hogy itt az erény, becsület és vallásosságban nevelve, megvessük az alapját egy jobb utakon haladó nemzedéknek, mely ne hallgasson oly könnyen semmiféle csábítás szavára, hanem megmaradva falujában, ott az erényes, vallásos családanya mintaképe legyen.

A városi nők pedig igyekezzenek maguknak ilyem szempontok szem előtt tartásával a városi szegény leányok közül

cselédet nevelni. Naponként olvassuk a lapokból, hogy ezerekre megy városon a munkanélküliek, nyomorkodók száma, a kiket az éhenhalástól az emberbarátok könyöradománya ment meg. Lehetetlen, hogy e nyomorult emberek között ne legyen sok száz leány, a kikből mind jó cseléd válna, míg így elzülленnek s lesznek a társadalom salakja. Ezekre fordítsanak gondot városi hölgyeim, ezek bizonyára ügyesebbek, csinosabbak, alkalmasabbak a könnyű munkára, mint a nehézkes falusi leányok.

A mi székely leányainkat pedig küldjék haza, hogy itt az a nem 150, de pár száz vidéki uri nő, a ki most cselédhiány miatt nyomorkodik, szervezetéhez, állásához nem illő munkát kénytelen végezni, e terhektől megszabadulva, megfelelőhessen társadalmi állásának és kötelezettségeinek.

Föl hát vidéki hölgyek! Papnék, tanítónék, D. F. egyleti elnökség, tagok! Mindenki, a ki a jövő székely nemzedék sorsát szíven viseli. Tartsuk honn székely leányainkat, oktassuk, neveljük szeretettel, szigorral, ki a mint érdemli, de ne avval a czéllal, hogy alkalmas városi cseléddé váljanak, hanem hogy mint jó székely gazdasszonyok férjeiknek igazi *felcség* legyenek és mint anya gyermekeiket a tisztesség, becsület és vallásrökölsi követelményeknek megfelelően neveljék. Mutassuk meg, hogy:

„Nem fajult el még a székely vér,
Minden cseppje drága gyöngyöt ér!”

Ibolyka.

Észrevételeim.

Minthogy a szerkesztő úr úgy kívánta, mondok egy pár észrevételt Ibolyka — gondolom — ifju barátnőm szavaira. Ifju nőhez illik, hogy legyen idealista. Én is voltam valaha, de az élet sokra megtanított. Azt hiába való dolog akarnunk, hogy a széke-lyek otthon maradjanak. 100.000 van Romániában, talán több a hazában erre-arra. Mindez azt mutatja, hogy ők biz' elmennek hazulról.

Én ebből indultam ki, mert hidje el édes Ibolyka, nekem mindig fáj a szívem, a mikor kénytelen vagyok egy székely leányt vagy asszonyt elküldeni, mert nem tud semmit, nincs benne becsület, nem szeret igazat szólni, ellenben úgy hazudik, mintha olvasná. Én a lelkemet is oda adnám nekők, csak látnék bennök egy csöpp jóakaratot, de látja, 3 közül kettő rossz s csak egy jó. Ennek is az a hibája, hogy kikapós, mert hát arra gondolt-e kedves Ibolyka, hogy a legény ismerőse csalogatta ide egy részöket. Sokat a szülője küld pénzt keresni. A pap nem is tud róla. Ézen sze-

rettem volna segíteni én. Ezért javasoltam, hogy a kedves lelkésznek tegyék magokévá a dolgot és oktassák s ajánlják a jóra-való leányokat, *ha szolgálni akarnak*. Én ugyan egyet is el nem hívok, de ha jőni akarnak, hadd legyenek különbek a többenél. Szolgáljanak, a míg férjhez mehetnek s akkor menjenek haza. De gondolom, így meg tudnók védeni tisztességüket.

Arra a sok hibára nem szólok semmit, a mit Ibolyka rólunk városi nőkről mond. Lehet hiba bennünk is, de nyomorkodunk is eleget a sok rossz cseléd miatt.

Egyet ajánlok. Alapítsunk egy »székely leány védő nőegyletet.« Ha Ibolyka, meg a tiszt. papnék és tanítónék helyeslik és megmondják további véleményüket, tehetünk próbát. Tegyük is. Karoljuk fel a székely ügyet! Vegyük védelmünkbe a szegény székely leányok becsületét!

Gondolom, a szerkesztő úr elfogadná a véleményeket és segítségünkre lenne.

Egy városi nő.

(Igen szívesen, csak tessék rendelkezni. Szerk.)

Pályázat.

A Murányi Farkas Sándor és neje Bányai Ágnes 1000 frtos alapítványára pályázat hirdettetik:

Az alapítványnak 1900. évi kamatjából egy jutalom 100 kor. pályadíjjúl kitűzetik.

Föltételek. 1. Pályázhatnak oly unitárius lelkészek és lelkészjelöltek, a kik az 1900. és 1901. évben léptek a lelkészi pályára, vagy a kik lelkészi állásukat még nem foglalták el ugyan, de a püspöki kinevezést már megkapták.

2. Ezen pályázat ötödik pályázat lesz. Az alapító levél 5. pontja értelmében előnyben részesül az az ifjú, a ki a tehetség némi jelével, a valláserkölcsi és hazafias költemények írásában már kitűnt.

3. Pályázók kötelesek írásban folyamodni a jutalomért. A folyamodást föl kell szerelni szigorlati bizonyítvánnyal, kinevezési okmányokkal és nyomtatásban vagy írásban levő dolgozatokkal és a theologiai önképzőkörben végzett munkálkodás hiteles kimutatásával. A dolgozatok tisztán leírva és összefűzve melléklendők.

Az összes folyamodók között előnyben részesülnek, ha a föltételeknek különben is megfelelnek, a *kolozsi Farkas Mihály egyenes leszármazói*.

4. Arra az esetre, ha a 2-ik pont alatt körülírt föltételeknek megfelelő pályázó a lelkészi szolgálatban levő, vagy kinevezett lelkészjelöltek között nem találhatnák, pályázhatnak azok is, a kik még nincsenek kinevezve, ha számíthatnak arra, hogy legalább egy év alatt ki fognak nevezettni. Az ilyeneknek a jutalom csak akkor fog kiadatni, mikor a püspöki kinevezést benyújtják.

5. A nyílt pályázatok az Unitárius Papnevelő Intézet dekániájához f. évi jun. 30-ig nyújtandók be.

6. A pályázatok a Papn. Int. bizottsága elébe fognak terjesztetni, ennek lévén tiszte a megvizsgálásról és javaslattételről gondoskodni. A pályadíjak kiadása, vagy ki nem adása fölött az E. K. Tanács határoz.

7. A pályadíj, a mennyire lehetséges, a nyertesnek ünnepélyesen fog átadatni. A pályázat eredménye és a pályadíj nyertesének neve az Alapítványi Emlékkönyvbe fog bevezettetni.

A fiók-egyletekből.

A Dávid Ferencz Egylet *felső-fehéri fiókköre* folyó 1901. évben február 16-án Felső-Rákoson és június 18-án Ürmösön tartott gyűlést a fiókköri tagok és ottani hiveink nagy érdeklődése mellett. Felső-Rákoson a közgyűlést megelőzőleg hálaadó isteni tisztelet tartatott a magyar kereszténység 900 éves fennállása emlékére, mely alkalommal imát és egyházi beszédet Lőrinczi István h. lelkész mondott, meghatóan ecsetelvén azt az üdvös hatást, melyet nemzetünk önállóságára a keresztény vallás tett. A közgyűléseken Osváth Gáborné elnök és Lőrinczi István alelnök elnökölték. Alelnök megnyitó és bezáró beszédeivel mindenkor szívrehatóan buzdított egyleti zászlónk diadalra emelésére. Alkalmi imát Kiss Aladár hévizi és Kelemen György datki lelkész mondtak. Szavaltak: Osváth Gáborné elnök és László Gyula kőhalmi áll. isk. tanító Felső-Rákoson; Szabó Mózesné (datki körjegyzőné) és Kiss Aladár Ürmösön a közönségnek valódi élvezetet nyújtottak. Felolvasást tartottak: Bibó Samu ugrai közs. jegyző a »vasárnapi munkaszünetről«, ki sajnálattal vázolja azt a szomorú jelenséget, hogy az ünnepek megszentelésére polgári törvényt kellett hozni, de a meddig ez is kiváltságot ad némely munkák végeztetésére és a korcsmáknak e napokon is nyitva tartására; addig a vasárnap nem lesz az Isten tiszteletére valóban megszentelt nap, Niszor Joachim hévizi áll. isk. igazg. tanító felolvasásában pedig tanulságosan tárta fel az »Emberi boldogság akadályait«, melyeket az

akarat gyengéiben, az urhatnámságban, mások utánzásában, a pazarlásban és bizalmatlanságban, találó képekben mutatott be a közönségnek. Mindkét alkalommal a fiókköri dalkör is közreműködött pár énekdarabbal és Felső-Rákoson Katona Márton alsó-rákosi, László Gyula kőhalmi és Péterfi Gyula hévizi áll. isk. tanítók adtak elő három szözlamban pár éneket sikeresen

Felsőrákosi gyűlésünkön mély fájdalom szavaival emlékezett meg alelnök Daniel Elek elnök elhunytáról, kinek érdemei jegyzőkönyvileg is megörökítették. Ujabban belépett fiókkörünkbe hat tag 1901. évtől kezdődőleg. Tibáld Mihály fogarasi járásbíró táblabíróvá lett előléptetése alkalmából fiókkörünk örömteljesen üdvözölte s tiszteletbeli elnökévé egyhangu lelkesültséggel megválasztotta. Kiss Aladár pénztárnok 1900. évről számadását bemutattván, a 141 kor. 43 fill. bevétel, 29 kor 20 fill. kiadás s így 112 kor. 23 fill. pénzmaradvánnyal elfogadtatott. Irodalmi pályázatra kitűzetett egy vasárnapi nyári tanításra alkalmas beszéd kidolgozása azon tételre: «Mi teszi kedvessé az ifjút?» Dija 6 korona a tagok önkéntes adományából. Ütő béla jegyzőnek a közgyűlés elismerését nyilvánította a jegyzőkönyv hű szerkesztéséért. Felső-Rákoson Czirmay Lajos áll. isk. ig. tanító, Ürmösön Osváth Gábor esperes fogadták igazi vendégszeretettel a fiókkör tagjait. Míddn ezt jeleztem, nem mulaszthatom el, hogy kifejezést ne adjak azon anyagi áldozatkészségnek, melyet fiókkörünk vendégszerető tagjai hoznak a tagok ellátásában. Személyenként 1--1 korona díjért minden tag részesül a közebed áldásaiban. A fiókköri dalkör tagjait pedig teljesen ingyenes ellátásban részesítették: Péterfi Gyula hévizi áll. isk. tanító, Bibó Samu ugrai közs. jegyző, Gelei Vilmos ágostonfalvi, Czirmay Lajos felsőrákosi áll. isk. tanítók, Szilágyi Sándor ürmösi kereskedő és Osváth Gábor esperes. Fiókkörünk fejlődésén ügybuzgósággal fáradoznak a nő tagok, kiknek száma 19, de köszönet és elismerés illeti vidéki tanítóinkat is, kik valláskülömbőség nélkül készséggel csatlakoznak egyletünkhöz és segítik diadalra felemelt zászlónkat. De van nekünk egy lelkesült és lelkesíteni tudó vezérünk, ki szíves szavaival és ügybuzgóságával munkásságra ragad minden tagot s kivel szemben a bizalom egyérmü: és ez Lőrinczi István derék alelnökünk. Ily vezetés mellett minden tag megérti és teljesen átérzi hivatását, s bár kezdetben létjogosultságunk is kétségbe vonatott: bizton reményelem, hogy egyakarattal sikert aratunk s az előnkbe tűzött célt elérjük!

Alsó-Rákoson.

Ütő Béla fiókköri jegyző.

— *Az udvarhelyköri Dávid Ferencz fiók-egyletből.* Vargyason a Dániel család ősi fészkeben június 20-án nagyot dobbant az unitárius egyház szíve, a mi a pezsgő életet és a rendes vérkeringést mutatja. Ezen a napon tartotta az udvarhelyköri D. F. fiók-egylet évi 1-ső rendes közgyűlését, a mely nem csak a jelen volt nagy közönségnél fogva, de tartalmánál s a teljes erőben megnyilatkozott lelkesedésnél fogva is méltán hasonlítható egy kisebbszerű zsinathoz. A kereszturkőri, háromszéki, felsőfehérvári és udvarhelyköri fiók-egyletek testvéries ölelkezése volt e szép ünnepély a jelen volt képviselők által, mely ölelkezésre az anyagegylet dr. Boros központi titkár által adta rá a maga áldását. Felséges kép, melyet keilően leírni nem lehet! Kétségkívül a szép sikerért első sorban az egylet központi titkárát illeti a hála és elismerés koszorúja, kinek hírneve s vonzó egyénisége messzi vidékekről is sokakat ide hozott, hogy tanuljanak tőle lelkesülni s az unitarizmus esdekében munkálkodni. A zsufolásig megtelt nagy templomban az ünnepély istentiszrelettel kezdődött, melyet Ūrmösi Károly végzett ifjai tüzzel, komoly tudással és tapintattal. Lendületes beszédével nagyon is hozzájárult az unitárius öntudat előkészítéséhez. Sándor Gergely derék elnökek magas röptű megnyitója önmagát dicséri, mely egész terjedelmében jegyzőkönyvbe íratni határoztatott. Mindenki áhitattal várta a központi titkár előadását az ámerikai unitárius életről, a melyben valóban csillogtatta apostoli szellemét és ékesszólását. Az ámerikai unitáriusok kiválóbb erényeit kívánta átplántálni a magyar közönség lelkébe, hogy azok itt is fejlődve és virágozva teremjenek édes gyümölcsöket a vallás-erkölcsi élet fellendítésére. Bencze Vilma k. a. és Ūrmösi Károlyné asszony szép és megható szavalatát lelkes éljenzéssel jutalmazta a nagyközönség. Demeter Dénes, Dunántul népsegeit és unitáriusait varázsolta előnkbe szellemesen írt fölolvásban. Ajtai János által alakított és vezetett mükedvelői vegyes dalkör szívet-lelket emelő és nemesítő dalokat énekelt. Végül mintegy 120 teritékü közebed volt a Kisgyörgy Sándor esperes házánál, a ki nemcsak jó esperes, de igazi szíves házigazda is. Rég nem halottunk gyűléseinken annyi szellemes és tartalmas pohárköszöntőt, mint a mennyit itt igaz gyönyörűséggel végig élvettünk.

— i A.

Felhívás adakozásra.

Musis et virtutibus.

Folyó évi szeptember 22-én az új Unitárius Kollegium, ez a diszes, szép épület ünnepélyesen meg fog nyíttatni. Az előkészületek arra mutatnak, hogy a megnyitás ünnepélyében részt fognak

venni, nemcsak az unitárius férfiak és ifjak, hanem idegenek is, kik ez intézet és a tanúgy iránt érdeklődnek.

A DFE egyik buzgó tagjának egy szép gondolata támadt és közölte a Dávid Ferencz Egylet választmányával, hogy a leányok is vennének részt abban az ünnepélyben oly módon, hogy egy díszlobogót ajándékozzanak a kollegiumnak. A DFE. Választmánya az eszmét magáévá tette s elhatározta, hogy *az unitárius leányokat fel fogja kérni, hogy az új iskolát egy díszes lobogóval ajándékozzák meg.*

A Választmány minket alólirottakat kért föl és bizott meg, hogy egy gyűjtő bizottságot szervezzünk és a gyűjtést eszközöljük.

Mi a megtisztelő meghívást készséggel elvállaltuk és a szép munkához bizalommal fogunk hozzá, mert reméljük, hogy a kik a mivelődésnek barátai, s kiválóan azok, a kiknek testvéreik vagy rokonaik nevelésüket a kolozsvári unitárius kollegiumtól nyerték, támogatni fognak adományukkal és gyűjtésükkel.

A lobogó Pákey Lajos főmérnök terve szerint készül és igen díszes lesz.

Az adományok e gyűjtőivre irandók. Az ívet és a pénzt *augusztus 15 ig* alólirott pénztárnokhoz Kossuth Lajos-utca 7. sz. alá kérjük küldeni.

Az összes adakozók névsorát legalább egy díszes *emlék-könyvbe* összeállítva befogjuk adni a kollegium levéltárába örökös megőrizésre.

Minden gyűjtő és adakozó nevét külön is kifogjuk mutatni az Unitárius Közlönyben.

A lobogó az iskola megnyitása ünnepélyén fog átadatni.

Kérünk buzgó gyűjtőket és lelkes adakozókat. Kérjük főleg az unitárius leányokat, tegyék magokévá ezt a szép ügyet buzgalommal, annyival is inkább, mivel a lobogó nagy összegbe fog kerülni.

Kolozsvár, 1901. június 25.

Fangh Erzsébet,
biz. elnök.

Ferencz Zsuzsa,
b. pénztárnok.

Gyöngyösi Berta,
b. jegyző.

Kovács Irén,
b. titkár.

Szükséges-e ajánlanunk olvasóink figyelmébe leányainknak ezt a fölhívását? Első kísérletük. Ők lelkesedéssel és nemes buzgalommal fogtak a munkához, s bizonynyal nem lesz senki oly érzéken, hogy ne hallja meg szavukat

Szerkesztő.

Tudatlansággal soha nem lehet tisztázni a kérdést.

Beaconsfield

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— Az új főiskola megnyitása most már kétségtelenül szeptember hó 22-én lesz. Ez vörösbetűs napja kell hogy legyen minden unitáriusnak. Erre készülnie kell mindenkinek egyértelműleg. Ezt a napot meg kell állítunk a mi egünkön, a míg elvégezzük dolgunkat a multtal és betekintünk az ígért földre. A multa vonatkozóan kimagasló esemény lesz az osztálytársak találkozása.

— Az új kollegium diszei. Nemcsak az épület egyetemében, hanem az egyes részekben is sok olyan műalkotás fog lenni, a melyek meglepés számba mennek. Az előcsarnokban lesz Brassai és Berde mellszobra. A díszteremben félkörben a karzat homlokzatán lesznek relief szobraik a következő jeleseinknek: János Zsigmond, Dávid Ferencz. Szentábrahádi Mihály, Lázár István, Körmöczy János, Petr. Horváth Ferencz. Augustinovics Pál, Daniel Elek, Bölöni Farkas Sándor, Székely Sándor, Kriza János, Koncz János, Mikó Lőrincz, Ferencz József. Ez remek és hatásos méltatása lesz az unitárius egyház egyházi és világi nagyjainak. Világi 9, egyházi 7.

— Dr. Brassai Sámuel és Berde Mózsai szobrai. Pákey Lajos főmérnök a napokban mutatta be dr. Brassai Sámuel mellszobrának miniatur mintáját és az ahhoz készült márványtalapzatát. A szobrot Veress Zoltánné, Kozma Erzsi asszony készíti saját műhelyében az eredeti nagyságban. Meglepő hasonlóság van benne nemcsak részleteiben, hanem egészében is. Olyan itt Brassai a milyen volt lélekben, szellemben, tudásban és mélyre látó bölcsességben. Eszünkbe jut a szobrot szemlélve az a kritikus is, meg az a jószívű emberbarát is, a ki annyi teltséget mentett meg a hazának. Evvel a szoborral szembe fog jönni a nagy alapító Berde Mózsái. Ezeket fogja megpillantani, a ki belépik az új kollegium gyönyörű előcsarnokába. A Berde szobra Budapesten készül. Mindkettő ércből lesz fehér márvány alapon és háttérrel. E két nagy férfi alakja kifejezi és elbeszéli az unitárius kollegium egész történelmét a XIX. százból.

— Unitárius püspökök kik 25 évig voltak hivatalban: Beke Dániel 25 év (1636—1661.), Almási G. Mihály 32 év (1692—1724), Agh István 28 év (1758—1786.), Lázár István 25 év (1768—1811.), Ferencz József 25 év (1876—).

— A kolozsvári unitárius kollegiumban 1876-ban érettségi vizsgát tett osztálytársaimat fölkérem 25 éves találkozó létrehozása céljából lakóhelyüket velem közölni. Kőkös (u. p. Uzon) 1901. június 21, Vaska Béla, unitár. lelkész.

— Br. Baldácsi protestáns alap. Ferencz József püspök ur Budapesten járt és részt vett a Bárá Baldácsy protestáns alap igazgatósága közgyűlésén. Az alap épen 25 éve lépett életbe, a jelen évben jubilálni fogják az összes protestáns egyházkerületek, kik közé e névvel kapcsolatban mindig oda kell érteni az unitáriusokat is.

— Tibáld Mihály járásbírónak és felsőfőherkőri gondnoknak Király őfelsége a kir. ítélőtábla-bírói czimet és jelleget adományozta. Melegen üdvözljük a derék bírót.

— Kérés. A „Theologiai olvasó és önképző egyesület“ könyvtárának egyik olvasója a Keresztény Magvető 1880. évfolyamának I. füzetét elvesztette. Ha olvasóink közül valaki nélkülözheti e füzetét és lapunk szerkesztőjéhez, mint egyheti védnökhöz beiktüldi, hálára kötelezi az Egyesületet.

— Boór Jenő unitárius lelkész lett. Korábban jeleztük volt, hogy Boór Jenő ev. lelkész, a ki huzamos ideig teljesített lelkési szolgálatot Brassóban meg Hosszúfaluban, a mult évben unitáriussá lett, a papnevelő intézetbe belépett. Most örömmel jelezhetjük, hogy Polgárdiban, mint kiségitő lelkész 4

hónap alatt működött, hiveit teljesen megnyerte. Junius hónapban a különböző tárgyakból a vizsgálatot jeles sikerrel kiállotta s az unitárius papi hivatalra is följogosított, sőt a főt. püspök ur már ki is nevezte Iklandra rendes lelkésznek. Az iklandiak egy gyakorlott és buzgó lelkipásztort fognak kapni, a ki szent hivatalát krisztusi hűséggel igyekezend betölteni. Isten vezérelje.

— **Barabás István** végzett papjelöltet miután a tordátfalvi egyház hívei ez iránti óhajukat kifejezték, a főt. püspök ur kinevezte Tordátfalvára rendes lelkésznek. Nemcsak tanárai, a kik jeles tehetségeit ismerik, hanem azok is, a kik irodalmi munkásságát szemlélték, nagy reménnyel néznek lelkészi működése elé. Beköszöntője valószínűleg július hó első vasárnapján lesz.

— **Biró Pál** végzett papjelöltet a főt. püspök ur kinevezte Maros-Szt.-Benedekre rendes lelkésznek. **Biró**, szorgalmas ember, jól iskolázott és goldolkozó elme, szereti a munkát és a papi pályát, tehát teljes joggal reméljük, hogy az unitárius lelkeszkarnak diszére fog válni.

— **Nagy Lajos** ny. tanár egyh. főjegyző a nagy idők tanuja, a lelkes hazafi költeményeit ki fogja adni egy kötetben. Az „Unitárius Közlöny“ olvasóinak kell-e ajánlani azt, a ki e lap legelső számát megnyitotta volt vallásos szép dalával:

Folyna mindig vigan életünk,
Jó szerencse járván mi velünk,
Imádkozni mégis kellene
Hozzád ó szentségnek istene.

13 éven keresztül sokszor lendítette föl a szíveket a Nagy Lajos muzsája, mely most egy könyvben fog eljutni minden jó hazafi, buzgó keresztény asztalára. Ára — korona.

— **Lőrinczi Dénes** volt iklandi tanítót, mint a ki papi szigorlatot tett volt a korábbi években s Iklandon számos éven keresztül teljesített lelkészi szolgálatot, a főt. püspök ur kinevezte Bözöd-Ujfaluba lelkésznek.

— **Kovács Katalin**. Egy munkásságban, szép időre terjedett, de küzdelmes életet élt, tisztos agg nőt temettünk el a közelebbi napokban. Özv. Pap Sándorné szül. Kovács Katalint. Elhalt 91 éves korában. Kolozson született egyszerű, de tisztességes családból. Ifju korában Kolozsvárra ment s a Gyergyai családnál kapott szolgálati alkalmazást, a hol huzamos ideig lakott, s jó magaviseletével annyira megkedveltette magát, hogy csaknem a családhoz tartozónak tekintették. Ekkor ismerkedett meg Pap Sándor papjelölttel, a ki — miután papnak neveztetett ki Komjátszegre — nőül is vette. Ott néhány évi tartozkodásuk után a szt.-mihályfalvi papi hivatalt foglalták el 1843 ban, a hol férjével boldog, megelégedett életet élt. Boldogságukat azonban keservesen megzavarta egyetlen gyermeköknek a 16 éves szép ifju hajadonnak korai halála, ki után teljes életökben buslakodtak. 1872-ben elvesztette a hű férjet is. Így maradt egyedül már ezelőtt 29 évvel; de azért nem csüggedve — kis közös szerzeményökben megvonulva — szorgalmasan dolgozott s még egyedüliségében is földeket vásárolt. Egy nemes czél lebegett előtte, mint hűbuzgó nő előtt vagyonát illetőleg, de ezt egy nem várt s nem remélt fordulat megsemmisítette. Egyházához, hitéhez való buzgóságát azonban mégis kimutatta azzal, hogy a papi pályára készülő ifjak számára 100 frtos alapítványt tett és a régebb elhalt, de soha el nem felejtett leánya emlékére egy 60 frt értékű diszes, aranyozott ezüst kenyértartót ajándékozott a szt.-mihályfalvi egyháznak, mely az urasztali edények között a legdiszesebb. Szolid magaviseletével, mindenkit megbecsülésével, pontos templombajáráásával s áldozatkészségével kiváló helyet foglalt el az özvegy papnék sorában. Habár nagyobb mértékben akarta áldozatkészségét kimutatni felekezete iránt — a mi önkaratján kívül mult — így is áldott emléke mind a papságra készülő ifjuságnál, mind ez egyháznál élni fog. Szt.-Mihályfalva, 1901. jun. 5. — m.

— **Osztálytársak találkozója.** 1874-ben végzett osztálytársainknak második találkozója lesz az új kollegium megnyitásával. Fölkérjük mindenik barátunkat, készüljön a nagy ünnepre és szept. 20-án tartsuk meg a találkozót. 21-én Berde siremlék leleplezés és Dávid F. gyűlés, 22-én a kollegium megnyitója lesz, tehát mind olyan események, a melyek magokban is kötelességünk ké teszik, hogy Kolozsvárt legyünk. Arra kérünk, hogy összejövetelünknek kellemessé tételére gondolatok mind és közöljétek terveteket B. Gy.-el, a kit az előkészítésre megkértünk. Mi reméljük, hogy a régen mult időnek kedves megújulása lesz e nap. Készüljünk jó kedvvel és egy akaratral. Kérünk barátaitok: Dr. B o r o s György, D a n i e l Lajos, G á l Miklós.

— **Vágh Mihályné sz.** Gothárd Ida, ravai derék lelkészünk nyvelt és nemes szívű neje máj. 9-én 32 éves korában, hosszas szenvedés után elhunyt. Beteg gyermekét ápolta, új szülöttjét elveszítette s őt sem tudta megmenteni a férj gyöngéd gondja, az orvosi tudomány és az élethez ragaszkodás erős hatalma. „Csak egy picinyke fészek egéről tűnt le e csillag, de letűnésével egész világunk összeomlott és most jaj nekünk!” Így sohajt föl a gyászoló kis család az Istenben vetett bizalom megnyugtatóásával. A férjen 3 kis árván kívül a jó testvérek: Dr. Gothárd Zsigmond és Dr. Gothárd Kálmán gyászolják. Legyen béke a korán elhunyt jó nővel.

— **A nyári vasárnapi tanítás** még soha sincsen teljesen bevezetve egyházközseinkbe. Szükséges-e mondanunk milyen rendkívül fontos ez a második iskolázás. Szükséges-e kérdeznünk, hogy ifjaink vallásos oktatása be van-e fejezve e nélkül? Semmi kétség sem fér ahhoz, hogy itt nem kellene várni semmi hivatalos intést, hanem meg kellene ragadni minden lehető módot az ifjakhoz jutásra. A lelkész és tanító uraknak egy kedves óra, az ifjaknak áldás, gazdagodás olyan kincsekben, a melyeket a rozsdá és a moly meg nem emészt, a lopók el nem lopnak. A Dávid Ferencz Egylet gondoskodni fog egy-egy emlékről minden tanuló számára, ha a t. lelkész urak jó előre értesítik a titkárt a tanulók számáról. Most pedig ajánljuk, hogy a Fiatalság Barátjának a 6-ik számát, mely éppen a nyári tanításhoz van szerkesztve, rendeljék meg. Ebből megtanulhatják: Vallásunk, Erkölcseink, Egyházunk, Történelmünk. Egy szám 6 fillér.

— **Énekeskönyvünk új kiadásban** jelent meg az új száz első évére. Ez a 9-ik kiadás. Új alakjában 4-ik 1837., 1865., 1895., 1901. évszámok egymáshoz való viszonya mutatja, hogy a száz végén nagy lendület állott be egyházi életünkben. A 4-ik kiadás tartalmilag azonos a 3-ikkal, de papirja határozottan jobb, fehérebb. A hangjegyek néhol homályosabbak az újban, de ez lehet kivételes csak a mi példányunkkal. Hisszük, hogy a következő kiadás még hamarabb, s a szöveghen is újabb módosításokkal fog megjelenni. Ára 1 korona. Kapható Stein János kiadó-tulajdonosnál Kolozsvárt.

— **A nyári vasárnapi iskolában** énekvezéreink kiválóan érvényesíthetnék buzgóságukat az énektanításban. Nekünk úgy tetszik, hogy az Iszlai-féle 2—4 szólamra szerkesztett szép dallamok nehezen hódítanak. Hiszen bár 2 szólamban énekelnének!

EGYELETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

— **Válasz Szilágyi József levelére.** Az U. K. 5-ik számában a szerkeztőséghez czimzett leveled, melyben rólam írsz, — mint vallás-tanítóról — megemlékeztél: igen kellemesen érintett s mondhatom, nagyon meglepett. Hidd el fiam, semmi sem lehet e földön nagyobb öröm és boldogság, mint annak szemlélése, hogy az elhintett magvak csakugyan nem hullanak mind az út szélére. Szép volt tőled, hogy a szerkesztő urnak

megköszönted szivességét a Közlöny küldéseért, mert ennek olvasása neked olyan a távol idegenben, mint tikkadt növénynek az ég harmatja. Lelked felüdítő, munkára, tevékenységre serkent s a mi fő: nem érzed magad elhagyatva. Most is csak arra intelek, hited mellett tartsd meg ezután is tisztesség tudásod, őrizd meg becsületes jellemed, mert ezek az emberi boldogság legfőbb feltételei. Torda, 1901. máj. 16-án. Adorján Domokos, unitárius tanító.

— Az egylet pénztárába j. évi ápr. 23-tól jun. 26-ig rendes tagsági díjat fizettek: Barabás Dénes Kecskemét 901-re. Dr. Tóth György Besztercze 901-re, Sófálvi Gergely Ny.-Szereda, L. Berde István Szolnok 901-re, Marosz Ferencz Zombor 97—98-ra. Geréb Adom Sz.-Kraszna, Adamek János Kolozsvár 901-re, Borkély Sándor Vác 95—99-re. Útő Dániel Kálnok 901-re, Dézsi Mihály A.-Szováth 99—900-ra, Botár János Besztercze 901-re.

Előfizetői díjat fizettek: Barra Mózes Alamor 99—901-re, Csegezy Pál Parasznya 900-ra. Demeter Ferencz Dobsina, Vajda Ignác Adony-Szabolcs, Boros József Brassó, Zsigmond Elek Brassó, Orbék Lajos Héjjasfalya 901-re.

Kolozsvárt, 1901. évi június hó 26-án.

Gálfi Lőrincz
pénztárnok.

— Vidéki tudósítóinkat kérjük, sziveskedjenek a nyári idő folyamán rendezendő ünnepélyekről és jótékony multságokról az Unitárius Közlönyt egy levelező lapon értesíteni.

— Szerkesztői izenet. Több régi közlemény és Fazakas Lajos lelkész ur köszönő nyugtázása a jövő számra maradt.

Unitárius könyvek és füzetek. Tizenkét cikk az unitarizmusról. Az unitárius vallás törvényesítése. Ferencz József. *Az Isten eszméje unitárius fölfogás szerint.* Boros György. *A mi Jézusunk.* Boros György. *Jézus evangéliuma.* Csegezy László. *Egyházunk mozgató erői.* Kelemen Albert. *Az unitárius egyház viszonya a többi protestáns felekezetekhez,* Kanyaró Ferencz. *Az unitarizmus theologiai irányzata.* Boros György. *Az unitárius vallás tanításának hatása a jellemre* Dr. Bedő Albert. *Az unitarizmus a nevelés és közoktatás szolgálatában.* Kövály László. *Az unitarizmus hatása Magyarországon* Urmösi Kálmán. *Az unitarizmus hazánkban és külföldön.* Gálfi Lőrincz. *Eszményünk.* Simó János. A csinos kis könyv 82 lap. Ára 60 fillér.

Az unitarizmus külföldön. Dr. Boros György. 16 l. 24 fillér.

Az unitárius vallás főelvei. Boros György. Ára 20 fillér.

Észszerűség és unitárius vallás. Pap Mózes. Ára 20 fillér.

A fejedelem és papja. Költői elbeszélés János Zsigmond fejedelemről és Dávid Ferenczről. Irta Tarcsafalvi Albert. Ára 20 fillér.

Fiatalság barátja. Ifjúsági lap 1—6. szám. Ára 60 fillér.

Nézetek a vallás eszméjéről. Dr. Brassai Sámuel. Ára 2 kor.

Unitárius Közlöny

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTI dr. BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára 2 k. 40 f. (1 frt 20 kr.) Egy szám ára 24 fillér (12 kr.)
Egyleti tagok, 5 évi kötelezettséggel, egy évre 2 koronát fizetnek. Minden pénz
Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra.

Elnöki meghívó

a Dávid Ferencz Egylet XVI-ik közgyűlésére

Jelen évi közgyűlésünket Kolozsvárt szeptember 21-én dél. után $\frac{1}{2}$ 4 órakor fogjuk megtartani. Az új kollegium egyik diszterme lesz gyülekezésünk helye, a minek egymagában is nagy jelentősége van, mert a mi az iskolát érdekli, minket is közelről érdekel. Egy uton haladunk. Közgyűlésünknek ily szerencsés összetalálkozása az új kollegium ünnepélyével, azt hiszem igen sok tagtársunkat fogja Kolozsvárra vonzani. Kérem is mindnyájokat, ragadják meg ezt a kedvező alkalmat, hogy örvendezzünk együtt az egyleti év eredményei és az unitárius közoktatásügy nagy vívmánya fölött.

Arra is különösen fölkérem tagtársainkat, *tagdíjaikat fizessék be a pénztárba* a közgyűlés előtt, hogy ne legyen meg az a sötét pontja jelentésünknek, a mellyel a hátralékok szokták elégteleníteni

A fiók-egyletek elnökségét fölhivom intézkedjenek, hogy az évi jelentések szept. 1-ső előtt küldessenek be a titkárhoz.

Addig is, a mig személyesen találkozhatnánk, Isten kegyelmét és áldását kérem mindnyájukra.

Alsó-Zsuk, 1901. július 14.

Báró Petrichevich Horváth Kálmán,
elnök.

Felhívás

**kolozsvári új kollegiumunk tápintézete érdekében az
osztálytársak özszejövetelével kapcsolatosan.**

Nem szokásom a nyilvánosság eleibe vinni tollamat. Azonban most kivételt teszek. Erre alkalmat adott a közelebbi kolozsvári időzésem, a régi kollegium meg az új. Ha a régit — a melynek küszöbét én is tapostam — összehasonlítani akarjuk az újjal, hát, mi a külsőt illeti, a kettőről egy órában alig lehet szó. De nem a külső mázról akarok én beszélni, hanem a belső értékről: az unitárius szellemről, a tudományos kiképzésről, a jellegről, a melynek, minthogy unitárius kollegium, unitáriusnak kell lenni minden ízében.

Nem vagyok én elfogult felekezeti tekintetben, de mert minden felekezetnek hivatása ahhoz ragaszkodni, úgy én is ragaszkodom az unitárius valláshoz, a melynek születése óta követői voltak elődeim és hiszem, hogy utódaim is. Nem gondolok én a Dávid Ferencz birodalmának helyreállítására. Megélünk mi csekély számunk mellett is, ha összetartók és buzgók leszünk. Tekintse minden unitárius alkotásainkat, mintha az övé lenne, és istápolja saját tehetsége és anyagi erejéhez képest. E tekintetben dicséretes példák állanak minden korból előttünk.

Közelebb beköltözik a diszes új kollegiumba a tanuló sereg. A csin mintegy meg fog lepni több vidéki szegény tanulót, azok között a kereszturi iskolából jövőket, honnét több jeles emberünk vált ki azok közül, kik nélkülözéssel végezték tanulmányaikat a kolozsvári régi iskolánkban. Az úgynevezett szolgai rendszer sok jóra való szegény székely tanulónak lehetővé tette az iskolázást. Az új iskolában létesített tápintézet több szegény tanulót kizárhat a kolozsvári kollegiumunkból, mert egy szegény, vagy nagyon csekély birtoku unitárius ember honnan fizessen a rendszer kiadások mellett egy iskolai évre egy fiáért a tápintézetbe 210 koronát. Ez aggaszt engemet és készített kedves hitfelekezeteimhez fordulva, ezen aggodalmamat kifejezni és a mennyire lehet, oda törekedni, hogy mennél kevesebb szegény sorsu tanuló zárassék ki az egyetlen VIII osztá-

lyu gymnasiumunk és papnöveldénkből, és más tanintézetet keressen fel, mely neki inkább van kezeügyében közelsége vagy más ok miatt, de a hol nem sajátítja el az unitárius szellemet, mert más felekezet környezetében nevededik fel.

Tegyük mennél könnyebbé a szegény unitárius tanulókra nézve a kolozsvári iskolázást. Erre egy módot gondolok és ez a tápintézet kiadásaihoz való hozzájárulás. Ez nálunk új intézmény, szegény tanulók számára kevés, de nagyon kevés alappal rendelkezik. És addig is, míg jóltevőink figyelme annak nagyobb mérvű gyarapítására irányul és épp most, midőn a kezdet nehézségeivel kell megküzdenünk és több oldalról felmerült aggodalmakat lehetőleg eloszlatnunk, helyén lenne, ha azok, kiknek módjuk van, anyagi erejökhez képest a szegény tanulóknak a tápintézeti költségeik fedezését megkönnyitenék.

Erre egy kedvező alkalom kínálkozik. A régi iskola osztálytársai találkozást tűztek ki, hogy bucsúszózatával háláját fejezzék ki azon iskola iránt, melyben kiképzésüket nyerték. Ajánlom ezen kérdés megfigyelését nemcsak azoknak, kik összejövetelőket tartják, hanem összes hitfeleimnek, a közelben és távolban levőknek

Én részemről már ezen iskolai évre egy udvarhelymegyei szegény, jóigyekezetű székely tanulóra nézve az ingyenes tápintézet élvezését lehetővé kívánom tenni. Ösztönöz erre nemcsak azon iskola iránti emlék és hála, a melyben kiképzésemet nyertem, hanem azon hála is, a melyet a Mindenhatóhoz azon alkalomból is emelek, hogy főgondnokságom 25-ik évfordulóját magas korom daczára megérnem engedte, és ígérem, hogy nemcsak jelen, de míg élek, minden évben egy szegény székely tanulóért a 210 kor. tápintézeti díjat megfizetem. Ezen ingyenes ellátás iránti *pályázat módoszata* ezen számnak más részében olvasható.

A kolozsvári iskolát az 1841^{1/2}-ik évben végeztem, minthogy én is óhajtók osztálytársaimmal összejöni, felkérem *Mindazokat, a kik vz irt évben velem végezték tanulmányaikat, f évi szeptember 20-án aúlután 3 órakor Kolossvárt engem felkeresni.* Fájdalom kevesen lehetünk együtt, de annál érdekesebb lesz a találkozás,

mert még csak néhányan lehetnek, a kik előttünk végezték tanulmányaikat. Mi vagyunk a veteránok.

Nagy örömöm lenne, ha a nevelésügy érdekében hitfeleimhez intézett szavaim visszhangra találva, elősegítenék a szegény unitárius tanulók kiképzését, hogy adhatnánk ezután is mennél több derék unitárius embert a hazának, kik nemcsak a hazaszeretetben, de a vallásunk iránti buzgóságban is tündökölnének.

Olasztelek, 1901. július 10.

Daniel Gábor,
főgondnok.

A főgondnoki fölhíváshoz csatoljuk a „Székely-Udvarhely” cz. lapnak ide vonatkozó következő sorait:

Önző és stréber korunkban is vannak még igazán humanus, valóban nemes érzelmű emberek. Vargyasi id. Daniel Gábor még ez utóbbiak közül is messze kiemelkedik. Az ő élete maga a humanizmus, melynek minden egyes nyomában áldás, jólét és béke fakad. Büszkén, teljes önérzettel mondtuk és mondjuk vármegyénk nagy fiának nemcsak azért, mert nincs itt közintézetünk, testület, melyben mint kezdeményező, alapító, avagy mint hathatós támogató részt ne vett volna, — hanem azért is, mert a székelyeknek mindig igaz, tántorithatlan barátja és elismerést nem váró jótevője volt s az maradt. Muló dicsőségek helyett mindig szilárd alapokon nyugvó alkotásokat teremtett s ezek világítottak fényes multu, hosszú útján végig. Az ő nagy lelke, nemes szíve most is világot gyújt, hogy a szegénység, nyomor sötétjében biztos megsemmisülés elé néző igazi tehetségek: a nép fiai tudományszomjukat kielégíthessék és mint valódi tehetségek érvényesüljenek s elfoglalhassák a jeleket megillető méltó helyüket édes magyar hazánk közéletében.

Unitárius mozgalmak külföldön.

Üdvözlét Indiából. Indiában a Khasihalmok vidéken az unitáriusok egyesülete ápril 6-ik s következő napjain gyűlést tartott Jowaiban. Képviselők voltak jeleu Jovaiból, Nongtalangból, Reliangból, Shillongból, Laitlyngkotból. A képviselők neveiből curiosumból följegyezzük: Radu, Singbor, Singh neveket. Egyik szónok Edwards angol, a másik Berry Singh Radhoa Baba lelkesek voltak. Az unitárius nők is tartottak gyűlést. Az Egyesület üdvözlétét küldi Angliába, Amerikába, minden olyan országba, a hol unitáriusok vannak. Az Egyesületnek van 4 fizetéses és 16 fizetés nélküli papja.

Unitárius irodalom az arabok között nagyon sikeresen volna terjeszthető, mert a Korán legfőbb tanítása az Isten egysége, mert a Korán tilt minden bálványt s mert az összes mohamedánok között megindult egy csendes áramlat, egy újabb élet felé, szeretnének véget vetni maradiságnak s óhajtanának érintkezésbe jöni Európával és Amerikával. Most tervezik az unitárius irodalomnak arab nyelvre átültetését.

Nincsen olyan hideg víz, a melyet kellő tüzzel forrásba ne lehetne hozni.
Arator.

Hódolat.

(Dávid Ferencz szellemének)

Elmult a nagy, sötétlő, gyászos éjjel,
Aransugárba fürdik a világ . . .
Jön a király, a büszke nap
S a mint fölebb-fölebb halad
S lenéz szikrázó óriás szemével,
A vakondvátrak meg-megingának.

Jön a király biborpiros ruhába
S megújhódás kél léptei nyomán.
Recsegnek merre elhalad
Korhadt gerendák, ősfalak . . . —
Hozsánna néked lelkek nagy királya,
Egeket vívó szabad *Gondolat*!

Szemünk előtt fejedelmi sorban állnak
A máglyahős, az üzött gályarab
S a kiknek az idő nem árt,
Fölismerik egyik a mást. —
Te is ott vagy lakója Déva-várnak
S reng vállaidon az aranypalást!

Ott vagy! Agyadban istenszakra lángja
S csodás melegség drága sziveden.
Kibirtad a börtön szagát
S a lassan emésztő halált . . .
Szavad velőkig elhat má'ma
S honod a szabad, széles nagyvilág!

Miért sirassuk hős mártirhalálot?
A pápák kardja lelkedig nem ért.
Hired-neved csodát mivel
S az Oczeán ringatja el,
Mint gyermekét eszméid, álmod . . .
Már-már a megváltás közel.

Nyomodba dicső szellemóriások
Müvelt világnak minden tájiról,
És halljuk itt is, meg tovább,
Piros hajnal harangszavát. . . .
Jönnek Tolsztoj s a többi mások . . .
Hevül a sziv, forr a világ.

Az istenegység bús Kalváriája
Levetkőzi a sötét, néma gyászt,
S minek a térben nincs határ,
Keletre és nyugatra száll
Szellőn, habon az eszme glóriája
S világra szór fényt magas Déva-vár.

. . . Im, hódolunk. Az isteni ajándék:
A hit, szivünknek termő fája lett.
Építgetjük tovább tovább
A dicsőségnek templomát.
Muzsáknak serge völgybe száll virágért
S egyként becsül meg hitet s tudományt.

Ne félj tehát szabadság szép szülötte,
Sziklára épült új magyar Sion.
Szűnnek fájó keserveink,
Újulnak diadalmaink,
Kétség, keserv száműzve tán örökre --
Rád a dicsőség palmaága int.

Dávid Ferencz! Im hódolatra jöttünk
Mi és velünk egy *névtelen* sereg,
És valljuk, bárha egyaránt
Idő s világ zudulna ránk:
Egy csillag fénye tündököl fölöttünk,
Egy Istenünk van s egy magyar hazánk!

Tarcsafalvi Albert.

A Dávid Ferencz Egylet perselye érdekében.

Mult közgyűlésünkön tartott elnöki megnyitómban egy eszmét penditettem meg: *teremtsünk Dávid Ferencz Egyleti perselyeket*. Buzdítottam tagtársaimat, hogy indítsák meg a gyűjtést, a legkisebb adományt köszönettel fogadják el. Nem az a fő, hogy nagy összegek folyjanak be egyszerre, hanem, hogy nemesen érző szívek forrásából csepegjen.

Egy pár hónap mulva egy éve lesz szózatom elhangzásának. Nem hallottam visszhangját. Bízom ugyan az évi jelentések eredményében, de mégis szeretném némileg biztosnak érezni magamat, hogy nem ok nélkül szólottam.

Abban nyugodt vagyok, hogy a kitűzött célzt mindenki helyesli, mert ki ne óhajtana egy árva gyermeknek, vagy egy magával tehetetlen öregnek megszerezni élelmét, ruházatát. Más szép és nemes cél is lebeghet szemünk előtt, csak az a fő, hogy legyen miből megvalósítanunk.

Engedjenek meg kedves tagtársaim, hogy szózatom és indítványom sorsára gondolva, újra kérjem önöktől a buzgóságot. Kérem, nyisson mindenik fiókegylet perselykönyvet az adományokra, perselyt a fillérek összeszedésére. Ha csak egy-két fillért ad is mindenki, már meg fog látszani az eredmény.

Kolozsvárt felolvasásainkon, összejöveteleinken kitettük perselyünket és mindig találtunk benne adományokat. Tegyenek úgy önök is mindenik fiók-egyletben s évi jelentésükben számoljanak el az eredményről.

Önökhez is szólok kedves tagtársak, a kik távol laknak a fiók-egyletektől is, a központtól is. Egy postai utalványon, vagy egy alkalmi levélben juttassanak perselyünkbe egy-két fillért.

Ismétlem, a mit megnyitómban mondtam volt: *»Adakozzunk mindnyájan ezen emberbaráti célra. Ne mondhassa rólunk senki, hogy mi csak beszélni tudunk, de tenni nem.*

Igen tisztelt hölgyeim és uraim, a kicsinyt óriássá növeli a jóakarát, a mely azt adta. Különben is, ha kevés, a mi befolyt, idővel megnövekszik. A tengerek is csöppeknek az összegyűjtői.

Jót tenni — egyetemes kíváncsi, kötelessége a társadalomnak. Seregeltetek tehát hozzánk mindenfelől bármely táborból: Istenhozottak lesztek!

Felső-Zsuk, 1901. július 14.

Bárá Petrichevich Horváth Kálmán,
a Dávid Ferencz Egyet. elnöke.

A kolozsvári unitárius papnevelő intézet önképző-körénsk története a XIX. százban.

Pályamű. Irta Barabás István.

Rablélek az, mely nyugalomban áll . . .
Kölcsöy.

A szerkesztő előszava.

Az unitárius egyház tagjai — remélem kivétel nélkül mind tisztában vannak azzal, hogy a papság szolgálataira szükségük van, s az is lesz még sokáig. Ez a szolgálat nem éppen közönséges napszámosság. Nem is kuruzslás, bűvölés-bájos. Nem is mesemondás. Nem is kenyérkereset. Nem is hivatal, melynek hivatalos óráit „szabályszerű pontossággal“ ki lehet ülni. Nem is sok más egyéb, a minék hol gúnynyal, hol meg komolyan nevezgetni szokták, hanem mindezeknél nagyobb, szebb és magasabb munkakör: a legfőbb és legtökéletesebb szellemi lénynek, a gyarló és tökéletlen ember közelébe hozása. Egy olyan munkakör, a melynek határvonalai ép annyira utolérhetlenek, mint a szemhatárai, mert minél többet megyünk utánuk, annál távolabb haladnak. Ez a haladás pedig éppen olyan végtelen, mint a kör kerülete, a mely ugyan mindig egyenlő távolban van a központtól, mégsem érhető utol, mert a központi vonzó erő azzal, hogy magához ragadni óhajtana, hajtja tovább örökös körutján. A papi pálya körutja nem mechanikus, nem öntudatlan működés, hanem a legöntudatosabb, a melyben tisztában kell hogy álljon a lelkész előtt az is, hogy az ő lelkének központi világából mi származhatik, az is, hogy a hívek lelki életének táplálására mi szükséges.

Földrajzi helyzetünkben kifolyólag még őrizetben van nálunk egy sereg ősi, helyesen szólva, ósdi dolog, a melyek macskacsul utját állják az intensív és extensív haladásnak. Mi még nem jutottunk öntudatára annak, hogy a rigolirozás kifizeti magát, hogy a mi jó, az nem drága. Szerencse, hogy ezek a kifejezések már közmondásképpen nyelvünkön járnak. Talán eljutunk tovább is.

Nem szabad reményt veszítnünk hát a felett sem, hogy a papság előkészítésére is, épen mint a termő földére, majd idővel több, komolyabb és hatékonyabb gondot fogunk fordítani.

Az a történelmi vázlat, melyet itt Barabás István, most tordátfalvi lelkész, a mult évben az önképzőkör elnöke a pap-növendékek önmivelődési küzdelmeiről, elhagyottságáról és sikereiről elmond, reflex képe annak, a mi az egész intézetben folyt az elmúlt 50 év alatt

Nekünk az a kérésünk van, hogy az olvasó sziveskedjék szem előtt tartani, hogy kezdő ifjak törekvéséről ír egy szintén ifju ember, a ki mindent nagyobbnak, teljesebbnek és jobbnak szeretne látni. Az az óhajtásunk, hogy mindazoknak, kiknek a papi pályára készítés és készülés javulása szívroken fekszik, hassanak el szívökig az itt elősorolt adatok. Ezzel átadjuk a szót az ifju historikusnak.

* * *

I.

Történelmi előzmények.

A papnevelő intézet »Önképző-kör«-ének, vagy a mint megalakulása idejében nevezték, »Olvasó társaság«-ának története nemzeti életünknek leggyászosabb korszakában, akkor kezdődik, a mikor a magyarnak a hirhedt »beamter üzelmekkel szemben nem volt más vigasztalója:

»Megvirrad még valaha,
Nem lesz mindig éjszaka »

S talán nem is alakul meg egyeletünk ilyen időben, ha gyökerével nem egy szebb és dicsőbb korszakba kapaszkodik.

Ez a szép és dicső időszak a nemzeti ébredésnek és az ezt követő legendás szabadságharcznak korszaka. Egyeletünk alapító tagjai ott voltak azoknak soraiban, kik Széchenyi és Wesselényi buzdító munkásságának hatása alatt az országban először fogták kezükbe a nemzeti nyelv mívelését és fejlesztését.

Az unitárius collegiumban már 1820—30. év óta fennálló »Olvasó és irodalmi kör«-ben* a theologus ifjak mindig tevékenyek és mint nagyobbak vezérszerepet vittek. Együtt munkálkodtak a gymnasiumi ifjusággal abban a körben, mely nemcsak iskolánknak és felekezetünknek, hanem erdélyrészi hazánknak is méltó büszkesége volt s a mely oly országos hírű íróknak adott szárnyakat, mint Kriza János, Berde Áron, Jakab Elek, Kovács Antal, Koronka Antal, Kővári László és mások.

* Hajós János: »A kolozsvári unitár. collegiumbeli olvasó társaság irod. mozgalmai.« Ker. Magvető XXVIII. évf. és Kozma Ferencz: »Az ifjusági olvasó és irod. kör multja.«

Ebből a szép multu irodalmi körből vált ki a papnövédek »Ovasó társaság«-a, a mai nevén »Önképző kör«-e.

Éppen a nemzeti függetlenség évében, a nagy eszmék születése hónapjában, 1848. márczius 12-én, a hittani intézethez tartozó ifjak, gyűlést tartanak s a nagy szellemi forradalom hatása alatt Orbók Ferencz indítványára egy »Biblia olvasó társaság«-ot alapítanak.*

Az alapító tagok Orbók Ferencz, Kozma Elek, Gothárd Zsigmond, Bartalis Sándor végzett, Máthé Sándor, Varga Zsigmond, Szentgyörgyi Mózes, Kiss István és Kriza Sándor I. éves papnövédek voltak. Az első összejövetel alkalmával mind három papjelölt, beszédet tart, szép szavakkal méltatva a pillanat fontosságát és a társulás célját.

Az elmondott beszédekből pár sor fennmaradt egy régi alapszabályzatban, a mely így hangzik: »Föllángolt kebelled adók át egymásnak jobbainkat azon dicső frigykötésnek erősségéül, mely szerint oly társulatot alakítanánk, melynek eddigi nem létezése, huzamos időközön át egyházi állomásainkra a legnagyobb és legszembetűnőbb csonkaságot okozta, oly társulatot, mely ezután minden egyházi állomásra készülő egyének képeztetését a legsi keresebben mozdítaná elő.

E végre egyesült erővel indulánk a cél felé. Összetevénk tehetségünk szerint s magas lelkesedéstől indítva némi kevés pénzt, hogy abból s a még azután gyűlendőből minden, az egyházi szolgálat észszerű folytatására megkívántató segédkönyveket és lapokat lassan megszereznénk, minek immár is némi sikerét felmutathatjuk. « Együttal a tért is megjelölik, melynek határai közt mozogni fognak. »A tárgy — ugymond Orbók Ferencz megnyitó beszédében — a mindennap délutáni 2—3 óra közt tartandó gyűléseken, Biblia olvasás és magyarázat leend. E' lesz az út, ezen fogunk haladni kitűzött célunk felé, melyen ha Isten személyesen, mint hajdan az Izraelt tüzoszlopban, nem vezérlend is, de az ő jóravezérő szent lelke, mint hajdan az apostolokra ki lesz öntve, mely erősíteni fog e csüggedésekben, vezérleni a pálya kétes helyein.«

Szerkesztenek egy XIII cikkből álló alapszabályt is, a mi azonban az idők folyamán elveszett. A társaság megalakulása után ugyanis nemsokára bekövetkezik a szabadságharcz. Vége van a csendes munkálkodás napjainak. A haza szent ügye fegyverbe szólítja a muzsák falai közül e társaság tagjait is. A zavaros napokban a társaság feloszlik. Jegyzőkönyvei, alapszabályai s néhány

* Egyházi Lap XXIII. évf.

már beszerzett szakkönyvei elvesznek. A véletlen azonban az alapszabályokból egy példányt megmentett. 1878-ban akadott reá Vitábs Elek theologus Gothárd Zsigmond sztánai földbirtokosnál s közölte az »Egyházi Lap« XIII. évfolyamában. A alapszabályok még nem is voltak egészen megszerkesztve. A »rohanó« idők másfelé fordították a tagok figyelmét. A meglevő szövegből csak az tűnik ki, hogy a fennebb említett tagokon kívül, a társaságnak volt 9 Rfrt vagyona, a mely összeg valószínűleg a tagokra kirótt 2 Rfrt fele részéből gyült össze.

Annál szebb világot vet, a fennmaradt pár sor, gondolkozá-sukra s fényesen igazolja szabadelvü felfogásukat az alapelvek fel-állítása. Nem olyan §-kat akarnak felállítani, a melyek csak akadályul álljanak a szabad fejlődés elé, s nem oly szándékkal, hogy azok a körülmények szerint ne módosíttassanak, sőt — a mint kijelentik — »azt akarjuk, hogy az utódok is tegyenek meg min-dent, törjenek, rontsanak, építsenek, plántáljanak, de úgy, hogy reformjuk csak a társulat fennmaradását és virágzását tüzze célul.«

Minden intézkedésüket a legmesszebbmenő szabadelvűség jellemzi s még a gyűléseken való megjelenés is »kinek-kinek be-csületérzetére bizatik.« Ennek a magasratörő szellemnek köszönheti ma már virágzó egyeletünk fennállását s a későbbi időben is habár nagy küzdelmek árán, de mindig megtartotta az alapítók által kitűzött irányt s oda fejlesztette önmagát, a hol az alakuló gyű-lésen kívánta látni a szónok, midőn a pillanat hatása alatt eme szép szavakban fejezi ki örömét az egylet megalapítása fölött: »Áldott légy szerencsés nap, melyen teljesedve látjuk rég óhajtott vágyainkat. Áldott légy, melyben eme szép elhatározás lepte meg szívünket, mint hajdan a szent lélek a tanítványokat, hogy ez által tegyük le a késő nemzedék számára az alapot, melyből az utókor jövőndő nagysága és tökéletessége fog kiviritani. Légy megáldva 1848. márczius 12-ike, hogy utódaink tisztelettel és kegyelettel emlékezzenek meg rólad, mert ekkor tört ki a szolgáltság bilin-cseiből a szabadság, a sötétségből a világosság, mely mindent be-világít, hova elhatnak isteni fénysugarak. Nagy az áldozat, csekély a tehetség, mert az alap, melylyel társaságunk most már megkezd-i működését, 9 frt. Ne csüggedjünk, mert jőni fognak lelkes, buzgó, a közügyekért élő s haló egyének, kik megtízszerezik, megszá-z-szorozzák e mostani csekély alapot és akkor lesz ez egy hatalmas támoszloppá, olyanná, milyenné mi is kívánnók tenni, virágzóvá, ha volna tehetségünk. Kezdjük tehát Istennel munkánkat s rakjuk le az alapokat az emlékezet okáért, melyből társaságunk jövő nagysága fog kiviritani. A kezdet meg van, csak kitartás, békés egyetértés vezéreljen mindnyájunkat, mert célunkat el fogjuk érni.«

Egyeletünknek ebből az időből jegyzőkönyve nem maradt

fenn s így az sem tudható, hogy a társaság meddig működött. Nagyon valószínű, a mint azt a gymn. ifjuság olvasó és irodalmi körének sorsa is bizonyítja, hol a jegyzőkönyvek és egyéb okmányok nagyrészt mind elvesztek,* — hogy a szabadságharcz izgalmi és az azt követő 9–10 év nyomasztó napjaiban — mely idő alatt egyletünk nem szerepel — a tagok elszéledésével, az egész feledésbe ment. Legalább is erre enged következtetni az a körülmény, hogy az 1859. évben újból megalakult társaság jegyzőkönyvei semmit acm tudnak egy előbb fennálló egyletről.

(Folyt. köv.)

Indítványok.

Egy szerény indítvánnyal lépek mélyen tisztelt Szerkesztő úr elé. Én mint volt r. k., jól tudom, hogy a r. katolikus egyház modern fegyvere a Stefaeneum vagy Szent Isztván társulat, mely intézmény erre a célra alkalmas, részint annál fogva, hogy kitűnő szakemberek és írók állanak rendelkezésére, részint sokoldalúságánál fogva, részint, mert képviseli a katolikus egyházat és irodalmat és így, a ki az iránt érdeklődik, egyenesen ehhez fordul.

Mi, kik oly kevesen vagyunk aránylag a többihez, de erővel és lelkesedéssel birunk eszményi vallásunkat védeni és terjesztetni, mi érezhetjük azt legjobban, hogy mily jó volna nekünk ilyen vállalat. Ha végignéznünk összes könyveinken, láthatjuk, hogy hogyan háttérbe vagyunk szorítva, alig bukik fel itt vagy ott egy unitárius neve s még a reformatio kora történetében is háttérbe szorítanak, hol pedig szép szerepünk volt. De már azért is szükségünk volna erre, hogy képviselve legyünk, mint a többi egyházak is. Ilyen irodalmi társulatot (nevezzük azt Dávid Ferencz könyvkiadó társulatnak, Unitárius könyvkiadó társulatnak stb.) kellene létesíteni, még pedig, ösziute akarok lenni, Budapesten; mert hiába központ az unitáriusoknak Erdély, vagy éppen ezért, mert ott a többség, fel kell rázni a tulajdonképeni Magyarországot s erre csak Budapest vállalkozhatik, mert az elfogultság nagy, s minden irányban ezt tekintik központnak. Kössünk szerződést egy nyomdával (pl. a hol az Unitárius kis könyvtár megjelenik), a mely nyomda köteles volna minden kéziratot, mely erre a célra külön választott bizottság elnökének aláírásával és egyletünk pecsétjével el van látva, a tárgyhoz illő és megszabott alakban kiállítani és ennek szétküldéséhez a megfelelő czimszalaggal azon bizott-

* L. A gymn. ifjuság Önk. köri jk. 1865.

sági tagokhoz beküldöni, a kik a szétküldést elvállalták és így náluk a tagok jegyzékének egy-egy része megvan. Meg volna állapítva, mint a Stefaeneumnál is van, az évenként elküldendő iverk száma és a tagsági díj. A létesítendő társulat kiadványai minden tudományágra kiterjednének, akárcsak a Szent István társulaté. Különösen arra kellene törekedni, hogy vallási, történelmi, tudományos, nép, ifjúsági és gyermek-füzetes vállalatok jelennének, mint legolcsóbban és gyorsan terjeszthető dolgok, de a mellett önálló művek is jelennének meg. A műveletre pályázatot is lehetne hirdetni s a pályadíjat pedig az adományokból, a tagsági díj feleslegekből s az esetleges jövedelemből kellene fedezni. Legelőször azonban, ha megalakulna, tanácsos volna, ha egy olyan füzet jelenne meg, ha lehet ingyen, ha nem, úgy a legolcsóbban a mint csak lehet, mely ismerteténe vallásunkat, egyházunkat, egyleti életünket, magát a társulatot, eddigi kiadványainknak java részét, egyházi, az egyházat érdeklő világi törvényeket, lelkészeink névsorát, egyleteink névsorát, szóval mindazt, a mi érdekel olyan embert, a ki egyházunk iránt érdeklődik

Ha megalakulna e társaság, hiszem, hogy sikerülne. Vállalatunk, idővel mindinkább erősödne és ha sikerül olvasó közönségünket megnyerni elveinknek, tanainknak úgy elérjük azt a célt, mire törekednének egyleteink és egyházunk és a mire eddigi kiadványaink is törekedtek.

Ha szerény indítványaimat közlésre méltónak találja mélyen tisztelt szerkesztő úr, úgy készörömmel és hálás köszönettel átengedem, megjegyezve, hogy Budapestet központnak nem én akarom, mert én igaz, hogy budapesti vagyok, de a célért akarom, tudom, hogy mily elfogultak az emberek Budapest iránt s a vidéken megjelenő könyveket mily ellenszenvvel fogadják.

Ezek után maradtam a mélyen tisztelt Szerkesztő Úrnak
lekötelezett hive

Budapesten, 1901. május 10.

Ujvári László.

A kicsinyesség és szűklátóság, mindig önző célt keres a leguemesebb cselekedet háta mögött is. Miért? Azért mivel ő nem tud fölemelkedni magasra s nem tud belátni a dolgok mélyébe. A kicsinyes és szűklátó embereknek kellene egy olyan földalatti birodalom, a hol ők a vakondokkal és a többi földalattiakkal együtt élhessenek. Oda jobban beillenének.

Arator.

Dal a Miatyánkról.

Sem a Miatyánkot nem tanultam könyvből,
Sem, hogy minden áldás onnan jön a menyből.
Meleg szív előtttem szszretőn kitárva,
Szólt hozzám az Urról s tanított imára.

Nyári alkonyat volt, csillagváró este,
Öreg nagyapámmal kiültünk kettesbe,
Tövére dús lombbal bólingató fának;
Pihenő helyére házunk tájékának.

S hű hallgatója én minden meseszónak,
Hogy kedvemet most is betöltse a jó agg,
A kit mástól hallott, a kit maga látott,
Emlegetni kezdett hősöket, csatákat.

Éppen a legjavát, a legszebbet mondta,
Midőn ércnyelvével a csendet megbontva,
Megszólalt a harang, s hogy hangja fölszállott
Tovább csengve-bongva – a mese megállott.

»No fiacskám szépen kalapodat vedd le,
Az egyik kezedet tedd a más kezedbe,
S ki a mai nap is annyi jóval áldott,
Mond neki szépen, lám, a Miatyánkot!«

Ám én türelmetlen új mesére várva,
Kedvtelenül néztem hívó nagyapámra,
»Hisz jól tudom én már, el se felejtettem,
Minek mondjam annyit! — magam mentegtettem.

Nagyapám a fejét mosolygva megrázta,
S aztán olyan szépen, úgy megmagyarázta,
Hogy az imádságot nem tudni kell csupán:
Elmondani szívből minden áldás után.

S a mint magyarázott és az égre nézett,
Jóságos szemével megbűvölt-igézett:
Elmondtam imámat, mondtam azután is,
Elmondtam könyezve nagyapám sirján is

S hogy, — azóta bármint megtépték a mesék,
Lelkem a hitén még kétségbe nem esék,
Köszönöm, hogy egykor csillagváró este,
Öreg nagyapámmal kiültünk kettesbe.

Pap Domokos.

A vég.

Megkérdeztem a gyermektől:
Mit szeretnél, mond el nekem,
Ugy-e, ugy-e csak játszani
Mindörökre kis gyermekem?:
— Játzani én sohse vágyom,
Volnék csak nagy, mint a bátyám,
Kit nem szidnak, meg se vernék,
Ne volnék csak kicsiny gyermek!

Elmentem oszt az ifjuhoz:
Utad virágokkal hintik,
Lelked tele szép álmokkal,
Igy szeretnéd ugy-e mindig?:
— Mit sem ér az ifju álma,
Szövögetve s be nem válva,
Muljék tőlem virág, álmom:
Férfi legyek alig várom!

És te férfi körülötted
Gyümölcsei a munkának,
Éltet ugy-e nem cserélnél,
Akármivel kínálnának?:
— Nehéz már a verejtékem,
Alig várom, hogy megérjem
Nyugodt korát az öregnek,
Hogy egy kicsit megpihenjek.

És abból áll ez az élet,
Hogy mig egynek útját járjuk,
A mi aztán következik,
Csak azt kérjük, csak azt várjuk?
Szólt az öreg: »Útad járva,
Mánál jobb holnapot várva,
Mily csalás volt, belátod majd,
S küldsz a multért ezer sohajt,
A mikor már a végén jársz,
S az közelget, a mit nem vársz.

Pap Domokos.

A vallásos buzgóság külső megnyilatkozása
az 1900. év folyamán
az udvarhelyi egyházkörben.

I. Ajándékozások.

1. *Muzsnán* Urvacsorai bort adtak: Bálint Mihály erkedi jegyző 2 alkalomra 4 kor, Mátyás Jánosné 1 alkalomra 2 kor.

2. *Dersben* konfirmált ifjak szószéktakaróra összeadtak 10 koronát.

3. *Recsenyédén* K. Béres András és neje egy drb. 240 kor. értékű szántóföldet adtak templomalapra; az olvasóköri egy 15 kor. értékű papiszéktakarót készítettetett; i. l. Bomhér József és neje egy diszes gyászlobogót s ennek mintájára egy másikat a nők közadakozásból 30 30 kor. értékben; ugyan a nők egy gyászpadra 11 kor. 28 fillért adakoztak; Urvacsorai kenyeret mind négy alkalomra Márton István gondnok és neje adtak 2 kor. értékben.

4. *H.-Szt. Mártonban* Urvacsorai kenyeret adtak 1—1 alkalomra 1—1 kor. értékben: Szász István, ifj. Kovács József, Szabó Mihály és Dombi János; Urvacsorai bort 4 alkalomra 12 kor. értékben és közcélra 6 kor. 40 fillér pénzt adott Jakab Mihály izr. haszonbérlet; papiszéktakarót 10 kor. értékben özv. Kádár Ferenczné és egy-egy szál fenyőfát 1 1 kor. értékben Dombi Ferencz, Simén Ferencz és Dombi Mózes ajándékoztak.

5. *Lókodban* urvacsorai kenyeret adott 4 alkalomra 2 kor. értékben Soós Ferencz és neje.

6. *Gyepesben* özv. Benedek Jánosné ajándékozott az Urasztalra egy boros üveget, egy nikkelezett kenyértartó tálat, egy csipke kenyértakarót és egy szerelvények alá való terítőt, együtt 8 kor. értékben; konfirmált növendékek egy kenyértakarót 1 k. értékben; Urvacsorai kenyeret 1—1 alkalomra adtak Demeter Mózes, Benedek Ferencz, Benedek László és Cseke Ferencz 60—60 fill. értékben.

7. *H.-Keménfalván* Urvacsorai czélra ifj. Nagy Pál adott 2 kor. 16 fillért.

8. *Abásfalván* a malmos társaság fuvóra 60 koronát, a polg. község egyházi köeszukségekre 20 koronát ajándékoztak.

9. *Kénosban* Urvacsorai bort adtak egy-egy alkalomra 2—2 kor. értékben Foris Áron, Vári Albert, Sándor B. Mihály és Korda Zsuzsa. Többen gyászlobogóra 15 koronát. Urvacsora használatra egy porcellán boros kancsót adott 2 kor. értékben Imre András.

10. *Városfalván* Péter Sándor lelkész toronyóra-alapra 30 koronát, Bedő József ev. ref. torony építésre 30 koronát ajándékoztak; rozsmagtár alapításhoz egyes hivek összeadtak 59 és fél véka rozst és 6 kor. 90 f. pénzt; Urvacsorai bort és kenyeret adott 4 alkalomra 12 k. értékben özv. Máthé Sándorné.

11. *Oklándon* Sándor Márton énekvezér 50 éves házassága alkalmából gyermekeivel és unokaival együtt alapító levelet adtak 130 k. összegről később meghatározandó célra. Urvacsorai bort adott 1 alkalomra Pál Ferenczné 2 k. 80 f. értékben; 1 alkalomra és a konfirmációkor özv. Kovács Dánielné 3 kor. 60 f. értékben; Urvacsorai kenyeret 4 alkalomra Szolga István M. és neje 2 k. 40 f értékben; 4 szál tölgy és 4 szál bükfát 10 k. értékben ajándékozott a közbirtokosság. Ugyancsak a közbirtokosság ajándékából használt kaszáló után 100 kor. hasznót vett az egyházközség.

12. *H.-Ujfalun* templomhoz felvezető lépcsőzetre nők és férfiak adománya 33 k. 70 f. Polg. község egyházi szükségekre ajándékozott 19 k. 64 fillért; 1000—1000 db. téglát a papiházra készen helyre szállítva 16—16 k. értékben adtak Sikó András ev. ref. és Sikó Elek. Urvacsorai bort adtak egy-egy alkalomra Birtalan János, Kovács József, M. Benedek József és Benedek Albert, kenyeret minden esetben Soos Elek gondnok együtt 6 k. 80 f. értékben.

13. *H.-Almásou* Urvacsorai kenyeret minden alkalommal Ajtay János és neje adtak 8 k. értékben; Szabó Mihály pozsonyi pénzügy ig. ellenőr a szülőföld iránti hálás kegyeletből egy diszes szószéktakarót ajándékozott 30 k. értékben.

14. *Vargyason* Urvacsorai bort minden alkalomra Daniel Lajos 16 k. értékben, kenyeret pedig Kisgyörgy Sándor és neje 8 k. értékben ajándékoztak; a konfirmáció költségeire 2 kort. adtak Máté János és neje.

15. *H.-Karácsonfalván* Urvacsorai kenyeret adott 4 k. ért. Pünkösti Lajosné ev. ref., pohártakaró kendőt 2 k. ért. Bokor Juliánna, templomi padok kifestésére a gyülekezet női 90 koronát adakoztak. — Az adományok összes értéke 1136 k. 8 fill.

II. Munkatételek.

Közmunkát teljesítették s így a közpénztárákat a teherhordozás alól felmentették: Derzsben 90, Recsenyében 50, Lókodban 36, Gyepesben 80, Városfalván 1533, Jánosfalván 240, Oklándon 50, Ujfalun 50, Karácsonfalván 100, Almáson 100, együtt 2329 korona értékben.

Midőn ezen adatokat a vizsgálati jegyzőkönyvből a cse-

lekvő vallásosság jeléül kijegyezzük s ez uton nyilvánosságra is hozzuk, óhajtjuk, hogy az egyház, a vallásszeretet indítson áldozatkészségre ezután is minél többeket.

Oklánd, 1901.

Pál Ferencz
köri jegyző.

Angol vendégeinkről.

Miss Lucy Tagart neve nem ismeretlen az „Unitárius Közlöny“ olvasói előtt. Ő maga sem az, hiszen ősz hajtól környezett jóságos arcvonásait be is mutatták e lapok, ha jól emlékezem, akkor, midőn budapesti kis templomunk felszentelésére messze hazájából ide utazott.

Angol jóakaró barátaink közül ő egyike a leglelkesebbeknek. Rokonszenvez nemcsak magyar hitrokonaival, de egész nemzetünkkel, figyelemmel kíséri sorsunkat, szereti nyelvünket, melyből egyes szavakat nagy szorgalommal tanulgat, és büszke arra, hogy egy kicsit olvasni is tud magyarul.

De legközvetlenebbül érzik jóságos érdeklődését azok a magyar unitárius leányok, kik egy vagy két évet a Channing-House-ban töltenek. Ezek — a két Miss Sharpe jósága és vendégszeretete mellett -- legtöbb hálával tartoznak Miss Tagartnak Örökre feledhetetlenek előttem azon napok, sőt hetek, melyeket hampstead-i* kényelmes, szép kerttel körülvett házában töltöttem. A ház urnője elárasztott jóságával, s anyai figyelemmel gondoskodott róla, hogy alkalmam legyen minél többet látni London érdekes és tanulságos látnivalóiból. Sőt nem egyszer magával vitt kisebb kirándulásokra a vidékre is.

Több ízben voltam házának vendége, így egy ízben a karácsonykor elkerülhetetlen honvágyat igyekezett, páratlan jószággal, elfeledtetni velem és mostani budapesti papunkkal, ki akkor az Oxfordi College hallgatója volt. Már az maga is gyöngéd figyelem volt, hogy a szép ünnep alatt alkalmat adott nekünk egy kis jóleső magyar szóra, az által, hogy egyszerre hívott meg házába. Épen így élvezték vendégszeretétét a Channing House utánam következő magyar lakói is. És mindezt azért, mert messze idegenbe szakadt *magyar* hitrokonai voltunk.

Miért jutott most eszembe mindez? Azért, mert lelkes angol barátnőnk most azon fáradozik, hogy egy körülbelül 30 főből álló társaságot hozzon össze, mely, a helyett hogy e czélra összerakott fillérein a kies Svájcba, Norvégiába vagy más szívesen látogatott vidékre tenne kirándulást, felkeresi hazánkat s a — szerintük — távol keleten lakó hitrokonokat.

*. London egyik külvárosa.

Nagy dolog ez, még az utazni szerető angol előtt is! főkép ha azt vesszük, hogy a kirándulók közt alighanem kevés a tőkepénzes, a többség — én legalább úgy gondolom — szerényebb sorsu egyénekből fog állani, a kik szívesen veszik igénybe a társas utazás előnyeit.

Örvendetes ez a látogatás nekünk unitáriusoknak, a kiknek első sorban szól, de örvendetes hazafias szempontból is. Ime 20—30 idegen abból az országból, a hol olyan keveset tudnak hazánkról, hogy művelt egyén kérdezte tőlem csodálkozva: „Nini, magyar nyelven újságot is nyomnak!” s szám-talan hasonló példát tudnék felhozni. S csak rajtunk áll, hogy ez a 20—30 egyén — közte bizonyára több tanítással foglalkozó is — kedvező véleményt alkosson magának hazánkról s annak terjesztője legyen a messze idegenben.

Ime, ezért emeltem fel szerény szavamat. Mert bár meg-vagyok győződve, hogy minden magyar hitrokon, minden felszólítás nélkül is örömet megteszi a magáét, hogy angol vendégeink ne bánják meg a hosszú, költséges utat, melyet azért tettek, hogy 1—2 hetet körünkben tölthessenek: mégis különösen felakartam hívni az unitárius magyar *nők* figyelmét arra, hogy a kirándulókat Miss Tagart vezeti, ugyanaz, a ki annyiszor nyujt kedves otthont távol idegenbe szakadt leányainknak.

Szabadjon még egy prózai utóíratot csatolnom ezen sorokhoz, (mint az már szokásban van, ha asszony ír asszonyoknak.) Egy közös s kissé már európai hírű hibánkra — vagy túlságos erényünkre — gondolva megjegyzem, hogy az angolok *nem* méltányolják a nagy lakomákban nyilvánuló vendégszeretetet. Az ő mértékletes és egészen más konyhához szokott izlésük inkább megütközik ezen s főleg a túlságos kínáláson. A ki pedig udvariasságból ennek eleget akar tenni, igen könnyen maradandó, de épen nem kellemes emlékéért viszi magával a magyar vendégszeretetnek, — mint arra már nem egy esetet tudok.

Vegyük tehát ebben is példaképül Miss Tagartot: az anyagiakból a mennyi szükséges és kellemes a vendégeknek, egyéb élvezetekből és tanulságokból pedig annyit, a mennyit csak lehet.

Budapesten, 1901. jul. 28 án.

Korchmárosné Buzogány Mariska.

Ha nem ültetjük el a tudomány fáját fiatal korunkban, nem ültetünk árnyékában vénségünkre.

Chesterfield.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Az egyházfők.** Az unitárius egyház mostani főgondnokát Daniel Gábort és mostani püspökét Ferencz Józsefet 1876-ban választották meg magas és szép hivatalukra. A legritkább esemény számába megy, hogy két ilyen tisztviselő 25 évet munkálhasson együtt. De a mikor még a mellett annyi siker, ennek nyomában oly általános köztiszttelet és közbecsülés kísérté lépéseiket, valóban méltó az öröm és természetes a lelkesedés. Báró Petrichevich Horváth Kálmán főgondnok ur az E. K. Tanács közelebbi gyűlésén indítványozta, hogy az unitárius egyház ezt a ritka alkalmat felhasználva, találja módját tisztelete nyilvánításának. Egy kiküldött bizottságnak javaslata alapján az E. K. Tanács a két elnök arcképét meg fogja festetni a tanácsterem számára. A főgondnok ur képét Veress Zoltán, a püspök urét Stein János festőművészek vállalták magukra. A leleplezés szeptember 23-án lesz a Fő-Tanács gyűlésén.

— **A főt. püspök ur családjával együtt a rohitschi fürdőn** tölti július hónapot. Kívánjuk legyen üdülésére!

— **Az unitárius leányok lobogójára** minden irányban foly a gyűjtés. Remélhető, hogy már augusztus végére együtt lesz a kívánt összeg.

— **A régi kollégium.** Romban, porban van a régi Alma Mater. Utolsó diák-lakói a fák árnyában hűsölnek az országban, ő a saját porában fulladoz. Azok a bizonyos vendégek, a melyek a diák-vérre állandó lesben ültek fészkükben, nagyon rútul jártak: tűz, forró víz, a kőmives éles kanala, kalapácsa mind ellenük támadtak, s csak a sűrű porban volt némi menekülésök. Az ajtók ieszedve, a butorzat zsidó kézben vagy javítóban. A kollégiumban már csak a nagy könyvtár, a levéltár, az igazgatói iroda van a régi helyén, de ezek is csak ideig-óráig. Várják is a szabadulást. mert ebben a zajban, zűrzavarban lenni nem kellemes. Egy hónap mulva senki sem fog ráismerni úgy meg fog változni. Lakások és a Gánán-nyomda lesznek belőle. Csakis a régi kapufél ősi fölírata marad meg emlékül, nó meg a nagy nehéz fedél is, a mely kegyetlenül nehezedék az összevagdalt falakra. Nagyon okos dolog lesz, ha a régi tanulók az őszi nagygyűlésen föllekeseznek és egy megfelelő emléktáblával ellátják a kedves öreget.

— **Hálaadó ünnep.** A jelen évi hálaadó ünnepen az unitárius lelkészek nemcsak arról az áldásáról fognak megemlékezni Istennek, a melyet künn a mezőn s benn a ketekben arattak, hanem arról is, a melyet az egyház székhelyén Kolozsvárt fölépítettek. Bizony ha méltó a hála a tetet tápláló buzakalászárt, mennyivel inkább a lelket tápláló iskoláért.

— **Családi alapítványok.** Egy család tagjai a család kiváló tagjának, vagy ősatyjának a nevét szépen és hasznosan megörökíthetik, ha egy *alapítványt* tesznek a nevére. Az unitárius nagyck nevét egy-egy ily alapítvány mily remekül tenné élővé. Egy theologus javára a Dávid Ferencz nevére, egy másik javára a Szentábrahádi Mihály nevére!

— **Új tanárok Kolozsvárt.** Az E. K. Tanács közelebbi gyűlésén egyszerre 3 tanszék töltetett be. A *latinnyelvi*, melyre dr. Kiss Ernő a helybeli róm. kath. gymn. rendes tanára egyedül pályázott és megis választatott. A *matematikai* tanszékre Hidegh Mihály id. rendes tanár, ki szintén egyedül pályázott, a *magyar-német* helyettes tanári szék, melyre Demeter Dezső választatott meg, ki már egy évet töltött az intézetnél mint gyakorló tanár. A két első r. kath., a harmadik ev. ref. vallású. Első eset, hogy ily nagy számban lépjenek be körünkbe idegenek. Ennek a jelenetnek különben az a sajnos oldala is megfigyelendő, hogy unitáriusok teljességgel nem pályáztak, mert a már rendes alkalmazásban levők nem hagyták el állásukat, ifjak vagy nem voltak vagy nem volt megfelelő dip-

lomájuk. Váratlan csapás ragadta el a mult évben két rendes tanárunkat: Boros Sándort és Perédi Józsefet életük legjobb idejében, de mégis több előrelátással jövőre talán elkerülhetnők a hasonló meglepetéseket.

— **Papbeköszöntő.** Barabás István végzett papjelölt, kinek tehetségeiről e lap utolsó számában megemlékeztünk, hozzá fűzött reményeinknek egyik szép zálogát váltotta be július hó 7-én Tordátfalván tartott beköszöntőjével. A nagyszámmal egybegyűlt hallgatóság, melynek jelentékeny részét a vidéki intelligencia tette, áhitattal hallgatta meg a mélységes lélekkel irt gyönyörű imát s igazi érdeklődéssel kísérte a találó alapigékre (2 Kor. 12 r. 20 v.) épített beszédet. A hazafias és a szereteten alapuló vallásos szellem, melyeknek ápolójául olyan szépen ígérkezett, kísérje Barabás Istvánt egész életében azzal a fokozódó lelkesedéssel, mit egy jó lelkű gondos nép ragaszkodása táplálhat és táplálni is fog. A beiktatást Gábor Albert martonosi lelkész végezte szónoki tüzzel, hatalmas erővel. p. D.

— **Beiktatás.** Nagy örömmel fogadta a maroszentbenedeki unitárius egyházközség Biró Pál új lelkészét, a ki f. év július 3-án d. u. érkezett meg. Az ifju lelkészt már összegyűlve, lelkesedéssel várta a hívőknek serege, kiknek élén Nagy Béla bethlenszentmihályi lelkész mondott az érkezőhöz néhány üdvözlő szót. A hivatalos beiktatás 7-én történt meg. A beiktatást Gvidó Béla esperes aa. végezte apostoli, magasan szárnyaló beszédével. Az ifju lelkész a mai kor kívánalmainak teljesen megfelelő szelleműs, magvas beszéddel foglalta el a három évig üresedésben levő szószéket. E kis egyházközségünkben ifju lelkészársunkra szép missió kínálkozik, a mit ő Istentől nyert tehetségével, reméljük, fog is teljesíteni. Biró Pál szerény és tehetséges ember, a mi kitünt első fellépéséből. Isten hozta ifju barátunkat, kísérje Istennek áldása buzgó munkálkodását. Jelen volt.

— **A papnevelő intézetbe** 9 uj és 11 régi hallgató jelentkezett. Az intézet bizottsága a kedvezmények ügyében már megtette előterjesztését.

— **Iklandi egyházközségünknek** f. hó 21-én örömnépe volt. Boór Jenő lutheránusból unitáriussá lett uj lelkész e napon foglalta el szent hivatalát a szokott ünnepségek között. A rendes lelkészt régóta nélkülöző s hiánytól mélyen érző buzgó hívek öröme szemmel láthatólag sugárzott az arcokon. Már a száraz tény, hogy a Főtiszt. püspök ur atyai gondoskodásából rendes lelkészt nyertek, öröm volt, melyet még indokoltabbá, szentebb és magasztosabbá fokozott az uj lelkész rokonszenves egyénisége, lelkes szónoklata. — De tartsunk rendet. Az ünnepélyre helyből és vidékről szép közönség sereglett össze. A kőri papságból is élükön derék esperesükkel, többen megjelentek uj kartársuk üdvözlétére. De ott voltak buzgó tanítóink is, kik művészi orgonázással, énekkel és egy gyönyörű duettel emelték az ünnep fényét, fokozták az istentisztelet buzgóságát. A beiktatást maga az esperes és Fazakas ny. szentmártont lelkész végezte. Az egyszerűség és természetesség szépségeivel ékeskedő esperest mindig gyönyörűség hallgattai. Az volt most is. A lelkész és hívei közötti viszony eredetének, hatásának és céljának bibliai sóval fűszerezett rövid fejtegetésével nyitotta meg az ünnepélyt. Utánna az uj lelkész lépett a szószékre. Buzgó imájával, kellemes, férfias hangjával azonnal lekötötte a figyelmet s meghódította a közönséget. Beszédét az etelközi vérszerződésen kezdte s a közt és a hívei között kötendő szerződésen folytatta. Annak jelszava: „*tartsunk össze*“, erőssége a szeretet volt. Ennek is ama kellékekkel kell birnia. „*A lelkész szeresse híveit s a hívek szeressék lelkészüket*“ — e két részben foglalta össze alkalmoszerű gondolatait. Hogy híveit szeretesse, előbb szeretnie kell Istent s minden emberbe Isten képét, melyekből önként foly a hívei iránti szeretet, melyet tnlálón és meghatón ecsetelt. A második részben a hívek szeretetének feltételül lelkészi kötelességeit tárgyalta, melyeket tehetsége szerint betöltvén, ha érdeme szerint még nem szeretnék: nem lenne közöttük boldog lakozása s mint a madár a kalitkából, elvágynék onnan a

bérczeken túli messzeségbe. Előadása nyugodt, mindvégig lelkes és lelkesítő volt. Gyakorlott szónok, profétai lélek, hivatásos pap. Az iklandi Sion méltán örvendhet, mert ily profétája még nem volt, vagy — ha volt is — régen volt. De volt is öröm Izraelben, mely örömet meghatóan ecsetelt a következő szónok, Fazakas lelkész, ez a csupa tűz- és lélek-ember. Beszédét csak azért nem kivonatoljuk, nehogy tullépjük a „Közlöny“ korlátait. A valóban megható, lélekemelő ünnepély után a szent falakon kívül, egy kis székely ember, egyike az örvendő híveknek, egy gyönyörű példája a természetes szép észnek, György Albert, megkapóan szép szavakban üdvözölte új lelkészüket, régóta várt Messiásukat, kire — a szakképzett lelkészre nagyobb szükségük van nekik, mint azoknak, kiknél a hit vak, a vallás babona; mint azoknak, kiknél a hit és gondolkodás határait megszbja az egyházfő, melyen tullépni nem szabad, hogy az ők szabadon skárnyaló gondolataikat helyes irányba terelje, az Istenség trónjához minél közelebb vezesse. — Mindezek után Filep Gyula és György Albert buzgó és áldozatkész egyháztagok, előbbi vendégszerető házával gazdagon terített asztallal, izletes ebéddel fogadták a vendégeket. Miként a lelki, a testi táplálkozás is emelkedett hangulatban folyt le. Lelkes és szellemes pohárköszöntések adták meg savát-borsát annak, mi a gazdasszonyi teendők körén kívül esik. Az áldomásokban emlékezés volt mind azokról, kik a nap örömnépével bárminő kapcsolatban érdemet szereztek maguknak. E nap emléke sokáig élni fog az iklandiak és mindnyájunk emlékezetében, oe öröme és áldása legyen maradandó, állandó a teljesen megvigasztalódott gyülekezetben.

Vadad, 1801. júl. 22.

Szász András.

— **Lelkesi nyugdíj-alap.** Az angol unitárius lelkészek épen most szervezik nyugdíj-alapjukat egyetemes alapon, mert a vidékeknek volt, kisebb-nagyobb. Egy pár adatját ismertetjük. Célja: hogy biztosítsa azokat a lelkészeket, a kik a Nemzeti Konferencia tagjai, hogy öregségük idejében nyugdíjat kapjanak. A nyugdíjazás módja *életbiztosítás* az „Equitable életbiztosító Társulat“ útján. Biztosítható 1200 kor. évi járadék vagy a kétszerese, 65 éves életkorra. Tetszés szerint biztosítható 5000 korona halálesetre. A Nemzeti Konferencia mozgalmat indított oly célból, hogy teremtsen egy alaptőkét, melynek évi jövedelméből fizeti az évi biztosítási illetéket, a mi azonban nem lehet nagyobb 500 koronánál, de a tagok száma szerint csak 250 korona fizetésére kötelezi magát.

— **Köszönetnyilvánítás.** Polgár Lipótné urnő Budapestről a hatáskörömbe tartozó dévaványai unitárius leány-egyházközség részére egy diszes Ur-asztali urvacsora-terítőt ajándékozott, melynek értéke az 50 koronát meghaladja. Fogadja az egyházközség nevében leghálásabb köszönetemet szíves ajándékáért s azért az odaadó buzgóságért és önzetlen szeretetért, melylyel ezen valóban életrevaló egyházközségünk érdekeit szíven viseli.

Hód-Mező-Vásárhelyen, 1901. jun. 24.

Gálffy Zsigmond,
unitárius lelkész.

— **Pályázt.** A kolozsvári unitárius collegiumban az 1901–2 iskolai évben megnyíló tápintézetben egy szegény udvarhelymegyei székely unitárius kitűnő tanulóért a tápintézeti díjat — 210 k. — fizetni óhajtván, felszólítom az illetőket, hogy eziránti folyamodásukat a collegiumi Értesítőben közzétett feltételek szerint felszerelve, f. év augusztus 25-ikéig az irt collegium igazgató tanárához Daniel Gábor táp díj czim alatt adják be.

Olaszteleken, 1901. július 10.

Daniel Gábor, főgondnok.

— **Köszönet.** Folyó év júl. 7-én a tordáttalvi unitárius egyház új lelkészének beiktatása alkalmával a helybeli Olvasókör egy rögtönzött táncmulatságot rendezett az említett egyház kebelében elhunyt és még ez ideig el nem feledett lelkészének, Bedő József sirkövének felállíthatása céljából, mely alkalommal a nevezett alapra begyűlt tiszta jövedelem 62 kor. 16 fill. Felűlitzettek a következők: Gálfi Kálmán 4 kor., Pap Mózes

1 kor. 70 f., Deák Miklós 80 f., Gábor Albert, Vajda Antal, Pálfi Mihály, Szász Ferencz, Török Lajos 70—70 f., Sándor Mózes, Ekárt Andor, Gyarmati Dénes, Gombos Mihály, Végh Gyula, Boros Mihály, Osváth Aron, Varga Dénes, Stolz Alfonsz, Marosi Mózes, Gombos András, Lukács Zsigmond 20—20 f., özv. Nemes Ferenczné, Gombos Mózes, ifj. Végh József, Gál József, Hajas János, ids. Benczédi János, Gombos Dénes 10—10 fillér. Fogadják a szives adakozók e helyen is a nemes ügy iránt megnyilatkozott nemes tetteikért úgy az egyház, mint a rendezőség hálás köszönetét. Tordátfalva, 1901. júl. 17.

Péter József tanító.

— **Nyilvános köszönet.** A laborfalvi unitárius lelkészi lakás rendb hozatalára a következők adakoztak: Márkus Ferencz 5 drb csere sasfa 3 korona, Zajzon Antal 10 drb csere sasfa 6 korona, id. Barabás Sámuel 5 drb csere sasfa 3 korona, Berde János 2 drb csere sasfa 1 korona, Benke Sámuel és Zsigmond András kert felállítás és szeg 15 korona értékben, Kádár Béla 10 korona, Kádár Sándor 10 korona, Dávid József komollói ev. ref. lelkész 10 korona.

Bodali Pál komollói ev. ref. tanító 5 korona, Benke János id. 2 kor. Zerbes Frigyes kocsijáros 20 kor., Bába Ilka 1 kor., Jánosi Ferencz tanító 2 kor., Berde Ilka 1 kor., Joó Mózesné 5 kor., Balázs Mózesné 5 kor., Kis Etelka 1 kor., Bedő Juliska, Márkos Vilma 2—2 kor., Kiss Rózsa, Zsigmond Sándor, Berde Gyula 1—1 kor., Márkos József ifj. 10 kor., Márkos András ev. ref. 10 szál deszka 6 korona, Márkos Gizella Mihályé 4 korona, Korodi Mózes 1 kor., ifj. Benke János 1 szál cserefa 3 kor., Kovács Józsefné 40 fill., Bába András 2 kor., Márkos Károly 2 kor., Márkos Gizella Sámuelé 8 kor., Bagoly János 1 kor., Márkos Ilona György 2 kor., Földes István 1 kor., Hosszu Györgyné 2 kor., Ilyés István 1 kor., Bartha András 4 kor., Berde Ferencz, Szász Lukácsné 1—1 kor., Zoltán Zsigmond 1 szál cserefa 3 korona, pénzül 3 kor., Hosszu János 60 fill., Berde István 2 kor., Berde Mária Istváné id. Szász János 4 kor., Kovácsik Andrásné, Miklós Dávid és neje 1—1 kor., Vojkuj András 1—1 kor., Kiss Pál Miklós 20 fill., Földes Andrásné 60 fill., Miklós Antal 40 fill., Benke Gábor 3 kor., Berde Trézsia 2 kor., ifj. Szász János 1 kor., Jakab Ferencz és neje 2 kor., Jakab Juliska, özv. Jakab Sámuelné Szöcs Tamás és neje 10 kor., özv. Bába Jánosné, Hosszu István 1—1 korona, Szász János atybeli 20 fill., Jakab Zsigmond 1 kor., Hajdu András 5 korona, Korodi Ferencz 1 kor., Nikula Györgyné 1 kor., Opra András 2 kor., Miklós András 2 drb cserefa 2 kor., Bába Mózes 1 kor., Berde Mózes 2 kor., Mezei József és neje 1 kor., Márkos János 5 kor., Göncz Mihályné 6 kor. Összesen 833 kor. 40 fillér. Hosszu Ferencz kálmoki tanító ur 1901-től kezdődőleg urasztali bort és kenyeret a míg él. Zsigmond Károlyné az 1900. évben is urasztali kenyeret adni sziveskedett. Fogadják a kegyes adakozók lelki pásztori hálás köszönetemet, adja a szeretet Istene, hogy az ő bőséges áldásaiban részesedvén, ezen áldozattételek folytatása ékesitse továbbra is aranykönyvünket, hogy oly példaadás legyen egy újabb nemzedék előtt, a mely a hiűtőség áldozatkészség és az ur házának szeretetét tanulja meg elődeitől. Laborfalván, 1901. január 15. Göncz Mihály, unitárius lelkész.

— **A székely-kereszturi unitárius gymnasium ifjusága által f. év május 19-én rendezett mulatságon felülfizettek:** Varga András (Bita) 10 kor., Nagy Fr. Elek 2 k. 80 fill., Sándor János, Csiky István, Hackmüller Oszkár, Dr. Sebess Jenő, Lukácsy Elek. Szőke László 2—2 kor., Dr. Jankovits Pál 1 k. 60 fill., Gombos János, Dimény Mózes (Budapest) 1.20—1.20 fill., Varga Dénes (Al-Siménfalva), Telmán Imre 1—1 kor., Pap Mózes, Szász Béla, László József, Szász Ákos, Demeter Domokos, Farkas Mihály 80—80 fill., Bedő Dénes 60 fill., Bálint Dániel 40 fill., Raffaj Dániel 20 fill. Nevezett felülfizetőknek áldozatkészségükért hálás köszönetet mond a rendezőség.

— Az alsórákosi egyház nőtagjai a lelkes neje buzditó felhívása folytán a nők számára egy diszes urasztali poharat és tányért szereztek, melynek értéke 32 korona. Pünköszt ünnepén már azokból lett kiosztva az urvacsora. Adományaikkal hozzájárultak a vásárláshoz: Utó Béláné 5 kor., Antal P. Jánosné, Antal P. Andrásné, Antal P. Zsigmondné, Antal P. Józsefné, ids. Antal P. Józsefné, ifj. Antal P. Mihályné, Antal Miklósné, Gáspár Andrásné köz., Gáspár Mihályné ifj., Gáspár Mózesné, Kálmán Györgyné, Rákosi Tamásné, Nemes Mihályné 1—1 kor., Lovász Jánosné, Krisztóf Jánosné 60—60 fill., Antal Jánosné, Antal Andrásné, Antal P. Istvánné, André Mózesné, Bartha Istvánné, Füzi Andrásné, Füzi Tamásné, Pap Andrásné, Rákosi Istvánné 40—40 fill., Nemes Jánosné 50 fill., Antal Sz. Jánosné, Antal P. Ilona (ev. ref.), özv. Antal Andrásné, Bartha Jánosné, Balogh Jánosné, Biró Mózesné. Türi Istvánné, Türi Mária hajadon. Gáspár Miklósné, Gáspár Zsigmondné, Gáspár Istvánné, özv. Gáspár Jánosné. Gáspár Andrásné ids., Gáspár Mihályné ids., Kálmán Andrásné, László Domokosné, Rákosi Istvánné ifj., Rákosi Samuné. Szakács Andrásné, Székely Ereczné, Antal Sz. Istvánné 20—20 fill. Ez adományokat lelkes kikapótolt 4 kor. 50 fillérrel. Az áldozat legyen kedves az Isten előtt! Fogadják nemes szívű adományokért a hív adakozók egyházközségem nevében hálás köszönetemet. Alsó-Rákos, 1901. június 4-én. Utó Béla, unitárius lelkes.

— A tordai unitárius egyház hívei között évek óta tanácskozás tárgya hogy mikép lehetne az ottani templomot belsőleg a kor kívánalmaihoz mérten izléssel, csinnal berendezni, a százados orgonát újjal kicserélni. A szükséghez pénzalap hiánya késleltette a dolgot, de a közönség érzete nem engedte pihenni a kérdést, s ma — köszönet a buzgolkodóknak — élénken foly s gyűjtés híveink között. Az adakozás igen szépen indult. A híres Szaniszló családnak egyik hitbuzgó sarja Szaniszló Zsuzsanna, özv. Gáspár Józsefné volt az első, ki a jelzett célra 1000 koronát adományozott és fizetett ki az egyház pénztárába. A szép példát nyomban követte Fodor Károly afa, ki bár véreitől, rokonaitól távol, Oláhországba telepedett le, azért szívben, lélekben velünk van s most is őseink hitét vallja. Az első levélbeli megkeresésre 200 koronát ajánlott fel. Derszi Károlyné 100 korona, Totlné Zsigmond Gizella 50 koronával nemcsak gyarapították a gyűjtött összeget, hanem házról-házra keresik s szolítják fel a híveket adakozásra. Jól esik felemlitenünk azt is, hogy az adakozók között más vallású polgár.ársaink is nagy számmal vannak.

— Nagy Albert az „Aranyos Vidék”-nek több éven át buzgó szerkesztője egy csinos kötetben kiadta költeményeit, melyeknek nagyobb része alkalmi költemény jeles férfiakhoz és nőkhez. Nagy Albert hazafias érzéssel és a szép iránt lelkesedve ír. Üdvözzöljük derék könyvéért.

— Székely kérdés „Máthé Józseftől, ki a székelyföldi viszonyokat alaposan ismeri „Székely kérdés” zimen becses munkát adott ki „a marosvásárhelyi Székely Társaság.” A „bajforrások”. „a mentő kísérletek” és a „jövő munkája” alapos ismerettel vannak megírva.

TARTALOM: Elnöki meghívó. Br. Petrichevich Horváth Kálmán. 194. l. — Felhívás kolozsvári új kollegiumunk tapintézete érdekében az osztálytársak összejeövetelével kapcsolatosan. Daniel Gábor. 194. l. — Unitárius mozgalmak külföldön 196. l. — Hódolat. (Költemény.) Tarcasfalvi Albert. 197. l. — A Dávid Ferencz Egylet perselye érdekében. Br. P. Horváth Kálmán. 199. l. — A kolozsvári unitárius papnevelő intézet önképző-körének története a XIX. százban. Barabás Isván. 200. l. — Indítványok. Újvári László. 204. l. — Dal a Miatyánkról. (Költemény). 206. l. — A vég. (Költemény) Pap Domokos. 107. l. — A vallásos buzgóság külső megnyilatkozása az 1900. év folyamán. Pál Ferencz. 208. l. — Angol vendégeinkről. Korchmárosné Buzogány Mariska. 210 l. — Egyházi és iskolai mozgalmak 212. l. —

Unitárius Közlöny

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTI dr. BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára 2 k. 40 f. (1 frt 20 kr.) Egy szám ára 24 fillér (12 kr.)
Egyleti tagok, 5 évi kötelezettséggel, egy évre 2 koronát fizetnek. Minden pénz
Gálfi Lőrincz egyll. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra.

*A modern emberszeretet (filantropia) megtanított,
hogy tekintsünk az égre, és „ne alamizsnát, hanem
egy hű barátot kérjünk.”*

Chicago.

Fenn W. Vilmos.

*A természet tiszta és egészséges. A gondolat és érzés tiszta-
ságát növeli, ha olykor társalgunk a sziklával, fákkal; a pata-
kokkal, félhőkkel; a napok és évszakok jövésével és távozásával.
Mi általában bizhatunk az olyan emberben, a ki valóban szeret
egyedül lenni a réten vagy a tenger partján, vagy a csillagos ég
alatt. Rendesen szép jövőt jósolhatunk az olyan ifjunak, a ki a
természeti tárgyak gyűjtésével tölti idejét és tanulmányozza — fegyver
nélkül — a madarak szokásait s igyekszik megnevezni őket.*

Boston. É. Á.

Ames Gordon Károly.

*A hol sok a nagy elme, kevés a nagy szív, ott hiányzik a
bekés összhang és nincsen tartós haladás.*

A kolozsvári unitárius papnevelő intézet önképző-körének története a XIX. százban.

Pályamű. Irta Barabás István.

— Folytatás. —

II.

Az önképző-kör megalakulása.

1859—60.

A szabadságharcz leveretése után mély csend honol széles e hazában. A honfiak nagy része elnémulva pihen magyar vértől megszentelt hazája porában. Mások idegen országok sötét börtöneiben várják a szabadulás napja hajnalhasadását. Legszomorubb azoknak sorsa, kik vagy nem tudtak, vagy nem is akartak elválni a mély gyászban ülő édes anyától s egy-egy, koronként megpendített allegorikus versben hallgatják szívszorongva a letiport nemzet szive dobogását. Mindenütt mély, halálos resignatióval vegyült erkölcsi satnyulás. A társulatok feloszlásával kihalni látszott a nemzeti érzés is. Csak titkon gyülekeznek össze néha a haza sorsa fölött még kétségbe nem esett honfiak s lesik a külföldi híreket, honnan most mindent reméltek. A sajtó censura alatt nyög, a szabad véleménynyilvánítás fölött idegen zsoldos őrködik. Az iskolákba is csak lassan-lassan gyülekeznek a tanulók.

Minő változás egy pár év alatt! A honnan tanítóik buzditó szavaival lelkesedve mentek a csataterre: ott most mély hallgatás fogadta!

A vezetők szomoruan ülnek székeikben s idegen tanterv szerint, hidegen őrlik le az unalmas napokat. Halálszinű zsibbadság ül a tagokon. Mihez fordulhattak hát máshoz az összejött papnövendékek, mint az emberiségnek annyi, hasonló érzelmétől megszentelt könyvéhez: a bibliához. Abban kerestek most is vigasztalást s hosszú 10 éven keresztül annak olvasása és magyarázása volt önképzésüknek egyedüli eszköze és tárgya. A hosszú, kínos éjszaka végre mégis hajnalodni kezd. Az 50-es évek végén egy-egy csillag jelen meg a nemzet életének egén. Az önbizalom kezd visszatérni minden vonalon. A hajnali üde levegő érintésére a papnövendékek közé új élet szivárog s már 1859. nov. 14-én újra tömörülnek s megalapítják a »Theologus könyvtárt, a papi, egyházi könyvek megszerzése és az ezen pályára készülő egyének teljes kiképződhetése tekintetéből.*

* Jegyzk. 1859. 1 sz.

Innen kezdődik az egyesület hiteles története. Az első ülést 1859. nov. 19-én tartják s ekkor már 27 tag írja alá nevét. Bizottságokat szerveznek a kik könyvszekrények beszerzéséről gondoskodjanak. Első teendőik a könyvtár megalapítása és berendezése. Tisztségviselőket választanak, kiknek mint alapító tagoknak és hivatalnokoknak nevét itt közlöm.

Elnök: Molnár Sándor. Jegyző: Kiss Sándor. Pénztárnok: Serester Sándor. Könyvtárnok: Koronka Gábor. Gazda: Vass István.*

Az első évben mindössze csak 3 gyűlést tartanak, melyeknek tárgya a könyvtár felszerelése volt. A második évben már egy hatalmas lépést tesznek előre. Hetenként rendes gyűléseket tartanak s gazdálkodnak szellemi organumról is. A keblő lap »Egyházi Lap« nevet kap, mely cím mai nap is fennáll. Az első szám 1860. nov. 15-én jelen meg Serester Sándor szerkesztésében, ki előszavában a könyvtár megalapításának indokait s a kor szellemének követeléseit sorolja fel s majd így folytatja: »Egy ilyen nevezetes korban, melyben minden igaz magyar áldozni kész a haza oltárára, egy ilyen korban mi is, kiktől mind szellemi, mind anyagi tehetségeinkre sokat várni nem lehet, — alapítók meg az »Egyházi Könyvtár« nevet viselő s jelenleg már fennálló könyvtárt, hogy ezáltal is egygyel több eszköz legyen birtokunkban, mely által magunkat a haza igényeinek megfelelőleg képezhessük, tökéletesíthessük.«

»S mint minden más ilyennemű társulatoknál, úgy itt is szükségesnek látta a társaság »Egyházi Lap« cím alatt egy lapot szerkeszteni, a melynek tárgyai lennének mindennemű egyházi beszédek, akár saját munkák, akár idegen nyelvekből fordítottak, egyházi énekek stb. És mi a célja az »Egyházi könyvtár« megalapításának? avagy nem az-e, hogy az egyházi pályánk folytatására vezérlő eszmékkel és szent igazságokkal bővelkedő könyvekből állván, azokból pályánk biztos és könnyű folytatására útmutatókat s a vallásos kérdésekben felvilágosításokat adjon? Valójában az! És kérhetném tovább, hogy mi módon nyerhetünk az egyházi pályára legkönnyebben bizonyos gyakorlottságot és otthonosságot? Bizonyosan nem másképpen, mintha az e tárgyra tartozó könyveket olvassuk szüntelen, s főképp pedig az által, ha az olvasott eszmék szerint, saját meggyőződésünk és hitelveink szerint akármi tárgyú és alkalmu beszédeknek írását mentől gyakrabban megkisértjük és azokat, melyek belátásunk szerint sikerültek, azokat többszöri átolvasás és jobbitgatások után, mintegy emlék gyanánt elteesszük magunknak, hogy majd annak hasznát vehessük, vagy pedig egy e végre szánt lapban átadjuk a nyilvánosságnak.

* Jegyzk. 1859. 1., 2., 3. sz.

»A kik talán önmaguk iránti bizalmatlanságból tartózkodnának e lapba czikkeket írni, azokat ne rettentse vissza az esetleges gyakorlatlanság érzete, mert itt csak egy kisebb körben mozgó önképzésről lévén szó, a hibákat nem gáncsolni, hanem jó akarattal javítani akarjuk. Én tehát azon édes reménységgel nyítom meg e lap első számát, hogy hő pártolástok által meg fog felelni a cél-nak, a mely végett megindított. Legyetek munkások hát abban, hogy azon kis forrás, a mely most egyszerre nem képes többek lelki szomját kielégíteni, gyarapodjék időről-időre, hogy mint kiapadhatatlan forrás, legyen egykor képes mindazok szomját kioltani, vagy legalább némileg csillapítani, a kik a tudománynak rögs útjain hozzája, mint szent zarándokok elvándorolni óhaj-tanak.«

Ebbe az időbe — sőt egészen a 70-es évekig — eső lapoknak tartalma rendesen a gyakorlati lelkészet köréba vágó esketési, keresztelési és urvacsorai agendák és egyházi beszédek és imák s csak később jelennek meg önálló tanulmányon alapuló értekezések s azok nyomán bírálatok és költemények.

Pénzügyi helyzetükhöz képest szaklapokat is rendelnek. Első megrendelt folyóiratuk a »Sárospataki Füzetek«.*

A könyvtárt vásárlás után folyton szaporítják s már a második évben mintegy 50 kötet munka van az egylet birtokában. Jóakaróik sem feledkeztek mög róluk, részint pénz-, részint könyv-adományokkal mindig segítették, buzdították.

Az első könyvadomány, miről jegyzőkönyveink megemlékeznek, Ferencz József paptanárnak Gróf Széchenyi István felett az unitár. templomban mondott beszéde, ki azóta minden évben meg-újuló ajándékaival örök hálára kötelezte egylettünket.

(Folyt. köv.)

Tolsztoj Leó gróf.

Az újkor evangelistája, ki Krisztus igaz, jó és felséges ta-nait hirdeti, a ki az evangelium nemes egyszerűsége szerint él, nem ismer ember és ember közt különbséget, hanem szétosztva földjét a grófi család uradalmán levő földmivelők közt, sajátjá-nak annyit hagyott, mennyiből megél ő, fenkölt lelkű neje és családja. Tolsztoj Nyikolajevich Leó gróf, orosz író, született Jannaja Poljana birtokon a tulai helytartóságban 1828. szeptem-ber 9-én. A kazáni egyetemen 1843 óta a keleti nyelveket és a jogot tanulmányozta és Szt.-Péterváron vizsgát tett. Miután

* Jegyzk. 1860. 13. p.

hét évet birtokán töltött, 1851-ben tüzéraltiszt lett a Kaukázusban. Itt írta meg első művét: „A gyermekkor“, melynek folytatása: „A fiu kora“ és „Az ifjúkor“. A krimi hadjáratban Szilisztria ostromában és Szebasztropol védelmében résztvett, mint tiszt. A hadjárat után Szent-Pétervárra helyezték át, hol Tujevvel ismerkedett meg, a ki nagy tehetségét fölismervén, rávette, hogy kizárólag az irodalomnak éljen. 1862-ben nőül vette Berhs Andrejevna Zsófiát, egy moszkvai orosz leányát. A „Debabristák“ című regényt tervezte, melyből három fejezet ki is lett nyomtatva, de anyaggyűjtés közben figyelme az 1812-iki francia betörésre irányult és így jött létre a „Háboru és béke“ című nagy regénye. A hetvenes évek elején paedagogiai kérdésekkel foglalkozott, olvasókönyveket és a népnevelésről szóló iratot tett közzé 1874-ben megkezdte „Kuramin Anna“ című regényét. Azután theologiai tanulmányokkal foglalkozott és különösen Szutajev orosz földmives felekezet alapítóval való megismerkedése egészen új fordulatot adott irodalmi tevékenységének és életének. Az ő (tulajdonképeni unitáriusi) kereszténységre és a népeknek egyszerűségére akarja építeni életfelfogását és elveti a modern művelődést, annak világnézetét és életfelfogását. „Gyonásom és Miben áll vallásom“ „Mit tegyünk“ című munkákban sem fejt ki határozott világnézetet, mert világnézete, a melyet őskereszténynek, tulajdonképpen az őskereszténység és a modern felvilágosodás, sőt néha határozottan naturalista gondolkozásu ember világnézete közt inog, határozatlan körvonalokban. Ilyen elmosódott szinben tűnik fel világnézlete a szép részleteket magában foglaló „Evangeliumában“ is, a mely munkában az evangeliumnak lényegét összeakarja foglalni az „Életről“ írt munkája, továbbá az „Isten országa ti bennetek vagyon“ című munkában is, mely élénk előadásban gyakran gunynyal ostromolja a mai kereszténységet és az arra épült államintézményeket. Ezt a vonást, mely összes újabbi művén keresztül vonul, mutatja a „kereszténység és hazafiság“ című értekezése is. Ez előbbivel egy időben jelent meg az „Empirikus morál ellenmondásai“ című műve is. Továbbá „Katonai kötelesség“ című munkája, melyben különösen az orosz katonai életet írja le Tolsztoj most már a költészet terén is érvényesítette ezt az őskeresztény (unitárius) és népies irányt. Nagy feltűnést keltett különösen a „kreutzerszonáta“ című novellája. Tolsztoj legolvasottabb munkája, mely a házasság intézményét támadja meg és a teljes lemondást hirdeti. Ez a munka egész irodalmat támasztott és számtalan kiadásban jelent meg mindenféle nyelven. Írta ezenfelül „A sötétség hatalma“ naturalista drámát és a „Műveltség gyümölcsei“ szatirikus vigjátékot, „Iljus Iván ha-

lála" című elbeszélést, „Az ur és szolga“, továbbá „Földbirto-
kos és munkás“ című elbeszélést. Továbbá népies kisebb elbe-
széléseket. Összes művei 2 kiadásban jelentek meg 12 kötetben
és olcsó kiadású 13 kötetben Magyar fordításban művei jó része
megjelent. Tolsztoj tanai sok hívet szereztek neki nemcsak Orosz-
országban, hanem messze külföldön is, különösen Angliában.
Amerikában, a kik felekezatosan szervezkednek és rendkívüli
hatást gyakorolnak korukra.

Mi jellemzi Tolsztoj műveit. Ő Mindenben a nemes egy-
szerűsége törekszik. Őszerinte nem kell állam, nem kell vallás
a mai értelemben, nem kell pap, tanító, hivatalnok, neki szabad
polgárok kellene, a ki magának és családjának papja, ki gyer-
mekeinek tanítója, saját egyénisége által nincs törvényre szo-
rulva, hogy ne tegyen rosszat. Ime a Krisztusi, tökéletes em-
ber, a ki nem azért tesz jót, mert a törvény és vallás tiltja a
rosszat, hanem azért, mert az egyedüli, ki felette áll, az Atya
Ur Isten a jót szereti s mert lelkiismeretének is megfelel a jónak
gyakorlata. Krisztus is ezt tanította, csak más módon a kornak
megfelelően. Krisztus példabeszédekben, Tolsztoj bölcsészeti és
szépirodalmi műveiben, de a mint Krisztus is tökéletes embe-
rekre alapította fejedelmi tanát, a kik megelégednek a nemes
egyszerűséggel, bünt csak hirből ismerik, ép úgy Tolsztoj is.
Tolsztoj tana a mostani kor erkölcsi hanyatlása mellett szép
idea, de meg nem valósítható. Nem engedi megvalósítani azt,
hogy az emberek a kultura által elvakítva, nem hogy egyszerü-
ségekre törekednének, hanem inkább mindenki többre és többre.
Míg atyáink mécses világa mellett alkották nagy műveiket és
korszakalkotó terveiket egy szál faggyugyertya mellett beszél-
ték meg, addig a mostani kis diák már az egyszerű égővel el-
látott lámpát kevesli és villam égővel ellátottal akar vagy pláne
villanyvilágítást, a mi mellett megcsinálja azt a pár összeadást,
vagy elismételje a mensa mensaet. Míg a régi világban megelé-
gedett a főur is a pipával, addig manapság a mesterlegények
és munkások is ezüstös vagy legalább is ezüstözött szivartár-
czából kínálják egymást szivarral. Számptalan példa hozható erre,
fel és csalogni fog minden idealista, ki az evangeliumi egysze-
rűséget hirdeti, mert azt megérjük talán vagy mi, vagy utó-
daink vagy későbbi nemzedék, hogy minden munkás lakása sző-
nyegezve, parkettirozva lesz, villamvilágítás, gázfűtés, lift, fürdő-
szoba lesz minden házban és a mit Flammarion a „Világ vége“
című regényében a 25. századról irt, hogy minden házon lég-
ha ó állomás, de azt, hogy visszamenjen az ember a ragyogó
világból az egyszerűsége nagyon nehezen tudom elhinni, bár
szeretem hinni. Lehet, hogy akkor ha az emberiség teljesen

megun mindnn fényt, pompát s valami újat akar, hogy visszatér az evangéliumhoz, de erre nem mutat semmi jel. mert inkább távolodunk attól, mint közelednénk és általánosságban véve erkölcstelenebb a világ, mint volt a történet tanúsága szerint azelőtt. Pedig ehhez a legnagyobb erkölcsösségre, szabadságra, egyenlőségre, testvériségre, istenben való hitre, igazgyszeretetre, jóságra a kulturáról való lemondásra van szükség.

Ime Toisztój művei ezt a hatást tették rám és mikor olvastam mindig az a gondolatom támadt: „Ép úgy magadról beszélsz nagy férfiú, mint Krisztus a te mestered és azt hiszed, hogy minden ember olyan, mint te.“ Midőn ezt becses lapunk számára írom, meg kell emlékezniem a május 3-án megjelent napi lapokban levő nyilatkozatáról, melyet a szent szinodusnak írt az ő kiátkozása alkalmából. Az a rész, mely minket érdekel ime így szól: Nem Istent tagadtam, hanem az egyházat, (t. i. az orosz ó-hitű egyházat) azt is csak akkor, mikor meggyőződtem róla, hogy az egyház tanítása elméletben aljas és káros hazugság, gyakorlatban pedig durva babonák és szemfényvesztések összessége. Való igaz, hogy tagadom Mi Urunk Jézus Krisztusnak szeplőtelen fogantatását, tagadom Isten anyjának szeplőtelen fogantatását, tagadom Isten anyjának a gyermek születése előtt és után való szüzességét; való igaz, hogy tagadom az érthetetlen hármasság istenséget és az első ember büntetéséről szóló, ma már teljesen képtelen mesét, de nem tagadom az intéző, a szerető Istent, mint minden dolgok elvét. A mi a siron tuli ítéletet illeti, tagadom a végső ítélet gondolatát, mely szerint az emberek millióinak kárhozat volna a sorsa, más millióknak viszont a paradicsomban való élet, — mindezt tagadom ugyan, de hiszek az örök életben és abban, hogy az emberek cselekedeteik szerint nyerik jutalmukat itt és mindenhol, most és mindörökké. Azt mondják, hogy megtagadok minden szentséget! Igaz: minden szentség aljas és durva szemfényvesztés, a mely össze nem fér Isten fogalmával és Krisztus tanításával. Végül azt mondja: Krisztust istenként imádni és hozzá imádkozni éppen az a legnagyobb szentségtörés. Ha e vallomását átgondoljuk és erélyes kifejezéseitől eltekintünk, láthatjuk azt, hogy a nagyférfiú unitárius érzelmű. Előtte csak az Atya az Isten, de Krisztusnak, mint embernek tisztelete abból is kitetszik, hogy tanait hirdeti s az evangéliumot, mely Krisztus tanítása tiszteli. Az emlékeztető jelképeket, mint a keresztelest és urvacsorát szentségeknek nem tartja. Ime előttünk áll egész fejedelmi nagyságában az unitárius vallás, melyet talán ha a nagyférfiú ismerne, unitáriussá lenne. Tiszteljük a nagy férfit, az evangélium tanítóját ezért a nyilatkozatáért is és ha

módunkban van, úgy ismertessük meg vele ama tant. melynek gyenge harczosai vagyunk. Vajjon ha ő élére állna nem hódítna-e meg e tan egy félvilágot. Juttassuk a hatalmas aggastyánhoz fejedelmi hitünk tanait Ki tudja mily hatása lesz az ő népszerű alakjának a mi felséges hitünk terjedésére. Itt a XX. század, tennünk kell, mert ez a század a mienk.

Budapest.

Ujvári László.

Kedves szerkesztő úr! Még 1897-ben, mikor a „Nők világa” czimű rovattal megajándékozott minket, engedelmet kértem volt a szerkesztő úrtól, hogy e helyen elmondjam pár gondolatomat a belső emberi családok kötelességeiről egymással szemben, a társadalmi életben és a nép között.

Akkori első levelem vezéreszméje volt; ismerkedjünk egymással, a másodiké: barátság az egy vidéken lakó belsőemberek családjai között.

Más gondolatok, eszmék, tárgyak és egyéb akadályok miatt elmaradtak ez irányu leveleim akkor, most azonban kérem a kedves szerkesztő urat, engedje meg, hogy az elejtett tárgyat újra felvegyem s ajánljak egy nagyon jó és elfogadható módot és alkalmat a barátság kimutatására.

Jó alkalom az érintkezésre a D. F. Egylet felolvasó és közgyűlésein, valamint az évi egyházköri közgyűléseken való találkozás. Örömmel tapasztaljuk, hogy évről évre mind többen jelennek meg ezeken a belső emberek közül családostól s a ki egyszer eljött, többet, ha csak lehet, nem marad el, a mi leginkább bizonyítja, mennyire kívánatos, kedves, szinte nélkülözhetlen mindnyájunk részéről a társas érintkezés. Ezek az összejövetelek azonban olyan ünnepélyesek, feszesek, nincs kellő tér és idő s talán hangulat is a *barátkozásra*.

Pedig ez kell nekünk! *Bizalmas barátkozás! Egymás megismerése, megszeretése*. . . Legyünk egyek a közös barátságban, hogy egyek lehessünk a közös munkában! De hát hogyan? Mikor olyan távol lakunk egymástól?

Hányszor megtörténik, hogy elmegyünk néhány kilométer távolságra egy barátságos látogatásra s az illető családot nem

* Ezt a cikket azért soroztuk a nők világába, mivel a házi asszonyoktól nagyon sok függ az eszme megvalósítására. Szerk.

kapjuk honn, ha pedig előre értesítjük, félő, hogy olyan szíben tűnünk fel, mintha nagy előkészületeket kívánnánk fogadásunkra.

Jó magyar szokás, hogy a családfő névnapját megünnepelik. E napon össze jő tisztelő, barát, rokon, hogy mindenjót kívánjon az ünnepeltnek.

Ez a nap legyen a mi barátságos érintkezésünk nagy napja, *a névnap*. Menjünk el az egy vidéken lakó belsőember család a másikhoz kinek a névnapja, azaz egyforma nevűekhez szerre évenként, tekintet nélkül arra, hogy az illető volt-e a miénken, vagy valamely ok miatt egy alkalommal elmaradt. És meghívás nélkül, mert a tisztelet úgy értékes, ha önként jön, nem kérve; ez csak egy rossz társadalmi szokás, a mely talán helyén van és szükséges városban, hogy tudják előre a vendégek számát; de köztünk falun, a hol van szaladó csirke, liba, tej, vaj s egyéb minden mindig, nem határoz olyan sokat, ha a számitottnál többen meglepnek.

Használjuk fel tehát ezt a legalkalmasabb napot a barátságos látogatásra, de ne engedjük versengéssé fajulni, hogy nagyszerű lakoma mellett ünnepeljük egyszerűen tiszteletünk tárgyát, hanem, hogy egyszerű vacsoránál nagyszerű ünneppé emeljük azt a napot, a melyen minden évben egyszer kimutathatjuk az illető család iránti tiszteletünk és szeretetünket. Hangozzanak el szebbnél szebb pohárköszöntők, zengjen dal, ének a barátságról, egyetértésről, a minek minden nagy dolgot meg kell előzni. Legyen ott eszmecsere és eszmealkotás, hogy képesek legyünk dolgainkat jobban végezni azután, és tenni még azon kívül is.

Ibolyka.

Unitárius leányok lobogója.

Fölbuzdult leányaink hön érező szive és a nagy ünnepen lengeni fog a szép, diszes lobogó az unitárius kollegiumban.

Most, midőn már kezdjük látni a gyűjtések eredményét, újból megerősödünk abban a hitben, hogy az unitárius szegénység nem akadály még nagy dolgok kivitelében is. Lám, ha úgy akarjuk, a fillérekből tökepengz gyül össze!

Az unitárius leányok lobogója alatt összetalálkozik egy néhány száz leány és barátaik. Szeretnők, ha *mindenik*, ha legalább *ezerek* mondhatnák magukénak ezt a szent ereklyét. A székelv leányok, azok a mi kedves hiveink, a kik otthon a

sarló mellett dalolva dolgoznak, egyelőre nem buzdultak föl úgy, a hogy vártuk volna, pedig az ők testvéreiknek szól ez a lelkesítő emlék.

Ha mindenki megtudná, hogy a kollegium czimerében Minerva, a tudomány istenasszonya ékeskedik, azt is megtudná, hogy most neki is alkalma van a kis Minerva szerepére, a tanuló muzsasereg lelkesítésére. Hiszen nem is kívánnak olyan sokat! Ha egy korona nem telik, annak fele is kedves s épen oda jut, a hol a többi van.

Ezt mi — természetesen — a szülőknek s leányaink barátainak is mondjuk. Az egy éves kis Iluska, a még csak fél-éves Évike bizony nem adakozik, de a jó mama, a jó apa vagy a nagyszülők adnak helyettük s ők majd, ha megnőnek, megtanulják, miért történt mindez s lelkesülve a múlton, a mi nekünk most jelen, majd hasonló szépet mivelnek ők is. Így szaporodik a jótékonyság hasznos gyümölcse.

Ugy értesültünk, hogy az ünnep előtt, szeptember 15-ig szívesen elfogadja a gyűjtő bizottság az adományokat.

Ezzel átadjuk a tért az adakozóknak

Szerkesztő.

Az új kollegium zászlójára befolyt kegyes adományok.

1. *Kovács Irén és Kriza Ilona ívén* Kolozsvárról: Kovács Irén 10 kor., Kovács Margit 2 k. Kriza Ilona 4 k. Dr. Gál Kelemenné 3 k. Gálfi Lőrinczné 2 k. Molnár Sándor 5 k. Dr. Léhmán Róbertné 3 k. Csulak Dánielné 2 k. Pessi Margit 10 k. Török Piroska 2 k., összesen 43 kor.

2. *Ferencz Zsuzsa és Pákey Edith ívén* Kolozsvárról: Ferencz Zsuzsa 10 k. Pákey Edith 5 k. Pákey Mártha 5 k. Dr. Ferencz József 6 k. Özv. Árkossy Lajosné 4 k. Dr. Jeney Elekné 2 k. Dr. Jeney Elek 2 k. Jeney Iluska 50 fill. Jeney Erzsike 50 f. Özv. Sándor Istvánné 2 k. Sándor Berta 2 k. Sándor Jenő 2 k. Mikó Imréné 4 k. Simák Lajosné 2 k. Péterfi Alice 20 k. Gr. Bethlen Gézáné 8 k. Dr. Ferencz Ákos 10 k. Gyulay Árpádné 5 k. Gyulay Ilonka 5 k. Özv. Koronka Antalné 4 k. Árkosy Lajos 5 k. Dr. Gidófalvy Istvánné 6 k. Peiella Róbertné 5 k. Rigó Mari 5 k. Páll Böske 1 k. Páll Piroska 1 k. Páll Adorján 1 k. Dr. Sipos Aladár 2 k. N. N. 1 k. Ifj. Mikó Imre 2 k. Kronberg Irma 1 k. Bodor Ferenczné 1 k., összesen 130 k.

3. *Csegezi Irma ivén* Tordáról: Solymossy Zsófia 1 kor. Székely Klára 2 k. Klainhempel Eliz és Ilon 3 k. Molnár Ilona 40 f. Solymossy Iza 1 k. Székely Zsuzsa 1 k. Kleinhempel Anna 1 k, Csegezy Irma 2 k. Csegezy Zsuzsika 60 f., összesen 12 kor.

4. *P. Horváth Gabrielle* Patáról: 10 kor.

5. *Br. Kemény Gizella* Járából: 10 kor.

6. *Molnár Kata* D.-Szt.-Márton: 5 kor.

7. *Takács Ferencz* Kis-Czell: 4 kor.

8. *Péter Jolán ivéy* Boldogfalva: Özv. Raffaj Károlyné 1 k. Geréb Zsigmond 2 k. Geréb Agnes 1 k. Péter Jánosné 1 k. Péter Joláu 2 k., összesen 7 k.

9. *Árkosy Vilma ivén* Sz.-Udvarhely: Kriza János 2 kor. Kovács Béla 1 k. Molnár Károly 1 k. Özv. Török Pálné 2 k. Németh Albertné 1 k. Bencze Vilma 50 f. Baczó Róza 50 f. Barabás Ádám 1 k. Kozma Domokos 50 f. Adám Albert 2 k. Demeter Lőrincz 2 k. Szöllösi Ödön 2 k. Berey Elek 1 k. Derzsy Béla 1 k. Szabó Dénes 1 k. Egy ev. ref. vallásu 50 f. Boér Irén 1 k. Boér Lajosné 1 k. Radó Mózesné 30 f. Ozsváth Dénes 1 k. Natta Gyula 60 f. Máthé Lajos 60 f. Lázár Ádám 1 k. Lukács Jolán 30 f. Varga Ilonka 60 f. Ambrus Pál 40 f. Özv. Becsékné 40 f. Árkosy Vilma 1 k. 80 f., összesen 28 k.

10. *Domokos Vilma* Alsó-Tömös: 1 k.

11. *Bohácsék Józsefné* Zsidve: 5 k.

12. *Buzogány Ágnes ivén* Budapest: Buzogány Ágnes 2 k. Korchmáros Kálmánné 2 k. Korchmáros Bandika 40 f. Buzogány Anna 2 k. Cséry Katicza 4 k. Madarász Margit 4 k. Cséry Ida 2 k. Cséry Sári 2 k., összesen 18 k. 40 f.

13. *Sámi Anna és Erzsébet ivén* Kolozsvár: Sámi Anna 3 h. Sámi Erzsébet 2 k. Sámi Janka 1 k. Orbok Mór 4 k., összesen 10 kor.

14. *Sinczki Júlia ivén* Kolozs: Sinczki Júlia 2 k.

15. *Vécsey Mária és Farkas Anna ivén* Kolozsvár: Farkas Anna 5 k. Farkas Katicza 2 k. Farkas Erzsébet 3 k. Vécsei Mariska 5 k. Vécsei Ilonka 5 k, Péterfy Dénesné 4 k., összesen 24 kor.

16. *Biró Anna ivén* Kolozs: Imre Mihály 20 fill. Kursek Ilona és Margit 40 f. N. N. 20 f. Bernát István 20 f. ifj. Bernát Dénes 40 f, Dózsa István 20 f. Bernát Ferencz 20 f. Kászoni Gyuláné 1 k. Bernát Istvánné 20 f. Buzesko Mariska 20 f. Szabó Dénes 20 f. Bernát Zsigmondné 40 f. Pilbak György 40 f. Szentes Péter 20 f. Kutas Márton 20 f. Kozma József 1 k. Jakab

Mihály 20 f. Kozma Pál 1 k. Németi Lajos 20 f. Bernát Istvánné 10 f. Csete Imre 1 k. 20 f. Székely László 1 k. Spáda Terka és Irma 40 f. Lőrinczi Gábor 1 k. N. N. 40 f. Én is 30 f. Székely Samu 40 f. Budai Endre 40 f. Özv. Csekme Jánosné 40 f. Szabó Teréz 40 f. Kun Sándor 50 f. Szabó Sándor 20 f. Ifj. Kun Sándorné 20 f. Id. Kun József 40 f. N. N. 40 f. Pilbak István 40 f. Csete Pál 40 f. Debreczeni Sándor 40 f. Dezső Miklós 20 f. Körösi Ákos 60 f. Biró Katinka és Annuska 2 k., összesen 7 k. 60 f.

17. *Rédiger Ilonka ivén* Szabéd: 2 k. 80 f.

18. *Dr. Gál Kelemenné* Kolozsvár 10 k.

19. *Vaska Ilona ivén* Kökös: Tana Sámuel 2 k. Kiss Sándor 1 k. Hosszu Ferencz 1 k. József Lajos 1 k. Benkő Árpád 1 k. Szentiványi Zsigmond 1 k. Szentiványi Miklós 3 k. Sikláder István 2 k. Fekete Dávid 2 k. Simon Ferencz 1 k. Veress György 2 k. Ungvári Lajos 1 k. Ropolyt Sándor 1 k. Libavics Mór 1 k. Benédek Lajos 1 k. Bölöni Vilmos 1 k. N. N. 1 k. Varga András 5 k. Kádár Lajos 1 k. Toth József 2 k. Ütő Lajos 1 k. Kiss Jenő 1 k. József Domokos 40 f. Kilyéni József 1 k. ifj. Vaska Béla 60 f. Vargáné 5 k., összesen 40 k.

20. *Szuchy Juliska és Poli ivén* Kolozsvár: Szuchy Poli 1 k. Szuchy Juliska 1 k. özv. Rátz Mihályné 1 k. Biluskáné 1 k. Nennen 40 f. Domján Péterné 1 k. özv. Sigmond Dénesné 60 f. K. K. 60 f. Veress László 1 k. Lászlóczky G. 1 k. Dénes Erzsike 1 k. Teutsch H. 2 k. Székely Samu 1 k. Ferenczi Erzsike 1 k. Kedves Istvánné 1 k. Demeter Istvánné 36 f. Pal Lajosné 30 f. Nagyné 20 f. Deszbordes Ödönné 20 f. Zagya Istvánné 1 k. Bálint Károlyné 1 k., összesen 16 kor. 66 fill.

21. *Létay Nelli ivén* Sinfalva: Gálfi Zsigmond 1 k. Barla Ferencz 20 f. Gyulai Samu 40 f. Létay Árpád 1 k. Csoma Anna 20 f. Balla Lőrincz 40 f. Kovács István 30 f. Létay Margit 40 f. Létay Iluska 40 f. Botár Imre 1 k. Kovács Ida 1 k. Botár Jánosné 1 k. Barla Ferenczné 40 f. Barla Eszter 20 f. Szolga Ida 20 f. N. N. 50 f. Aulinger Ida 1 k. Létay Gáborné 1 k., összesen 10 kor. 60 fill.

22. *Lőrintzy Jozefin ivén* Maros-Bogát: Gruz István 30 k. Felföldy Béláné 4 k. Lőrintzy Lajos 4 k. Pásztor Sándor 1 k. Ujváry István 1 k. Dr. Bignin Béla 1 kor. Császár Roza 1 k. Ifj. Féry László 1 k. Bedőházy Pál 4 k. Liebl Gyula 4 k. Törmösváry Zsigmondné 3 k., összesen 54 kor.

23. *Barla Sándor* árvsz. iktató leánya Erzsike ivén Torda: Moldvay Boriska 1 k. Barla Gizike 20 f. Lőrinczi Dénesné 1 k. Dr. Pálffy Gyuláné 1 k. Özv. Nagy Béláné 1 k. Dulló Já-

nosné 1 k. Téglás Istvánné 1 k. Toth Olivérné 1 k. Brezina Károlyné 1 k. Berzsényi Gusztávné 1 k. Bsrla Erzsi 40 f. Lőrinczy Sándorné 1 k. Almásy Károlyné 1 k. Dr. Máté Sándor 1 k. Nagy Albert 1 k. Nagy Miklósné 1 k. Nagy Gizella 1 k. Nagy Erzsi 1 k. Harmath Domokosné 1 k. Nagy Berta 40 f. Székely János 1 k. Özv. Kanyaró Mihályné 60 f. Kleinhempel Ella 60 f. Kleinhempel Liuzi 20 f. Farkas Jolánka 20 f. Barla Erzsike IV. oszt. tan. 1 k., összesen 21 kor. 60 fill.*

24. *Csipkés Erzsike* ivén Torda: Özv. Csipkés Ödönné 6 k. Varga Ila 1 k. Barla Erzsi 1 k. Csipkés Erzsi 3 k. Csipkés Mariska 1 k. Hleinhempel Gizi 1 k. Székely Dénesné 2 k. Veress Ferenczné 2 k. Velits Károlyné 2 k. Ajtoni Gábor 2 k. Fodor Domokosné 1 k. Törös János 1 k. Szigeti Sándor 4 k. Kleinhempel Józsefné 1 k. Szentkirályi Istvánné 1 k. Bocz Mózesné 1 k. Nagy Balázs 1 k., összesen 31 kor.

25. *Zsakó Lenke* ivén Toroczkó: Zsakó Lenke 5 k. Zsakó Aranka 5 k. Vernes Anna 3 k. Botár Istvánné 2 k. Borbély Sára 1 k. Czupor Ferenczné 2 k. Lakatos Ilona 50 fill. Lakatos Miklós 50 fill. Simándi Judit 1 k. Simándi Zsuzsa 1 k. Kelemen Judit 1 k. Vernes Kata és Ilona 2 k. Tamás Kata 1 k. Kriza Etelka 1 k. Botár János 2 k. Balogh György 2 k., összesen 30 korona.

26. *Zsakó Sarolta* ivén: Zsakó Sarolta 5 k. Jancsó Samuné 2 k. Zoltán Albert 2 k. Székely Margitka 4 k. Székely Bandika 4 k., összesen 17 kor.

27. *Benel Paula* Predeal: 2 kor.

28. *Arkosi Livia* és *Iluska* ivén Dicső-Szt-Márton: Árkosi Livia 1 k. Arkosi Iluska 1 k. Ferencz Gyuláné 1 k. Fedák Sári 30 fill. Zsombori Zsuzsa 1 k. Pataki Etika 70 fill. Baranyi Katinka 1 k. Akárki Anasztázia 80 fill., összesen 6 k. 80 fill.

* A kisasszonynak ez alkalomból irt kedves levele szóljon buzdításul másoknak:

Igen tisztelt Nagysád!

Gyűjtő ívet ugyan nem kaptam, de véletlenül tudomásomra jutott, hogy egy diszlobogót akarnak ajándékozni az unitárius gymnasium megnyitása alkalmára az unitárius leányok. S mivel nekem is tanulni fog egy bátyám (s később kis öcsém) az új főiskolában, azért elhatároztam, hogy én is gyűjteni fogok a lobogóra: az eredmény nem valami fényes, de hát ez is fogja némileg pótolni a sokat.

Nagyon szépen kérem Nagysádat, sziveskedjék az Unitárius Közlönyben nyugtázni az adakozók nevét.

Ezek után maradok megkülönböztetett

tisztelettel

Barla Erzsike

IV. polg. oszt. tan.

29. *Geréb Zsuzsa* ivén Fiáthfalva: Geréb Margit 1 k. Geréb Zsuzsa 2 k. Kozma Miklósné 1 k. Lőrinczi Rebi 20 fill. Fazakas Eliz 20 fill. Bursán Lajosné 20 fill. Bursán Rozália 20 fill. Fazakas Julia 20 fill. Kálmán Juliska 20 fill. Kovács Juli 20 fill. Firtos Róza 20 fill. Firtos Rebi 20 fill. Fazakas Róza 20 fill. Gálffy Polixena 50 fill., összesen 6 k. 50 fillér.

30. *Czakó Ilona* ivén Kolozsvár: Czakó Ilona 3 k. Végh Lujzi 1 k. Keresztély Olga 1 k. Keresztély Irma 1 k. Pongrácz Jolán 1 k. Pongrácz Matild 1 k. Márkovits Lajosné 1 k. Kiss Juliska 1 k. Jesszenszky Aladár 1 k. Ütő Áron 1 k. Kovács Miklós 1 k. Özv. Boross Sándorné 2 k. Tömösváry Miklós 1 k. Szigeti Mózes 1 k. Gredinár Manó 1 k. Husznik Ella 1 k. Szemering Gyuláné 1 k. Székely Lászlóné 1 k. Gajzágó Róbert 1 k. Bábolnay Gyuláné 1 k. Novák Rózika 1 k., összesen 24 k.

31. *Cseh Margit* Nagy-Körös 2 kor.

32. *Özv. Tóth Károlyné* ivén Nagy-Szeben: Özv. Tóth Károlyné 6 k. Tóth Etelka 3 k. Tóth Ilonka 3 k. Tóth Margit 3 k. Gyulay László 10 k., összesen 25 korona.

33. *Kiss Irén* ivén Dicső-Szent-Márton: Árkossy Gyuláné 2 k. Felszegi Erzsi 1 k. Pataky 2 k. Szathmáry Gyula 1 k. Csiky István 1 k. N. N. 40 fill. Hegyi József 60 fill. Végh 2 k. Durugy Ferencz 2 k. Durugy Juliska 40 fill. Durugy Anna 40 fill. Durugy Mari 40 fill. Daczó Mózes 1 k. Demsik Gyuláné 2 k. Kis Mózes 2 k. Vajda Ákos 1 k. Czikucz Mihály 1 k. Szabó Gábor 1 k. Gvidó Béláné 1 k. Kiss Sándor 1 k. 80 fill. Kiss Jolán 1 k. Kiss Irén 2 k., összesen 27 korona.

34. *Fangh Erzsébet* és *Boros Ella* ivén Kolozsvár: Fangh Erzsébet 10 k. Boros Ella 5 k. Boros Irén 3 k. Boros Rózsika 2 k. Nyiredy Erzsike 2 k. Nyiredy Margit 2 k. Nyiredy Ilonka 2 k. Engel Gabriella 4 k. Engel Kornelia 4 h. Bokros Heléna 10 k. Pap Carola, Hermin, Amália, Mária 20 k. Lészai Ferenczné 10 k. Egy takarékos társaság 1 k. Ürmössy Margitka 4 k. Ürmössy Iluska 4 k. Budapest. Ürmössy Éva Béré 10 k. Ujváry László Budapest 5 k. Nemes J. 2 k. Májai Annuska 2 k. Májai Eugenie 2 k., összesen 104 korona.

35. *Kádár Berta* ivén Korond: Kádár Berta 2 k. Kádár Ilonka 2 k. Filep Berta 1 k. Biró Domokos 2 k. Flott Nándor 1 k. Nagy Vilmos 1 k. X. Y. 50 fill. Gyulroven 1 k. Asztalos Domokos 50 fill. X. Y. 20 fill. Dr. Molnár József 2 k. Dr. Fiátka 2 k. Ekárt Andor 1 k. N. N. 50 fill. Bodor Mihály 1 k. Máté Lajos 50 fill. Máté Lajosné 50 fill. Fellmann Károly 1 k. Temesváry Gyula 1 k. Niedermann Árpád és Zoltán 1 k. Ovatóry Gyula 1 k. Tankó Károly 1 k. Dali József 50 fill. Miklós Jenő

2 k. Kozma Dimén 40 fill. Beszterczey Jolán 1 k. Szinom Balázs 1 k. Isper Gyuláné 1 k. Bájas Antal 1 k. Burus József József 30 fill. Brády Albertné 1 k. Szállosi 40 fill. Gáspár István 40 fill. Stévi Dávid 1 k. Sonkovits Mártonné 50 fill. Sztris Lajos 80 fill. Pálfi Sándor 20 fill. Izráel Dávidné 40 fill. Kisgyörgy Elek 1 k. Szállasy Józsefné 50 fill. Kovács László 40 fill. Kerecsi Lajosné 40 fill. Márton Anna 1 k. Hovatki 1 k. Halár János 50 fill. Keresztes János 40 fill. Péchy Mariska 30 fill. Bana Dénesné 1 k. Nagy Sándor 60 fill. Paray György 40 fill. Székely ház 1 k. Tursányi Ignác 20 fill. Kiss Albert 10 fill. Nagy Gizella 10 fill. Veress Mózes 30 fill. Szász Dénes 30 fill., összesen 44 kor. 80 fillér.

Midőn az eddigi adományokat köszönet mellett nyugtázom, kérem az ivtartókat izeiket az eddig gyűjtött adományokkal együtt, vagy a nélkül is szeptember 1-éig beküldeni.

Kolozsvárt, 1901. aug. 19-én.

Ferencz Zsuzsa
pénztárnok.

Emlék-sorok.*

Nemes magyar hölgy! szép szavad zenéje
Fülembe zsong még honi hangokon:
Ne tűnjön el hát hódító varázsa,
Míg érzem, hogy lelkünk is rokon.

Fogadd e pár igénytelen vonásit
Rajongó lelkem érzeményinek,
A szép napok szerény visszhangjaként, és
Bocsáss meg lantom gyöngeségének.

Megengeded, megengeded úgy-e, ha
Honomhoz híven sirva vigadok:
Egy csöppnyi kéj a bánat tengerében,
Ha olykor-olykor így dalolhatók.

Megtört reményim hányt-vetett hajója
E szép szigetnél enyhe partra lelt,
S feledve lőn a multak szenvedése,
Mely szakgatá e küzködő kebelt.

* E költemény értékét növeli, hogy a hozzánk készülő Miss Tragart kis-asszony házában Londonban találkozott a két magyar ifju.

Feledve lőn — ah, nem! hogy is lehetne! —
Szülőházamnak féltett kincse itt,
Az anyanyelv, mely gédelgette Muzsám,
Dalokba öntve hő érzelmeit.

Melynek hiányát semmisem pótolja,
Ölére zárt itt új baráti kör,
Segítve vágyam büszke szárnyalását,
Mely napba nézve mind magasbra tör.

S boldog valék. . . . Nem! boldog nem valék, míg
A »Manor Lodge«*-nak nyájas, hű körén
Ismerkedésre nyújtád jobb kezed, hogy
Lelkedbe lássak szemed tükörén.

Mily édes érzés reszketett szivemben,
Hogy első szavad csendült: »igazán« —
S megnémülék egy névtelen örömtől,
Mert látni véltem elhagyott hazám.

Csodálkozol, hogy tördelt válaszomba
Miként lopózik annyi idegen :
Felváltja színét még a kis virág is,
Ha átplántálad, zordabb téreken.

De nem sokáig tarta némaságom,
Beszédünk folyt, mint áradó patak :
Sajnálkozám, hogy ünnepünk órái
Felettünk oly gyorsan iramlanak.

Ha érdekelt az óriási város,
Vagy élvezetre csalt a szép vidék,
És oktatott a hon költő-királya :
Melletted oh mily szívesen valék.

Alig tiz nap E' kedves emlékek közt
Helyet az agg hölgy jóságának ám,
Ki meghívott, hogy szent Karácsonyestén
Találkozzék egy honfi s honleány.

Oxford, 1892.

Józan Miklós.

* Miss Tagart háza.

Az unitárius templomi énekeskönyvről.

Templomi énekes könyvünk nagyon sok változtatáson ment keresztül.

Azonban én még mindig nem találok a kor kívánalmaihoz megfelelőnek. Azért jónak látom egyet s mást elmondani róla, főleg pedig azt, hogy milyen legyen?

Az unitárius énekesek több pártra vannak oszolva s így mindenik párt azt vallja hogy ő éneklí jobban az énekeinket. E pártok közül egyik a kolozsvári, másik a székely-kereszturi énekvezéré, de lehet még más is; mert az énekesek vezérei a papok és tanítók nagy része e két egyéntől tanulta meg az énekeink dallamát és ezektől a nép. Éppen e végből ajánlatom az, hogy jó lenne mind a kolozsvári, mind pedig a székely-kereszturi énekvezéreinkkel leiratni az ének dallamát, (mert igen soknak nincs is meg) s mindkettőét kiadni az egyház-köröknek összeegyeztetés végett; ezek majd gyűléseiken megvitátnák.

Kétféle énekes könyvre van szükségünk. Egyik lenne az énekvezéréké, melyben minden külön dallamu ének orgonakisérettel lenne ellátva, vagy pedig elég volna minden egyes külön dallamu éneknek a kísérete szöveg nélkül. (Végler Gyula székely-kereszturi áll. tan. képzői tanár máris zenésítette az egyházi énekeink nagyobb részét igen szépen, ajánlom egyházi főhatóságunk figyelmébe.) Ezt az orgonakiséret-tárt megszerezhetném minden egyes ekklézsiával és énekvezérrel. — A másik lenne az énekeseké, melyben minden egyes külön dallamu ének két hangra lenne lekottázva.

Végül szeretném, ha az énekek lajstromába azoknak írói is be volnának írva; mert így a hívőkre nagyobb hatással lenne. Például, ha egy könyvet el akarunk olvasni vagy akármit is, első dolgunk, hogy megkérdezzük: ki írta? S ha Kossuth Lajos, Deák Ferencz, Széchenyi, Jókai, vagy valaki más, hírneves ember: nagy kíváncsisággal kezdünk az olvasáshoz. Éppen így van ez az énekekkel is, mert ám a nagy emberek neveinek csak a látásában is varázserő rejlik. Látva a Dávid Ferenczét, vagy egy kedves rokonomét, mindjárt bennem is feltámad az ösztön. Vajjon mit és hogyan írhatott? Nő, csak azért is el-éneklek, a családomban hagyományos énekévé teszem, mert ezt egy nagy ősünk írta. Szóval, ilyen és ehhez hasonló gondolatok támadnak a hívő lélekben. Ezért szeretném énekes könyvünkben az énekek írói és még a zenésítők neveit is.

Vajha a leirtak beteljesülnének! Adja Isren, úgy legyen!
Fiátfalva, 1901. június 6-án.

Kozma Miklós, énekvezértanító.

Jótekonyság és buzgóság.

A mult 1900-ik év november 22-iki szerencsétlen tűzvész haméva perzselte összes gabonámat, takarmányomat, törökbuza kasaimat, hámbárjaimat s gazdasági eszközeimből jelentékeny részt. Azt hittem, minthogy károm a kétezer koronát meghaladta, hogy anyagilag teljesen tönkre vagyok téve. De legyen hála a gondviselő jó Istennek — ki nagy családdal áldott meg, a ki kiket teremtetett fenn is tartja — legelső sorban a páratlan jóságú főtiszteendő püspök úr, a szerkesztő úr s szeretett esperesem kezdeményezésökre megnyitlak a nemes szívek, kinyultak a jöttevő karok és soha eléggé meg nem hálálható jósággal halmoztak el engem s ez egyházközséget. Ezperesem elszámolt Közlönyünkben. A hozzámm jött adományokat ide irom.

1. Jobbágyfalvi hiveimtől nov. 23-án 49 véka buza, 6 véka törökbuza, 3 véka zab, 1 drb tyuk. értéke 100 kor. 60 fill. 2. Csikfalvi hiveimtől 51 véka buza, 27 véka törökbuza, 3 k. 60 fill. pénz, = 117 k. 40 fill. 3. Buzaházi hlveimtől 27 véka buza, 2 új zsák, 5 véka törökbuza, 4 véka oab, 1 tyuk s 1 k. 80 fill. pénz = 42 kor. 40 fill. 4. Szentmártoni id. Szabó Ferencz, ifj. és id. Kis Lajos, Szilágyi Miklós hiveimtől 4½ véka buza. Szabó György, Varga Zsigmond ev. ref. vallásu jóakaróimtól 4 k. 20 fill. pénz s Kocsis Lajos volt gondnokomtól 3 kor. értékü ajándék, = 15 k. 60 fill. 5. Tiszt. Sárosi József és Benedek János Csókfalva 6 véka buza = 10 k. 80 fill. 6. Rédiger Gézáné ő nagysága Szabéd 10 k. 7. Tiszt. Sándor Áron lelkész Kadács 1 k. 80 fill. 8. Barthalis Péter nagykadácsi s szülő falum kedves embereimtől 15 véka buza, 10 véka törökbuza, 2 véka zab = 39 kor. 9. Ürmösi Kálmán lelkész Szt. Gericze 4 véka buza = 7 k. 20 fill. 10. Tek. Simó József úr Harasztkerék 4 véka buza = 7 k. 20 fill. 11. Berekeszturi Nagy Jánosné 1 véka buza 1 k. 80 fill. 12. Hajdu Janka 5 véka buza = 3 k. 13. Tek. Varga Lajos tanító urtól 2 kor. Összesen: 374 kor. 80 fill. Megjegyzem, hogy látva szentmártoni hiveim közt a nagy felháborodást s a megijedést, hogy az elégett épületek s kerítések rovatalból fognak felépíttetni, elvállaltam, hogy a mi könyöradományból nem gyül be, én magam a nekem gyült adományokból a hiányzó összeget pótolni fogom. Előre láthatóság mintegy 250 koronával kell megpótolnom s így még családomnak mindig nagyértékü könyöradomány marad, melyért mindazoknak. kik a nagy csapás alkalmával rólam s e szerencsétlen egyházközségről megemlékeztek, a leghálásabb köszönetet mondva, kérem a gondviselő Istent, hogy ily borzasztó csapástól mindnyájokat védje meg!

Ny.-Szentmárton, 1901. ápril 13.

Hálás tisztelőjük Fazakas Lajos, unitár. lelkész.

A ny.-szeredai unitárius leány-egyházban a ny. szentmártoncsikfalvi unitárius egyházközség részére adakoztak: Csinádi Jánosné 6 egysága 10 kor. pénzt és 10 kor. értékű vesszőt, = 20 kor. Dr. Simó Zsigmond körorvos 2 k. Pálffy Nihály tak. p. igazgató 10 k. Pálffy Akos tak p. titkár 10 kor Benedek Lajosné 6 usága 1 k. Gyalokay Sándor járásbíró úr 2 k. Nagy Antal adóhivatalnok 1 k. Sófalvi Gergely szabó 1 k. Péterfi Albert kir. alj. bíró 4 k. Rummel József ev. ref. birtokos 1 k. Összesen: 52 kor. Melyért fogadják ny.-szentmárton-csikfalvi egyházközség hálás köszönetét.

Ny.-Szentmárton, 1901. május 6.

Intze Lajos, gondnok.

Fazakas Lajos, lelkész.

„Az Ezredéves alap“-ra tett kegyes adományok. Hatodik közlemény. (L. az 5-ik közl. 1899. évi 12. sz.) Derzsi Károly (3-szor) 20 kor., Kozma Dimén 6 kor., Török Árpád 20 kor., Barabás Dénes 1 kor., Félévi kamatban 117 kor. 47 fill., Báró P. Horváth Kálmán (4-szer) 100 kor., Magyar Zoltán (2-szer) 4 kor., Vári Albert 5 kor., Ürmösi Sándor 2 kor., Zsakó István és neje Székely Teréz 40 kor., Biró Lajos 4 kor., Máthé Lajos 2 kor., Ker. Hittudomány tiszta jövedelme 270 kor. 12 fill., Félévi kamatban 125 kor. 98 fill., Ker. Hittudomány jövedelméből (2-szor) 34 kor. 94 fill., Ker. Hittudomány jövedelméből (3-szor) 12 kor., Ajtai János gy. ivén H.-Almásról: Ajtay János 4 kor., Rácz Péter 45 fill., Szabó Mózes (Dávid) 22 fill., Özv. Szabó Mária (Bélt) 11 fill., Deák Mózes 10 fill., Józsa Mihály ifj. 12 fill., Szabó Mózes M. 22 fill., Özv. Szabó Mari B. 11 fill., ifj. Ráduly Mihály 22 fill., Sándor Mihály Zs. 11 fill., Bodor István h. 11 fill., Szabó László Orb. 22 fill., Ráduly József K. 11 fill., Szabó István D. 11 fill., Sándor András K. 11 fill., Özv. Sándor Pálné K. 22 fill., Szabó Mihály M. 11 fill., Özv. Szabó Józsefné S. 11 fill., Szabó Mihály B. 11 fill., Sziblik József 10 fill., ifj. Szabó Mózes K. 22 fill., Szabó András 11 fill., Józsa Mihály als. 11 fill., Szentpáli József 22 fill., Szabó Ferencz B. 11 fill., Demén Zsigmond 22 fill., Tikosi István 45 fill., Szabó István Zs. 22 fill., Bencsi János Mika 22 fill., Józsa Mózes K. 20 fill., Szabó Mózes 22 fill., id. Sebestyén Mihály 45 fill., Lőrinczi Mihály als. 11 fill., Pálfi János 22 fill., id. Sándor János 11 fill., Dénes Mózes 22 fill., Soos János als. 22 fill., Pap Mihály 11 fill., Szabó László Nagy 45 fill., Gothárd Pál ifj. 45 fill., Kovács Mózes 22 fill., Szabó János O. 11 fill., Józsa István 22 fill., Szabó Józsefné K. 22 fill., id. Szabó Mózes K. 22 fill., Beke István 11 fill., Szabó Mihály Pat. 11 fill., Gothárd Mihály Cs. 11 fill., Antonya József 11 fill., Antonya István 22 fill., Sós Mihály és János 20 fill., Gábor Fe-

rencz 20 fill., ifj. Csaka János 22 fill., Deák József 22 fill., Szász Mihály 11 fill., Józsa Mózes 11 fill., Sándor András F. 11 fill., id. Horváth István 11 fill., Antonya János 11 fill., Szondy Mihály 10 fill., Deák János 45 fill., Szindi János 11 fill., Rigó György B. 22 fill., László István 22 fill., Horváth István 11 fill., Pál János 11 fill., Pap János 22 fill., Horváth András 22 fill., Antonya András F. 11 fill., Bencze István D. 11 fill., Antonya Pál F. 11 fill., Józsa Mihály B. 11 fill., Szabó Lajos A. 11 fill., Kovács János 10 fill., ifj. Kovács Mózes 20 fill., Özv. Kenyeres Györgyné 11 fill., Sándor Mózes K. 22 fill., Sándor Mihály Goth. 10 fill., Szabó Mózes A. 22 fill., Pálfi János 22 fill., Boér József F. 20 fill., ifj. Horváth János 10 fill., Beke András 11 fill., György Ferencz 11 fill., Bacsó Mihály 22 fill., Rigó József K. 10 fill., Antonya András Als. 11 fill., Boér Ferencz 11 fill., Sos János 11 fill., Felszegi András 11 fill., Az egyházközség 10 kor., Többen 97 fill., Sándor Mihály F. 11 fill., Kenyeres Ferencz F. 10 fill., Antonya Mihály 22 fill., Ez iven együtt 31 kor. 36 fill., Boros György és neje Kovács Róza 30 kor., Gyulai Árpád (2-szor) 20 kor., Bárány P. Horváth Kálmán (5-ször) 100 kor., A kolozsvári főiskolában 1865-ben érettségi vizsgálatot tettek 35 évi osztálytársi találkozás alkalmából: Gál Jenő, Sándor János, László József, dr. Weisz Ignác, dr. Weisz József, Egyed József és Mikó Imre, valamint a találkozásra meg nem jelenhetettek közül Gálffy Mihály, Daczó Mózes és Ákoncz János együtt 550 kor., Demeter Dénes és neje Barabás Emma 8 kor., Vas István 5 kor., Félévi kamatban 138 kor. 61 fill., Sámi Janka 60 fill., Ferencz József és neje Gyergyai Anna (2-szor) 50 kor., Varga Dénes 10 kor., Molnár János 2 kor., Kádár Lajos és neje 6 kor., Ürmösi Károly 2 kor., Csegezy László (2-szor) 3 kor. 76 fill., Félévi kamatban 161 kor. 70 fill., Egyed Ferencz 10 kor., N. N. Egyed Ferencz utján 6 kor., Gálfalvi István 4 kor., Vass István (2-szor) 6 kor. Az alapítvány ezen adományokkal 6675 kor. 07 fill.

Fogadják az adakozók kegyes adományaikért meleg köszönetemet s kérem annak további gyarapítására becses támogatásukat.

Kolozsvárt, 1901. aug. 15-én.

Ferencz József
unitárius püspök.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Ünnepségek Kolozsvárt.** Az új collegium megnyitása alkalmával számos ünnepélyök lesz az unitáriusoknak. Szept. 20—21-én a régi osztályok találkozója. Szept. 21-én d. e. a Berde-siremlék ünnepélyes leleplezése; délután 4 órakor a Dávid Ferencz egyet közgyűlése, melynek főbb pontjai: Elnöki

megnyitó, jelentések, Józan Miklós felolvasása (költemény), Vári Albert felolvasása: az ifjúság szerepe a Dávid Ferencz Egyletben, az ifjúsági énekkar éneke. 22-én reggel a Fő-Tanács ünnepélyes megnyitása az új díszteremben, 1/2 10 órakor templomozás, 1/2 11 órakor a kollegium megnyitó ünnepélye: püspök imája; Daniel főgondnok megnyitója. Báró P. Horváth Kálmán üdvözlő beszéde az idegen képviselőkhez. Válaszok. Kozma Ferencz gondnok ünnepi beszéde Dr. Gál Kelemen igazgató beszéde. Fangh Erzsébeth kisasszony átadja az unitárius leányok díszlobogóját. Nagy Lajos főjegyző alkalmi ódája. Az emlékmű felolvasása. Elhelyezése. Megnyitól a himnust, bezáról a szöveget éneklő az ifjúsági dalkör. Ünnepély után díszbéd. 23-án főtanácsi ülésben Daniel Gábor főgondnok és Ferencz József püspök arcképének leleplezése 25 óves elnöki működésük emlékére.

— **Segélyezés.** A kolozsvári unitárius kollegium konviktusának kedvezményes helyeire az 1901—1902. tanévre az E. K. Tanács a következő tanulókat vette föl:

I. A papnevelő-intézetben: Ürmösi József teljes, Ádámosy Gábor, Antónia Mihály, Gál Miklós, Sándor Gergely, Kelemen Sándor, Kökösy Mihály, Végh Bénéámin, Balázs András, Györfi Iván, Veres András, Szén Mihály fél, Veres György, Kovács István, Kiss Sándor egy negyed, Barabási Albert és Kovács Lajost háromnegyed-díj elengedéssel.

II. A gimn. és elemi osztályokban: Perédi József I., Mátyás Lázár, Péter Aladár II., Lászlóczky István, Molnár Gergely, Kocs András, Derzsi Károly, Pálfi László, Farczádi Gerő, Kovács Imre III., Kis Ernő, Mátyás Samu IV., Gál Zsigmond V., Molnár Kálmán, Rédiger Zoltán József, Adorján Jenő, Bartók Géza VI., Peihó Kálmán VII. és Perédi Sándor 3. eloszt tanulókat. Félkedvezményes helyekre: Sárosi József, Nemes N. Lajos, Tóth János I., Márkos Mózes II., Tob Zsigmond, Sándor Kálmán III., Kanyaró Gyula V., Bódóczi Sándor VII., Pap Béla, László Balázs VI., Gelei József VII., Füzi Sándor VI., Nagy Dénes, Lőrinczi Géza VIII., Máté Albert V. és Zsigmond Mihály III. ö. tanulókat. — Az egy negyedes kedvezményes helyekre: Rédiger Árpád I., Pálfi János II., Zsigmond Lajos V., Szász Károly, Bereczki Vilmos III., Bedő Ferencz IV., Vas Pál V., Arkosi Tamás, Szathmári Balázs VI., Molnár Béla, Pap Zsigmond VII., Gálfi András, Kis Jenő, Szathmári Miklós, Péter Ödön, Derzsi Andor VIII. és Lászlóczky Gyula 3. el. o. tanulókat. E kedvezmények értéke 8000 korona. A fél kedvezményben részesülők öt részletben 20—20 koronát, negyed kedvezményesek öt részletben 30—30 koronát kötelesek fizetni. Az első részlet a beiratkozáskor fizetendő.

— **Koncz Judit**, a nagynevű Koncz család egyik sarja Vajda-Hunyadon meghalt aug. 22-én Péterfi Dénes és Mózes András kolozsvári lelkészek temették el az egész község nagy részvéte mellett. A megboldogult több jótékony célra s azok között az unitárius kollegiumnak is szép összeget, készpénzben 400) frtot és néhány ezer forintot érő ingatlanait hagyta. Nyugodjék békében!

— **A papnevelő intézetbe** szeptember 18-án lesz a beiratkozás, 18—19-én alapvizsga. Szept. 18-án reggel mind a régi, mind az új hallgatók kötelesek jelentkezni a dekánnál, hol az elhelyezkedésre és egyebekre vonatkozó szükséges útastást meg fogják kapni.

— **Rédiger Géza** lelkész költeményeinek második kötete megjelent. Épen lapunk zártakor érkezett a csinos kötet. 180 oldal terjedelmű. Változatos, minő az élet, érzéstől áradó, mint a hű lelkész kebele, erős, kiméletlen hol a honfi beszél, gyöngéd, könyben ázó a családi körben. Ily sok minden van e derék könyvben, Szívesen ajánljuk olvasóinknak.

— **A bölöni egyház alapítványa.** Mindenki tudta, hogy a bölöni unitárius egyháznak szép vagyona van, de azt csak most látjuk, hogy ahhoz méltó szíve is van. Ez az egyház azt mivelte, hogy a kolozsvári kollégium tápintézetében egy teljes alapítványt tett és azt már a most kezdődő évben életbe lépteti. A 210 korona évi díj fizetésére kötelezte magát. Kikötése az, hogy bölöni ifjak fölsegelésére adassék. Nagyon kegyes és szép intézkedés. Melegen üdvözljük a bölöni egyházat és annak ösz főnökét, Lőfi Áron esperes-lelkész urat! Lelkesítsen példája más egyházaikat is hasonló cselekedetre!

— **Tanügyi értesítés.** Lapunk utján értesíti az unitárius kollégium igazgatósága az érdekelteket, hogy a javító- és pótló vizsgálatok szept. 16—17. napjain lesznek és az érettségi vizsgálatok írásbeli része szept. 16—20. és szóbeli része szept. 26. napján fognak megtartatni. A jövő tanévre a beiratkozás az újonnan jött tanulóknak szept. 18-án, a régieknek pedig szept. 19—20-án délelőtt 8—12 óráig fog történni az igazgató hivatalos helyiségében. Az osztály névsorába való bevezetést az egyes osztályfőnökök fogják eszközölni ugyanakkor. A fizetendő díjakból a konviktusi díj egyötöd részét: 10 koronát és 10 korona terítékdíjat Gáfi Lőrincz tanár urhoz, mint a konviktus gondnokához, az internatusi és iskolai díjak felerészét pedig Tóth Ernő felügyelő-tanár urhoz keil befizetni. A tandíjelengedési kérések a beiratás alkalmával adandók be az igazgatóhoz, de az elengedésért folyamodó tanulóknak is be kell fizetniük az internatusi és iskolai díjak felerészét a beiratáskor. A tanulók mielőtt véglegesen elhelyeztetnének a dolgozó- és hálótermekben, bejövételük alkalmával ideiglenesen az igazgató által megjelölt helyiségbe fogják lerakni csomagjaikat. A végleges elhelyezés után minden tanuló kap a dolgozó szobában könyvei, író- és rajzszerrei elhelyezésére egy szekrényt, a hálószobában ágya mellett egy éjjeli szekrényt s a fűtött folyosón egy ruhaszekrényt fehérmű és ruha számára. A hálószobában 2—3 tanulóknak lesz egy mosdóasztala. Gondoskodás történik, hogy a gimnáziumban és elemi iskolában használandó tankönyvek jegyzékét beiratáskor mindenki megkaphassa s arról is, hogy a használandó tankönyvek a könyvkereskedésekben kaphatók legyenek. A konviktusi élelmezés a munkálatok késedelmezése miatt csak szept. 25-én kezdődhetik, addig mindenki köteles gondoskodni saját élelmezéséről. A fehérmű és ruha számát illetőleg irányadó az értesítő. Szalmazsákot és ágytakarót az intézet ad.

— **Unitárius istentisztelet katonáknak.** Gyulafehérvárott július hó 17-én az unitárius vallású katonáknak abrudbányai lelkészünk istentiszteletet tartott. Csak katonáknak ez volt az első istentisztelet. Gyulafehérvárott 74 unitárius vallású katona van, kik közül 51 volt jelen az utászrezred. laktanyájának vívótermében tartott istentiszteleten s részesült urvacsora vételében. Abrudbányai lelkészünk több énekes könyvet vitt magával, melyekből a széklely katonák maguk együttesen és kitűnően énekelték a szertartáshoz szükséges énekeket. Századok óta első volt ez az istentisztelet Gyulafehérvárott, hát most remélhetőleg évenként kétszer-háromszor fog katonák és polgároknak említett lelkészünk — daczára a nagy távolságnak — istentiszteletet tartani.

— **H.-Karácsonfalvi** templomunk belseje rendezésére adakoztak: Pünkösti Lajosné, Bálint Andrásné, Bálint Mózesné, özv. Jáné Mihályné, id. Bálint Aronné, Szegedi Józsefné, özv. Jáné Istvánné, ifj. Bálint Aronné, özv. Jáné Andrásné, Barabás Ferenczné, Tóth Eerenczné, Barabás Károlyné, Szabó Ferenczné. Bálint Sándorné, özv. Czondi Györgyné, özv. Istók Istvánné, Béla Pálné, Kálmán Andrásné, Kovács Mihály, Balázs Istvánné, Kilyén Aronné, Csegezi Istvánné 40—40 fillért

Cseke Jánosné, Elekes Andrásné, Kovács Sándorné, Kovács Pálné, Máté Ferenczné, Csiki Józsefné, ifj. Czoguly Józsv Istvánné, ifj. Benke Istvánné, Bálint Ferenczné, b. Felszegi Istvánné, Varga Ferenczné, Kovács Áronné, Ráduly Sándorné, ifj. Kovács Andrásné, Füzi Jánosné (molnár), id. Kovács Jánosné, Molnár Andrásné, Barabás Mózesné, ifj. Bakó Andrásné, Szabó Szöcs Lajosné, Barabás Áronné, öz. Balázs Józsefné Mihály Juliska, Urmösi Mariska, Sós Józsefné, id. Füzi Andrásné, id. Benke József, Öz. Józsv Györgyné, Benedek Mária, Benedek Kati, Kálmán Anna, Barabás András- Salati Andrásné, Szabó Sára, Kovács Mózes, Tóth Andrásné, Barabás Zsuzsa, Kolmán Sándor, Osolya Ferencz, öz. Csiki Istvánné, Benke Mózesné, Gergely Ferenczné, öz. Cseke Istvánné 40—40 fill., öz. Czoguly Mihályné, Balázs Juliska, Nébel Antalné, Veres Kovács Andrásné- Homoródi Istvánné, Végh Andrásné, Mátéfi Józsefné, Mátéfi Károlyné, Péter Istvánné, Szolga Györgyné 30—30 fill., Kovacs Mária, Péter Józsefné, Kovács Jánosné. b. öz. Kolmán Jánosné, Weissenbach Mátyásné, Kálmán Ignáczné, Orbán Anna, öz. Csiki Istvánné, Benke Mihályné, Barabás Sándorné, Nyikó Istvánné, Szabó Péterné, Tóth Péterné, Varga Mózesné, öz. Gergely Ferenczné, Nébel Ignáczné, Mátéfi Dénesné, Lőcsei Mária, Szabó Rebi, Molnár Györgyné, K. Felszegi Istvánné, id. Kusztora Ferenczné, Csiki Ferenczné, Gyuri Mihályné, Gyuri Jánosné, Kovács M. Sándorné, V. Bálint Jánosné, Kovács Ráki, Bálint Dénesné, Péter Jutka, Péter Jánosné, Béla Cs. Sándorné, öz. Nagy Sándorné, Bukura Istvánné, ifj. Józsv Istvánné, Tóth Pálné, Pálfi Mózesné, Csáka Mózesné, Marenczki Mózesné, Bodor Kati, id. Szabó Dávidné, Balázs Mózesné, ifj. Tóth Ferenczné, Balázs Péterné, Zágoni Sándorné, Kálmán Dénesné, Sánta Imre, id. Füzi Jánosné, Osolya Mihályné, Szabó Juliska, Szakács Józsefné, Balázs Andrásné, Mojsza Istvánné, Mátéfi Lajosné, Bodor Lajos, id. Csegezi Mózesné, Csegezi Jánosné, öz. Tóth Jánosné 20—20 fill., Barabás Károlina 16 fill., Kovács Lajosné, Németh F. Mózesné, Varga Jánosné, Opra Zsuzsa 10—10 fill. és Nébel Mihályné 8 fillért, összesen 91 kor. 64 fill. Ebből a festőnek alku szerint kifizetett 90 korona. Ugyanez alkalomból megfestetett a szó-szék feletti, 1790-ben készült korona, melynek költségeit fizették: Kálmán Ferencz, Orbán Péter, id. Józsv István, Molnár György, Tóth András, Csegezi József, Bukura János 1—1 korona, és Salati István 2 korona, mind 1848/49-es honvéd katonák. A kegyes adakozókön legyen az Urnak áldása és örökkévaló kegyelme! D e m e t e r D é n e s, a h.-karácsonfalvi egyházközség lelkése.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

— **Meghívó** a budapesti Dávid Ferencz-Egyletnek f. évi szeptember 1-én (vasárnap) d. u. 4 órákor a Koháry-utczai unitárius templomban tartandó megnyitó közgyűlésére. Program: 1. Ima, Józan Miklós lelkésztől. 2. „A vallás ereje.” Székfoglaló beszéd, Urmössy Miklóstól. 3. Az angol unitárius vendégek üdvözlése. Válasz angol részről. 4. „Az unitarizmus missiója Magyarországon.” Dr. Boros György theol. dékántól. 5. Jelentés egyleti ügyekről. — Közben Meissner Imre úr művészi orgona játéka. Ime hát a budapesti mozgalom már egészen határozott alakot ölt. Lesz-e a ki e fölött ne örvendezzen?

Új tagok. A Dávid Ferencz-Egyletbe új tagok állandóan lépnek be. A budapesti egylet tagjainak száma 140, a marosi fiókegyletbe közelebből kaptunk 6 új tagot, kik közül 5 tanító: Marosi Mátyás Kaál, Lázár Ferencz Ikland, József Domokos Adorján, Lőrinczi György Iszló, Miklós Jenő Gálfalva. Mindenik ifju ember, a kiket a D. F. E. apostolainak tekintünk hivataluknál fogva. Kiss Jakab ny. tanító, kövendi kántor ur, kinek buzgóssága állandó, 3 új tagot jelentett be.

— Az egyesület pénztárába f. évi június 26-tól aug. 11-ig, rendes tagsági díjat fizettek: Abrudbányai Béláné, Ambrus Gergely, Árkosi Lajos 901-re, Bodnár Mihályné 900-ra, Biluska Józsefné, Boér Gergely, Boros Györgyné, Csitő Salamon, Debreczeni Sándorné, Engel Gáborné, Fekete Gyula, Finta József, Fangh Erzsébet, dr. Frankkis István, Gyulay Árpád, Gyulay László, Hajós Gyula, Jelen Józsefné, Farkas Vilmos Kolozsvár 901-re, Hadházi Sándor, dr. Weress Lajos 900-ra, Mőricz Márton 99-re, Szánthó Győrgy, Verespatak 900—901-re, Bartha Ferencz 900-ra, Raffaj Zsigmond 99—900-ra, Fuchmann József Szigetvár 901-re.

Előfizetési díjat fizettek: Ferenczi Kálmán Budapest, Űrmőssy Kálmán Kőrmőczbánya, Veress József Déva, Balázs Ferencz, Buzogány Gyula, Gámán Dezső, Hajós Gyula, Hirschfeld Sándor Kolozsvár, Ferenczy József V. Hunyad, Szegedi Árpád Budapest, Fuchmann József Szigetvár 901-re, Fodor Zsiga Slatina 901-re, Siposs József Orsova 900—901-re.

Az aranyos-tordakőri f. e. pénztárába fizettek: Székely Miklós, Varga Dénes, Albert János Torda 901-re, Molnár János Torda, Csegezi László Bágyon 900-ra, Székely Dénesné Torda 99—901-re, Bardócz László Torda 98—99-re.

A küküllőkőri f. e. pénztárába fizettek: Gvidó Béla D.-Szt.-Márton 901-re, Durugy András 96—900-ra, Nagy Béla B.-Szt.-Miklós 900-ra, Durugy Ferencz Szász-Sebes 100—901-re, Gvidó Béláné D.-Szt.-Márton 92—94-re, Szinte Sándor Deésfalva 900-ra.

A kereszturkőri f. e. pénztárába fizettek: Kálmán Mózes K.-Kede, özv. Raffaj Károlyné Uj-Székely, id. Tamási József, Simó Lidia Kis-Solyomos, Simon Balázs Marczali, Lőrcinzy Zsigmond Szt.-Abrahám 901-re, József János Firtos-Váralya 900-ra, Fekete Domokos Pipe 96—900-ra.

A maroskőri f. e. pénztárába fizettek: Gál Ferencz Sz.-Gericze, Sárosi József Csókfalva 900-ra, Nagy Benedek Ny.-Szereda, Unitárius Egzsház-község Csókfalva, Szenthármtság, Ny.-Gálfalva, Ny.-Szentmárton, Vadad, Kaál, Ikland, Nagy-Ernye. M.-Szentkirály 901-re, Pap Sándor Sz.-Háromság, Fazakas Lajos Ny.-Szentmárton, Győrgy Albert, Filep Domokos Ikland 901-re, Nagy Zsigmond Nánámfalva 99—900-ra, Kelemen Albert, Kelemen Albertné, Schuller József, Csongvai Lajos, Tályai Györgyné M.-Vásárhely 901-re, Fazakas Lajos Ny.-Szt.-Márton, Marosi Mátyás Kaál, Gál Elek Ny.-Gálfalva 901-re, Űrmősi Kálmán Sz.-Gericze, Bartalis József Csikfalva, Tóth Károly Ny.-Szt. László 900-ra, Rédiger Géza Szabéd 900—901-re, Lázár Ferencz Ikland 901-re.

A Budapesti D. F. E. pénztárába fizetett 90 tag 1901-re.
Kolozsvár, 1901. aug. 11-én.

Gálfi Lőrcinzy,
pénztárnok.

TARTALOM: A kolozsvári unitárius papnevelő intézet önképző-körének története a XIX. százban. Barabás István. (Folytatás.) 218. l. — Tolsztoj Leó gróf. Ujvári László. 220. l. — Nők világa. 224. l. — Unitárius lányok lobogója. Ferencz Zsuzsa. 225. l. — Emlék-sorok. (Költemény.) Józán Miklós. 231. l. — Az unitárius templomi énekeskönyvről. Kozma Miklós 233. l. — Jótékonyág és buzgóság. 234. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak 236. l. — Egyleti élet és munkásság. 239. l. —

, Nyomatott Gámán J. örökőse könyvnyomdájában Kolozsvárt.

Unitárius Közlöny

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTI dr. BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára 2 k. 40 f. (1 frt 20 kr.) Egy szám ára 24 fillér (12 kr.)

Egyleti tagok, 5 évi kötelezettséggel, egy évre 2 koronát fizetnek. Minden pénz

Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra.

A Mózes csipkebokra.

A kolozsvári unitárius új kollegium felavatási ünnepélyére, 1901. szept. 22-én.

Kigyúlt a Mózes csipkebokra.

A Hórebhegy nagy fényben áll.

Borultatok le arcotokra,

Isten ő sok csodáinál.

Álmélkodván a tűz felett,

Szózat zendül: *»sarúd letedd,*

Mely itt lobog, egy égi láng az,

*Mert szent a föld, a melyen állasz.**

Csodálatos az Úrnak útja!

S mind e látás, e tűz, e láng,

Mely itt szívünk öröme gyújtja,

Fényét, dicsét árasztva ránk.

Némuljon el *ma* a panasz.

Hiszen ez *Ősz*, nekünk tavasz.

A meleg, őszi napsugárban:

Virág s gyümölcs a fán — csodásan.

Még füstölög a *régi* oltár,

All még az *ódon* Helikon.

S nagy díszben az *új* már is ott áll,

Elmét, szívet megvidítón,

A régi tűz — nem új eset —

Új földön, új lobbot vetett.

Jelentve, hogy bár láthatatlan;

Az a tűz forr, ég s olthatatlan.

Oh légy üdvöz, szép *Múzsaházunk!*
Álomnak is felette szép.
Hisz' benned is téged csodálunk:
Hitünk jószágos Istenét.
Tusakodánk . . . viaskodánk . . .
De *benned* bizva harcolánk.
Háromszáz évnék küzdve harczát:
Többször láttuk irgalmad arczát.

Velünk voltál a *Hitszabadság*
Fenséges szép, nagy ünnepén ¹
Hitünk mártírját föltámasztád,
Glóriával vérző fején. ²
Merész, hatalmas szelleme,
Mintha ma is itt lengene.
A távol *eziklasir* ha dobban:
Jel, — hogy részt *kér e szép napokban*.

De int a *mult*. Ború a fényben.
Mert itt is van ma, a mi fáj.
Ott zsong lelkünkben észrevétlen,
Mint a borongó őszi táj.
Mig itt örvendve álmodunk:
Te jó öreg kollégyomunk
Már csak mint a *mult egy emléke*
Elsz, a hálás szivekbe vésve.

Oh méltó, hogy élj a szivekben!
Volt sok vészes, könnyes napod,
Mert fa voltunk a kietlenben,
A melyre a villám csapott.
A műsák berke tar, kihalt . . .
Ki fékezé meg a vihart —
Parancsolván a zord szeleknek,
Munkára hívó békét, csendet?

Ó! Az öröktűz! Ama szellem,
Mely a sir felett is kigyúl
Kigyult a csipkebokorjelen,
S szavát hallatta vigaszúl:

¹ Törvényes fennállásának háromszázados önnpe 1868-ban Tordán.

² Dávid Ferenc hitalapítóuk mártir halálának háromszázadik évfordulója, 1879. Sz.-Kereszturon.

»Munkára fel! zúg bár a vész,
Alkors, teremts, légy hű s merész.
Hallám, a mely felém kiáltott,
S megértém nagy nyomorúságod!«

S a munka folyt. Életre keltek
A szertehányt kövek, romok.
S hol téglá, kö ölelkezhetek :
Szilárd fal nyúlt az égnek ott.
S az *áldozat* hol kiapadt :
Ott a *lelkes muzsafiak*,
Maguk álltak a munkasorba,
*Sövényfalát vesszéből fonva!*³

De állt, habár csak toldva-foldva,
Szegényes kis főiskolánk,
Hol sok keservünk visszafajtv,
A muzsáknak áldozhatánk.
Szerény hajlék Rajt' semmi fény.
De visszatért a *hit s remény* . . .
. . . Szellemhősök — kik *ezt* tevették:
Ma áldva köszönjük tinéktek!

Szerény . . . ! De benne híven ápolt
A *hit s a hazaszeretet*.
Ott gyúltak lángra, ott világolt —
Onnan szállt fel hírnevetek,
Reánk is fényt árasztva *mind* --
Ott tündökölt nagy *Brassaink*,
S *ki járt túl tengeren*, ama sas:
A lánglelkű *bölcsei Farkas*.

Édes szavú *Krizánk* . . . a dalnok . . .
És a »*Remény*« reményei.⁴
Mindannyi egy szellemi bajnok,
Mind magvető. Hit őrei.
Mind *ama* falak közt nyerék
A jó, a szép szeretetét.
S kik még élünk, örege . . . ifja:
Emlékével térünk a sirba!

³ Ezis történeti tény.

⁴ A kolozsvári kollegium unitárius ifjusága által 1839-ben kiadott »*Remény*« című emlékkönyv. Ebben láthatók már Kriza János, Kőváry László, Jakab Elek, Szentiványi Mihály nevei, kik részint mint költők, részint mint történetírók tűntek fel később.

Övé, övé *ma* itt a pálma!
Dicsőséges, ha áll, ha rom.
Őrizze emlékét a hála,
Elmulását szent fájdalom.
Hogy ki vészben születve nőtt:
Ragyogjon fel a *vég* előtt. . . .
. . . Szép . . . de tövises volt az út . . .
Vigyetek rá pálmát, koszorút!

Mert még is *él!* Levetve hamvát,
Megifjult a fénikszmadár.
Im itt — átvenni birodalmát
Új Tempénk is rogyova áll.
Más helyen bár! Szebb, diszesebb,
Hol egy *Névnék* is díszre lett.
Áldott a *Mózes* csipkebokra,
Hogy tüzét a halóba lopta!⁵

S most fel! Ölts szárnyakat magadra,
Az a szent tűz legyen napod.
Főlebb, főlebb, mindig magasbra!
Eget vívjon Géniusod!
Isten örök áldása rád!
Tudomány, hit, hazafiság,
Hirdesse fényed századokra,
Ránk is dicsőséget ragyogva!

Murányi Sándor.

Elnöki beszéd.

Tartotta Bárá Petrichevich Horváth Kálmán elnök a Dávid Ferencz Egylet
közgyűlésén szept 21-én.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Ha egyháztörténelmünkön végig lapozgatunk, szomorú események láncolatára akadunk, melyben a szenvedő fél mindig szegény, annyi megpróbáltatáson áthajszolt egyházunk volt.

S akkor, kételkedve az emberek általános igazságérzetében és ítélőtehetségében, kérdést teszünk önmagunkhoz, hogy vajjon mi az oka, hogy az unitárius vallás annyi üldöztetésnek volt kitéve? Hogy ezen vallás, a maga egyszerű és mégis fenséges voltában, mely Jézus Krisztusnak összes erkölcsnemesítő, emberbaráti tanait elfogadja s melyben helyet találhat magának a

⁵ Hogy új kollegiumunk felépülhetett, azt *Berde Mózes* nagy alapítónk tette lehetővé, e célra 100.000 koronát hagyományozván.

nemesen és mélyen gondolkodó egyén is, hogy ezen vallás, mely lelünk a jónak magasabb sféráiba ragadhatja, ha oda kívánunk eljutni, de a mellett egyszerűségénél fogva, az ész kíváncsimaít is kielégítheti, mi okból talált oly kevés barátira és nemes pártfogóra?

Erre csak egy feleletet adhatunk.

Olyan volt a kor, mely nem türte meg az ellenvéleményt s a ki nem akart meghajolni az erősebb ellenfél kimondott ítélete előtt, annak pusztulni kellett, azt összetörték.

A jézusi tanok a bibliában huzták meg magukat -- nem alkalmazták az élet víporondján az emberek.

Ilyen, a saját életét a támadók ellen védő harczból állott egész egyháztörténetünk. Mindig a bástyafokán résen kellett állanunk, hogy lássuk honnan jön az ellenség és hogy mikép védekezzünk ellene.

Védekeztünk a hogy lehetett.

A szerencse nem kedvezett nekünk és csak a megpróbáltatások, a szenvedések idején való kitartás és áldozatkész buzgóság tartá meg egyházunkat. Ha ezen erények nem hevitik tagjainak keblét és nem ösztönzik önmegtagadásra és az egyház érdekét védő, javát előbbre vivő cselekedetekre -- vallásunkat, biztonnyal csak névből ósmernék ma a magyar hazában. Fennmaradt volna, mint nyoma egynehány idealista -- a keresztény vallásban az igazságot kereső kutatási kísérletének -- mint egy erős, jellegzetes vonás az egész képen, de hazai vallásaink fejlődésének történetében csak mint oly közbeneső epizod, mely felett elvonult az események árja.

Volt és nincs mondanák.

De nem mondhatják.

Megtartott kitartásunk -- egyházunk igazságába vetett hitünk és vallásunk szeretete.

Mi tartja meg a kopár, sziklás talajon magasba növényöt, ha nem a föld felszínét szeretettel átölelő, azt elborító gyökérzete, mely a sziklából lemáló földrészek tápanyagát szivja fel és ezzel nagyra növeli?

Minden század meghozta számunkra a maga nyomorát, szomorúságát.

De a ki saját igazát érzi, az nem riad meg, lemondva az akadályokról, melyek útját állják, hanem egy nemesebb ösztön által serkentve, módokat keres, hogy azokat megkerülje, vagy legyőzhesse. Utóbbira ritkán volt eset. Hir, hatalomban oly kicsinyek, oly elnyomottak valánk és a támadók erősek és szenvedélyesek.

A vihart nem lehet legyőzni szép szóval, becsülettel, sem túlkiabálással; kell várni míg kitombolja magát, hogy munkába állhassunk.

Igy tevénk mi is.

Vallásunk története igazolja ezt, melynek minden szaka bizonyosságul szolgál vezető férfainak életbölcsségéről, előrelátásáról és hitbuzgóságáról

A mint a Dávid Ferencz által elszort hiteszmék gyökeret fogtak hitrokonaink keblében, alig pár évre reá, már igyekeztek azokat onnan kitepegetni hol keztyüs, hol durva kezekkel

1568-ban a tordai, 1571-ben a marosvásárhelyi országgyűlésen az unitárius vallás törvényesítettén, a bevett vallások sorába lépett. 1568-ban János Zsigmond fejedelem és az ő példájára az erdélyi előkelő családok közül igen sokan az unitárius vallásra tértek. Dávid Ferencz lelkesítő beszédére Kolozsvár városának egész lakossága az új vallást vette fel. A piaczi nagy templomot és az óvári iskolát sajátokul megnyerték. Előbbit 148, utóbbit 123 évig birták is, de hogy mily áldozatok árán, azt csak ősünk tudták és érezték.

Igy bizvást elmondhatjuk, hogy rövid ideig tartott ezen szép jövőt ígérő kezdet. Alig pillanták meg — mint egy fényes látomány elvonult elődeink szeme előtt. Az után a maradott sötét úr, a kétes tapogatózás, melyről nem lehetett tudni, hová vezet; bizony csak leverő lehetett.

I. János Zsigmondnak 1571-ben martius 14-én Gyulafehérvárt történt halálával lehanyatlott a szabadgondolkodást támogató hatalmi intézkedés és egyszersmind kihullott kezeikből a kapocs, mely hitsorsosaink egy részét vallásunkhoz fűz. Azon tény, hogy a mint gondolja a fő, úgy cselekszik a kéz, a láb; itt is bevált. A fejedelem környezete, a főurak nagyrésze átment az új úr keze alá — ottan hagyván vallási meggyőződését.

Az első unitárius fejedelmet Báthori István és Kristóf követék; mindkettő nagy katolikus, különösen utóbbi a jezsuitának is barátja — nem jó szemmel nézték az unitáriusokat és megragadták az alkalmat bántásukra.

Ki alkalmat keres arra, hogy valakinek ártson, meg is találja azt.

Báthori Kristóf fejedelemnek is kapóra jött, midőn 1578-ban hírül hozák, hogy Dávid Ferencz, kit a szentírás fáradhatatlan tanulmányozása, az Isten személyi és lényi egységének hite következetesen arra a meggyőződésre vezettek, hogy Krisztus imádása és segítségül hívása nincs összhangban a jól felfo-

gott unitarismussal — nyíltan hirdeti Krisztus nem imádásának tanát.

Blandrata, — ki nem tűrhette, hogy valaki őt, az új vallás kezdeményezőjét, túlszárnyalja és a már elfogadott valláson változtasson — a fejedelemnek azt tanácsolá, hogy mint újitót perbe fogassa. Ez meg is történt. És miután tanát visszavonni nem akarta, a gyulafehérvári országgyűlésen 1579. jun. 2-án holtig tartó fogságra ítéltetett. A dévai várban lelte halálát ugyan azon év nov. 15-én.

Ellőtték, elpusztiták a királyi vadat. De a szellemet megölni nem lehet. Ő él bennünk, de megmaradtak a nyomok, melyeken évenként járt és melyeken felkeresi és emlékét megújítja a hálás utókor.

Bátori Kristóf Dávid Ferencz elítéltetésével — a megfélemlítés mellett, az unitárius vallás terjedésének gátat kívánt vetni az által is, hogy benne lánglelkű szónokát, apostolát semmisíté meg.

Ezen kísérlete részben sikerült is.

Mert csak a mit lehetett, mentettek meg egyházunk vezetői.

Itt kezdődik vallástörténetünknek azon korszaka, melyben kitűnik az egyház élén álló férfiak erélye, meggondoltsága és a viszonyokhoz alkalmazkodni tudása.

Dávid Ferencz elestével, letűnván a küzdtérről azon ember, ki képes leendett a kételkedőbe a bizalmat, a sötétben tévelygő nép lelkében világosságot terjesztani — különben is, a megváltozott viszonyok folytán — minden ellenök fordulván, az intézők lemondottak Dávid Ferencz új eszméinek tovább terjesztéséről.

Mit is tehettek volna!

Hiányzott a fejedelem jóakarata, a befolyásos Blandratának támogatása. A főurak nagyrésznél elpártolása miatt, kik csak imént csoportosultak zászlóikhoz, nem lehetett a mozgalomnak azon sikerre való kilátása, mely a népre a hatalomban megnyilatkozó befolyás és a kifejetett pompa és fény által — mindig volt és lesz. Egy szóval hiányában lévén mindannak, a mi a sikert biztosíthatta volna, 1579. jul. 2-án a kolozsvári egyházi gyűlésen kimondották, hogy a már megerősített hitformához ragaszkodnak. Továbbá megnyugodtak a Báthori Kristóf által u. év jul. 13-án kinevezett Hunyadi Demeternek püspökségében való megerősítésében is, bár ezáltal a szabad választás joga volt megtámadva, azért, hogy az egyház, az akkori zavaros viszonyok között fő nélkül ne maradjon. Mindkét ténykedésük bölcs, meggondolt cselekedet volt.

1588 körül a szombatosság kezdett terjedni. Ez ellen lépett fel először Báthori Zsigmond 1595-ben, később 1610-ben Báthori Gábor és 1618-ban Bethlen Gábor. Utóbbi, miután a szombatosság valósággal az unitárius hitközségekben — Udvarhelyszék, Maroszsék és Háromszéken nyert legnagyobb elterjedést — felhívta Rádeczki Bálint püspököt, tartson mielőbb zsinatot az ügy tisztázása végett. 1618-ban november 11-én Erdőszentgyörgyön megtartatván, azon a fejedelem parancsára és az unitárius egyház sérelmére, az unitárius püspök helyett Dajka Keserü János ref. püspök elnökkölt. Ezen gyűlés rendszabályokat hozott a szombatosok ellen. A szombatosokat kizárta kebeléből, anélkül, hogy megtérítésökre semmit is tett volna. Ezáltal 62 unitárius ekklésia szűnt meg, a hová Dajka Keserü János ref. papokat rendelt. Az unitarizmusra nagy csapás volt ezen ekklésiák elvesztése és miután ez annak volt tulajdonítható, hogy Rádeczki Bálint püspök, nem értvén a magyar nyelvet, azok megtartása érdekében nem járhatott el, halála után kimondotta az egyház, hogy ezután csak magyar püspök választható.

Pécsi Simon, ki Bethlen Gábor fejedelem alatt kanczellár volt, később kegyvesztett lett és elzáratott. 1630-ik év körül kiszabadulván, mint szombatos lépett fel. A népnél és főurak között követőkre talált. I. Rákóczy György 1635-ben megujította a szombatosok elleni eljárást. Ez úgy akkor is összebonyolított az unitarizmustal.

Ráv Mátyás kolozsvári szász pap 1632-ben Csanádi Pállal és ennek halála után 1636-ban Beke Dániellel szemben kívánt püspöknek megválasztatni. A miatti elkeseredésében, hogy ezt el nem érhette, felingerelte a szász ajku hiveket és végre mint biztos eszközt elvádolta Beke választóit I. Rákóczy György előtt, hogy hitujítók.

Beke Dániel püspök felszólíttatott, hogy az unitáriusok hittanát formulázza.

Az unitáriusok 1638. ápril 13-iki gyulafehérvári országgyűlésen bemutatták az 1579. július 17-én Báthori Kristóf által is megerősített hitvallást.

Az országgyűlés nem tárgyalta, hanem egy bizottságot küldött ki Deésre az évi július 1-ére.

7 napi tárgyalás után a megegyezés 7 pont alatt complanatio deésiana néven létrejött, melyet Rákóczy György fejedelem és 57 világi és egyházi férfiú irt alá.

Hogy ezen egyezséget megkötötték és ez által is biztosíták újabban elősmertetésöket és egyidőre a rendes megélhetés, a létezés lehetőségét, ez is előrelátó okos tett volt.

Tovább nem mehetek.

Az idő nem hedvezett Dávid Ferencz szellemének befo-
gadására, arra még sokáig, 210 évig kellett várni, míg az mint
szárnyaszegett sas, melynek megoldják kötelékeit, szabadon
felemelkedhetett oda, hogy mindeuki csodálkozhasnék felette
úgy, a mint azt a lelkiismerete és meggyőződése javasolja.

A nemzeti fejedelemség megszűntével még szomorubb idő-
szak következik az unitáriusokra. A 150 évig külön fejedelmek
alatt élt Erdély egyesült 1686 ban Magyarországgal az ausztriai
ház jogára alatt.

A Leopoldi diplomában, melyet I. Leopold 1691-ben decz.
5-én irt alá, annak két első pontja az Erdélyben bevett vallá-
sok törvényes jogait, azoknak minden javait, akár szerzés, akár
adomány utlán jutottak birtokukba, még ha előbb valamely
más egyházéi voltak is, biztosította. De a 3-ik pontban kimon-
dotta, hogy mivel a katolikusok a két első pont által sérel-
mezetteknek érzik magukat, az ország rendei igyekezzenek azo-
kat kiegyenliteni, mi ha nem sikerül, a fejedelem fogja elhatá-
rozni: a mi jogosnak és igazságosnak fog találtatni.

Ezen 3-ik pontnak alkalmazásával vették el az unitáriusok-
tól 1693. okt. 10 én Kolozsvárt óvári főiskolájukat.

23 év múlva III. Károly uralkodása alatt 1716 márczius
30-án Steinwille tábornok a kolozsvári piaczi templomot egy
nehány század katonasággal körülfogja, kulcsát az unitáriusoktól
elveszi és átadja Mártonfi György kath. püspöknek.

Innen az üldözés kiterjedt az egész országra.

Szomoru idők voltak, midőn ahoz, hogy az ember unitá-
rius legyen és abban megmaradjon, lelki nagyság kellett, mert
ki voltak zárva még az alsóbb hivatalokból is. S hogy vallásunk
annyi megpróbáltatás, üldözés után, melyet a 18-ik század fo-
lyamán szenvedett, teljesen ki nem irtatott, az akkori főembe-
reink Petrichevich-Horváth Boldizsár, Vargyasi Daniel Ferencz,
Kászoni Sándor Gergely, Dicsőszentmártoni Balogh Zsigmond-
nak lehet köszönni, kik reámutatván a nagy csapásra, mely
kolozsvári egyházközségünket érte, 1718-ban egy felhívást bo-
csátottak ki, melyben az egyházközségeket adakozásra hívták
fel, nehogy, mint felhívásukban írják, a kutfők bedugulván
obstruálódván, a folyamok is kiszáradjanak. 1718-ig a világi
elemnek nem igen volt tere az egyház ügyeinek intézésére. A
nevelés ügyét a kolozsvári egyházközség egymaga intézte a
plébánossal élén, a külső egyházközségek dolgait pedig a püspök
végezte el. Most azonban a megváltozott viszonyok parancso-
lólág hívták fel a világiakat is nemcsak sorakozásra, hanem
arra is, hogy vezessék az egyház megmentésének nagy mun-

káját. Ekkor választották meg főgondnokoknak Biró Sámuel és Simon Mihályt, segédül adván melléjük a plébánost és a püspököt. Az egyházkörökbe az esperesek mellé felügyelőgondnokokat neveztek ki. Pénztárnokot, számadó gondnokot választottak. S miután a renden befolyt jövedelmeket az év folytán el is költötték: az egyház fennmaradásának biztosítására 1723-ban egy állandó alap létesítését határozták el. 1724. az árkosi zsinaton végeztetett, hogy a kolozsvári egyházközség vagyona a közegyházat illető vagyontól elkülöníttessék. Végre szerveztetett a kolozsvári egyházközség tagjaiból, belső embereiből és világi főembereiből egy testület az ügyek vezetésére, mely az egyházi Képviselő Tanácsban ma is fennál.

Ezen időre esik szentábrahádi L. Mihály 20 évig, 1737—1758-ig tartó püspöksége, ki egyházunknak éltető lelke volt. Alatta hozatott azon demokratikus szellemű határozat, hogy a püspök és esperesek tartoznak minden zsinatn hivatalaikról lemondani, magukat közbírálat alá vetni s csak miután arra méltóknak ítéltetnek, vehessék azokat ismét fel. Ezen szokás 1787-ig fennállott. Alatta szerveztetett az egyházi főtanács ket-tős elnökséggel.

Ő szerkesztette a „Summa universae theologiae Christianae-secundum unitarios“ czimű munkát. Mely tartalmazza a keresztény vallásos eszméket az unitáriusok fölfogása szerint és mely munka ma is az unitáriusok fősymbolicus könyve.

1780-ban II. József trónraléptével új szellem hatolt be a mi sanyargatott, megfélemlített egyházi életünkbe is. A tavasz nyiltával megmozdult a természet. A mi egyházunk is a hosszas elnyomatás után két kézzel kapott az eddig tőle elzárt friss levegő után, mint a betegségtől elsatnyult testben, ha az megszűnik, megindul a frisebb élet. Bizni, remélni kezdett. S ezt tett követé, mely két irányban nyilvánult: a főiskola és a templom építésben.

De ily munkához férfiak kellettek, kikben legyen tehetség, akarat, hogy azt végrehajtsák.

A gondviselés ezt is megadta Petrichevich Horváth Ferencz főgondnok és Lázár István püspök személyében. A templom építésére Petrichevich Hováth Ferencz főgondnok 1791-ben tette meg az indítványt a kolozsvári egyházközség közgyűlésén. 1792. jul. 16-án tétetett le az alapkö s már 1796. decz. 14-én átadták a templomot a közhasználatnak. Tehát 4 év alatt épült fel azon mű, mely most is megleti a szemlélőt és tiszteletet szerez alkotóinak. Hogy azt az akkori viszonyok közt oly rövid idő alatt bevégezhették, a vezető férfiak kellő erélyének és buzgóságának volt köszönhető.

Ezt követi a főiskola építése. Hogy mily szükség volt erre jelzi azt P. H. F. főgondnok 1779-ben írott körlevelében, midőn mindenkit segélyadásra híván fel, így szól: „Nincs ma rendünkön se ur, se asszony, se nemes, se nemtelen, se ekklezsia, se privátus, a kinek szüksége ezen építésben fenn ne fogrna, mert ha tanítóházunk nem lesz, se fiaink, se atyáukfiai se papjaink tanítottak nem lesznek, mely szegény társaságunknak elapadását szerezné.”

E felhívásnak meg is volt az eredménye.

Zsuki László 1791. febr. 11-éről kelt végrendeletében 80.000 frtot hagyott az egyháznak. Ez tette lehetségessé, hogy a főiskola mind a magyar-utca, mind a templom felől két emeletre 1806-ban felépülhetett.

Bármily nagy segítségére is volt az egyháznak Zsuki László hagyomány azon időben, de mindamellett ha nines meg a fellángoló akarat-ereje és buzgósága, ki a kibontott zászlót magasan lobogtatva haladt előre és Lázár István püspök lankadást nem ösmerő kötelességtudása, ki nyája érdekében az összes egyházközsegeket megjárta, adományokat gyűjtván, a kitűzött czélt nem érik el olyan hamar.

Hogy a főiskola idejében elkészüljön, abban volt a siker zöldága, mert ha az megkésik, az egyházunk fejlődését akasztotta volna meg ép akkor, midőn bizonyosságát kelle adnunk, hogy meg élni akarunk és tudunk.

Életben maradtunk az igaz, de nem mint szeretett, csak mint megtürt testvér a többiek között. Az idő csuda, kitereteti a maga eseményeit, a jót a rosszal váltva fel és a ki tart és megbízik a nagy Isten kegyelmében, eléri czélját.

Ily Isten jóságában való hitben és egy jobb jövő reményében értük el 1848-at. Megnyílt a tér minden tevékenységnek. A vallások egyenlősége kimondatott egész Magyarországra. A mit eddig csak az írott betű szabadalmára hivatkozott, ténnyé lett.

Nem kísérem tovább a történelem fonalát, csak igazolom, hogy jöttek még szomorú idők, a megpróbáltatások keserves napjai, melyek az egész nemzet erőit megbéníták, lebilincselék, de ezeken is átsegíték egyházunk sanyargatott hajóját a kormányosok éber figyelme, hitbuzgósága, áldozatkészsége. És hogy ennyire megerősödve léphettük át a múlt század küszöbét, azt főgondnokaink, püspökeink és az egész egyház az akadályoktól el nem riadó munkásságának, egyházunk iránt tanusított áldozataiknak köszönhetjük.

Egy P. H. Miklós, Daniel Elek, Augusztinovits Pál, Fehér Márton, Nagy Elek, Kriza János, Mikó Lőrincz stb. nagyjaink

a multban tisztelt alakjai lesznek történelmünknek mindenkor nemcsak személyes áldozataik és hagyományaik, hanem az által is, hogy a mi kezeinkbe adatott, azt meg is tudták tartani és gyarapítani az egyház javára. Midőn nem költöttek el minden befolyó jövedelmet, hanem annak egy részét, mint Augusztinovits Pálnál, az előrelátó örökhagyó intézkedése szerint, annak $\frac{1}{6}$ -át tőke képzésre fordították a jövő bajainak enyhítésére. Im így egy állandó tőkeforrás nyílt meg, mely maga magát táplálja, de a mellett minden szükséges segélyt nyújt oda, a hová szükséges.

Bár a jövőt biztosító ezen eljárás más alapjainknál is keresztül vihető lenne, akkor megtörténhetnék, hogy nagy szükségletek idején megapadna ugyan a segélyre kiosztható összeg, de a rendszer állandósága folytán nemsokára pótolva lenne az.

Ily előrelátó, a jövőt mindig számításba vevő intézkedések által jutott el egyházunk oda, hogy az elmúlt század egyházunkat ért nem egy csapást kiheverve, új diszes hajlékot emelhettünk a tudományoknak, melyet holnap ünnepélyesen megnyitunk.

Berde Mózes fejedelmi alapítványa és magas kormányunk támogatása hatalmas lökést adott ugyan az ügy kibontakozásának, de bizony ha az egyház maga nem állhat vala oszlopnak a nagy teher elhordozására, számításaink csak a reménység fókán maradnak.

Nagy Lajos esperes ur mondá egyik beszédében, hogy ha Dávid Ferencz szelleme megjelenne közöttünk, öröme telnék a mi fejlődésünkön. Én is úgy képelem, hogy most, midőn megérhettük ezen reánk nézve örömteljes napot, megzörögnek azok a porladozó csontok a dévai vár körül és hatalmas szózat emelkedik a föld mélyéből: „Nem ok nélkül éltem, szenvedtem mátyr halált. Helyes uton jártok. Csak előre, előre!”

Igen, úgy van! Csak előre unitáriusok, választott kicsiny sereg a kötelesség által kiszabott uton! De hogy ezen irányból ki ne térhessünk, legyenek az ősök példányképünk. Tiszteljék emlékeiket azoknak, kiknek örökébe léptünk, mint oly férfiakét, kik nem fogott ígézet, fenyegetés, kik kitartottak meggyőződésükhöz híven az ősi vallásban, bár azt elhagyva az ellentáborban, hol a hatalom volt, számukra, családjukra személyes előnyök kínálkoztak, de a hívogató szó lepergett róluk nyomtalanul, mint tengerparti sziklákról a körül csapkodó hullámok verése.

Kövessük példáikat hitbuzgóságban, kitartásban és munkásságban, melyeken megtörik minden rosszakarát.

Legyen az egyházzolgálatunk nekünk szent kötelesség, nem fizetett munka, mely nem azt kérdi, mily jutalomban részesít ez, vagy amaz munkámért, hanem azt: mi válik annak hasznára, előnyére, csak másodsorban jöjjön a saját érdekünk. Az egyház úgy is megadja minden embereinek a mit lehet, csak maradjon meg mindenki a lehetőség határai között.

A legjobb gép is megtagadja a szolgálatot, ha tulterhelik. Miért kívánunk hát az egyháztól mégis koronként lehetetlent?

Egyet véssen egyházunk minden azt szerető tagja szívébe, hogy személyes áldozatok, önzetlen munkásságuk által mentették meg őseink egyházunkat és meggyőződésünk, hogy csak ezen ösvények gyakorlása tarthatja meg a jövő nemzedék részére.

S mire tanít még minket egyháztörténetünk?

Arra hogy legyünk türelmesek. S tanuljunk feledni mi, kiknek egyháza annyit szenvedett a múltban a vallástürelmetlenség által. Hisz ha mi nem vagyunk türelmesek, a szabad gondolkodás bajnokai, kik lesznek azok az országban? A méltatlanságot méltósággal elviselni erény — Krisztus így gyakorlta. Gyakoroljuk mi is.

Különösen most, midőn azt észleljük, hogy társadalmi körünkben újra mutatkoznak a vallási türelmetlenség jelei. Ne nézzünk rájuk haraggal, ha bántani is akarnak, hanem szerezett, mely megbocsájtani tud és akar és akkor örökbékét kötöttünk mindenkivel.

Nyerjük meg a mások tiszteletét, hogy elmondhassa rólunk a ki elfogulatlanul itél: kicsiny, de derék sereg.

Tegyük a jót akár a Szent Antal kenyere, akár a Dávid F. egyület perselye útján, egyhelyre vezet az: a nagy Isten színe elébe, hol mindig kedvesek az irgalmasság cselekedetei, bármily ruhába is vagyunk öltözve.

S ezért ujjal hív az mindenkit, más vallásukat is, hogy támogassák emberbaráti törekvésünket, mert az közös kötelessége az emberi társadalomnak.

Az ajtónál ki van téve a Dávid F. perselye. Nyuljon mindenki a zsebébe és ne sajnálja a maga fillérét.

Én ötven koronát ajánlok e célra

A gyűlést megnyitom.

Bárá Petrichevich Horváth Kálmán

*) A történelmi adatok a Ferencz József „Unitáris kis tükör“ című munkájából.

A Dávid Ferencz Egylet XVI-ik közgyűlése.

Tartatott 1901. szeptember 21-én. Elnök Mélt. Báró Petrichevich Horváth Kálmán úr. Jelen vannak: Ferencz József, Daniel Gábor, tisztt. elnökök: Ferencz Józsefné, Fekete Gábor alelnökök, Dr. Boros György egyll. titkár és rendkívül nagyszámu egvleti tag.

1. Elnöki megnyitó után olvastatik a *titkári jelentés*,

A XX-ik százba beléptünk. Abban munkánkat megkezdettük, sőt elmondhatjuk, hogy Egyletünk az új száz kezdetén új hódítást tett. Most már kitűzve leng lobogónk nemcsak Erdély bércei között, hanem a szőke Duna mentén is. Az érdeklődés nyilvánult kezdettől fogva, de az idő csak most érkezett meg, hogy nagy örömmel bejelenthessük, hogy a Dávid Ferencz Egylet Budapesten is megalakult. Ez a jelen évnek legnagyobb eredménye, mivel az ott belépett egyleti tagok száma 140. Tehát számbeli és erkölcsi gyarapodásunk van.

A mult évi közgyűlésen buzgó és lelkes elnökünk kiadta jelszavát a Dávid Ferencz Egyleti perselyek érdekében. A szózat nem maradott hatás nélkül. Kolozsvári gyűléseinken mindenik alkalommal szép eredményt értünk el s a fiók egyletekben is egy pár helyen fölkarolták.

Kolozsvári működésünk a már meglevő mederben haladt. Tartottunk két felolvasó gyűlést, melyen Fanghné Gyujtó Izabella önagyasága a vallásosregényekről olvasott föl, Boros György „Az unitarismus kezdete külföldön. Egyik felolvasásunk az eddigittől eltért annyiban, hogy a New-York disztermében társas összejövetellel volt kapcsolatos. Itt felolvasott Boros György a Niagaráról és szavalt Raffaj Károly.

Házi estélyünket a New-York szállóban rendeztük meglepően szép sikerrel minden irányban. A rendező bizottság buzgó nőtagjaié legyen a méltánylás és elismerés.

Egyletünk titkára a fiók-egyletekkel való étintkezést s ezen az uton az egyleti élet élénkítését több irányban érvényesítette. Budapesten február hónapban szabad előadást tartott, mely alkalmat ottani lelkészünk fölhasznált az egyleti mozgalom megindítására. A kereszturi fiók-egylet ujszékelyi közgyűlésén felolvasást tartott ápril hónapban. Az udvarhelyi fiók-egyletben Vargyason junius hónapban, a Budapesti egylet első rendes közgyűlésén szeptemberben, a mely arról is nevezetes volt, hogy 30 angol hitrokon volt jelen a gyűlésen.

Az egyleti tagok száma kiválóan gyarapodott a f. évben. A budapesti új tagokkal együtt az évi gyarapodás 220.

Az egyleti működést, bár csekély mértékben, kiterjesztettük irodalmi uton is. B. e. Végh Mátyás költeményeiből 9 példányt az unitárius kollegimban a vasárnapi iskolát szorgalma-

sán gyakorlók között kiosztunk. Teljes bibliát 11 példányt, új testamentumot és egyleti kiadványainkat számos példányban ingyen terjesztettük.

Egyleti lapunk az Unitárius Közlöny ez évben, rendesen, megbővitve jelent meg.

A fiók-egyletek.

Budapesti Dávid Ferencz Egylet nevet vett föl a budapesti egyesület. Viszonya egyletünkhez ugyanaz, a mi a fiók-egyleteké, célja is ugyanaz. Működése Budapest székes fővárosra terjed ki és feladata rendkívül nagy, érdekes és figyelemre méltó. Elnöke Ürmössy Miklós miniszteri titkár, alelnökei Perczelné Kozma Flóra urnő, Kozma Gyula igazgató, titkárai: Józán Miklós lelkész, Buzogány Ágnes tanárnő. Választmánya 24 férfi és nő. Alig egy félévre terjedő munkássága alatt nemcsak szervezkedett, hanem működését is megkezdette. Első nyilvános közgyűlését már jeleztük. Alaptökéje máris tekintélyes összeg.

Az aranyos-tordaköri fiók-egylet munkásságáról nem jött jelentés.

A torockói belügyeivel foglalkozott. Dalköre márczius 15-dikén és szept. 5-én nyilvánosan szerepelt, mindig szép sikerrel. A tagdíjakat egy összegbe fizeti pénztárunkba. Tagjai száma 91.

Az abrudbányai választmányi gyűlést tartott; a templom részére 20 drb. énekes könyvet, a tanköteleseknek tankönyveket ajándékozott. Ünnepi gyűlését a Dávid Ferencz halála évfordulójával kapcsolatban fogja megtartani. A tagok után járó 60%-ot közpénztárából fogja tisztázni év végére. Vagyona 138 k. 77 fillér.

A küküllői f.-e. az eddiginél is fokozottabb buzgalommal működött. Közgyűlése Dombón népes és lelkesült volt. A dombói dalkör hatott énekével, Biró Pál egyh. beszédet, Gvidó Béla elnöki beszédet tartott. Felolvasott D. Szent-Mártonban Gvidó Béla esperes, B.-Szt.-Miklóson Nagy Béla, Sároson Szabó Albert. Dalkörök működnek: Dombón, D.-Szt.-Mártonban, B.-Szt.-Miklóson. Alapja 243 k. 96 fillér.

A marosi f.-egylet közgyűlését Ny.-Gálfalván tartotta Kelemen Albert alelnök vezetése alatt. Az elnöki megnyitó nagy hatást gyakorolt. A f.-e. szép könyvtárának a maros-vásárhelyi egyházközség helyiséget ajánlott föl a mely nagy örömmel fogadtatott. Szász András 3 nyári vasárnapi tanítást mutatott be a közgyűlés előtt, Kelemen Árpád két imát. Nagyon üdvös és jó irányu munka volt mind a kettő. A f.-e. vagyonszáma 143 kor. Itt a hátralék nagy.

A kereszturkőri f. e.-ben nagy az erő és a munkakedv. Két közgyűlést tartott nov. 15. Dávid Ferencz emlékére Deák Miklós lelkész egyh. beszédben ecsetelte az eszmét és a nap jelentőségét Göncz Zsuzsika és Varga Dénes szavaltak, Raffaj Irma és Göncz Károly felalvastak; Tóth Vilmos és Szász Ferencz énekeltek. Ápril 12-én Sándor Géza prédikált, Göncz Jolán és Raffaj Károly szavaltak, Dr. Boros György felolvasott. Dr. Jankovich f.-e. egyleti elnök 9 évi lelkes működés után, hivatalos elfoglaltság miatt lemondott, Sándor János igazgatót az egylet megnyerte s tovább haladását biztosította. A tagok száma 130, vagyona 843 kor. Fájdalommal gyászolja egyik vezérférfiát Györfi Ferencz lelkészt.

Az udvarhelykőri f.-egylet is november 15-én kezdett egyleti működéséhez Recsenyében. Ünnepe volt. Lelkes és főlemelő. Imát Péter Sándor, elnöki megnyitót Sándor Gergely, felolvasást: Kriza Sándor, Dombi János tartottak. Gál József lelkész vegyes dalkörével hatott. Vargyason juniushan Űrmősi Károly szép szónoklata, Sándor Gergely lelkes elnöki beszéde, Űrmősi Károlyné és Bencze Vilma szavalata, Demeter Dénes és Dr. Boros György felolvasása, Ajtai János és társai énekei gyönyörködtettek. E f.-egylet tagokban szépen gyarapodott, tagdíjaival csaknem teljesen rendben van.

A felsőfehérvári f.-egylet februárban Felső-Rákoson, juniushan Űrmősen tartott közgyűlést. Az első az ujszáz ünnepe volt. Imát Kiss Aladár, beszédet Kelemen György. Költeményt Oszváth Gáborné és László Gyula, Szabó Mózesné és Kiss Aladár, felolvasást Bibó Samu, Nisztor Joachim tartottak. Közreműködött a dalkör. Felső-rákosi gyűlésén Daniel Eleket, kiváló elnökét gyászolta, ki oly korán s oly váratlanul hunyt el.

A háromszéki f.-e. október 7-én Brassóban rendezett ünnepélyt. Nagy Lajos felolvasott, Bölöni Vilmos és Űtő Sándor szavaltak, S.-Köröspatakon nov. 18-án imát Bölöni Vilmos, e. beszédet Lőfi Ödön tartottak, előadást Vaska Béla, szavalt Paluvégi Vilma, Bedő Berta; Vitatkozást tartott József Lajos és Nagy Lajos, énekeltek Székely Zsigmond és Göncz Mihály. Elnökölt Szentiványi Miklós. Kököshen egyházi beszédet Nagy Lajos, elnököt Kis Sándor, előadást Bölöni Vilmos tartott. Szavalt ifj. Veres György, Benedek Ágnes. Énekelte Székely Zsigmond, Göncz Mihály.

Az ifjusági kör ifju hévvel, sok szép sikerrel dolgozott egész évben Alapszabályát és ügyrendjét a Választmány jóváhagyta. 9 közgyűlése, 9 választmányi és több felolvasást tartott. Kelemen Lajos, Tóth Ernő, György János, Pap Domokos, Pálfi

József, Költő Gábor felolvasók, Raffaj Károly, Gál Miklós, Kátóna Ferencz, Ürmösi József szavalók voltak.

November 15 én nyilvános ünnepélyt rendezett, május 5-én nyilvános közgyűlést tartott nagy közönség előtt, szép sikerrel Ifjaink tudnak lelkesedni és akarnak dolgozni. Ezért elismerésünk és méltánylásunk kíséri lépteiket a jövőben is

— A közgyűlés a titkári jelentést örvendetes tudomásul veszi.

2. Murányi Farkas Sándor egyleti tag szavalja költeményét. (Lásd e lap első oldalán.)

— A költeményt a közgyűlés lelkes ovaczióval fogadja és a költőnek meleg köszönetét nyilvánítja.

3. Gálfi Lőrincz pénztárnok felolvassa a pénztári számadást. (Jövő számban fogjuk közölni.)

A választmány jelenti, hogy a pénztárt Arkosi Lajos és Gyulay László választmányi tagok megvizsgálták, rendben találták. Ajánlja a Választmány a pénztárnok fölmentését és elismerés nyilvánítását.

— A közgyűlés a pénztárnoki jelentést elfogadja, határozatilag kimondja, hogy az alaptőkéhez csatoltassék kor és ezzel a tőke koronában állapittatik meg. Pénztárnoknak fáradságos munkája méltatásául köszönet nyilvánittatik

4. Józán Miklós egyleti tag, a budapesti Dávid Ferencz Egylet titkára, szavalja: „Déva vára“ cz. költeményét:

Déva vára.

— Perczel Ferencznének ajánlva. —

Oriás határkő kelet s nyugat között,
Melyet annyi könnyű, annyi vér öntözött,
Állsz még, oh dicső vár, komor fenségedben,
Késő utód előtt hálás kegyeletben.

Ormaidon pihen tépett vándor felhő,
Bokraiddal játszik nyájas esti szellő;
Csillagok kigyulnak, hold világa dereng,
Lelkem is édes-bús multadon elmereng.

Titán kéz emelt ki anyaföld méhéből
Ködös régiségben, a hová nem ér föl
Merész röptű szárnyán mosolygó képzelet . . .
»Csak az Urnak lelke honolt a mély felett.«

Állasz, oh dicső vár, te élő pyramid!
Nem viszhangozza bár szolgák siralmait
Borongó kebeled, — neked is van gyászod:
Ide börtönözték a *hitszabadságot*.

Még alig pirkadott lelkünkben a hajnal,
Még alig csendült fel ajkunkon tavasz-dal,
Még alig ringatá képed Maros árja,
S mentén alig gyűjte ibolyát a lányka

Elhervadt a virág, kora dér lepé meg,
Ébresztő danából lőn *halotti ének*;
Örök élet-gyöngyét iszap-homok nyelte:
Ellobbant a láng is, az Igazság lelke.

Fejedelmi napunk, az örökkön áldott,
Mindhiába szórt ránk oly pazar világot;
Mindhiába vonzott biboros palástja:
Mihelyt lehanyatlék, megingott a bástya.

Zászlótartó maradt a hit fejedelme,
Az *emberiségért* szent tusára kelve;
Száz csatában edzett, szép magyar próféta.
Ajkán-szívén: »a hit Isten ajándéka«!

Láttad, oh dicső vár, a nagyszerű mámort,
Zúgó szélben hallád a riadó táborát:
»Rajta! fölebb-fölebb!« — a zászlós így kiált —
S megirigyelted a kincses város fiát.

Öröm tüzek gyultak hét büszke bércz fokán,
Viaskodott velök sokáig az orkán.
Fújta, tépte, dúlta . . . s nem tört meg a varázs:
Oltári lángba csap az eleven parázs.

Kitártad előtte szellős sásfészkedet,
Szent falaid közé a harczból érkezett,
S röpiült sasként tovább izzó lelke, álma:
Meghozza gyümölcsét vértanu halála . . .

Mohlepte határkő mult s jövőndő között,
Melyet annyi könnyű, annyi vér öntözött,
Állj még oh dicső vár, századokig itten:
Sziklabástyád őrzi az egy igaz Isten.

Budapest, 1901.

Elismerő lelkes eljenzéssel fogadtatott.

5. A Választmány jelenti, hogy a Választmányban 3 évök lejárt Boros Györgyné, Haller Rezsőné, dr. Nyiredi Gézáné, Gyulay László, Iszlai Márton. Kozma Ferencz tagoknak, javasolja a választás megejtését és a helyek betöltését.

— A kilépett tagok a következő 3 évre újból megválasztatnak.

6. A Dávid Ferencz Egylet Központi Választmánya előterjeszti, hogy a kereszturkői f.-egylet meleg ajánlat kíséretében fölterjesztette Raffaj Irma k. a. választmányi tagnak azon indítványát, hogy az Unitárius Közlöny melléklete gyanánt adassék ki egy lap nők számára egyelőre negyedéves részletekben „Nők világa“ czimen, az egyleti tagok önkéntes áldozataiból. A lap, valláserkölcsei irányu, szépirodalmi, társadalmi és ismeretterjesztő lenne, a mely jelölne az irányt, adna jó tanácsot és utasítást a nőknek. Reméli, hogy a támogatást minden irányból kilehetue vinni. Hiszi, hogy 200 korona befolyyna szíves adományokból.

A Választmány az eszmét helyesli, megvalósítása érdekében ajánlja, hogy a közgyűlés bizza meg a Választmányt az indítvány és a kapcsolatos kérdések tárgyalásával és hatalmazza föl, hogy ha jónak látja, a „Nők Világá“-t az Unitárius Közlöny önálló melléklete gyanánt, már a következő újévre adja ki.

Az indítvány mellett pártolólág nyilatkozik Végh Mihály egyleti tag és helyeslőleg a közgyűlési tagok.

-- Közgyűlés a Választmány javaslatát mindeuben magáévá teszi, elfogadja és felhívja a Választmányt, hogy a Nők Világa kiadása érdekében az előkészületeket tegye meg és a mennyiben kivihetőnek találja, a lapot az Unitárius Közlöny mellett már az 1902. évben indítsa meg.

7. Vári Albert megtartja fölolvasását: „Az ifjuság szerepe a Dávid Ferencz Egyletben.“

— A fölolvasásért közgyűlés elnök indítványára köszönetet és elismerést nyilvánít fölolvasónak. (Jövő számban közöljük.)

9. Ürmösi Kálmán egyleti tag indítványozza, hogy a Központi Választmánynak, annak áldozatkész és buzgó elnökeinek, titkárának, valamint Iszlai Mártonnak, mint az énekkar lelkes vezetőjének fejezze ki a közgyűlés elismerését és köszönetét.

-- A közgyűlés az indítványt általános helyesléssel magáévá teszi.

9. Elnök Mélt Báró Petrichevich Horváth Kálmán úr a közgyűtést rövid buzdító szavak kíséretében bezárja.

A Dávid Ferencz Egylet énekkara bevezetésül és bezáróul két szép karéneket énekelt a közgyűlés meleg érdeklődése mellett.

Estve 8 órakor a New-York szálló emeleti termében ismerkedési estély tartatott zsufolt házban.

Ünnepélyeinkről.

Fényes napokat éltünk át Kolozsvárott szeptember hónap 21-től—23-ig. Csak egy pár nap, de örökre emlékezetes napok lesznek azok ránk, unitáriusokra nézve. Lelkesített ott és lelkesedett mindenki. A jelenlevők szemeiből sugárzott ki a megelégedés és öröm, hogy jelan lehetett. Ez ünnepek nem azzal tűntek ki, hogy zajosak és fényesek lettek volna, hanem nemes lelkesedéstől duzzadó beszédekben és az ünneplők nagy számában. Jelen volt ott minden egyházközség képviselője egyházi és világi, minden rangu és rendü unitárius és nem a hivatalos megjelenés növelte a közönséget, hanem a szívük után indulók száma. A ki jöhetett: el jött és ha nem is jöhetett el, szellemileg bizton Kolozsvárt volt.

Most pedig megkezdem ünnepélyeink leírását: Legelőször a hálának és kegyeletnek áldoztunk; szeptember 21-én délelőtt a kollegiumba összegyűlve mentünk ki a köztemetőbe Berde Mózsa legnagyobb jótevőnk siremlékének leleplezésére. Egyszerű, lelkesedéstől égő beszédben emlékezett meg Ferencz József püspök urunk a hatalmas jótevőről, bebizonyítva, hogy Berde Mózsa inkább közművelődési célokra hagyta majdnem egy millióra menő alapítványát, mert neki köszönhető, hogy az új kollegium felépült, hogy szegény szülők gyermekei is tanulhatnak és ő tette le a kolozsvári vakok intézetének alapkövét is. Megemlékezett az egyház eddigi jótevőiről és rámutatott, mint követendő példára, a jótékony szellemre, azzal a kívánságával fejezve be beszédét, hogy mennél többen követnék a Berde példáját. Ezután letette az unitárius egyház koszoruját Koszorut tett le még Daniel Gábor főgondnok úr ő méltósága mint tanítványa és valljuk be, mint követője a nagy férfinak.

A siremlék ritka ügyességgel van megalkotva. Ugy illik a hatalmas jótevőhöz egyszerűségével, nem akarva kimagaslani

a többi közül, de a ki közelébe lép látja, hogy itt nemes nagy férfi nyugszik. Ezután Jakab Elek sirjának leleplezésére mentünk. Itt először Kozma Ferencz tanfelügyelő, kir. tanácsos tartott beszédet az Erdélyi Múzeum Egylet nevében megemlékezve arról, hogy Jakab Eleknek köszönhető Kolozsvár története és Jakab Elek sokat tett egyházunkért is. Azután Szádeczky Lajos az akadémia nevében beszélt, megemlékezik arról, hogy az akadémia kétszer koszoruzta meg az elhunytat életében a levelező és rendes taggá választásával és halálában is kétszer koszoruzta meg, mikor eltemették Budapesten és most midőn elhozták abba a földbe, a melyet rajongással szeretett. Utána Ferencz József ömértósága beszélt, megemlékezve róla, mint legjobb barátjáról és összekapcsolva a két hálaünnepélyt, azt mondta, hogy előbb az egyház anyagi jóltevője sirjánál rottuk le a kegyelet adóját, most pedig a szellemi jóltevőjénél. Ezután egy pár szóban emlékezett meg Szvacsina Géza polgármester ur, Kolozsvár városa nevében koszorut tett le.

Síremléke egyszerű márvány, mintegy hirdetve a viharos életű, de helyét mindig megálló történet író, ki Szádeczky Lajos tanár ur szavai szerint egyik kezével csinálta a történetét, a másik kezével írta annak a történetelmét. Mindkét síremlék leleplezésnél Iszlay Márton énektanár vezetése mellett énekelt a kollegiumi ifjúsági énekkar.

Délután tartotta közgyűlését Báró Petrichevich Horváth Kálmán elnöke alatt a Dávid Ferencz Egylet. Az ifjúsági egylet énekkara felemelő énekkel kezdte meg a gyűlést. Ezután beszélt Báró Petrichevich, ki magvas beszédében mintegy a hallgatóság elé állította ugyszólván egész történetelmünket. Utána Murányi Farkas szavalta „Mózes csipke bokra” czimű költeményét. Fáradhatatlan költőnk e derék költeményében szépen bucsuzik el a régi kollegiumtól. Utána Boros György titkár tette meg évi jelentését, melyből örömmel láthattuk mindnyájan, hogy a Dávid Ferencz Egylet hatalmasan emelkedik ugy erkölcsileg, mint anyagilag. Utána a pénztárnok tette meg jelentését, a melyből szintén az anyagi haladást láthattuk. Ezután Józan miklós szavalta „Déva vára” czimű szép költeményét, melyben a nagy mátyrőről, vallásunk nagy alapítójának vég-

napjairól emlékezik meg meghatóan. Ezután előadta Dr. Boros György titkár a székel-y-kereszturi kör indítványát, melyben Raffaj Irma kisasszony indítványozza, hogy az Unitárius Köz-löny melléklapjával negyedévenként jelenne meg egy melléklet kizárólag a nőknek szánva. E szép indítványt, mely az unitá-rius hölgyeknek az egyházhoz való igaz, hű ragaszkodását oly magasztosan tünteti fel s melylyel elérhetjük azt, hogy az egy-let azon hölgy tagjai, kiknek műveltségük-nél fogva olvasmányra van szükségük, de vagyoni helyzetük miatt nem járathatnak külön, lapot ezáltal e szükségét csekély anyagi áldozattal kielé-githetik, az indítványt a közgyűlés örömmel fogadta el Utoljára felolvasta Vári Albert az „Unitarismus és az ifjúság“ czimű értekezését, mely értekezés pontja volt a gyűlésnek. Hatal-masan érvelt a hitszabadság jelszava és annak követése mellett azt mondván, hogy ez a jelszó a legalkalmasabb arra, hogy kifejezze a mit és a mely eszközökkel tennünk kell, s erős meggyőződés hangján mondta, hogy ha ezt követjük, úgy elér-hetjük azt, hogy templomaink megtelnek hívőkkel és az unitá-rius vallás meghódítja a világot Beszédje után ismét az ének-kar énekelt fenkölt buzgósággal. Ürmössy Kálmán indítványa következett, melyben köszönetet kér szavazni az elnökségnek, Boros György titkárnak, Iszlay Márton énektanárnak és a jól szervezett ifjúsági énekkarnak jegyzőkönyvileg való megöröki-téssel s ezzel a gyűlést sz elnök bezárta. Ürmössy Kálmán ez indítványa az összes jelenvoltak közös akarata volt, a mi abból is látszott, hogy a legnagyobb lelkesedéssel fogadták. Este nyolczkor a New-York szálloda emeleti éttermében volt vacsora és utána oly jól sikerült táncz, hogy akárhány bál nem sike-rül oly jól. Pedig a terem a sokaság befogadására kicsiny volt s egyik kis fülkéjében és az asztalok közt volt üres hely, a hol tánczolhatott a fiatalság. De a kedélyes, nem erőltetett táncz, a mint e vacsorán tapasztaltam, kis helyet kíván. S e mulatság szép példája annak, hogy mulat az, a ki szem előtt tartja az erkölcs és szerénység kívánalmait, nem tulozva sem egyik, sem másik részről.

22-ike volt tulajdonképpen a fő ünnepünk. Reggel nyolcz-kor volt az Egyház Fő-Tanács ülése, melyen Ferencz József

püspök úr öméltósága beszélt, megemlékezve, hogy a XX. században ez az első gyűlése az Egyház Fő-Tanácsnak s egy-szersmind az új épületben is. Imát mondott Kelemen Albert, megemlékezve imájában a régi és az új collegiumról Isten áldását kérte működésükre. Ezután ünnepélyes isten-tisztelet volt, melyen az imát és beszédet Péterffy Dénes Kolozsvár érdemes lelkésze mondotta lelkesedve és lelkesítve, a szentírásból Pál levelének, melyet Thimoteushoz írt, választva ki e pár sorát: „Legyetek megalázkodók és bővölködők“ s meggyőzött minket hallgatóit, példát állítva elénk, hogy ez nemes tettekre vezet és hogy ez bennünk unitáriusokba meg volt mindig és meg van s remélhetőleg meg is lesz. Szépen énekelt az ifjusági énekkar. Ezután a másik templomba, a collegiumba mentünk át és a Hymnus lelkesítő hangjai mellett megkezdtuk a collegium megnyitásának ünnepét.

A püspök ur mondta el egyszerű, lelkesítő és nemesítő imáját, melyben az Isten áldását kérte királyunkra, a hazára, a collegiumra és az ifjuságra. Ezután id. Daniel főgondnok ur mondott megnyitó beszédet, utána báró Petrichevich Horváth Kálmán üdvözölte a képviselőket. A collegium történetét szépen és nemes gondolkozásra vallóan mondta el Kozma Ferencz kir. taufelügyelő átadva az intézetet dr. Gál Kelemen igazgatónak azzal, hogy ugyanoly buzgalommal viselje gondját, mint elődei. Erre dr. Gál Kelemen fejtette ki hosszú és részletes nézetét az intézet vezetésére nézve. A leglelkesebb mozzanat a zászló átadása volt, midőn az a diszes hölgyközönség, élükön egyik leglelkesebb és nemes eszmékért rajongó unitárius hölgynek Fang Erzsébet önagyságának szavai mellett átadták zászlójukat. Azok az egyszerű, keresetlen, igaz szívből jövő szavak mindnyájunk szívét meghatották. Talán egész Magyarországon páratlanul álló zászló A zászló képét és leírását közli az „Unitárius collegium írásban és képekben“ cz. könyv, melyet Dr. Boros György ez alkalomra adott ki. Lelkesítő volt e napon az is, hogy a katonaság, az összes egyházak, a kormány, egyetem és város képviselve volt. Megható volt a disz-okmány elhelyezése, melyet Ferencz József püspök urunk helyezett el a főkapuval szembe levő falba. .

Meg kell itt emlékezmem a kollegiumról. Nem akarom annak berendezését részletesen ismertetni, a ki lelkesedik a szép eszméért, megismerheti annak kiadott történetéből.* Egyet azonban nem mulaszthatok el, hogy el ne mondjam, hogy berendezése valóságosan a reális ideáлизmus vagyis az igaz idealizmus megtestesülése; a helynek ügyes kihasználása, gondoskodás a jövőről, mind jellemzik az intézetet s merem mondani, hogy legtekélyesebb intézetei közé tartozik kedves hazánknak.

Ezután volt a disz ebéd. Valósággal megfelelt czimének. Mert ki ne emlékeznék a jelenvoltak közül püspök urunk ő méltóságának köszöntőjére, melylyel poharát dicsőségesen uralkodó királyunkra emelte; vagy Fekete táblai elnök urnak köszöntőjére, melylyel a kormányt éllette. Nevezetes két köszöntő volt még, melynek joggal tulajdonithatunk feltűnő és örvendetes haladást. Bartok György evangelikus református püspök uré, ki magasztos köszöntőjében mintegy kibékítette egyházunkat képviselt egyházával, bevallván, hogy eddig ellenséges táborban volt, de most, mint jó barát közelít egyházunkhoz s élteti püspökünket Ferencz József ő méltóságát, a ki vele, ha nem is ugyanazon jelszó, de mégis ugyanazon zászlóval, tudniillik a hitszabadság zászlajával küzd az egyházért és a ki szintén a legfenségesebben, Krisztusban hisz. A második Palkovics altábornagy beszéde volt, a ki mint a honvédség, illetve a hadsereg képviselője emelte poharát a kollegium igazgatói és tanári karára, buzdítva, őket, hogy neveljenek az országnak hű hazafiakat és jó katonákat. S ezen kívül hány és hány szép, magasztos eszméktől fenkölt köszöntő hangzott, ki tudná leírni. A betű meg ő, a lélek az, mi felelevenit, mondta Jézus s ma tapasztalhattuk, hogy igazak e szavak, mert mindenki lelkének minden érzetével mondta el azokat. S a hallgatókat ezzel felelevenítették.

A 23-iki ünnepségen Ferencz József püspök ő méltósága és méltóságos idősebb Daniel Gábor főgondnok arczképét leplezték le. Egyházunk e két kimagasló tagjának érdemeit szép beszédben méltatta Báró Petrochevich Horváth Kálmán főgondnok. Mindkét férfiú az őt megillető ruhában van levéve. A

* L. Boros Gy. az Unitárius Kollégium írásban és képekben.

püspök ő méltósága püspöki palástban és a nemes gondolkodású főgondnok őt méltán megillető magyar nemesi ruhában. Megható volt mindkét férfiú köszönete, látszott rajtuk, hogy mindazért a fáradhatatlan buzgalomért, a melyet 25 éven át kifejtettek, méltó jutalmat látnak abban a vonzalomban és ragaszkodásban, melyben őket az unitáriusok ily kézzel foghatólag részesítette. Adja az ég, hogy sokáig vezethessék az egyház ügyeit ezután is. Ezután leplezték le Berde Mózsa arc-képét mélsóságos püspökünk szavai kíséretében, a melyet mindnyájan állva hallgattunk végig, hogy ezzel is tiszteletünket fejezzük sok jeltevőink közül a legnagyobb jótevőnek. S most, midőn az ünnepélyek lezajlottak, ismét megnézlek téged hatalmas alkotmány, hogy elbucsuzzak tőled a viszontlátás reményében Téged, a te megalkotásodat ünnepeltük három napon keresztül s ha meggondoljuk, hogy még a legtöbb reménynyel megáldottak sem álmodták, hogy ily kollegiumunk legyen, megérdemelted az ünneplést. Mily fényes vagy! A követelményeknek a legszigorubb kritika mellett is megfelelsz, de én nem keresem, hogy egészségi, építési, vagy paedagogiai szempontból megfelelsz-e. hanem állítom, hogy erkölcsszempontból megfelelsz eunek is. Ha valaki az új kollegium előtt elmegy, elmegy a régi előtt, ha nem is tényleg, de lelkileg igen s így ez már takarékoszágra tanítja, látom, hogy mint lehet takarékoszággal halhatatlanná lenni; de el kell mennie templomunk mellett is, mely arra tanít, hogy a miut a régiből az ujba, a templom előtt kell elmennünk, úgy életünk minden mozzanatában a hit kell, hogy vezessen. Vagy nézzük meg a kollegium négy utcáját. Az épület előrésze Kossuth Lajos-utczára néz, a házáját rajongással szerető nagy honfi nevéről; a bal oldalon Dávid Ferencz-utcza az igaz vallásosság és a hitszabadság fenséges bajnokának nevéről nevezve el; jobb oldalt Berde Mózsa-utcza az unitárius egyház legnagyobb jótevőjéről és a kitűzött célra vasakarattal törekvőről, ki minden guny, sőt rágalmazás ellenére is célját elérni törekedet, s azt el is érte; a Kossuth Lajos-utczával párhuzamosan a Brassai-utcza húzódik, szellemi óriásunkról nevezve el. De lépjük be a kollegiumba jobbra Brassai, balról Berde Mózsa szobbra áll, hirdetve a kollegium

szellemi és anyagi megalkotójának örökké élő nevét. Lépjük az első emeleten levő diszterembe, ott vannak legnagyobb püspökeink relief képei, vagy a tanácsteremben ott van egyházunk mostani két nagy vezetőjének és Berde Mózsának arcképe. S tekintsünk arra a zászlóra, a melyet unitárius nők adtak. E zászló a hitre, a tudomány szeretetre, szellemi és ha kell tényleges harcra, a nők iránti tiszteletre tanítja az ifjúságot. Ime, mily felséges anyag áll ifjaink rendelkezésére s oly anyag, a mit mindennap láthatnak, a miből nem csak tanulhatnak, hanem abban gyönyörködhetnek is. Bárcsak feltudnák fogni azok értelmét, mikor elhaladnak az intézetet körülvevő utcákon, gondolnának arra, a kiknek nevét azok viselik, mikor a kapun belépnek vagy a diszterembe és tanácsterembe, ne csak szobrot és képeket látnának, hanem azoknak szellemét, kiket azok halhatatlanná tesznek és ha a zászlót megnézik, ne csak a betűt olvassák, hanem lelkükbe vennék fel, mert a betű megöl, a lélek az, a mi megelevit. Kívánom, hogy úgy legyen.

Budapest

Ujvári László.

Budapest.

Nem egyhamar fogjuk elfeledni szeptember 1-ső napját mi budapestiek. Nagyon szép nap volt az nekünk. Az angol vendégcsereg felénk fordította egész Budapest figyelmét. Még ellenségeink is észrevették, hogy az unitáriusok számot tesznek a fővárosban, mert olyan összeköttetések vannak, a melyeknek értékét nem lehet nem méltányolni. Az angol karaván egy hatalmas nemzet rokonszenvét és szeretetét hozta a magyar fővárosba és ki sem számítható a jövőre irányuló hatása a most kötött újabb szövetségnek. Ám a mi vezetőink is megtették a tenni valót. dr. Székely Ferencz gondnok, Józán Miklós lelkész, Márai. dr. Ürmösi, dr. Korchmárosné, Buzogány Ágnes és mások hűségesen állottak szolgálatjukra. Szept. 1-én istentisztelet volt. Tömve volt templomuuk. Az angolok kedvéért Józán lelkész beszédje tartalmát angolul kinyomatva adta kezökbe. A beszéd szép volt. Templomozás után dr. Bedő Albert egyházi gondnok köszöntötte az angolokat.*

2 ↴ Délután volt a D. F. Egylet közgyűlése a templomban. Ekkor is tömve volt Ürmössy Miklós buzgó elnökünk igazán elragadó szép és lelkes beszéddel nyitotta meg a gyűlést. Annnyit

* Beszédjét más helyen közöljük.

mondhatunk, hogy Ürmössyvel az Egylet rendkívül szerencsésen járt, mivel tappintatos ember, és minden jóra és szépre fogékony. Szép jelenés volt, midőn az elnöki üdvözlésre az angol vendégek nevében válaszolt Miss Tagart, ez a szív és lélekből álló nő. Azután dr. Boros György tartott felolvasást: Az unitarismus missiója Magyarországon. A felfogás tiszta, a helyzet megvilágosító s általában olyan kép ez, melyből láthatják az unitáriusok, mit kell tenniök. A közgyűlés elismerésül tiszteleti elnökké választotta a felolvasót, később a választmány egy szép ezüstkoszorúval lepte meg az egylet körül szerzett érdemei elismerésül. A közgyűlés az összes angol vendégeket tiszteleti tagokká választotta. Gyűlés után kellemes tea ozsonna volt a papi lakban Perczel Ferenczné alelnök és számos lelkes nő közreműködésével.

Árn.

Angol hitrokonaink üdvözlése Bedő Albert részéről.

A budapesti unitárius egyház nevében és megbízásából van szerencsém üdvözölni az angol postai missio kezdeményezésére hozzánk utazott s itt levő angol hitrokonainkat, mint Krisztus szeretetének egyházában s velünk együtt élő testvéreinket, az unitárius hit boldogító erejéből keblünkben fakadó legőszintébb tiszteletnek és a hitbeli szeretetnek legmelegebb érzésével.

Felemelő, bátorító és boldogító is reánk magyar unitáriusokra, s nevezetesen budapesti egyházunkra is, a hitbeli testvériségnek az az életerős köteléke, mely az Angol és Magyar unitáriusokat régi időktől fogva a testvéries szeretet kapcsolatával fűzi egymáshoz. Már többször volt a magyar unitárius egyháznak szerencséje angol hitrokonaink képviselőit kebelében üdvözölhetni, s közelebbről is, alig egy lustrumot megelőző idővel előbb, ezredéves nemzeti ünnepélyünk alkalmával tartott nemzetközi unitárius Conferentia napjaiban, velünk tanácskoztak az igaz hitnek és az igazi szeretet valásának javára és előmozdítására.

Együtt éreztek velünk és segélyökkel jöttek hozzánk a mi szeretett angol hitrokonaink akkor, midőn reánk a megpróbáltatások és szenvedések napjai nehezettek, s miként jelenlétükkel fényesen tanúsítják, most is együtt éreznek velünk, midőn mi a culturalis fejlődés útján haladhatva Isten egyházának az unitárius hitelvek szerénti építésében munkálkodva, itt a magyar nemzet fővárosában az unitárius hitélet megerősítésében és terjesztésében, a részükről nyert anyagi segítséggel is támogatva, lankadatlanul fáradozunk.

Legyenek azért a keresztényi szeretet testvéries örömével köszöntve tisztelt uraim és hölgyeim, hogy a hosszú és terhes utazás fáradalmaitól vissza nem rettenve, eljöttek ide hozzánk, hogy a magyarok hazáját és nemzetünket megismerhessék, s ezekkel egyetemben minket is, mint Önöket Krisztusban szerető testvéreiket láthassanak. Vezesse el utjokban a gondviselés szerencsésen a Magyar Unitárius egyház központi kormányzatának székhelyére: Kolozsvárra is, hogy megismerhessék az emberiség javára szolgáló tudományoknak tanítására s az unitárius hitelveknek hirdetésére emelt azt az új székházat, azt az új kollegiumot, melyet nehéz anyagi áldozatok árán és jövőre is elvállalt súlyos terhek viselésének kötelezettségével, de hitbéli buzgóságunk áldozatkész munkásságával építettünk, s mely unitárius ősi jelszavunknak a „Mysis et Virtutibus“-nak kapuja felett való hirdetésével tanúsítja, a mindannyiunk lelki megelégedését s ezzel boldogítását előmozdító s önök részéről is hozzánk hasonlóan követett unitárius hitvallásnak életét, erejét és haladását!

Ha pedig utazásaik célját elérték, örködjék az isteni gondviselés a felett is, hogy szerencsésen érkezhessenek szeretett hazájukba és családjaik körébe vissza, a hol aztán mondják el szeretteiknek a mi hitrokoni üdvözléseinket, polgártársaiknak pedig azt, hogy a magyarok is jól ismerik a nagy angol nemzet tudósainak, költőinek és íróinak genialis munkáit s világot hódító szellemük nagysága előtt tisztelettel hajtják meg elismerésök zászlaját, és azután mondják el még azt is, hogy itt távol a kelet kapujánál, a nagy Duna mellett él az a magyar nemzet, mely *ezer évet* meghaladó idő óta küzd, áldoz és harcol a keresztény polgárosodás és a népek alkotmányos szabadságának érdekében, és a mely nemzet fiai egyik részének kebelében, a protestans hit fejlődésének első idejétől kezdve, él az unitárius vallás, a melynek követhetéseért és fenntarthatásáért a reájuk nehezedő sok üldözést és sanyargatást hősies megadással viselték, csupán azért, hogy templomaikban a Mindenható szent lelkének megvilágosító erejével az „Egy Isten dicsőségére“ „In honorem solius Dei“ imádkozhassanak!

Isten áldja, óvja és vezérelje utjokban szerencsésen szeretett angol hitrokonainkat!

Az angolok nálunk.

Majdnem három hétre terjedett időig volt hazánk vendége 31 angol. Miss Tagart, ez az okos, kedves és szeretetreméltó nő, az angol unitárius Missio társaság elnöke, volt a társaság lelke. Ő volt a vezér, ő szedte össze e nagy serget, ő adta ki

számukra az úti szabályokat, az útirányt és ő vezérelte el egészen Kolozsvárig. Londonból indultak augusztus 23-án, Drezdában időztek huzamosabban és Bécsben. Itt már a magyar vendégszeretetet fogadta. Józan Miklós budapesti lelkész elejökbe ment és vezette a császári városban. Budapestre aug. 29-én érkeztek. A budapesti egyházközség a vásútnál várta ifj Székely Ferencz angolul üdvözölte és azután elszállásolták őket az István főherczeg szállóba. A szép fővárost a Kárpát-egylet vezénylete alatt nézték meg kitűnő terv szerint, melyben a Kárpát-egylet budapesti elnöke dr. Erődi Béla úr nagy halála kötelezte őket is, az unitáriusokat is.

Aug. 31-én csatlakozott hozzájuk lapunk szerkesztője dr. Boros György is s egész Kolozsvártól hazatértökig vezérelte és igyekezett feleltetni a hosszú út viszontagságait. A budapesti egyházközség szept. 1-ső napját tette ünneppé számukra. Dél-előtt templomozás volt. Józan M. lelkész kedvesen lepte meg őket az istentisztelet rendjének angolul kiadott mutatójával, mely egyszersmind a beszéd kivonatát is tartalmazt. Dr. Bedő Albert gondnok az egyházközség nevében üdvözölte, máshelyen közölt kiváló értékű beszéddel. Az egyházközség tagjai vendégszeretettel halmozták el minden lépésnél.

Szeptember 1-én délután a budapesti Dávid Ferencz Egylet tartotta első rendes közgyűlését nagy érdeklődés mellett. Ürmössy Miklós az egylet lelkes és áldozatkész elnöke nagyszabasu beszéddel nyitotta meg a közgyűlést. Mindenkit meglepett az a mély vallásos érzés, a mely átlengette Ürmössy egész beszédét. Előadása szónokias, fenkölt. Nagy hatást ért el minden irányban. Üdvözölte az angol vendégeket és indítványozta, hogy az egylet tiszteleti tagjaivá választatassanak, az indítvány egyhangulag nagy lelkesedéssel fogadtatott el.

Szept. 2-án elindultak Aradra, onnan Déva, Vajda-Hunyad, Torda, Toroczkó és Kolozsvár felé. Mindenik helyet megnézték, élvezték. Kolozsvárt szept. 5-től 9-ig időztek. Sok minden meglepte őket, de ők is megleptek minket a saját nyelvükön és szokásaik szerint tartott istentisztelettel. De erről és sok egyéb-ről csak a jövő számban adhatunk tudósítást. Ekkor közölni fogunk többektől cikket meg beszédet.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— Ő cs. és ap. királyi Felsege a haranglábi unitárius egyházközségnek templota felépítésére legfelsőbb magánpénztárából 200 korona segélyt adományozott.

— Daniel Gábor főgondnokhoz egy 1901. Aug. végén keltezett „igaz hivei“ aláírással ellátott névtelen levél és ahoz

csatolva egy beadvány érkezett. Főgondnok ur a levélben megnevezett egyéneket összehívta és velők a beadvány tartalmát és abban foglalt kérést közölte. A meghívottak egyhangulag abban állapodtak meg, hogy a beadványban foglalt kérés, annak hangja és névtelen volta miatt nem tárgyalható. (Megbízásból közöltük. *Szerh.*)

— **Dr. Bartók György** ev. ref. püspököt mindig tisztán gondolkozó és melegen érező férfiúnak tartottuk, de az új kollegium ünnepségei alatt tanusított föllépése és a diszebéden mondott pohárköszöntője minket is, valamint másokat, nagyon kellemesen lepett meg. A barátságnak, a keresztény testvériségnek oly meleg jobbát nyújtotta felénk, a melyet lehetetlen nem fogadnunk őszinte bizalommal és szeretettel, mint testvérek a testvértől, a kiket sem a vallásos élet céljaiban, sem a hazafias törekvésben nem választ el semmi. E szózatot, reméljük megfogják érteni a Bartók püspök hívei és Ferencz Józsefé is. Legyen közöttünk egység a szeretetben és a jó keresésében! A fenkölt szellemű püspök legyen üdvözölve!

— **Dr. Bedő Albert** az egyházi szónoklatért! Hogy Bedő Albert valóságos ember és papfiu már több ízben megbizonyította. A Szentabrahámi-féle Summa Universale theo. című művet ő fordította magyarra; az unitárius vallás hatását a jellemre, ő írta meg s a közelebbi Főtanácsot is Dr. Bedő lepte meg egy talpra esett pályadíjával. 100 koronát tett egy husvéti egyházi beszéd megírásáért. Gratulálunk már csak az eszméért is!

— **Az ifjúsáért.** Nemes föllángolást kapott az a szeretet, a mely a székely unitárius ifjúság jövőjét nemzeti érdeknek tekinti. A kolozsvári unitárius kollegium megnyitása adta meg a kitünő alkalmat. Daniel Gábor főgondnok ur szava és buzdító példája követőkre talált. Ferencz József unitárius püspök és szeretett püspöknénk a püspök 25 éves jubileuma emlékére 2000 korona alapítványt tettek, Bárá Petrichevich Horváth Kálmán, ez a nemeslelkű és nagy szívé főur egy egész konviktusi ösztöndíjra tett; 8 évi 200 koronát; Benkő Mihály egyháztanácsos, takarékpénztári igazgató 4000 korona alapítványt tett; a bölöni egyházközösség 5000 koronát; Szentiványi Gyula köri gondnok 210 kor. évi adományt, tehát egy teljes konviktusi díjat; az 1874-ben végzett osztálytársak nevében: Dr. Boros György, Daniel Lajos, Faluvégi Áron Göncz Károly, Lévy József ügyvéd, Márkos András Nagy János lelkész, 1000 koronát ígértek a jövő tanévre fizetendőleg; Józan Miklós budapesti lelkész 210 koronát ajánlott föl évenként; Szentiványi Gyula és 3 osztálytársa 100 koronát adományoztak. Heltai Ferencz 220 kor., Dr. Brandt 40 kor., Vas István 30 kor., 1860-beli oszt., társak Szentiványi Gy., Cségezi M. 30 kor., Mózsá A., Nagy Gy. 100 kor., Deák Lajos 40 kor.

— **A régi diákok.** Sok szép és elragadó jelenet játszódtott le az új unitárius kollegiumban szeptember 21—24. napjain, de olyan nagyszörű és páratlan talán egy sem volt, mint a régi tanulók találkozója szept. 21-én estve 6 órakor. Id. Daniel Gábor rendezte. Az ő szavára hívtak össze a volt diákok és jórészt megtöltötték a tornacsarnokot. S milyen látvány! A fehérbe vegyült Daniel, az 50. papi évet jubilált Albert János, a színtén jubiláns Lőfi Áron, Nagy Lajos, Ferencz József, Szentiványi Gyula! Mindenik magas kora és magas állásu egyéniség! Aztán egy-két száz középkorú és egy egész sereg ifju, gyermek-ember egy eszméért hevülve. Daniel Gábor tett előterjesztést. Ő sokat töprengett azon, hogy lehetne az ifjúság szükségsein az új kollegiumban segíteni. Legjobbának látta, hogy az Unitárius Közlöny jelszava értelmében találkozóra kérje az unitárius kollegiumban végzett összes diákokat. Nagyon sokan jelentek meg. Ohajtja, hogy az összetartás, egység és szeretet szelleme hassa át az egészet és egymást szeretve, tisztelve legyenek hű és jó barátok ezután is. Szeressék az új kollegiumot s áldozzanak rája. Főlszólalására megnyilatkoztak

a szívek és ajkak és szépen adakoztak, úgy, a mint fönnebb olvasható. Egy bizottság alakult elnöke Daniel Gábor (1842.) pénztárnoka Benczédi Gergely (1862.) titkára Dr. Boros György (1874.) főjegyzője Kovács Kálmán (1901.), tehát az egész csoportnak eleje, közepe és legifja. Megbízott, felhívás küldetik szét a volt osztályoknak egy-egy tagja az eszme terjesztésével.

— A hittanhallgatók új életet kezdenek az új kollegium I. emeletén a templom során. A dékáni szoba mellett van a háló, 20 ágygyal, a dolgozó 16 asztallal ugyanannyi szekrényvel. Azon kívül van két tanterem és egy kis olvasó szoba. Az I. évre 6 hallgató iratkozott be, a II-ra 4, III-ra 6, IV-re 2. Ezek közül egy rendkívüli hallgató, kettő magántanuló. Az intézet ünnepélyes megnyitása szept. 29-én d. e. történt a theol és gymn. tanárok teljes számu jelenlétében. A hallgatók „Erős várunk” éneklésével kezdették. Adámossy Gábor IV. éves szép imádságot mondott; a főt. püspök ur buzdító megnyitóval kötötte szívökre az új idők nagy fontosságát. Dr. Boros Gy. dékán felolvasta a fótanácsilag jóváhagyott szabályokat és fölhevta a hallgatókat lelkes munkásságra.

— Három könyv jelent meg egyszerre az unitárius piacon. Mind a három az új kollegium megnyitására. Benczédi Gergelytől Berde Mózsá, a nagy alapító, életrajza egy arcképpel. Az E. K. Tanács adta ki és a Fótanács tagjainak ingyen emlékül adta Dr. Boros György-től „A kolozsvári unitárius kollegium irásban és képekben”. Ez a szerző tulajdona. Ára 1 kor. Nagy Lajos ny. tanártól költeményei, a mely tartalmazza a megnyitó ünnepélyen elmondott ódát is. Ez is a szerző tulajdona. Ára 2 korona. Ebből is látható, mily nagy esemény volt az unitárius egyház és iskolák történelmében a kollegium megújulása. Az írók megtették a magukét, most már az olvasó közönségtől függ, hogy az írók ne csalatkozzanak reményükben.

— Az unitárius kollegium irásban és képekben. Az új kollegium megnyitásának írott, tehát állandó emléke. Tartalmaz két részletes leírást, egyiket a régi iskoláról, egyet az újról. 17 életrajzban elmondja a régi kollegium történelmét. Az életrajzok a régi jelesekről szólnak. Azokról, kiknek relief szobra ékesíti a disztermet: János Zsigmond, Dávid Ferencz, Szentábrahám Mihály, Lázár István, Daniel Elek, Petrichevich Horváth Ferencz, Koncz János, Székely Sándor, Körmöczy János, Bölöni Farkas Sándor, Augustinovic Pál, Kriza János, Mikó Lőrincz, Nagy Elek, Berde Mózsá, Brassai Sámuel, Ferencz József. Az új kollegium leírása mellett ott van a mester: l'ákei Lajos képe és életrajza, a lányok lobogója képben és Fangh Erzsébet bájos leírásában. A multat és jelent ismerteti. Unitárius ember ezt a kis könyvet nehezen nélkülözheti. Ára 1 kor. Lapuuk utján megrendelhető.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Az egylet pénztárába f. é. augusztus 15-től szeptember 18-ig rendes tagságl díjat fizettek: Márkos András Segesvár 98—903-ra, Kovács Gézané Kolozsvár 902-re, Pálfi Márton, Dr. Gál Kelemen Kolozsvár 900—901-re, Kozma Ferencz, Kövári László, Kenessey Béla, Lakatos Eerencz, Dr. Léhman Róbertné, Mikó Imréné, Mikó Imre, Mina János, Molnár Sándor, Mózes András, Müller Gyula, Özv. Májay Istvánné, Nagy Gyula, Orbok Mór, Pákei Lajos, Pataki Istvánné, Sárdi Lőrincz, Ulár Pál, Vécsei Sámuel, Dr. Veress Lajos, Dr. Veress Vilmos, Dr. Váradí Aurél, Dengyel Jánosné, Dr. Gálffy Endre, Kovács Ábrahámné, Inczei Tamás, Benkő Mihály, Dr. Bálint Gábor Kolozsvár 901-re, Czakó József, Dengyel János Kolozsvár 900-ra, Gál János Szász-Lóna 99—901-re, Péter János Mikeszásza 901-re, Iszlai Gábor Kakasszék 901—902-re.

Előfizetési díjat fizettek: Deák József Sarkad, Sárdi Klára M.-N.-Csán, Szekula Ákos, Dr. Weisz Miksn, Bleha Jánosné Kolozsvár, Szakács Ferencz Offenbánya 901-re, Péterfi Lajos Páncsova 901-re.

A küüllőkőri fiók-egylet pénztárába fizettek: Molnár János Ádamos 99—900-ra, Kiss Sámuel Széplak 900 - 901-re, Útő Lajos Dombó 900—901-re, Emke Daloskőr, József Dénes, Miklós Sámuel, Székely György, Székely Sámuel, Székely Márton, Miklós Sámuel ifj., Dombó 901-re, Unitárius Egyházközség D. Szt.-Márton 900—901-re, Nagy János Harangláb 99—901-re.

A felső-fehérkőri fiók-egylet pénztárába fizettek: Nagy Elekné Baróth, Sipos Ignác, Nagy János Ürmös 900-ra, Nesztor Joachim Héviz 99—900-ra, Gál Pál Ágostontalva, Szilágyi Sándor, Szilágyi Sándorné Ürmös, Gál Pálné Ágostontalva, Gyulai Lajos Köpecz 900-re.

A keresztkőri fiók-egylet pénztárába fizettek: Pap Gergely Sz.-Udvarhely, Kovács Sándorné Zilah, Pap Mózes Sz.-Keresztur, Végh Mihály Rava, Unitárius Egyházközség Rava 1901-re, László Péter Siménfalva 901—902-re, Péterfi Mihály Sz.-Ábrahám 98—901-re, Péterfi Mihályné 900—901-re, Tóth Vilmos 901-re.

Az abrudbányai fiók-egylet pénztárába fizettek: Mózes Mihály, Geley Kálmán, Rákosi István, Özv. Rákosi Józsefné, Mikó Dezső, Mikó Dezsőné, Mikó Tilda, Arlov Viktorné, Özv. Dr. Nagy Károlyné, Mózes Mihályné, Máté Albert, Dr. Ürmösi Károly, Képes Lászlóné, Veress Ferencz, Ürmösi Sándor, Ivánovics Ferenczné, Szabó György, Kővári József, Szász Eszter, Gálfi Györgyné, Nikl János, Melis István, Ráczkövy Lajos, Ifj. Ötvös Mártonné, Kövér Jánosné, Miski János, Biró Ferencz, Keller Józsefné.

Az egylet perselyébe ajándékozott Deák József ur Sarkadról 60 fillért. Fogadja az egylet köszönetét.

Kolozsvárt, 1901. szept. 15-én.

Gálfi Lőrincz,
pénztárnok.

Szerkesztői üzenetek. Lelkész urnak. Igaza van, ha méltatlankodik a miatt, hogy az ottani iskola még csak tél-túl nyílt meg, de tanítás nincsen benne. Ez szomorú s szinte bízhatatlan dolog a XX-ik száz elején. Jó lenne meg orvosolni, mert az az ártatlan ifju nemzedék vallja kárát! — Többektől türelmet és elnézést kérünk, hogy az alkalmi cikkek miatt közleményeiket ki kellett hagynunk ebből a számból. — F. és K uraknak Helyt. „Az unitárius kollegium irásban és képekben“ könyvnek folytatása lesz „Az unitárius egyház tanácsa irásban és képekben“, a mely egyházunk szervezetének számos változatait, vezető egyéneit és érdemi határozatait fogja tartalmazni. P. T.-né. Teljesen igaza van, de azok a bizonyos jó urak nem egyébre, csak mosolygásra érdemesek. A miskolci gyűlésről megfogunk emlékezni,

A nyomda csak a néma ólom betűkkel, gépekkel meg a festékekkel bajlódik, s mégis egy lap élénksége, tetszetős alakja, olvashatósága jó részt tőle függ. No meg a pontosság is. Az Unitárius Közlöny nyomdája, mely a Gámán János örökségének tulajdona, a régi kollégium épületébe költözött. Gépjei ott zakatolnak a konsistorium helyén. A betűket a 33-ik sz. tanteremben szedik, mert most már rendben vannak. Október hónap első napjaiban költözött át s e miatt szünetelt a munka és késett a Közlöny. Olvasóinktól a nyomda és a magunk nevében szíves elnézést kérünk.

TARTALOM: A Mózes csipkebokra. (Költemény.) Murányi Sándor. 241. l. — Elnöki beszéd. Br. Petrichevich Horváth Kálmán. 244. l. — A Dávid Ferencz Egylet XVI-ik közgyűlése. 254. l. — Déva vára (Költ.) Józán Miklós. 257. — Ünnepeleinkről. Ujváry László. 260. l. — Budapest. Árn. 266. l. — Angol hitrokonaik üdvözlése Bedő Albert részéről. 267. l. — Az angolok nálunk. 268. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak 269. l. — Egyleti élet és munkásság. 271. l. —

Nyomatott Gámán J. örököse könyvnyomdájában Kolozsvárt.

Unitárius Közlöny

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTI dr. BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára 2 k. 40 f. (1 frt 20 kr.) Egy szám ára 24 fillér (12 kr.)

Egyleti tagok, 5 évi kötelezettséggel, egy évre 2 koronát fizetnek. Minden pénz

Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra.

Vallásunknak mai szereplése.

Nem régen egy rövid és szerény kis cikkben* azt próbáltam fejtegetni, hogy mennyire természetes az a körülmény, hogy a mi józan, felvilágosodott és humánus eszméink nem a nagy közönség, nem a tömeg vallása, hanem csak *keveseknek* a tulajdona.

Ezt az egyszerű, kis közleményt most azzal a meggyőződésemmel toldom meg, hogy a nagy kisebbség és látszólagos jelentéktelenség mellett is, melyet képviselünk a többi vallásokkal szemben, a világ kerekét és az emberiség érdekeit mégis csak a *mi* eszméink, a mi liberális keresztény tanaink és korlátokat nem ismerő humánus elveink viszik előre. Azt bármikor a világtörténelemből is tapasztalhatjuk — lapozzunk bár az ó-kortól végig egész a legújabb korig — hogy azt a bizonyos *lökést*, mely koronként előre vitte a világot, tudományos vagy vallás-erkölcsi szempontból, — sohasem a nagy tömeg és annak a szája íze szerint átalakult chablonos tanok, szokások és törvények hozták meg, hanem mindig ama *kevesek*, vagy csak *egyesek*, kik *önálló* eszméikkel harcoltak. Tanubizonyosság erre egy Socratesnek. Jézusnak, vagy a hatalmas Luthernek működése; egy Galileinek vagy Kopernikusnak harczai, az elavult nézetekkel szemben.

Midőn pedig figyelemmel kísérem a *mai* kornak kiválasz-

* Unitárius Közlöny 1901. 2. sz.

tottait, akár a politikai, akár a valláserkölcsei, vagy tudományos téren nézzem őket, örömteljes megilletődéssel tapasztalom, hogy mindannyian *önkéntelenül* is a *mi* szabad eszméinkkel, a mi liberális keresztény hitünkkel harcolnak a közjóért, és ha győznek — azt juttatják diadalra!

Nézzük csak az ősz oroszországi profétát, Tolstojt, ki egész életét az emberiség javára, az elnyomottak fölemelésére, és a sötétség eloszlatására szentelte; kinek irodalmi művei korszakot alkotnak, és egyedül is nagyot gördítenek a világ kerekén, hogy vajjon nem a *mi* eszménktől, a *mi* elveinktől áthatva küzd és dolgozik-e emberfeletti erővel még talán halálos ágyán is! És a midőn nyíltan kimondja, hogy csak egyetlen egy Istenben tud hinni, mert sem a háromságot, sem semmiféle természetfeletti csodát soha sem hitt, de annálinkább kötelességének tartja a krisztusi emberszeretetet minden erejéből gyakorolni és hirdetni, akaratlanul is nem a *mi* vallásunkat, az unitárizmust szolgálja-e?

Sőt még az összes keresztény vallások ellen tüntető Zola is, a francziák legszabadelvűbb írója, ki a mellett, hogy az evangélium *ellen* ír és nem veszi észre, hogy emberszerető tanai, valamint *számottevő* munkái a legbuzgóbb hirdetői Krisztus evangéliumának, a *mi* eszméinktől áthatva dolgozik. És midőn nem régen, ős keresztény nemzetével szemben *egyedül* képviselte a krisztusi szellemet, és egyedül képes volt oly erőt kifejteni, hogy egy nagy igazságtalanságot még idejében megakadályozhasson — akkor is a *mi* liberális és igazságszerető keresztény hitünket juttatta diadalra.

De ne menjünk oly messze, hanem nézzünk vissza saját hazánknak legutóbbi éveire, és lehetetlen, hogy észre ne vegyük, miszerint minden újabb vívmány, törvény, mely az emberiség egyenjogosultságáért, a korlátok megszüntetéséért történt, és a melynek annyi és annyi ékesszavu profétája támadt, észrevétlenül és akaratlanul is, a *mi* szabadelvű vallásunknak szolgált elégtételül.

És midőn elővesszük bölcsészeinknek és természettudósainknak modern munkáit, ott is csak a *mi* egy Istenséget valló szabad hitünkre találunk.

Meglehet tehát a mi, látszólagos „kis“ egyházunk, vallásunknak mai szereplésével elégedve! Mert ha nem is terjednek eszméink chablonszerűen, de föl-föl támadnak *önmaguktól*, nem ugyan a nagy tömegben, hanem *egyesek* szívében az emberek javára és az Isten dicsőségére.

Reánk pedig kevesekre nézve, kik *külsőleg* is a szabadelvű keresztény egyházhoz tartozunk, és nincs különbség *»belső hitünk«* és *»külső vallásunk«* között, nagy megelégedésünkre szolgálhat az a tudat, hogy azokat a magas színvonalon álló tanokat és eszméket, a melyekkel még a *mai* korban is csak *egyes* kiváló szellemek küzdik ki harcaikat az egyetemes egyház és nézetekkel szemben, a *mi* egyházunk már réges régen nyíltan és őszintén hirdeti.

És midőn mindezeket végig gondoljuk magunkban, bátran megnyugtathatjuk hitünk felől a kételkedőket és értünk aggódókat. Mert ugylátszik, hogy ez a mi *»dogma nélküli«* vallásunk mégis csak *»positív«* alapon nyugszik — az abszolút igazságon.

1901 július.

Perczelné Kozma Flóra.

Dávid Ferencz.

(1510—1579.)

A Dávid Ferencz neve a befejezett teljes reformatiót jelenti. Luther bátorsága és szónoki hatalma, Erasmus tudományossága, Servet liberalismusa összetalálkozott benne és érvényesült. Luthertől különbözött abban, hogy a liberalismusban élete végéig hanyatlás nélkül haladott, Erasmustól abban, hogy a reformot nemcsak a tudományban, hanem az életben is keresztül-

viendőnek tartotta, Servetet mesterének ismerte a keresztény

vallás alaptételei és a biblia vizsgálásában, de az alkalmazásban szerencsésebb volt, mert rendelkezésére állott a szószék, az országgyűlés terme, a hazai sajtó és egy tisztult fölfogású, áldozatra kész ifjú fejedelem, egy ország nemessége és a jeles írók serege

János Zsigmond fejedelem föltárta a tért, Dávid Ferencz fölhasználta az alkalmat minden téren. Először is arra, hogy a vallás reformját nyugodt megfontolással úgy vigye keresztül, hogy az *egység* megmaradjon a hívők között.

Dávid Ferencz ereje legnagyobb az evangelium alapigazságai védelmezésében. Legkitartóbb a keresztény vallásba becsúsztatott tanok alaptalansága és tévelygései bizonyításában. Az igazság megismerése lehetséges, mivel Isten kijelentette magát az ő profétáinak és kijelenti mindenkinek. Csak egy a szükséges dolog: „el kell választanunk a betűt a lelki értelemtől, az árnyékot a testtől, a sötétséget a világosságtól.”

Ha most azt kérdezi valaki, mi a jelentősége Dávid Ferencznek a mai és a következő nemzedékek előtt? feleletünk im ez: példánykép az igazság keresése utáni vágy ébresztésére, állandóan ható jelszó a tovább és főlebb haladásra.

Dávid Ferencz történelmi jelentőségét a reformacio általános tartalmából kell kiolvasni. Ő bele lépett az európai vallásforadalom áradatába és azt páratlan kitartással, messzelátó széttekintéssel utba irányította egy olyan kibontakozás felé, a mely Magyarországnak első helyen s azután egész Európa tovább haladásának oly lendítést adott volna, a mely hatásában fölér a Luther-féle reformmal. Ezt érezte egész Magyarország és jól tudták ellenfelei. Csak a politikai helyzet megváltozása, János Zsigmond korai halála, a katolikus fejedelemségnek trónra lépése és a sajtószabadság megvonása, tehette lehetetlenné az eredményt. Azt az eredményt, a mely Magyarország vallásos életének a szabadelvőségben megadta volna azt a jelleget, melyet csak a XIX-ik száz adott meg.

Elteltekintve a részletektől, melyekben a kor durva szelleme, nyers irálya, harszias szenvedélye sok éles, kirívó, akkor is sértő, de most már az izléssel meg nem férő szavakat vett föl:

a Dávid Ferencz reformációi munkája a legnagyobb tiszteletet követeli.

Ez a tisztelet önként nyilatkozik meg a munkás férfi, a páratlan szónok, a nagyszívü lelkipásztor és a termékeny író előtt, de hódolattal és bámulattal vesszük körül, midőn látjuk, hogy barátai ellenségévé lesznek, hitrokonai félremagyarázzák, családi élete feldulva, teste betegségtől megtörve s mégis lelke nem veszíti el erejét. Hite megtartotta őt. mert a hit Isten ajándéka.

Az egyház kormányzásában püspöki tekintélyét érvényesítette, de a gyakorlati szervezés munkájára nem volt ideje. Talán nem is akart felekezetet szervezni, hanem csak tiszta vallást teremteni.

Nagyon szomorú és elszomorító volt életének vége, mert. kigunyolva, megalázva, börtönben senyvedett el, de mégis van ebben az életben költői vonás, a mely őt, a hőst megdicsőítve emeli ki a köznapiságból. Nagynak látjuk e kitartó, e megingathatlan harczosát az isteni igazságnak. Tisztelve emlegetjük nevét azért a fejedelmi kegyért, a melyet a kolozsvári kollegiumnak biztosított. Benne a tanár és a pap kartársai fölött kimagasló nagy, s most, midőn az unitáriusok az elvett, leégett és elhagyott régiék helyett új kollegiumot adnak át az ifjúságnak, mi Dávid Ferenczet abban az átszellemült alakjában látjuk legnagyobbak, a melyben a tordai országgyűlésen dicsfénnyel övezve emelkedett föl és kimondotta az unitarismus, nemcsak, akeresztény mivelődés és haladás alapigéjét: *a hit Isten ajándéka.*

Dávid Ferencznek természetes képe nem maradott fön. A költő-művész ecsete kellett, hogy kipótolja e hiányt. Kriesch Aladárnak sikerült egy profétai eszmény megteremtése. A tordai 1568 évi országgyűlés elébe állítja Dávid Ferenczet. A nagy igazságot kimondja: a hit Isten ajándéka. Az egész országgyűlést magával ragadja, az ország nagy részét magának hódítja. Elvének, az igazságnak.

Ebben a szeliden hódító, nemes, átszellemült alakban, égre szegzett szemmel jelenik meg az új kollegium disztermében,

fejedelme mellett. Ketten az egészszel szembe néznek és átölelik onnan a távol multból a letűnt három és félszázat. Átölelik és fölemelik, mert a késő unokák érdeme csak akkor teljes, ha méltóknak bizonyulnak a nagy elődökhöz

Ölelje át szellemök a mai és a jövő nemzedékek lelkét és gyujtson nekünk fényt, hogy lássunk, nézzünk és haladjunk előre.

(Az Unitárius Kollegium Írásban és Képekben.)

Boros György.

Az ifjuság és a Dávid Ferencz egylet.*

Az unitárius vallásos eszmék gyorsabb menetű terjedésének, a mi szellemünk szélesebb körű ragyogásának nem csekély hátrányára volt az, hogy egyházunknak a középiskolákból kikerült ifjuságunk lelkében, az egyházas szellem ápolására, a vallási öntudat fejlesztésére sem eszköze, sem alkalmja nem volt. Akkor kellett ifjuságunkat a világias szellem teljes áradatának átengednünk, mikor annak lelke nemcsak a külső behatások iránt a legfogékonyabb, de maga is kutat, gondolkozik s keresi az irányt, melyet kövessen. Az így fölvetett irányt meg is tartja a pálya végeztéig. A lélek ezen önállóságra való törekvésében, hogy úgy mondjam, izmosodásában, az egyháztól és az egyház által képviselt vallástól semmi táplálékot nem kapván, egész pályájára az egyháziatlanság és a vallásos közöny veti reá árnyékát. Így történt meg, hogy társadalmunknak épen az az osztálya, mely műveltségénél, hivatali állásánál és szétszóródottságánál fogva a legtöbbet tehetett volna eszméink és szellemünk terjesztésében, nagy részben nem érdeklődött, vagy pedig ferde világításban mutatta be vallásunkat és hitelveinket. Vannak ugyan világi embereink között sokan, a kik apostoli buzgósággal s teljes öntudattal ápolják, védik és terjesztik vallásunk igazságait; de ezt vagy különösebb természeti hajlandóságuknak vagy pedig a szülői házzal való gyakori érintkezésüknek tulajdoníthatjuk. Mennyire más világításban állana vallásunk és egyházunk, ha az a szellem lengené át minden művelt unitárius ember lelkét, ha mindenik ott, a hova a gondviselés állította, egy-egy világító oszlop leune, a ki a mi szellemünk fényét a maga tisztaságában terjesztené maga körül! Ugy vagyunk a vallással is, mint pl. a latin, görög nyelvekkel, vagy a magasabb számtani feladatokkal, melyeket az iskolában tanultunk, tudtunk, de mihelyt az iskolát elhagytuk, ezek is

* Felolvastatott a Dávid F. Egylet közgyűlésén okt. 23-án.

egymásután párolognak el tőlünk s a végén mint távoli álmokképek úgy tűnnek fel előttünk, kivéve természetesen azokat a keveseket, kik hivatásszerűleg foglalkoznak velük. Pedig nagy különbség van a vallás és a latin vagy görög nyelvek között! Azt nem kívánja a társadalom, hogy a syntaxis szabályait mindenki tudja, hogy Homert vagy Platont könyv nélkül recitálja, de azt igen is minden művelt embertől megkívánja, hogy vallása hitelveit, célzatát, eszményeit, irányát jól ismerje, a vallási mozgalmakban részt vegyen s ilyen irányu kérdésekhez hozzászóljon, mert a vallás nemcsak a papság kincse, hanem az egész emberiségé. Szóval, a vallásos műveltség az általános műveltségnek egyik alkotó eleme, mely nélkül teljes nem lehet. Legyen valaki bármilyen képzett a tudomány akármely ágában, de ha vallásos műveltsége hiányzik, csak félember a társadalomban. A vallásos szellem varázsol életet, melegséget a társadalom minden osztályának munkásságába, elkezdve az utolsó kézi munkástól, föl az emberi szellem legkiválóbb képviselőiig.

A Dávid Ferencz egylet tehát magához és magasztos hivatásához nagyon is méltó dolgot cselekedett, midőn ifjúságunknak a maga kebelén *otthont* nyitott, melyben az anyai szeretet melegsége mellett a testvéries együtrérés áldásai sugárzanak; a midőn egy magasabb rendű *vallásos intézetet* teremtett, melyben alkalom nyílik ifjúságunknak a maga vallási tehetségei kifejtésére s hozzászokjék a vallás áldott levegőjéhez, mely később az élet küzdelmeiben is boldogsága forrásává lehet, a midőn *tért* engedett a kezdő szárnyak próbálgatására s az ifjui lelkekben rejlő vallásos erő kifejtésére és értékesítésére. Ha megnyitlak theologus ifjaink előtt a felsőbb tudományok csarnokai, méltó és illő, hogy világi ifjúságunk előtt is megnyíljk a vallásos munkálkodás mezeje. Ugy vagyunk meggyőződve, hogy ez is egy hatalmas lépés amaz irányban, melyben egyletünk nagy feladatait megoldhatja. Az ifjúság a jövő reménye. A ki az ifjúság lelkületét megnyeri, az a jövőt foglalja le a maga számára.

Azonban manapság, a mikor egyre szaporodnak azok a társulatok, melyek a vallás jelszava alatt éppen az ifjúságot akarják az egyoldalúság és sötétség szolgálatába állítani, a rosszakarát vagy a tájékozatlanság igen könnyen illetheti egyletünket is azzal a váddal, hogy ilyen irányban vetette ki hálóját. Egyfelől, hogy e vád már előre is elkerültessék, másfelől, hogy ifjúságunk is bizonyos irányt kapjon az új munkamezőn, azt kívánom megmutatni, hogy minő munkára hívta el egyletünk az ifjúságot s milyen irányu munkálkodást vár tőle az új százév reggelén?

Megvallom, sokat gondolkoztam egy olyan jelige után, mely teljes mértékben fejezze ki a mi vágyainkat, reményeinket, törekvéseink célját, irányát, a mely tüntesse föl azokat az eszközöket is, melyeknek helyes használatától jövőnk diadalát várjuk, s melyet nyugodt lélekkel írhatok föl az ifjúság által kibontott lobogóra. De a legodaadóbb törekvésem után sem találtam megfelelőbbet, mint azt a régi jól ismert hangot: *hitszabadság*. Gondolatom szerint e szóban benne van minden, a mire nekünk szükségünk van és szükségünk lesz. Én tehát ma, a midőn sokfelől a békók zörgetését hallok, a midőn a sötétség próbálgatja fekete szárnyait, a midőn sokan bezárt szobájuk négy falán tul látni nem akarnak, s midőn a vallást leszállították arról a dicső magaslatról, a hová az emberiség kegyelelte méltán emelte s önző célok szolgálatába kívánják állítani, a midőn a helyett, hogy a vallás segítségével a lelket Istenhez emeljék, azt a lélek lebilincselésére használják, . . . ma hirdetem a velünk érző és gondolkozó ifjúságnak, hogy emelkedjék föl a vallási szabadelvűség eszményi hegyére s ott lobogtassa a hitszabadság zászlóját. Mint mondtam, nem új ez a jelszó. Ez vitte Áriust az ellennel szembe elszánt mérközésre. Ezért részesült Servét a máglya fájdalmas dicsőségében. E jelszó alatt küzdött Dávid Ferencz egész életében. Ez lelkesítette az unitárizmus bátor bajnokait az ellenség üldözése közben s ez fog minket vagy előbb, vagy utóbb, ha híven kitartunk mellette, győzelemre vinni. Epen azért, mert régi, ma talán nem kor- és divatszerű. Lehet, hogy a mai kornak meginduló tusájában én is hallani fogom: „Barátom, mi módon jöttél ide, holott nincsen menyegzői ruhád,” nincs méltó fegyverzeted. Én azért mégis hangoztatom e jelszót, mert azt tartom, hogy művészet, ipar, tudomány, kereskedelem, politika, szóval minden, a mi az emberi nagyság fokmérője lehet, szegődjék bár a divat szolgálatába s legyen kitéve a kor szeszélyes hullámzásainak; de a vallást, az őt megillető helyéről még akkor sem szabad e bizonytalan tengerbe dobni. Hirdetem e jeligét, mert úgy tapasztalom, hogy mennél ridegebb körülöttünk a világ s mennél vastagabb sötétség borítja a tájat: annál kedvesebb és nélkülözhetetlenebb az otthonunkban sugárzó melegség és világosság. Hirdetem e jeligét, mert az abban kifejezett cél, irány és törekvés mint fogalom össze van forrva a Dávid Ferencz nevével, kinek ismeretes jelszava: „A hit Isten ajándéka.” Hirdetem e jeligét, mert erősen hiszem, hogy a mi komoly és törekvő ifjúságunk kellőleg megvan érve a hitszabadság áldásaira s nem ért félre engemet. Nem harczy riadót fujok az ellenkező nézetűekkel szemben s nem csatára akarom tüzelni a Muzsák

sergét, csupán az a czélom, hogy korunk lármájában a mi jel-
szavunk el ne vesszen s a sok ellentétes irány közt a mi régi
vallási iránunkat el ne tévesszük.

Váry Albert.

(Vége köv.)

Pénztárnoki jelentés.

Tisztelt közgyűlés!

A lefolyt egyleti év, melynek pénzügyi eredményeiről
akarok elszámolni, még 11 egész hónap sem volt s így a
rendes évektől ennyiben különbözik. Azonban mégis örömmel
jelenthetem, hogy jelen számadásunk nemcsak a rendes évi
számadásoknál kedvezőbb, hanem meghaladja bevételeivel a
megelőző évit is, mely év 14 hónapra terjedt, sőt az összes
megelőző évek eredményeit is felülmúlja.

Évi összes bevételünk volt 2782 korona és 82 fillér, mely
összeg a megelőző évi 2451 korona és 63 fillér bevételnél 331
korona és 19 fillérrel több. E többlet javarésze, mint a részle-
tek mutatni fogják, a Központi Választmány által sikerrel ren-
dezett háziestély jövedelméből van

Kiadásunk 2026 korona és 67 fillér volt, mely a megelőző
évi 2744 korona és 41 fillér kiadásnál 717 korona és 74 fillérrel
kevesebb. E kisebb kiadás részint onnan van, hogy a megelőző
évi számadásban öt negyedév kiadása volt meg, minthogy egy-
leti évünk hosszabb volt a mostaninál, részint pedig onnan,
hogy egyletünk lapját kisebb terjedelemben adtuk ki a meg-
előző évinél.

Az egylet jelenlegi vagyona 6322 korona és 56 fillér tö-
késített alap és 642 korona 19 fillér rendelkezésre álló összeg,
vagyis összesen 6964 korona és 77 fillér. Az alapszabályok ér-
temében a 6322 korona és 58 fillér elkölthetlen alaphoz még
csatolandó az ez évben befolyt alapító tagsági díjak összege,
mely 100 koronát tesz és az évi bevétel 5%-je vagyis 139
korona és 14 fillér. Így az elkölthetlen alap tenne 6561 korona
72 fillért. Egyletünk választmánya ajánlja, hogy tekintettel a
lefolyt év kedvező eredményeire, ez összeghez adassék még 38
korona és 2 fillér és így a jelen közgyűlés határozatából az
egylet tőkésített alapja emeltessék 6600 koronára

Bevételeink részletei a következők:

Rendes tagok díjaiból	430 k. — f., a megelőző évben volt	502 k. — f.
Előfizetők	262 " 22 " " " " "	335 " 70 "
Fiók-egyletekből	669 " 21 " " " " "	609 " 28 "
Nyomtatványokból	117 " 30 " " " " "	143 " 08 "
Kamatokból	277 " 86 " " " " "	417 " 17 "
Ajándékokból	235 " — " " " " "	65 " 20 "
Házi estély jövedelme	686 " 62 " " " " "	374 " — "
Alapítói díjakból	100 " — " " " " "	— " — "
Hirdetések díjából	— " — " " " " "	5 " 20 "
Más czimeken	4 " 50 " " " " "	— " — "

Összesen 2782 k. 82 f., a megelőző évben volt 2451 k. 63 f.

Ez adatok némi visszaesést tüntetnek fel a rendes tagok és előfizetők díjainál, mi azonban csak látszólagos. Ugyanis mult évi számadásunk legalább is egy negyed évvel hosszabb időről szólt, mint a mostani, a mennyiben 14 hónap bevételeit tüntette fel. Ezen kívül a fiók-egyletek is sok tagot nyertek meg azok közül, kik azelőtt a központba fizettek. Ily módon az újonnan alakult Budapesti Dávid Ferencz Egyletbe is igen sokan állottak.

Kamatok czimén a feltűnő különbség onnan van, hogy 5000 korona betáblázott kölcsön után egy félesztendei kamat, melyet máskor előre fizettek, még nem folyt be és deczember 1-re a kölcsön is felmondattott.

A kiadások költségei a következők:

Nyomdai költségek	1210.72 k , a megelőző évben volt	1869.51 k.
Postai díjak	309.96 " " " "	484.28 "
Tiszteletdíjak	244. — " " " "	228. — "
Képek	16.91 " " " "	54.48 "
Kiadói munkák	141.60 " " " "	160.84 "
Jutalmak	20. — " " " "	— . — "
Levelezés	11.72 " " " "	11.06 "
Énekkar	15. — " " " "	— . — "
Különböző czimeken	56.76 " " " "	16.24 "

Összesen 2026.67 k , a megelőző évben volt 2744.41 k.

Évi bevételünk a kiadást 756 k. 15 fillérrel haladta meg, míg a mult esztendőben a kiadás volt nagyobb, mint a bevétel 292 k. 78 fillérrel.

Fiók-egyleteink a mult évi szép eredménnyel összehasonlítva, egy kis visszaesést mutatnak. Ezt azonban némileg kipótolta az ez évben alakult Budapesti Dávid Ferencz-Egylet.

A fiók-egyletek járuléakai a következők:

Kereszturkőri f.-e.	111.60 k.,	a megelőző évben volt	139.20 k.
Udvarhelykőri "	109 20 "	" " "	108. — "
Maroskőri "	38.40 "	" " "	75.80 "
Aranyos-Tordakőri f.-e.	25.41 "	" " "	66.48 "
Toroczkói "	159.60 "	" " "	62.44 "
Háromszékkőri "	—.— "	" " "	51.60 "
Abrudbányai "	47.40 "	" " "	41. — "
Felső-fehérekőri "	19.20 "	" " "	34.80 "
Küküllőkőri "	37.20 "	" " "	16.80 "
Ifjúsági "	13.20 "	" " "	13.20 "

Összesen 561.21 k., a megelőző évben volt 609.28 k.

Azon nagyobb összegből, mely a toroczkói fiók-egylet részéről jelen számadásunkban szerepel, 51 kor. és 60 fillér még a múlt évi számadásra tartozott volna, mint azt múlt évi jelentésemben említettem is, de a késői beküldés miatt ez évi számadásunkra maradt.

A Budapesti Dávid Ferencz Egylet szintén a fiók-egyletek fizetési arányában küldötte el tagjaiért a díjakat t. i 90 tagért a szokásos 60%-et vagyis 108 koronát.

Hátralékosaink, mint a megelőző években, úgy most is nagy számmal vannak. E tekintetben egyes fiók-egyleteink hasznos szolgáltatokat tettek, a mennyiben némely hátralékosainkat felkeresték és így a régi hátralékaikból is folyt be valami.

Ezekben voltam szerencsés megtenni évi jelentésemet s ezeknek alapján kérem a t. Közgyűlést, hogy engem a lefolyt év számadásának terhe alól felmenteni sziveskedjék.

Kolozsvárt, 1901. szept. 16-án.

Gálfi Lőrincz, D. F. E. pénztárnok.

A kegyelem hatalma.

Irta: Dickens.

A régi Lemberough meglehetősen csöndös város. Miért olyan zajos na? A néptömeg, mely a törvényszék épületét körülveszi, így zúg, zajong, mint a tenger mormogása; majd hirtelen örönrivalgásban tör ki.

West Jánost, a környék rémét, a híres rablót és betörőt elítélték.

— Mire ítélték? hangzott ezer torokból.

— Életfogytiglani számkivetésre! volt a felelet.

A távoli dombon egy gyerek állott, kinek fürkésző szemei aggodalommal figyelték a tömeget s a ki, mikor az ítéletet kihirdették, széméletlenül terült el a zöld gyepen. A betörő fia ez.

Mikor a gyerek magához tért aléltóságából, késő délután volt. Egyedül volt a dombon. A tömeg zajongását az estharang elhaló hangja váltotta fel. Csönd volt mindenütt. Alig tudta megérteni, miért fekszik ott, olyan gyöngének és kimerültnek érezte magát. Fölemelkedett és körülnézett. Sehol senki, csak ezernyi ezer ember lábnyoma. Élete utolsó pár hónapjának emlékei felelevenedtek lelkében: atyjának lakóhelye, durva pajtásai, a gonosz tervek, melyeket akkor állapítottak meg, mikor atyja őt ágyba parancsolta, éjjeli kirándulásaik, mikor álarczosan és fegyveresen indultak el, gyors visszatéréseik, atyja elfogatásának hire, elvitele a városba, a törvényszék, a kihallgatás, a tárgyalás, az ítélet.

Az atya, bár durva és brutális volt, nem bánt rosszul fiával. De az árvák nagy és irgalmas Atyjáról a gyermek semmit sem tudott. Egyedül érezte most magát a világban. Boszu égett kebelében. A sokaságra gondolt, mely azért gyűlt össze az imént, hogy atyja halálos küzdelmében gyönyörködjék. Szerette volna összetörni őket. Oh, ha férfi volna, ha mind meg tudná büntetni a nézőket, a rendőröket, a bírákat, az esküdteket, a tanukat — különösen egyet közülök, egy Leyton nevű papot, a ki sokkal világosabban adta elő bizonyítékait, mint valamennyien. Oh, hogyha ezen az emberen bosszút állhatna, mert nélküle atyját nem ítéltették volna el.

Hirtelen egy gondolata támadt — szemei pokoli gyönyörűségtől égtek. „Tudom hol lakik“ — szólta magában — a millwoodi paplak az övé. Oda megyek, ugysis besötétült már. Fel fogom gyujtaní a házát. Igen, igen, a tűzbe kell neki vésznie!”

Egy skatulya gyujtót könnyű volt szereznie és ez volt minden előkészülete.

Késő őszt volt már. Hideg szél vágott keresztül a letarolt fák ágai közt. West György fogai vaczogtak, rosszul védett tagjai majdnem megdermedtek a mint a Millwood felé vivő országuton előre sietett. „Szerencse, hogy olyan sötét az este; milyen nagyszerűen fogja élesztetni ez a szél a lángokat“ — gondolta magában.

Kilenczet ütött az óra, de olyan csönd volt, akárcsak éjjel tájban. Sehol egy lélek sem volt látható, a paplak egyetlen ablakában sem volt világosság. A rácsos ajtót nem merté kinyitni, nehogy a kilincszörgés elárulja. Nesztelenül miszott át a kerítésen. De alig szállt le a tulsó oldalon, mikor egy kutya hangos ugatása ijesztette meg. Hirtelen leguggolt egy szénaboglya mellé, lélegzeni is alig mert és várta, hogy vajjon melyik pillanatban ugrik rá a kutya. Nehány percz múlt el, mire meg mert mozdulni. Már csaknem elhetároztn, hogy visszatér

Lamboroughba, de fázott, éhes is volt — azonkívül meg félt, hogy az asszony megveri, a miért oly soká kimaradt. Mit tegyen? Hova menjen? És a mint az egyedüliség, az elhagyottság érzése visszatért szívébe, fölemelkedett, kivette a skatulyát zsebéből és merészen elhuzott egy gyujtót a skatulyán. A gyujtó fellobbant, a gyerek gyorsan bedugta abba a boglyába, mely mellett állott. Egy kis ideig pislogott csak a láng s azzal — kialudt. György egyszerre megragadta az egész csomó gyujtót és meggyujtotta, de ebben a pillanatban a kutya ugatni kezdett. A rácsajtó kinyílt, léptek zaja hallszott, a gyufa kialudt, a fiu kísérletet tett a szökésre, de egy erős kéz vállon ragadta s egy nyugodt, mély hang kérdezte:

— Mi indíthatott ilyen bűnre?

Aztán hangosabban kiáltott, mire néhány falusi ember jött be segítségre, kik lámpákkal körüljárták a házat. Nem találtak bűntársakat, semmi egyebet, csak egy marék félig kialudt gyufát. Mindezen idő alatt a gyermek remegett, iparkodott magát kiszabadítani az erős, de nem durva kéz szorítása alól, mely őt fogta tartotta.

Az emberek betértek a házba, oda vezették West Györgyöt is. Egy kicsiny, szegényesen butorozott szobába léptek. A pap lámpát gyujtott s a foglyot szemügyre vette. A fiu szemeit földre szegezte, mialatt Leyton szemeit halvány arczáról hiányos, rongyos öltözetére fordította, melynek lyukain átlátni lehetett sovány s a hidegtől és félelemtől remegő lábszárait. Mikor végre György feltekintett, az idegen olyan szomoruan résztvevő tekintettel nézett rá, hogy alig tudta elhinni, hogy valóban ez az az ember, ki az ő atyját számkivetésre juttatta. A tárgyaláson nem tudott arczába nézni és most oly barátságosan néz rá, a hogy soha még nem nézett rá senki. Rosz indulatai egyszerre mind eltűntek szívéből.

— Olyan színben vagy, mintha el volnál éhezve — szól, Leyton — eredj közelebb a tűzhöz; leülhetsz arra a székre, mialatt én kikérdezlek és felelj igazat. Én nem vagyok rendőrbiztos, de könnyen a törvény kezére adhatlak, ha meg nem vallasz mindent, hogy jó utra térítselek.

György csak ott állott, rongyos kalapját reszkető ujjain forgatva, arczán annyiféle indulat tükrözött, hogy a jó pap ujra megszólította és pedig sokkal engedékenyebb hangon

— Semmi egyebet, csak jót akarok veled teenni, szegény gyermekem. Nézz rám és lásdd, vajjon hihetsz-e nekem. Ne félj. Csak nyomorúságod történetét akarom hallani, a mi ide hozott, hogy segítsek rajta, ha tudok.

A fiatal gonosztevő szívét ekkor fájdalom töltötte el. Ez

az az ember, kinek házát fel akarta gyujtani? A kit romlásba, talán halálba akart kergetni? Vagy talán közönséges pimasz ez, ki így akar belőle vallomást csalni ki? De mikor e komoly, résztvevő arczra nézett, érezte, hogy nem az

Jer, fiam, mondj el mindent!

György evek óta nem hallott egyebet. mint esküvést, átkozódást és otromba tréfát s így teljesen el volt rontva, de lelkének jobb része nem volt mégis kiölve és ezen szavak ellensége szájából annyira meghatották, hogy összefogta kezeit, beszélni akart, de csak zokogni tudott. Könnyei oly rohamosan ömlöttek, fájdalma oly szenvedélyes volt, hogy idő kellett, míg lecsillapodhatott.

A fiatal bűnbánó csöndesen sirt már, mikor kopogás hallszott az ajtón és egy nő lépett be. A pap felesége volt, ki azt kérdezte férjétől, hogyan végzett a gonosztevővel a börtönben?

— Azt mondta nekem — felelte Leyton — hogy van egy fia, kinek sorsa jobban aggasztja, mint saját büntetése. És valóban, lelke annyira el volt foglalva az ifju sorsa által, hogy aligha megértette tanításomat. Megkért, hogy mentsem meg fiát attól az élettől, melyet ő folytatott és egy asszony czimét adta ide, hol gyermeke lakik. Én mindazonáltal a legszorgosabb keresés ellenére sem tudtam megtalálni a gyereket.

— Tudod a nevét? kérdezte az asszony.

— West György — volt a felelet.

E név hallatára a gyerek zokogni kezdett. Lélegzetét visszafojtva hallgatta az értesítést atyja utolsó óhajításáról, melyet a jótévő pap teljesíteni akart. Felállott, az ajtó felé rohant és ki akarta nyitni Leyton hangos szóval tartotta vissza:

— Ne szökj meg!

— Nem maradhatok itt; nem tudom elviselni a tekintetét. Bocsássanak el!

A fiu ezt magán kívül mondta és menni akart.

— Miért, én csak jót akarok tenni veled!

Ujabb könnyár ömlött végig arczán és West György zokogva mondá:

— A mig engem keresett, hogy segítsen rajtam, én föl akarsam gyujtani a házát. Nem viselhetem el ezt.

Ezzel térdre roskadt és mindkét kezével elfödte arczát.

Hosszu szünet volt, mert Leyton és felesége ép úgy meg voltak hatva, mint a gyermek. Végre a pap szólalt meg:

— És mi ösztönzött téged ilyen bűnre?

A gyermek megmozdult, kissé habozott és aztán elbeszélte a történetet: elmondta fájdalmát, szegényét, bánatát, melyet apja borzasztó sorsa miatt érzett és haragját, melyet a tömeg

ujongása hallatára érzett; majd elmondta eszméletlen állapotából való magához térését, bosszuvágyó szomját és kísérlétét, melylyel azt ki akarta elégíteni. Gyermeki egyszerűséggel beszélt, a nélkül, hogy igyekezett volna elnyomni felindulását, mely az elbeszélés folyamán támadt keblében.

Mikor bevégezte, az asszony enyhe szavakkal fedte meg. A hang új volt előtte. Zavart gyöngédséggel nézett jótévőire. Megcsókolta Leyton asszony kezét, aztán illemtudóan lépett jótévője elé. Ugy nézett körül, mint a ki álmodik és fél a felébredéstől. Kábult lett és inogott. Egy szófához vezették és Leyton, meg felesége ott hagyták őt.

Nemsokára ételt hoztak és mire összeszedte magát, Leyton visszatért a szobába és szép, felemelő dolgokat beszélt neki, melyek újak voltak az elhanyagolt gyermekre nézve: a nagy, szerető Atyáról, arról, ki a szegényt, nyomorultat ép úgy szereti, mint a gazdagot, előkelőt és boldogot. Beszélt neki az isteni kegyesség hatalmáról és erejéről, mert a mint mondták vala: „Boldogok a kegyelmesek, mert ők is kegyelmet nyernek.“

Ezt a történetet Leytontól hallottam, mikor egy májusi napon meglátogattam. West György azután első földmives lett egy szomszédos faluban s egyike lett a legtehetősebb és legtiszteltebb embereknek a vidéken.

Angolból fordította: **Barabás Ábel.**

Tagart kisasszony beszéde az új kollegiumban

— 1901. szept. 8. —

Főtisztelendő püspök úr, barátaim és unitárius testvéreim. Végül elértük utazásunk célját és most valóban nagyon boldognak érezzük magunkat, hogy itt ebben a nemes épületben állhatunk, a mely Kolozsvár épületei közül magasan kiemelkedik. Ez emlékoszlopa az unitáriusoknak, a nevelés ügye és a minden nevelés fölött álló, az unitárius papnevelés ügye iránti érdeklődésüknek. Kivánom, hogy azoknak, a kik itt nyerik nevelésüket, legyen széleskörű befolyásuk Magyarországon és váljanak a legnevesebb polgáraivá.

Még emlékezem, hogy a mikor a régi kollegiumot és tanári székeit veszély fenyegette, az én szegény néhai atyám hozta volt az első pénzsegélyt 1858-ban rokonszenvünk jeléül. Ez az emlék hozott most ide, hogy kifejezzük üdvözlünket ezért a gyönyörű és czélszerűen rendezett épületért.

Atyám után több jeles lelkész látogatta meg u. m. Steinthal,

Tayler J. J., Ierson a Brit és Külföldi társulat titkára, a kik azután hamar meghaltak.

Ezt a kirándulást az „Unitárius nők Társasága”. „az Unitárius munkások Egyesülete” tervezte. Nem kis nehézséggel járt e társaság összehozása, a mely itt hálával és örömmel teszen tanuságot a magyar unitáriusok s különösen a budapestiek és kolozsváriak szívélyes közreműködéséről, mi nélkül ez a kirándulás lehetetlen lett volna.

Valamint a magyar unitáriusok üldöztetést szenvedtek a multban, ugy az angol unitáriusok elődei is a puritánok és dissenterek a Cromwell idejében. Mi is ugyanazon ösvényen jártunk!

Jelenleg a legszívélyesebb üdvözlétet hozzuk az angol nőktől a magyar nőknek és leányoknak. Meleg üdvözlétet hozunk a Britt- és Külföldi unitárius Társulattól az új kollegium megnyitására.

Mi most itt újból kezet fogunk és Önökkel együtt és egyszerre lépünk ki előre. Szemünkkel egy nagyobbyszerű és még egységesebb jövőbe tekintünk! Isten áldása legyen rajtunk!

Egy unitárius leány szavai az ifjúsághoz.

A Tagart kisasszony fennebbi beszédét szépen egészítik ki Fangh Erzsébet kisasszonynak az unitárius leányok lobogója átadásakor mondott következő szavai:

A lobogót átadjuk az új kollegiumnak azzal az őszinte óhajtással, hogy annak ifjúsága fennen hirdesse sok, számtalan év múlva is a „Musi et virtutibus”-t, mely jelmondat ne csak a zászlón ragyogjon aranyos betűkkel, de legyen bevésve kitörülhetetlenül minden ifju szívébe, lelkébe, párosulva azzal a másik két igazmondással, buzdítva rendithetetlen hitre, mely hegyeket mozdít, tanítva tudományra, mely az élet kútfeje. Legyenek azok, kik e zászló körül csoportosulnak a régi görögökhöz hasonlóan bátrak, a harcban biztosak, komolyak a tudásban, kutatók, világosságot terjesztők e sötétben, lelkesülők a művészetért, férfiasak ha kell paizsszal és lándzsával kezükben, de gyöngédek, nemesszívűek a lant hurjait pengetve. Váljanak családjuknak, egyházunknak, hazánknek díszére, büszkeségére. Legyen e zászló a tudomány, a hit, a szeretet symboluma, melyet a jövőbe vetett rendithetetlen hittel, reménnyel nyújt át az unitárius kollegium ifjúságának a magyar leányok kis serege.

Fangh Erzsébet.

Kozma Ferencz.

Az ős székely erőknek szerencsés összpontosulása. Kitartó előrelátással, fontolgató gyors elhatározással, végrehajtó körületekintéssel. A kellő időben nemcsak bátor, hanem heves is tud lenni. Mindig tervez, gondolkozik és intéz, de ilyenkor a nyári folyamhoz hasonlít, a mely rendes medrében leüledve, mérséklettel halad a mezőkön, rónákon s észrevétlenül végzi állandó munkáját. Azt hinné a szemlélő, hogy csak olyan hivatalnok ő is, mint a többi, legfennebb kevesebb az „elintézetlen aktája.” Csak akkor kezdi észrevenni a hivatalnokban az erős munkást, a mikor hallja, hogy az ország összes tanfelügyelői között a legjobb egy-kettő között van.

Csak akkor kezdi méltányolni benne a jeles vezért, mikor

látja, hogy az ország egyik legerősebb tanító testülete komoly tisztelettel adózik neki. méltánnyalással fogadja nemcsak tanácsait, hanem utasításait és rendeleteit is.

A hivatalon kívül, a személyes érintkezés, intézés és vezetés, szerintünk legerősebb oldala. Itt nyilatkozik meg talentuma a maga teljes egészében. Itt látszik meg, hogy Kozma egy filosofus gondolkozó fő, a ki állandóan figyelemmel kíséri nemcsak szaktudománya haladását, hanem az uralkodó eszmék áramlatait is

A tanulókör hevében megmutatta, hogy költői hajlama nem közönséges írói erővel párosul. A papi pályára elkészülvén, megszerezte ifju lelkének azt a szerencsés egyensúlyt, a mely a férfi munkáján állandóan észrevehető. Külföldi tanulmányai-val a theologia, paedagogia és philosophia köréből gazdagította magát.

Egy pár évig segédlelkész volt Kolozsvárt, azután tanár lett a székelykereszturi unitárius gymnasiumnál, honnan harmincz éve kineveztetett a székelykereszturi fiuképezdéhez tanárnak, majd igazgatónak. Innen jött át Kolozsvárra tanfelügyelőnek. Már 30 éve a tanügy embere, de nem az évszám, hanem a munka látszik e szép hosszú időből. Az a munka, a mely közbecsülést eredményez.

Nemcsak jó államhivatalnok, hanem jó unitárius is. A millenium alkalmával Budapesten az unitárius nemzetközi konferencián tartott felolvasásával: „a lelkész hivatás jelentőségét egyházi, társadalmi és nemzeti szempontból“ oly derekason rajzolta, hogy méltán keltett feltűnést. Az egyházi gyűléseken részt vesz. Nem sokszor, nem is sokat beszél, de mindig tapintattal, higgadtan és meggyőzőleg. Olyan szerencsés szónok, hogy ritkán téveszti el a hatást, pedig nem könnyen tör ki belőle a hév. Mikor a szükség parancsol, nemcsak erély, hanem tűz is kerül hangjába.

Az új kollegium körüli munkában mint felügyelő gondnok és bizottsági elnök nagyon sokat dolgozott, fáradott és töprengett. Ez a szép épület az ő érdemeit is hirdeti.

A főlavató ünnepélyen Kozma volt a főszónok. Klasszikus szépségű beszédet tartott, melyből sugárzott az eszme, melynek

minden íze szabatosan összeillett, mint egy görög oszlop tagjai, melynek hangulatát magasztossá tette a bibliai keret és az egésznet nagyhatásúvá a szónoki lendülettel teljesített előadás. A helyzet magaslatán állott. Tündökölt ereje, mint gondolkozónak, hódított hite mint vallásos embernek, és magával ragadott reménysége mint paedagogusnak. A nagyszerű új iskola felelősségét profétai tüzzel véste bele a tanári kar szívébe, nehogy valaha egyis elfeledje, mi nagy szerencse egy ily drága és szép, s a mellett fölötte kényelmes épületben tanítani. Lehetetlen volt meg nem érezni minden tanárnak, hogy Kozma a gondnok a nemzetét féltő, a nevelésért élő-haló paedagogus szívéből szólott.

Jubileumának jobb alaphangot, a személyét ölelő tiszteletnek szilárdabb alapkövet, nem lehetett volna találni annál a beszédnél.

Igy hát nekünk ezzel is több az okunk arra, hogy Kozma Ferenczet ünnepélye alkalmából melegen üdvözljük és kívánjunk neki minden jót.

A kolozsmegyei tanítótestület okt. 23-án egy megható, egyszerűségében tündöklő szép ünnepélyt rendezett Kozma Ferencz tanfelügyelő 30 éves működése alkalmából. Nemcsak a város, nemis a megye, hanem az ország tanítóinak volt ez az ünnepe. A tisztelet és a szeretet áradozott a derék férfi körül. Mi is megragadjuk ezt az alkalmat tiszteletünk nyilvánítására.

Boros György.

A kolozsvári unitárius papnevelő intézet önképző-körének története a XIX. százban.

Pályamű. Irta Barabás István.

— Folytatás. —

III

1860—1870.

A társaság eddig részint anyagi helyzete, részint pedig a kezdet nehézségei miatt csak szűk határok között mozgott. Tulajdonképpen önképzésről itt még nem lehetett szó, mivel a könyvtár gyarapítása és egy néhány szaklap beszerzése a társaság erejét

teljesen fölemésztette. Az 1861. évben azonban már szélesebb alapra fekteti az egylet munkásságát. Mint szónoklattal foglalkozó emberek csakhamar belátták, hogy egyes jelesebb beszédeknek és költeményeknek előadásával, mennyire fejleszthetik irányukat és előadó képességüket.

Ennek alapján hozzák azt a határozatot, hogy »ezek után a Theologusok társasági gyűlésekben is szavallások történjenek, de csakis egyházi színezetű és tartalmu beszédek és versek.*

Nemsokára gyász éri a társaságot, Barabás Imre alapító tag elhunytával, ki felett az emlékbeszédet Szilágyi Ferencz, a társaságnak, akkori időben, egyik legmunkásabb tagja tartja. Ebből az alkalomból hozza a társaság azt a határozatot, hogy ilyen s hasonló esetek alkalmával elmondandó beszédek megörökítésére »Beszédtár« szerkesztessék.

Ugylátszik azonban, hogy ez a határozat nem hajtott végre, mert a jegyzőkönyvek sehol sem tesznek említést a füzet beszerzéséről s így az elhunyt pályatársak felett mondott beszédek az idők folyamán elvesztek és csak az »Egyházi Lap«-ba, vagy a gymnasiumi ifjusági »Emléktárak« czimű gyűjteményébe beadott dolgozatokból maradt fenn néhány példány. A következő években mind közelebb és közelebb jut a társaság a teljes kialakuláshoz. A mellett, hogy a könyvtárt minden évben gyarapítják, jövedelműkhöz mértén pár munkával, jutalomtárgyak kitűzésével is igyekeznek a tagokban a munkakedvet felébreszteni. A legelső díjat Pap György theologus, a »Summa Universiae« kéziratának egy kötetét tűzi esketési agenda írására.** E könyvet Molnár Miklós papnöv. nyerte.***

A tágsági díjak beszédese, úgy látszik, mindig csak kellemetlenséggel járt s jegyzőkönyveink lépten-nyomon panaszkodnak, hogy a sok hátralék miatt — mivel tőkepénzük nincsen — a társaság nem tud kellőképpen haladni. E miatt 1864-ben egy határozatot kénytelen hozni a társaság, hogy a »talán megilletődött szívű restansok« köteleességeiknek eleget tegyenek.****

A felszólítás nem nagyon hathatta meg a tagokat, mert habár ez évben a tagok száma 37, mégis csak 22 o. é. frttal zárnak s abból is 14 o. é. frt hátralék.

Mindezen körülményeknek daczára is a társaság szépen halad a fejlődés útján. A társaság czimét is — a mely eddig hol »Theologiai könyvtár«, »Oivasó társaság«, »Könyvtár-társaság«, hol meg

* Jegyzk. 1861. 5. p.

** Jegyzk. 1863. 12. p.

*** Jegyzk. 1863. 22. p.

**** Jegyzk. 1864. 41 p.

»Theologiai Társulat«, »Theologusok társasága«, vagy »Theologusok olvasó egylete« név alatt szerepelt — szabályozzák. 1864. szept. 10-én veszi fel a társulat »Theologiai önképzőköri egyesület« czimet.*

Az »Olvasó társaság« és »Önképző-kör« még most két különálló társulat s míg az olvasó társaságnak az intézet minden hallgatója kötelezett tagja, addig az önképző-körbe való belépés kinek-kinek szabad tetszésére bízott. Az az intézkedés, hogy a könny-tár tagjai az önképzőkörbe is kötelesek belépni, csak későbbi időben tétetik.

Az önképző-kör a társaságnak csak fiókja s először alig 3—4 tagja van, kik magasabb önképzés után vágyódva, a társaság kebelében külön szövetkezetet alakítanak. E lépésük indoklásául felhozzák, hogy »Európa theologusai s úgy minden tudósok ma vallási eszmék és elvek kitisztázási mezején, mint vívó levették, egymással küzdenek az ész fegyverével s nemsokára küzdenek a nagy elmék s ki talpraesettebb igazságot, tisztább hitczikkeit állít elő, az lesz a kor hőse s végre győztes is. Mi is, ha szabad annak nevezni magunkat, e tábor rekrutái vagyunk s hogy bár egy vagy kettő is közülünk oda képezhetné magát, hogy ellenünkkel megküzdhessen és babért arathasson, határoztuk, hogy alakítsunk egy theologiai önképző-egyesületet.«

Az egyesület programmjába a rendes szavazásokon kívül felveszik a beszédek szabatos elmondását, bibliai helyek fololvasását, megtanítását és az írásbeli dolgozatok elbírálását is.

Ez irányban a működést az önképző-kör mint ilyen 1865—66. évben kezdi meg.

Mindeddig az egyesületnek még nem volt alapszabálya, a minnek hiánya a fejlődés menetén nagyon is érezhetővé vált. S miután a tagok fegyelmezése törvények nélkül lehetetlen volt, Kelemen Albert indítványára 1867-ben egy bizottságot küldenek ki javaslattételre.**

A bizottság december hónapban benyújtja javaslatát, mely szerint az egyesület czélja általában: »*theologiat művelődes eszközeinek megszerzése és a theologiai önképzés.*«

»Részszerint pedig:

1. Magyar, sőt akár idegen nyelven irt szabad szellemű szakkönyvek szerzése és azoknak — a szabályok értelmében — közös használata.«

»2. Theologiai ismeret növelese és tisztázása, a megszerzett könyvek olvasása, közös értekezés, eszmecsere, sőt vitatkozás által.«

* Jegyzk. 1864. 5 p.

** Jegyzk. 1867. 10. p.

»3. A theologiai tudományok bármely ágába vágó dolgozatok készítése, fordítása idegen nyelvből.«

»4. Az ész kimivelése és ismeretszerzés mellett erkölcsös élet s mély vallásosság megszilárdítása «

»5. Szóval méltónak lenni a *theologus* nevezetre.«

»Ezekből következik, hogy mindannak, a mi a keresztény erkölcsiséget veszélyeztetné — egyletünkben nincs helye.«*

E néhány irányelv alapján szerkesztetett meg aztán az első alapszabályzat, a mely azóta számos módosításon ment át. Valószínűleg ez volt az egyletnek első alapszabálya, mert mint a bevezetésben mondják; »mi nem tudunk semmit arról, hogy előbb is lettek volna törvényeink, sőt még sohase is láttuk azokat.«**

Nem is lehetett semmiféle törvényük, erre mutat az a körülmény is, hogy a szabályokat csak az eddig hozott jkvi elvi határozatokból állították össze.

Pár éven át csendesen halad az egylet megkezdett útján. A jövedelem nagy részét könyvvásárlásra és szaklapok előfizetésére fordítja. A »Prot. Egyh. és Isk. Lap«-nak kezdettől fogva előfizetője. Két fontos mozzanat említendő még a 60-as évek multjából.

Az egyik a rendes vitatkozó gyűlések behozatala,*** a mi az önképzőkör munkakörében ma is igen fontos helyet tölt be, és a másik az egylet jóltevőinek örökös tiszteletbeli tagokká választása. Első tiszteletbeli tagok: Kriza János püspök, Ferencz József és Simén Domokos theologiai tanárok, kik többrendbeli pénz- és könyvadományaikkal s jóindulatu utmutásaikkal járultak hozzá az egylet anyagi és erkölcsi felvirágoztatásához.****

(Folyt. köv.)

A Protestánsok az unitáriusokról és egymásról.

Báró Prónay Dezső az unitáriusokról.

A Protestáns Irodalmi Társaság f. évi közgyűlésén, Miskolczon Báró Prónay Dezső ev egyh. főgondnok egy szép és magasrendű beszédet tartott. A láthatlan egyház fogalmát fejtegette s ennek fogalomkörében kereste az egységet. Beszéde vége felé így folytatja: »Ha a láthatlan egyházzal való tanalkalmas arra, hogy áthidalja, avagy legalább mérsékelje az ellentéteket külső szervezetükben és tanaikban egymástól távo-

* L. Alapszabályok I. r. 1867—68.

** Alapszabályok Bevezetés.

*** Jegyzk. 1868. 37. p.

**** Jegyzk. 1868. 31. p.

labbb álló egyházak között, mennyivel inkább keltheti fel ez a tan a közösség érzetét, egymással közelrokon evangéliumi prot. egyházak között.

„Mennyivel inkább utalhat minket ez a tan arra, hogy tegyünk tanúságot a szellemi közösségről azon egyházak között, a melyek, habár egymástól függetlenül és önállóan, de a reformatio közös talaján fejlődtek, melyek egy kornak és azt a kort jellemző közszellemnek fejleményei. A prot. egyházaknak sem szervezetét, sem benső vallásos életét nem érinti a Prot. Irod. Társ. körében való együttes működés. A Prot. Irod. Társ. csak tért nyújt a közös működésre, de ha ezt a tért elfoglaljuk, azáltal képessé tesszük az egyházakat arra, hogy az együttes munkálkodás által kifelé erősebbek lévén, kevesebb támadásnak is legyenek kitéve. Az együttes működés képessé teheti a protestantismust arra, hogy terjesztője legyen e hazában a prot. közművelődésnek. E társulat fokozottabb irodalmi munkásságával, fokozná a protestantizmus társadalmi jelentőségét.

„E társulat célja, hogy a protestantizmus elfoglalhassa azt a helyet e hazában, a melyet valamikor, mint a nemzeti irodalom főtényezője elfoglalt. A Prot. Irod. Társaság egyik főfeladatává tette az egyháztörténetnek mivelését is. Ennélfogva méltán utalhatok bizonyos történeti jelenségekre. A mint a protestantizmus hazánkban elterjedt, a szoros értelemben vett Magyarországon idegen befolyások is érvényesültek, sőt emelkedtek tulsulyra azzal szemben is. Ez idegen befolyások tulsulya alatt fejlődtek a viszonyok a szoros értelemben vett Magyarországon. Ellenben Erdélyben a magyar szellemnek idegen politikai hatalom befolyástól mentes alakulását látjuk a reformáció hatása alatt. Ott alakul meg a négy törvényesen bevett vallás rendszere, ott lép életbe a vallásszabadság olyan mértéke, a milyennek párját azon korban alig lehet találni, ott követnek — hogy újabb műszóval éljek — olyan egyházpolitikát, a melyet azon korban Európában alig találunk. A hazai reformációk egyik jelentőségteljes eseménye, hogy Erdélyben az unitárius vallás is a törvényesen bevett vallások közé lett iktatva. Az unitárius egyház a történeti fejleményeknél fogva a magyar protestantizmushoz tartozik.

„Tényezője ez is a hazai prot. közművelődésnek. Ezért engedjék meg nekem, azon, talán csak egyéni szerény óhajítás kifejezését, hogy a protestáns tudományos irodalmi munkálkodásnál, miként az e társulat megalakulásának előkészítésénél feltételeztetett, az unitárius egyháznál levő jeles erőket se nélkülözzük. A magyar protestantizmus napjainkban arra van utalva, hogy kifejtsen egész erejét. A magyar protestantizmus

arra van utalva, hogy a multban saját körében felmerült félreértéseket felejtse. A magyar protestantizmusához tartozó egyes egyházak szervezete elég szilárd arra, hogy az teljesen érintetlen maradjon az egyházak érdekében álló közös munkálkodásra való szövetkezés mellett. A magyar prot. egyházaknak egymástól nincs mit féltetniök. Egymástól tanulhatnak mindnyájan. A láthatatlan egyház tagjainak érezhetik magokat mindannyian. A Prot. Irod. Társaság legyen terjesztője a tudománynak e hazában, ápolója a hitnek, főntartója annak a protesáns felfogásnak, hogy a tudomány és a hit nem ellentéte, mert egymást föltételező és kiegészítő nyilvánulásai ezek az emberi léleknek. A hitnek és tudásnak van közös alapja: az öntudat.

„A Prot. Irod. Társaság munkálkodjék a tudomány és a vallás érdekében. Munkálkodjék a láthatatlan egyház, vagyis az igazi keresztyénség szellemében. Munkálkodjék szeretetben “

Erre a beszédre a *Debreczeni Prot. Lap* ily megjegyzést tesz: „Az egyéni véleményt ép oly őszintén tiszteljük, mint magának br. Prónay Dezsőnek nemes egyéniségét és magas egyházi állását. — Tiszteljük tehát, bár nem osztjuk azt az egyéni véleményt is, mely szerint az unitáriusok szintén beveendők lennének a Magyar Prot. Irod. Társaságba. — De kifogásunk van, és pedig erős és jogos kifogásunk a hely és az alkalom ellen, a hol és a mikor br. Prónay Dezső ez egyéni véleményének hangot adott. — Sietünk a nyilvánosság színe előtt is, — mert ott nyomban a körülményeknél fogva lehetetlen volt, — ellenkező véleményünket hangoztatni s a leghatározottabban és ünnepélyesen kijelenteni, hogy Társaságunk jövőjére és virágzására nézve minden oly kísérletet veszedelmesnek és végzetesnek tartunk, mely az unitáriusoknak Társaságunkba való befogadását czélozná. — Más a láthatatlan egyház, az eklelesia invisibilis, megint más a Magyar Prot. Irodalmi Társaság. — Amabban igen jól megférünk, úgy a róm. katholikussal, mint az unitáriussal együtt, emebben pedig éppen úgy nincs helyök az unitáriusoknak, mint a hogy nincs a róm. katolikusoknak.“

A budapesti *Protestáns Egyházi és Isk. Lap* tudósítója ezeket mondja:

„Már a diszgyűlést, sőt a miskolczy gyűlést megelőzőleg szállongott a levegőben az a hír, hogy Prónay az unitáriusok befogadása érdekében fog szólni. Ez a szállongó hír, valamint Prónaynak erre vonatkozólag tényleg kijelentett egyéni óhaj-tása azonban, úgy vettük észre, igen vegyes érzelmeket keltett. Azok a körök, melyek a társaság megalakulásakor huzództak az unitáriusok befogadásától, most is kedvetlen érzéssel fogadták

Prónay óhajását, s nem lehetetlen, hogy ellenző szempontból még komolyan szóvá is fogják tenni. A nélkül, hogy a kérdés tárgyalásába belemenni akarnék. megvallom, hogy a társaság érdeke szempontjából nem tartom szerencsésnek a kérdés felvetését, esetleg komolyabb szóba hozatalát. Irodalmi Társaságunk most kezd egy kis lendületet venni. Még csak most osztogatja azokat az aggodalmakat, a melyet a vezetőséggel szemben támasztottak a református és az evangélikus egyház némely körei és kerületei. Még csak most, vándorgyűlései által olvasztgatja a közönyösség és az előítéletek jégkérget és forrasztja össze a régebben meglehetősen ellentétben állott elemeket. Ilyen körülmények között igazán kár volna újra szőnyegre hozni az unitárius kérdést és azzal olyan vitát kelteni, a mely belső bomlást hozhatna létre a társaság kebelében. Igen-igen, meg kell gondolni, hogy az unitáriusok befogadása mellett esetleg elérhető nyereség felérne-e azzal a veszteséggel, a mely ennek folytán a most meglevő tagok egy s talán jó nagy részének elhidegülésében, vagy éppen a társaságból való kilépésében bekövetkeznék? Egyéni véleményem szerint a nyereség korántsem állana arányban a veszteséggel; azért legjobbnak tartom, ha legalább is ez idő szerint, az unitáriusok befogadását csak mint Prónay egyéni óhajását tekintjük, magát a kérdést pedig nem vesszük a komoly tárgyalás zöld asztalára.

H. I.

Ezeket a protestáns nyilatkozatokat a miskolczi gyűlés alkalmából olvasóink elébe tártuk. A milyen magasrendű a Br. Prónay fölfogása, olyan szüklátásra vall a többi, de hát, kinek a milyen kalapja van, olyannal köszön.

Tarcsafalvi Pál.

A magyarországi unitárius lelkészi karnak egy tisztos, ősz tagjával ismét kevesebb van, Tarcsafalvi Pál mészköi lelkész, életének 71-ik és papságának 41 ik évében elhunyt.

Egyszerű, székely szülők gyermeke volt. A lelkészi pálya tövises útján, mint az Urnak hű vitéze futotta meg földi életét.

Szigoru kötelességtudás, családjának önzetlen szeretete jellemezték őt. Hivatásának betöltése volt legnagyobb gyönyörűsége, mely elfeledtette vele a legnehezebb gondokat is.

Soha készületlenül nem állott föl a szószékbe. Neki a munka nem teher, hanem áldás volt. Még betegségében is híven teljesíté teendőit, míg az emésztő fájdalmak el nem némitották.

Terhes családját híven ápolta. Mint lelkész és családapa, egyaránt bölcs, szeretetreméltó volt. Hívei a rajongásig szerették.

Nemcsak a szószerkből fogadták el intéseit, hanem künn a mindennapi életben is követői voltak.

Tiszteletet parancsoló megjelenése, jóságos tekintete, tiszta szívből eredő szavai mindig a legkellemesebb hatást gyakorolták hallgatóira.

A jó tanácsokat nemcsak szavakkal adta, hanem tetteivel is érvényt szerzett szavai igazságának.

Halálát mélyen fajlalták, kik ismerték őt. De ha elköltözött is a földről, emlékezete élni fog hallgatóinak lelkében. Erdemei, a hű munkásság és szeretet, bizonyára megtalálják méltó jutalmukat a kegyeletes emlékezetben.

Hód-Mező-Vásárhely.

Gálffy Zsigmond.

Egy unitárius pap önvédelme ezelőtt 333 évvel.

Írásimnak, *(könyveimnek)* nyomtatására ez ok is indított, hogy sok káromlásokat és szidalmakat hallottam az igaz tudomány ellen, melyet sok bölcs lelki pásztorokkal egyetembe Istennek ajándékából itt Kolozsvárott három esztendőttől fogva hirdettek. Azoknak patvarok ellen akartam távol való embereknel megmentenem tudományomat. Jóllehet pedig tudom, hogy soha az irigyektől és emberrágalmazóktól magamat meg nem óhatom, de mégis azon kérem az együgyű keresztényeket, hogy aféléknek beszédekbe ne vegyék, hanem hallják, avagy olvassák ezt a tudományt, melyet vallok. Ezt mondom a többi keresztény tanítóknak is a tudományokról és írásokról, kikkel egy értelemben vagyok.

Sok patvarokról emlékezhetném az iránt, melyekkel engemet a többi tiszteletbeli uraimmal és társaimmal egyetembe terheltek és most is terhelnek mind itt Erdélyben s mind magyarországba, de ha a mi fejünk, a Krisztus Jézus, békével szenvedte minden ő rajta lett szidalmat és gyalázatot, mennyivel inkább minékünk, ő tanítványainak és szolgálóinak meg kell magunkat aláznunk, hogy Krisztus urunknak példájával és a Szent-Istvánával egyetemben imádkozzunk érettük, mert nem tudják mit művelnek.

Basilus István

kolozsvári unitárius pap 1568-ban,

II. József az ereklyék tiszteletéről.

Egyik evangélikus lap közli: „Ismeretes az a legfőbb római templomban dívó, az egyszerű embert a valódi áhitattól az érzéki, valótlan és külsőhöz vezető, a nemkatholikusoknak pedig gúnnyra okot szolgáltató visszaélés, mely szerint szobrok és képek különös ruházattal, ingekkel, harisnyákkal, cipőkkel felruháztatnak, parókákkal diszittetnek, arany, ezüst és más szivekkel, lábakkal, kezekkel, gyűrűkkel stb. teleaggattatnak. Már pedig semmi sem kívánatosabb, mint hogy mind ez elhagyassék és helyette a körülményekhez képest szükséges templomberendezések eszközöltessenek. — Ugyesztintén sok templom falai áldozatokkal, áldozati táblákkal, edényekkel, falábakkal, lánczokkal, stb., legtöbbsnyire be nem bizonyított csodák tanúságaival inkább eléktelenítettik, mint diszittetik és azért oda kell hatni, hogy mindazok lassan-lassan eltávolittassanak és ezen áldozatok sokkal gyümölcsöztetőbb módon a templomalap gyarapítására fordittassanak.

„Ő felsége meghagyta, hogy ezentúl az ereklyék meg és kivivilágítása, valamint megcsókoltatása, mint a mi által a külsőhöz úgyis nagyon hozzászokott nép Isten imadásától el, a tulságos teremtmény tiszteletéhez vezetetik, ez azonban az igaztisztelet fogalmával ellenkezik, valamint a képeknek, rózsafüzéreknek, pilléreknék, kereszteknek stb. babonához vezető megérintése beszüntettessék; azon kívül minden férfi és női kolostornak, sőt a világi papságnak is amulették, skapulierek és övek készítése megtiltassék; senkinek szentelt vagy szenteltnek mondott gyertyákkal, rózsafüzérekkel, füstölgőszerekkel stb. ezekhez hasonló dolgokkal kereskedni meg ne engedtessék.“ *E. E. I. L.*

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

Az unitárius kollegium volt osztálytársaihoz felhívást bocsátottak ki az értekezlet megbízottjai. A felhívás tárgya adakozás a konviktusra. Epen jőkor jött egyik veterán Csegezy zászló esperes afia adománya. 50 koronát juttatott a főt. pőpők urhoz, azzal a felkérőssel, hogy azt az új kollegium szükségletére valamely közalapba belátása szerint fogadja el. Ez összeget a főt. Pőpők ur a konviktusi alaphoz csatoltatta. Hát ez magában is szép, de még szebbé teszi az adományt esp. afiának kísőré levelében olvasható emez elmélkedése, melyet nem mulasztatunk el szőszierint közölni: „Az a kollegium mégis olyan, mint az ezred zászlója: minden kőzkatona, altiszt, törzstiszt, eskő szerint is, köteles védelmezésőre, oltalmazására, hogy valamiként ellenség kezőre ne jussön. De különben is azt mondják a tudősök, hogy a nap az ő rendszerében levő égi testekről felszivja magába a különböző gázokat, gőzöket, párákat s abban levő majdnem láthatatlan elemeket, hogy abból táplálkozzék, elégesse; de viszont ez által meleget, világot, életet sugároz ki a rendszeréhez tartozó égi testekre. Mi lenne vajjon, ha e körforgás megszűnnék a nap rendszerében? S ha megszűnnék a társadalmi életben is?“ A kinek szeme van a látásra: lássa, a kinek füle van a hallásra hallja meg.

— **Kozma Ferencz** gondnok arczképét közöljük rövid jellemrajzával jubileuma alkalmából. Az ünnepély Kolozs megye házában a város, a megye s az ország tanítósa és Kozma barátai előtt folyt le okt. 23-án. A tisztelet és szeretet komoly méltósággal nyilatkozott meg. Az Egyházi Képviselő Tanácsot Gyöngyösi Béla, Mózes András, a kollegiumot Dr. Boros György, Dr. Gál Kelemen, Pálfi Márton, az egyházközséget: Gyulay László, Iszlai Márton, Péterfi Dénes képviselték.

— **Halmágyi Sándor** budapesti kir. táblai bíró nyugalmába vonult. A kir. Ő Felsége a Ferencz József rend tisztí keresztyével tüntette ki. Gratulálunk és kívánjuk, hogy a nyugalmat élvezze sokáig s csendes óráiban térjen vissza az irodalomhoz, melyben már sok szép sikert ért el.

— **A brassói unitárius leány-egyház** folyó évi október 13-án az „Orient“ szálloda nagytermében templom-alapja javára fényesen sikerült estélyt rendezett, melyen nemcsak a város előkelő közönsége vett részt, hanem a vidékről is számosan voltak jelen. Vaska Béla beszolgáló lelkész megnyitója után Sándor Ella (Székely-Keresztur) művészies zongorajátékával gyönyörködtette a közönséget. Dr. Boros György theologiai dékán az újvilág emberéről tartott szabad előadást, mely az estély műsorának kimagasló pontját képezte és a melyet a közönség nagy érdeklődéssel hallgatott végig. Volt még Szöcs Irma, Cserei Irén, Göncz Mihály laborfalvi lelkész, Ütő Lajos énekvezér és Jánosi István tanító által előadott ének, hegedű és czimbalom-quinet. Szavalt Szabó Lajosné és Vaska Ilona, tilinkón játszott Reményik Kálmán. Azonban mégis legnagyobb szerepe a rendezőségnek jutott, mely semmiféle fáradságot nem tekintve buzgólkodott, hogy ez estély is az eddig rendezettekhez hasonló legyen. Az estélyen felülfizettek: Varga András (Bita) 17 kor., gr. Lázár Istvánné, Weér György kir. tsvzéki elnök 9—9 kor., Fekete Benő kir. p. ü. igazg. 5 kor., Dr. Boros György, Jankovics Pál 4—4 kor., Szabó Antal, Veress Vilmos, dr. Kovács Sándor, ifj. Veres György, Benedek Lajos, Eeminger Henrikné 2—2 kor., Orbán Ferencz, Dózsa János, Siklód István, Szabó Nándor, Bencze Birike, Tutsek Károly, N. N., N. N., N. N. 1—1 kor. Az igen tisztelt felülfizetőknek, valamint az estély közreműködőinek ez uton is a legmélyebb köszönetét nyilvánítja

A rendezőség.

— **Unitárius leányok lobogójára** tett adakozók teljes névsorát külön füzetben adta ki az intéző bizottság. A füzet az összes gyűjtőknek meg fog küldetni, hol az adakozók megtekinthetik.

— **A Sárospataki Lapoknak.** „A kolozsvári unitárius kollegium írásban és képekben“ című kis könyv rokonszenves ismertetéseért megleget köszönet. Az ismertető figyelmét megragadta a Dávid Ferencz életrajzában foglalt ezen kifejezés: „A Dávid Ferencz neve a befejezett teljes reformációt jelenti.“ Unitárius orthodoxiának nevezi, mivel a leghivebben visszatükröző reformáció is nem befejezett. hanem folyton élő, előbbre haladó és tökéletesedő folyamat.“ Szives bírálóm nem vette figyelembe, hogy én a XVI-ik száz protestáns reformációjára vonatkozóan használtam ezt a kifejezést. Az életrajzban ki is fejttem, hogy a mit Luther megkezdett, azt Dávid befejezte. Abban az értelemben, a melyben a S. L. ésszrevétele szól teljes az egyetértés közöttünk, mert hát mi csakugyan az előbbre haladás, a tökéletesedés hívei vagyunk és akarunk lenni mindenha!

Boros György.

— **Az egyetemi ifjúság.** A Kolozsvári Tádomány-Egyetem ifjúsága a régi unitárius kollegium I. emeleti helyiségeiben ez évben nagy energiával fogott egyesületi és irodalmi működéséhez. Október 20-án tartotta megnyitó ünnepélyét, melyen kiváló szép közönség volt jelen. Dr. Bodor Antal rövid, csinos elnöki megnyitója magas színvonalon állott. Pap Domokos, lapunk dolgozótársa egy kedves rajzot olvasott föl az iskolai év első napjáról, vagyis a szegény emberről, ki fiát taníttatni szeretné, de nincs pénze. Ez a rajz is csak arra irányítja figyelmünket, hogy igyekezzünk segíteni a szegény emberek gyermekein,

Egyetemi lapok cz. alatt heti lapot ad ki az Egyetemi kör. Szerkesztik Antalffy Endre és Dr. Bodor Antal, főmunkatársak: Pap Domokos, Péterfi Tibor. A lap gondosan van szerkesztve. A nagyközönség is igen sok olvasni valót talál benne. Egész évre 8 kor.

— A kollégiumi ifjuság beléletéből. Konviktus. Szept. 25-én terített asztal mellett ült a collegium tanári kara és ifjusága. Gálfi Lőrincz konviktusi gondnok könyörgése után az első konviktusi ebédet fogyasztották. Beszédet mondott főt. Ferencz József püspök úr és Dr. Gál Kelemen gzm. igazgató. A konviktusi étkezésnél az étel előtti imádkozást a papnövendékek végzik. — Templomozás. Ez isk. év elejétől kezdve a reggeli templomozás a papnövendékekre bízott, saját kérésük alapján. Eddig a gymn. tanulók végezték. istentiszteletet. Reggeli istentisztelet. A papnövendékek a reggeli istentiszteletet a gymn. ifjuságtól különválva, saját helyiségükben végzik rendre. Az istentisztelet áll: közénkből, egy bibl. részlet felolvasából, imából és közénkből. Az első istentiszteletet nt. Dr. Boros György dékán úr tartotta.

Megnyitó ünnepélyt tartott a theol. ifj. 1901. szept. 29-én. A theol. ifjuságon kívül jelen voltak: Főt. Ferencz József püspök, Dr. Boros György theol. dékán, Dr. Gál Kelemen gymn. igazg., Csifó Salamon püsp. titkár, Gyulai László egyh. gondnok, Mózes András theol. tanár, Kovács János, Nagy Gyula, Pálfi Márton, Dr. Kiss Ernő, Major Sándor, Márkos Albert, Demeter Dezső és Lassel Gyula gymn. tanár urak. Az ifjuság „Tebenned bízunk...” kezdetű szép. egyh. éneke után Ádamosy Gábor IV. theol. mondott áhitatos imát, mely után a püspök úr meleg szavakkal üdvözölte az ifjuságot. Ezután Dr. Boros Gy. dékán a főbb rendszabályok felolvasása után komoly tanulmányozásra hívta fel őket. A rövid, de lelkes ünnepélyt „Erős várunk...” zárta be. — A Theol. Olv. és Önképző Egyesülete okt. 2-án tartotta alakuló gyűlését, melyen egyhangulag megválasztott elnöknek Ádamosy Gábor IV. éves, az Egyh. Lap főszerkesztőjének: Gál Miklós III. é., segédszerkesztőnek: Balázs András II. é., könyvtárnoknak: Ürmösi József, III. é., pénztárnoknak: Végh Benjámin II. é., jegyzőnek: Veress György I. év. papnöv. — Szónoklattani gyakorlat tartatott okt. 5-én. Szónok volt Ádamosy Gábor IV. é., ki az isteni gondviselésről tartott magas röptű beszédet. A bírálók egyhangu meglegedéséhez csatlakozott a püspök úr is, mint a szónoklattan rendes tanára.

— A fogarasi leányegyházban október hó 6-án tartott ünnepélyes istentisztelet alkalmával kellemes meglepetésben volt részünk. Bedő Ferencz kir. aljárásbíró, köri felügyelő gondnokunknak kedves neje két szép urasztali takaróval ajándékozta meg leányegházunkat. Egy selyemmel himezett urasztali és egy arannyal gazdagon himezett pohárterítővel, melyeknek értéke 140 kor. Szentpáli Gyula vk. jegyző, az egyházközség ujjonnan választott gondnokának kedves neje pedig egy diszes urasztali tányért ajándékozott, melynek értéke 6 korona. A kegyes adakozások sorát két nő nyitotta meg, a kiknek példája lelkesített most, de bizonyára buzdítólag hat a jövőre is. Ugyanez alkalommal Szentpáli Gyula az egyházközség gondnoka egy pecsétnyomót 5 kor. értékben, egy jegyzőkönyvet 4 kor. értékben és az egyházközség ingó javai részére egy ládát volt szíves ajándékozni 20 kor. értékben. Pál Ferencz tanf. tollnok a ki az énekvezéri teendőket is buzgósággal végzi — 5 drb. énekeskönyvet ajándékozott az imaház részére. A jó cselekedet önmagát dicsőri. A szíves adakozók fogadják úgy a magam, mint az egyházközség hálás köszönetét. „A jőszivű adakozót megáldja az Ur.” Áldja is meg!

H.-Héviz, 1901. október hó 14-én.

Kiss Aladár beszélőgáló lelkész.

— A szentháromsági unitárius egyház temploma újra építése javára Nyárad-Szentlászlon Nagys. Balla Atilla úrnál f. évi auguszt. 4-én táncmulatságot rendezett. Ezen alkalommal a szentügy érdekében felülfizettek: Nagy Benedek ny. lelkész, özv. Nagy Lázárné sz. Ádám Teréz 10—10 k., Nagy Ist-

ván, Nagy Zoltán, Gyalokai Sándor Simén Béla 9-9 k., Szénási Eerenczné, Deésről 5 k., Bereczki Domokos 4 k., Bóth György 3 k., Orbai Mihályné, Nagy János, Szász András, Bór Jenő, Fülök Gyula, Lázár Ferencz 2-2 k., Schlich-ting Józsefné, József Mihály, Nagy Domokosné, György Jánosné, Osváth Béni, Ürmösi Kálmán, Osz János, Bajkó Máté, Török Béla, Tamási Lajosné, Ince Gábor, Steiner Emánuel, Kelemen Árpád, 1-1 k., Nagy Lajos 30 f., Toth Károly 50 f., Marosi Mátyás 40 f., összesen 107 kor. 20 fill. Fogadják kegyes adományaikért egyházunk szíves köszönetét mindazok, a kik a szent célra kegyesen adakoztak.

Szentháromság.

Pap Sándor lelkész, mint pénztárnok.

— **Hittan unitárius középiskolák számára.** Mult számunkban egy-szerre három unitárius író művéről tettünk említést. Egy rövid hónap multával szólhatunk a negyedikről. Munkás, fáradhatlan püspökünk írta. Tartalma az unitárius hittan középiskolai használatra. Azok, a kik a püspök urnak konfirmációi kátéját ismerik, ennek a könyvnek irányával és tartalmával is hamar megfognak ismerkedni. Olvasó közönségünk érdekében alkalmmilag visszatérünk részletesebb ismertetésére. Ezuttal megköszönjük a püspök urnak, hogy kibocsátotta várva várt könyvét. Fölhívjuk rá olvasóink figyelmét. Ára 1 kor. 80. fillér.

— **Az unitárius leányok lobogójának képeit és Fangh Erzsébet** kisasszonynak a lobogóról irt hü és szép leírását közli „Az Unitárius Kollegium írásban és képekben“ című könyv, a mely szerkesztőségünknel 1 koronával megrendelhető.

— **Kriza János** költő püspök családi életéről és szokásairól megkapó szép leírást irt Rédiger Géza lelkész az „Unitárius Kollégium írásban és képekben“ cz. könyvben.

— **Az „Unitárius Kollegium írásban és képekben“** című munkából életrajzokban meglehet tanulni az unitárius egyház és kollégium történelmét. Ré d i g e r Géza költő lelkész a könyvről így ír: „Az emlékkönyv igen szerencsés gondolat volt. Mi a kik az ünnepélyen jelen nem lehettünk, s azt a szép, tündér palotát nem láhattuk, legalább némi fogalmat, sejtelmet alkothattunk magunknak.“ Perczel Ferenczné Budapestről így ír: Nehány érdeklődőnek szeretném a sikerült kis könyvet bemutatni, melyből tájékozást szerezhetnének kivonatossan az egész unitarizmusról.

— **Nyilvános számadás.** Az 1889. évben Kolozsvári Unitárius Collegiumunkban érettségizett s 1899. szept. 1. 2 napjain 10 éves találkozót rendezett osztálytársak alulírottat bizván meg tíz éves találkozásuk emlékére tett 400 korona alapítványuknak az egyes ígérettevőktől beszédésével és a Mélt. és Főtiszt. E. K. Tanácsnak beszolgáltatásával, miután megbízatásomnak eleget tettem, kötelességemnek tartom az eredményről az alábbiakban nyilvánosan elszámolni: I. Bevettem: 1. Imreh József brlászfalvi szolgabírótól 100 k. 2. Dr. Gspán Károly apahidi orvostól 100 k. 3. Máthé János vasuti hivatalnoktól 50 k. 4. Biró Lajos unitárius lelkésztől 50 k. 5. Benczédi Domokos unitárius lelkésztől 50 k. 6. Szász András unitárius lelkésztől 50 k. 7. Koronki János vasuti hivatalnoktól mint későbbi ígérettevőtől 40 k., 8. Időközi kamatokból 5 k. 68 f., együtt 445 k. 68 f. II. Kiadtam, illetve a Mélt. és Főtiszt. E. K. Tanácsnak beküldöttem: 1. 1900 szept. 7-én 264 k. 68 f. 2. 1901, ápr. 13-án 41 k. 50 f. 3. 1901. augusztus 7-én 140 k., együtt: 445 k. 68 f. A Mélt. és Főtiszt. E. K. Tanács elnöke Főtiszt. Ferencz József püspök ur, midőn 778—1901. sz. leiratában a 445 k. 68 f. vételét elismeri illetve nyugtázza, meg. biz, hogy osztálytársainak szíves adományukért az E. K. Tanács köszönetét, fejezzem ki, mit ezuton teljesítve, s a bennem helyezett bizalmat is megköszönve vagyok és maradok szerető osztálytársatok

Vadad, 1901. augusztus 30.

Szász András unitárius lelkész.

— Adakozások a Brassai siremlék javára 1901. január 1-től április 20-ig. Dr. Lázár Gyula Budapest 26 k., Tanítóképző tanárok orsz. egyesülete Bapapest 25 k., Háromszéki takarékpénztár 20 k., Tarcasfalvi Albert Vargyas 11 k. 40 f., Grátz Mór Kolozsvár, Dévai takarékpénztár, Miskolci takarékpénztár, Tordai takarékpénztár, Szathmármegyei takarékpénztár, 10—10 kor., Lőfi Ödön Nagyajta 7 k. 90 f., Weisz Márton Várfalva 7. k. 40 f. Bölöni Vilmos S-Köröspatak 7 k., Vass István H.-Szt-Péter, Hitelintézet Gy.-Szt-Miklós, Markovits Pál Nagyvárád, Bécsi biztosító int. kolozsvári főügynöksége 5—5 k. (Folyt. köv.) Kolozsvárt, 1901.

Merza Lajos
biz. pénztárnok.

— Elhunyt Demeter Károly ügyvéd, a kolozsvári ev. ref. egyház pénztárnoka köztiszteletben álló férfiú 84 éves korában Kolozsvárt. Nagy család s ebben Demeter Dezső főgymn. h. tanára gyászolja.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

A Dávid Ferencz ifjusági köre 1901. október 9-én tartotta alakuló gyűlését, melyen a tagok igen szép számban jelentek meg. A tisztségviselői kar a következőleg alakult meg: Elnök Kriza János, alelnökök Adámosy Gábor és Költő Gábor, titkár Ürmösi József, jegyzők Balázs András és Sándor János, pénztáros Antonya Mihály. Választmányi tagok: Pállffy József, Mikó Lőrincz, Csongvay Géza, Kovács Kálmán, Katona Ferencz, Gál Miklós Gál Jenő, Veress György, Toth Erdő.

A kör első rendes gyűlését okt. 16-án tartotta meg. Kriza János elnök megnyitó szavaiban igen szépen rajzolta a kör célját és munkálkodási körét. Kiemelte, hogy a realis és anyagi érdekért küzdő korban milyen nehéz feladat vár a kör tagjaira, mert ennek célja a vallásos és erkölcsös élet művelése. De azért csüggedni senkinek sem szabad, hanem csak lelkesedve, együtt érezve törekedni kell előre.

A gyűlés meleg rokonszenvel fogadta elnök szavait és elhatározta, hogy szösz szerint jegyzőkönyvre vétessék. Ezután Mikó Lőrincz joghallgató tartotta meg érdekes és tanulságos felolvasását a „vallásszabadságról“. Majd Pap Domokos tanárjelölt olvasta fel egy pár igen kedves és közvetlen ható költeményét melyet élvezettel hallgatott a gyűlés.

Elhatározta azt is a gyűlés, hogy Dávid Ferencz halálának évfordulóján ez évben is ünnepélyt rendez. A sorrend megállapítását a választmányra bízta.

Örömmel kell megemlitsük azt is, hogy a tagok buzgó közreműködése folytán sikerülni fog egy zenekart és dalkört szervezni. Így majd az egylet többször szerepelhet nyilvánosság előtt. Csak munkára fel! i. j.

Az egyleti élet november hónapban mindig újra megpezsödül. A vezetők és a tagok is ekkor foghatnak együttes munkához. Az eddigi tudósításokból azt látjuk, hogy a közelgő telen mindenik körben nagyobb tevékenységet fognak kifejtteni.

Kolozsvárt november 17-én a D. F. E. ifjusági köre Dávid Ferencz emlékére ünnepélyt rendez.

Az udvarhelyi Dávid F. fiók-egylet őszi közgyűlését Homoród-Ujfaluban nov. hó 14-én tartja. A gyűlés iránt nagy érdeklődés mutatkozik, annyival inkább, mert nevezett egyház 100 éves tornya és temploma jubiláris fordulóját szintén ez alkalommal ünnepli a Dávid F. egylettel. Változatos és gazdag tárgysorozat van a rövid napra kitézve, rendes istentisztelettel, üdvözlő beszédek a Dávid F. egylet, az egyházkör részéről, felolvasás az egyház 100 éves múltjáról, alkalmi költemény, műének darabok stb., melyre az alnökség az érdeklődőket e helyen is tisztelettel meghívja.

Budapesten valószínűleg november 17-én lesz az első felolvasó gyűlés.

A felső-fehérvári D. F. egyesület november 2-án Felső-Rákoson fogja tartani közgyűlését. Ez alkalommal Ferenczi Lajos f-rákosi énekvezér-tanító 40 évi jubileumát is megünneplik.

Egyleti tagok és előfizetők szíveskedjenek november hónapban mulhatlanul beküldeni évi tagdíjukat, különben decemberben más uton leszünk kénytelenek zaklatni

Szerkesztői üzenetek, R. G. Nagy köszönet az érdekes közleményért. A másik dologra közelebről sor kerül. — A fiók-egyletek t. titkárai szíveskedjenek a téli programot november közepéig közölni a szerkesztő-titkárral.

TARTALOM: Vallásunk mai szereplése. Perczelné Kozma Flóra. 278 l. — Dávid Ferencz (Arczképpel.) Boros Gy. 275 l. — Az ifjuság és a Dávid Ferencz egyesület. Váry Albert. 278 l. — Pénztárnoki jelentés. Gálfi Lőrincz. 281 l. — A kegyelem hatalma. Ford. Barabás Ábel 283 l. — Tagart kisasszony beszéde az új kollegiumban. 287 l. — Egy unitárius leány szavai az ifjusághoz Fangh Erzsébet. 288 l. — Kozma Ferencz. (Arczképpel.) Dr. Boros György. 289 l. — A kolozsvári unitárius papnevelő intézet önképzőkörének története a XIX-ik százban. 291 l. — A Protestánsok az unitáriusokról és egymásról. 294 l. — Tarcsafalvi Pál. Gálffy Zsigmond. 297 l. — Egy unitárius pap önvédelme ezalott 833 évvel. Basilius István. 298 l. — II. József az ereklék tiszteletéről. 299 l. — Egyházi és iskolai mozgalmak 299 l. — Egyleti élet és munkásság. 303 l. —

M. A. V. ERDÉLYRÉSZI FO- ÉS MELLÉKVONALAINAK MEHETRENDJE.

Ervényes 1901. október 1-étől.

506	504	508	502			507	501	505
Sz. 830	Gy. 200	Sz. 545	Gy. 915	ind.	Budapest k. p. u.	Sz. 710	Gy. 750	Sz. 620
" 1121	" 352	" 902	" 1112	érk.		" 337	" 539	" 835
" 1131	" 359	" 927	" 1119	ind.	Szolnok	" 322	" 532	" 825
" 133	" 521	" 1133	" 1247	érk.	Püspök-Ladány	" 119	" 403	" 134
" 200	" 528	" 1151	" 1255	ind.		" 1254	" 356	" 112
" 342	" 639	" 148	" 211	érk.	Nagy-Várad	" 1104	" 238	" 1136
" 833	" 1008	" 659	" 553	érk.	Kolozsvár	" 613	" 1101	" 700
" 850	—	V. 830	" 611	ind.	Ar.-Gyéres	V. 524	" 1046	" 645
" 1018	—	" 1041	" 727	ind.		" 346	" 923	" 512
" 459	—	—	" 1030	érk.	M.-Vásárhely	" 1225	" 543	" 930
" 543	—	" 530	" 530	ind.		" 534	" 1122	—
" 1152	—	V. 1245	" 832	érk.	Tövis	" 207	" 806	" 338
" 1224	—	" 143	" 837	ind.		" 142	" 800	" 802
" 102	—	" 226	" 504	érk.	Küküllőszög	" 1258	" 735	" 226
" 201	—	" 333	" 943	érk.	Kis-Kapus	" 1150	" 636	" 125
" 340	—	" 527	" 1053	érk.	Segesvár	" 945	" 549	" 1140
" 612	—	—	" 159	érk.	Sz.-Údvarhely	" 710	" 300	—
" 403	—	V. 608	" 1114	érk.	Héjasfalva	" 913	" 529	" 1117
" 613	—	" 832	" 1258	érk.	Agostonfalva	" 703	" 350	" 922
" 800	—	" 1025	" 209	érk.	Brassó	" 508	" 245	" 748
" 135	—	—	" 653	érk.	K.-Vásárhely	—	" 1024	" 925
—	—	—	" 1022	ind.		—	" 653	—
—	—	—	" 219	ind.	Brassó	—	" 218	—
—	—	—	" 331	érk.	Predeal	—	" 112	—

Gy. = Gyorsvonat. Sz. = Személyvonat. V. = Vegyesvonat.

Nyomatott Gámán J. örököse könyvnyomdájában Kolozsvárt.

Unitárius Közlöny

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTI dr. BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára 2 k. 40 f. (1 frt 20 kr.) Egy szám ára 24 fillér (12 kr.)
Egyleti tagok, 5 évi kötelezettséggel, egy évre 2 koronát fizetnek. Minden pénz
Gálfi Lőrincz egyll. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra.

Az Unitárius Közlöny 1902-ben.

Kis lapunk tizennégy évi pályát megfutott már és ismeretséget kötött az unitáriusság minden rétegével. Bátorsággal bocsátjuk a közönség ítélete alá. Az unitárius eszmének hódolt és egyetemes keresztényi szeretetet hirdetett. Gyűlöletet, felekezeti szűkkeblőséget nem ismert. Talán ennek köszönheti és a mindenre kiterjedő figyelemnek és nemes törekvésnek, hogy egész Magyarországon mindenütt vannak buzgó és hű olvasói.

Az új évbe teljes bizalommal fogunk belépni a XV-ik folyamossal, mert eddigi rendes munkánk körét megnöveljük.

Csak egy pár dologra mutatunk rá. *Római leveleink* sorozata olyan újdonság lesz, a mely mindenkit érdekel, olvasóink pedig bizannyal örvendeni fognak, hogy állandó és közetlen forrásból olvashatják, mi foly abban a híres „szent“ városban, a mely másfélezer esztendőn keresztül irányította a világ gondolkozását, hitét és még boldogságát is. A protestantizmust Róma hozta létre. Az unitarizmus is a római rendszer ellen harczolt az emberiség egyetemes jogaiért, a miket Róma nem akart elismerni. Ma már Róma is megosztja területét és fényét az unitáriusokkal is. Több unitárius van Rómában. Ezek közül egyik készséggel megígérte, hogy értesíti lapunkat az ott folyó eseményekről. Jelen számunkban közöljük első levelét.

Az Unitarizmus Külföldön lesz másik állandó rovatunk. Habár eddig is igen gyakran közöltünk nagybecsű cikkeket

külföldi unitáriusoktól vagy más szabadelvűektől az ez év folyamán Ámerikán és Anglián kívül Belgiumból, Németországból, Indiából és Japánból fogunk közölni jeles írók tollából. Egyuttal egy néhány kitűnő külföldi író arczképét is bemutatjuk olvasóinknak.

A nők világa eddig is kedvelt és élénk rovatja volt az Unitárius Közlönynek. Az 1902. évben női kezekből önálló melléklet gyanánt fogjuk adni legalább mindenik negyedévben egyszer. *Fanghni Gyujtó Izabella, Perczelné Kozma Flóra és Raffaj Irma urnők*, jeles írónőink sziveskedtek magukra vállalni, hogy a nők érdekének megfelelő olyan kis lapot teremtenek, a melyben röviden mindent megtaláljon a hívő, a munkás, a házi nő, az anya, a leány, a városi és a falusi is.

Az olvasó közönség és az egyleti tagok föladatát nem nehezíti a Dávid Ferencz egylet ezuttal sem. *Megmaradnak a régi árak.*

Alapítotknak ha 40 koronát befizetnek a központi pénztárba, tagdíj fejében,

Rendes tagoknak 5 évi kötelezettséggel évi 2 korondért.

Előfizetőknek egész évre 2 kor. 40 fillérért.

Az olvasó közönségtől csak azt kérjük: fizesse be ezt a nagyon csekély illetéket előre, vagyis január hó végéig.

Kolozsvár, 1901. november hó.

A szerkesztőség.

Rédiger Géza.

— Arczképpel. —

A XIX-ik százban az unitárius kollegiumban kétszer volt olyan ifjúsági mozgalom, a mely a nagy magyar világnak is tudomására jutott. Az egyik az irodalom újraébredése előtt 1840-ben, a másik a politikai kibontakozás után 1871-ben. Az egyik előkészítette a szabadságharcz szellemét, a másik munkába vette a helyreállított alkotmányos élet megszilárdítását. Mindkét mozgalomnak maradandó emléke egy-egy kötet költői és prozai zsebkönyv, melynek szép neve: *Remény*.

Az elsőnek vezető szelleme volt Szentiványi Mihály és Kriza János; a másíknak egyik vezető szelleme Rédiger

Géza, a ki azóta m 3ár 0 éve szolgálja egyházát, mint unitárius lelkész. Ezt a „hűséges lelkipásztort“ legtöb-
ben csak költeményeiről ismerik, mert ő egy néhány évig Udvarhelymegye egyik félreeső zugában H -Ujfalu-
ban s azóta a mezőség szé-
lében, e görbe pusztaság egyik falujában — a világ-
tól távol — hirdeti az Isten igéjét.

Rédiger Géza 1845-ben november 25-én született Tordán. Ott kezdette tanulását és 1862-től Kolozsvárt folytatta. Nagyon derék, munkás ifjuság volt ekkor a kollégiumban.

Kozma Ferencz vezetett. Uzoni Gábor, Derzsi József, Péterfi Albert, Várfalvi Nagy János, Albert Iván sok tehetséggel, nagy szorgalommal dolgoztak. Rédiger írói készséget és költői tehetséget vitt közéjük, s már az első évben pályadíjat vett el előlük egy beszélyével

Az ideálista ifju a következő évben azzal lepte meg a maga kis világát, hogy a kollegiumból kilépett és elment Lengyelországba. hogy a derék lengyelek utolsó szabadságharczában részt vegyen. Keserves csalódás volt az eredmény, mert a forradalomnak véget vetett a nagy hatalmu orosz birodalom. Hiszen nem is hitte ő sem, hogy megmentheti, de szabadságért hevülő ifju szívéhez oly nagyon illett ez a nemes föllángolás! Egy félévi katonásdi után újból visszatért a kollégiumba. Ott is harcolni szeretett. Kritikákat írt az ifjuság keblilapjaiba, de írt sok szép költeményt is. A „dalnok iskolája“ cz. költői beszélyével, mely 1867-ben jelent meg az ifjusági lapban (Remény) föltűnést keltett. Kedvencz költője Petőfi hatása vehető észre rajta, de a fölfogás mélysége, a kifejezés tisztasága meglepő. Midőn 1871-ben a „Remény“ megjelent, egy névtelen pályadíjat, mint legjobb dolgozatnak a „dalnok iskolájának“ ítelték.

Nemcsak az ifjai szárnyprobálgatás, hanem az ihletett ajak
sohajt föl ily sorokban:~

Oh ha dalnok lenne én belőlem!..

És dalom az ihletés maga..

Mely nem földi szennyes érzeménnytől

Tiszta, égi kézből származza.

Hat kollegiumi éven keresztül sok pályadíjat vitt el magának és sok jó tanácsot adott tanuló társainak, a kik rendesen fogékonyabbak a senior diákok hatására, a kiket szemök előtt nőni látnak, mint a tanárokéra, kikhez a nagy tekintély miatt nem mernek közeledni.

Rédigernek az a szerencséje volt, hogy a szelid lelkű, nagy tudományu költő, Kriza János nemcsak tanára volt, hanem nevelője is. Rédiger a püspöki házhoz járt étkezni, mert akkor a püspöki fizetés mellett nagyon jól elfért egy kevés mellékes jövedelem a konyhára. Maga Rédiger írja, „Bennünket is, kik házánál kosztoltunk, úgy nézett, mint gyermekeit. Nemcsak szeretett, hanem nevelésünkre felügyelt, ismereteinket társalgás útján kutatta és gyakran buzdított a tanulásra. Irodalmi szárnyprobálgatásainkat figyelemmel kísérte s oly leereszkedő jósággal mérlegelte, mintha barátunk lett volna.*

Jogi pályára szeretett volna menni, de az atyja kedvéért pap lett. Ez talált az ő mélyen érző költői szívéhez és magasra törő buzgó lelkéhez. Az unitárius pap vere tágas, mint a rónaság, gazdag, mint a virágos kert. Ott termelhet magának virágot és találhat bőviben töviset is. 1871-ben lépett be az Úr szőlőjébe, miután 2 évet Székely-Kereszturt a gymnasiumban tanított.

Homoród-Ujfalu derék székely unitáriusai hívták magukhoz. Ifju szive teljes buzgalomával kezdett a szent munkához. Nem siker nélkül. Egy pünkösti ünnepen annyira meghódította hivei szívét, hogy azok nemesáldozatra fölhevülve szép kis alapot gyűjtöttek az egyháznak.

1876-ban elfogadta a szabédi népes egyház meghívását, s azóta hűséges lekipásztoruk Szeretett építeni, javítani, tudott áldozatra buzdítani, bár ezzel eleven szent gyűjtött a maga fe-

* Unitárins Kollégium Irásban és Képekben, 44. 1,

jére. Némely önző emberek rátámadtak és igyekeztek elveszteni kedvét, megtörni buzgóságát. Nem érték célját. Ő is, miként Pál apostól, a szeretet tüzeiben égette meg azokat. A többi há-lás szívvvel látja mennyit épült s mily szépen virágzik egy-házuk.

Rédiger Géza a valódi „hüségese lelkipásztor“, kinek szí-véből egyetlen pillanatig sem válik meg egyházának és hivei-nek gondja. A szószéken, a vasárnapi iskolában, az olvasó kör-ben, mindenütt teljes ember. Egyházi beszédeire mindig nagy gond-dal készül. Legalább vázlatosan mindig előre megírja be-szédeit, s a melyeknek hatását tapasztalja, újból kidolgozza. A Ker. Magvetőben, Unitárius szószékben, Unitárius Közlönyben megjelent beszédei olvasmány-nak is kedvesek, lendületesek és hatók.

Papi működésének legnehezebb s mégis legkedveltebb része a „mezőségi szolgálat“. Gyülekezetéből igen sokan szétszóród-tak a vidéken levő falvakba munkakeresésre. Ő utánok ment 7—8 helységbe. Néha több napi utra elment, hogy egy templom-zást tartson vagy temetést végezzen. Nem volt olyan akadály, a melyet ő legyőzhetlennel tartott volna. Pedig gyakran meg-lőrtént, hogy a mezőségi puszták sáros, rosz utain megtámadták, néha meg életét is veszélyeztették az oláhok.

Itt már nemcsak a lelkipásztor, hanem a hazafi is műkö-dött benne. Látta, hogy ezekre az elszéledett szegény magya-rokra senki sem gondol. Ő csak nem hagyhatta el! Nagy buz-galmából egy róm. kath. templom és egy protestáns épült e veszélyeztetett helyre, mert ő felhívta a szükségre a róm. kath. püspök figyelmét is. Mező-Örményesen a gyülekezetének az ev. ref. hivekkel együtt épített templomot ő szentelte fel, de az ev. ref. egyház tulajdona. Most már ev. ref. lelkész szolgál az ő hiveinek is, de ő is buzgón látogatja.

Gyülekezete mellett családja és a költészet muzsája van legközelebb szívéhez. 1872-ben vette nőül bölöni Nagy Amáliát és az Isten őket hat fiuval s négy leánynyal áldotta meg. Tíz ép és szép gyermek nagy istenáldás, de sok gond. Rédiger az apai földadatot a lelkipásztor öntudatával teljesítette. Gyermek-ei nevelését, oktatását minden szeretettel szí-vén viselte.

Soha sem lankadó türelemmel foglalkozik, játszik, sétál velők. A magyar történelmet rajongó hazafisággal magyarázza fainak, legkedveltebb költőjét: Petőfit, kit könyv nélkül tud, nagyon gyakran szavalja nekik.

Midőn látja, hogy a kis áhitatos imádkozni szeretne, megtanítja imádkozni.

Tehát a nagy család zaja nemhogy elnémituá, megszólaltatja muzsáját.

Nagy terjedelmű, derék költői elbeszélését a „Jóslatot“ ebben a kis gyülekezetben írta. Legendái, vallásos költeményei és zsoltárai mutatják, hogy nem ismert pihenést. Több szép éneke be van véve az unitárius énekes könyvbe; számos költeményét, s főleg az unitárius vezérférfiakról szólókat, kedvvel szavalja az ifjuság. Az Egyházi Fő-Tanács 100 korona jutalommal méltányolta hasznos munkásságát.

A folyó év egy erős, nagy számot kerekített ki Rédiger számára: a 30-at, ő meg hálából egy újabb kötettel: költeményei II-ik kötetével ajándékozta meg az irodalmat. Itt lehet teljes erejében látni a független érzelmű erds hazafit, a vallásos ihletű törhetlen moralistát, hej pedig fájó szíve jól tudja miért szól így ajaka:

Jó hegedős! minek a dal?
Tedd le azt a hegedőt!
S a mult idők emlékeit
Borítsd rá, mint szemfedőt.
Magyar érzés, honszerelm:
Idegen hang — ösmeretlen
Meg nem értik szent dalod,
Bátran abban hagyhatod!

Ugy látszik még testi betegség is bántja s e miatt az elmult szép időkre gondolva, kifakad fájdalma:

Lombod letépve, szétzilálva,
Épséged dulta kór, vihar.
Csak félig élsz, élőhalottként,
— E fél élet is már kihál.
Pedig tenéked élned kellene;
Körüled apró csemeték ...
Kidőlted, földrezuhanásod
Halálukig megsinlenék.

Nehéz munkákat végezett. Az egyházkörnek tizenöt évig jegyzője volt. Az esperesi vizsgálatok téli hidegben, döcögő szekéren, füsttel tölt szobában, hideg ágyban nagyon megrongálták. Lemondott a jegyzőségről, a melyet kiváló nagy buzgalommal teljesített. Még a száraz jegyzőkönyvbe is tudott hangulatot lehelni.

Most, hogy a kongrua egy keveset javított a papok helyzetén, s miután a nagy család sarjai is kezdenek magoknak fészket verni, költő papunk kedve újból derülni kezd.

De bárha késik, el fog jönni
Az új tavasz . . . az új világ.
A vén idő megifjul újra,
Föl zeng a dal, nő a virág.
És koszorút tesz homlokukra,
Kik küzdve várnak új tavaszra.

Boros György.

Későn ősszel.

Nagy Lajos ny. tanár „Hangok a szabadságharcz után“ cz. költeményeiből (Ára 2 kor.) mutatványul.

Későn ősszel — ki hitte azt,
Hogy lásson még egy új tavaszt . . .
Olyan derült vidám az ég,
Olyan szelid, meleg a lég.
Ki hitte azt,
Ez új tavaszt.

A nyáj ismét mezőn legel,
A földmives földet mivel.
Utczára megy leány, legény,
Virágszállal a kebelén.
Ki hitte azt,
Ez új tavaszt.

Későn ősszel — én se hittem,
Még egy tavaszt életemben.
Hosszu évek sora felett,
Lelkem derült, szívem meleg
Nem hittem azt
Ez új tavaszt.

Gondolatom ujból kiszáll,
A költészet mezején jár.
Im hoztam is egy virágot,
Nektek adom daloljátok . . .
Nem hittem azt,
Ez uj tavaszt. *)

Nagy Lajos.

Sándor János igazgató elnöki beszéde.

— Elmondotta a D. F. Egylet keresztürkőri f.-e. gyűlésén. —

Tisztelt közgyűlés!

Mint az élet délpontján jóval tuljárom ember, most részeseülék abban a szerencsében, hogy a székelý-keresztürkőri Dávid Ferencz egylet elnöki székelébe jutottam. Régi ember vagyok ugyan, de mégis most ez állásban új embernek érzem magamat. Éppen ezért munkám, teendőim kezdetén, némely dolgokra nézve tájékozni akarnám magamat. Mondják tán: az alapszabályok eléggé körülírják úgy a mezőt, mint a teefldöket. Megengedem. Rég óta figyelem e mezőt és munkásait s a jeleket, legkivált pedig, hogy az eredmény arányban van-e a fáradtsággal. Megvallom és nem vádképpen mondom, hogy az én mértékem szerint nincsen. Tán az idő, a kor szelleme nem kedvező? *Mindennek meg van a maga ideje* elvhez hiven, talán a kedvező alkalmak nem használtatnak fel? Ezt sem mondhatni teljesen. Vagy a talaj nincsen kellőleg előkészítve az elhintendő magvakra nézve s a sikertelenség ebből származnék? A munka e tekintetben is eléggé foly. Még sok kérdést tehetnék fel, de nem fárasztom azokkal a t. közgyűlés figyelmét, hanem bátran kimondom, hogy a gyakorlati téren még keveset birunk és a tökéletességtől szerfelett távol állunk.

Elméletileg igen szépen intézhetjük, kiszínezhetjük a dolgokat; de mit ér az, ha a gyakorlatba, az életbe semmit sem viszünk által, legtovább egy-egy beszédet, értekezést kinyomatunk, s hogy aztán olvassák-e és minő hatással van, arra semmi gondunk!

A multakat emlegetjük a legtöbbet. Helyes! Az ősök ere nyeit át kell hoznunk onnan. Példájokon lelkesülnünk kell s a kitartásban, vagy a kitartásra nézve felvértezni, megacézolozni magunkat nagyon is szükséges. A régi romok felett siránk ozunk, de nem szabad ebben kimerülnünk, nehogy a romokra újabb romokat helyezzünk. Nekünk azokból építenünk kell. A

*) Czélzás arra, hogy a Berde Mózsa végrendelete életbe lépett.

jövőt biztos alapra fektetni, a jelenben élők kötelessége! Erre nézve szervezkednünk, úgyszólván tömörölnünk s magunk közé kell vennünk első sorban minden hitrokonunkat és ezzel ne azt nézni, hogy így ennyi s ennyi tagsági díj jó bé, hanem azt, hogy díj nélkül is szívünkön hordozzuk sorsukat.

Ez irányelvek szem előtt tartásával a sikeresebb működés, tervszerűleg beosztott munkát, okos körültekintést, fontolva haladást kíván.

Vallás-erkölcsi élet gyarapítása, az ember belső világa építése, az erény gyakorlása stb. szóval, egy boldogabb jövő életre való előkészítés, mind helyes, üdvös és szép dolgok; de jóllehet a Biblia azt mondja: *ne legyetek a világiakban szorgalmatosok; ne gyűjtsetek kincset, a hol a rozsdá megeszi, vagy a lopók ellopják*, vagy valamelyik takarékpénztár eltakarítja, mégis okos dolognak tartom, ha mindjárt ellenkezésbe látszanak is jöni a Bibliával, ha ezekre is gondunk leszén. Az anyagiak lépcsők a szellemiekre.

A D. F. Egyletnek ezt nem lehet figyelmen kívül hagynia, sőt egyfelől a főfigyelem erre fordítandó; mert, ha a hívek anyagilag elesnek bizony lelkileg is könnyen elesnek. A sátán a gazdag embert könnyen elragadja, de a szegényt ezerszer könnyebben elcsábítja.

Az anyagi gondoktól független embernek módjában van művelhetni eszét, szívét stb.; míg az azokkal küzdőknek kevés ideje marad s azt a keveset is vajon nem fertőzteti-e meg a módosok irigysége és nem vezeti-e bűnös útra a gyenge erkölcsi alapon állót. A teli has tovább bírja a munkát, az okoskodás hallgatását, míg az üres hamarabb békétlenkedik s nem enged időt az okos megfontolásra.

Egyletünk ünnepélyei, közgyűlései kezdődnek rendszeren templomozással s folytatódnak felolvasással, énekléssel, szavalással, vitatkozással stb. és pedig szívet és lelket nemesítő érzések felkeltésével, ápolásával. Határozatok, végzések hozatnak, mondatnak ki dalkörök, könyvtárak szervezésére, szaklapok stb. indítására. Mind szép és szükséges, de ezek közé béveendőnek tartanám: koronként számba venni azt, hogy mely ekklésiánkban legtörekvőbbek az emberek arra nézve, hogy becsületes munkájuk útján úgy szellemileg, mint anyagilag előhaladjanak. És melyekben indultak elszegényedésnek, elzüllésnek. Az első esetben az egylet nagyrabecsülését fejeznék ki az oly emberek előtt s lelkesítő, elismerő nyilatkozatával, igyekeznék őket a jóban továbbra is megtartani. A második esetben keresné az elesés okait s azok megszüntetését munkálná és az ezek feletti

gondolkozást, eszmecsereváltást a gyűlés tárgyai közé sorozná, mert a valódi cél csak így leszen elérhető.

A dolgokat megfigyelő, mérlegelni tudó ember sok olyan tünetet láthat, a melyek nagy erkölcsi, vagy anyagi romlást jeleznek, ha idejében meg nem orvosoltatnak. Az ilyen tünetek észlelése a D. F. Egylet munkakörébe is tartozhatik. Például tapasztaljuk lépten-nyomon az erkölcsi egykedvűséget, minden nemesebb, üdvösebb iránti közönyösséget, hidegséget; a világ örömeibe való szerfeletti belémerülést stb., a felsőbbek iránti engedetlenséget, tiszteletlenséget. A fiu, a leány, akárhány helyen, könnyelmű, szülőivel szemben engedetlen. A gyermeki köteles tisztelet és szeretet nagyon sokaknál fogyatékos mértékben van meg. A házastársak közti hűség lanyhulásnak indult s a keresztény társadalomnak ez a szilárd alapja, mely az erény melegével táplálja a világot, rendülő félben van. Az apa, vagy anya bűnös kezekkel pazarolja el, vagy telhetetlen gyomrába étel, vagy ital alakjában temeti bé az őseitől öröklött vagyont, a mely a család tovább létezésének volna az alapja. A melyet nem azért örökölt, hogy elpusztítsa, hanem azért, hogy megtartsa és tovább adja utódai kezére. De erre nézve nincsen akárhánynak érzéke, kellő erkölcsi alapja. Ezeknek a dolgoknak, ha mindenütt nem is, de sok községbe láthatjuk jeleit. S épen ezek teszik szükségessé a D. F. E. és minden ehhez hasonló egyesület fentartását.

A napi sajtó némely bűn felvirágzásáért a lelkészeket, a tanítókat szokta felelősségre vonni. Ezt az eléggé nem helyeselhető szokást és a munka előli kitérést a D. F. E.-nek nem szabad, mint erkölcsi testületnek, követni. Segítségére kell menni e testületben a szószéknek, a tanítói karnak, a családokat kormányzó szülőknek, nevelő apának és anyának. Törekvéseikben, munkáikban őket támogatni, oktató szavaik súlyát növelni és minden egyleti tagnak például állítani magát a jó cselekedetekben, az erény gyakorlásában, hogy fényljék a tagok világossága, a melyek az élet útját másoknak megvilágosítsák, hogy így épüljön a földön Isten országa.

Ha nem ilyformán fogjuk fel a D. F. Egylet gyűléseinek tartását és csak mulatságnak, szorakozásnak tekintjük, akkor a menyei nagy gazda csűrében, vagy szorosabban meghatározva, a D. F. Egyletben csak üres kalászkokat csépelünk és a sok hű-hóval maradunk s a vallás, erkölcsös élet tovább terjesztésére sikeres magvakat nem tudunk produkálni.

Én ezt ez Egyletről nem akarom feltenni. A cél, a melyre alakult, üdvös; a mező tágas a munkára. Ugyanazért tiszta céllal, kinyílt szemmel kell előrehaladni. Ha a világ minden

bűnét el nem tudjuk is enyésztetni, de sokakat tarthatunk meg a jó úton s eszközölhetjük anyagi és szellemi előhaladását embertársainknak.

Sokféle kísértésnek van e világban kitéve az ember. Ilyen a divat, melynek bolondjai úsznak az áradattal. Ilyen a világ üzerkedő szelleme, mely Istent, hitet, meggyőződést, örök üdvösséget áruba bocsát a gyomrának s a hiúság ördögének ki-elégítésére. Ezek ellen egy mentsvárnak kell tekintenünk a D. F. Egyletet. E mentsvárból kell óvnuunk mindenkit a megtévesztéstől, ámitástól, a ragadozó farkasoktól, hogy megálljon hitében, erkölcsében, vagyonában. E mentsvárbelieknek egyen-egyen érezniök kell a kölcsönös kötelezettséget arra nézve, hogy egymást gyámolítani tartoznak és nem kifosztani. Szóval, oly sok a teendő és oly nagy a mező, hogy csaknem a leroskadástól félhet a munkához kezdő. De bizva Istenben, ha évenként nem, tíz-husz évenként, bár egy bűn kiirtását és egy erény meggyökereztetését tudnók is eszközölni, a fáradság bővön meglesne jutalmazva.

E munkára egyesültek a D. F. E. tagjai és engemet elnöknek választottak. Az akarat, a készség nálam nem hiányzik, de erőm már a hosszú küzdő téren lankadásnak indult. Bizom azonban Istenben és abban is, hogy a próbált erők és nagynevű elődeim nem huzódnak egészen félre tőlem s gyámolítanak és tanácsolnak, hogy célzt érhesünk.

Sándor János.

Római levelek.

Mai napság, midőn a clerikalizmus, vagyis a papuralom akar minden áron felülkerekedni és Róma ismét világuralomról ábrándozik, az Unitárius Közlöny olvasóit nagyon érdekes és örvendetes meglepésben részesítjük. Egyenesen *Rómából* a pápai székhelyről küldött leveleket fogunk közölni. Egy ismerősünket és barátunkat, ki állandóan Rómában lakik, sikerült megnyernünk tudósítás küldésére Örömmel vállalkozott. Működését már meg is kezdette. Az itt következő levél mutatja:

I.

Róma, 1901 okt. 31.

Kedves Szerkesztő úr!

Rómában az élet még nem pezsdült meg, e miatt a politikai és egyházi állapot nem változott. Mégis egy-két fontos ténytet meglehet említeni, melyek a fejlődés lehetőségét jelzik.

Első az, hogy a Vatikánban a democrata irányzat került felül, valószínűleg azért, hogy a *nép kedvét megnyerjék* s így

visszahódítsák az egykori világi hatalmat Erre a social-demokratikus módszerre egy nő hívta föl a figyelmemet, a ki Florence-ben a szegények sorsának javítására szentelte életét. Ő mondá, hogy a papok az alsó népoőztályt fölkeresik és azt mondják nekik, hogy a mostani súlyos adóviszonyok közötti nyomoruságot az Isten büntetésképpen küldötte rájuk, azért mivel a kormány Rómát elfoglalta és a vatikánt meg a pápát igazságos jogától megfosztotta. Ezek a papok a népet azért biztatják a socialismusra, hogy a kormány és a király ellen dolgozzanak. A katolikusoknak demokrata és conservatív pártokra szakadása egészen szembetűnő.

Másfelől a kormány és más körökben erős mozgalom indult meg egész országban, hogy a Franciaországból kiűzött szerzeteseknek Olaszországba telepedését megakadályozzák.

A *véleményszabadságot* itt épen oly kevésbé tűrik most, mint a középkorban. A melyik papról észreveszik, hogy a kormány iránt szabadelvű nézetet vall, azonnal elküldik Rómából valamely vidéki elzárt helyre. San Cassino hires, tudós püspökét, a Szent-Benedek-rend főnökét elmozdították állásából, mivel egy kis könyvében igen szabadelvű nyilatkozatokat találtak a királyról és kormányról.

Ugyanezen rendnek egy másik csoportjával közelebbről rendkívül szigorúan bántak el, és az apáczábat kiűzték a házokból. A zárdát, hol e szegény nők éltek, átadták a papoknak.

Egy másik szembetűnő dolog Olaszországban az, hogy a katolikus papság az adriai tartományokban a szláv proszelitász eszközzeivé lesz a vatikán támogatásával. Ebben is olasz-nemzet-ellenes hajlamok nyilatkoznak meg.

A klerikális szűkkeblőség még a „Dante Alighieri“ társasággal is érezteti hatalmát. Ez a társaság tisztán az olasz nyelv és irodalom művelésére törekszik, főleg az országtól távol lakó olaszok között. Egy író azt mondja: „a papság megijedett a társaságtól, fél, hogy a külföldi vallásos egyesületekkel szövetkezik, s az olasz szellemet fogja táplálni, ráfogta a társaságra, hogy szabadkőműves intézmény. Ezzel azt akarják bebizonyítani, hogy a legrosszabb célra törekszik.“ Ez az idézet mutatja, mily szellemben működik az a papság, a mely egy tisztán irodalmi és nemzeti szellemben működő társaságot is kész megtámadni.

Örömmel látom, hogy Angliában a katolikusok rájöttek, mily veszélyesek a jezsuiták az egyházban, s a „Monthly Review“-ben egy fontos cikkben: „Indokolt-e a jezsuták iránt való bizalmatlanság?“ Gerard atyának megfelelő, Dell Edvard Róbert, a ki anglikánból lett katolikussá és a ki egy katoli-

kus lapnak szerkesztője. Dell ezt írja: „A magam nevében szölok, kijelentem, hogy a míg katolikus nem lettem és azután is rövid ideig, a társaság iránt bámulatot éreztem Midőn kétélyeim kezdettek volt támadni, egy jezsuita atyához mentem tanácsot kérni, s az ő tanácsait követve, léptem a katolikus egyházba. Azóta megváltozott a társulat iránti érzületem. Megváltoztatta a *tapasztalat és az ismeret*.“

Még hozzá kell adnom ehhez — írja az említett szerkesztő — hogy körülményeim oly szerencsés helyzetbe juttattak, hogy én a katolikusok belső életéből és működéséből jóval többet látok és tapasztalok, mint a mennyire legtöbb áttértnak alkalmá nyilik. Egy katolikus lap szerkesztője, ha csak közepes miveltségű ember is, sok alkalmat szerezhet a valódi helyzet megismerésére.“

Az író ezután az erkölcsiség és igazság-érzet hiányáról beszél, mely a jezsuita irányzatban észlelhető. Az egész cikk roppant fontos. Nemcsak a jezsuiták, hanem a vatikán is sok erkölcsi kérdést kell hogy tisztázzon, a mi még tisztázva nincs.

Következő levelemben folytatni fogom a római hírek ismertetését.

Paolo.

Ifjúkori emlékeim a kollegiumi életből.

Az a nagy változás, melyet régi főiskolánk elhagyása és új főiskolánk elfoglalása okoz, az a nagy mozgalom, a mely régi főiskolánkból való kiköltözködéssel és az új főiskolába való betelepüléssel napirenden van s a vezető köröket oly lázas tevékenységben tartja, engem, mint a régi főiskola egykori növendékét, arra hív, hogy tanulói emlékeimből jegyezzek föl valamit, szerény zálogául az én igaz hálámnak, azért a sok lelki jóért, a mit régi főiskolánk megszentelt falai között gyűjtögethettem.

1863-ik év őszén jutottam kolozsvári főiskolánkba a VI-ik osztályba. Tordán végeztem az alsóbb osztályokat. Nagy meglepetés várt rám. Kolozsvár nagysága, szépsége bámulatba ejtett, régi és új jóbarátokra akadtam, s ezektől az új élet- és tanrend felől tudakozódva, néha elijesztő információkat kaptam, míg egy pár nap multán az elhelyezkedés zavarán, a helyre-költözködés nehézségein átesve kezdetét vette a komoly munka és a tanárokkal való megismerkedés.

Legelsőnek Kovácsi tanár urral mentünk latin órára; sohase felejtsem el jóságos arcját és lelkéből aradó jótanácsait: „Kedves urak, édes gyermekeim! magok sok irányból, más-más isko-

lábóí gyűltek ide most; nem tudom eddig hogy éltek, mit tanultak, de itt már kezdjenek mindnyájan komoly munkához s legyenek a saját jövő szerencsájöknek jó kovácsai! Gondoljanak szüleik sok aggodalmára, költségeire s magokra gondoló sok reményeikre s többé ne legyenek gondtalan s kivált ne háládatlan gyermekek, hanem komoly munkára törekvő ifjak! Isten vezérelje és segítse!”

Ezek a tanácsok boldogult édes atyáméival nagyonis egybehangzók lévén, mélyen bevésődtek lelkembe s lehetőleg örök szabályul tartottam azokat, s tiszteletteljes emlékezetben Kovácsi bácsit — kinek tanársága mindvégig atyai szeretettel párosult.

Ezután következett a görögnyelvi óra Marosi tanár ural, ki gyors megjelenéssel foglalta el tanári székét a tanteremben, s kissé gunyos mosolylyal végig tekintve sorainkon, e szavakkal vezette be görögnyelvi tanulásunkat: Mi ugy hiszem nem leszünk jóbarátságban, mert én olyan tárgyat tanítok, a mit önök nem igen szeretnek s mert megkívánom, hogy mégis tanulják, önök ezért engemet nem fognak szeretni! Hanem az mindegy, kezdjünk tehát hozzá sat. stb. Tény, hogy nem nagyon lelkesedtünk a görög nyelv iránt, csak a muszájig.

Jött ezután a történelmi óra Buzogány tanárral, kinek komoly megjelenése félelmet gerjesztett s apró kis termetű létre legnagyobb tekintélyt tartott. Félve és remegve vártuk megszólalását, szavával tiszteletre, szeretetre ébresztett: Önök tölem történelmet fognak tanulni, országok, nemzetek, népek és egyesek életét, történetét fogják megismerni s e közben sok kimagasló vezér talentumot, önző és önzetlen jellemet fognak látni, a kik nemzetek és országok emelkedésének és pusztulásának okai, tényezői voltak. Ezeknek példái fogják tanítani önöket is hazafiságra, honszerelemre, igaz küzdelemre, nemes erényekre sat. sat. Lelkesítő beszédével, lángoló buzgóságával teljesen elvette félelmünket s tiszteletünk, szeretetünk ragaszkodássá vált Buzogány tanár ur iránt, kinek széles körű történelmi tudását s mindig lelkesült komoly előadását magunkról megfeledezve, átszellemült komoly odaadással hallgattuk mindvégig.

Ugyanövele következett délután a magyar nyelvű óra, melyre már magunkkal vittük délelőtt nyert ragaszkodásunkat, s többé nem félve, hanem tisztelve és szeretve vártuk köröttünk való megjelenését. Ismét találkozunk, szélt, de most már más térre vezetem gondolkozásukat s figyelmöket, de kérem jól figyeljenek: Önök eddig gyerekek voltak, sem beszédjök, sem írásuk komolyabb bírálat alá nem esett, hanem ezután meg kell gondolniok, hogy mit és miként irnak s azért én arra fogok töre-

kedni, hogy önök írni és beszélni is helyesen és szabályszerűen megtanuljanak. E végből a magyar nyelvi tankönyvünk utasításai nyomán felhagyott elbeszéléseket, koronként adok egy-egy tárgyat megírásra, melynél nagy fontosságot helyezek arra is, hogy a helyes írás szabályait betartsák, a mit minden alkalommal meg fogok bírálni és kijavítani, hogy abból helyesen szokjanak írni sat. sat. Végül megjegyzem, hogy én komolyan beszéltem s megkívánom, hogy önök is komolyan ahhoz tartsák magokat! Első tárgyat hagyom *Kolozsvár leírását*, azután fog következni ez a téma: *Egy véka tudományhoz egy köböl erkölcs!* Mert a kiket én tanítok, akarom, hogy emberséges emberek legyenek!

Most következett a német nyelvi óra Mikó Lőrincz tanár urral, a kiről már előre tudtuk, hogy nagyon komoly öreg ur. Már az előző órán is azon tanteremben lévén más osztályllyal, el sem hagyta helyét, hanem az előbbi osztályt kibocsátva csengetéskor, minket fogadott. Megvárta míg szépen helyre lelepedtünk s akkor szólt: Fiaim! az iskola egy kis élet, példázza a földnött emberek életét; ide azért jönnek az ifjak, hogy az életre tanuljanak; a ki itt elmulasztja kötelességét, künn az életben is hitvány, hanyag ember lesz, a ki pedig itt szeretettel, szorgalommal teszi kötelességét, az az életben hasznára lesz magának is, másoknak is! Önöktől a haza és a vallás sorsa függ a jövőben, jól vigyázzanak, szorgalommal küzd enek, hogy hasznos emberek legyenek! Fiaim, e kevés szó legyen sok tanács! Kezdjünk munkához!

Ezek az első munkanapi élményeim emlékei, melyek leg-hivebben élnek, s ha a másnappal folytatni akarnám, hasonló menetben tartanék, mert a felemlítettekhez hasonlóan köszöntött be számtani órára Pap Mózes tanár ur, vallástani órára Ferencz József lelkész tanár ur, Berde és Nagy Lajos tanár urak, kik általában lelkes tanítói, de nevelői is voltak az ifjuságnak, kiknek lelkéhez volt forrva az ifjuság élete s annak jözendő boldogulása! Ilyen irányban és ilyen lelkes tanárok vezetése alatt kezdődött és folyt végig az én felsőbb iskolai életem, ők az okai annak a hálás emlékezetnek, melylyel a régi főiskola elhagyásával annak szent falaira emlékezem. De van más tárgya is emlékezetemnek, hisz szeretett tanáraink csak munkavezetőink, irányítóink voltak, s nemcsak tantárgyaik során érintkeztek velünk, hanem ettől eltekintve társaságos életet élünk s ép az én időmre esett az önképzésnek, önmivelésnek az a magvetése, a mely idők folytán oly szépen gyümölcsözött. Váradi Károly, Kozma Ferencz theologusok és társaik nagy buzgalommal, fáradságot nem ismerő lelkesedéssel bontották ki

az önképzés zászlóját s támasztottak megmérhetlen lelkesedést, mozgalmat az ifjúság között az önképzés eszméje mellett, mely új életet lehelt, új irányt szabott az ifjúság belső, társas életének s alaposan határt vetett, erős gátat kötött a kicsapongásra hajló ifjúsági könnyelmű törekvéseknek. Messiásként üdözöltük az új élet hirdetőit, terjesztőit s lelkes hívásukra kész örömmel mentünk mi ifjabb nemzedék, vágygyal néztük lelkesült szereplésüket az önképzőköri gyűléseken, élvezettel hallgattuk szónoklati és szavazási előadásait s e közben azon vettük észre magunkat, hogy mi is szereplők vagyunk s már nem lelkesülni, hanem lelkesíteni is tudunk! Oh, beh jól esik visszaemlékezni erre a kedves multra s milyen jól esik kicsinységem érzetében is az a tudat, hogy az én korom ifjúsága erkölcsi törekvéseinek nemes versenyével hiven hozzájárult ahhoz, hogy az iskola belső élete megfelelően a homlokiratban kifejezett azon igazságnak: *Musis et virtutibus*.

Ilyen előzmények után sorbajött a pályaválasztás ideje, s lettünk vagy tizen az én osztályomból teológusok 1866 őszén. Nekem ugyan nem adott semmi gondot a pályaválasztás, mert gyermekkorom óta előszeretettel voltam a papi pálya iránt s készséggel mentem a lelkemben élő hívó szó után, a mit hála Istennek sohase bántam meg.

Kriza püspök ur vezetett be a theologiai tanfolyamra jószágos tanácsaival idézve Szent Pál apostol szavait: *Ne kívánj magadnak nagyokat!*

Jött azután Simén Domokos új tanár ur, a ki ekkor cserélte el kereszturni igazgatói állását Marosi tanár urral s lett a theologián a mi első tanárunk. Nem nagy hirrel jött, de annál nagyobb lett azután. Igazi jóakarattal, a theol. tudományekért lelkesülő erős elhatározással, erős elhatározással, az unitarizmus iránti tántorithatatlan meggyőződéssel foglalta el tanári székét s élénk emlékemben vannak első szavai, a melyeket első tanórámon hozzánk intérett: Kedves barátaim! önök most kezdik a theológiát, én is most. tehát együtt fogunk tanulni Csak véletlenül jutottam bele ebbe a pályakörbe, de ha már benne vagyok, erősen elhatároztam, hogy minden tehetségemet és szorgalmamat arra fordítom, hogy önöket tudatlanul ne tanítsam és azért önöket is felkérem, hogy minden előforduló kérdésuél forduljanak bizalommal hozzám, hogy ha nem tudnám a feleletet rá, utánkereshessek s így tisztázhassuk a kérdéseket, ezt önökért és a szolgálatunkra bízott szent ügyért akarom tenni, tegyék önök is; én erősen bízom, hogy az Isten segedelme ve-nük lesz, ha mindnyájan együtt és egyet akarunk! Nem tekintélyes, hanem jóakarattal kívánom elfoglalni tanári széket,

s önöktől is nem möghunyászkodást, hanem nyílt őszinteséget és bizalmat várok!

Kedvesen emlékszem vissza arra a lefűlelésre, melyben ez az igaz és őszinte beszéd minket részesített, mert az igazat megvallva, mi bizony azt hittük, hogy ezen a téren járatlan új tanárunk egyelőre nem sok dolgot fog adni nekünk; de bizony együtt kellett tanulnunk, még pedig alaposan, mindent apróra megvizsgálva és megértve, szorgalommal, odaadással, mint tette ő. El voltunk adósítva s nagyon resteltük volna hálátlansággal fizetni, a miért később igazán nagy lelki öröm lett a jutalmunk.

Simén tanár ur aunyira lelkén viselte a tanítványai képzésének ügyét, hogy kötelességünké tette minden vitás kérdésünkben hozzá fordulni, s ha ezt ritkán tettük, sétáink közben, a sétatéren is találkozás esetén, közénk állott és kérdőre vont, hogy mi az oka, hogy oly rég nem kerestük fel valami kérdéssel, s hiába mentegetőztünk azzal, hogy rösteljük háborgatni, mert oda terelte az okot, hogy nem elég élénk kedvvel theologuskodunk és azonnal adott valami gondolkozni, vitatni valót. Ha pedig felkerestük, alaposan felfejtette a dologra tartozó nézetét és mindig meggyőzve bocsátott el. Mindezek a dolgok nem az ő tantárgyait illető, hanem általános kérdésekben történtek. Legyen örökre áldott emlékezte!

Még volt egy nagymesterünk a theologián, akkori lelkész-tanár Ferencz József ur, a ki a nélkül, hogy tényleg szónoklati tanárunk lett volna, sokra, nagyon sokra tanított. Ellestük templomi szónoklatai alkalmával beszédje tárgyát, felosztását, kidolgozási módját és előadási modorát, szóval minden ténykedése érlelt s templomból kimenet jegyzékbe vettük s később hasznunkra fordítottuk jópéldaadását és ezt nem egyszer-kétszer tettük, hanem rendszeresen folytattuk. Ürmösi Kálmán barátommal s egész füzetet összeirtunk ilyen jegyzetekkel, a melyek kézikönyvül, utmutatóul szolgáltak új pap korunkban s kiváló segítségünkre voltak pályakezdésünk nehézségei közt. Mindig hálával gondolok vissza e fáklyafényre is, mely pályautamon sokszor segített.

Nem fűzöm tovább emlékeimet, mert nem akarok átmenni arra a térre, hol ifjúsági kedvteléseink, bohóságaink s léhaságaink is belejátszanak abba a kedves emlékü multba, azzal megépan nem akarok eldicsekedni, hogy mint köztanítók mennyi lelkiismeretet csináltunk a ráncbizott osztályak és tárgyak tanításából s mint magántanítók is mily lelkiismeretes gondját véseltük tanítványainknak, hisz ezek mind olyan természetes dolgok, a melyek önként következtek az akkori iskolai jó rend fenntartásának elvéből.

De jól esett megemlékeznem azokról a lelkes tanárokról, kik akkor táplálták főiskolánk szellemét, terjesztették a tudomány és tiszta erkölcs fényét s mindig vallásos érzéssel párosították tanításaikat és nemcsak tanítói, hanem nevelői is igyekeztek lenni a rájuk bízott ifjúságnak, irányítói a jövő nemzedék vallásos törekvéseinek is!

Midőn ezekért hálás érzettel emlékezem a multra, bizó reménységgel tekintek a jövőndő felé és midőn hallom az írás szavát: *Ime a régiek elmúltak és mindenek megújultak!* a leg-hőbb vágygyal óhajtom, hogy a régi jóknak hagyományos unitárius szelleme sohase muljék el, hanem az új iskola falai között is időről időre, nemzedékről nemzedékre legyen ez a szellem a tudományos nevelés igazi alapja.

Vargyas, 1901. szept. 5.

Kisgyörgy Sándor.

Az ifjúság és a Dávid Ferencz egylet.

(Folyt. és vége.)

Mi a hitszabadság? Talán a gondolatnak az a korlátlan-sága, mely sem isteni, sem emberi törvényekkel nem számolva járja be a végtelent? Vagy az érzelmeknek ama kicsapongása, mely a tényleg létező viszonyokat tulrepülve, a lehetetlenség határiba száll? Vagy az indulatok ama fegyelmezetlensége, mely szétrombolására tör mindannak, a mit az emberiség nagy szorgalommal épített? Vagy végül a cselekedeteknek ama tuláradt folyama, mely a jogrend és a társadalom épületének fölforгатására vakon rohan? Nem! A szabadságot sem a politikában, sem a tudományban, sem a művészetben, sem sehol a világon így nem értelmezik. Annál kevésbbé a vallásban. A ki ilyen értelemben szerezne magának szabadságot, az a szó igazi értelmében szolga lenne, . . . a saját indulatainak és szenvedélyeinek a rabszolgája s úgy járna, mint az a gyermek, ki a tüzzel játszva, maga is elégett. Mi tehát a szabadság a hitben, a vallásban? A léleknek az az ereje, mely semminemű külső kényszer, hatalom vagy telintély előtt vakon meg nem hódol, hanem a meglevő dolgokat és viszonyokat függetlenül mérleget, teljes öntudatos munkájával a jókat megtartja s a rosszaságot figyelmen kívül hagyja, melyet egyetlen irány sem foglalhat le teljesen, míg maga meg nem győződik annak helyes s az egész emberiségre kiható áldásos voltáról, szóval, a mely „mindeneket megpróbál s a mi jó, azt megtartja.“ Ennek a szabadságnak teljes élvezetére teremtette Isten az embert. Ez jelen műveltségünknek alapja s a jövő minden fejlődésének biztosítóka. Önmaga ellen nagyobb bünt nem követhet el, ki ezt a szabadságot föláldozza vagy áruba bocsátja. Mint a nem-

zeteknek úgy az egyes lelkeknek nincs élete, jelleme e szabadság nélkül. A történelem bizonyossága szerint sok és nagy ellensége volt az ember ezen hitbeli szabadságának, bizonyosságul annak, hogy legfőbb kincsünkre mindig és leginkább kell ügyelnünk. Ott volt legelől az egyház, mely a maga régiségére, csálhatatlanságára s ezeken alapuló tekintélyére hivatkozva, mindenhatóságával teljesen elnyelte az egyéni szabadságot. Következett ezután a papuralom, mely isteni jogokra hivatkozott, hogy Isten egyik legdrágább adományától megfoszthassa az embert. Oda állította a bibliát, hogy ez a szent könyv, mely a legszebb emberi jogoknak a letéteményesse, legyen a léleknek nehéz bilincse. Csatarendbe állította a szertartásokat, hogy ezek a szent cselekvények, melyek tulajdonképpen a vallásos buzgóság és melegség ápolói, legyenek a közöny és babona terjesztői. A reformáció végre széttörte a sötétség zárait. Az embert visszaadta önmagának s legszentebb lobogója ismét kibontva állt. Azóta is sok vihar érte e zászlót. Sok csatát kiállott dicsőséggel. De a mi apáink, hitünknek elődei megőrizték s reánk hagyták sértetlenül. Ma már a szabadság régi korlátain diadalmaskodott a lélek. Az egyházat az emberiség boldogítására czélzó iutézménynek tartjuk, melynek magasztos hivatása van; de szabadságunkat érte föl nem áldozzuk. A biblia az emberiség egyik ősi kincse, mely századokon, ezredeken át táplálta és táplálni fogja a lelkeket; de szabadságunkat ezzel szemben is megőrizzük. A mi unitárius hitrendszerünkről azt tartjuk, hogy az a legtisztább és legteljesebb kifejezése, a mai kor vallásos gondolkodásának s egyik legtökéletesebb alakja a tiszta kereszténységnek; de azért vakon e rendszernek sem hódolunk. Többek akarunk lenni üres gépeknél. Lelkünket, eszünket, szívünket magunkkal hordozzuk. Ézelőtt századokkal érettünk s helyettünk nem gondolkozhattak, nem érezhettek.

De hát vajjon, ha szabadságunknak ezen régi korlátai le is omlottak, ha egyház, biblia vagy dogma többé nem követeli szabadságunkat áldozatul, ma minden veszélyen kívül áll-e hitszabadságunk? Az új kor nem talált-e modern fegyvereket, melyekkel újabb csatába szálljon? Ki tudja mit hoz a jövő? Lehet, hogy mikor sok küzdelem, szenvedés és hányattatás után a boldog családi élet várva várt édenébe akarunk belépni, előnkbe áll az angyal ruhába öltöztetett kísértő s azt mondja: „Ha levetkezed jellemedet, ha leteszed meggyőződésedet, ha künnhagyod azt a vallást, mely lelkedhez van forrva; akkor megnyitom előtted a boldog családi élet ajtóját, különben te oda nem fogsz bemenni.” Vagy pedig az is megtörténhetik, hogy mikor körülfog a szükség és szegénység, ismét előnkbe áll

a kor szelleme egy báránybőrbe rejtőzött farkas képében s így szól: „Ime telt erszényt adok kezédbe, csak előbb üritsd ki szivedet. Gazdaggá teszek földileg, csak előbb hányd el lelked kincseit.“ Vagy végül, mikor a tudomány szomja égeti lelkünket, akkor ismét előnkbe állhat egy más alakba öltözött szellem s azt mondja: „En megnyitom előtted a tudomány fölszentelt csarnokát, csak vedd el vallásodat; mert vallás és tudomány összeférhetetlenek“. Ki tudja még ezeken kívül hányféle alakban jelenhetik meg ez a kísértő, mely a multban is oly sokszor akarta elrabolni hitünk szabadságát? Mit ér akkor, ha a régi korlátok le is omoltak, de újabb fegyverek előtt meghódolunk. Ama dicsőült szellemek, kik a hitszabadságért e földön életüket adták, miként fognak az égből reánk tekinteni, ha mi bizonytalan örömért s rövid élvezetért adjuk azt, a mit ők életükkel váltottak meg, hogy reánk hagyják örökségül?

Gondolatunk szerint a vallás annyira felül áll a földi élet érdekein, hogy ezek hozzá föl nem juthatnak. A vallás átjárja, fölmelegíti és megszenteli a földi lét minden viszonyát, de földi érdekek, világi körülmények nem korlátozhatják szabadságában. Ha mégis vannak egyesek, a kik a földi lét eme viszonyaival akarják korlátozni a hitszabadságot s ha akadnak olyanok is, a kik ilyen ellenség előtt megadják magukat, ezek összezavarják a vallás alakját annak tartamával, lényegét külső megjelenésével. A vallás nem valamely hitformának az elfogadásában, vagy valamely szertartás gépies gyakorlásában áll, hanem a lélek amaz öszhangjában, melyet a hit ereje és a jó cselekedetek varázsolnak bele. Azt az öszhangot pedig külső, mesterkélt eszközökkel nem lehet megteremteni. Ez a léleknek olyan egyéni munkája, melyet kül behatások zavarhatnak is, fejleszthetnek is; de helyettesíteni soha sem fognak. Mennél nagyobb szabadságot élvez a lélek ezen munkájában, annál életteljesebb vallása s gazdagabb jó cselekedetekben.

Ha tehát ezek szerint a hitszabadság minden irányban ki lesz viva, ha az élő hit az egész vonalon diadalmaskodik: akkor talán elhagyjuk az egyházat, mint a mely nem föltétlen kezessége az üdvösségnek, eldöbjük a bibliát, mint a mely többé nem kizárólagos és csalhatatlan forrása Isten ígéjének, nem gondolunk a szertartásokkal, mint a melyek nem biztos jegyei a mi vallásosságunknak? Sőt ellenkezőleg úgy vagyunk meggyőződve, hogy a szabadság nagy felelősséggel jár. És e felelősséget érző lélek kétszeres igyekezettel fogja fölkeresni és földolgozni mindazokat a forrásokat, melyek által békéjét, nyugalmát, teljes öszhangját megteremtheti, kétszeres erővel fog megragadni minden eszközt, mi által ezt az öszhangot a legnagyobb töké-

letességre emelheti. Igaz, hogy ekkor nem fogjuk tapasztalni, hogy a vallás valamely jelvényeért — legyen az maga a kereszt — megtagadja az ember a vallás szellemét; nem fogjuk látni, hogy a külsőségek tömkelegében, miként semmisül meg a vallás élete; de látni fogunk egyebet, a mi a vallásnak nagyobb dicsőségére szolgál. Meg fogjuk látni a vallás igazi erejét. Új életre támadnak a halott egyházak; mert tagjaik meg elevenülnek. Visszanyerik értéküket a mai sokszor üres szertartások. A biblia ismét nélkülözhetlen kincse lesz az embernek. Templomaink megtelnek az üdvért igazán esengő gyülekezettel. Ez a tiszta keresztény szellem utolsó nagy diadala lesz, melyre oly sokáig várakozott nehéz fogságában. És e fényes nagy győzelem az unitárius szellem diadalát is jelenti.

Kell-e hát még más fegyver is az új száz év vallási küzdelmeihez? Ifju barátaim! hordozzátok csak ez egyet . . . de magasan hordozzátok a hitszabadság lebogóját

Váry Albert.

Dávid Ferencz ünnepély Budapesten.

Megható és lélekemelő ünnepélyük volt a budapesti unitáriusoknak, kik november 17-én d. e. 11 órakor gyűltek össze templomukbau Dávid Ferencz emlékét ünnepelni. A templom megtelt előkelő közönséggel, köztük néhányan a más felekezetbeliekből is. Az unitárius előkelőség között láttuk id. Daniel Gábort, dr. Bedő Albertet, dr. Székely Ferencet, Ürmössy Miklóst stb. Mikor rázendült az „Erős várunk nekünk az Isten“, mintha az egész templom egy lélekke és szívvé olvadt volna össze.

Meissner Imre ur művészi orgonajátéka és éneke után a budai munkás-dalárda gyönyörködtette a hívők seregét. Ezután következett Józán Miklós lelkész alkalmi imája, melyben a nagynevű reformátorról emlékezett meg kegyelettel, azt a kort jellemezve, mikor az emberek még képesek voltak a *hitért* és *meggyőződésért* — martyrhalált szenvedni!

A megható imát és Telkes k. a. szép solo-énekét Kozma Gyulának, a Dávid Ferencz egylet alelnökének felolvasása követte, melynek elején röviden ismertette az egész reformatiót, szintén jellemezve a kort, melyben Dávid Ferencz megkezdette működését. Rámutatott annak jellemére, mindvégig kitartó lelki erejére, merész bátorságára, mely méltóvá tette őt arra, hogy emlékét a nagy úttörő reformátornak: Luthernek emléke mellé helyezték. Keserűen emlékezett meg azután arról, hogy úgy az egyház-, mint a világtörténelem alig emlékezik meg e pheno-

menális alakról és míg kegyelettel jegyezték fel a többi reformátoroktól fenmaradt legkisebb hagyományt is, Dávid Ferencznek munkálkodásáról szóló minden irat, 49 évi értékes és fontos levelezésnek minden nyoma megsemmisítettett és a lángok martaléka lett!

Rámutatott mint hazafira, kinék — habár biztosan nem is tudhatjuk származását — neveltetése és a mi fő: lelke, szive, munkálkodása *magyar* volt. Végül befejezve az alelnök felolvasását, meghatott hangon biztosította Dávid Ferencz szellemét, hogy bár nem tudjuk, hol nyugosznak porai, nem tudjuk, van-e sirja fölött emlékkő, mert még azt sem tudjuk, vajjon akadt-e valaki utolsó perceiben, hogy szüntelen világosságot kereső szemeit a legutolsó, az örök álomra lezárja — de emlékét őrzi az unitárius egyház örökké!

A felolvasást követő *néma* megilletődés, a *templomi* hangulat talán többet fejezett ki, mint a legzajosabb tapsvihar.

Az ős óta ez volt a *harmadik* nagyszabású és sokat jelentő felolvasás — telve igazsággal, ienköltiséggel és liberalizmussal — a budapesti unitárius templomban. Három felolvasás, mely mindegyike már magában véve is elég arra, hogy a Koháry-utcai kis templom tornya méltán emelkedjék fel büszkén a magasba.

Kozma Gyula alelnök felolvasását mintegy kiegészítette és befejezte „Déva vára“ — Józan Miklósnak, a költő szellemű lelkésznek ideálisan szép költeménye, melyet ő maga mély érzéssel és drámai erővel szavalt el. A dalárda énekének alhangzása után pedig a Budapesten élő unitáriusok mély megilletődéssel, felfrissült lélekkel, új erővel és bátorsággal osztottak szét — kiki a maga útjára.

Egy budapesti.

A fiók-egyletek köréből.

Tekintetes Szerkesztő úr!

A felső-fehéri fiókkör november 2-án Felső-Rákoson tartott közgyűlése alkalmával kettős ünnepélyt rendezett. Egyik fiókkör rendes ünnepélye, mely sikerben nem maradt el az eddigiektől; a másik az őszinte tiszteletnek és becsülésnek megnyilatkozása Ferenczi Lajos helybeli énekvezér és áll. isk. néptanító iránt, ki ez egyházközségben 40 év óta hívogatja a kisdedeket, hogy növelné az Isten országa lakóivá, s vezeti népét az Istent dicsőítő és magasztaló dicséretnek éneklésében. A fiókkör tagjain kívül a barátok, rokonok és megtisztelők szép serege gyűlt össze ez ünnepélyre, s ott volt köztük a jubilánsnak hat élő gyermeke. Meglepő volt az a jelenet, midőn az ünneplésre

megjelentek az ősztanító elé vonultak, s azoknak nevében Kisgyörgy Sándor udvarhelyköri esperes köszöntötte. Mély megindulással mondott köszönetet e „titkos összeesküvéssel tervezett üneplésért.“ a szeretet és ragaszkodás ily őszinte megnyilatkozásáért. E tisztelgés után megkezdődött az ünnepély a templomban. Osváth Gáborné elnök és Lőrinczi István alelnök közt foglalt helyet a jubilans.

Ütő Béla alsórákosi lelkész alkalmi imát mondott, Lőrinczi István alelnök intézett a jelenlevőkhez szívélyes üdvözlést. A közönség teljes meglegedésére szavaltak: Péterfi Gyuláné hévizi áll. isk. tanítónő és Kelemen György datki lelkész. Felolvasást tartott Péterfi Gyula hévizi áll. isk. tanító, ki híven ecsetelte azon küzdelmet, mely vár a növelés terén a tanítókra, hogy a gyermekek szívében legyőzzék az iskolától és tanítótól való félelmet, kiűzzék onnan a tiszteletlenség és hazugság rút bűneit. Közben a fiókköri dalkör előadott négy énekdarabot.

Most következett a Ferenczi Lajos 40 évi szolgálata emlékére rendezett ünnepély. A fiókkör nevében köszöntötte Lőrinczi István alelnök, s adta át a tagok ajándékát: Gracza György Szabadságharcz történetét diszkötésben. Az egyházkör nevében Osváth Gábor esperes üdvözölte, szépen ecsetelvén a 40 év történetét és ez évekhez fűződő eseményeket, s végül átadta a Mélt. és Főtiszt. Egyházi Főtanácsnak azon leiratát, melynél fogva Ferenczi Lajos a fia a „Tiszteletes“ czímmel ruháztatott fel. Az erdővidéki tanító-testület megbízásából Kisgyörgy Sándor esperes; a felső-fehéri egyházkörben levő tanítók nevében Egeni Sámuel üdvözölte; a felső-rákosi unitárius egyház nevében Kádár János, a helybeli áll. isk. gondnokság nevében Czirmai Lajos ig. tanító; a volt és jelenlegi tanítványok nevében Székely Mózes köszöntötte s adott át ajándékképpen egy diszes íróasztalt. Mindenik üdvözlésre a meghatottság hangján, a hála szent érzelmeivel mondott köszönetet jubiláns.

Ez ünepléshez hozzájárultak a távolból is levélben vagy sürgönyileg: Mélt. és főtiszt. Ferencz József Püspök úr, Daniel Gábor vallásközönségünk főgondnoka, Dr. Boros György theol. dékán, Sándor Mózes kir. tanfelügyelő Dr. Hajós Béla, mint az egyházkör volt felügyelő gondnoka, Popov Péter kir. tanfelügyelő-tollnok, Deák Sándor türkösi evang. lelkész, Bedő József polg. isk. nyug. igazgató, Zöld Sándor tanár, Siméntalvi Szabolcs Nagy-Tarnáról s a rokonság és barátok köréből számosan. Hálásan emlékeztek meg az édes apáról gyermekei, kik e nap emlékére egyezer korona alapítványt tettek a kolozsvári unitárius főtanoda konviktusi alapjához, melynek kamatait unitárius énekvezérek gyermekei fogják élvezni.

Ez üdvözletekhez járult még az a sok jó kívánat, mely a közebed alkalmával is felhangzott, hol a mindig kedélyes Ferenczi Lajos környezetében vig hangulat mellett ért véget az ünnepély.

Alsó-Rákos, 1901. nov. 15.

Ütő Béla fiókköri jegyző.

Az udvarhelyhöri D. F. fiók-egylet nov. 14-én tartotta öszi rendes közgyűlését Hom.-Ujfaluban s abból az alkalomból, hogy az egyházközség meghívására szép és sikerült ünnepélyt rendezett Már 10 óra előtt tolongott a sokaság azon a gyönyörű kilátással bíró dombon, melyen a 100 éves templom fekszik. A lezajlott 100 év nyoma nem igen látszik ezen az izlessel épített és jól gondozott templomon. Ilyen gondozás mellett még sok száz évet átélhet diadallal. Az ünnepély 10 órakor kezdődött a nagy számú gyülekezet énekével. Imát és köztetszéssel fogadott egyházi beszédet Vári Albert, mint a gyülekezet által felkért szónok, mondott a 84. zsolt. 2. verse alapján, melyben kifejtette, hogy az unitárius templom mint az evangeliumi *hit* s a ker. *szabadság* vára az emberiség közboldogságának egyik munkás tényezője. Sándor Gergely fiók-egyleti elnök tartalmas és lelkesen előadott beszéddel üdvözölte úgy az egyházközséget mint a gyülekezetet, mely után a központi Választmánynak szép üdvözlő iratát olvasta fel. Pál Ferencz pedig szeretett püspökünknek megleghangu főpásztori üdvözlétét terjesztette elő. Ezek után Kisgyörgy Sándor esperes lépett a szószékre, hol megható szavakban emlékezett a multa s lelkes buzdítást intézett a gyülekezetben a jövőt illetőleg.

Tibáld József helybeli lelkész a templomépítési körülményeit olvasta fel egy a torony gombjában talált egykoru irás alapján, majd pedig meghatottan mondott köszönetet azokért a szép üdvözletekért, melyekkel egyházközségét mostani örömönnépe alkalmából elhalmozták Végül Demeter Dénes h.-karácsonyfalvi lelkész által írott gyönyörű alkalmi költeményt szavalt Deák Mózes helybeli tanító nagy hatással. Az egyes pontok között a helybeli hiveknek Deák Mózes által vezetett dalegylete szabatos énekeivel gyönyörködtette az áhitatos közönséget.

E templomi ünnepély után egy szűkebb körű fiók-egyleti gyűlés tartatott, melynek kimagasló pontja volt fiók-egyletünk egyik legmunkásabb tagjának: Kriza Sándor h.-almási tanítónak nagy buzgalommal összeállított vallástani vezérkönyvének az elfogadása, melyet készséggel ajánlunk e helyről az illetékes köreink figyelmébe. E mellett más keblü ügyek nyertek elintézését. D. u. 2 órakor a lelkészi lakásban közebed volt, a hol a késő esti órákig lelkes hangulat uralkodott.

A keresztur-köri »Dávid Ferencz f.-egylet« november 15-én maradandó hatásu gyűlést tartott Fiaatfalván. A mult idők köréből kezd kibontakozni a zászló vezérének nagy alakja: *Dávid Ferenc*. A zsarnokról senki sem beszél, az eszmék mártirja hódít, sziveket foglal el Déva golgotája: a mi feltámadásunk. Most már tudjuk, hol van Dávid Ferencz Népünk szívében. Neve gyűjt, szenvedése lelkesít, tábort alkot és a nép megy, hogy hódoljon a nagy vezérnek, hol nevét viselő zászló kitűzetik.

Igy volt ez Fiaatfalván is. A nép zsinatnak nevezte És igaza volt. A nép tudja, hogy a léleknek szüksége van arra a táplálékra, melyet „a pápák kardja, a kereszt és halál képe, semmi hatalom sem fog utjában feltartóztatni.”

Barabás István, tordátfalvi lelkész ajkairól hallottuk azt az igazságot, mely a Dávid lelkéből származott. Ez ifju embernek lelke tele van szép gondolatokkal, nemes érzésekkel. Egy őszi lomb, egy hulló levél esik lábaihoz. Nem tapodja el. Felveszi. Hátha éppen onnan hozta a szél Dévavára bús tájáról?! Hátha éppen Dávid Ferencz szive porából nőtt ez a fa, mely e levelet termette?! És beszél szépen, lelkesen. E sárga levélről olvas. Olvassa a Dávid Ferencz izenetét és ez izenet gyűjt és a nép elmegyen nagy meglelédeéssel, fogadást tevén, hogy ezután is mindig ott lesz a Dávid Ferencz zsinatján.

Sándor János igazgató-tanár székfoglalóját tartotta ez alkalommal. Gyöngy volt minden szava. Kincset ért minden tanácsa.

Raffaj Domokos esperes »*Vasáraap*« czimen tartott felolvasást. Mennyi erő, érzés, remény, csüggedés volt szavaiba zárva! Sűjt, vág, Krisztusi korbácscsal kiveri azokat, kik megszeztelenítik a vasárnapot és keblére öleli, kik megszentelik azt. E mesteri muukát népünk kezébe kell adni.

Szép gyűlésünk utolsó pontját *Tóth Vilmos* igazgató-tanító szavalata zárta be. Tapsvihar lön érte a jutalom. Végezetre a titkár dr. *Boros György* »*Unitarismus külföldön*« czimű felolvasásából több száz példányt kiosztott a hivek között. Gyűléseink vonzó, lelkesítő, nemesítő hatását tapasztalva az mondom a költővel zászlónk vezéréről, Dávid Ferenczről: „ki a világnak emlékében él, nem halt meg az, csupán elköltözött. Halott csak az, kit elfelejteneak!

Deák Miklós.

A kollegiumi ifjuság beléleletéből.

A D. F. ifj. Egylet okt. 30-án rendes közgyűlést tartott. Ürmösi József III. é. papn „Jézus csodatettei“-ről tartott felolvasása, mely a bírálatok során élénken foglalkoztatta a tago-

kat. Sokan hozzászóltak a szép felolvasáshoz, mely valóban megérdemelte azt az érdeklődést, melyben részesült. György János azon indítványában a „Nép egyetembe“ való belépést ajánlja, mely egyesületnek célja: a falusi nép kiművelése úgy szellemi, mint erkölcsi tekintetben. A gyűlés magáévá tette az indítványt. Csongvay Géza a Brassai sirjának rendbehozatalát ajánlja és megkoszoruzását indítványozta. A gyűlés magáévá tette ez indítványt nov. 1-én, fölkereste a sirt, rendbe hozta és az egylet koszoruját rátette. Óhajtaná az ifj. egylet, ha valami módját lehetne találni annak, hogy egyházunk nagy férfának ne csak gondozott sirja, hanem siremléke is lenne már. Erre az ifjuság kebelében a mozgalom megindult, de csak úgy lesz eredménye, ha a nagyközönség is csatlakozik e mozgalomhoz.

A theologiai ifjuság Önképzőköre nov. 16-án vallásunk nagy alapítója, Dávid Ferencz halálának évfordulója alkalmából diszgyűlést rendezett. Ádámosi Gábor IV. é. önk. elnök szép és költői beszédben emlékezett meg a nap jelentőségéről. Alkalmi költeményeket szavaltak: Sándor Gergely III. é., Balázs András II. é., Végh Benjámín II. é., Veres György I. é. Az „Egyházi Lap“ alkalmi száma 32 oldalon jelenik meg Gál Miklós III. é. szerkesztésében.

Emlékünnep. A D. F. ifj. Egylet nov. 17-én Dávid Ferencz halálának évfordulóján diszes közönség jelenlétében emlékünnepélyt rendezett. Az egylet énekkarának szép és áhitatos éneke után szívhez szóló imádságot mondott Ürmösi József III. éves papnöv. Kriza János mondott magvas megnyitó beszédet, azután Költő Gábor tartotta meg költői lendülettel megírt felolvasását, melyben a nagy alapítót hűen és igazán állította a hallgatóság elé. Az egylet zenekarának vallásos dala (a „Bibliás ember“-ből) után nagy hatással szavalt a Mikó Lőrincz Tarcsafalvi Albert „Nov. 15.“ cz. szép alkalmi költeményét. Az elnöki bezáró után a dalárda hatásosan énekelte a 121. zsoltárt. A szereplőknek minden egyes pontnál bőven kijutott a közönség tapsa és elismerése. Az énekkar vezetője Iszlai Márton volt, a kinek érdemeit csak növelte e szép ünnepély.

Erzsébet emlékünnep. Nov. 19-én a gymn. ifjuság emlék-ünnepélyt rendezett Erzsébet királyné emlékére. Az ünnepélyt az ifj. dalkör éneke nyitotta meg, mely után Ürmösi József papn. mondott áhitatos imát. Az „Apolló-kör“ játszott. Felolvasást tartott Gálfi Lőrincz gymn. tanár szépen ecsetelve az elhunyt királyné magyarok iránti szeretetét. Szász István VII. oszt. alkalmi költeményt szavalt. A szép kis ünnepélyt az „Apolló-kör“ indulója zárta be.

b. a.

A Protestánsok az unitáriusokról és egymásról.

Dr. Schneller István a Ferencz József tudomány egyetem nagyérdemű jeles tanára, ki a Prot. Irod. Társaság szervezésében nagy részt vett volt, egészen liberális alapon a Prot. lapokban megjelent nyilatkozatokra az Ev. Egyh. és I többek között ezeket írja:

Az invisibilis egyház azért is azon eszme, mely minket protestánsokat egyesít s teljesen igazza volt a miskolci ünnep fénkölt szónokának, midőn ezen eszme erejében a protestánsokat s így az unitárisokat is, a mennyiben protestánsok, egyesült, tömörült, lelkes munkára kívánta felszólítani.

Az unitáriusok bizonyára örömmel megértették báró Prónay Dezső egyetemes felügyelőnk szavát, hisz őket nemcsak vallásuk, hanem sajátos helyzetük is arra neveli, hogy a felekezeti-ség szűk korlátain a vallás megismerésében és megítélésében felülemelkedjenek. Angol és különösen amerikai testvéreik, voltak a fővezetők és szervezők a bostoni, a chicagói világ vallás congresszusán, s ugyancsak főleg ők rendezték Londonban a felvilágosult gondolkozók congresszusát, a melyet a művelt világ összes államainak egyes képviselői meglátogattak. Mindenütt ott voltak a mi magyar unitáriusaink is. Ezen a reformátusokkal s velünk szemben igazán csak maroknyi nép a Protestáns Szemlét jóval megelőzve kívánta a theologiai és philosophiai tudomány vívmányait a „Magvető“-ben a művelt közönséggel közvetíteni s kezdettől fogva kész volt ezen organumába a legelvontabb, tudományos jellegű czikkeket is közölni, a mire Raffay Sándor kedves barátom ép a Protestáns Irodalmi Társaság ez évi gyűlésén kérve keresett még csak organumot. Nem kegyes leereszkedés számba menne, ha a Prot. Irodalmi Társaság az unitárius tagtársakat is megnyerné, — velük megerősödne a Társaság, nyerne a protestantizmus szellem ereje s a magyar nemzeti jellege.

Irodalmi pályázat.

A Dávid Ferencz Egylet pályázatát hirdet a Hajós János alapítványra, a közetkező tételre: *Hogyan kell a gyermekeket és ifjakat az igazmondásra rászoktatni?*

A kérdés gyakorlati alapon tárgyalandó, a családi, iskolai és valláserkölcsei nevelés szemelött tartásával.

Pályadíj 20 korona.

Csak egyleti tagok pályázhatnak.

Határidő 1902. év március 1. ső napja.

A jeligés levéllel ellátott névtelen pályamunkák az egyleti titkárhoz küldendők Kolozsvárra, Rózsa-utca 2. sz. alá.

Kolozsvár, 1901. november 14.

Báró Petrichevich Horváth Kálmán,
elnök.

Dr. Boros György.
titkár.

Tájékozásul az unitárius kollegiumban végzettekhez.

Az új kollegium megnyitása alkalmával tartott szép és emlékezetes gyűlés megbizásából fölhívást bocsátottunk szét a kollegium konviktusi segély-alapja érdekében. Felhívásunkat a volt osztályok egy-egy megbízottjához intéztük szétküldésre. Örömmel és köszönettel jegyezzük föl, hogy eddig szerzett tudomásunk szerint miudenki készséggel teljesítette kérésünket, s már volt is eredménye, mert az adakozások megkezdődtek. Beküldött: Dr. Ferencz Ákos ügyvéd D.-Szent-Márton (1879. végzett) 50 kor., Dr. Schmidt József ügyvéd Medgyes (1879) 25 kor., Dr. Mátyás Mihály orvos Nagy-Enyed (1874.) 20 k. Moga Elizeus gör. kath. lelkész Apahida (1879.) 10 k., Székely Mózes kir. erdőfelügyelő Nagy-Szeben (1888.) 100 k., Dr. Weisz Miksa ügyvéd Kolozsvár (1873.) 100 k., Kisgyörgy Sándor esperes Vargyas (1866) 20 k., Sabestyén Smiel Mór okl. mérnök, Kolozsvár 4 korona.

A fölhívás szétküldésére fölkért barátainktól arról értesültünk, hogy némelyik osztálytársuk lakását nem tudják. Tudakozódnok kell, némelyik pedig az időt igen rövidnek tartja.

Ezért értesítjük e lap utján a volt osztálytársakat, hogy a gyűjtés idejét meghosszabbítjuk 1902. évi július 1. ső napjáig. Ekkorra, reméljük az összes osztályok fogják módját találni a kérdés megbeszélésének és az adományok beküldésének. A külön-külön beérkezett adományok után az évszámot följegyezzük, hogy az adományokat végül az osztályok szerint csoportosítani lehessen. Nygon kérjük az osztályok megbízottjait a szíves közbejárásra. Fölhívást újból nyomattunk, tehát küldhetünk, a kinek még nem ment volna. Kérjük az osztálytársak lakása és foglalkozása jelölését és a *névsor beküldését*, hogy az eredményről koronkint értesithessünk minden érdeklődőt.

Nem tudjuk a következők állását és lakását. Egy levelező lapon kérünk értesítést a titkárnak.

Hol laknak? Weisel Antal postotiszt, Gáspár Ferencz író és utazó (1880.), Pálfi György színész (1880.), Kászoni Béla, Schemmel Viktor, Bartha Lajos birtokos, Imreh Sándor, Hirschman Márton (1872), Kovács Béla, Tordai János, Kálmán Lajos (1866.).

Szívélyes üdvözléttel

Kolozsvár, 1001 november 25.

Daniel Gábor,

biz elnök. (1842) b pénztárnok (1873.)

Dr. Boros György,

titkár (1847)

Kovács Kálmán,

jegyző (1900.)

Osztálytársaimhoz.

Kedves osztálytársaim! Mindnyájan tudjuk vagy személyes jelenlét, vagy „Unitárius Közlönyünk“ útján, hogy a magyarországi unitárius deákok a f. évi szeptember hó 21-én új főiskolánk fölavatási ünnepélye alkalmával tartott összejövetelkor azon — mindenki által elfogadott határozatot, illetve közmegegyezést létesítették, hogy minden osztály kebeléből, azon évet illetőleg, melyben érettségi vizsgát tettek — egy-egy osztálytárs bizassék meg azzal, hogy új főiskolánk, »*convictussa*« alapja javára osztálytársai közt az adománygyűjtést végezze. Alólírt is, mint ilyen, a ki az 1889. isk. évben érettségit tett osztálytársak közül az összejövetelen jelen volt — bizatott meg s ez alapon engedjétek meg, hogy megbízatásomnak eleget téve e helyen keressetek föl s kopogtassatok — meg vagyok győződve — osztálytársi, hitrokonai szívvél és érzéssel megnyitandó ajtótokon! Kedves Osztálytársaim! ezen gyűjtőívet, illetőleg minden egyes osztálytársunk számára egy-egy példányt — azon fölkéréssel juttatok hozzátok, hogy ennek rovatába neveteket a följánlott adománnyal együtt beírni sziveskedjete, mely beírás egyuttal fogadalom is lesz arra, hogy az adományt át is szolgáltattjátok. Tudjuk a bibliai szegény asszony történetéből, hogy a fillérek is kedvesek az áldozatkészség oltárán, fődolog csak az, hogy jó szívvél és érzéssel adjanak — „kiknek mint adák az Istenek.“

A gyűjtőívet aláírásokkal és azon ígérettel ellátva, hogy mikor szándékoztok fizetni egy évi idő alatt; — sziveskedjete további elszámolásra hozzám juttatni, s ha még lakhelyeteken eddig nem tudottan, osztálytársaink tartózkodnának, azokat is hívjátok föl adakozásra. A magam részéről 100, azaz egyszáz koronát ajánlok föl.

Osztálytársi szeretettel hitrokonilag üdvözlő

Balázsfalva, 1901. nov. 15.

Imreh József szolgabíró.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Személyi hírek.** A m. kir. vallás és közokt. min. Vaska Béláné Kosteczky Anna kálnoki áll. el. iskolai tanítónőt áthelyezte a kőkösi áll. el. iskolához. Dr. Kozma Endre Kozma Ferencz fia az ügyvédi vizsgát Maros-Vásárhelyt jó sikerrel letette. Gratulálunk!

Szolga Ferencz kereszturni gymn. tanár okt. 31-én sikerrel kiállotta a tudori szigorlatot és a Ferencz József tudomány-egyetemen felavattatott a természettudományok tudorává. Melegen gratulálunk Kereszturni gymn. első doktorának.

— **Sándor János** f.-e. elnöknek, lapunkban most közölt beszédére fölhívjuk a t. egyleti tagok figyelmét. Olvassák el, vegyék szívökre és tegyenek ugy, a hogy ő ajánlja.

— **Raffaj Károly** papnövendék, Raffaj Domokos esperesünk fia az E. K. Tanúctól nyert engedély alapján a jelen évben Lipcsében hallgatja a theologiai előadásokat. Hozzánk irt leveléből örömmel látjuk, hogy jó egészséggben van és már megkezdette az egyetemre járást.

— **Gyulafehérvárt** az egykor fejedelmi városban a reformatio óta keveset hallottak az unitárius vallásról. Mózes Mihály abrudbányai buzgó lelkészünk fölkereste ottani hiveinket és őszi istentiszteletet tartott urvacsorával, melyben ott állomásozó nagy számú székely katonáink is részt vettek. Reméljük, hogy a buzgó lelkész megkapja a kívánt támogatást, hogy gyakrabban megjelenhessen

— **Viraghullás.** Pap Birike, Gvidó Béla dicső-szent-mártoni unitár. esperes nevelt leánya, élete 18-ik évében egy jobb hazába költözött. Az elhunyt jó kis leányt Gvidó esperes mint korán elhunyt édes testvérének kis árváját még 4 éves korában magához vette s apja helyett apja és a felesége Hadházi Juliska anyja helyett édes anyja volt. Legyen álma csendes.

— **A londoni nemzetközi unitárius gyűlésen** tartott nagyszabású értekezések magyar nyelven is megfognak jelenni. A főt püspök ur elnöklése alatt az unitárius tanárok és lelkészek már hozzáfogtak a munkához. A könyv 20 felolvasást fog tartalmazni ámerikai, angol, francia, hollandi, belga, német, olasz, orosz, sweizi legjelesebb lelkészektől és tanároktól, kik közül általánosan ismert nevűek Carpenter, Pfeiderer, Drummond, Reville, Bonet Maury, Tschertlkoff, Wicksteed, Brooke

— **Az angolok,** kik nálunk látogatáat tettek volt szeptemberben, emlékül és hálából 40 font sterlinget (957 kor. 20 f.) küldöttek a Channingről nevezett theologiai tanszékre. Hálás köszönet érte.

— **Fretwell János** hazánk hí barátja a Jókai regénye „Egy az Isten“ alapján egy csinos kis kötetet adott ki, melyben élénken rajzolja meg Jókai regényt főszemélyeit és az unitarismus történelmét. Egyházunk peccsétje és egy torozkói kép disziti.

— **Imreh Lajos** buzgó rgyháztag, derék, munkás székely hívünk Sepsikörösdaton elhunyt okt. 14-én Imreh József szolgabíró édes atyját gyászolja a néhaiban.

— **Özv. Simó Jánosné** sziveskedett 50 példányt néhai férje Simó János lelkész könyvéből „Unitárius történelem“ megküldeni a kollegiumnak jutalmul. A vallástanulás és vasárnapi iskolába járás jutalmazására lesz kiadva.

— **Halálozás.** Nov. 7-én bözüdi Ádám Domokos nyug. körjegyző, Ádám Albert köri gondnok testvérbátyja meghalt. A háznál Boér Lajos bözüdi pap megható imát mondott, míg a sirnál Kacsó Sándor ottani körjegyző vett búcsut a hirtelen elhunyt, érdemekben gazdag veterán kar-

társtól. A községi daloskör igen szép gyászdalokat énekelt. Nagykiterjedésű család gyászolja. Részvétünk kíséri.

Nyilvános köszönet. Mindazon mélyen tisztelt egyházi és világi előjáróim, kik folyó évi november hó 2-án tartott 40 éves énekvezéri és tanítói pályám emlékünnepe jókívánataikkal elhalmoztak, fogadják e helyen is mindnyájan hálás köszönetemet

Felső-Rákos, 1901. nov. 23.

Ferenczi Lajos.

— **Unitárius leányok lobogójára** adakoztak névsora ez általános nyugtázásból kimaradva, itt közöljük: Varga Ilka ivén Csekefalváról adakoztak: Beke Iluska 20 fillér, Elekes Vilma 20 f., Gere Juliánua 20 f., Fekete irén 20 f., Mátéfi Erzsi 10 f., Mátéfi ida 10 f., Bodó Erzsi 20 f., Bodó Ilona 20 f., Hngediüs Anna 20 f., Koronka Jolán 20 f., Lőrinczi Gizella 10 f., Kocsis Margit 20 f., Fazakas Erzsi 20 f. Buzogány Elevin 20 f., Demeter Eszter 20 f., Némethi Albertin 30 f., Benkő Eszter 10 f., Török Irma 20 f., Rácz Póli 20 f., Németh Eszter 20 f., Demeter Anna 20 f., Fekete Mártha 20 f., Török Juli 20 f., Majer Irma 20 f., Bemeter Berta 20 f., Török Lina 20 f., Németh Berta 20 f., Komizs Józsefné 10 f., Major Juli 20 f., Major Rebi 20 f., Lőrinczi Irma 20 f., Major Eliza 20 f., Tar Lina 20 f., Demeter Héli 20 f., N. N. 20 f., Varga Ilka 1 kor. 20 fill. összesen 7 korona 70 fillér.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Az egylet pénztárába f. év szept. 18-tól nov. 24-ig rendes tagsági díjat fizettek: Szuhay János Fibis 900—901-re, Kanyaró Pál Boba 901-re, Incze Lajos Ákosfalva 98—902-re, Albert Lőrincz Bölön 901-re, Török Árpád Erzsébetváros 901—903-ra, Nemes József Kolozsvár, Gegesi Sámuelné Torda, Tamás Lajosné Budapest 900-ra, Koronka Antalné Kolozsvár 902-re.

Előfizetési díjat fizettek: Lőrinczy Dezső D.-Szt.-Márton, Nagy Károly A.-Gáld, György Vilmos Temesvár 901—902-re, Dr György József Versecz 901-re, Ádamosy Antal Orsova 901—902-re.

Alapítói díjat fizetett Gyöngyössy Béla Kolozsvár (2. részl.)

Az udvarhelyköri f. e. pénztárába fizettek: Deák Mózes id. Hom.-Ujfalva, Benkő Mihály, Deák Lajos, Egyed Albert H.-Okland, Ürmössy Károlyné Jánosfalva, Máté Lajosné Városfalva, Török József II.-Szt.-Pál 901-re Péterfi Áronné H.-Almás, Menyhárt János Oláhfalva, Zoppé Béla H.-Okland 901—902-re, Godra Mihály H.-Szt.-Márton 99—901-re.

A háromszékköri f. e. pénztárába fizettek: Barabás Eerencz Árkos 900-ra, Kádár Sándor S.-Köröspatak 99—900-ra, Raduly Berta S.-Köröspatak 98—900-ra, özv. Göncz Mihályné Árkos, Unitárius Egyházközség S.-Köröspatak, Unitárius Egyházközség kálnok. Lőfi Áron Bölön, Tana Sámuel S.-Szt. György, Nagy Lajos Árkos. Lőfi Ödön N.-Ajta 901-re.

Az aranyos-tordaköri f.-e. pénztárába fizettek: Darkó Mihályné, Dávid Istvánné Torda 900-ra, Ferenczy Mózes Várfalva 901—902-re.

A kereszturköri f. e. pénztárába fizettek: Incze Dániel M.-Zsákod, Gábor Albert, Gábor Albertné, Dávid Eerencz Fiók Martonos, Borbély Sámuel, Sándor János, Sándor Jánosné Sz.-Keresztur, Sándor Géza Köröspatak, Derzsi Gábor, Buzogány Dániel Kis-Solymos 901-re, Bartók Endre Kede, Simó Lidia Kis-Solymos 90-re, Bedő Dénes Sz.-Keresztur 901-re.

A Budapesti Dávid Ferencz Egylet pénztárába fizetett 60 tag.

Az egylet perselyébe 33 koronát ajándékoztak az unitárius leányok. Székely Miklós tvbíró úr Torda 2 k.

Kolozsvárt, 1901. november 24-én.

Gálf Lőrincz, D. F. E. pénztárnok.

Szerkesztői izenet. Többeknek, a kik ez iránt tudakozódtak, szives-értésére adom, hogy a Boros György „Jó gyermek könyve“ a népiskola 1. és 2-ik oszt. valláserkölcsei tankönyve teljesen átdolgozott új kiadásban fog megjelenni az újévben.

Karácsoni és ujévi ajándékul

Szívemet hozzád emelem. Imádságos könyv nők számára. Irta Boros György. Vázonkötés 1 frt 20 kr. Bőrkötés 3 frt. Bársony 5 frt, bőrmunka 7 frt.

E könyvről a lapok nagy elismréssel nyilatkoztak. A Prot. E. és I. lap többek között így ír: „Irodalmi szempontból kiváló termék. Szépen van írva választékos s mégis vonzó nyelven. . . . Az írás modorát követi, melyet nyelvében szépen alkalmaz. Zamatos, kenetes, szívet melegítő . . . Csinos alak, szép nyomás. Szerzőjének tisztelettel gratulálunk szép munkájához.

Unitárius könyvek és füzetek. Tizenkét czikk az unitarizmusról. Az unitárius vallás törvényesítése. Ferencz József. Az Isten eszméje unitárius fölfogás szerint. Boros György. A mi Jézusunk. Boros György. Jézus evangéliuma. Csegezi László. Egyházunk mozgató erői. Kelemen Albert. Az unitárius egyház viszonya a többi protestáns felekezetekhez, Kanyaró Ferencz. Az unitarizmus theologiai irányzata. Boros György. Az unitárius vallás tanításának hatása a jellemre Dr. Bedő Albert. Az unitarizmus a nevelés és közoktatás szolgálatában. Kövály László. Az unitarizmus hatása Magyarországon Urmösi Kálmán. Az unitarizmus hazánkban és külföldön. Gálfi Lőrincz. Eszményünk. Simó János. A csinos kis könyv 82 lap Ára 60 fillér.

Az unitarizmus külföldön Dr. Boros György. 16 l. 24 fillér.

A fejedelem és papja. Költői elbeszélés János Zsigmond fejedelemről és Dávid Ferenczről. Irta Tarcsafalvi Albert. Ára 20 fillér.

Fiatalság barátja. Ifjúsági lap 1—6. szám. Ára 60 fillér.

Nézetek a vallás eszméjéről. Dr. Brassai Sámuel Ára 2 kor. Egyleti tagoknak 1 k. 20 fill.

Édes otthon. Tanulságos és kellemes olvasmány. Ganett — Boros. Ára 1 kor.

TARTALOM: Az Unitárius Közlöny 1902-ben. A szerkesztőség. 305. l. — Rédiger Géza. (Arczképpel.) Boros Gy. 306. l. — Későn ősszel. Költ. Nagy Lajos. 311. l. — Sándor János igazgató egyleti elnöki beszéde. 312. l. — Római levelek. Paolo. 315. l. — Ifjúkori emlékeim a kollegiumi életből. Kisgyörgy Sándor. 317. l. — Az ifjuság és a Dávid Ferencz egylet. Váry Albert. 322 l. — Dávid Ferencz ünnepély Budapesten. Egy budapesti 325. l. A fiók-egyletek köréből. 326. l. A kollegiumi ifjuság beléletéből 329. l. — Protestánsok az unitáriusokról és egymásról. 331. l. — Irodalmi pályázat. 331. l. — Tájékoztás az unitárius kollegiumban végzetekhez. 332. l. — Osztálytársaimhoz. Imreh József 333. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak 334 l. — Egyleti élet és munkásság. 335. l. —

Nyomatott Gámán J. örököse könyvnyomdájában Kolozsvárt.

AZ ÁMÉRIKAI UNITÁRIUS TÁRSULAT

75. ÉVI JUBILEUMA BOSTONBAN.

JELENTÉS

A MAGYARORSZÁGI UNITÁRIUS EGYHÁZ
K. TANÁCSÁHOZ.

BENYÚJTOTTA:

BOROS GYÖRGY
MINT AZ E. K. TANÁCS KÉPVISELŐJE.

KOLOZSVÁR,
NYOMATOTT GÁMÁN J. ÖRÖKÖSÉNÉL
1900.

Kiadva az E. K. Tanács határozatából.

*Méltóságos és Főtisztelendő
Egyházi Képviselő Tanács!*

Az 1900. év jan. 24. napján hozott 76. sz. határozatával méltóztatott megbízni, hogy az Ámerikai Unitárius Társulatnak Bostonban, május 20. és következő napjain, tartandó jubiláris gyűlésén, mint egyházunk képviselője megjelenjek.

Mély tisztelettel jelentem, hogy az utat megtettem, tisztemben eljárтам.

Utasításom szerint, de lelkem sugallatából is, számolnom kell eljárásomról és tapasztalataimról. Meg kell vallanom, hogy most, a nagy út végén, e föladat előtt, lelkemben ismétlődnek azok az aggodalmak, a melyek, az út elvállalása és az előkészületek idejében, oly nagyon megnehezítették munkámat. A két lelki állapot között azonban nagy különbség van. Akkor egy nagyon hosszú, ismeretlen és veszélyes út bizonytalansága, egy kiállott betegség utóhatása, most a szerzett tapasztalatok, kedves emlékek sokasága és egy új sírhant okozta mély fájdalom tesz próbára.

Valamint akkor, úgy most is arra határoztam magamat, hogy, a cél érdekében, lemondok a személyi motivumokról, ragaszkodom a föladathoz

Fölfogásom szerint most föladatom volna: eljárásom ismertetése; az ámerikai unitárius egyház jelen állásának, az unitárius vallás szerepének, historiai alapra fektetett, le-

írása. E jelentés szűk körében kénytelen vagyok csupán az elsőre szoritkozni.

* *

Elindulásom előzményei a Mélt. és Főt. E. K. Tanács előtt nagyobbbrészt ismeretesek.

Ismerőseim. Ámerikai személyes ismerőseimmel: Lyon lel-
készszel, Richmond Carolinával, Fretwell ba-
rátunkkal, az Á. U. Társulat titkárával, azonnal le-
velezést kezdettem. Dr. Chester budapesti ámerikai consul
szivességét, a hajójegy biztosítása érdekében, igénybe vettem
Hálásan elismerem. Május 14-ik napjára a Harvard Egyetem
rektorától Dr. Eliot Charles úrtól meghívást kaptam, hogy
az egyetemen előadást tartsak. Mély sajnálatomra nem fo-
gadhattam el, mivel ez napon még utban lettem volna; ké-
sőbbre már nem adhatott alkalmat, mivel az előadások
május utolsó hetében beszüntettettek. Hasonló okból nem
fogadhattam el a „Women's Allience“ havi gyűlésére szóló
meghívást.

Elindulásom előtt kénytelen voltam háztartásomat be-
szüntetni távollétem idejére, mert csak így biztosithattam
magamnak kellő lelki nyugodalmat utazásomra.

Május 2 ik napján indultam el Kolozsvárról. Budapes-
ten, családom elhelyezése érdekében, egy napra megállottam
s ugyanakkor budapesti egyházunkról és a magyarországi
helyzetről, ottani lelkész afiától, tájékozást szereztem.

Európán keresztül. Budapestről Bécs, majnai Frankfurt,
Köln, Hook van Holland irányában
egyenesen Londonba útaztam. Itt eredeti tervemtől eltérő-
rően május 7-én megállottam, hogy részt vehessek az
unitár. lelkészek gyűlésén. Az Essex Hallban dr. Mc. Cauley
ámérikai unitárius lelkész, a japáni unitárius missiónak tíz
évig vezére, előadást tartott japáni tapasztalatairól. Nem-
csak a rendkívül érdekes előadás, hanem a derék lelkész-
szel, meg angol unitárius testvéreinkkel való rövid érintke-

zésem is igen kellemes volt. Jól esett felújítnom a régi ismeretséget. Öröm volt találkoznom Sunderland volt ámérikai, jelenben londoni lelkésszel, kivel, mint az „Unitarian“ havi lap egykori szerkesztőjével, levelezés útján már korábban ismeretségben voltam. Az „Inquirer“ derék szerkesztője Davis D. Valentine, mint egykori college társam szívélyes előzékenységgel halmozott el. A lelkész-kör gyűlésén elnöki felhívásra beszédet tartottam a magyar unitárius lelkészek helyzetéről és föladatairól.

Channing house school. Ugyan e napon meglátogattam a Channing-House-Schoolt. Sharpe kisasszony, az intézet alapítója, lelke, ez a mi leányainknak is kitűnő és áldozatkész barátja, a legnagyobb szivességgel látott; ebédre vendégül marasztott, hogy az iskola növendékei életmódját annál jobban megismerhessem. Az igazgatónő felkérésére az iskolai növendékeknek egy rövid beszédet tartottam.

Sharpe kisasszony, valamint az intézet többi tanítói is mélyen sajnálják, hogy most nincsen ott magyar leány. Sharpe kisasszony bizalmasan értésemre adta nekem, hogy halála utánra is gondoskodni fog a magyar leányokról. Az igazgatónőnek kifejeztem, hogy az angol nyelv ismeretének hiányán kívül a kimenetellel járó nagy költség is akadályul szolgál leányainknak s illetőleg szülőiknek.

Angliában még csak Bostonban állottam meg, Street Kristóf lelkész barátomnál. Itt pihentem mintegy 48 órát tengerre szállásom előtt.

A tengeri út. A tengeri út Liverpooltól Bostonig 9 napot vett igénybe a „New-England“ nevű kényelmes angol hajón. Egy ily hatalmas nagy alkotmány is csak por-szem az Oceánon, de a szárazföldi utast némileg megnyugtatta, hogy a födélzet, melyen az idő nagy részét tölti, 10—15 meter magasan van a víz színe fölött. Különben hajónk valóban kényelmes volt, az ellátás jó, izletes és tiszta. A tenger, egy pár napot leszámítva, csendes, nyugodt.

Útamat kellemessé tette, nehézségeit könnyítette három angol hitrokon, Davis S. gazdag gyártulajdonos, neje és barátja New-Castleből és Hocart brüsseli lelkész társasága.

Mindannyian a bostoni gyűlésre utaztak. Hocart az egyedüli unitárius lelkész Belgiumban. Igen jeles ember, derék szónok, lelkes apostól.

Május 18-án reggel láttuk meg a száraz földet. Ekkor élveztük azt a boldogságot, a melyet száraz földön utazó nem ismer. Megvoltunk viselve mindannyian, de örvendetünk, hogy célunknál vagyunk.

A hajó állomásnál Lyon brooklinei lelkész, tiszt. egyházi tanácsos várt, kit a bölöni zsinatról már személyesen ismertem. Az állomástól egyenesen az Ámerikai Unitárius Társulat helységébe mentünk, ott Eliot titkár, most elnök, Fox segéd-titkár, St. John új titkár és számos lelkész együtt voltak, melegen fogadtak és azonnal otthonommá tették hivatalos helységüket. Az idegenek is, mint már ismerőst fogadtak, mivel a Christian Register megelőzőleg közölte volt életrajzomat és arcképemet. Ugyanakkor közölve volt egyházunk történelme s avval együtt a Főt. püspök úr arcképe és a budapesti templom képe.

A gyűlések tartama alatt Lyon vendége voltam a brooklinei kedves papi-háznál.

A megérkezés órájától, 4 nap híján, két hónapig élveztem az ámerikai unitáriusok, igen sokszor a nem-unitáriusok barátságát, szeretetét, rokonszenvét és mindazt, a mit a házi gazda és a jó barátok megadhatnak vendégüknek.

Feleségemmel együtt vártak s a Főtisztelendő püspök úrért sóhajtoztak, mert rendkívül szerették volna; nemcsak, büszkék lettek volna rá, ha az egyetlen unitárius püspök jelenlétében és részvételével tarthatták volna nagy ünnepöket. Biztosítottam a kedves hitrokonokat, hogy nem a jó szándék hiánya tartotta vissza a püspök urat, hanem gyöngge egészsége. Fölvilágosítottam arról is, hogy a püspök úrnak nagy fájdalmat okozott, hogy itthon kellett maradnia, mert ő a távolból is állandó éber figyelemmel kíséri mozgalmait, itt pedig bizonynyal teljes lélekkel élvezte volna.

Képek. A Társulat helyisége homlokzatának egy ünnepi képét, valamint az ünnepen részt vett ámerikai és idegen képviselők egy részének csoport-képét. van szerencsém tisztelettel benyújtani a Mélt. és Főt. E. K. Tanács terme számára.

A társulat épülete. Ez az épület teljesen társulati czélokra van fölhasználva, hivatali helyiségeknek. Van elnöki, titkári, segéd-titkári, könyvtári helyisége az anya-társulatnak; azonkívül a női „Allience“, (egyesület), az ifjusági egyletek, a lelkész-körök hivatali helyiségei meg könyvtárai mind itt vannak csoportosítva.

Központi találkozóhely. Legyen szabad két körülményt kiemelnem. Egyik, hogy az épület Boston szívében, éppen Massachusetts állam képviselőháza tőszomszédságában, két utca összeszögellésénél van. A Kings Chapeltől alig van 4 — 500 lépésnyire. Ettől alig 50 lépés távolban van Boston legszebb parkja. E központi épületben egyik tágas teremben a Társulat kiadványai elárusításra ki vannak téve, hogy azokat mindenki láthassa s ugyanott a tagok számára három asztal írókészlettel ellátva, mindig rendelkezésre áfl. A másik, hogy itt mindennap és bármely órában megjelenhet az is, a ki tájékozást akar szerezni, az is, a ki valakivel találkozni akar, az is, a ki megpihenni óhajt. Ez egy igazán központi hely s ezen jellegével nagyon fokozza a társulat iránti érdeklődést és az összetartást.

Minden társulat, egylet vagy szövetkezet itt tartja gyűléseit, minthogy itt vannak hivatalai is. Elképzelhető mily sok ember fordul meg minden héten.

Minthogy időm nagyon rövid volt, feladatom nagyon sok, terveimet előre megkészítettem és igyekeztem betartani.

Eliot titkár. Eliot titkárt a következő napon fölkerestem s miután láttam, hogy nagyon el van foglalva, ügyeink tüzetes megbeszélésére időt tűztem ki, de a következő gyűlések alatt is állandó érintkezésben voltam vele.

Megnyerő arczu, kellemes modoru s igen tehetséges férfi, kinek titkári működésével az unitáriusok annyira meg voltak elégedve, hogy elnökségre jelölték s a nagy gyűlésen egyhangulag meg is választották.

A segéd-titkár Fox úr, legrégibb hivatalnoka a Társaságnak. Ritka pontos ember, kinek ott létem alatt sok szívesességét élveztem, épen mint Close kisasszonynak, a posta és könyvesbolt kezelőjének.

A bostoni és a vidéki unitáriusok rendkívül lelkes hangulatban voltak. Nagyszabásu gyűlésre készültek.

Programm. Az ünnepélyre egy előzetes és egy díszprogramot bocsátottak ki. Hét teljes nap volt fölvéve május 20-tól május 26-ig, vasárnaptól szombatig.

Prédikálás. Vasárnap délelőtt a külföldről jött lelkészek prédikáltak a bostoni és szomszédos templomokban. Én Brookline-ban, a Lyon lelkész templomában prédikáltam nagyszámu gyülekezet előtt. Rendkívül előkelő tagokból áll az egész gyülekezet. A kocsik amugy robognak a templom elébe. A templom tágas, egyszerű, de kényelmes épület. A szószék egy emelvényen a faltól nagyon messze áll. Lyon lelkész nagy tiszteletnek és köszönetnek örvend. Családját hivei állandóan látogatják. Ő is hiveit. Neje egy remek papné. Ugyanott a vasárnapi iskolában beszédet tartottam.

Ünnepi szónokok. Este a King's Chapel-ben és az Arlington Street Churchban két-két legjelesebb szónok tartott beszédet. Hale Eduard bostoni, Slicer Tamás, Wright Marle new-yorki, Fenn Vilmos chicagói lelkészek. Tárgyak: „A mi evangeliumunk a XX-ik századnak.”

A következő napok délelőtt úgy, mint délután, reggeli 9 órától este 9-ig vagy $\frac{1}{2}$ 10-ig teljesen el voltak foglalva gyűlésekkel. Az ebédszünet egy vagy másfél órát tartott.

Számos gyűlés. A társulat tartott 7 gyűlést, a lelkészek 2-t, a nők 1-et; az ifjak vallásos szövetkezete; a gyermek-missió; az unitárius vasárnapi-iskola társulat; a

meadville theologiai intézetben végzett lelkészek 1—1 gyűlést, a nemzetközi unitárius és szabad gondolkozók tanácsa 3 gyűlést; összesen 17 gyűlést, melyből 14-en állandóan jelen voltam és részt vettem, 2-ón azért nem vettem részt, mivel összeütközött, 1-en mivel annyira ki voltam merülve, hogy lakásomra kellett mennem pihenni, annyival inkább, mivel a következő napon több helyen kellett beszélnem.

A hatás nagy. Midőn e gyűlésekre visszagondolok, szeretnék korlátlan szabadsággal rendelkezni, hogy lelkem sugalma szerint, hévvel, tüzzel szóljak róluk. Követségemnek akkor lenne közvetlen sikere, ha azt a lelkesedést, azt a magasan szárnyaló szellemet, akár tüzes nyelvek, akár galamb képében leszállíthatnám a magyarországi unitáriusokra, hogy a buzgóságban csüggedők megerősödjenek, a gyávák bátorságot nyerjenek, az ingadozók szilárdan síkra álljanak.

Kimondhatatlan nagy hatása van annyi kitűnő nő és férfi együttlétének. Senki sem vonhatta ki magát e hatás alól, sőt mintha a boldog megelégedés érzetétől fölbátorítva, dicsekedtek volna egymásnak. Az ámerikaiak a külföldi követeknek, mi a rendezőknek és az ámerikai buzgóságnak tulajdonítottuk a szép sikert.

Mindenki meg volt győződve, hogy az unitarizmus történelmében új időponthoz jutottunk; mindenki azzal az elhatározással ment haza, hogy ezután sokkal többet fog tenni, mint eddig.

A külföldi követek. A társulat gyűléseire az inspiratiót kedden reggel, az idegen követek bemutatása és beszédek adták meg. Pedig mindenki a saját anyanyelvén beszélt. De milyen felséges vegyülék! Mily nagy eltérés és mégis milyen összhang!

Eliot titkár excellált a követek országának, vallásának vagy személyének rövid, velős és találó rajzolásában.

A Mélt. és Főt. E. K. Tanács képviselője itt is, a többi gyűléseken is nemcsak megelégedéssel, hanem némi büszkeséggel tapasztalta, hogy egyházunknak korszerinti elsőségét

azzal a tisztelettel adták meg, a melyet a martyrságig menő önfeláldozó hűségével kivívott. Abban a nagy gyűlésteremben (Tremont Temple) a magyar unitárius egyház nemcsak mint ős unitárius, hanem mint magyar is, ünneplés tárgya volt.

Dávid Ferencz lobogó. Ez a lobogó, melyet elhoztam és tisztelettel benyújtok, mint a magyar unitárius gyűlés kedves emlékét: a *Dávid Ferencz* nevét arany betűkben ragyogtatta az óriási teremben. Két hatalmas körben az ámerikai és a képviselt országok lobogói, meg címerei között a legjelesebb 42 unitárius név között legelső volt a Dávid Ferencz neve. Kültödni még csak egy volt, a Dr. Martineaué. E neveket nem sorolom föl, mert bár Priestley, Channing, Parker, Longfellow, Emerson, Lincoln, Freeman Clarke és mások neve előttünk is ismeretes, tőlünk mindegyik többet érdemel az egyszerű megemlékezésnél s azt meg is kell adni nekik.

Hódolat hazánkknak. A magyar nemzeti büszkeség is teljes kielégítést nyert e rendkívül diszes gyűlésen, mert midőn a titkár engemet bemutató beszédében Kossuthról is megemlékezett, az óriás nagyszámu ember egyszerre állott föl: *föl Magyarorszáért, föl a szabadság hazájáért!* -- kiáltva

Magyar képek. Édes anyanyelvünkön tartottam egy rövid beszédet, (melyet az Unitárius Közlönyben közöltem). Ezután angolul szóltam és átnyújtottam 84 unitárius lelkésznek a püspöké körül, 25 gondnoknak és tanárnak a két főgondnoké körül csoportosított, a kolozsvári tanári karnak egy keretbe foglalt arczképét. Nemcsak kedvesen fogadott, de meglepő emlékek voltak. Ezek a csoportok úgy jelentek meg ott a nagyközönség előtt, mint megannyi unitárius sereg, melyeknek mingenik tagját egy-egy hősnek tekintette a testvéri szeretet.

A püspök beszéde. Utolsó helyre hagytam a főt. Püspök úrnak phonographba fölvett s e gyűlésre elkészített beszédét. Álmélkodás fogta el Edison honfitársait, mert a dicső találmány annyi ezer mértföld távolban nekik még sohasem tett szolgálatot. A püspök úr szép hangja, 100 unitárius ifju hatalmas éljene és tapsa meglepte a nagy közönséget és zajos tapssal nyilvánította tetszését

Nagyon bölcsen járt el a Mélt. és Főt. E. K. Tanács, midőn e parényi emlékekről gondoskodott. Így már bejutotunk az ámerikai s részben angol unitáriusok belső társaságába. A társulat falait fogják díszíteni e képek s hirdetik, hogy mi velök vagyunk s őket magunk között érezzük.

Jubiláris beszéd. A jubilaris gyűlésnek ezenkívül négy kimagasló pontjáról kívánok említést tenni.

Egyik a jubilaris egyházi beszéd, melyet Dr. Peabody a Harward Egyetem kitűnő tanára az unitarizmus jellegéről tartott. E nagy terjedelmű beszédet itt nem ismertethetem. Lesz módom, remélem, a nagyközönségnek hozzáférhetővé tenni.

Unitárius ünnep. A második: az unitárius ünnep. Május 24-én délután 5 órakor ebédrel kezdődött; 7 órakor gyűléssé alakult, melyet Hoar szenátor, mint elnök vezetett. Azt mondhatnám, hogy ez volt a diszkozygylés. Ez iránt nyilvánult a legnagyobb érdeklődés. Erre nem volt elégséges hely a nagy Tremont Templeben, habár 4000 ember kényelmesen elfér benne. Legalább ezerrel többen kívántak részt venni az ebéden, mint a hány hely jutott. Ezen az ünnepélyen a külföldiek közül a Mélt. és Főt. E. K. Tanács képviselőjének és az angol unitárius társulatának, Bowie titkár úrnak jutott szerep. Igyekeztem alkalmi lenni s beszédemben fölmutattam milyen haladást tett egyházunk a jelen százban s milyenek a kilátásai jövőre.

A közönség szívesen fogadta, a napilapok tüzetesen ismertették, a „Christian Register“ egész terjedelembbe közölte beszédemet. Az ámerikai szokások jellemzésére megemlítem

azt is, hogy a napilapok közölték mindnyájunk képét, a kik az ünnepélyen szerepeltünk.

Hódolat a nagyoknak. Harmadik: hódolat a nagyoknak. Ezzel a kifejezéssel kell jellemezzem azt a négy hatalmas essayt, melyet Channing, Emerson, Parker és Martineau életéről és munkájáról fölolvastak. Gannett W. C. lelkész, Thayer P. J. tanár, Ames G. Ch. és Lazenby A. lelkészek. Legyen elég idevonatkozólag csupán annyit jegyezni meg, hogy a mely vallásfelekezet ily négy férfit adott a XIX. században a világnak, az fölül emelkedett a felekezetiesség összes korlátaival, annak szelleme táplálja a világ összes gondolkozó lelkeit s mint a kovász készíti elő a tésztát, hogy eledelévé legyen az egész emberiségnek.

Nemzetközi szövetség. Negyedik: Nemzetközi bizottság szervezése. Az ámerikai Unitárius Társulat jubiláris gyűlésének, a jövőre vonatkozóan ez volt legérdekesebb mozzanata. A kérdés indítvány alakjában jött a gyűlés elébe. Érdemes a megemlítésre, hogy ugyanezt az eszmét jórészt ugyanilyen alakban, indítvány gyanánt én is beküldöttem még márczius hónapra Lyon lelkész útján. Az én indítványom Lyonnál maradt, de Eliot titkár megtette s én mint sajátomat üdvözöltem és tárgyalásában részt vettem, úgy az előkészítő gyűlésen, mint a kiküldött bizottságban, meg az alakuló gyűlésen. A bizottságot szerveztük. Elnöke Carpenter Estlin Jakab, a Manchester College tanára, titkára Wendte bostoni lelkész, tagjai Magyarország részéről a Főt. Püspök ur és Boros György, kiknek feladatuk lesz a nem unitáriusok közül is levelező tagokat nyerni Magyarországon és máshonnan.

A nemzetközi bizottság neve: „International Council of Unitarian and other liberal thinkers.“ Célja, hogy az olyan férfiaknak és nőknek, akiknek vallásos fölfogásuk az egyházak dogmáival nem egyezik meg s akik e miatt kénytelenek az egyházaktól távol tartani magukat s igen gyakran a hitetlenek seregét növelik, legyen alkalmuk vallásos

eszméiknek előterjesztésére, megbeszélésére és újabb testvéri viszony teremtésére. E bizottság főleg levelezés útján fog érintkezni tagjaival, de évenként egyszer közgyűlést tart, lehetőleg mindig más országban. Az első rendes gyűlés Angliában fog tartatni a jövő évben. Hozzánk a legközelebbi zsinat alkalmával fognak eljöni.

Az eszmét részben meg is előzte a való, mert az Unitárius Társulat jubiláris gyűlése, a valóságban egy internationalis gyűlés volt, miután Japán, India, Magyarország, Németország, Belgium, Norvégia és Anglia nagyszámu képviselője jelen volt és részt vett az örömben és a munkában is.

Nők szövetkezete. Mélt. és Főt. E. K. Tanács! Jelentésem már is talán igen hosszúra nyúlt, de még meg kell emlékezni az unitárius és más szabad keresztény Nők Egyesületének gyűléséről, melyet egyik nagy templomban (First Church) tartottak. Engemet talán mindennél jobban meglepett, mert én nem hogy ilyent láttam volna, de még ehhez hasonlíthatót sem. Legsúlykebb számításal 2000 nő volt jelen a közgyűlésen. Ez mintegy tíz éves egyesület. Nők teremtették, nők tartják fönn és már behálózták az egész országot. Célja a legszebb: a hit ápolása, a szeretet megtestesítése az egyházban, a társadalomban, a műhelyekben. Mint missiói intézmény páratlan. Az unitárizmus terjesztése és megerősítése soha jobb kezekben nem volt, mert a nők lélekből szólnak s a szív hurjait hozzák rezgésbe.

Közgyűlése második nap (május 21.) tartatott. Engem is meghívtak és kívánták, hogy beszédet mondjak. Szíves készséggel tettem, s nagyon örvendtem, hogy a mi Dávid Ferencz Egyletünk választmánya nő tagjainak s első helyen szeretett püspöknénknek üdvözlétét tolmácsolhattam. Éreztem, hogy a két ország unitárius női között megkezdődött egy láthatatlan szellemi összeköttetés, melyet, ha Isten megsegít, igyekezni fogok láthatóvá vagy legalább érezhetővé tenni. Ajándéku és emléku magammal vittem volt s átadtam püspöknénk Őméltósága és még egy pár választmányi tag arczképét, az unitárius női imakönyv (Szívemet hozzád

emelem) egy példányát, melynek diszes tábláját nőm készítette. Nem maradt hatás nélkül nőink megemlékezése.

Az egyházszervezet pótolva. Az ámerikai unitáriusoknak nincsen olyan egyházszervezetük mint nekünk, de minden irányban megvan a legbensőbb szervi összeköttetésük, mert a már jelzett társulaton, meg női egyesületen kívül, az ifjuság és a gyermekek számára is gondoskodtak szövetkezetekről. Van „Ifjak vallásos uniója,“ „Gyermek missió,“ „Mértékletességi Egylet.“ Ezeknek mindenike kiválóan magasztos munkát végez a maga körében s ezerekre terjed ki hatása

Lelkész körök. Utolsó helyen említem meg, bár első helyet is érdemelne: az *unitárius lelkészek egyletét*, meg: a *meadvillei unitárius hittani intézetben végzett papok társaságát*. Az unitárius lelkészeknek van egy egyetemes és több vidéki egyletük. Ez alkalommal gyűlést tartott az egyetemes, meg a Boston vidéki. Ezek csak lelkészeknek voltak nyitva. A lelkészeket érdeklő kérdések fölött értekeztek, tanácskoztak. Én a magyar unitárius lelkészek nevében üdvözöltem s fölhivtam figyelmüket lelkészkarunk képviselőjára, mely első helyen az ámerikai unitárius papokat illeti. Jegyzőkönyvileg mondtak elismerést és köszönetet s egy hivatalos levélben szíves üdvözlötüket küldik.

A Meadville-ben végzett lelkészek külön gyűlést tartottak, arra engem is meghívtak, közebedjükön részt vettem, vendégük voltam és egy rövid beszédet tartottam.

Még számolnom kellene azon személyes érintkezésekről, információkról, melyeket minden nap reggeltől estig adtam és kaptam, de ez teljes lehetetlenség. Csupán arról kívánom biztosítani a Mélt. és Főt. E. K. Tanácsot, hogy küldetésem komoly és felelősségteljes kötelességeiről egy perczre sem feledkeztem meg. Egyházunkat s intézményeit ismerttettem; erőinket s gyöngéinket is. Midőn szegénységünket emlegettem, nem feledtem azt a sok áldozatot, melyet a multban és jelenben is oly nagy önmegtagadással hoztak

és hoznak a mi szegény hiveink. Nemcsak rokonszenvet kerestem, hanem hatni is igyekeztem a mi unitáriusaink heroikus tetteivel.

Midőn a Berde Mózsa hagyatékából fölmutattam azt a két krajczáros, barna, elszáradt czipót, azoknak az ezereknek, kik még ott ültek egy díszasztal gazdag terítéke mellett, nemcsak az ellentét tűnt föl, hanem a szív is megmozdult, látván, hogy hány módja van a jóttevésnek, az embermentésnek és az unitárius ifjak növelésének. Azok a kis gyermekek a brooklinei vasárnapi iskolában soha sem fogják elfeledni azokat a kis székelő fiukat, kik ebből a czipóból élnek, melyet ők láttak, s a melyet a társulat emlékkincsei közt fognak őrizni.

Midőn a hajdani kolduló diákok életmódját s a bágyoni unitárius székelő leány (Csép Kati) legendaszerű alakját elejükbe állítottam a múlt száz közepéről, a jézuita üldözés idejéből: kénytelenek voltak bevallani, hogy az ők munkájuk ahhoz képest csak játék zöld pázsitos réten, hímes pillangók között.

A gyűlés után még egy egész és egy fél hónap állott rendelkezésemre. Meghívást kaptam az ország különböző részeibe s föl is használtam időmet. Ezer mérföld távolra déli, ezer mérföldre nyugati irányban kirándultam és mindenütt kerestem az érintkezést egyházainkkal, vezérfiainkkal.

Sajnálattal kellett tapasztalnom, hogy az egyházi évek már vége volt, hiveink közül sok helyről sokan már földre vonultak.

Szószei szolgálat. Mindamellett is, egyet kivéve, minden vasárnap szószei szolgálatot teljesítettem: Brooklineban, Providenceben, Washingtonban, Meadvilleben, New-Yorkban, Westonban, Bostonban. Volt eset arra is, hogy egy vasárnap két helyen szolgáltam. Mindig a vallással, főleg az unitarizmusmal foglalkoztam és azt egyházunk történelméből illusztráltam. Hallgatóságom mindenütt számos és háládatos volt. Megköszönték, hogy felvilágosi-

tottam őket azokról a régi nagy eseményekről, melyekről alig volt sejtelmök is. Örvendeztek, hogy az ámérikai ifjú unitárius egyháznak ősökre is lehet hivatkoznia. Nagy lelki örömmel gondolok vissza arra a sok kedves, de már eltűnt órára, a melyet ezekkel a derék emberekkel töltöttem. A templomozás után néhol egy óra mulva is folyt a beszélgetés. Hát a mikor Meadvilleben a derék és lelkes Huidekoperné asszony székébe hivat és egy pár szóban értésemre adja, hogy, ő beszédem hallatára, megerősödött abban a gondolatban, hogy neki a Channing emlékére áldoznia kell. Fölajánl 500 dollárt! Az ilyen örömnél nincs szótára. Westonban hasonlóan járt el egy férfi.

Az unitárius intézményeken kívül lehetőségig tanulmányoztam mindazt, a mi az emberek lelki és testi életére tartozik. Első helyen a templomok, azután a tanintézetek és a jótékonyági intézmények vonták magukra figyelmemet. Kiemelem, *Meadvilleben* az unitárius hittani intézet kis városában végzett munkámat. Ide nagyon vonzott a rokonszenv, mint theol. tanárt, de vonzott az a barátság is, melyet Bostonban kötöttem az intézet nemes lelkű, tudós igazgatójával dr. Caryvel. Egy hetet töltöttem Meadvilleben. Barber tanár házánál voltam szállva, de az intézet tekintett vendégének. Barber szerény, munkás férfiú. Több ideig volt lelkész. A házánál lenni élvezet, mert neje egy áldott jó lélek.

Igen jó ajánló levél volt kezemben hittani intézetünk növendékeinek a meadvillei növendékekhez küldött üdvözlő levele és arczkép-csoportja. Az intézet teljesen önálló és tisztán unitárius. Festői szép helyen, egy dombtetőn, diszes kertek között áll. Mellette külön épületben van a könyvtár gazdag gyűjteménye. Meglepő mennyi előny és alkalom van itt nyújtva a tanulásra. Egy alapító könyvszerzésre igen nagy összeget tett. Ebből ellátják a könyvtárt s sok ajándékot osztanak ki. Az intézetben több ízben megjelentem, előadást és beszédet tartottam s a növendékekkel hosszas ideig társalogtam. Az igazgatóság fölkérésére a végzett ifjakhoz én intéztem a kibocsátó beszédet a helybeli unitárius templom-

ban, ünnepi díszben, nagyközönség előtt. Szívem szerint való szolgálat volt s azt hiszem el is jutottam a bucsuzó három ifju szívéhez. Érdekes volt rám nézve, hogy itt leányok is készülnek a papi pályára. Ez évben 6 leány és 18 fiu növendék volt. Rendes tanár van 5, kiegészítő tanerő 3.

Meadvilleben egy estéli előadást tartottam Dávid Ferenczről, beszédet egy női meg egy papi gyűlésben.

Meadvilleből Chicagoba, onnan ugyanazon héten New-Yorkba utaztam. Williams lelkész és neje, kiket a milleniumi gyűlésről ismerünk, meghívtak magukhoz Tarrytownba. Itt egy unitárius gymnasiumot vezetnek és építenek is. Új intézmény. Jó kezekben van. Gyönyörű helyen fekszik a Hudson partján. Itt pihentem ki a nagy út fáradalmait egészen otthonias körben, szíves vendéglátást élvezve. Innen Bostonba tértem vissza.

Harvard. Itt nyílik alkalmam a Harvard egyetemen tett látogatásom megemlékezésére. Az Egyetem rectora meghívott a „Commencement“-nek nevezett, de tényleg évváró ünnepélyre. Nem lehetséges, hogy csak megközelítő képet is nyújthassak erről a nagyszabású Egyetemről, a mely már azért is fontos ránk nézve, mivel a tanárai, a fenntartói és a tanácsa is nagyjából unitáriusokból áll. A jelen évszáz első felében még teljesen unitárius jellegű volt, de ma már felekezet nélküli, még a theologiai fakultás is.

Az Egyesült Államok ezt az intézetet büszkeségüknek tartják. Ez a legrégebb és a legjobban felszerelt egyetem. Egy kis város, 82 külön álló épülete van, melyeknek nagy része az alapítók nevét örökíti.

Az egyetemi ünnepélyek ismertetése nem tartozik e helyre, de itt kell megemlékeznem arról a kitüntetésről, melyben az egyetem engemet részesített, rám ruházván a tiszteletbeli Doctor Divinity (theologiai doktor) címet.

Mélt és Főt. E. K. Tanács! Ez a szép kitüntetés az én nevemhez van fűzve, de egyházunkat és főleg azt az intézetet illeti, melynek tanára és ez idő szerint dekánja vagyok. Megnyilatkozik ebben a magyar nemzet iránti rokonszenv

is Az Egyetem rektora dr. Eliot Charles, ki a felavatási nagy ünnepély után a többi kitüntetett férfiuval (9) és az állami, meg egyetemi vezér emberekkel együtt meghívott házához ismerkedésre és fristőre, kifejezte mily örömet szerzett neki, hogy e kitüntetést kihirdethette s reméli, hogy ez öröme fog válni egyházunknak és előnyére intézetünknek.

Legyen szabad bejelentennem azt is, hogy a Meadville collegeban végzett papok köre tiszteleti taggá választott, a lelkész kör fellownak nyilvánított.

Az anyagi eredményről is legyen szabad említést tennem, habár értesülésem szerint ezt a főt. püspök úr már bejelentette.

Adományok. A Channing tanszékre 1100 dollár, mintegy 5500 korona összeg adományt kaptam, melyből 500 dollárt Meadville-ben prédikálásom után Huidemaker Frederikné asszony ajánlott föl. Ugyan ő leánynevelési célra ígért 500 dollárt, de ezt még nem küldötte el. Az adományt hálásan megköszöntem s a „Christian Registerben“ nyilvánosan nyugtáztam. 500 dollárt adott ugyan erre a célra Osgood John Feltné asszony Lincolnból, 100 dollárt Sears S. Horace ur Westonból. Mindezeket a főt. püspök ur kezéhez elküldöttem.

Az ámerikai unitárius társulat elnöke és ujonnan választott titkára, valamint Lyon, Williams és Fretwell barátaink megígérték, hogy mihelyt az egyházi munkásság újból megkezdődik, egy bizottságot fognak szervezni a Channing tanszékre még szükséges összeg begyűjtésére. Én azt a felvilágosítást adtam, hogy mai viszonyok között legalább 40000 forint szükséges egy theol. tanár fizetése fődözésére, s így szükségünk volna még mintegy 10—15000 dollárra.

A Richmond alapra 100 dollárt ajándékozott Richmond Karolina urhölgy s egy szegény ifju javára 10 dollárt Richmond Knight ur, ez utóbbi összeget magammal hoztam és a főisk. igazgató urnak átadtam fölhasználásra.

Eliot elnök ur, St. John titkár ur, tűzetes tárgyalások

után biztosítottak arról, hogy a budapesti egyházközségnek 500 dollár segélyt adni fognak évről-évre.

Másnemű ígéreteket is kaptam, de ezekről időelőttinek tartom említést tenni.

Azt azonban örömmel jelentem, hogy az Ám. Unit. Társulat újabb könyvkiadványait még a f. évben megküldi, s ezután is koronként küldeni fogja.

Egyházi és közérdeknek véltem szolgálatot tenni azzal, hogy Jókai: „Egy az Isten“ cz. regényének lefordítása és kiadása érdekében eljártam, a mi annyiban sikerült is, hogy Ellis könyvnyomdász a kiadást biztosította, Fretwell ur a fordítást magára vállalta.

Fölhasználva azt a kiváló figyelmet, melyben Dávid Ferencz mártir püspökünk részesült, a Medvillei theol. intézet tanáraival tanácskoztam, a Dávid Ferencz-emlék lefordítása és kiadása érdekében. Barber tanár ígérte, hogy segédkezni fog nemcsak a könyv angol fordítása revideálásában, hanem a kiadás költségei biztosításában is.

Elsőrendű egyházi érdeknek tartom, hogy e nagy theologus és hatalmas reformator élete és működése ismertté tetssek a külföld előtt is, mert azok a külföldi források, a melyekből szakemberek róla valamit megtudhatnak, nagyon hízagosak és félrevezetők. Eddigél csak Allen József Henrik tanár irt róla nagyobb terjedelemben az angol és ámerikai unitáriusok számára. De életrajza még nincsen.

Általában véve azt tapasztaltam, hogy minél több irányban tartjuk fönn a személyes összeköttetést, annál inkább erősödik bennök az egyházunk iránti érdeklődés, de bennünk is a buzgóság. Nekem nagy lelki örömet szerzett az a tapasztalat, hogy az ámerikai unitáriusok között ma sem dogmai, sem egyházpolitikai tekintetben nincsen semmi lényeges ellentét. Az ámerikai, angol és magyar unitáriusok között az egyetértés és rokonszenv soha sem volt általánosabb. Legyünk rajta, hogy fönnmaradjon, mert nemcsak egyházainknak, hanem a keresztény haladásnak is előnye, haszna lesz belőle.

A Christian Register szerkesztőjének megígértem, hogy

Felstírt öccsém Boros Sándor halálára.

hazai dolgainkról a lapban állandóan értesíteni fogom amerikai hűveinket. Ezen az úton is a lehetőségig fön fogom tartani az összeköttetést.

Ismét meglátogattam Richmond Károlinát és Fretwellt. Broklinben (New-York külvárosa), meglátogattam a nőegylet elnökét és vele is megismertettem helyzetünket. New-Yorkban dr. Szigethy Károly orvos és több magyar szives barátságát élveztem s így indultam el jul. 14-én jó egészségben és kiváló jó hangulatban, hogy annál szörnyűbb legyen az a gyászhir, a mely a hajón várt rám, s a mely házig üldözött s itt is állandóan kísér. Augusztus 1-re itthon voltam. Utamnak erről a részéről többet szólni nem kívánok. Az emberi életben vannak olyan magánjellegű események, a melyek előtt még a közérdek is kénytelen, habár rövid időre is, félbeszakítani munkáját.

Ime Mélt. és Főt. E. K. Tanács! eléadtam rövid, száraz vázát hosszú utamnak. Az óriási távolság elenyészett szemem előtt, a fáradság és aggodalmak feledve.

Hálát adok a jó Istennek, hogy segítségem és oltalmazóm volt.

A Mélt. és Főt. E. K. Tanácsot arra kérem, kegyeskedjék jelentésemet tudomásul venni.

Kolozsvár, 1900. szeptember 12.

Boros György,
theol. tanár és dekán.

A DÁVID FERENCZ EGYLET KERESZTURKÖRI FIÓKJÁNAK KIADVÁNYAI.
III. SZÁM.

AZ

UNITARIZMUS KÜLFÖLDÖN.

FELOLVASÁS.

A DÁVID FERENCZ-EGYLET KERESZTURKÖRI F.-E.
KÖZGYÜLÉSÉN UJ-SZÉKELYEN

TARTOTTA

Dr. BOROS GYÖRGY.

KIADJA A D. F. E. KERESZTURKÖRI FIÓKJA.

— 3-ik szám. —

KOLOZSVÁRTT,
NYOMATOTT GÁMÁN JÁNOS ÖRÖKÖSÉNÉL
1901.

Az Unitárizmus külföldön.

„Jó nekünk itt lennünk testvéri egységben. Jó nekünk észlelnünk, hogy unitárius hitünk sem Bostonban, sem Londonban, sem Budapesten nem helyi érdekű, nem vidéki vallás, hanem általánosan emberi, a mely meg tud szólalni a legkülönbözőbb nyelveken, és tud alkalmazkodni a különböző országokban az emberi nem legkülönbözőbb viszonyaihoz. Örvendezzünk ebben a testvéries hitrokonságban, és midőn visszatérünk, kiki a maga hazájába, jusson eszünkbe, milyen szép a mi örökségünk.“

(Williams C. Tivadar, Budapesten
a nemzetközi unitárius konferen-
cián 1896-ban.)

Sokan vagyunk ma itt együtt, a kik ezelőtt négy és félévvel hallottuk ezeket a szavakat tündöklő szép fővárosunkban egy amerikai férfi ajakáról. Sokan vagyunk, a kiknek keblébe csak egy szikra kell, hogy lángra gyújtsa azt a testvéri egyetérzést, a melyet akkor az unitáriusok nemzetközi szép gyűlése beültetett a keblekbe. Sokan vagyunk, a kik azóta nagyobb bátorsággal, több önbizalommal beszélünk az unitárius vallás egyetemes szent jogairól. Sokan vagyunk, a kik meggyőződünk már, hogy ez az egyszerű vallás nem rejtőzik csak itt e szűk völgyekben, e kopár bérczek alatt, ez egyszerű templomokban, hanem óriási hullámokban terjeng a Britt szigetekeken s a nagy Oczeánon túl, abban a csodás Ujvilágban.

De mt. gyülekezet, csak egyedül vagyok most ezen a helyen, azt hiszem az egész gyülekezetben, a ki nemcsak hallottam ezeket az igéket, hanem láttam a valót is.

»Kedvező körülményeim« (egyházam bizalma) »oly szerencsés helyzetbe hoztak, hogy Európának és Észak-Amerikának némely részeiben utazásokat tehettem. Ez volt életemnek egyik szebb időszaka! Az utazás örömei a visszaemlékezetben kedvesebbek; de meg kétszereződnek, ha azokat másokkal is közölhetjük. Azt mondja egy francia író »mit ér egy szép vidéknek látása, ha nincs kinek mondhassuk: mely szép ez a vidék.«

Igy vezeti be bölöni Farkas Sándor Észak-Amerikáról írt nagybecsű könyvét. Találnak ezek a szavak az én ajkamra is, midőn itt az én kedves székely testvéreim között egy kis számadást adni szándékozom egy hosszú útról. Mert valóban jól esik a kebelnek, ha kitárhatja az ővéi előtt azokat az érzelmeket, a melyeket messze idegenben szerzett. Nekem úgy jó, hogy mindannyiszor újra élem a távoli világ örömeit s mind jobban elfelejtem a fájdalmat, aggodalmat és szenvedést is, a mely olykor környékezett, ha elmondhatom barátainnak, ismerőseimnek, de legkivált most, ha előttetek szólhatok székely unitárius testvéreim, a kik oly távol a nagy világtól, oly mélyen benne az anyagi élet küzdelmeiben, oly közel a szegénységhez, igen könnyen elhagytaknak, árváknak érezhetitek magatokat.

Vegyétek tőlem megnyugtatót, de nemcsak, hanem lelkesítőül azt a kijelentést, hogy mi nem vagyunk magunkra, nem vagyunk testvérek és jó akarók nélkül, hanem meleg szeretet, édes rokonszenv, állandó érdeklődés és őszinte tisztelet él irántunk a szivekben hitrokonaink között nemcsak Európában, a hol ugyyszólva együtt élünk, hanem Észak-Amerikában és még Ázsiában is.

Nekünk, a kik első helyen magyarok vagyunk, s mint ilyenek rokonok és testvérek nélkül élünk itt a Kárpátok bércei alatt, annyi ellenséges indulatu nép között; nekünk, a kiknek őseinknek kardja megszerezte ezt a szép és dicső hazát, a melyet ellenséges indulattal, gyűlölettel és állandó fondorkodással el akar sajátítani tőlünk hol egyik, hol meg a másik jövevény, a ki barátságos keblünk melegétől élethez jutott és megerősödött — nekünk egy ilyen lelki atyafiság nemcsak öröm, nemcsak büszkeség, hanem

olyan szerencse is, a melyre a jövőben, ha szükség lesz, még védő várakat is építhetünk.

A mai kor szelleme szerint érdekszövetkezetek hálózák be a világot, melyek tiszteletben tartják egymást félelemből, de egy pár jelt látni lehet itt-ott, a mely arra mutat, hogy az üzleti, az anyagi a hatalmi érdeknek fölébe fog emelkedni előbb vagy később, egy magasabb rendű, egy közerkölcs és közvallás, vagy szebb szóval élve, a jövő vallásának érdeke, a melyben az evangélium szerinti egy pásztor fogja terelgetni az egy nyáját.

Lelki örömmel adom tudtotokra, hogy ez az egységesítő szellem ma a legfőbb, mondhatnám egyedül irányító szelleme az unitárizmusnak.

Azok, a kik a felekezeti villongás, surlódás, sőt mondhatjuk harcz közepette most reményt veszelve aggódnak az egyházak békéje és a tiszta, a liberalis vallás jövője miatt, azok nézzenek bizalommal arra a kis hajóra, a melyre ez az egyszerű, de sokat jelentő szó van fölírva: *unitárizmus*.

Nem elfogultság, nemis csak bizalom-gerjesztés szándéka, hanem a való tényeiből szerzett meggyőződés mondatja velem, hogy az unitárizmus soha sem volt annyira magaslatán hivatásának, annyira tisztában czéljaival, annyira készen a munkára és áldozatra, mint van most. Ezt az állításomat igazolni fogja a következő néhány adat. Ezelőtt száz évvel unitárizmusról csak itt Erdélyben lehetett szó. De itt is az egész csak nagyon gyenge és csekély dolog volt, olyan, a milyen egy elhagyott szigetre kidobott hajó, a melynek utasaiból csak egynehány elkényszeredett, kimerült ember marad életben, mert a kegyetlen sziklák ormain összetört, örvényeiben oda vesztette szállitmánya nagy részét, kormányosaiból sokat, közönségéből nagyobb részt.

Akkor sokan azt hihették, hogy önmagától elvész s egy száz esztendő múlva csak azt fogják tudni róla, hogy volt egyszer Erdélyben is egy túlzó felkezet, de a melyet utólért sorsa, épen mint a hozzá hasonlókat Olasz- meg Lengyelországokban.

E vészharang bongása még hallszott, midőn a Britt szigetek szélén, az akkor már óriás terjedelmű Londonban Lindsey Teofil saját egyéni bátorságának sziklájára fölépítette az első unitárius templomot 1780-ban. A XVII-ik száz még nem volt befejezve, midőn

az észak-amerikai egyesült államokban a tudós Priestley megkezdette az unitárius igehirdetést. Honnan jöttek ezek? Miféle lélek táplálta keblöket, hogy oly messze, oly magokra hagyva ugyanazt prédikálták, a miért itt már kétszáz évet harczolt a halállal egy maroknyi székely? Nem emberi munka, hanem isteni volt ez, mert csak így lehet megérteni, hogy abban a korban, melynek szeme a világossághoz nem volt hozzászokva, a melyben egy pár világi hatalmasság előtt porban fetrengtek a milliók, a szabad szeilem gyökeret vert a szivekben és az unitárizmus egyszerre hatalmas élőfává vált, melynek ágain az égi madarak ezerei rakták meg fészkeiket.

Az unitárizmus mind Angliában, mind Ámerikában oly gyorsan kezdte meg hódítását, hogy ellenségei, éppen mint Magyarországon a Dávid Ferencz idejében, azt hitték, hogy talán az egész ország rövid idő alatt követője leszen. Hogy nem így történt, azzal most vádlólag támadják éppen a kívül állók, mert nem veszik figyelembe az unitárizmusnak egy pár igen nevezetes jellemvonását.

Egyiket azt, hogy az unitárizmus az egyéni meggyőződésre, a lelkiismeretre támaszkodik és megvárja, hogy mindenki önmagának szerezze meg ezeket. Az unitárizmus olyan a többi vallásokkal szemben, mint az alkotmányos, független nemzeti állam, a hűbéres állam mellett. Ebben egy parancsol az egésznek és mindenki szolgál annak az egynek; abban mindenki ura önmagának és úgy intézi dolgait, a hogy meggyőződése, hite és reménye szerint a legjobb.

Tudva levő dolog, hogy az emberek tömege úgy megszokja a szolgáltságot, hogy miként a zsidók Egyiptomban, legfennebb jajgatnak, s egyszer-máskor zúgnak a korbács sujtásától, de annál tovább nem mennek. Egy-két vezérszellem kell, hogy fölébressze őket szörnyű álmukból.

A mi a politikában megtehető, ugyanaz a vallásban még inkább, mert maga a kereszténység bőven ellátta volt híveit az égben sujtó villámokkal és pusztító menykövekkel, a földben pokollal, gyehennával és örök kárhosszattal, a keblekben pedig félelemmel és büntudattal. A szegény kereszténynek nem volt lelki pihenése sem éjjel, sem nappal, nem ismerte a boldogságot, sem a földön, sem a mennyben, csak azt tudta, hogy az üdvösségért

papjához kell folyamodni, mert az eszközök annak kezében vannak.

Ilyen lelki állapotban hogyan lehessen várni javulást egyszerre és fölvilágosodást mindenütt.

És midőn jól tudjuk, hogy a nemzeti szabadságért való harczban, a mely kézzel fogható előnyöket ígért mindenkinek, akadtak olyan magyarok, a kik vállalkoztak muszka-vezéreknek, csodálkozhatunk-e, hogy a szellemi szabadságért való harczban igen sokan a saját árnyékuktól megijedtek és ellene mondtak, ntjába állottak egy olyan tiszta lelkű, tündöklő jellemű apostolnak is, a milyen az előttünk is ismert nevű Channing Ellery Vilmos volt Északamérikában.

Az Északamerikai unitarizmust nem Channing indította meg, de ő lett apostola, ő tisztította meg az eszméket annyira, hogy mindenki láthatta, mire vállalkozik ez az új szellemi mozgalom. Arra, hogy a még mindig felszinen levő arianus és socinismus tant kicserélje az újabb kor tudományos és bölcselmi fölfogásának megfelelő vallásos elvekkel.

A Channing-féle unitarizmus arra vállalkozott, hogy az embert fölemelje emberi méltósága érzetére; megtanítsa, hogy az embernek, hogy minden embernek van lelke, a melylyel nemcsak tud gondolkozni, hanem szabad is, kell is gondolkoznia, mert a gondolat épen olyan szabad, mint maga a lélek, mely az isteni lélek szikrája, a melynek képére és hasonlatára van teremtvé. Channing megértette, hogy üdvözülni lehet az erényes és kegyes életű embernek, mert az olyan ember, a ki lelkét szándékosan el nem veszíti, egységben van Istennel.

Ez az unitarizmus forduló sarka, ebből kell megítélni a modern unitarizmust. Abból a hitelvből, hogy tökéletesedni lehet és a tökéletesség egyes lépcsői mind közelebb vezetnek Istenhez.

Azt hiszem, hogy ma ezt a gondolkozást mi mindnyájan magunkénak ismerjük és valljuk, sőt egészen természetesnek találjuk, de nem így találták még az unitariusok sem Channing idejében. Egy rendkívül erős, éles és sok tekintetben hátrányos harcz fejlődött ki közöttük, melyben az egyik rész védelmezte a régi fölfogást, a másik előre vitte a haladás lobogóját.

Emerson, a világhírű író, Parker, a nagy reformator, a hala-

dók között voltak; de Parker liberalizmussa botránkyó volt még az unitáriusok szemében is, pedig ő csak azt mondotta, hogy a kereszténységben van muló és van állandó. Állandó a szellemi igazság, s ilyen igazság a Jézus személye és tanítása. Muló a csoda, mert habár egy időben csodának is láttak valamit, később és most nem úgy nézik s nem annak látják. Szerinte muló volt a bialának és Jézusnak isteni származása olyan értelemben, a hogy a régiek tanították.— Nem volt vallásosabb hitü és fogékonyabb szivü ember Parkernél. Minden, a mit mondott, ebből a két alapforrásból származott és mégis a vitatkozás hevében érzékenyen kellett tapasztalnia, hogy legjobb barátai elhagyták, s csak két unitárius pap vállalkozott arra, hogy szószékét átadja neki. Ez volt az unitáriusoknak önmaguk között folytatott legélesebb és leghosszasabb harcuk a 30-as és 40 es években. Szakadást s hátramaradást eredményezett, de megtisztította a vallás légkörét, miért az unitáriusok nemcsak a közöttük, hanem a körülök levő keresztény egyházakban is teljes méltánylásra érdemesek, mert a mit ők esetleg veszithettek számban, abból az egész kereszténység nyert lényegben.

De Parkertől, Garrisontól és egyik-másik unitáriustól végtelen sokat nyert a rabszolgaság eltörlésének ügye is. Lánggal égő lelkének egész erejét ebbe a nagyszabásu humanitarius mozgalomba is belevetette.

Midőn a rabszolgaság kérdése meg volt oldva, akkor kezdődött meg az unitarizmus uj életre ébredése 1865-ben. Ekkor, tehát az erdélyi unitarizmus keletkezésének 300 éves fordulóján, az ámerikai unitáriusok megkezdették a szervezkedés munkáját. Dr. Bellows (olv. Belóz) volt a vezérszellem. Egyszerre 50.000 forint alapot teremtett az ám. unitárius társulatnak.

Még ezután is voltak erős harcaik, melyek mindig a haladók és óvatosok között vívattak meg, sok keserüséget és sok veszteséget is szereztek, de végül megszűnt mindenik még a XIX-ik százban s ma az ámerikai unitarizmus oly szilárd egységben, oly egészséges szervezetben, akkora áldozatkész lelkesedéssel fölvértezve áll egy uj élet és uj jövő nyitott ajtójánál, hogy mi csak Ámérikára tekintve is azt kérdehetjük azoktól, a kik az unitarizmus pusztulása fölött siránkozni szeretnek : hol van halál a te diadalmad

és hol van koporsó a te fulánkod. . . . Az Istennek legyen hála, a ki adott nekünk diadalmat az úr Jézus Krisztus által!

* * *

Miben áll az *unitarizmus diadala*? Abban, hogy legyőzte önmagát, tisztázta helyzetét saját háztartásában, kiosztotta a szerepet mindenkinek és egyesült erővel halad előre.

Abban, hogy a tudós Priestleytől örökölt tudományos alapon állva, minden aggodalom nélkül szembe tud nézni a tudomány vívmányaival; abban, hogy Dávid Ferencztől, Socinustól, Miltontól, Locketól, Channingtől, Brassaitól, Siméntől és Martineautól örökölt rktikai vizsgálódás eszközeivel nyugodtan fogadja és folytatja a biblia és más szentiratok modern bonczoló és összehasonlító kritikáját.

Abban, hogy a hitet a tudással, a kegyességet a cselekedtekkel szerencsésen egyeztetni tudja.

Ez az eszményi diadal fölségesen megvalósított 1900. év május havában Bostonban, a hol nemcsak a legrégibb és a most száz éve alakult egyházak, a magyar, angol és amerikai találkoztak és baráti kezét fogtak, hanem azokon kívül még a hollandi, a francia, német, olasz, norvég, indiai és japáni. Tehát az unitarizmus nagy ténye az, hogy a XX ik száz kezdetén egészen önként, a kor szellemének hatása alatt meg van indulva a mivel népek között mindenütt. Ez a tény azért bir kiváló nagy értékkel, mivel nem a véletlen, nemis egyes emberek elméjének, hanem a kor közszellemének önkéntes megnyilatkozása, ugyanolyan, a milyen volt a XVIII-ik száz végén Angliában és Ámerikában, a XVI ik száz közepén Európának csaknem minden államában és a II ik meg III-ik száz években a keresztény népek között a Keleten.

Ennek a legujabb mozgalomnak a megelőzők fölött az a kiváló nagy előnye van, hogy míg a legelső után a sötét közepkor, a második után a katolikus reactio, a máglya, a börtön, a bitófa, a sajtószabadság megsemmisítése, az eretnek üldözés és a könyvégetés következett, most a XX-ik száz következik teljes polgárjoggal, egyetemes sajtó- és vallás szabadsággal.

Igaz, hogy a reactio épen oly erővel működik most is, mint akkor, de most reménytelenül, mert lám a legabszolútabb kormányt rendelkező Oroszországban, hol a rendőrség és katonaság

a jogot és szabadságot követelő egyetemi ifjúságot nyílt utczákon löveti le, a hatalmas csár lépik közbe, hogy a nagy reformatort Tolsztoj Leót a papság gyűlölete ne bántassa. Az idő jele ez, a melyből megérthetik azok, a kiket illet, hogy az önkény papuralma lejárt, s a helyett *az az egyetemes közszellem uralkodik*, a mely tiltó szavát megszólaltatja, még a minden oroszok csárja ajakán is.

Azt kérdem azért most, vajjon helyesebb lett volna-e, ha Channing, fölhasználva az alkalmat, az unitárius felekezetet egyik régi mintára szervezi és a kálvini egyház helyébe lépteti egy kevéssel több szellemi szabadsággal, de ugyanazok között a felekezeti korlátok között, a melyek azok szemében, a kik kívül maradtak, tiltakozást, azokéban pedig, a kik belül voltak, zárlatot jelentettek. Vagy helyesebb volt így, a hogy maga Dávid Ferencz is tervezte az unitárius egyházat, hogy *alapja legyen a szabad vallásos meggyőződés, a hit isteni ajándéka*, a melyet elfogadjon, a kinek tetszik, de rá kényszeríteni ne lehessen senkit?

Átlátom, hogy úgy több hódítást vittek volna véghez, ma nagyobb volna számuk nemcsak Ámerikában, hanem Angliában is, de kétlem, hogy az egyház körén kívül akkora tudott volna lenni hatása, oly általános a befolyása az unitárius szellemnek, mint most. Én úgy képzelek egy Channing, Parker, Emerson, Clarke, Martineau-féle egyházi szónokot, mint egy nemzeti költőt, a ki mindig a haza eszményét látja szeme előtt, mindig azt éneкли most a szabadság, majd a szerelem, majd a testviriség jelszava alatt és lánggra gyújtja mellette minden olvasóját. A magyar szabadság hősei: a szónok Kossuth, a költő Petőfi szavától épen úgy lelkesedik a német, mint a magyar, s vajjon nem így van-e apostolunk Channing remek beszédeivel mindenki, bármelyik felekezet, bármelyik nemzet kötelékéhez tartozik is?

Mindamellet azonban, hogy a külföldi unitáriusoknak nincsen olyan egyházi szervezetük, a milyen nekünk van, nincsenek püspökeik, espereseik és köri gondnokaik a nálunk ismert fogalmak szerint, megvan minden módjuk arra, hogy hiveiket munkára, áldozatra, hitbuzgóságra bírják, tanácskozásaikba bevonják és érdemeik szerint megbecsüljék.

Nekem úgy tetszik, hogy annál a körülménynél fogva, hogy

köztük nincsen olyan fő hivatalnok, a ki bizonyos felelősséggel tartozik mindenért, az egyház vagyonáért, a papok buzgóságáért, erkölcsi magaviseletéért, sőt még beszédéért is, a tanítókért, az énekvezérért, a gondnokért, a presbyterért, s még talán a harangozóért is, több, nagyobb és általánosabb a felelősség, mert ott magát mindenki akár püspöknek, akár főgondnoknak tekintheti s ahhoz képest egész szívvvel, lélekkel, munkával és áldozattal szolgál gyülekezetének, vagy az összes gyülekezetek egyetemének.* Hogy egy még közelebb eső hasonlattal éljek, az amerikai és angol unitáriusok egyházi szervezete olyan, mint a mi Dávid Ferencz Egyletünké. Elnök lehet akár világi, akár egyházi férfi, vagy nő is, ha a közbizalom rá irányul. A munkában a választmányi vagy felolvasó gyűléseken szerepet vállalhat magára a tanár, a pap, a jogász, az orvos vagy akár egy falusi kis leány is. És ki merné tagadni, hogy ebben van erő, van élet és van olyan folytonosság, a melyből csak haladás várható.

Ebből következik, hogy megtanulják becsülni a munkás embert és önként sorakoznak azok körül, a kik szellemi vagy erkölcsi fölnynyel bírnak. Következik, hogy jubiláris ünnepükre kiválasztják legjelesebbjeik neveit és aranybetükbe foglalva állítják a tisztelet legfőbb helyére.

Abból a fölfogásból, a melyre már hivatkoztam, hogy az amerikai unitáriusok nem akartak felekezetiesek lenni, következett, hogy igen sokan általános közczélokra adták és adják pénzüket, igen gyakran csak azért is, nehogy felekezeti szűkkeblűséggel vádoltassanak. Sokszor hallottam és olvastam már, hogy a jótékony intézeteknél, iskoláknál, könyvtáraknál és egyetemekenél a mozgó szellem, a munkás kéz és a pénz is első helyen, sőt legnagyobb részben mind unitárius volt. A világon legelső békeszövetkezetet unitárius ember *Worcester* (o. Vuszer) Noab szervezte, a kit »a béke apostolának« szoktak nevezni. Tuckerman József már 1826-ban megkezdte áldásos munkáját, mint a szegények papja. Rendes papi állását elhagyta, hogy a szegények között és érettük élhessen. A ma működésben levő jótékonyasági

* A nyugati államok missionáriusát „nyugoti püspöknek“ czimzik a közbeszédben.

eszméket ez az ember már 1830 előtt életbe léptette volt mind Unitáriusok szervezték az első mértékletességi egyletet és az első biblia-társulatot.

Az ámerikai unitárius Társulat, a mely 1825-ben az angollal egy és ugyanazon napon szerveztetett, szintén nem egyéb, mint játékonysági egylet, csakhogy az említetteknel jóval tágasabb munkakörrel, a melyben mindazok a czélok föl vannak véve, de azokon kívül legkivált a vallás, erkölcs, a vasárnapi iskolai oktatás, az irodalom terjesztés és a hazai meg külföldi missioi munka.

Azt is meg kell említenünk, hogy az egyesült államok legnagyobb paedagogusa Mann Horace, épen mint a magyar Pestalozzi, Dr. Brassai lelkes unitárius volt. A gyermekkertet két unitárius nő vezette be Ámerikába. A legelső egyetem a Harvard, elnöke Dr. Eliot unitárius, s ellehet képzelní, hogy 2500 egyetemi ifjunak a szellemére milyen befolyása lehet annak, a ki egy nyilvános gyűlésen tartott beszédében így szólott: »Nekem az unitárius vallás kedves vallásom, mert abban születtem, abban neveltetem és mert magam azt tapasztaltam és a mások észrevételeiből is arról győződtem meg, hogy ez a világon a legtöbb vigasztalást nyújtó hit a megpróbáltatás és kísértések idejében, és a legkedélyesebb, a mikor az embernek jól van dolga.« . . . Ezért — mondja tovább — ennek a hitnek terjesztése, gondolatom szerint, szent dolog és megszentelt kötelesség.«

Mind a mellett, hogy az egyetem elnöke így beszél az unitarizmusról, a vezetése alatt levő egyetem theologiai fakultása, bár kezdetben az volt, most már nem unitárius jellegű, hanem egyetemes, mert az unitáriusok az egyetem jellegét nem a csillagban, sem nem a keresztben találják kifejezve, hanem abban a tudományos szellemben, a melyet az egyetem hallgatóinak ad. Theologiai intézetük, a mely unitárius jellegű, van Meadville városban, a melynél ismét abban mutatták liberalismusokat, hogy a nőket is fölvevtek, nem unitáriusokat is fölvesznek. Ma 24 széknak van rendes nő lelkipásztor. Ebben a tekintetben is legelől járnak az unitáriusok, habár vannak még olyan egyházak, a melyekben a női vállalat érdemesítik a palást viselésére.

Most élő nagyjai között Hale Edward Everett számos jótekonny egyletnek alapítója, vezérszellemé és éltető lelke. King Starr

- egyik ifju és korán elhunyt papjuk — azt a dicsőséget szerezte meg, hogy Californiát az Egyesült államokhoz csatolta és az Egészségügyi bizottságnak egy fél millió koronát gyűjtött.

Ezek jobbára mind a jótékonyág terén működtek s mégis érezzük, hogy az Egyesült államok nagy világa körültek forgott, pedig ez a szolgálat elenyésző ahhoz képest, a mit mások más téreken tettek.

* * *

Legyen szabad egy pár adatot még felsorolnom. Az amerikai *irodalom* az unitárizmussal egykoru, mondhatjuk ikertestvérek. Channig teremtette meg az egyházi beszéd irodalma modern alakját. Előtte az egyházi beszédeknek semmi irodalmi értékök sem volt. Emerson a szépírók atyja. Az ő írásai alakilag páratlanok és tartalmilag ntólérhetlenek »A nagy emberek haszna« cz. munkája, mely magyarban is meg van, nem magasztalható megfelelő szavakkal, oly gazdag eszmékben, oly magasrendű a fölfogása és kritikája.

Regényíró is sok volt köztük: Cooper, Stowené asszony, Child M. Lydia, War Vilmos, Judd, Dr. Holmers, Hawthorne, Hale Edward Everett, Bret Harte. Épen ily arányban voltak történelem írók, voltak nagy szónokok (Winthrop, Philips, Webster, Everett, Sumner). Kritikusok (Giles Henry, Whipple, Lowell Russel James, Holmes, Dr. Furness, Clarke Freeman Jakab. Dr. Peobody P. Andrew, Dr. Hedge a theologia és philosophia terén foglaltak helyet.

A költészet kettő kivételével, mind csak unitáriusoknak termett babért. Longfellow, Bryant, Lowell, Holmes, Adams Sarah (»Közelebb hozzád uram« szerzője), Sears és Emerson mind nyílt unitáriusok voltak, de az angol Tennyson is ide sorozza vallásos fölfogása

Egy egész legio, egy egész ország írói serge vajjon mit jelent, ha nem azt, hogy az unitárizmus nagy és hatalmas.

Ha még megemlítem, hogy az Egyesült államok elnökei közül 5, politikusi közül óriási szám, társadalmi vezérei, üzletemberei, ügyvédei, orvosai, főleg Uj Angliában, tulnyomó többségben mind unitáriusok, kellően igazoltam, hogy hitrokonaink száma,

Észak-Amerikában rendkívül nagy, habár csak 500 templomuk van s a lélekszámot ők maguk csak 175 ezerre becsülik.*

Az egyházközségek működése összpontosul 21 konferenciában, a melyek kisebb-nagyobb kerületre hatnak ki. Van egy nemzeti nőegyletük, mintegy 150 vidéki egylettel; 5 vasárnapi iskola szövetkezetük; ifjúsági és papi egyletük, 11 clubbjuk; 8 középiskolájuk; 8 jótékony intézetük, 5 egyházi lapjuk és számos kisebb helyi lap.

Angliában 1844-ben vétetett be az unitárius vallás a törvényesen elismert vallások közé. Ennek is dicső szép multja van a XIX. százban. Szervezete, irányzata nagyban megfelel az amerikaiaknak. Ránk nézve az az előnye, hogy a Brit és Külföldi unitárius társulat már 40 év óta segítse minket, egy papnövendéknek segélyt adván, hogy Manchester Collegben tanuljon. Vezércsillaguk Dr. Martineau, a XIX-ik száz legnagyobb bölcsésze, épen egy éve halt meg az egésznek mély fájdalmára. Itt az egyház száma 400. Van három theologiai intézetük és az amerikaiaknál felsoroltakból minden intézmény kisebb-nagyobb számban. Habár nemis oly nagy mértékben, itt is aránylag túlsúlyban vannak a szellemi, erkölcsi és irodalmi befolyás dolgában minden más felekezet fölött.

De mt. közgyűlés az unitarizmus határköve itt még nem állítható föl, de sehol sem, a hol gondolkozni és józanul itélni tudó emberek élnek. Engedjék meg, hogy egy pár szóban említsem meg a többi országokban levő hitrokonainkat is.

Hollandia a szabaelvű theologia legjobb termő földje. Ezelőtt épen 200 évvel (1697-ben) ezerekre menő pénzáldozattal jött segítségére egyházunknak Dimény Pál útján a Kolozsvárt leégett most r. kath. főtemplom fölépítésére. Épen a Székely-Kereszturt 1701-ben tartott zsinatot érte volt az a szerencse, hogy ezt a nagy jótéteményt az egész egyház nevében az összes előjárók és esperesek aláírásával ellátott levélben megköszönje.

Az ezelőtt néhány évvel elhalt nagy tudós Kucenen Ábrahám

* Ebből a számból a legnagyobb, felénél több egyház Uj Angliában van, 150 a közép és nyugoti államokban van; 25 a csendes tengerparti államokban, 13 a déli államokban és 3 Canadában.

eideni tanár a B. és K. U. Társ.-nak tiszteletbeli tagja volt Tiele-vel együtt, ma pedig a nemzetközi Unitárius Councilt számosan üdvözlük ugyanonnan.

A nagyobbára Katholikus Belgiumnak szép fővárosában Brüsszelben unitárius templomból hirdeti Hocart lelkész egyetemi tanároknak, előkelő hivatalnokoknak, hogy csak egy az Isten.

Párisban Bonet Maury a párisi egyetem kitűnő tanára, mint hitrokont fogadott házánál s »Az unitarizmus őstörzsait« egy derék könyvben ő méltányolta. Ugyanott számos előkelő úr és tudós él állandó összeköttetésben nemcsak angol és amerikai testvéreinkkel, hanem a derék Chareau a Keresztény Mavető útján velünk is.

Berlinből Dr. Oppert tanár velem együtt volt Bostonban, mint a német szabadelvűek képviselője, és a világhírű vallásbölcész Dr. Pfeiderer Otto most a májusi gyűlésen egyik felolvasó lesz.

Norvégiából egyenesen unitárius néven nevezett gyülekezetek küldöttek képviselőt és egy mozgalmas kis lap terjeszti közöttük egyszerű vallásunk elveit.

Hogy Oroszországról nem lehet szólni, annak könnyű kitálatlani a magyarázatát, de hogy a kis oroszok 14 millió lakosa bár titokban a mi szabadelvű nézeteink felé hajlik, azt credeti forrásból volt alkalmam megtanulni.

Olaszországban az öreg gróf Bracciforti tanár több évig (1869—1872) szerkesztett egy unitárius lapot (La Riforma del Secolo XIX) és állandóan hirdeti szabadelvű eszméinket, összeköttetésben Antonio Franco, Terenzio Mamiani, Pietro Barbaro és más jelesekkal.

Sweizban Lang Henrik lelkész írásban és szóval egyengette a mi eszméink felé vezető utat. Alther baseli lelkészről elég annyit tudnunk, hogy Parkernek remek életrajzát írta meg és adta ki ezelőtt egy pár évvel.

De még itt sem állhatunk meg. Indiában a Brahmo Somaj = az Istentimádók társasága, csaknem hetven éve működik abban a szabadelvű irányban, a mely követőit, a nagy és kegyes férfiakat Keshub Chunder Sent és Protop Chunder Mozoomdart a legbensőbb viszonyba hozta az angol és amerikai unitáriusokkal.

E mellett 1887-ben egy nyíltan unitáriusnak nevezett moz-

galom induit meg Indiában a Khasi halmok között, a hol most Jovaiban, Nongtalangban és Railangban van unitárius templom, Shillangban és Raliangban missiói állomás mind benszülőttek vezetése alatt, kik közül Bipir Chandra Pált, a derék indust személyesen is megismertem.

Még egy jó lépéssel tovább kell haladnunk el egészen Japánba, a hol tiz éve lobog az egyistenség egyszerű zászlója. Egy amerikai lekész ment ki a benszülőttek hívására az a. u. Társulat segélyével. Nagy missiójából hazatérő útján Londonban találkoztam vele, ott volt alkalmam hallani lelkes jelentéséből, mily szép reményekre jogosít ez az új, modern és nagy jövőbe tekintő állam, a melyben legujabb nyelvészeink és régészeink szerint talán épen a mi ázsiai őseink egyik ágára bukkanunk.

Valóban nagyon meglepő volt, midőn az ifju Murai Tamásnak bemutattak Bostonban, hiszen a neve egészen a Jákobé, csak a színe volt Ezsaué. Ráadásul még azt is megtudtam, hogy Murai »folyó mellett« jelent, mintha épen a mi Mura folyócskánk mellől került volna Japánba, vagy mintha a Mura az ő nevében s a mi folyónkban egy és ugyanaz a szó volna. Ő maga mondja, hogy a kereszténységet már több év óta terjesztik közöttük az orthodox egyházak missionáriusai, de a sok fáradságnak nincs meg az eredménye, mert a japáni vagy nem törődik vallással, vagy olyant fogad el, a melyben van világosság és élet. Ezt kiválóan bizonyítja az, hogy míg az orthodox templomokban csak 40–50 hallgató van, az unitáriusoknál 1–2 ezeren tolonganak, hogy hallhassák az unitárius lelkész beszédét.* Ezt Murai így magyarázza meg: a mi népünk nem bolond. Ők tudják, hova kell menni az igazi lelki és szellemi táplálékért.

Japánban 7 benszülőtt unitárius pap van. Érdekes hogy c papok nem kapnak fizetést hanem a hét folyamán dolgoznak egyéb munkakörben s vasárnap prédikálnak. Ebben van nagy erejük, mert így a nép egészen magukhoz tartózkodnak tekintí őket, szereti, becsüli és szívesen hallgatja tanításokat.

* A japániaknál a templomban csak orgonáznak, de nem énekelnek.

Erősen szép jövő mutatkozik a japáni unitárizmus előtt. Most az ám. un. társulat épített számokra egy nagy termet Tokyo városban épen az egyetem közelében, hol az egyetemi ifjak örömmel fogják hallgatni egyszerű elveinket.

Hát bizony csak igaz a francia bölcész mondása: mégis mozog a föld

Ime mt. hallgatóság ez az unitárizmus ma. Kérdem kételkedik-e valaki, hogy mi magunkra vagyunk hagyva, ki vagyunk vetve a nagy világ forgalmából. Ellenkezőleg egyben előtte állunk az egésznek. Élén haladunk a mozgalomnak. Az ámerikai ideküldi lobogóját hódolata jeléül a mi Dávid Ferenczünk nagy szellemének. Az ámerikai és minden más világ szabad gondolkozója úgy tekint Dávid Ferenczre mint a Jézus Krisztusnak, Pál Apostolnak, Luthernek, Servetnek egyenes utódjára, és az ám. unitáriusok ma élő legnagyobb papja a csodásan mozgékony 82 éves Hale Edvard ifjui hévvel és elragadtatással állítja egy ötezerből álló gyülekezet elébe Dávid Ferenczünket, azon a kerek kövön a melyre fölállva ő beszélt, a nép pedig még jobban lelkesedett mignem egyszer megsokalta, hogy egy ilyen pap az utcán beszéljen, vállára vette, templomát kinyitotta előtte, hogy szóljon a szószékről. És attól kezdve a mi unitárius testvéreink 150 évig prédikáltak abból a szószékből és attól fogva az egész város, az egész ország színe java unitárius lett. Olyan beszéd kell nekünk, szólt az öreg Ezsiás alaku proféta. Vajha megtanítna valaki minket hogyan kell beszélni hogy azt minden rendü, rangu és értelmü ember megértse. Hogyan kell szólanunk azoknak, a kiknek ruhája a mûhelyben elszennyeződik, tenyere az eke szarván feltörrik, hogy mindenik egyszerre megnyilatkozzék és azt mondja: »Én is az Isten gyermeke vagyok. Nem szükség, hogy közém és az én Istenem közé álljon a pap!«

»Ezt a csodát mivelte Dávid Ferencz azon a napon. Nem kell hát megütközni, ha mi midőn vissza nézünk a multba, Magyarországot az első helyre tesszük azok között a kiket profétáinknak nevezünk.«

Ez az öreg proféta nyilatkozata rólunk, mt. gyülekezet, kedves hitrokonaim. Értitek-e látjátok-e mily nagy, mily rendkívüli felelősség és teher foglaltatik ebben? Tudjátok-e hogy ti királyi papság, szent nép vagytok?

Előre tehát! Föl a szent lobogót! Dávid Ferencz lobogóját! És kiáltstátok: *a hit Istennek ajándéka* a mi hitünk isteni ajándék! Mi ehhez hivesek maradunk most és mindörökké!

A DÁVID FERENCZ EGYLET UDVARHELYKÖRI FIÓKJÁNAK KIADVÁNYAI.
I SZÁM.

UNITARIUS ÉLET ÉSZAK-ÁMÉRIKÁBAN.

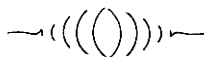
FELOLVASÁS.

A DÁVID FERENCZ-EGYLET UDVARHELYKÖRI F.-E.
KÖZGYÜLÉSÉN VARGYASON,

TARTOTTA
Dr. BOROS GYÖRGY.

— — — — —
KIADJA A D. F. E. UDVARHELYKÖRI FIÓKJA.

— I szám. —

KOLOZSVÁRT,
NYOMATOTT GÁMÁN JÁNOS ÖRÖKÖSÉNÉI.
1901.

Unitárius élet Észak-Ámérikában.

Hogy a fák ősze elhullatják levelüket, s tavasszal a rügyből új levél, a bimbóból új virág fakad, azt nemcsak megszokásból tudjuk, hanem meg is magyarázzuk a naprendszerből, a föld termő képességéből, a növényélet törvényéből és az életenergia örökkévalóságából.

De a *szellem világában* már nem oly természetes s nem is oly könnyű az eljárás. Itt nem szemünk előtt folynak a változások, nem kezünk alatt nőnek az erők. Itt találkozunk 6—8 éves művészekkel, 15—16 éves költőkkel, 18 éves zeneszerzőkkel, egészen véletlenül.

Itt, ha hosszas sötétség után, nagy világosság támad, a természetben fölülálló erőkhez folyamodunk, melyekről fölteszük, hogy nemcsak csodaszerű, de természetellenes dolgokat is tudnak végrehajtani.

Egy fő, egy mindenek fölött levő központi erő, Isten gondolata és hite, habár sokban eltérő árnyalattal is, igen megnyugtató feleletet adott az ember kérdéseire, de egyszersmind okot szolgáltatott arra, hogy az ember lelke ott lebegjen az isteni mélység fölött és teremtsen magának olyan világot, a melyben nincsen megnyugvás sem a hetedik napon, sem a hetedik esztendőben.

Arra célzok, hogy a lélek életének kérdései, a helyett, hogy Isten „legyen“ szavával világosságot hoztak volna a világra, elhomályosították azt, és teremtettek olyan állapotot, a milyent a világ teremtése előttre sem képzelt a bibliai író s a melyről azt mondotta, hogy kietlen és pusztá volt.

A szellemi erő megnyilatkozásával mt. hallgatóim, van egy nagy bökkenő. Ez a megnyilatkozás ember által történik, ember ajakáról hangzik el, már pedig a mit az ember a maga tekintélyére

épít, azt az emberek sokasága meggyanusítja, kétségbe vonja, hibáztatja, sőt üldözi is. A Sokrates méreggel tölt pohara, a Jézus keresztje, a Pál börtöne, az István kövei, a máglya és a vérpad mind ezt hirdetik. Minden nagy eszmének meg volt a keresztfája, s ha valamelyik keresztény egyháznak van oka ezzel a jelvénnel dicsekedni, az unitáriusnak bizonynyal volna. Bámulva szemléli az ember a mai időben, hogyan lehet oly merész valamely egyház, hogy a Krisztushoz, akár keresztjéhez kiváltságos jogot formál magának és ezzel utját állja azon szellem terjedésének, melyet a nagy mester, életével fizetett meg.

Ez annyit jelent, mintha a levegő közösségét elvitatná a tölgy a csipkebokortól.

Az unitárius ember élete 400 év alatt bizony nem egyéb volt, mint, alapjában véve, a keresztre készülés. Olasz, Spanyol, Francia, Lengyel, Német, Magyar, Angol, Erdélyországoknak mindegyike megízleltette a halált az unitáriusokkal, a mit semmivel sem kell igazolnom azon kívül, hogy minden helyen kiirtatott a nép köréből, kivéve ezt a kis országot, a melynek bércei védő paizst szolgáltak számunkra, egy néhány szűk völgyben.

De az unitárius élet nem maradt a kereszten és a sir fulánkja sem vehetett erőt rajta. A halál után megjött a föltámadás, a sirról elvétel a kő.

És a föltámadott unitarizmus nem tartozkodik többé bezárt ajtók mögött, mint hajdan a megfélemlített tanítványok, hanem nyitott házakban él.

Ezt a jelképesnek látszó beszédet, egészen szó szerinti értelemben alkalmazom az amerikai unitarizmusra. Egy néhány unitárius családnál tapasztaltam azt a kedves vidéki szokást, a mi nálunk is faluhelyeken szerencsére meg van: az ablakok függönyeit nem bocsátják le, hadd sugározzék lámpásukból a világosság ki a kertbe, meg az útra. Kellemes dolog, ha az ablak alatt, az éj sötétében elveszett rózsabokornak, egy-két nyílását mevilágítja és földéri a mi lámpásunk és hasznos is, ha az elkésett utas elébe kijutott, egy-két sugár, figyelmezteti őt az uton az elemek, vagy az emberek rongálására.

Nekem úgy tetszik, hogy ez hű jellemzése az amerikai unitáriusok életének és működésének. Mikor egyházzá alakultak, nem

kötötték le szívüket, sem szavukat, ismeretlen isteneknek, nem vontak fátyolt szemükre.

Más egyházak alapítói megírták a hitvallást követőiknek, ez előtt több száz vagy ezer esztendőkkal, megállították az Isten tisztelése módját, biztonságba helyezték magukat a változások ellen, de be is zárták ajtóikat az új igazságok előtt. Az unitáriusok szívüket és lelküket is nyitva tartják.

Volt alkalmam rámutatni* arra a liberális jótékonyagra, a mely igen gyakran megrövidíti az unitárius ügyeket, nehogy magára vonja a felekezetiesség vádját. Gondolataikkal is hasonlóan bánnak el. Nem azért építik templomaikat, hogy ezek útján új egyháztagokat fogdossanak, hanem azért, hogy minél több alkalmat nyujtsanak mindenkinek eszméik, életük és szívök verésének megismerésére. Azért — mondja Savage (Giving as related to having and being. 15) „mivel Channing és Angliában, Martineau, meg mások a legjelesebbek közül, mindig azt prédikálták, hogy nem kell felekezetiesnek lenni. Ők mindig elleneztek egy újabb felekezet alapítását. — Van egy szép város ebben az országban — mondja ugyancsak a lelkész — a melyben két fiu született és férfivá, meg gazdaggá is lett. Az unitárius tenni akart valamit a városáért és alapított egy nagyszerű nyilvános könyvtárt. A másik — a ki a püspöki, anglikán egyház tagja volt — szintén akart tenni valamit a városáért és építtetett egy templomot a felekezet-jének. Melyik tett helyesebben? Felekezeti szempontból bizonynyal az utóbbi, mert az új, kényelmes templomba elmentek, nemcsak az egyháztagok, hanem még az unitáriusok is, miután az övék avatag s nemis valami díszes volt.

Egy másik városban, egy unitárius lelkész négymillió koronát gyűjtött, csaknem teljesen a saját híveitől, nyilvános iskolákra, holott az ő temploma és egyháza nem valami fényesen állott.

Még egy hasonló esetet. Tarry-townban, a Hudson partján, egy felséges szép kertet és kastélyt ajándékozott egy unitárius nő unitárius gymnasiumnak. Williams barátunkat megválasztották igazgatónak. Az első évre csak egy néhány tanulót vettek föl, ötöt vagy hatot, s azok közül egy congregationalista, egy episcopelianus, egy presbyterianus és egy katolikus volt.

* L. Az Unitarizmus külföldön. Felolvasás 9 1

Egy unitárius, nő Dix Dorothea, a kit unitárius szentnek szoktak nevezni, életét, pénzét, erejét és egész szívét föláldozta a kórházi betegek sorsának javítására. Az Egyesült államokban kelet-től nyugatig, éjszaktól délig utazott, hogy boldoggá tegye a boldogtalanokat. Ime egy unitárius élete — az emberiség szolgálatában.

Egy másik unitárius nő, Barton Klára, hosszú éveken át azzal töltötte idejét, arra szentelte életét, hogy a háboruban megsebesülteket a kórházakban ápolja, gyógyítsa és szenvedésüket elviselhetőbbé tegye. Rajta kívül Ámérikában Nightingale Florence, Livermore A. Mária és még nagyon sokan, mind ugyanezt művelték. Szeretném ha megmondanák azok, a kik az unitáriusokat rágalmazni szokták, vajon ezeket az unitárius nőket keresztényeknek tartják-e? Vajon ezek a Jézus követői voltak-e?

Olvastam Whitman Walter unitárius költőről a következő érdekes följegyzést. New-Yorkban lakott s szeretett mindennap kocsi-kázni a város legszebb utcáján végig. Egyik télen egyszer álmélkodva látják az uton járók, hogy a költő egyedül van, a kocsis helyén ül és ő maga hajt. Különczkedésnek, szeszélynek tekintették, csak azt nem értették, miért választotta épen a leghidegebb téli időt. Később megtudták, hogy az öreg kocsis beteg lett, s hogy ne veszítse el fizetését, a költő nem fogadott helyébe mást, hanem ő maga végezte el teendőit, s pontosan kiadta neki fizetését.

Ugyanez az ember megtette még azt is, pedig nem volt orvos, sem pap, hogy elment a kórházba, leült a beteg ágya mellé, levelet irt helyette; a haldokló mellett letérdelt az ágyhoz, meghallgatta utolsó kívánságát, gondoskodott, hogy az özvegy, vagy árvák megkapják az utolsó izenetet és a hátramaradott holmit. Bizony ez az ember sem volt pogány, hanem keresztény.

Keresztény, de milyen értelemben? Erre hívom föl hallgatóim szíves figyelmét: igazán mondom krisztusi értelemben. Ők példájukkal nemcsak azt mutatták meg, hogy segíteni, könyörölni, másokért áldozni, másoknak szolgálni kell, hanem azt is, hogy annak, a ki jót akar tenni és magát Krisztus követőjének akarja nevezetni, nem szabad azt kérdezni: te a Péteré vagy-e, avagy Pálé, te unitárius vagy-e, avagy katolikus. Ezekről a modern szentektől példát vehetnének azok, a kik itt közöttünk a kórházakban, meg

az utcákon gyakorolni óhajtják a krisztusi jótékonyságot azért, hogy a fölsegéltnak alkalmilag észére adhassák, melyik ajtón lehet bejutnia az egyedül idvezítő akolba.

Az egyetemes jótékonyságnak ez a krisztusi szelleme az unitáriusokat nemcsak a testi, hanem a lelki bajok orvoslására is kiváló mértékben sarkalta.

Apostoli szellemű papjaik, íróik és költőik, elkezdve Channing-től le a mai idő büszkeségéig, Hale-ig, mindenikének ez volt jel-szava: fogjunk kezét a sötétség elosztatására, fogjunk kezét a kereszténység roszul értelmezett tanainak rideg börtönében sinlődő, elveszett lelkek megszabadítására. Egy száz esztendő fáradhatlan munkája mind erre volt szánva.

Negyvenegy névből szőtt arany gyűrűvel volt körül ölelve Bostonban 5000 unitárius,* közöttük egy magyar is. E 41 név között egyet Erdély, egyet Anglia és 39-et Amerika adott. Valóban mondom, hogy a szentek társasága volt az. Egy égi kar, melyet élő szellemek szárnyaltak körül. Azok a szellemek, a melyek abban az 5000 emberben éltek, hatottak és lelkesítettek kimondhatlan erővel és hatalommal.

Ha ellehetne mondani mindazt, a mit ez a 41 nagy lélek gondolt, mondott és irt, így kellene fölkiáltanunk: bizony Isten van ezen a helyen... és én nem tudtam. De ha nemis lehet ismételni minden gondolatjukat, meglehet mutatni annak eredményét a mai emberek életében, hitében és gondolkozásában.

Ma az emberek együtt élnek, egymásért gondolkoznak, bármennyire elválasztva legyenek is egymástól a tengerek mélységei és a hegyek ormai által. Az eredményért közös hála illeti a tudomány, a haladás nagy szellemeit, de talán még nagyobb a vallásos szellem reformátorait, a kik eloszlatták a babonás előítéletet; a vele járó félelmet és beleoltották a vallást az élet fájába.

Az unitáriusok törekvése — dr. Eliot szerint új dolog ezen a világon, mert ők arra törekszenek, hogy az emberek legyenek meggondoltabbak, türelmesebbek, szívélýesebbek, a társadalom javítására törekedők. Az unitáriusok a hozzájuk áttérőknek életmódját és gondolkozását megváltoztatni igyekeznek.

Az emberek már kezdenek rájőni, hogy a hit nem jelenti

* Czelzás a 75-ik évi jubileumra.

valamely tantételnek, vagy dogmának elfogadását és azon megnyugvást, hanem jelenti a hitnek az életbe bevitelét. A hit végső eredményében élet.

Ezt az életet láttam megvalósulva a mi unitárius *családainkban*. A vallásos kérdések vizsgálása közben használt szabadság és nyíltság érvényesül a család vallásos életében is. Az atya nem parancsolja fiának, hogy olvassa a bibliát vagy vallásos könyveit, hanem ő maga olvas föl nekik minden szép gondolatot, melyre rájő. Ő a vasárnap reggelét a biblia szavaival kezdi meg, s neje, meg gyermekei, kik körülte vannak, egybe olvadnak az atyával gondolatban és érzelemben, s vajjon nem lesznek egygyé az égi atyáva lis?

Az, a mit mi még csak kísérletezünk, náluk már valóság, hogy a papné, leányai meg a gyülekezet ifjúsága szívvvel, lélekkel együtt mennek a vasárnapi iskolába. A newyorki papné külföldön utazó férjét, ha nem is épen a szószéken, de a templomban igen jól tudja helyettesíteni. Az idegent ellátja minden fölvilágosítással, a közönséget templom után fogadja, társalog velük a szószékről hallott kérdések, vagy az ekklésia dolgai felől.

Nekem úgy tetszik, hogy a mi hitrokonaink Ámerikában közelebb jutottak az élethez, mert lebontották a választó falakat, melyek külön zárták a férfiakat a nőktől, s a gyermekeket mindeiktől. Ott nincs eset arra, a mit nálunk talán minden templomban szemlélünk, hogy a férfiak az első, a nők a hátulsó ajtón mennek be imádkozni, külön csoportokba ülnek le s akkor is a fölött vesződnek, hogy melyik jusson előbb székbe, hogy büszkeségét bántódás ne érje.

Ott a *lelkészek* is, de a *hívek* is tisztában vannak a maguk dolgával. A lelkész nagyon jól tudja, hogy neki dolgozni, fáradni, tanulni, élnie kell hiveiért. A hívek nagyon jól tudják, hogy ha lelkészüket megbecsülik, önmagukat becsülik meg. Együtt és egymásért élnek s egymás nélkül épen úgy nem tudnának el lenni, mint a családtagok családapa nélkül.

Ezek ideális állapotok, gondolják sokan, hallgatóim közül. Elismerem. Furcsa dolog valóban, hogy az új világban az unitáriusok nagyon is az *elite* közönséghez tartoznak. Náluk meg van testesülve a becsület és a becsülés. Köztük sem Uj Angliában, sem a Csendes tenger mellett, sem Californiában nem lehet föltálni

azt az ismert amerikai típust, a mely az európai élczlapokban figurál. Lehet, hogy ez az unitárizmusnak hátránya is. Talán e miatt nem tud hozzá jutni a tömeghez. Ahhoz a tömeghez, a mely hozzá van szokva a pinczelakások nedves levegőjéhez, gőzéhez és sok olyan más homályos dologhoz, a mi nem szenved a világító nap sugarait. Szabad-e kimondanom e helyen, hogy ebben a tekintetben az unitárizmus mindenütt megegyezik. Az unitáriusok nem szeretnek lantorna-ablaku szobákban lakni. Nekik üveg, tiszta, átlátszó üveg kell ablakukba. Templomaikban is, az amerikaiak nagyon hasonlítanak a székely unitáriusokhoz. Nem kedvelik a középkori, szűk gotikus ablakokat, hanem a nyíltat, a tágast, habár ebben vannak kivételek közöttük is.

De most már elérkezett az ideje, hogy egyházi szervezetüket is egy kissé közelebről ismertessem meg. Az amerikai unitárius egyházak száma 500. Van rendes és állandó templomuk 400, melynek fele része vagy még több, az amerikai gyakorlat szerint *fa*. Az egyházak vagyona 56 millió korona. A legrégebbi egyház Plymouth városban van (1620-ból.) Ez tehát csak 50—60 évvel fiatalabb a mi unitárius templomainknál. Megjegyzendő, hogy a 17-ik és 18-ik százban nem nevezték unitáriusnak, mert hisz akkor ott az unitárizmus még ismeretlen volt. Átállás útján nyerték mintegy felerészét az egyházaknak és templomaiknak. Önálló kezdeményezés és szervezés eredménye mintegy 300. 1825-ben szervezték az Ámerikai Unitárius Társulatot. Ezóta, vagyis az elmúlt 75 év alatt csakis két esztendőben nem alapítottak új egyházat. A 40- és 50-es években, vagyis a háboruk alatt 1—5-tel szaporodott, a 60-as években 9-el is. A 70-es évek ismét lazábbak, ellenben a 80-as években lett 15 is. Az új egyházak szervezése állandó. 1898-ban 10 helyen, 1899-ben 5, 1900-ban 3 helyen szerveztek új egyházat, új gyülekezettel.

Az egyházaknak egészen tetszésétől függ, hogy összetartozandóságukat elismerik-e vagy nem. De azzal tisztában vannak, hogy egységben van az erő s ezt az erőt keresve, igyekeznek az egységre is.

Kétségtelen, hogy a mig egy jól kigondolt központi szövet nem teremtettek, addig az állandó tömörülés nem volt lehetséges.

A *szellemi mozgalmat* Channing teremtette meg. 1819-ben Baltimoreban elmondott nagyszabású beszéde korszakalkotó volt.

A szervezkedés is az ő érdeme. Az ő elnöklete alatt működött az a bizottság, a melynek terve szerint 1825. május 25-én megalakult az *Amérikai Unitárius Társulat*. Channing lett első elnöke, de gyöngé egészsége miatt kénytelen volt lemondani.

Czéljául kitűzetett: az unitárius kereszténység állapotáról az Egyesült Átlamokban felvilágosítás szerzése.

Egység, rokonszeny éz együttműködés teremtese a szabad-elvű keresztények között.

Missionáriusok kiküldése olyan helyekre, a hol nincsen rendes lelkész.

A papok fizetésére, templomépítésre — pénzgyűjtés.

Ennek a czélnak megvalósítására fölhívták az unitáriusokat. A társulatnak örökös tagjává lett, a ki 50 dollárt (250 koronát) fizetett. A társulatba képviselőt küldhet minden egyházközség, a mely már 2 évet fönnállott és a társulatnak nem adósa s alapjához bizonyos összeggel járul.

Tisztviselők: 1 elnök, 6 alelnök, kik az Egyesült Államok különböző részeiből választandók; 1 titkár, 1 vagy több segédtitkár, 1 pénztárnok, 18 választott tag, kik együttvéve alkotják az igazgatóságot. Az összes tagok közül 16 világi kell hogy legyen, és pedig 3 nő. Az elnök, alelnökök, titkárok és a pénztárnok évről-évre választatnak. A tagok 3—3 évre, de úgy, hogy évenként egy-harmad kilépik.

A társulat sorsa egészen a tagok buzgalmától, aldozatkészségétől függ. Vagyona a tagok állandó közreműködéséből és évi adományaiából áll.

A társulat *központi* helye Boston város, a hol Beacon Streeten 25 sz. alatt saját háza van. Ez az unitárius élet szive. Homlokzatát bárki megláthatja Kolozsvárt a díszteremben, azokkal a képviselőkkel diszitve, a kik a világból összesereglettek volt 1900. májusára. Kétemeletes, szilárd kő- és téglá épület.

A földszinen jobbról van a vasárnapi iskola-társulat szobája bőven ellátva kiadványaival. Itt lehet beszerezni mindazt, a mit a vasárnapi iskolákban használni akarnak. Balra van az Ám. Unit. Társulat könyvtára, a mely olvasó és dolgozó terem. Több különálló íróasztal állandóan el van látva írószerekkel. Ez a találkozója az unitárius világnak. Ez a posta, telefon és távirda leadó és felvevő

helye. Itt várják az unitárius nagy szellemek művei a vásárlókat és olvasókat. Itt van összeállítva a legjelesebb unitáriusok és unitárius épületek képgyűjteménye. Ezzel összenyílik a segédtitkár irodája. — Az I. emeleten van a hivatalnokok irodája egymás mellett egészen hosszú sorozatban. Titkár, elnök, lelkeszkar megbízottja, női szövetkezet titkára, ifjusági egyletek,* és a jótékonyági egyletek titkára s egy nagy terem: a hirlap olvasó és könyvtár. Ezeken kívül a kisebb-nagyobb gyűléstermek. Tehát ez az a szellemi konyha, vagy tűzgyújtó, vagy villa nyfejtő gépműhely, a melyből az áramokat bocsátják szét nemcsak az ország, hanem a világ mindenik részébe. Ott éledez egy kis sarokban az a szikra, a mely Magyarországon is már sokszor csapott lángban. föl Itt készülnek azok az eszmék, a melyek világhódító utra indultak el és épen a mult pünkösd napján Londonban sok ezerek szívét lángra gyújtották.

A gyűlésterem a nagy Channing nevét viseli (Channing Hall). Egy rendkívül barátságos és kitűnően világított tágas hely, a melyben 300 kényelmes ülőhely van. Több kisebb terem, bizottsági gyűlések tartására, melyek mind szabadon nyitva állnak unitárius gyűléseknek.

Az uniárius életet a *szószék* és a *sajtó* látja el szellemi táplálékkal. Az unitárius szószék nagy hatalom. Hivatalos jelenlétemben jellemeztem egy pár vonással. Az ámerikai unitárius szónok, általában mindig gyakorlatias. Ő mindig a korszak vagy a nap főkérdést keresi és a körül jár, nyíltan és kifejezetten. Channing még a biblikus irányu 18-ik száz hatása alatt állott, de már ő is föltétlenül és határozottan szembe néz a napi kérdésekkel és azokkal leszámol egyházi beszédeiben. S mégis senki nem vetheti szemére, hogy beszédei világiasak.

Parker — ez a folyton égő csipkebokor — theologus, philozophus, kritikus és reformátor volt egy személyben és a szavak legtágabb értelmében. Nézzük végig óriási terjedelmű, heves beszédeit. A határtalan sok tudás mellett mindenütt ott látjuk benne azt a gyakorlati szónokot, a ki a kérdéseket szőnyegre hozza és a szőnyegen levőt lebonyolítja. Ő gyermekesen szerető szív és legkíméletlenebbül bonczoló elme volt. Közöséges templomban nem fért el, egy hatalmas sátozt kellett építeni számára, hogy bár csak egy kis rész hallhassa a hallani vágyók közül.

Az ámerikai unitárizmusnak ez a két hatalmas tűzoszlopa egyszersmindenkorra bebizonyította, hogy a szószékről lehet kormányozni nemcsak a hitet, hanem az életet is.

Egy jellemvonást még meg kell említenem szószéki munkájokról. Nem időhez, sem alkalomhoz kötött. Mindig mély, alap igazságokat ölel föl tartalma. Olvassuk Channing beszédeit s bár tudjuk, hogy egy bizonyos — aránylag kis hallgatóságnak szólottak, minden időben s bármily körülmények között nagy gyönyörrel teletünk el s állandó ihletet nyerünk belőlük. Ez a nagy szellemek és örök igazságok hatása.

Minthogy e helyen nem lehet czélom az ámerikai unitárius *szónokok* ismertetése, a most élők közül három legjelesebbet említek meg: Savage Minot-ot. Ötven évet meghaladott férfi. Egy szellemi aranybánya, melyben az aranyerek bőviben vannak, szabad szemmel láthatók és csekély fáradsággal kiaknázhatók.

Beszéde oly egyszerű és annyira keresetlen, mint a tiszta buza kalásza, oly sikerdús, mint a buza aranszeme. Meglepően összeolvad nála az erős hit, a mély tudás és a szóközi bűbáj. Mindig tamul másokat és mégis állandóan csak önmagát prédikálja.

Beszédei befejezett egészek, melyeket elmondás után azonnal nyilvánosságra bocsátnak. Most már tizedik sorozata van folyamatban és forog közkézen.

New-York társvárosának, Brooklin-nak jeles papja Chadwick, a költő. Sokkal mélyebben szánt. Ő Parker életírója s jó részt örököse szellemének és követője modorának. Az ő beszédeit is minden héten széthordja a sajtó.

Chicagóban Lloyd Jones, ez a minden ízében sajátságos ember, a maga erején egy társadalmi lapot szerkeszt és beszédeit abban érvényesíti. A morált tartja alapdogmájának, pedig hívő lélek és érző szív. A népért érez s annak él.

A *sajtó* működése náluk rendkívül élénk. Számot tevő egyház nem lehet el úgy, hogy legalább egy évkönyvet ne adjon ki. Havi naptára csaknem mindeniknek jelenik meg.

Ezzel kapcsolatban szólnak az *unitárius lapokról*. Első helyen áll a Chistian Register. Hetilap. 80 éve áll fönn. Hogy mily nagy tényezőnek tartják, bizonyítja az, hogy a legkitűnőbb embereiket teszik szerkesztőjévé. A mostani Batchelor György, megelőzőleg

az Ámerikai Unitárius Társulat titkára volt. És fényes állását fölcserélte a szerkesztőjével. Gyors felfogás, hibátlan ítélet, jellegzetes író, tanult fő.

Lapjának beosztása érdekes. Legelől a szerkesztő rovata áll, melyben az egyház- és világpolitikai nagy kérdésekre tesz egy-egy rövid észrevételt, vagy elvégzi a felekezeti lapokkal a polemáit. Czikkei egészen rövidnek. Ebben a rovatban rajta kívül csak a belső dolgozó társak írnak.

A következő a politikai események rovatja. A hazai és külföldi mozzanatokot érinti, de rendszeren csak morális oldalról szól azokhoz. Politikai állást nem foglal el. Azért ezt a rövid rovatot nagyra becsülik.

Ennél még rövidebb a rövid hírek rovatja, melyben a vegyes tartalmu dolgokat egyszerűen megemlíti.

Következik a levelezés. Itt hozza szólnak a lapban fölvetett kérdésekhez s más közérdekű dolgokhoz. A polemától óvakodik s a személyeskedést teljesen kizárja.

A lap derekas része jó ezután. Ebben az eredeti vezércikkek kisebb-nagyobb szónoki beszédek, más lapokból átvett becses közlemények jelennek meg. Ezt a rovatot legszívesebben bővíti a szerkesztő.

Csaknem elmaradhatlan a beszédvár rovat. Az itt közölt egyházi beszédek a szószék-irodalom válogatott termékei. A ki itt helyet kap, a jelesek sorozatába lépik.

Igen becses függeléke ennek: a jeles gondolatok kis rovata, a mely szintén minden számban megjelenik.

Az irodalmi rovat hasznos. Kritikája megbízható. Rövid, de érdemi.

A család számára 2—3 kis olvasmányt rendszeren nyújt.

Költeménye szintén van mindig. Az egyházi életről hiven referál. Ugyanitt foly a missiói szellem ébrentartása.

Legvégül — a hirdetések között egy néhány jó élczczel szolgál a humor kedvelőinek.

Legújabb állandó rovata az „Unitárius szó és munka.” Világosabban szólva — volt az Ámerikai Unitárius Társulatnak egy ily című havi lapja, melyben az elnök, titkár, pénztárnok számoltak el a havi dolgokról. A folyó évben szövetkeztek a Christian Register-

rel s most már minden héten találunk benne egy-egy szép és lelkesítő közleményt. Olyanok ezek, mint egy püspöki szózat a hivekhez. Mindig van új tárgyuk, mindig van egy-két buzdító szavuk, hogy a munkakedv és az áldozatkészség ne lankadjon.

A „Pacific Unitarian“-t említem második helyen. Havi lap, de eleven és gyűjtő minden száma. Kiválóan erős unitárius öntudattal dolgozik. Mindig előre tart, mindig magával ragad egy-két aluszékony embert. Az unitáriusokat barátságra, egymásiránti bizalomra, kitartásra tüzeli, azzal a meggyőződéssel, hogy a nagy közönségnek szolgál. Mert azt még az ellenség sem foghatja rá egyikre is, hogy önző volna. Az egyik azért jó unitárius, mert igaz keresztény, a másik buzgó keresztény, mert tiszta unitárius.

„A legjobb szavaink“ a címe egy harmadik lapnak. Ez is csak havi, de törekvése nagybecsű. Leakar bontani minden társadalmi, felekezeti és nemi válaszfalat. Fölakarja állítani a tiszta szeretet és a boldog élet országát.

A szó szoros értelmében formált egy országot ott azon a nagy földön, a mely üdülő, fürdő, gyógyuló hely. Egy valóságos paradicsom, a hol mindenki úgy él, a hogy szíve kívánja. Vannak szép, nagy házai, vannak vendéglői, de vannak valóságos sátorai, melyekben nomád életmódra időz a jó kedélyű család.

Ezernyi ezer embert hoz össze, de nemcsak testi üdülésre, hanem lelkire is. Az osztály legkittünőbb szónokait, papjait, felolvasóit, tudósait, tanítóit meghívja és a közönségnek, ott a kényelem ölében alkalmat nyújt, hogy élvezze az elme, a művészet legjobb termékeit. Kisdédóvót, nyári iskolát is tart az apró népnek.

Ez a praktikus kegyesség.

Igy érik el eredeti gondlataik megvalósításával még azt is, hogy a nagy új világ unitáriusai, a kik különben soha sem látnák egymást, találkozzanak, ismerkedjenek és élvezzék egymás örömét.

Ezért tartom én oly nagy becsűeknek a Dávid Ferencz Egyesület ezen vidéki összejöveteleit, a melyekben lelkesítve, lelkesedünk közös, szép eszméink mellett.

A többi lapok kisebb körben mozognak. Van az ifjuságnak, van a kicsinyeknek, van a nőknek is.

A lapokkal versenyez hatásban és kiterjedésben az A. U. Társulat: „*Füzetes vállalata*.“ A legjobb írók, legjobb beszédeit, fel-

olvasásait kis füzetekben kiadja a társulat és ingyen osztja szét mindenkinek, a ki olvasni kívánja. A ki ismeri a Dávid Ferencz Egylet kiadványát „Tizenkét cikk az unitárizmusról“ ismeri az ámerikaiak e vállalatát is. Köztünk csak az a különbség, hogy nekik van módjuk, hogy szabadon szórják szét, nekünk nincsen, avagy nagyon csekély. Ha majd betelik érdemes elnökünk óhaja s megtelik egyletünk perselye, akkor mi is áldozni fogunk bővebben és liberálisabban. Az irodalom teremt szellemi közösséget, kétségtelen. De az ámerikai unitáriusok annál is többről gondoskodtak, midőn 1865-ben szervezték „Nemzeti Conferenciájukat“. Összegyűlt az egyházközségekből, melyek papjokat és még két képviselőt küldenek ki, hogy az Isten országának előmozdításában segítsék egymást jó és hasznos munkával.

Az egyházközségek elfogadják a Jézus vallását és tanítása szerint azt vallják, hogy a gyakorlati vallás összege: *szeretet Isten, szeretet ember iránt.*

Szivesen egyesülnek bárkivel, ha hitnézeteik eltérők is, de rokonszenveznek szellemökkel és gyakorlati törekvéseikkel.

A Conferencia kétévénként tartja gyűléseit, de van egy bizottsága, a melynek többek között erkölcsbirói feladata van. Ha valakinek a magaviselete és jelleme nem egyezik meg egy unitárius lelkes állásával, a Conferencia tagjai közül törli a nevét, ha az illető nem tudja igazolni magát. Ellenben fölveszi a névsorba azokat, a kik nem unitárius tanítéletben végeznek, de a társaságba méltóknak találtnak.

Ez azt jelenti, hogy a jellemre sokat adnak, hogy erkölcsi reputációjukat védelmezik.

Azzal tartanak, hogy mások becsülését csak úgy érdemlik ki, ha ők megbecsülik magukat és egymást. —

Már tovább nem is fűzöm a kínálkozó gondolatokat. Bezárom azzal az észrevétellel, hogy a hitéletnek s így hát az unitárius hitéletnek is csak úgy van becse, ha azt mindenki értékeli.

Szükséges-e előttem emlegetnem az unitárius hit értékét? Előttem, kiknek ősei hősieb bátorsággal kitartottak e mellett a felséges örökség mellett.

Tőlünk nem kívánnak vért, sem életet, csak munkás kezet, érző szívet, kitartó buzgóságot. Meg vannak nektek mindezek székel testvéreim?

Ha a ti szívetek nem volna oly fogékony, ha a ti buzgóságtok lankadni kezdett volna, ime itt van az Oceánon túl élő hit-rokonok, édes testvérek, példája. Lelkesítsen föl, buzdítson új életre, új áldozatra, új kitartásra. Nehogy ti hűtlen sáfárok legyetek, nehogy köztetek csorbát szenvedjen az őszékely becsület. A hit isteni ajándékát tartsátok meg oly híven, mint nagy mesterünk Dávid Ferencz. Ha nincsen apostoli szavatok, mint neki volt, legyen apostoli szívetek. Éljetek, áldozatok szívből hitetekért!

A

NEMZETI ESZMÉNY

AZ 1901. ÉVI MÁRCIUS 15-IKI ÜNNEPÉLYEN
KOLOZSÁRT TARTOTT BESZÉD.

Dr. BOROS GYÖRGY.

KOLOZSVÁR,
NYOMATOTT GÁMÁN J. ÖRÖKÖSÉNÉL
1901.

A nemzeti eszmény.

Az eszmék erősbek a rossz anyagnál.
Ezt ledöntheti erőszak, az örökre élni
fog. S fejlődni látom szent eszméimet,
tisztulva mindig, méltóságosan, míg,
lassan bár, betöltik a világot.

M a d á c h.

Eszményért hevül az ifjú kebel.
Eszményért harczol a vitéz karja.
Eszményről ábrándoz a gyöngye kis lány.
Eszményt rajzolgat bölcs államférfi.
Eszmény az Isten, eszmény a haza, eszmény az élet.
A ki eszmény nélkül él, nem ember.
S gyáva az, a ki eszményéért életét is föláldozni nem kész.
Mi az, mi szárnyat növel, hogy fölszálljunk az égig?
Mi az, mi dalt fakaszt a szívből s bűvös hangokkal tölti
be a léget? *az eszmény.*

Ez a nap, a melyen háromszinű zászló lobog a tavaszi fu-
valomban; ez a nap, a melyen hazafi lelkesedés pirja ég az
arczokon: *március 15-ike egy eszmény.*

Eszménye a *polgárjognak, a szabad hazának, a nemzeti
egységnek.*

*

Ezelőtt 53 évvel! Milyen hosszú idő! Ezelőtt 53 évvel
egyszerre, varázslatszerűleg megjelent e haza földjén a nemzeti
eszmény. Bájjával elkábitotta, mámorba ringatta a magyar
haza ifjuságát. Minden gyermekét.

A költő kezében megpendült a lant, ajkán megzendült a
a dal, kezében sercegett a toll. Szent izgalomba hozott min-
den csepp vért a független, szabad és önálló magyar nemzet
eszménye.

Nem alélt kábultság, nem pillanatnyi izgalom, hanem öntudatos elszántság és munkára kész energia lépett a magyar nemzet ereibe mindenütt egyszerre. E nemzet soha sem volt érettebb, sem egységesebb, mint a márciusi napok alatt és az első alkotmány idejében 1848-ban. Egyszerre annyi eszmét hozott fölszínre, annyi iktatott törvénybe, hogy félszáz esztendő nem volt elégséges megvalósításukra.

A márciusi alkotások közül fenkölt lélekre mutat a jobbagság eltörlése, önfeláldozás volt a közteherviselés kimondása, középeurópai létjogosultságot biztosított a sajtószabadság. Mindenik nagy, nemes és dicső, de a nemzet jövője érdekében mindeniknél többet jelentett: a *nemzeti önérzet fölébredése*; a halottaiból visszajött *önbizalom*. Én ezt tartom a márciusi napok legnagyobb vívmányának.

A nemzeti önérzet fölébredésével Magyarország egyszerre kiemelkedett a geográfiai fogalom alantos köréből.

Magyarország! Ez a szép, ez a dicső név egyszerre bűvös, bájoló lesz, mint szerelmes ifjunak szerelmesének neve, mihelyt először nyilvánosan kimerte mondani.

Eddig az értéke semmi volt, mert még a magyar is, félelemből vagy gyáva hűségéből, csak tartománynak, csak függeléknek nézte, melynek értékét saját határán kívül szabták meg.

Most Magyarország fölfedezte, hogy neki is van szive saját kebelében, a mely dobog, a mely él, örvendez és sir a szerínt, a mint napja jó, vagy gonosz. Nézzétek mivé nőtt azóta az a sziv, ott a szőke Duna mentén. Mily hódító, mily bájos országunk szive Budapest!

Szeretem s talán imádom is az ártatlan kis csecsemőt anyja kebelén, de midőn meglátom, hogy fönnállva, támasz nélkül végig megy kis szobáján, örömköny jó szemembe és magasra fölemelem a kis embert, hadd lássa a világot, melybe beindult; és midőn, azzal a sokat mondó irással igazolja, hogy ő érett már, megrázom jobb kezét s jelszavul adom: *előre fiu*; de szivemet büszkeség, lelkemet hálaérzet fogja el, midőn a munka terén, saját erejéből, fölmutatja az első sikert. Ez az övé! Ez a *férfi*, a ki már megállja helyét, megvédi becsületét és a hazáját is.

Magyarország 1848-ban öntudatos férfi korba lépett, Azért tartom én ezt a legnagyobb vívmánynak, mert a többi mind bekövetkezett volna, akkor is, ha ez az ország nem lett volna magyar. A sajtószabadság, jogegyenlőség megszületett másutt is, mert mindenik az idő méhében volt, de ránk nézve csak úgy lett értékük, hogy abban a törzsben indították meg a vérkeringést, a melyet honalapító Árpád ültetett ide. A nemzet vére keringeni kezdett, szeme fölnyílt, agya gondolkozott és meglátta az iszonyu valót: ha még sokáig így tart, bekövetkezett volna a szörnyü halál.

*

Mi történt azóta 53 év alatt? Sok minden, a mit a krónikás följegyzett és nem tudott följegyezni; a mit a történelem írója elmondott és nem tud elmondani.

Azóta volt Világos, volt Arad, volt börtön és kiegyezés!

Azóta bevégződött a XIX. évszáz, azóta ezeréves multat ünnepelt a magyar; azóta díszes házat épített magának, szép Duna tükrébe, az alkotmányos magyar nemzet; azóta 10 szobrot rendelt meg a legalkotmányosabb király, a magyar haza 10 ösének, hősének; és azóta már 28 márczius 15-én harsogott föl erről a helyről Petőfi láng lelkének gyújtó szikrája: Talpra magyar hi a haza!

Meghajlok ez emlékek előtt, hálával áldozok a kegyelet oltárán, de minden alkotás fölébe helyezem *ezt a napot*, a melyen a nemzeti élet tavasza uj bimbókat fakaszt és biztosítja az örökkévalóságot.

Én dicsőítem márczius 15-ét.

*

Az eddigi ünnepélyek első helyen az egyének kultussának voltak szentelve. Közöttünk, velünk éltek azok a hősök, kik véreket ontották a hazáért. Ajkukról hallottuk a nagy idők regéit, szemünkkel láttuk a csonkitott kart.

De a sorok már gyérülnek, az utolsók vivják a csatát az élet harci téerein, s azután bevonulnak a szellemek országába, nekünk pedig megmarad az eszmény.

Megmarad, de vajjon abban a fönséges dicsőségben, abban

a bájban és vonzó szépségben-e, a milyennek született 1848. márciusán.

Aggódva nézek körül m. t. ünneplő gyülekezet, mert félek, hogy a költőnek igaza van: a béke vészesebb.

Aggódva hallgatom az utcákról, a műhelyekből, sőt még a csöndes mezőkről is messze hallszó lármát, zajt, panaszt, elégedetlenséget és tomboló harci zajt. Aggódva tépelődök magamban, mert a Kárpátok magas tetői alatt üres házak, néma utcák tátonganak és mert a költő szavait sokan így olvassák: a nagy világon e kívül keress számodra helyt. Aggódva vizsgálom, hogy nem lett-e szűkebb a Kárpátoktól le az Adriáig; nem apadt-e ki a kanyargó Tiszából a hal; nem lett-e meddő az eddig arany kalásszal ékes rónaság; nem bújdosott-e el az erdő vadserege; nem száradott-e ki a hegy minden fája, hogy itt már sok magyar nem lel hazájára?

Aggódva nézek körül és iszonyodva látom, hogy ezernyi ezer erős karu ember kenyérért kiáltoz, s amott meg a gazda panaszra fakad, hogy pénziért sem talál becsületes munkát.

Mily iszonyu zavar. Mily fölfordult világ!

Dicső magyar népem, hát hol van az eszmény, hát hol a vitézség, hová törpült el az ős magyar büszkeség?

Istenem, ez szörnyű, hiszen 1848-ban szabad lett a magyar, s mégis szolga volna, s szolgánál is alsóbb: koldus, tehetetlen?

Nem fűzöm tovább e kérdéseket, nem rajzolom közállapotaink szomorú tüneteit e helyen, mert nekünk itt e nap emlékéét megszentelő gondolatokat kell emlegetnünk.

Külömben is nem volnánk igazságosak, ha tagadnók, hogy 53 év alatt sokat leküzdöttünk, sokat kivívtunk, sokat építettünk és haladtunk.

Haladásunkért nagy árt kellett fizetnünk és egyuttal rá kellett jönnünk számtalan olyan bajra is, a melynek orvoslására nem volt időnk. A tanuló ifjuval megszokott történni igen könnyen, hogy szeme elgyöngül, gerince ferde lesz, arca halovány, mert igen sokat dolgozott és mert nevelése nem volt eléggé okszerű. Mai iskoláinkban már eljutottunk oda, hogy az agy tömése nem egyedüli cél, hanem a testnek minden része

gondos figyelemben részesül, hogy ép test és ép lélek kerüljön ki az iskolából.

Mi a társadalom, ha nem iskola, a melyben a legnagyobb tanszabadság uralkodik, mert mindenki lehet önmagának mestere. Ezt tartom én haladásunk és nemzeti eszményünk megvalósítása legfőbb biztosítékának.

Az 1848. évi intézmények a magyar nemzetet egy egység társadalomnak tekintették, s midőn mindenkinek egyenlő jogot adtak, fölnyitották a szabadverseny zsilipjeit, melyeket sem a születés, sem a vagyon, sem a természeti erő túlsúlya ne juttasson senkit előnyhöz, hanem csakis az egyéni tehetség, szorgalom és kitartás. Ebben nyilvánult meg az egyéni jogok teljes méltatása

A társadalomnak az államszervezet, hivatásánál fogva nemcsak védelmet, jogszolgáltatást, hanem segítséget is kellett hogy nyújtson. Az állam, mint a nemzet egységesített ereje, részint bölcs előrelátással, részint kísérletképpen, segítségére jött a társadalom egyes rétegeinek és intézményeinek. Ennek tulajdonítsuk-e, vagy a korszellemnek, vagy az erkölcsi erő és bátorság elemi megcsappanásának: az eredmény nem kielégítő. Elégedetlenség, szegénység, anyagi és erkölcsi bukás napirenden vannak, a boldogság mintha elveszett volna, az emberbecsülés mintha nem volna kötelesség; a hitet mintha mesterségesen kellene élesztgetni. Szolgaság ez és nem szabadság, a mely új március 15-ikére vár.

Ujra? Nem! Erre várt a mely megjött ma, a melyen ünnepet ülünk itt, a melylyel megnyitunk egy új százévet.

Ma kell hogy kiadjuk az új jelszót, ma kell hogy megtegyük a szent fogadást, hogy hazánk Istenén kívül nem fogunk imádni mást. Imádásunk tárgya legyen a nemzeti eszmény a vallásban, a művészetben, a munkában, a nevelésben, a beszédben és a viseletben is.

A magyarnak épen úgy meg volt faji felfogása az égiekről, mint a földiekről. Senki el nem vitathatja tőle a természetes józanságot, a tiszta értelmet és a hitet. A magyar bízott a szó szentségében akkor is, a mikor imádkozott, akkor is, a mikor fogadást tett. Épen így bízott Istene szavában és ígéretében.

Soha egy percig sem kételkedett hogy „él még a magyarok Istene, hazánkat átölelve tartja gondosan atyai keze.”

Minden faj engedhet faji jellegéből, mert a latin, a germán, meg a szláv is több, kevesebb árnyalattal, de mindenütt talál rokonára, csak a magyar áll mindenütt egyedül. A magyar haza nemcsak egy nemzet hazája, hanem mindenkinek egyaránt haza, a ki itt született, a ki levegőjét szívja, kenyerét eszi. Az édes anya nem öleli melegebben gyermekét, mint e haza, de mégis vajjon mikor fog bekövetkezni, hogy román, szász, tót vagy horvát álljon őrt a magyar haza szabadsághőse Kossuth sirjánál, mint a Washingtonénál ott áll a néger?

A szabadság földjében gyökeret ver a büszke tölgy, a szelid ibolya és a sziklarózsa is. Melyik nem ad készséggel egy ágat törzséből határszéli oszlopnak, levelet galyáról a vitéz homlokára koszorunak, virágot tövéből a leány kebelére dísznek? Vagy melyik válogatja szép-e a kérő, magyar-e a nyelve, vagy idegen?

Az őszinte, becsületes és munkás polgár csak szeretni tudja a hazát, még ha beteg, ha szenvedő is az.

Az igazi magyar ember őszinte odaadással dolgozik még a szenvedések és nélkülözések között is. A hűséges polgár nem emel panaszt a haza ellen, még ha áldozatot is kell tennie, nem rágalmaz, mert félti a saját becsületét, mely a haza becsülete; nem áll útjába a haladásnak, hanem magát megtagadva terjeszti a tudást, a világosságot és a boldogságot.

Az igazi magyar polgár tiszta szívből, hévvel teljesíti minden kötelességét, mert tudja, hogy a milyen ő, a milyen háznépe, a milyen szomszédja és minden más ember, olyan a haza

A föld kerektségén egyetlen népben sincs több józanság, több öserő, mint a magyarban. Egy sem tudja jobban kormányozni magát, habár szilaj természete sokszor kicsapongó, mert alkotmányát ő teremtette, ő pecsételte meg saját vérével.

No hát akkor a magyar ember, ha úgy akar, lehet önálló, független, szabad és boldog az új viszonyok között is. Lesz-e polgártársak itt kérdem e szent napon?

Mondjuk egy szívvél, lélekkel: igen!

Önálló, független, szabad és boldog lesz a magyar, mert itt minden ifjunak eszménye lesz a lánglelkű költő Petőfi; minden államférfiúnak eszménye a nemzetgazdász és akadémiát teremtő Széchenyi, minden hazafinak eszménye a csodás ajaku Kossuth és az egész haza népének eszménye egy virágzó, egy boldog és független Magyarország.

Ugy van polgártársaim:

*Él magyar, áll Buda még
A múlt csak példa legyen most.
Égve honért bizton
Nézzen előre szemünk!*

A »Nemzeti Eszmény« oly mélyen átérzett gondolatokat tár a figyelmes olvasó elé, hogy annak minden mondatában az annyira kíváncsú hazafias érzelmek és elhatározások érvényesülnek. Kíváncsú, hogy Magyar hazánknak minden gyermeke foglalkozzék ezekkel s engedjen utat az »eszmény«-nek szívéhez és eszéhez, mely irányítsa gondolatait, beszédét és tetteit. Ezért küldjük ezt meg a nemes ifjuságnak vallásra és nemzetiségre való tekintet nélkül. Vajha megértenék inteniőinkat!...

Kolozsvárt, 1901. március 20.

»A Kossuth asztaltársaság«.

A Dávid Ferencz Egylet választmányától.

4—1899.

jk. sz.

Mélyen tisztelt Elnök úr!
Tisztelt Választmány!

A Dávid Ferencz Egylet központi választmányának legszívélyesebb üdvözetét tolmácsoljuk. Istentől áldást és kitartást kérünk ez évi munkásságunkra, a mely a jó, igaz és szent előmozdítása az emberiség, különösen pedig a mi hitsorsosaink érdekében.

Legközelebbi közgyűlésünket a kereszturi fiók-egylet fogadta kebelében nagy szívélyességgel és előzékenységgel, miért is az Egylet nevében meleg köszönetünket nyilvánítjuk. A közgyűlés üdvös határozatainak keresztülvitele és megvalósítása lesz egyik legfőbb törekvése Választmányunknak. Bizton reméljük, hogy ebben a t. fiók-egyletek elnökségei, választmányai és az összes tagok őszinte és lelkes támogatásában részesülünk.

1. Az elnöki megnyitót nyomtatásban közöljük figyelembe vételre. Reméljük, hogy az abban megnyilatkozó gondolatok oly érzelmekre találhatnak, a milyennel mondva voltak.

2. A Mt. elnök úrnak becses tudomására hozzuk, hogy Választmányunk januártól elkezdve minden hónap második szerdáján gyűlést tart. Kérjük az értesítéseket, válaszokat úgy intézni, hogy kellő időben megérkezzenek a tárgyalásra. Örömmel veendjük, ha minél gyakrabban kapunk értesítést a Mt. elnök úrtól és a választmánytól.

3. A közgyűlés 5-ik sz. határozata értelmében örömmel tolmácsoljuk a közgyűlés szíves köszönetét a fiók-egylet múlt évi működéséért és felhívjuk úgy intézkedjék, hogy a fiók-egylet egy évben legalább két közgyűlést tartson.

4. A közgyűlés 11. sz. határozata értelmében kérjük a fiók-egyletet, hogy a választmányba ugyanannyi nőtagot szíveskedjék beválasztani, a hány férfi tag van s a névsort Választmányunkkal közölje.

5. A kereszturi fiók-egylet javaslata alapján kérjük, intézkedjék úgy a t. választmány, hogy a fiók-egyleti tagok *mult évekre szóló hátralékait* a fiók-egylet pénztára fizesse ki a központi pénztárnak az 1900. év február 1-ső napjáig, jövőben pedig a közgyűlés előtt az évi tagdíjakat hasonlóan kifizetni szíveskedjék, mert a viszonyosság és az egylet érdeke ezt így kívánja.

6. Felhívjuk a t. Választmány becses figyelmét egyleti kiadványainkra, különösen pedig az „Unitárius Közlöny“-re, a mely a lelkésztől és templomtól távol eső helyen lakó hivek között nagy missiót teljesít a vallásos érzés ápolásában. A lelkész uraknak, meg az anyaegyházaknak is úgy kellene intézkedni, hogy a hol 2—3 hívők lakik, oda az Unitárius Közlöny járjon. A t. választmányunknak *minden tiz fiók-egyleti tag* után egy példányt ingyen ajánlunk föl és küldünk el a megjelölendő helyre és névre. Tehát a mely fiók-egyletnek van 60 tagja, az 6 missiói példánnyal rendelkezhet az Egylet *ajándékából*. A többiről gondoskodjék a fiók-egylet, még pedig oly odaadással, hogy az országban minden olyan helyre menjen el lapunk, a hol unitáriusok laknak.

7. Tapasztalatunk bizonyítja, hogy a személyes vagy levél útján való fölhívásra mindenki szívesen megfizeti az 1 frt tagdíjat. Mi arra számítottunk, hogy az 1900. évben az egyleti tagok számát több százszal fogjuk szaporítani, ha a kívánt buzgósággal utána látunk. A Mt. elnök úr tűzze ki feladatául, hogy a vezetése alatt álló fiók-egylet a tagjait megkétszerezi, a mi azt teszi, hogy *minden meglevő taggal gyűjtet egy tagot* és a célzott biztonnyal eléri.

8. Fölvívjuk a figyelmet a *Tizenkét cikk az unitarizmusról* külön kiadványra, mely csinos könyvalakban, színes borítékban 30 kr.-ért már kapható. E cikkek oly tetszésre találtak, hogy minél szélesebb körben terjesztésök jótékony eredményt biztosít.

Nézetek a vallás eszméjéről Dr. Brassaitól, (Ára 1 frt.) szintén legyen figyelmünk tárgya

9. *A közösségi fiók-egyletek* föllállítása legyen egyik főtürekvése mindenik fiók-egyletnek. Szíveskedjék az elnök úr a mellékelt $\frac{1}{2}$. kérdő lapon az összes egyházközösségekből bevenni a feleleteket és azokat küldje be választmányunkhoz.

10. *A menházak* felállításának eszméje egy perczre se távozzék el tőlünk. Ennek megvalósítása érdekében a Mt. elnök úr tegye meg a lépést az Unitárius Közlöny 1897. évfolyamában a 115 lapon foglalt javaslat szem előtt tartásával.

11. A vallás tanításának hatályosabbá tétele, a gyermekeknek testületileg templomba járatására legyen főgondunk. *A vallástanítók* ezzel nagy sikert érhetnek el.

12. *Énekkarok alakítása* legyen kedves kötelességünk. Ebben kiváló szolgálatot tesz Iszlai Márton tagtársnak a mult évben kiadott pályamunkája, melyet a mult évben megküldöttünk volt.

13. A Hajós János 20 korona pályadíjra a pályázat újból ki fog hirdettetni az U. Közlöny január 1-ső napján megjelenő számában. Fölvívjuk rá a figyelmet.

14. Tudomására hozzuk a Mt. elnök úrnak, hogy az Unitárius Közlöny I.—X. kötetéből meglevő egy néhány példány évfolyamonként 50 kr.-ért kapható.

15. Választmányunk a Brassai- emlékre 10 frtot szavazott meg. Mt. elnök úr buzdítsa a tagokat és hiveinket a gyűjtésre. Ebből a célból is ajánljuk figyelmébe az Unitárius Közlöny zsinati számát, melynek ára 20 kr. s jövedelme a DFE., Brassai- emlék és Orbán- emlék közt fog megosztatni.

A Dávid Ferencz Egylet Választmányának Kolozsvárt 1899. november 30-án tartott üléséből.

A Mt. Elnök úrnak és a Mt. Választmánynak vagyunk és maradunk

atyafiságos indulattal

Báró Petrichevich Horváth Kálmán,

elnök.

Boros György,

titkár.